รายงานวิจัย

เรื่องเล่าความพิการในงานวรรณกรรมไทย

Narration of Disability in Thai Literature

โดย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกศราพร ทองพุ่มพฤกษา

โดย

งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนจาก

คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ประจ าปีงบประมาณ พ.ศ. 2568

สัญญาเลขที่ 1/2568

ลิขสิทธิ์ของคณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่องเล่าความพิการในงานวรรณกรรมไทยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวาทกรรมความพิการในการเล่าเรื่องความพิการและคนพิการในวรรณกรรมเยาวชนไทย และองค์ประกอบการเล่าเรื่องเกี่ยวกับความพิการและตัวละครที่เป็นคนพิการในวรรณกรรมเยาวชน โดยมีแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความพิการ เรื่องเล่าและศาสตร์แห่งเรื่องเล่า และการประกอบสร้างความหมายและภาพตัวแทนเป็นกรอบแนวคิดสำคัญในการวิเคราะห์ตัวบท โดยแหล่งข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้คือวรรณกรรมเยาวชนประเภทสารคดี ที่ตีพิมพ์ในช่วง 10 ปี ระหว่างปี พ.ศ.2557-2567 ที่บอกเล่าเนื้อหาเกี่ยวกับความพิการและคนพิการที่มีผู้แต่งเป็นเยาวชนไทยที่เป็นคนพิการ สำหรับเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลนั้นจะใช้การวิเคราะห์ตัวบท (textual analysis) และการวิเคราะห์บริบท (contextual analysis)

สำหรับผลการศึกษาพบว่าบริบทการเล่าเรื่อง ได้แก่ ปก บท และชื่อบท ทำหน้าที่ร่วมกันในการประกอบสร้างความหมายความพิการ ขณะที่วาทกรรมความพิการที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนเหล่านี้พบว่ามี 6 มิติ ได้แก่ มิติทางการแพทย์ที่มองว่าความพิการเป็นความบกพร่อง คนพิการต้องเข้ารับการรักษา มิติของการสงเคราะห์หรือการกุศลที่มองคนพิการในฐานะที่ต่ำกว่า สังคมต้องช่วยเหลือเกื้อกูล มิติทางสังคมที่มองว่าปัญหาของความพิการเกิดจากสังคมและสภาพแวดล้อมที่ไม่เอื้ออำนวย มิติทางวัฒนธรรมที่มองว่าความพิการเป็นการประกอบสร้างของสังคม มิติของกฎหมายสิทธิ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่ให้ความสำคัญกับสิทธิและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของคนพิการให้เท่าเทียมกับคนทั่วไป และมิติทางศาสนาที่มองว่าความพิการคือบททดสอบหนึ่งในชีวิตที่พระเจ้าประทานให้ โดยวาทกรรมความพิการหลักในวรรณกรรมแต่ละชื่อเรื่องมีความแตกต่างกันตามประเภทของความพิการ ส่วนมุมมองของผู้แต่งต่อวาทกรรมความพิการพบว่ามีทั้งมุมมองสนับสนุน มุมมองวิพากษ์หรือโต้แย้ง และมุมมองต่อรอง นอกจากนี้องค์ประกอบการเล่าเรื่องในแต่ละองค์ประกอบต่างทำหน้าที่ร่วมกันเพื่อประกอบสร้างความหมายความพิการและคนพิการให้มีความเด่นชัดมากขึ้น โดยภาพความพิการถูกนำเสนอในลักษณะของอัตลักษณ์ที่หลากหลาย ขณะที่คนพิการไม่ใช่บุคคลไร้ความสามารถ แม้ว่าอาจจะมีคุณลักษณะหรือความแตกต่างบางประการจากคนไม่พิการ แต่ก็สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมและทำสิ่งต่าง ๆ ได้เหมือนคนไม่พิการ

คำสำคัญ: ความพิการ คนพิการ วรรณกรรมเยาวชน เรื่องเล่า การประกอบสร้างความหมาย

Abstract

The study entitled “Narration of Disability in Thai Literature” aims to examine the discourse of disability in the depiction of disability and disabled people in Thai youth literature, as well as the narration elements related to disability and disabled characters in Thai youth literature. The theoretical framework includes concepts and theories on disability, narration and narratology, and the construction of meaning and representation. These serve as key analytical frameworks for the texual analysis. The data sources for this study are non-fiction youth literature, published within the 10-year period between 2014 and 2024, which narrate content about disability and disabled people, written by Thai youth who are disabled. The tools for data collection include textual analysis and contextual analysis.

The results of the study reveal that the narrative context, including the book covers, chapter, and chapter titles, work together to construct the meaning of disability. Meanwhile, the discourse of disability in these youth literatures is represented across six major discursive dimensions. The medical model frames disability as a form of deficiency or impairment that requires treatment. The charitable or welfare-oriented model positions people with disabilities as inferior and in need of assistance. The social model identifies the challenges of disability within societal and environmental barriers, rather than within the individual. The cultural model interprets disability as a social construction. The legal and human rights-based model emphasizes the rights and dignity of people with disabilities, advocating for equality and non-discrimination. The religious model frames disability as a divine test or spiritual challenge bestowed by God. The dominant disability discourses vary depending on the type of disability portrayed in each text. Moreover, the authors present a range of perspectives toward these discourses, including supportive, critical, and negotiated stances. Furthermore, all the narration elements collaborate to construct a clearer understanding of disability and disabled people. Disability is presented as a multifaceted identity. Disabled people are portrayed not as incapable persons. Although they may have certain characteristics or differences from non-disabled people, they are able to live within society and accomplish various tasks just like non-disabled people.

Keywords: Disability, Disabled people, Youth Literature, Narration, Social construction of meaning

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาครั้งนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความช่วยเหลือและความกรุณาจากหลายฝ่าย ผู้วิจัยขอขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร.สมสุข หินวิมาน ที่ให้คำชี้แนะที่เป็นประโยชน์อย่างมากต่อการวิจัยในครั้งนี้

ขอบพระคุณพ่อ แม่ พี่ น้อง และทุกคนในครอบครัวที่คอยสนับสนุนและเป็นกำลังใจอย่างเสมอมา

ขอกราบขอบพระคุณคุณครู อาจารย์ทุกท่านที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาแก่ผู้วิจัย

สุดท้ายขอบคุณคณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชนที่สนับสนุนทุนเพื่อการวิจัย และน้องติ๊ก ชุติมา เสนีวงศ์ เจ้าหน้าที่ฝ่ายวิจัย คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน ที่คอยอำนวยความสะดวกในเรื่องต่าง ๆ ตลอดมา

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	(1)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(2)
กิตติกรรมประกาศ	(3)
สารบัญตาราง	(7)
สารบัญภาพ	(8)
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 ปัญหานำการวิจัย	5
1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย	5
1.4 ขอบเขตการวิจัย	5
1.5 นิยามศัพท์	6
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	13
1.7 กรอบแนวคิดในการวิจัย	14
บทที่ 2 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	15
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับหนังสือและวรรณกรรม	15
2.1.1 หนังสือและประเภทของหนังสือ	16
2.1.2 หนังสือกับความหลากหลาย	20
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับความพิการ	21
2.2.1 ความเข้าใจเกี่ยวกับความพิการ	22
2.2.2 การให้ความหมายต่อความพิการ	26

2.2.3 วาทกรรมความพิการ 33
2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการประกอบสร้างความหมายและภาพตัวแทน 51
2.4 แนวคิดเกี่ยวกับเรื่องเล่า การเล่าเรื่อง และศาสตร์แห่งเรื่องเล่า 55
2.4.1 ความหมายของเรื่องเล่า 55
2.4.2 แนวคิดเกี่ยวกับการเล่าเรื่อง 56
2.4.3 องค์ประกอบของเรื่องเล่า 61
2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 76
2.5.1 งานวิจัยเกี่ยวกับวรรณกรรมเยาวชน 76
2.5.2 งานวิจัยเกี่ยวกับสื่อและคนพิการ 80
2.5.3 งานวิจัยเกี่ยวกับมุมมองต่อความพิการ 90

บทที่ 3 ระเบียบวิธีการวิจัย 96

3.1 แหล่งข้อมูลในการศึกษา 96
3.2 การคัดเลือกตัวอย่าง 96
3.3 เครื่องมือในการเก็บข้อมูล 98
3.4 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล 99
3.5 วิธีวิเคราะห์ข้อมูล 100
3.5.1 การวิเคราะห์ตัวบท 100
3.5.2 การวิเคราะห์บริบท 107
3.6 การนำเสนอข้อมูล 107
3.7 จริยธรรมการวิจัยในคน 107

บทที่ 4 เรื่องเล่าความพิการ: วาทกรรมความพิการและองค์ประกอบการเล่าเรื่องความพิการ 108

4.1 จากบริบทสู่การเล่าเรื่องความพิการ 108
4.1.1 ปก 108
4.1.2 บทและชื่อบท 117
4.1.3 ภาพประกอบ 118
4.2 วาทกรรมความพิการในเรื่องเล่าคนพิการ 128

4.2.1 เรื่องเล่าความพิการ: ความหลากหลายของวาทกรรมความพิการ 128
4.2.2 มุมมองที่หลากหลายต่อวาทกรรมความพิการ 140
4.3 องค์ประกอบการเล่าเรื่องความพิการและคนพิการ 157
4.3.1 โครงเรื่อง 157
4.3.2 แก่นเรื่อง 161
4.3.3 เรื่องที่เล่า 162
4.3.4 ตัวละคร 174
4.3.5 ฉาก 184
4.3.6 ความขัดแย้งหรือปมขัดแย้ง 192
4.3.7 จุดยืนของผู้เล่า 198
4.3.8 ลีลา 200
4.3.9 น้ำเสียง 217

บทที่ 5 สรุปและอภิปรายผลการวิจัย 220

5.1 สรุปผลการวิจัย 221
5.1.1 จากบริบทสู่การเล่าเรื่องความพิการและคนพิการ 222
5.1.2 วาทกรรมความพิการในเรื่องเล่าคนพิการ 224
5.1.3 องค์ประกอบการเล่าเรื่องความพิการและคนพิการ 227
5.2 การอภิปรายผล 234
5.2.1 บริบทการเล่าเรื่อง: การต่อสู้ของคนพิการต่อกรอบวิธีคิดของสังคม 234
5.2.2 วาทกรรมความพิการและมุมมอง: ความพิการที่แตกต่าง ความสุข การเสริมพลัง และอัตลักษณ์ที่ลื่นไหล 237
5.2.3 จากองค์ประกอบการเล่าเรื่องสู่การต่อสู้กับโครงสร้างวิธีคิดของสังคมต่อความพิการและคนพิการ 244
5.2.4 วรรณกรรมเยาวชนกับการติดตั้งจิตสำนึกต่อความพิการและคนพิการ 248
5.2.5 บันทึกส่วนตัว: เรื่องเล่าชีวิตประจำวันกับการต่อสู้เพื่อตัวตนของคนพิการ 249
5.3 ข้อเสนอแนะ 251

บรรณานุกรม 254

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
4.1	รูปแบบและลักษณะภาพปกหน้าและปกหลัง	110
4.2	ลักษณะโปรยปก	113
4.3	รูปแบบของภาพประกอบ	119
4.4	ลักษณะของภาพประกอบ	121
4.5	หน้าที่ของภาพ	124
4.6	วาทกรรมความพิการ	128
4.7	สรุปวาทกรรมความพิการในแต่ละมิติ	138
4.8	มุมมองของผู้แต่งต่อวาทกรรมความพิการและคนพิการ	140
4.9	มุมมองต่อวาทกรรมความพิการและคนพิการในลักษณะของการสนับสนุน	141
4.10	มุมมองต่อวาทกรรมความพิการและคนพิการในลักษณะของการวิพากษ์หรือโต้แย้ง	147
4.11	มุมมองต่อวาทกรรมความพิการและคนพิการในลักษณะของการต่อรอง	151
4.12	สรุปมุมมองของผู้แต่งต่อวาทกรรมความพิการและคนพิการ	155
4.13	เรื่องที่เล่า	162
4.14	หน้าที่ของฉาก	185
4.15	ความขัดแย้ง	192
4.16	กลวิธีทางภาษา	200
4.17	กลวิธีการนำเสนอ	205
4.18	ทิศทางที่ใช้สื่อถึงความพิการ	213

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
2.1	วาทกรรมความพิการ	50
4.1	ปกหน้าและปกหลัง (ใบหุ้มปก) ของวรรณกรรมเยาวชน “|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต”	111
4.2	ปกหน้าและปกหลัง (ตัวเล่ม) ของวรรณกรรมเยาวชน “|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต”	111
4.3	ปกหน้าและปกหลังของวรรณกรรมเยาวชน “ความสุขของเด็กสมาธิสั้น”	112
4.4	ภาพวาดลายเส้นที่ดูเหมือนหรือใกล้จริง	119
4.5	ภาพวาดลายเส้นเรียบง่ายลดทอน	120
4.6	ภาพประกอบในลักษณะภาพบุคคล	121
4.7	ภาพประกอบที่เป็นภาพแสดงลักษณะความพิการ	122
4.8	ภาพเล่าเหตุการณ์หรือมุมมองความคิด	123
4.9	ภาพประกอบแบบตรงไปตรงมา	124
4.10	ภาพประกอบที่ทำหน้าที่มากกว่าเรื่อง	125

บทที่ 1
บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

หนังสือเป็นสื่อหนึ่งที่สามารถบอกเล่าเรื่องราวต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี ซึ่งหนังสือแต่ละเล่มก็จะมีเนื้อหาที่หลากหลายแตกต่างกัน เช่น หนังสือที่ให้ความรู้ ข้อเท็จจริง หรือความบันเทิง อีกทั้งหนังสือแต่ละประเภทยังสะท้อนบทบาทหน้าที่ที่แตกต่างกัน เช่น หนังสือเรียน คู่มือการเรียนการสอนจะมุ่งเน้นการให้ความรู้ ขณะที่หนังสือนิทานหรือนวนิยายจะมุ่งเน้นการให้ความบันเทิงกับผู้อ่าน ทั้งนี้เกณฑ์ในการพิจารณาถึงประเภทของหนังสือมีอยู่ด้วยกันหลากหลายเกณฑ์ โดยหากใช้เกณฑ์ในเรื่องของกลุ่มวัยในการจำแนกประเภทหนังสือจะพบว่ามีหนังสือสำหรับกลุ่มวัยที่หลากหลาย เช่น หนังสือสำหรับเด็กวัย 3-6 ปี เด็กวัย 7-12 ปี หรือเด็กและเยาวชนวัย 13-18 ปี หรือหากใช้เกณฑ์ด้านลักษณะเนื้อหาก็จะพบว่ามีทั้งหนังสือบันเทิงคดี (fiction) ที่เป็นเรื่องแต่งหรือเรื่องราวจากจินตนาการหรือประสบการณ์ส่วนตัวของผู้แต่ง โดยจะมุ่งเน้นการให้ความบันเทิง ความเพลิดเพลิน ดำเนินเรื่องไปตามแก่นเรื่องที่ผู้แต่งสร้างสรรค์ขึ้น ผ่านการผูกเรื่อง ตัวละคร ฉาก เช่น หนังสือนวนิยาย เรื่องสั้น กวีนิพนธ์ ขณะที่หนังสืออีกประเภทหนึ่งคือหนังสือสารคดี (non-fiction) ที่จะมุ่งเน้นนำเสนอข้อเท็จจริงที่มุ่งให้ความรู้ความเข้าใจในเรื่องนั้น ๆ เช่น ตำราหรือแบบเรียน หนังสือหมวดประวัติศาสตร์

แม้ว่าหนังสือจะมีหลากหลายประเภท ทว่าก็ปฏิเสธไม่ได้ว่าหนังสือทุกเล่มเต็มไปด้วยเรื่องราวที่ถูกบอกเล่า ไม่ว่าจะเป็นการบอกเล่าผ่านข้อความ ภาพ หรือทั้งข้อความและภาพ โดยองค์ประกอบเหล่านี้สามารถนำมาใช้เพียงลำพังหรือใช้ร่วมกันเพื่อทำหน้าที่ในการเล่าเรื่องราวหนึ่ง ๆ ให้สมบูรณ์มากที่สุด ซึ่งการจะเลือกใช้องค์ประกอบใดก็ขึ้นกับว่าผู้สร้างสรรค์เรื่องราวเหล่านั้นกำลังจะสื่อสารกับบุคคลในกลุ่มวัยใด โดยหากเป็นการสื่อสารกับกลุ่มเด็กปฐมวัยหรือวัยอนุบาลก็เป็นที่ชัดเจนว่าต้องใช้ทั้งข้อความและภาพประกอบกัน เนื่องจากเด็กเล็กจะให้ความสนใจกับภาพมากกว่า อีกทั้งยังอาจจะไม่สามารถเข้าใจข้อความได้อย่างชัดเจนจึงจำเป็นต้องมีภาพประกอบ ขณะที่หากเป็นกลุ่มเยาวชนก็มีแนวโน้มที่ข้อความมักจะถูกเลือกใช้เป็นหลักในการสื่อสาร เนื่องจากกลุ่มเยาวชนสามารถทำความเข้าใจกับข้อความได้ด้วยตนเองโดยไม่จำเป็นต้องมีภาพประกอบ ทั้งนี้การเลือกใช้องค์ประกอบในการสื่อสารที่แตกต่างกันนี้ย่อมส่งผลต่อการสร้างความหมายของกลุ่มผู้อ่าน เนื่องจากหากเป็นการสื่อสารผ่านทั้งข้อความและภาพก็จะทำให้เด็กได้เรียนรู้ถึงสิ่งที่ถูกเล่าได้ค่อนข้างชัดเจนในระดับหนึ่ง เพราะมีภาพช่วยทำหน้าที่ในการเล่าเรื่อง ทำให้เด็กไม่จำเป็นต้องจินตนาการเรื่องราวเหล่านั้นด้วยตนเองทั้งหมด แต่หากเป็นการสื่อสารผ่านข้อความ แม้ว่าจะทำให้เห็นภาพของสิ่งที่ถูกเล่าได้ไม่ชัดเจนเท่ากับการมีภาพประกอบ แต่สิ่งที่น่าสนใจก็คือการเล่าเรื่องราวผ่านข้อความเช่นนี้ก็น่าที่จะเปิดกว้างให้ผู้อ่านสามารถจินตนาการถึงสิ่งที่ถูกเล่าได้มากกว่า

นอกจากนี้การที่ทุกวันนี้เราอยู่ในโลกที่เต็มไปด้วยความหลากหลาย ดังนั้นทุกคนโดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กและเยาวชนจึงควรได้เห็นตัวของเขาเองหรือบุคคลอื่นที่มีความแตกต่างหลากหลายในแต่ละแง่มุมของชีวิต และหนังสือคือพื้นที่ทดลองที่สำคัญพื้นที่หนึ่งในการที่จะทำให้เด็กหรือเยาวชนได้เห็นถึงภาพตัวแทนของเขาหรือของบุคคลที่มีลักษณะแตกต่างหลากหลายผ่านหนังสือที่อ่าน ทั้งนี้มันสำคัญอย่างมากที่หนังสือจะต้องเปิดให้เด็กได้เห็นถึงความแตกต่างหลากหลายที่สวยงามในโลกของเรา และความพิการคือหนึ่งในความหลากหลายแตกต่างที่เด็กและเยาวชนควรได้เรียนรู้เพื่อที่ว่าไม่ว่าเขาเหล่านั้นจะมีลักษณะเช่นใดก็ยังคงสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความเข้าใจซึ่งกันและกัน ซึ่งเมื่อพิจารณาในเรื่องของความพิการ หนังสือควรจะเป็นพื้นที่หนึ่งที่ช่วยให้เด็กหรือเยาวชนเกิดความเข้าใจที่ชัดเจนถึงความพิการที่แตกต่างหลากหลายที่ส่งผลต่อชีวิตของผู้คนจำนวนมาก โดยหนังสือที่มีแก่นเรื่องเกี่ยวกับความพิการหรือตัวละครที่เป็นคนพิการจะช่วยทำให้มั่นใจได้ว่าในอนาคต เด็กและเยาวชนจะมีความเข้าใจถึงความพิการ ไม่เกิดการรังเกียจหรือเหยียดหยามในความพิการ ไม่กีดกันคนพิการให้ออกไปจากสังคม รวมถึงไม่เลือกปฏิบัติและมีอคติทางสังคมต่อคนพิการ

อย่างไรก็ตามความพิการไม่ใช่สิ่งที่จะนำมาแบ่งแยกคนพิการออกจากผู้ที่ไม่มีความพิการ เพราะแท้ที่จริงแล้วบุคคลที่มีความพิการก็ไม่ได้แตกต่างจากคนทั่วไป ดังนั้นการเสริมสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับความพิการให้กับคนในสังคมตั้งแต่เขายังเป็นเด็กหรือเยาวชนจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการช่วยลดทอนการเลือกปฏิบัติและอคติทางสังคมต่อคนพิการ บุคคลที่มีความพิการไม่ว่าจะเป็นเด็กเยาวชน หรือผู้ใหญ่ต่างก็สามารถมีส่วนร่วมในประสบการณ์เช่นเดียวกับเด็ก เยาวชน หรือผู้ใหญ่ที่ไม่ได้มีความพิการ และยิ่งถ้าเราปลูกฝังให้เด็กหรือเยาวชนสามารถมีมุมมองต่อความพิการในฐานะของความหลากหลายและพลัง หรือแม้กระทั่งหากทำให้เด็กหรือเยาวชนที่มีความพิการเข้าใจได้ว่าชีวิตของเขาไม่ได้ถูกกำหนดโดยความพิการของเขา ความแตกต่างของเขาจากบุคคลอื่นไม่ได้หมายความว่าคนพิการต้องถูกกลั่นแกล้งและผลักให้กลายเป็นอื่นก็ยิ่งน่าจะทำให้สังคมมีความเข้าใจที่ถูกต้องต่อความพิการและคนพิการ ดังนั้นการนำเสนอเนื้อหาเพื่อให้ทุกคนในสังคมโดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กและเยาวชนได้เข้าใจถึงความพิการได้อย่างถ่องแท้จึงน่าจะส่งผลในเชิงบวกทั้งต่อบุคคลที่มีความพิการและไม่ได้มีความพิการ ในทางกลับกันยิ่งถ้าเราไม่นำเสนอหรือไม่พูดถึงความพิการในด้านต่าง ๆ อาทิ ความพิการทางด้านร่างกาย รวมถึงความแตกต่างของคนพิการ นั่นก็ย่อมแปลความหมายโดยนัยได้ว่าเรื่องนี้เป็นประเด็นต้องห้าม และก็อาจจะยิ่งเป็นการตอกย้ำภาพความพิการและคนพิการในแบบเดิม ๆ ทั้งที่ในความเป็นจริงชุดความเป็นจริงของความพิการเป็นไปได้ที่จะถูกท้าทายหรือต่อสู้เพื่อเปลี่ยนแปลงได้

เมื่อเป็นเช่นนี้จึงเป็นบทบาทหน้าที่ของสื่อที่จะเข้ามาช่วยทำหน้าที่เสริมสร้างให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจที่ดีขึ้นเกี่ยวกับความพิการ รวมถึงยังช่วยลดมายาคติเกี่ยวกับความพิการ ซึ่งสื่อหนึ่งที่เหมาะสมก็คือหนังสือ เนื่องจากหนังสือเป็นสื่อที่เปิดโอกาสให้ผู้อ่านสามารถมีเวลาได้คิดทบทวนเนื้อหาที่ถูกนำเสนออยู่ในหนังสือนั้น การนำเสนอถึงความพิการในหนังสือจะทำให้เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้ความ

เป็นจริงถึงการดำรงอยู่ของความพิการ และความพิการหรือคนพิการไม่ใช่เรื่องที่ต้องกังวลหรือหวาดกลัว ในทางกลับกันหนังสือจะเป็นพื้นที่ในการช่วยให้เด็กได้เติมเต็มความอยากรู้อยากเห็นเกี่ยวกับความพิการหรือคนพิการโดยที่ไม่ต้องทำให้บุคคลใดเกิดความกระอักกระอ่วนใจหรือรู้สึกว่าถูกเหยียดหยาม และเมื่อต้องพบปะกับคนพิการในชีวิตจริง เด็กและเยาวชนจะสามารถรู้ได้ว่าจะต้องปฏิบัติต่อพวกเขาเหล่านั้นอย่างไร การปฏิบัติกับผู้ที่พิการก็เหมือนกับการปฏิบัติต่อบุคคลทั่วไป เพียงแต่ว่าสิ่งที่แตกต่างกันก็คือคน ๆ นั้นมีความพิการ ซึ่งพื้นที่ทดลองอย่างหนังสือนี่เองที่น่าจะเป็นประโยชน์ต่อการช่วยกระตุ้นให้เด็กและเยาวชนได้ตระหนักและยอมรับถึงความแตกต่าง

ทั้งนี้ยูนิเซฟระบุว่าทั่วโลกมีเด็กที่มีความพิการอยู่ประมาณ 93 ล้านคน ทว่าจากการศึกษาของ Cooperative Children's Book Center พบว่าหนังสือเด็กที่มีตัวละครหลักที่มีความพิการค่อนข้างขาดแคลน โดยจากหนังสือที่ศูนย์ได้รับมาตั้งแต่ปี 2562 ทั้งหมด 4,034 เล่ม มีเพียง 126 เล่มเท่านั้นที่มีตัวละครหลักที่เป็นคนพิการ อย่างไรก็ตามในช่วง 2-3 ปีที่ผ่านมาเริ่มเห็นถึงการเปลี่ยนแปลง โดยจะเห็นได้ว่ามีหนังสือภาพและนวนิยายที่นำเสนอภาพของเด็กที่เป็นคนพิการทำสิ่งต่าง ๆ อย่างหลากหลายเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก ไม่ว่าจะเป็นการสนุกกับการเรียนรู้เรื่องราวทางวิทยาศาสตร์ เล่นว่าว เล่นเบสบอล และเป็นเด็กอย่างที่พวกเค้าเป็น และหนังสือเหล่านี้เต็มไปด้วยความสนุกสนาน สวยงาม และเป็นที่ต้องการอย่างมาก (Kingsbury, 2022)

อย่างไรก็ตาม Grace Lapointe (2018) ระบุว่าวรรณกรรมแทบจะไม่เคยนำเสนอถึงตัวละครที่มีความพิการ หรือแม้กระทั่งในวรรณกรรมสำหรับเด็กอย่างเช่นแฮร์รี่ พอตเตอร์ก็จะสังเกตเห็นได้ว่าไม่มีเพื่อนร่วมชั้นเรียนของแฮร์รี่คนใดเลยที่เป็นคนพิการ อีกทั้งในโลกของเวทมนตร์ การบาดเจ็บก็ไม่ใช่เรื่องสำคัญ เพราะเวทมนตร์สามารถรักษาอาการบาดเจ็บและทำให้ตัวละครหายจากการพิการได้อย่างทันทีทันใด สำหรับคนพิการตลอดชีวิตหรือจากพันธุกรรมนั้น ลักษณะเช่นนี้เป็นสิ่งที่ทำให้พวกเขารู้สึกขุ่นเคือง เพราะมันแสดงโดยนัยว่าคนพิการนั้นด้อยกว่าและยังเป็นการปฏิเสธถึงสิ่งที่สำคัญในอัตลักษณ์ของพวกเขา แม้ว่าคนเราจะมีเหตุผลมากมายนับไม่ถ้วนที่จะอ่านหนังสือบันเทิงคดี (fiction) แต่ปัญหาก็คือไม่ใช่เด็กทุกคนที่จะมีสิทธิได้เห็นถึงตัวละครที่คล้ายคลึงพวกเขา เด็กทุกเชื้อชาติ ศาสนา เพศ และที่ไม่พิการเติบโตขึ้นมากับการอ่านเรื่องราวของคนผิวขาว ผู้ที่ไม่มีความพิการ คนตรงเพศ (cisgender) อีกทั้งตัวอย่างของแนวคิดการแบ่งแยกร่างกายโดยใช้ความไม่พิการเป็นศูนย์กลาง ที่กำหนดบรรทัดฐาน "ความปกติ" มาให้ความหมายกับคนพิการ ซึ่งทำให้คนพิการถูกเลือกปฏิบัติและถูกกีดกันไม่ให้เป็นส่วนหนึ่งของสังคม (ableism) ก็พบในวรรณกรรมคลาสสิกจำนวนมาก โดยที่บ่อยครั้งหนังสือเหล่านี้ใช้ความพิการในเชิงสัญลักษณ์มากกว่าที่จะมองว่าเป็นส่วนหนึ่งในความหลากหลายของมนุษย์ ทั้งนี้การที่คนพิการถูกนำออกไปจากเรื่องราวในหนังสือและการที่หนังสือไม่ได้สะท้อนถึงความหลากหลายเหล่านี้มีความสำคัญอย่างมาก เพราะอย่างน้อยที่สุดนั่นเท่ากับว่ามันล้มเหลวที่จะคำนึงถึงคนพิการ

ขณะที่ Kayla Whaley (2016) ระบุว่าปัจจุบันนี้ความพิการเป็นประเด็นที่ถูกหยิบยกขึ้นมาสนทนาอย่างกว้างขวาง โดยตัวแทนและบรรณาธิการเริ่มให้ความสนใจโดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อตัวละครที่มีความพิการ อีกทั้งเรายังเห็นถึงการเพิ่มขึ้นอย่างช้า ๆ แต่มั่นคงของความเคลื่อนไหวของเรื่องเล่าเกี่ยวกับความพิการโดยนักเขียนที่มีประสบการณ์ร่วมเดียวกัน (#ownvoices disability narrative) หรือหนังสือหลากหลายที่เป็นเรื่องเล่าถึงตัวละครที่เป็นคนพิการ กลุ่มชายขอบ หรือกลุ่มที่ถูกมองข้าม ที่ถูกเขียนโดยนักเขียนที่มีอัตลักษณ์เดียวกัน ดังเช่นที่ปรากฏในวรรณกรรมเรื่อง *Not Otherwise Specified* ของ Hannah Moskowitz หรือ *When Reason Breaks* ของ Cindy Rodriguez ซึ่งความพิการนี้ได้เคลื่อนผ่านจากหนังสือบันเทิงคดีร่วมสมัย (contemporary fiction) ไปสู่หนังสือตระกูลอื่น ๆ เช่น หนังสือ *On the Edge of Gone* โดย Corinne Duyvis และ *The Prisoner of Cell 25* โดย Richard Paul Evan ซึ่งเป็นหนังสือบันเทิงคดีแนววิทยาศาสตร์ (science fiction) ที่นำเสนอถึงตัวละครหลักที่เป็นคนพิการที่เขียนขึ้นโดยนักเขียนที่มีอัตลักษณ์เดียวกัน

อย่างไรก็ตาม Whaley (2016) ระบุว่ายังคงมีความแพร่หลายของเรื่องเล่าที่อันตรายที่ยังคงได้รับการตีพิมพ์อยู่ เช่น เรื่องที่เจาะจงไปที่ความพิการบางอย่าง โดยตัวละครคนพิการส่วนใหญ่ที่ถูกตีพิมพ์ในวรรณกรรมสำหรับเด็กมักจะเป็นคนผิวขาว คนตรงเพศและชอบเพศเดียวกัน (cishet) และบ่อยครั้งเป็นผู้ชาย ทว่าคนพิการก็เช่นเดียวกับกลุ่มอื่น ๆ ที่ไม่ได้มีแบบเดียว คนพิการทั้งหมดมีประสบการณ์ของการถูกเลือกปฏิบัติและมีอคติทางสังคมต่อคนพิการ แม้ว่าจะไม่ใช่ในแบบเดียวกัน เช่น คนพิการหญิงที่เป็นคนผิวสีจะมีประสบการณ์ของการถูกเหยียดเชื้อชาติ การถูกเลือกปฏิบัติหรือมีอคติทางสังคมต่อคนพิการ และการเหยียดเพศ ดังนั้นคนพิการในวรรณกรรมเยาวชนต้องถูกนำเสนอในแง่มุมที่หลากหลายทั้งในแง่ของความพิการ ตระกูลของวรรณกรรม และการเล่าเรื่อง โดยที่ภาพตัวแทนของคนพิการต้องดีกว่าที่ถูกนำเสนอในปัจจุบัน

ลักษณะเช่นนี้จึงยิ่งสะท้อนให้เห็นว่าหนังสือเป็นสื่อที่สำคัญสื่อหนึ่งในการเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเรื่องต่าง ๆ อีกทั้งหนังสืออย่างวรรณกรรมเยาวชนจึงน่าจะเป็นพื้นที่หนึ่งที่ช่วยเสริมสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับความพิการ ทั้งนี้การศึกษาโดย Donna Sayers Adomat (2014) ศึกษาถึงการที่เด็กสร้างความเข้าใจในเชิงบวกต่อความพิการจากวรรณกรรมเด็ก รวมถึงทัศนคติของสังคม ความเชื่อ และภาพตัวแทนที่อาจจะมีบทบาทต่อการตีความวรรณกรรมของเด็ก ซึ่งผลการศึกษาพบแก่นเรื่องในหลากหลายประเด็น อาทิ การนิยามถึงความพิการ การตั้งคำถามและการวิพากษ์วิจารณ์ต่อความคิดเกี่ยวกับความปกติ ความพิการในเชิงอุดมคติ การนิยามตัวละคร อีกทั้งการอ่านและการพูดคุยเกี่ยวกับหนังสือเด็กที่นำเสนอถึงตัวละครที่มีความพิการในห้องเรียนนำไปสู่ปฏิสัมพันธ์เชิงบวกมากขึ้น นั่นคือจากการสำรวจตัวละครในหนังสือ เด็กไม่เพียงแต่เรียนรู้เกี่ยวกับความพิการที่หลากหลาย แต่ยังเข้าใจถึงตัวละครที่เป็นคนพิการในฐานะสิ่งมีชีวิตที่สมบูรณ์ครบถ้วนและซับซ้อนที่มีความคล้ายคลึงกับพวกเขาในหลากหลายทาง

ดังนั้นการศึกษาในครั้งนี้จึงสนใจที่จะศึกษาว่าวรรณกรรมเยาวชนของไทยที่ประพันธ์โดยผู้แต่งชาวไทยที่เป็นคนพิการประกอบสร้างความเป็นจริงเกี่ยวกับความพิการอย่างไร และผ่านอำนาจของใครมันเป็นพื้นที่ในการต่อสู้ของคนพิการ หรือพื้นที่ในการสะท้อน หรือแท้ที่จริงแล้วมันคือพื้นที่แห่งการตอกย้ำภาพตัวแทนของความเป็นคนพิการและความพิการ

1.2 ปัญหานำการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้สนใจที่จะศึกษาว่าวรรณกรรมเยาวชนของไทยที่ประพันธ์โดยผู้แต่งชาวไทยที่เป็นคนพิการบอกเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับความพิการและคนพิการอย่างไร มันเป็นพื้นที่ในการต่อสู้ของคนพิการ หรือพื้นที่ในการสะท้อนหรือสร้างให้เหมือนจริง หรือแท้ที่จริงแล้วมันคือพื้นที่แห่งการตอกย้ำภาพตัวแทนของความพิการหรือคนพิการ ดังนั้นผู้วิจัยจึงกำหนดปัญหานำวิจัยดังนี้

1. การเล่าเรื่องความพิการในวรรณกรรมเยาวชนไทยอยู่ภายใต้วาทกรรมแบบใด มันเป็นพื้นที่ในการต่อสู้ของคนพิการ พื้นที่ในการสร้างให้เหมือนจริงหรือสะท้อน หรือพื้นที่แห่งการตอกย้ำภาพตัวแทนของความพิการและคนพิการ
2. องค์ประกอบการเล่าเรื่องเกี่ยวกับความพิการและตัวละครที่เป็นคนพิการเป็นไปในลักษณะอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย

การศึกษาเรื่อง “เรื่องเล่าความพิการในงานวรรณกรรมไทย” มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาดังนี้

1. เพื่อศึกษาถึงวาทกรรมความพิการในการเล่าเรื่องความพิการและคนพิการในวรรณกรรมเยาวชนไทย
2. เพื่อศึกษาถึงองค์ประกอบการเล่าเรื่องเกี่ยวกับความพิการและตัวละครที่เป็นคนพิการในวรรณกรรมเยาวชนไทย

1.4 ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้เป็นการวิเคราะห์ตัวบท (Textual Analysis) โดยมุ่งเน้นศึกษาเฉพาะวรรณกรรมเยาวชนที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความพิการและคนพิการที่สร้างสรรค์ขึ้นโดยนักเขียนชาวไทยที่เป็นคนพิการเท่านั้น และจะมุ่งเน้นศึกษาเฉพาะวาทกรรมความพิการที่นำมาใช้ในการเล่าเรื่องความพิการ องค์ประกอบการเล่าเรื่องเกี่ยวกับความพิการและตัวละครที่เป็นคนพิการเท่านั้น

1.5 นิยามศัพท์

การศึกษาครั้งนี้ให้ความสนใจกับเรื่องเล่าเกี่ยวกับความพิการและคนพิการในงานประเภทวรรณกรรม ดังนั้นจึงนิยามศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในครั้งนี้ ดังนี้

1. เรื่องเล่าหมายถึงเรื่องราวหรือเหตุการณ์ไม่ว่าจะเป็นเรื่องจริงหรือจินตนาการของผู้แต่งที่เกิดขึ้น กำลังเกิดขึ้น หรือจะเกิดขึ้นเกี่ยวกับมนุษย์ สัตว์ แมลง และอื่น ๆ ที่ถูกบอกเล่าผ่านชุดลำดับของเหตุการณ์และมีประเด็นหลักหรือเนื้อหาสาระที่ต่อเนื่องกัน โดยเรื่องเล่าบางประเภทมักจะสัมพันธ์กับวิถีปฏิบัติของคนในสังคม เช่น นวนิยาย ดังนั้นเรื่องเล่าเหล่านี้จะทำให้เข้าใจพฤติกรรม ความเชื่อ และบรรทัดฐานของสังคมนั้น ทั้งนี้จากการใช้ศาสตร์แห่งเรื่องเล่าเป็นกรอบในการศึกษาการประกอบสร้างความหมาย ดังนั้นการศึกษานี้จะให้ความสนใจกับโครงเรื่อง (plot) หรือวิธีในการเล่าเรื่อง

2. การเล่าเรื่องหมายถึงการเล่าเรื่องราวหรือเหตุการณ์หนึ่ง ๆ ผ่านองค์ประกอบการเล่าเรื่อง เช่น ตัวละคร ฉาก เพื่อช่วยให้ผู้รับสามารถสร้างความหมายจากแต่ละเศษเสี้ยวของเหตุการณ์เข้าเป็นเรื่องเดียวกัน โดยภายใต้กระบวนทัศน์เดิมของการเล่าเรื่องจะมองว่าการเล่าเรื่องหนึ่ง ๆ มีเป้าหมายเพื่อสะท้อนความเป็นจริง ขณะที่กระบวนทัศน์ใหม่ของการเล่าเรื่องจะอยู่ภายใต้ทัศนะแบบ “ทฤษฎีประกอบสร้างนิยม” จึงเชื่อว่าการเล่าเรื่องจะประกอบสร้างความเป็นจริงขึ้นมาได้ ซึ่งในการศึกษานี้จะให้ความสนใจกับการเล่าเรื่องความพิการโดยผู้แต่งที่เป็นคนพิการ

3. วรรณกรรมเยาวชนหมายถึงงานเขียนที่เป็นบทประพันธ์ทั้งร้อยแก้วและร้อยกรองที่มุ่งหมายไปยังผู้อ่านที่เป็นกลุ่มเยาวชน ซึ่งจะช่วยเพิ่มพูนความรู้ต่อตนเองและความเข้าใจต่อโลกที่ไกลจากตัวตนของเด็ก ซึ่งวรรณกรรมเยาวชนในการศึกษาครั้งนี้คือวรรณกรรมเยาวชนประเภทสารคดีที่นำเสนอเรื่องราวชีวิตของคนพิการและความพิการโดยผู้แต่งที่เป็นคนพิการ

4. การเล่าเรื่องความพิการในวรรณกรรมเยาวชนหมายถึงการพิจารณาว่าวรรณกรรมเยาวชนนำเสนอหรือเล่าเรื่องเกี่ยวกับความพิการและคนพิการในลักษณะใด โดยจะพิจารณาจากวาทกรรมความพิการที่ใช้เป็นฐานในการเล่าเรื่องความพิการ องค์ประกอบในการเล่าเรื่อง และอุดมการณ์ที่กำกับการประกอบสร้างความหมายความพิการและคนพิการ

5. วาทกรรมหมายถึงวิธีคิดที่ผู้เขียนหรือผู้แต่งใช้ในการประกอบสร้างความหมาย โดยจะพิจารณาใน 2 ประเด็น ได้แก่ วาทกรรมเกี่ยวกับความพิการและคนพิการ และมุมมองของผู้แต่งต่อวาทกรรมที่นำมาใช้ในการประกอบสร้างความหมาย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

5.1 วาทกรรมเกี่ยวกับความพิการและคนพิการหมายถึงแบบแผนหรือวิธีคิดที่ผู้แต่งใช้ในการประกอบสร้างความหมายเกี่ยวกับความพิการและตัวละครที่เป็นคนพิการ ซึ่งมี 8 มิติ ดังนี้

- <u>วาทกรรมความพิการในมิติทางการแพทย์</u> มองความพิการในฐานะความบกพร่องทางร่างกาย คนพิการด้อยกว่าคนไม่พิการ เป็นคนป่วยที่ต้องเข้ารับการรักษาโดยผู้เชี่ยวชาญเพื่อลดหรือ

ขจัดความพิการ นั่นคือการใช้บรรทัดฐานความเป็นปกติของร่างกาย จิตใจ หรืออื่น ๆ ที่ถูกกำหนดโดยความคิดทางการแพทย์มาเป็นตัวกำกับการประกอบสร้างความหมาย

- <u>วาทกรรมความพิการในมิติของการสงเคราะห์หรือการกุศล</u> มองความพิการเป็นเวรกรรมและคนพิการน่าสงสารเวทนา ซึ่งเป็นการมองคนพิการในฐานะที่ต่ำกว่า เป็นคนที่แตกต่างจากคนปกติทั่วไป กึ่งมนุษย์ หรือไม่ใช่มนุษย์ ดังนั้นสังคมต้องมีการช่วยเหลือเกื้อกูล โอบอุ้ม สงเคราะห์
- <u>วาทกรรมความพิการในมิติทางสังคม</u> มองว่าปัญหาของคนพิการมาจากการประกอบสร้างและอุปสรรคทางสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งความคิด ความเชื่อ อคติ และการเลือกปฏิบัติต่อคนพิการ ความพิการเป็นวาทกรรรมทางสังคม โดยปัญหาเกิดจากสังคม สภาพแวดล้อมที่ไม่เอื้ออำนวย ดังนั้นสังคมต้องเปลี่ยนแปลง ต้องลดอุปสรรคต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของคนพิการ
- <u>วาทกรรมความพิการในมิติทางวัฒนธรรม</u> มองว่ามาตรฐานทางสังคมและวัฒนธรรมทั้งวิถีชีวิต ประเพณี พิธีกรรม นิยายปรัมปรา นำไปสู่การกดขี่และทำให้คนพิการแปลกแยกออกจากสังคมส่วนใหญ่ ทว่าแท้ที่จริงแล้วความพิการเป็นอัตลักษณ์กลุ่ม หรือรูปแบบหนึ่งของการใช้ชีวิตบนโลก ซึ่งเป็นการต่อต้านความคิดการประกอบสร้างเชิงสังคมของความเป็นปกติ โดยการทำลายโครงสร้างอำนาจเดิม สถาปนาตัวตนและเอกลักษณ์ของคนพิการเพื่อแย่งชิงพื้นที่กับอำนาจกระแสหลัก
- <u>วาทกรรมความพิการในมิติของกฎหมาย สิทธิ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์</u> มองว่าต้องให้ความสำคัญต่อสิทธิและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของคนพิการให้เท่าเทียมกับคนทั่วไป การมีกฎหมายพิทักษ์สิทธิขั้นพื้นฐานของคนพิการ และส่งเสริมให้คนพิการมีโอกาสทางสังคมอย่างเท่าเทียมกับคนกลุ่มอื่น ๆ ในสังคม
- <u>วาทกรรมความพิการในมิติศาสนา</u> มองว่าความพิการเป็นสัญญะที่สื่อความหมายเชื่อมโยงกับโรคติดต่อและวิญญาณชั่วร้ายที่เป็นบทลงโทษของพระเจ้าต่อคนบาป เป็นเวรกรรมในอดีตชาติหรือการลงโทษจากพระเจ้า ทุกสิ่งทุกอย่างที่พระเจ้าทรงสร้างล้วนแต่เป็นสิ่งที่ดี ทว่าปัญหาที่มนุษย์กำลังเผชิญอย่างความพิการเป็นผลมาจากบาปของมนุษย์หรือผลจากการลงโทษของพระเจ้า
- <u>วาทกรรมความพิการในมิติธุรกิจสื่อ</u> มองถึงอำนาจของธุรกิจสื่อในการนำเสนอความพิการในฐานะบันเทิงและเพื่อกำไร บางครั้งเป็นการตอกย้ำความคาดหวังที่ไม่เป็นความจริงเกี่ยวกับสิ่งที่คนพิการสามารถทำได้สำเร็จหรือสิ่งที่เขาควรจะทำให้สำเร็จหากพวกเขาพยายามอย่างหนักมากพอ ซึ่งเป็นการนำเสนอความพิการในลักษณะเหนือมนุษย์ (superiority) หรือการนำเสนอความพิการในลักษณะที่ด้อยกว่า (inferiority) เพื่อตอกย้ำว่าความพิการเป็นทุนทางวัฒนธรรม ความพิการที่ยังสามารถคงสภาพไว้ได้เพื่อเป็นความบันเทิงให้กับคนที่ไม่พิการ
- <u>วาทกรรมความพิการในมิติเศรษฐศาสตร์การเมือง</u> เชื่อมโยงความพิการกับอำนาจและการจัดสรรทรัพยากรที่ไม่เท่าเทียม โดยร่างกายมนุษย์ถูกพิจารณาใน 2 ลักษณะ คือร่างกายที่มี

ความสามารถและร่างกายที่ไร้ความสามารถ (Able & Disable Body) คนพิการถูกมองว่าไม่ใช่ปัจจัยการผลิตหรือแรงงานที่มีคุณค่า ไม่ใช่กลุ่มผู้บริโภคหรืออำนาจซื้อสูง จึงต้องอยู่ในภาวะพึ่งพิงและถูกกดขี่

5.2 มุมมองของผู้แต่งต่อวาทกรรมความพิการที่นำมาใช้ในการประกอบสร้างความหมายความพิการและคนพิการ โดยจำแนกเป็น 3 ลักษณะ ดังนี้

- การสนับสนุนหมายถึงผู้แต่งสนับสนุนหรือเห็นด้วยกับวาทกรรมความพิการที่นำมาใช้ในการประกอบสร้างความหมายความพิการและคนพิการ
- การวิพากษ์/โต้แย้งต่อบรรทัดฐานหมายถึงผู้แต่งไม่สนับสนุนหรือไม่เห็นด้วยกับวาทกรรมความพิการที่นำมาใช้ในการประกอบสร้างความหมายของความพิการ
- การต่อรองหมายถึงผู้แต่งมีทั้งมุมสนับสนุนหรือเห็นด้วย และมุมที่วิพากษ์หรือโต้แย้งต่อวาทกรรมความพิการที่นำมาใช้ในการประกอบสร้างความหมายของความพิการ

6. องค์ประกอบการเล่าเรื่องหมายถึงองค์ประกอบในการเล่าเรื่องที่ถูกเลือกสรรและผสมผสานเข้าด้วยกันเพื่อประกอบสร้างความหมายจากเรื่องเล่าหนึ่ง ๆ ซึ่งในที่นี้คือความหมายเกี่ยวกับความพิการและคนพิการ โดยองค์ประกอบการเล่าเรื่องมีทั้งสิ้น 9 องค์ประกอบ ดังนี้

6.1 โครงเรื่อง (Plot) หมายถึงเหตุการณ์หลักของเรื่องเล่าที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาต่าง ๆ และถูกเชื่อมร้อยเข้าด้วยกันอย่างมีเหตุผลเพื่อนำเสนอไปยังผู้รับสาร โดยเป็นการบอกเล่าถึงสิ่งที่เกิดขึ้นในเรื่องราว เส้นเรื่อง (story line) ที่หมายถึงลำดับของเหตุการณ์ และการเลือกการกระทำและเส้นเรื่องเพื่อนำเสนอและแก้ไขปมปัญหาหรือความขัดแย้ง รวมถึงจะพิจารณาการพัฒนาการ/การเดินเรื่อง ซึ่งหมายถึงวิธีการแบ่งขั้นตอนในการเดินเรื่อง โดยการศึกษานี้จะพิจารณาการพัฒนาตัวเรื่องตามทัศนะของ Todorov ซึ่งนำเสนอลำดับการเดินเรื่องไว้ 4 ช่วงจังหวะ ได้แก่ ช่วงภาวการณ์สงบสุข ภาวการณ์วิกฤตหรือปัญหา ภาวการณ์แก้ไขปัญหา และภาวกาณ์กลับสู่ภาวะสงบสุขใหม่อีกครั้ง ดังนี้

- ช่วงจังหวะที่ 1 เป็นภาวการณ์สงบสุข นำเสนอถึงสภาวะปกติของเหตุการณ์ในเรื่องเล่า
- ช่วงจังหวะที่ 2 เป็นภาวการณ์วิกฤตหรือปัญหา นำเสนอถึงภาวการณ์ที่เป็นวิกฤตหรือปัญหาในเรื่องเล่านั้น ๆ
- ช่วงจังหวะที่ 3 เป็นภาวการณ์แก้ไขปัญหา คือช่วงเวลาที่ตัวละครเริ่มพยายามหาทางแก้ปัญหาด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้กลับเข้าสู่สภาวะปกติ
- ช่วงจังหวะที่ 4 เป็นภาวการณ์กลับสู่ภาวะสงบสุขใหม่อีกครั้ง คือช่วงจังหวะที่ปัญหาทุกอย่างคลี่คลายลงทั้งหมด ชีวิตของตัวละครกลับเข้าสู่ช่วงเวลาที่ 1

6.2 แก่นเรื่อง (Theme) หมายถึงกรอบแนวคิดหลักหรือจุดรวมที่เป็นศูนย์กลางของเรื่องราว หรือสิ่งที่เรื่องเล่านั้นมุ่งหมายถึงอย่างแท้จริง โดยจะพิจารณาว่าแก่นเรื่องนั้นนำเสนอความพิการในฐานะเส้นเรื่องหลักและเป็นศูนย์กลางของโครงเรื่อง หรือนำเสนอความพิการในฐานะเส้นเรื่อง

หลักแต่ไม่ได้เป็นศูนย์กลางของโครงเรื่อง รวมถึงสิ่งที่เรื่องเล่าต้องการนำเสนอไปยังผู้อ่าน เช่น การเอาชนะความพิการและความท้าทายในชีวิต การเปลี่ยนความพิการให้กลายเป็นสถานภาพแห่งพลังอำนาจที่เหนือกว่า การมีอำนาจเหนือหรือการครอบงำของความเป็นปกติโดยปฏิเสธ/ไม่ยอมรับความพิการ การหวนหาความงดงามในอดีต (nostalgic) ก่อนประสบกับความพิการ การไม่ได้รับการยอมรับจากสังคมจากความพิการ และความพิการคือความแตกต่างหลากหลาย

6.3 เรื่องที่เล่าหมายถึงการพิจารณาประเด็นหลักหรือเรื่องที่ถูกบอกเล่าเกี่ยวกับความพิการ โดยจะให้ความสนใจว่าเรื่องที่เล่าเป็นการเล่าถึงอาการ (symptoms) หรือเป็นการเล่าถึงคุณค่าบางอย่าง เช่น ความสัมพันธ์ มิตรภาพ ความปรารถนาในการสนับสนุนจากทุกคน

6.4 ตัวละครหมายถึงตัวแสดงหรือผู้ดำเนินเรื่องที่นำไปสู่การประกอบสร้างความหมาย โดยจะพิจารณาใน 5 แง่มุม ได้แก่ การปรากฏของตัวละคร ประเภทความพิการ มิติของตัวละครที่เป็นคนพิการ ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างตัวละครที่เป็นคนพิการและคนไม่พิการ และวิธีการสร้างตัวละครที่เป็นคนพิการ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

6.4.1 การปรากฏของตัวละครหมายถึงการพิจารณาว่าในวรรณกรรมเยาวชนมีการปรากฏของตัวละครใดบ้าง (ตัวละครพิการและไม่พิการ) และตัวละครคนพิการปรากฏตัวในฐานะตัวละครหลักหรือตัวละครรอง กรณีที่มีการปรากฏตัวของตัวละครที่ไม่ใช่คนพิการจะพิจารณาเพิ่มเติมว่าตัวละครเหล่านั้นปรากฏในลักษณะเช่นใด เป็นตัวละครดีหรือตัวละครร้าย โดยตัวละครดีหมายถึงตัวละครที่ยอมรับความแตกต่าง และตัวละครร้ายหมายถึงตัวละครที่ไม่ยอมรับความแตกต่าง

6.4.2 ประเภทความพิการหมายถึงลักษณะความพิการของตัวละครที่ปรากฏในเรื่องเล่า ซึ่งจำแนกได้เป็น 3 ประเภท ได้แก่ ความพิการทางร่างกาย ความพิการทางอารมณ์ และความพิการทางสติปัญญาหรือการเรียนรู้

6.4.3 มิติของตัวละครที่เป็นคนพิการหมายถึงการพิจารณาลักษณะของตัวละครที่เป็นคนพิการที่ปรากฏในเรื่องเล่านั้นว่าเป็นตัวละครมิติเดียวหรือหลายมิติ ดังนี้

- ตัวละครมิติเดียว (flat character) คือตัวละครแบนที่ยังพัฒนาไม่เต็มที่ เป็นตัวละครที่มีความเรียบง่าย บุคลิกลักษณะเพียงมิติเดียว ไม่เปลี่ยนแปลง
- ตัวละครหลายมิติ (round character) คือตัวละครกลมที่มีความซับซ้อนหลายมิติ มีความขัดแย้งและความซับซ้อนที่สมจริง รวมถึงสามารถมีพฤติกรรมที่น่าสนใจ

6.4.4 ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างตัวละครที่เป็นคนพิการและคนไม่พิการหมายถึงการพิจารณาถึงมุมมองเชิงอำนาจระหว่างคนพิการและผู้ไม่พิการว่าเป็นไปอย่างเท่าเทียมหรือไม่เท่าเทียมกัน

6.4.5 วิธีการสร้างตัวละครที่เป็นคนพิการหมายถึงมิติของกระบวนการผลิตที่นำไปสู่ความหมายที่ต้องการ ได้แก่ การสร้างตัวละครจากการปรากฏตัวให้เห็นลักษณะภายนอก บทพูดหรือบท

สนทนา ผู้เล่าเรื่อง การกระทำภายนอก การกระทำภายใน ปฏิกิริยาของตัวละครอื่น การใช้ลักษณะตรงกันข้าม (มีตัวละครอื่นเทียบเคียง) การใช้ความเกินเลยหรือการทำซ้ำ และการเลือกชื่อ ดังนี้

- การสร้างตัวละครโดยปรากฏตัวให้เห็นลักษณะภายนอกคือการใช้ลักษณะทางกายภายนอก เช่น ลักษณะทางรูปร่าง หน้าตา เครื่องแต่งกาย การเคลื่อนไหวของตัวละคร
- การสร้างตัวละครผ่านบทพูดหรือบทสนทนาคือการใช้บทพูดหรือบทสนทนาในการเปิดเผยความเป็นตัวตนของตัวละคร
- การสร้างตัวละครผ่านผู้เล่าเรื่องคือการให้ผู้เล่าเรื่องพรรณนาคุณลักษณะของตัวละครให้ผู้อ่านหรือผู้ชมรับทราบ
- การสร้างตัวละครผ่านการกระทำภายนอกคือการใช้การกระทำเป็นการแนะนำให้รู้จักคุณลักษณะของตัวละคร
- การสร้างตัวละครผ่านการกระทำภายในคือการใช้การกระทำภายในของมนุษย์มาสร้างตัวละคร เช่น ความลับ ความคิด จินตนาการ ความฝัน ความปรารถนา ความทรงจำ ความกลัว
- การสร้างตัวละครผ่านปฏิกิริยาของตัวละครอื่น ๆ คือการให้ตัวละครอื่นพูดถึงตัวละครที่ต้องแนะนำ เพื่อให้ผู้อ่านได้รู้จักกับตัวละครก่อนที่จะมีการปรากฏตัว
- การสร้างตัวละครโดยใช้ลักษณะตรงกันข้ามด้วยการสร้างตัวละครอื่น ๆ เทียบเคียง คือการใช้สัญญะหรือลักษณะที่เป็นคู่ตรงกันข้าม (Binary opposition) เพื่อสร้างตัวละคร เช่น ฝาแฝดที่หน้าตาเหมือนกัน แต่ลักษณะนิสัยต่างกัน
- การสร้างตัวละครโดยใช้ความเกินเลยหรือการทำซ้ำ ๆ คือการนำเสนอโดยใช้การวาดภาพล้อเลียนแบบการ์ตูนที่จะวาดคุณลักษณะบางอย่างให้มากเกินจริง
- การสร้างตัวละครผ่านการเลือกชื่อคือการเลือกใช้ชื่อเพื่อสร้างคุณลักษณะและเรื่องราวของตัวละคร

6.5 ฉาก (Setting) หมายถึงเวลา สถานที่ และสภาพแวดล้อมที่เหตุการณ์ของเรื่องเล่าหรือการกระทำเกิดขึ้น โดยฉากจะช่วยสร้างบรรยากาศ สีสัน หรือทำให้เข้าถึงอารมณ์ของเรื่องราว มีอิทธิพลต่อชีวิตของตัวละคร อธิบายความขัดแย้ง แสดงสถานะของตัวร้าย อธิบายตัวละคร และทำหน้าที่ในเชิงสัญลักษณ์ เช่น ความดีหรือความชั่วร้าย ซึ่งในการศึกษานี้จะพิจารณาถึงลักษณะและหน้าที่ของฉาก ดังนี้

- ลักษณะของฉากหมายถึงสถานที่ที่ตัวละครปรากฏกายในเรื่องเล่าว่าเป็นพื้นที่บ้าน/ส่วนตัวหรือพื้นที่สาธารณะ โดยการศึกษานี้จะให้ความสนใจต่อฉากแบบองค์รวม (integral

setting) หรือฉากที่ค่อนข้างมีบทบาทที่สำคัญอย่างมากในการช่วยอธิบายปมปัญหาหรือความขัดแย้งให้ชัดเจนมากขึ้น

- หน้าที่ของฉากหมายถึงหมายถึงบทบาทหน้าที่หรือผลของฉากต่อการปรากฏตัวของตัวละครที่เป็นคนพิการ

6.6 ความขัดแย้งหรือปมขัดแย้ง (Conflict) หมายถึงสิ่งที่ตัวแสดงต้องมีการต่อสู้ดิ้น โดยการศึกษานี้จะพิจารณาถึงความขัดแย้งใน 4 ประเภท ดังนี้

- ความขัดแย้งภายในจิตใจคือความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในจิตใจของตัวละคร
- ความขัดแย้งระหว่างคนกับคนหรือระหว่างกลุ่มบุคคลคือความไม่ลงรอยระหว่างตัวละคร 2 ตัวหรือสองกลุ่ม
- ความขัดแย้งระหว่างคนกับสังคมคือความขัดแย้งระหว่างคนกับกฎเกณฑ์ ระเบียบหรือโครงสร้างของสังคม
- ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับพลังภายนอกคือความขัดแย้งกับพลังธรรมชาติหรือเหนือธรรมชาติ ซึ่งจะพบว่าในการเล่าเรื่องบางตระกูล เช่น นวนิยายวิทยาศาสตร์ หนังผี

6.7 จุดยืนของผู้เล่า (Narrator Standpoint/Point of View) หมายถึงอำนาจของผู้เล่าเรื่องในการประกอบสร้างความหมายต่าง ๆ ซึ่งจะมีอิทธิพลต่อเรื่องเล่าและวิธีการเล่าเรื่อง โดยแบ่งเป็น 4 ประเภท ดังนี้

- ผู้เล่าเรื่องที่เป็นบุรุษที่หนึ่ง (The First-Person Narrator) คือตัวละครเอกของเรื่องหรือตัวละครที่มีส่วนร่วมในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นผู้เล่าเรื่อง โดยเป็นการบอกเล่าเรื่องราวจากภายในหัวของตัวละคร มักจะมีการใช้คำสรรพนาม “ฉัน” “ข้าพเจ้า”
- ผู้เล่าเรื่องเป็นบุรุษที่ 3 คือตัวละครอื่นที่ไม่ใช่ตัวละครเอกเป็นผู้เล่าเหตุการณ์ที่ตนเองพบเห็นหรือเกี่ยวข้อง โดยปราศจากการเข้าไปในจิตใจของตัวละครหรือการนำเสนอข้อวิพากษ์วิจารณ์ของผู้แต่งมักจะมีการใช้คำสรรพนาม เช่น เขา (he) เธอ (she) พวกเขา (they)
- การเล่าเรื่องจากมุมมองที่เป็นกลาง คือการไม่ปรากฏตัวผู้เล่าในลักษณะตัวบุคคลแต่เป็นการเล่าจากมุมมองคนวงนอกที่สังเกตและรายงานเหตุการณ์อย่างเป็นกลางตามที่เกิดขึ้นจริง
- การเล่าเรื่องแบบผู้รอบรู้ (สัพพัญญู) คือการเล่าเรื่องที่ผู้เล่าเรื่องเป็นผู้รอบรู้ โดยรู้แจ้งในทุกสิ่งเกี่ยวกับสถานการณ์หรือเหตุการณ์ที่เล่าทั้งความคิด อารมณ์ความรู้สึก หรือจิตใจของตัวละคร สามารถล่วงรู้ข้ามกาลเวลาและสถานที่ และจะอธิบายทุกอย่างให้ผู้ชมหรือผู้ฟังได้ทราบ

6.8 ลีลา (Style) หมายถึงรูปแบบหรือวิธีการที่ผู้แต่งใช้คำเพื่อสื่อสารถึงบางสิ่งบางอย่าง เช่น ความคิด อารมณ์ และคาดการณ์ถึงความเข้าใจ โดยการศึกษาจะพิจารณาถึงลีลาหรือกลวิธีทางภาษาที่ผู้แต่งที่เป็นคนพิการเลือกใช้ในการสื่อความหมาย กลวิธีการนำเสนอ และทิศทาง ดังนี้

6.8.1 กลวิธีทางภาษาหมายถึงแบบแผนหรือวิธีการทางภาษาที่ใช้ในการเล่าเรื่องความพิการหรือคนพิการที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชน เช่น การใช้ภาษาเรียบง่าย การใช้ภาพพจน์ คำซ้ำและขยายความเพื่อแสดงอารมณ์ความรู้สึก การใช้คำเรียกคนพิการแบบตรงที่มีคำที่แสดงถึงความพิการหรือความบกพร่องทางร่างกายอย่างตรงไปตรงมา ใช้คำอธิบายลักษณะความพิการทางร่างกายด้วยคำที่เกี่ยวข้องกับการแพทย์หรืออุปกรณ์ การใช้ประโยคขัดแย้งที่มีเนื้อความขัดแย้งกัน การใช้ประโยคเงื่อนไขที่เป็นการใช้ประโยคที่มีเนื้อความเป็นเหตุเป็นผลกัน

6.8.2 กลวิธีการนำเสนอหมายถึงแบบแผนหรือวิธีการที่ใช้ในการเล่าเรื่องความพิการหรือคนพิการที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชน เช่น การเปรียบเทียบ การที่ผู้แต่งไม่เคยใช้คำว่า “พิการ” หรือ “ความพิการ การตอบคำถามต่าง ๆ อย่างตรงไปตรงมา หรือการทำให้ความพิการดูเป็นเรื่องปกติ การยกตัวอย่าง การยกบทสนทนาโต้ตอบ การนิยามคำ การตั้งคำถามจำแนกเป็นข้อ ๆ การตั้งคำถามจากมุมมองของผู้ไม่รู้ของตัวละคร

6.8.3 ทิศทางที่ใช้สื่อถึงความพิการหมายถึงทิศทางการใช้ภาษาภาพพจน์หรือถ้อยคำในการสื่อความหมายเกี่ยวกับความพิการและคนพิการ ได้แก่ บวก กลาง ลบ ดังนี้

- ทิศทางบวกหมายถึงการใช้ภาษาภาพพจน์หรือถ้อยคำเชิงบวกหรือสื่อถึงสภาวะที่ว่าความพิการเป็นความปกติหรือความหลากหลายอย่างหนึ่งในการบรรยายถึงความพิการและคนพิการ
- ทิศทางกลางหมายถึงการใช้ภาษาภาพพจน์หรือถ้อยคำทั้งในเชิงบวกหรือสื่อถึงสภาวะที่ว่าความพิการเป็นความปกติหรือความหลากหลายอย่างหนึ่ง และการใช้ภาพพจน์หรือถ้อยคำเชิงลบหรือสื่อถึงสภาวะที่ว่าความพิการเป็นความผิดปกติในการบรรยายถึงความพิการและคนพิการ
- ทิศทางลบหมายถึงการใช้ภาษาภาพพจน์หรือถ้อยคำเชิงลบหรือสื่อถึงสภาวะที่ว่าความพิการเป็นความผิดปกติในการบรรยายถึงความพิการและคนพิการ เช่น การใช้คำพูดและภาษาในเชิงอุปมาอุปไมยที่ชี้ชัดถึงภาวะความบกพร่องต่าง ๆ และมีนัยในเชิงการดูถูกเหยียดหยาม

6.9 น้ำเสียง (Tone) คือสิ่งที่บอกให้ทราบถึงความรู้สึกของผู้แต่งต่อประเด็น ตัวละคร และผู้อ่าน ทั้งนี้น้ำเสียงเป็นผลมาจากโครงสร้างประโยค ตัวเลือกของคำ แบบแผนหรือการใช้คำ และการเรียบเรียง โดยสามารถอธิบายได้ในหลากหลายลักษณะทั้งอารมณ์ขัน ใจดี น่ารัก น่าพึงพอใจ หยาบกระด้าง เป็นมิตร จริงจัง ร่าเริง ลึกลับ แฝงนัย หรือเย้าแหย่ วิพากษ์/เสียดสี

7. อุดมการณ์หมายถึงอุดมการณ์ที่ผู้แต่งนำมาใช้ในการประกอบสร้างความหมาย ได้แก่ อุดมการณ์หลัก อุดมการณ์ต่อรอง และอุดมการณ์ต่อต้าน ดังนี้

7.1 อุดมการณ์หลักหมายถึงการพิจารณาความพิการตามหลักการแพทย์ โดยยึดความเป็นปกติ นั่นหมายความว่าความพิการเป็นความผิดปกติอย่างหนึ่งที่ต้องรักษาให้หาย

7.2 อุดมการณ์ต่อรองหมายถึงการพิจารณาความพิการตามหลักการแพทย์ โดยยึดความเป็นปกติ นั่นหมายความว่าความพิการเป็นความผิดปกติอย่างหนึ่งที่ต้องรักษา แต่ขณะเดียวกันก็พิจารณาว่าความแตกต่างของร่างกายและ/หรือจิตใจไม่ได้ทำให้คนพิการแตกต่างจากผู้ที่ไม่พิการ เป็นเพียงความแตกต่างหลากหลายของมนุษย์ดังเช่นเรื่องอื่น ๆ

7.3 อุดมการณ์ต่อต้านหมายถึงการพิจารณาความพิการโดยไม่อ้างอิงตามหลักการแพทย์ที่ยึดความเป็นปกติทางร่างกายและ/หรือจิตใจ แต่พิจารณาว่าความพิการเป็นความหลากหลายของมนุษย์ในรูปแบบหนึ่ง

8. มายาคติหมายถึงความหมายที่เชื่อมโยงกับความคิดความเชื่อ โดยมายาคติเกี่ยวกับความพิการและคนพิการ เช่น มายาคติเกี่ยวกับอาการของความพิการ คนพิการไม่สามารถยืนหยัดเพื่อตนเองหรือคนอื่น คนพิการไม่สามารถพบหรือมีความสนใจในเรื่องรัก ๆ ใคร่ ๆ

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. สามารถอธิบายวาทกรรมความพิการที่ผู้แต่งใช้ในการประกอบสร้างความหมายความพิการในวรรณกรรมเยาวชน

2. สามารถอธิบายองค์ประกอบการเล่าเรื่องเกี่ยวกับความพิการและตัวละครที่เป็นคนพิการ

3. สามารถอธิบายถึงมุมมองหรือบรรทัดฐานในการเล่าเรื่องความพิการของผู้ประพันธ์ที่มีลักษณะต่างกัน

4. ทราบแนวทางการเล่าเรื่องเกี่ยวกับคนพิการเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเหมาะสมเกี่ยวกับคนพิการ

5. ข้อค้นพบจากงานวิจัยในครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการสร้างองค์ความรู้ในด้านการสื่อสารเกี่ยวกับคนพิการและความพิการ

6. ข้อค้นพบจากงานวิจัยในครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อสำนักพิมพ์ในการพัฒนาหนังสือเพื่อบอกเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับคนพิการและความพิการอย่างถูกต้องเหมาะสม

1.7 กรอบแนวคิดในการวิจัย

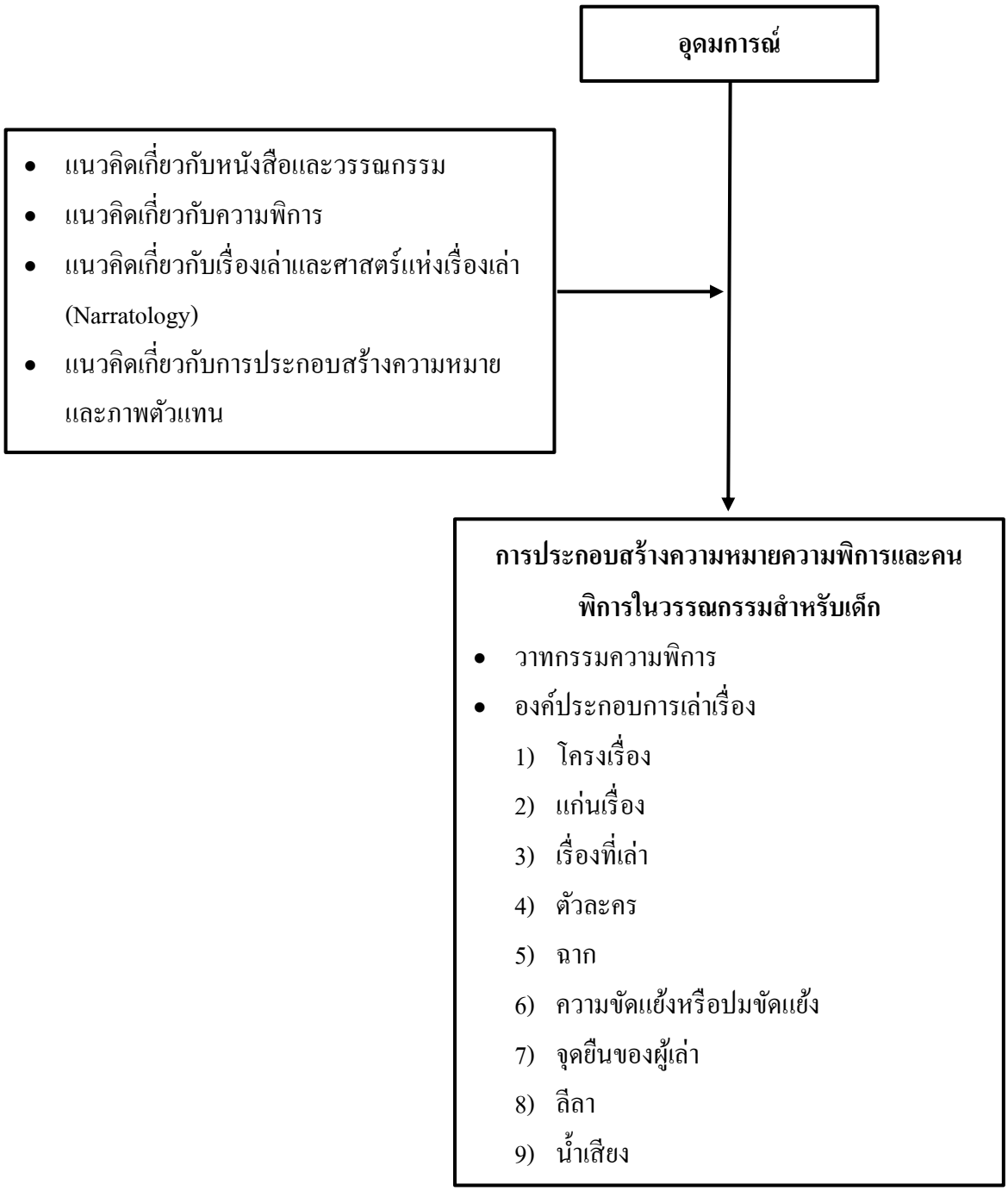

บทที่ 2
แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง “เรื่องเล่าความพิการในงานวรรณกรรมไทย” พิจารณาการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับการเล่าเรื่องความพิการที่ปรากฏในหนังสือวรรณกรรมเยาวชนทั้งในแง่ของกระบวนทัศน์ที่เป็นฐานในการเล่าเรื่องความพิการในวรรณกรรมเยาวชน องค์ประกอบการเล่าเรื่องเกี่ยวกับความพิการและตัวละครที่เป็นคนพิการ และความแตกต่างของผู้ประพันธ์ต่อมุมมองหรือบรรทัดฐานในการเล่าเรื่องความพิการ ทั้งนี้เพื่ออธิบายและวิเคราะห์ให้เห็นว่าพื้นที่ของหนังสืออย่างวรรณกรรมเยาวชนของไทยบอกเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับคนพิการและความพิการอย่างไร มันเป็นพื้นที่ในการต่อสู้ของคนพิการหรือแท้ที่จริงแล้วมันคือพื้นที่แห่งการตอกย้ำภาพตัวแทนของความเป็นคนพิการ อีกทั้งอุดมการณ์สำคัญใดที่เข้ามาเป็นตัวกำกับการประกอบสร้างความหมายความพิการและคนพิการ นั่นคืออุดมการณ์เบื้องหลังที่ทำให้การเล่าเรื่องเกี่ยวกับความพิการมีอำนาจที่ผ่านปฏิบัติการทางภาษาเช่นใดที่เป็นตัวกำกับอยู่ ดังนั้นเพื่อให้เกิดความเข้าใจได้อย่างชัดเจนในเรื่องนี้ ผู้ศึกษาได้ใช้แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นกรอบในการศึกษาและแนวทางในการวิเคราะห์และอภิปรายผล ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับหนังสือและวรรณกรรม
2. แนวคิดเกี่ยวกับความพิการ
3. แนวคิดเกี่ยวกับการประกอบสร้างความหมายและภาพตัวแทน
4. แนวคิดเกี่ยวกับเรื่องเล่า การเล่าเรื่อง และศาสตร์แห่งเรื่องเล่า (Narratology)
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
    5.1 งานวิจัยเกี่ยวกับสื่อและคนพิการ
    5.2 งานวิจัยเกี่ยวกับมุมมองต่อความพิการและคนพิการ

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับหนังสือและวรรณกรรม

จากการที่การศึกษานี้ให้ความสนใจต่อการเล่าเรื่องเกี่ยวกับความพิการที่ปรากฏในหนังสือประเภทวรรณกรรมเยาวชน ดังนั้นแนวคิดเกี่ยวกับหนังสือและวรรณกรรมจึงสำคัญอย่างมากต่อการทำความเข้าใจในประเด็นนี้ ทั้งนี้เนื้อหาในส่วนนี้จะนำเสนอถึงนิยามความหมายของหนังสือ ประเภทของหนังสือ หนังสือกับความหลากหลาย

2.1.1 หนังสือและประเภทของหนังสือ

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 นิยามความหมายของคำว่า “หนังสือ” ว่าหมายถึง “ข้อความที่พิมพ์หรือเขียนเป็นต้นแล้วรวมเป็นเล่ม” (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2554)

ด้านพจนานุกรมออกซ์ฟอร์ด (Oxford, nd.) นิยามหนังสือว่าหมายถึงชุดของหน้ากระดาษที่ได้รับการตีพิมพ์ที่ถูกยึดติดกับปกและสามารถเปิดอ่านได้ หรือหมายถึงงานเขียนที่ได้รับการตีพิมพ์ทั้งในรูปแบบกระดาษและอิเล็กทรอนิกส์

ขณะที่สารานุกรมบริแทนนิกา (Britannica Encyclopedia, 2024) ระบุว่าหนังสือคือผลงานตีพิมพ์ที่เกี่ยวกับวรรณกรรมหรืองานวิชาการ ซึ่งคำนี้ถูกนิยามโดยยูเนสโกเพื่อจุดมุ่งหมายในเชิงสถิติว่าเป็นสิ่งตีพิมพ์ที่ไม่มีวาระการออกที่แน่นอนที่มีความอย่างน้อย 49 หน้าไม่รวมหน้าปก อย่างไรก็ตามไม่มีคำนิยามที่น่าพึงพอใจอย่างชัดเจนที่ครอบคลุมความหลากหลายของสิ่งตีพิมพ์ในลักษณะนี้ทั้งหมดได้อย่างสมบูรณ์

สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน (2535, น.) ระบุว่าหนังสือเป็นเครื่องมือสื่อความหมายและความรู้สึกนึกคิดของมนุษย์ โดยผู้เขียนหรือผู้ส่งสารสามารถส่งสารหรือถ่ายทอดความรู้ ความคิดให้แก่ผู้อ่านหรือผู้รับสารได้อย่างกว้างขวางผ่านหนังสือ อีกทั้งตราบใดที่หนังสือยังไม่ถูกทำลายลงเรื่องราวและสาระในหนังสือก็จะยังคงอยู่ หนังสือเป็นสื่อที่ใช้เผยแพร่ข่าวสาร สั่งสอน ถ่ายทอดความคิดจากยุคหนึ่งสู่อีกยุคหนังสือ เป็นเครื่องมือที่ใช้บันทึกเหตุการณ์ เป็นแหล่งวิทยาการสำหรับศึกษาหาความรู้ อีกทั้งยังเป็นสื่อที่แสดงความรู้สึกและอารมณ์ของมนุษย์

ส่วนวรรณกรรมนั้น พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 นิยามความหมายของ “วรรณกรรม” ว่าหมายถึง “งานหนังสือ งานประพันธ์ บทประพันธ์ทุกชนิดทั้งที่เป็นร้อยแก้วและร้อยกรอง เช่น วรรณกรรมสมัยรัตนโกสินทร์ วรรณกรรมของเสฐียรโกเศศ วรรณกรรมฝรั่งเศส วรรณกรรมประเภทสื่อสารมวลชน” (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2554)

ด้าน Naidoo & Bryant (2007, p. 127) ระบุว่าหนังสือหรือวรรณกรรมเด็กหมายถึงสิ่งตีพิมพ์ ซึ่งครอบคลุมหนังสือหลากหลายประเภททั้ง board book และวรรณกรรมที่เป็นเรื่องแต่ง ที่มุ่งหมายไปยังผู้อ่านที่มีอายุตั้งแต่แรกเกิดถึง 12 ปี โดยปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการจัดทำเนื้อหาหนังสือเด็กมีจำนวนมาก อาทิ ความรู้ในปัจจุบันเกี่ยวกับการเรียนรู้ด้านพัฒนาการของเด็ก อุดมการณ์ส่วนบุคคลของผู้แต่งและผู้วาดภาพประกอบ สภาพการณ์ด้านวัฒนธรรมในสังคมและการเมือง และความเป็นจริงด้านเศรษฐกิจของอุตสาหกรรมการพิมพ์หนังสือเด็ก

ขณะที่ Rholetter (2016) กล่าวว่าวรรณกรรมสำหรับเด็กครอบคลุมหนังสือบันเทิงคดีและสารคดีหลากหลายประเภทและอาจจะมีภาพประกอบได้ โดยมุ่งหมายที่จะให้ทั้งความรู้และความบันเทิงแก่เด็กซึ่งเป็นผู้รับเป้าหมายที่มีตั้งแต่วัยทารกจนถึงวัยรุ่นตอนต้น เนื้อหามีทั้งนิทานพื้นบ้านโบราณและบทกวีในยุคมุขปาฐะ รวมถึงวรรณกรรมเด็กแฟนตาซีอย่าง Harry Potter และหนังสือการ์ตูน

ญี่ปุ่น โดยในยุคแรกมุ่งหวังเพื่อสอนและพัฒนาความสามารถในการอ่านออกเขียนได้และเพื่อทำให้ศีลธรรมจรรยาหรืออารมณ์จิตใจของเด็กดีขึ้น และแม้ว่าจะมุ่งให้ความบันเทิงเท่า ๆ กับการสอนซึ่งเป็นบทบาทหลัก แต่วรรณกรรมสำหรับเด็กยังเป็นวิธีการหนึ่งในการเพิ่มพูนความรู้ต่อตนเองและความเข้าใจต่อโลกที่ไกลจากตัวตนของเด็ก

สำหรับพจนานุกรมออกซ์ฟอร์ด (Oxford, nd.) นิยามวรรณกรรมว่าคือชิ้นงานเขียนที่ถูกให้คุณค่าในฐานะงานศิลปะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งนวนิยาย บทละคร และบทกลอน

ด้านสารานุกรมบริแทนนิกา (Britannica Encyclopedia) (Rexroth, 2024) ระบุว่าวรรณกรรมหมายถึงผลงานเขียนชุดหนึ่ง ซึ่งครอบคลุมผลงานที่มีลักษณะสร้างสรรค์ทั้งในรูปแบบกวีนิพนธ์และความเรียงหรือร้อยแก้วที่มีความโดดเด่นตามเจตจำนงของผู้แต่งและความงามด้านสุนทรียะที่รับรู้ได้จากผลงานนั้น ๆ ทั้งนี้วรรณกรรมสามารถจำแนกตามระบบที่หลากหลาย เช่น ภาษา ชาติที่เป็นแหล่งกำเนิด ช่วงยุคทางประวัติศาสตร์ ตระกูล และประเด็นที่นำเสนอ

จากนิยามข้างต้นสามารถสรุปได้ว่าหนังสือคือสิ่งตีพิมพ์ที่เกี่ยวกับวรรณกรรมหรืองานวิชาที่มีการรวมเป็นเล่มทั้งในรูปแบบกระดาษและอิเล็กทรอนิกส์ โดยเป็นสื่อที่ใช้เผยแพร่ข่าวสาร ถ่ายทอดความรู้ ความคิดจากยุคหนึ่งสู่อีกยุคหนึ่ง เพื่อสื่อความหมายต่าง ๆ ไปยังผู้อ่านหรือผู้รับสารได้อย่างกว้างขวาง ขณะที่วรรณกรรมคืองานเขียนที่เป็นบทประพันธ์ทุกชนิดทั้งที่เป็นร้อยแก้วและร้อยกรองที่มีคุณค่าในฐานะงานศิลปะและครอบคลุมหนังสือหลากหลายประเภททั้งที่เป็นหนังสือบันเทิงคดีและสารคดี เช่น นวนิยาย บทละคร และบทกลอน มีความโดดเด่นตามเจตจำนงของผู้แต่งและความงามด้านสุนทรียะในผลงานนั้น ๆ ซึ่งผู้รับเป้าหมายมีตั้งแต่วัยทารกจนถึงวัยรุ่นตอนต้น โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะให้ทั้งความรู้และความบันเทิง อีกทั้งวรรณกรรมสำหรับเด็กยังเป็นวิธีการหนึ่งในการเพิ่มพูนความรู้ต่อตนเองและความเข้าใจต่อโลกที่ไกลจากตัวตนของเด็ก

สำหรับประเภทของหนังสือนั้น สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน (2535, น.) ระบุว่าความเจริญของสังคมและบ้านเมืองทำให้ความสนใจของคนต่อหนังสือมีมากขึ้นไปด้วย ซึ่งความสนใจที่จะศึกษาหาค้นคว้าหาความรู้มีการแตกแขนงไปอย่างกว้างขวาง จากความสนใจของแต่ละบุคคลที่แตกต่างกันไปทำให้หนังสือมีหลากหลายประเภท ทั้งนี้หากพิจารณาจากลักษณะการผลิตและรูปเล่ม หนังสือจะสามารถจำแนกได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือวารสาร (Periodical) และหนังสือเล่ม (Book) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. วารสารคือหนังสือที่มีชื่อเดียวตลอดและพิมพ์จำหน่ายตามลำดับ ซึ่งสามารถจำแนกย่อยได้เป็นหนังสือพิมพ์และนิตยสาร โดยหนังสือจะมุ่งเน้นให้ข่าวสารที่เป็นปัจจุบันแก่ผู้อ่าน พิมพ์วันต่อวันดังนั้นจึงไม่พิถีพิถันมากนักในการจัดพิมพ์ ขณะที่นิตยสารจะมุ่งให้ความรู้และความบันเทิง จึงมักมีปกที่พิมพ์สีสันสวยงาม เย็บเป็นเล่ม อายุการใช้งานยาวนายกว่าหนังสือพิมพ์

2. หนังสือเล่ม ซึ่งมีเกณฑ์ในการแบ่งแยกย่อยได้หลายเกณฑ์ เช่น หากแบ่งตามลักษณะของผู้อ่านก็จะมีหนังสือเด็ก หนังสือผู้ใหญ่ หรือหากแบ่งตามเนื้อหาสาระก็จะมีหนังสือสารคดีและหนังสือบันเทิงคดี ทั้งนี้ในการเลือกซื้อหนังสือนั้น ผู้ซื้อมักจะเลือกจากเนื้อหาที่ตรงกับความสนใจ ผู้แต่งที่ชื่นชอบ คุณภาพในการพิมพ์ หรือราคา โดยหนังสือเล่มเป็นสิ่งพิมพ์ที่ไม่สูญค่า สามารถเก็บไว้อ่านในภายหลังหรือให้ผู้อื่นอ่านต่อได้

ด้านเจด็จ คชฤทธิ์ (2554, น. 60-119) ระบุว่าหนังสือสำหรับเด็กเป็นวรรณกรรมประเภทหนึ่ง โดยหากพิจารณาจากลักษณะของหนังสือในปัจจุบันอาจจำแนกได้ 7 ประเภท ดังนี้

1. หนังสือภาพ (Picture book) คือหนังสือที่นำเสนอเนื้อหาหรือเรื่องราวผ่านรูปภาพ เหมาะกับเด็กที่ยังอ่านหนังสือไม่ออกหรือเพิ่งเริ่มอ่านหนังสือ ทั้งนี้หนังสือภาพสามารถแบ่งได้หลายประเภท ได้แก่ หนังสือที่แสดงตัวเลขและจำนวน หนังสือแสดงตัวอักษร หนังสือของเล่น หนังสือที่แสดงความคิดรวบยอด หนังสือที่แสดงเกี่ยวกับคน สัตว์ สิ่งของ และสถานที่ หนังสือแสดงภาพโดยไม่มีตัวหนังสือ หนังสือภาพประกอบเรื่องอย่างง่าย และหนังสือภาพประกอบเรื่อง

2. นิทาน (Tale) คือหนังสือบันเทิงคดีที่แต่งขึ้นและเล่าถ่ายทอดสืบต่อกันมา หรือเป็นเรื่องที่แต่งขึ้นใหม่ โดยสามารถจัดแบ่งได้หลายวิธีการ เช่น การจำแนกตามเขตพื้นที่ รูปแบบของนิทาน แบบเรื่องหรือชนิดของนิทาน และชนิดของการเล่า ทั้งนี้หากจำแนกตามรูปแบบของนิทานจะมีดังนี้

2.1 นิทานภาษิต (Fable) คือนิทานที่มีเนื้อหาสั้น ๆ และมีตัวละครสำคัญเป็นสัตว์ โดยที่แพร่หลายคือนิทานอีสป (Aesop) ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นเรื่องเล่าจากนักเล่านิทานที่มีชื่อเสียง

2.2 นิทานเทพนิยาย (Fairy Tale) คือนิทานที่ส่วนใหญ่มีตัวละครมนุษย์ที่มีศักดิ์สูงหรือลักษณะพิเศษ และมักจะนิยมเริ่มต้นเรื่องด้วย “กาลครั้งหนึ่งนานมาแล้ว ....” ทั้งนี้เนื้อเรื่องมักจะดำเนินไปในลักษณะที่ตัวละครฝ่ายดีประสบกับความยากลำบากถูกตัวละครฝ่ายร้ายข่มเหง แต่ด้วยคุณงามความดีทำให้ทุกอย่างคลี่คลายและฝ่ายร้ายพ่ายแพ้

2.3 นิทานชาดกคือนิทานที่เป็นเรื่องราวเก่าแก่หรือบุพจริยาของพระพุทธเจ้าเมื่อเสวยพระชาติเป็นพระโพธิสัตว์บำเพ็ญบารมีเวียนว่ายตายเกิดก่อนจะถึงชาติที่ตรัสรู้ โดยเนื้อหาแสดงตัวอย่างถึงกรรมดี กรรมชั่ว และผลแห่งกรรม ทั้งนี้ชาดกจะมี 2 ประเภท ได้แก่ ชาดกนิบาตหรือนิบาตชาดกที่หมายถึงชาดกทั้ง 547 เรื่องในคัมภีร์ขุททกนิกายของพระสุตตันตปิฎก และชาดกนอกนิบาตที่หมายถึงชาดกที่ไม่ปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎก

2.4 นิทานชาวบ้านหรือนิทานพื้นบ้าน (Folk Tale) คือนิทานที่นำเสนอเรื่องเล่าพื้นบ้านหรือที่เรียกว่าตำนาน (Legend) โดยเนื้อหามักจะเกี่ยวกับความเชื่อ วัฒนธรรมประเพณี

2.5 นิทานตลกขบขัน (Jest) คือนิทานที่เน้นอารมณ์ขัน หักมุม เหนือจริง การใช้สติปัญญา

3. การ์ตูน (Cartoon, Comics) คือหนังสือที่ดำเนินเรื่องด้วยการใช้ภาพบรรยายเรื่อง โดยไม่จำเป็นต้องเน้นโครงของภาพตามความเป็นจริง มีหรือไม่มีบทบรรยายหรือบทสนทนาก็ได้ และแบ่งได้หลายลักษณะ ได้แก่ การ์ตูนรูปสัตว์ การ์ตูนรูปคน การ์ตูนภาพวิจิตร การ์ตูนกราฟิก และการ์ตูน 3 มิติ

4. เรื่องสั้น (Short story) คือหนังสือบันเทิงคดีร้อยแก้วที่คล้ายกับนวนิยาย แต่จะมีความยาวไม่มากนัก ดำเนินเรื่องอย่างรวดเร็วภายใต้เหตุการณ์และตัวละครไม่มาก แม้ว่าเรื่องสั้นจะเป็นวรรณกรรมบันเทิงคดีประเภทเรื่องเล่าที่ไม่ได้มุ่งเน้นข้อเท็จจริง เป็นเพียงเรื่องแต่ง แต่การถ่ายทอดเรื่องราวของผู้แต่งก็มักจะหนีไม่พ้นความเป็นจริงของชีวิตและโลก ทั้งนี้องค์ประกอบที่สำคัญของเรื่องสั้นจะได้แก่ โครงเรื่อง (plot) ตัวละคร (character) แก่นเรื่อง (theme) ฉากและสถานที่ (setting) กลวิธีในการดำเนินเรื่องหรือมุมมอง (point of view) และท่าทีและลีลาในการใช้ภาษา (style)

5. นวนิยาย (Novel) คือหนังสือบันเทิงคดีร้อยแก้วเช่นเดียวกับเรื่องสั้น แต่จะมีความยากของเรื่องหรือเนื้อหามากกว่า อีกทั้งยังมีโครงเรื่อง ฉาก และตัวละครที่ซับซ้อน มีแนวคิดของเรื่องที่หลากหลาย นอกจากนี้ยังมีองค์ประกอบสำคัญเช่นเดียวกับเรื่องสั้น ได้แก่ แก่นเรื่อง (theme) โครงเรื่อง (plot) ที่จะมีความซับซ้อนกว่าเรื่องสั้น โดยอาจมีหลายโครงเรื่องซ้อนอยู่ในโครงเรื่องใหญ่ ตัวละคร (character) ที่มีได้ไม่จำกัดทั้งตัวละครเอกและตัวละครประกอบ บทสนทนา (dialogue) ซึ่งหมายถึงคำหรือคำพูดที่ตัวละครใช้โต้ตอบกันในเรื่อง ฉาก (setting) และบรรยากาศ (mood) ทั้งนี้นวนิยายสามารถจำแนกได้หลายประเภท ได้แก่ นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ นวนิยายชีวประวัติ นวนิยายศาสนา นวนิยายสังคมและการเมือง นวนิยายพาฝัน นวนิยายชนบทหรือลูกทุ่ง นวนิยายหรรษาหรือหัสนิยาย นวนิยายสยองขวัญและอาชญากรรม นวนิยายผจญภัย นวนิยายวิทยาศาสตร์และสิ่งมหัศจรรย์ นวนิยายต่างแดน และนวนิยายจิตวิทยา

6. สารคดี (Non-Fiction) คือวรรณกรรมร้อยแก้วที่มุ่งนำเสนอเนื้อหาสาระ ความรู้ และความคิดแก่ผู้อ่านเป็นหลัก พร้อมไปกับความเพลิดเพลินจากการอ่านที่เป็นผลมาจากความสามารถของนักเขียนในทางวรรณศิลป์และการถ่ายทอดเรื่องราว

7. เรื่องแปลคืองานเขียนที่เป็นเรื่องราวจากภาษาหนึ่งที่ถูกนำมาแปลหรือถ่ายทอดเป็นอีกภาษาหนึ่ง โดยต้องรักษาเนื้อเรื่องหรือใจความสำคัญของเรื่องนั้นให้ได้มากที่สุด

นอกจากนี้ Biagi (2017, pp. 33-34) ระบุว่าหนังสือสามารถจำแนกได้เป็น 3 ประเภทหลัก ได้แก่ หนังสือทั่วไปสำหรับเยาวชนและผู้ใหญ่ (Adult and Juvenile trade book) หนังสือหรือตำราเรียน (Textbook) และหนังสือวิชาการและหนังสือวิชาชีพ (Professional and Scholarly book) ดังนี้

1. หนังสือทั่วไปสำหรับเยาวชนและผู้ใหญ่จะออกแบบมาเพื่อผู้อ่านทั่วไป ดังนั้นจึงมักวางขายในร้านหนังสือและขายให้ห้องสมุด โดยมีทั้งหนังสือปกแข็งและปกอ่อน ขณะที่เนื้อหาจะครอบคลุมทั้งเรื่องแต่ง เรื่องจริง ชีวประวัติ วรรณกรรมคลาสสิก ตำราอาหาร หนังสือท่องเที่ยว หนังสือศิลปะ และหนังสือเกี่ยวกับกีฬา ดนตรี บทกวี และละคร ทั้งนี้หนังสือประเภทนี้จะมีทั้งหนังสือภาพ

สำหรับเด็กที่ยังไม่สามารถอ่านหนังสือได้ไปจนกระทั่งนวนิยายสำหรับผู้ใหญ่วัยเยาว์ รวมถึงหนังสือปกอ่อนทั่วไปสำหรับตลาดมวลชน เช่น นวนิยายชุดสืบสวนสอบสวน นวนิยายรักโรแมนติก

2. หนังสือเรียนหรือตำราเรียนเป็นหนังสือสำหรับนักเรียนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา รวมถึงระดับมหาวิทยาลัย ซึ่งหนังสือในกลุ่มนี้จะถูกเลือกสรรโดยอาจารย์ผู้สอนเพื่อให้นักศึกษาซื้อและอ่าน ทั้งนี้ความแตกต่างเล็กน้อยระหว่างหนังสือหรือตำราเรียนในระดับมหาวิทยาลัยคือแบบทดสอบและเนื้อหาสรุปในแต่ละบท พร้อมกับงานที่มอบหมายเพิ่มเติม

3. หนังสือวิชาการและหนังสือวิชาชีพ สำหรับหนังสือวิชาการมักจะมีเนื้อหาในเชิงวิชาการเป็นส่วนใหญ่ ตีพิมพ์ทั้งในรูปแบบปกแข็งและปกอ่อนในจำนวนที่ไม่มากนัก โดยสำนักพิมพ์ของมหาวิทยาลัย ซึ่งส่วนใหญ่เป็นองค์กรไม่แสวงหาผลกำไรและเชื่อมโยงกับมหาวิทยาลัย พิพิธภัณฑ์หรือสถาบันวิจัย ขณะที่หนังสือวิชาชีพจะออกแบบให้เหมาะกับวิชาชีพใดวิชาชีพหนึ่ง โดยบ่อยครั้งจะเป็นกลุ่มหนังสืออ้างอิง เช่น คู่มือการซ่อมแซมรถยนต์ หรือสารานุกรมศัพท์สำหรับสัตว์แพทย์

จากประเภทของหนังสือข้างต้นจะพบว่าเกณฑ์ในการจำแนกหนังสือมีได้หลากหลายเกณฑ์ทั้งการจำแนกตามลักษณะการผลิตและรูปเล่ม ลักษณะเนื้อหา และตลาดหนังสือ โดยหากจำแนกจากลักษณะการผลิตและรูปเล่มจะสามารถจำแนกได้เป็นวารสารและหนังสือเล่ม ขณะที่หากพิจารณาจากลักษณะเนื้อหาและการนำเสนอจะจำแนกได้เป็นหนังสือภาพ นิทาน การ์ตูน เรื่องสั้น นวนิยาย สารคดี และเรื่องแปล อีกทั้งหากพิจารณาจากตลาดหนังสือหรือผู้อ่านจะสามารถจำแนกได้เป็นหนังสือทั่วไปสำหรับเยาวชนและผู้ใหญ่ หนังสือเรียนตำราเรียน และหนังสือวิชาการหรือวิชาชีพ ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้จะให้ความสนใจกับหนังสือประเภทวรรณกรรมเยาวชนเป็นหลัก

2.1.2 หนังสือกับความหลากหลาย

Van Orden & Strong (2007, pp. 39-40, 46) ระบุว่าการทำให้เด็กตระหนักถึงความเหมือนกันและเห็นคุณค่าของความแตกต่างระหว่างบุคคลเป็นความรับผิดชอบที่สำคัญมาก เนื่องจากความหลากหลายที่กำลังเติบโตขึ้นนั้นดำรงอยู่ในครอบครัว ชุมชน และโรงเรียน เราต้องทำงานกับเด็กที่มีความพิการทางด้านร่างกาย อารมณ์ หรือพัฒนาการ เด็กจากหลากหลายวัฒนธรรมและชาติพันธุ์ ทั้งนี้หนังสือที่นำเสนอถึงความเหมือนกันและความแตกต่างกันนั้นมีทั้งหนังสือที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับคนพิการ ครอบครัวของเลสเบี้ยนและเกย์ คนที่มีภูมิหลังจากหลากหลายวัฒนธรรมและเชื้อชาติ (วรรณกรรมแห่งความหลากหลายทางวัฒนธรรม) หนังสือที่ตีพิมพ์ในประเทศอื่นนอกเหนือจากสหรัฐอเมริกา (วรรณกรรมนานาชาติ) และหนังสือที่แปลจากภาษาแรกเริ่มดั้งเดิมที่ไม่ใช่ภาษาอังกฤษ (การแปล)

สำหรับวรรณกรรมที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับคนพิการนั้น การช่วยให้เด็กสามารถตั้งคำถามต่อทัศนคติในเชิงลบหรือในเชิงภาพเหมารวมคือความท้าทายสำหรับผู้ใหญ่ที่ทำงานกับเด็ก โดยเป้าหมายที่สำคัญคือการสร้างความตระหนักและทำให้เด็กเห็นถึงคุณค่าของความเหมือนกันและความแตกต่างกัน

ของมนุษย์ ทั้งนี้หนังสือที่นำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับคนพิการสามารถพบเห็นได้หลากหลายประเภททั้งหนังสือที่เล่าเรื่องด้วยภาพ (picture storybooks) เรื่องแต่งหรือบันเทิงคดี (fiction) และหนังสือที่ให้ข้อมูลสาระความรู้ข้อเท็จจริง (informational works) สำหรับเรื่องแต่งนั้น เรื่องราวอาจจะถูกบอกเล่าจากมุมมองของพี่ชายหรือน้องชาย พี่สาวหรือน้องสาว หรือเพื่อน หรือโดยคนพิการ ขณะที่หนังสือที่ให้ข้อมูลสาระความรู้ข้อเท็จจริงในรูปแบบของการเล่าเรื่องด้วยภาพหรือการเรียงความด้วยภาพถ่าย (photo essay formatted information book) จะมีประสิทธิภาพอย่างมากในการแสดงถึงชีวิตประจำวันของคนพิการและชนิดของการช่วยเหลือที่ดูจะมีประสิทธิภาพ

ในภาพรวมเป้าหมายที่สำคัญคือการทำให้เด็กพัฒนาทัศนคติในเชิงบวกทั้งต่อตนเองและความเข้าใจในผู้อื่น โดยการเลือกหนังสือเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่สำคัญนี้จะต้องคำนึงถึงคำถามหรือหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ที่ควรพิจารณาเกี่ยวกับหนังสือในกลุ่มนี้ ดังนี้

1. เด็กถูกนำเสนอในฐานะของปัจเจกบุคคลที่มีเอกลักษณ์เฉพาะที่มีความสนใจ ความกังวลใจ กิจกรรม และพฤติกรรมที่เป็นแบบฉบับเช่นเดียวกับเด็กทุกคนหรือไม่
2. ความสามารถของบุคคลถูกเน้นย้ำมากกว่าความพิการหรือไม่
3. รายละเอียดที่ถูกต้องเกี่ยวกับความพิการถูกนำเสนอในฐานะของชีวิตบุคคลเพียงแค่ในแง่มุมเดียวเท่านั้นหรือไม่
4. มีการเน้นย้ำถึงแง่มุมในเชิงบวกต่อชีวิตของบุคคลหรือไม่
5. ตัวละครมีประสบการณ์เกี่ยวกับความสำเร็จและช่วงเวลาที่น่ารื่นรมย์เหมือนกับคนอื่นหรือไม่
6. ตัวละครแก้ปัญหาโดยได้รับความช่วยเหลือที่เหมาะสมจากบุคคลอื่นหรือไม่
7. การสื่อสารถูกจัดการด้วยท่าทางที่เป็นธรรมชาติหรือไม่
8. ตัวละครนำเสนอถึงภูมิหลังที่แตกต่างกันในแง่ของครอบครัว ระดับหรือสถานะทางเศรษฐกิจ กลุ่มชาติพันธุ์ และสภาพทางภูมิศาสตร์หรือไม่
9. คนพิการถูกนำเสนอในบทบาทที่หลากหลายในสังคม เช่น คนงาน ผู้นำชุมชน และผู้มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมและกีฬาหรือไม่

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับความพิการ

เนื้อหาในส่วนนี้มุ่งเน้นนำเสนอถึงแนวคิดสำคัญที่เกี่ยวข้องกับความพิการและคนพิการเพื่อให้เกิดความเข้าความใจอย่างชัดเจนถึงความพิการและคนพิการ โดยแนวคิดสำคัญที่จะกล่าวถึงในส่วนนี้ประกอบด้วยความเข้าใจเกี่ยวกับความพิการ การให้ความหมายต่อความพิการ และวาทกรรมความพิการ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.2.1 ความเข้าใจเกี่ยวกับความพิการ

เนื้อหาในส่วนนี้จะนำเสนอถึงนิยามความหมายของความพิการ ความแตกต่างระหว่างความพิการ (disability) ความบกพร่อง (impairment) และความเสียเปรียบ (handicap) ประเภทของความพิการ สาเหตุของความพิการ และอัตลักษณ์ของความพิการ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. <u>นิยามความหมายของความพิการและคนพิการ</u>

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 นิยามความหมายของคำว่า “พิการ” ว่าหมายถึง “เสียอวัยวะมีแขนขาเป็นต้น เสียไปจากสภาพเดิม เช่น แขนพิการ ตาพิการ บางทีใช้เข้าคู่กับ คำ พิกล เป็น พิกลพิการ” (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2554)

ด้านพจนานุกรมเคมบริดจ์ (Cambridge, nd.) นิยามความพิการว่าเป็นความเจ็บป่วย การบาดเจ็บ หรือเงื่อนไขที่ทำให้คนบางคนยากลำบากในการทำสิ่งต่าง ๆ ที่คนอื่นสามารถทำได้ และมันอาจจะคงอยู่ถาวรหรือคงอยู่เป็นระยะเวลานาน

ขณะที่สารานุกรมบริแทนนิกา (Britannica Encyclopedia) (Weida, 2024) ระบุว่า ความพิการหมายถึงประสบการณ์เกี่ยวกับเงื่อนไขในเชิงสุขภาพทางปัญญา (Cognitive health) หรือทางร่างกายที่ส่งผลกระทบต่อความสามารถของบุคคลในการมีปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมและการทำกิจกรรมต่าง ๆ ให้ลุล่วง ทั้งนี้บุคคลที่ได้รับผลกระทบจากความพิการบ่อยครั้งที่จะต้องเผชิญกับอุปสรรคที่ทำให้ไม่สามารถมีส่วนร่วมในชุมชนและกิจกรรมทางสังคม และบ่อยครั้งจะได้รับผลกระทบจากทัศนคติในเชิงลบและการเลือกปฏิบัติ (discrimination)

ด้าน Berger & Wilbers (2021, p. 79) ระบุว่าความพิการเกี่ยวข้องกับความบกพร่องที่กว้างขวางมากทั้งความบกพร่องด้านร่างกาย ประสาทสัมผัส และการรู้คิด ทั้งยังเป็นไปได้ที่จะมีระดับตั้งแต่ปานกลางไปจนถึงกระทั่งรุนแรง และเด็กจำนวนมากมีความพิการซ้ำซ้อน (multiple disabilities)

สำหรับความหมายของคนพิการนั้น พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ.2550 มาตรา 4 (กรมสุขภาพจิต, 2567) ระบุว่า “คนพิการหมายถึงบุคคลซึ่งมีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวัน หรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคม เนื่องจากมีความบกพร่องทางการเห็น การได้ยิน การเคลื่อนไหว การสื่อสาร จิตใจ อารมณ์พฤติกรรม สติปัญญา การเรียนรู้หรือความบกพร่องอื่นใด ประกอบกับมีอุปสรรคในด้านต่าง ๆ และมีความจำเป็นเป็นพิเศษที่จะต้องได้รับความช่วยเหลือด้านหนึ่งด้านใด เพื่อให้สามารถปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคมได้อย่างบุคคลทั่วไป ทั้งนี้ตามประเภทและหลักเกณฑ์ที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของ มนุษย์ประกาศกำหนด”

นอกจากนี้อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิของคนพิการ (Convention on the Rights of Persons with Disabilities (CRPD) (สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ กระทรวงการพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์, 2552, น. 21) ระบุว่า “คนพิการหมายความรวมถึงบุคคลที่มี

ความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา หรือทางประสาทสัมผัสในระยะยาว ซึ่งเมื่อมีปฏิสัมพันธ์กับอุปสรรคนานัปการ จะกีดขวางการมีส่วนร่วมในสังคมอย่างเต็มที่และมีประสิทธิผลบนพื้นฐานที่เท่าเทียมกับบุคคลอื่น”

จากนิยามข้างต้นเกี่ยวกับความพิการและคนพิการจะเห็นได้ว่าเป็นการมองความพิการในฐานะความเจ็บป่วยหรือความบกพร่องทางร่างกายเช่นการสูญเสียอวัยวะ หรือเงื่อนไขในเชิงสุขภาพทางปัญญาเช่นการรู้คิด หรือความเจ็บป่วย ที่กระทบต่อความสามารถของผู้ที่มีภาวะดังกล่าวและทำให้ไม่สามารถดำรงชีวิตประจำวันหรือทำสิ่งต่าง ๆ ได้เหมือนคนที่ไม่พิการหรือที่คนอื่น ๆ ทำได้ ซึ่งมีหลากหลายระดับตั้งแต่ปานกลางจนถึงรุนแรง ขณะที่คนพิการนั้นจะหมายถึงบุคคลที่มีข้อจำกัดหรือความบกพร่องทั้งทางร่างกาย จิตใจ หรือสติปัญญา จนทำให้ไม่สามารถปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันและการมีส่วนร่วมในสังคมได้อย่างเท่าเทียมกับบุคคลอื่น และบุคคลเหล่านี้ต้องได้รับความช่วยเหลือเพื่อให้สามารถทำกิจวัตรประจำวันหรือมีส่วนในสังคมได้

2. <u>ความแตกต่างระหว่างความพิการ (Disability) ความบกพร่องทางกาย (Impairment) และความเสียเปรียบ (Handicap)</u>

ทวี เชื้อสุวรรณทวี (2551, น. 93-94, 104) ระบุว่าทฤษฎีแบบแผนทางสังคมเกิดขึ้นเพื่อแยกความแตกต่างระหว่าง “ความพิการ” (Disability) และ “ความบกพร่องทางกาย” (Impairment) โดยความพิการเป็นสิ่งที่เกิดจากหรือเป็นผลผลิตหรือการให้ความหมายของสังคมจนกลายเป็นวาทกรรมของความพิการ นั่นคือความพิการเป็นผลที่เกิดจากสภาพความบกพร่องทางกายและการให้ความหมายที่สังคมสร้างขึ้น ขณะที่ความบกพร่องทางกายจะเกี่ยวข้องกับลักษณะที่ปรากฏให้เห็นของร่างกายหรือคนที่มีความพิการทางร่างกาย โดยเป็นการมองความพิการในเชิงพยาธิสภาพ

นอกจากนี้ช่วงปี 1980 องค์การอนามัยโลก (WHO) ให้ความหมายถึงความบกพร่องและความพิการว่าความบกพร่อง (Impairment) คือความผิดปกติของโครงสร้างหรือร่างกาย อวัยวะ ขณะที่ความพิการ (Disability) คือข้อจำกัดในความสามารถจากความบกพร่อง (Impairment) และความเสียเปรียบ (Handicap) คือข้อบกพร่องทางสังคมจากความบกพร่องและความพิการ

อีกทั้งสำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม (สำนักงาน กสทช.) และสมาคมสภาคนพิการทุกประเภทแห่งประเทศไทย (2558) ระบุว่าองค์การอนามัยโลกได้แบ่งระดับของความพิการเป็น 3 ระดับ ดังนี้

1. ความบกพร่อง (Impairment) หมายถึงการสูญเสียหรือความผิดปกติของโครงสร้างหรือการทำงานของร่างกาย จิตใจ หรือสรีระวิทยาทั้งชั่วคราวหรือถาวร รวมถึงความพิการของอวัยวะ (anomaly) ความสูญเสียหรือขาดหายของอวัยวะ กลไกของร่างกาย และระบบการทำงานของจิตใจ (mental function system)

2. การสูญเสียสมรรถภาพ (Disability) หมายถึงการที่บุคคลสูญเสียความสามารถในการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งลดลง เนื่องจากความบกพร่องทางร่างกาย หรือความผิดปกติทางพฤติกรรมและสติปัญญา เป็นความพิการที่สามารถวัดได้

3. ความเสียเปรียบ (Handicap) หมายถึงอุปสรรคหรือความยากลำบากในการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่คนทั่วไปสามารถทำได้ ซึ่งเป็นสภาพที่เกิดจากการสูญเสียสมรรถภาพ (disability) บางอย่าง

ด้าน Berger & Wilbers (2021, p.4) ระบุว่าพิการศึกษา (disability studies) ทำให้ต้องตระหนักถึงคำและวลีที่จะไปลดทอนคุณค่าผู้ที่มีความพิการทั้งโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจ เช่นคำว่า “ปัญญาอ่อน” (retard) รวมถึงการอุปมา (metaphor) ที่ผสมรวมกันระหว่างความบกพร่องทางร่างกาย (physical impairment) และความบกพร่องทางสมอง (mental impairment) เช่น กระเผลกโซเซ (lame) หรือคนตาบอดนำคนตาบอด (the blind leading the blind) หรือความเมินเฉยไม่แยแส เช่น เพิกเฉยทำเป็นมองไม่เห็น (turning a blind eye) หรือทำเป็นหูทวนลม (turning the deaf ear) รวมถึงในปัจจุบันแม้กระทั่งคำว่า “คนไม่สมประกอบ” (handicap) ยังเป็นคำที่ไม่ดีในพิการศึกษา ทั้งนี้สาขาพิการศึกษามีการอภิปรายถึงประเด็นในเชิงนิยามที่เริ่มต้นด้วยความแตกต่างระหว่างความบกพร่อง (impairment) กับความพิการ (disability) โดยความบกพร่องหมายถึงเงื่อนไขหรือสภาวะทางด้านชีววิทยาหรือร่างกายที่ทำให้สูญเสียการทำหน้าที่ในเชิงกายภาพ ประสาทสัมผัส หรือกระบวนการคิด ขณะที่ความพิการหมายถึงความไม่สามารถกระทำภารกิจที่จำเป็นในเชิงสังคมหรือส่วนบุคคล เนื่องจากความบกพร่องนั้น ทั้งนี้แม้ว่ามันค่อนข้างธรรมดาสามัญในอดีตที่จะใช้คำว่าไม่สมประกอบ (handicap) เพื่อหมายถึงข้อได้เปรียบในเชิงสังคมที่เพิ่มขึ้นของปัจเจกเนื่องจากสภาวะไม่สมประกอบหรือพิการ แต่ในทุกวันนี้นักวิชาการหรือนักกิจกรรมจะใช้คำว่า “ความไม่สมประกอบ” ในฐานะแนวคิดนี้ค่อนข้างน้อย เนื่องจากมันมีความหมายโดยนัยในเชิงลบเมื่อถูกใช้สื่อถึงบุคคลที่มีความพิการในฐานะที่ด้อยกว่าหรือมีความบกพร่องในบางสิ่ง (Miller & Sammons, 1999 และ Wendell, 1996 อ้างถึงใน Berger & Wilbers, 2021, p.5-6)

จากข้อมูลข้างต้นพบว่าความพิการ (disability) ความบกพร่องทางกาย (Impairment) และความเสียเปรียบ (Handicap) มีความแตกต่างกัน โดยความพิการคือผลผลิตจากความบกพร่องของร่างกาย จิตใจ มันคือข้อจำกัดในความสามารถที่ทำให้บุคคลไม่สามารถที่จะกระทำภารกิจที่จำเป็นในเชิงสังคมหรือส่วนบุคคลจากความบกพร่องนั้น หรือในอีกมุมหนึ่งก็คือการให้ความหมายของสังคมจนทำให้กลายเป็นวาทกรรรมของคนพิการ ขณะที่ความบกพร่องคือลักษณะที่ปรากฏให้เห็นของร่างกายหรือในเชิงพยาธิสภาพ ซึ่งเป็นความผิดปกติของร่างกาย อวัยวะ สมอง จิตใจ เป็นสภาวะทางชีววิทยาที่ทำให้สูญเสียการทำหน้าที่ในกายภาพ ประสาทสัมผัส และการรู้คิด ส่วนความเสียเปรียบคือข้อบกพร่องทางสังคมจากความบกพร่องหรือความพิการ ซึ่งมีนัยในเชิงลบที่ใช้สื่อถึงบุคคลที่มีความพิการในฐานะ

ที่ด้อยกว่าหรือบกพร่องในบางสิ่ง ซึ่งจากความแตกต่างข้างต้น ผู้วิจัยจะนำแนวทางดังกล่าวมาพิจารณาเพื่อดูว่านักเขียนที่เป็นคนพิการมองความพิการของตนเองผ่านเรื่องเล่าประเภทงานวรรณกรรมอย่างไร

3. ประเภทของความพิการ

ประกาศกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เรื่อง ประเภทและหลักเกณฑ์ความพิการ ฉบับที่ 1 (2552) ฉบับที่ 2 (2555) และฉบับที่ 3 (2565) ระบุถึงประเภทของความพิการไว้ 7 ประเภท ได้แก่

1. ความพิการทางการเห็น หมายถึงการที่บุคคลมีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมจากความบกพร่องในการเห็น ได้แก่ คนตาบอดที่การมองเห็นแย่กว่า 3 ส่วน 60 เมตร (3/60) หรือ 20 ส่วน 400 ฟุต (20/400) จนกระทั่งมองไม่เห็นแสงสว่างหรือมีลานสายตาแคบกว่า 10 องศา และตาเห็นเลือนรางที่การมองเห็นอยู่ในระดับตั้งแต่ 3 ส่วน 60 เมตร (3/60) หรือ 20 ส่วน 400 ฟุต (20/400) ไปจนถึงแย่กว่า 6 ส่วน 18 เมตร (6/18) หรือ 20 ส่วน 70 ฟุต (20/70) หรือมีลานสายตาแคบกว่า 30 องศา

2. ความพิการทางการได้ยินหรือสื่อความหมาย โดยความพิการทางการได้ยินหมายถึงการที่บุคคลมีข้อจำกัดในการใช้ชีวิตประจำวันหรือการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม ซึ่งครอบคลุมทั้งหูหนวก ที่เป็นภาวะบกพร่องทางการได้ยินเสียงที่ความถี่ 500 เฮิรตซ์ 1000 เฮิรตซ์ 2000 เฮิรตซ์ หรือ 4000 เฮิรตซ์ ตั้งแต่ 80 เดซิเบลขึ้นไป และภาวะหูตึง ที่เป็นภาวะบกพร่องทางการได้ยินเสียงที่ความถี่ 500 เฮิรตซ์ 1000 เฮิรตซ์ 2000 เฮิรตซ์ หรือ 4000 เฮิรตซ์ น้อยกว่า 80 เดซิเบล จนถึง 40 เดซิเบลในผู้ใหญ่ และน้อยกว่า 80 เดซิเบล จนถึง 35 เดซิเบลในเด็กที่มีอายุไม่เกิน 15 ปี

ขณะที่ความพิการทางการสื่อความหมายหมายถึงการที่บุคคลมีข้อจำกัดในการสื่อสารในชีวิตประจำวันหรือการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม ซึ่งเป็นผลจากภาวะบกพร่องทางการสื่อความหมายทั้งการพูดและภาษา เช่น ผู้ป่วยไร้กล่องเสียง ผู้ป่วยเด็กสมองพิการ ผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมอง ผู้ป่วยที่มีความเสื่อมของระบบประสาท

3. ความพิการทางการเคลื่อนไหวหรือทางร่างกาย หมายถึงการที่บุคคลมีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมจากความบกพร่องหรือการสูญเสียความสามารถของอวัยวะในการเคลื่อนไหว เช่น มือ เท้า แขน ขา จากอัมพาต แขนขาอ่อนแรง แขนขาขาด การเจ็บป่วยเรื้อรัง หรือจากความบกพร่องหรือความผิดปกติของศีรษะ ใบหน้า ลำตัว และภาพลักษณ์ภายนอกของร่างกายที่เห็นได้ชัดเจน

4. ความพิการทางจิตใจหรือพฤติกรรม หมายถึงการที่บุคคลมีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมจากความบกพร่องหรือความผิดปกติทางจิตใจหรือสมองในส่วนการรับรู้ อารมณ์ หรือความคิด

5. ความพิการทางสติปัญญา หมายถึงการที่บุคคลมีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมจากพัฒนาการที่ช้ากว่าปกติ หรือมีระดับเชาวน์ปัญญาต่ำกว่าบุคคลทั่วไป โดยความผิดปกติแสดงก่อนอายุ 18 ปี

6. ความพิการทางการเรียนรู้ หมายถึงการที่บุคคลมีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมโดยเฉพาะด้านการเรียนรู้จากความบกพร่องทางสมอง ทำให้เกิดความบกพร่องในด้านการอ่าน การเขียน การคิดคำนวณ หรือกระบวนการเรียนรู้พื้นฐานอื่นในระดับความสามารถที่ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานตามช่วงอายุและระดับสติปัญญา

7. ความพิการทางออทิสติก หมายถึงการที่บุคคลมีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมจากความบกพร่องทางพัฒนาการด้านสังคม ภาษา และการสื่อความหมาย พฤติกรรมและอารมณ์ โดยมีสาเหตุจากความผิดปกติของสมองที่แสดงก่อนอายุสองปีครึ่ง โดยรวมกลุ่มออทิสติกสเปกตรัมอื่น ๆ เช่น แอสเปอร์เกอร์ (Asperger)

จากลักษณะข้างต้น ความพิการสามารถจำแนกกว้าง ๆ ได้ 3 ประเภท คือความพิการที่เกี่ยวเนื่องกับลักษณะทางร่างกายทั้งการมองเห็น การได้ยิน การพูด และการเคลื่อนไหว ความพิการที่เกี่ยวเนื่องกับลักษณะทางอารมณ์และจิตใจเช่นบุคคลที่มีอาการออทิสติก มีปัญหาในการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นและสังคม และความพิการที่เกี่ยวเนื่องกับสติปัญญาหรือการเรียนรู้ที่ทำให้ไม่สามารถเรียนรู้ได้ตามปกติหรือเรียนรู้ได้ช้า ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้จะให้ความสนใจว่าคนพิการที่เป็นผู้เล่าเรื่องในวรรณกรรมที่นำมาศึกษาในครั้งนี้มีการประกอบสร้างความหมายต่อความพิการและตนเองในฐานะของคนพิการในลักษณะที่เหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไรจากประเภทความพิการที่แตกต่างกัน

2.2.2 การให้ความหมายต่อความพิการ

ทวี เชื้อสุวรรณทวี (2562, น. 53-54) ระบุว่าความหมายโดยนัยของความพิการเป็นการประกอบสร้างทางสังคมที่ยึดโยงกับความเชื่อ ภาษา และวัฒนธรรม ดังนั้นแต่ละสังคมจึงให้ความหมายของความพิการแตกต่างกัน แม้กลุ่มคนพิการที่เป็นนักเคลื่อนไหวในสหรัฐอเมริกาและอังกฤษจะปฏิเสธคำว่า “Handicapped people” แต่คำเรียกขานคนพิการก็จะแตกต่างกันไป โดยในสหรัฐอเมริกาจะใช้คำว่า “คนที่มีความพิการ” (Persons/people with disabilities) แทนคนพิการ เพื่อสื่อสารกับสาธารณะถึงความหมายความเป็น “คน” กับ “ความพิการ” ที่เน้นย้ำว่าความเป็นคนมิได้บกพร่องหรือผิดปกติไปตามความบกพร่องหรือความผิดปกติของร่างกาย เพื่อสร้างความตระหนักต่อสิทธิและศักดิ์ศรีความเป็นคนของคนพิการ ขณะที่คำว่า “Disabled people” จะเป็นที่นิยมในกลุ่มนักขับเคลื่อนที่เป็นคนพิการในประเทศอังกฤษ ทั้งนี้เพื่อตอกย้ำว่าตราบใดที่ยังมีคำนี้อยู่ก็แสดงว่าสังคมยังคงกดขี่คนพิการ หรือคนพิการคือคนที่ถูกกดขี่จากสังคม (oppressed people by society) นั่นเอง ขณะที่ในประเทศไทยนั้น แม้ในวงวิชาการหรือคนพิการที่เป็นนักขับเคลื่อนจะใช้คำว่า “คนพิการ” เพื่อเรียกตนเองหรือคนที่มีความ

บกพร่องทางร่างกายหรือจิตใจ ทว่าคำเรียกนี้อาจจะกระทบใจบุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกายหรือจิตใจหรือญาติพี่น้องของบุคคลนั้น บางคนเช่นผู้ปกครองเด็กที่บกพร่องทางการเรียนรู้อาจจะไม่ยินดีกับการใช้คำว่า “พิการ” และประสงค์จะใช้คำว่า “ผู้มีความต้องการพิเศษ” แทน

นอกจากนี้ ทวี เชื้อสุวรรณทวี (2551, น. 2-3) ระบุว่าหลักกฎหมายเกี่ยวกับคนพิการของไทยมองความพิการตามหลักเมตตาธรรม กล่าวคือสังคมไม่ได้กระทำผิดใด ๆ ต่อคนพิการ แต่จากความพิการของเขาที่ทำให้คนพิการเสียเปรียบในสังคม ดังนั้นสังคมต้องช่วยเหลือเกื้อกูล โอบอุ้ม พัฒนาคนพิการด้วยจิตเมตตา สงสาร มีมโนธรรม ทว่าหลักกฎหมายอังกฤษและอเมริกามีทัศนะที่แตกต่างออกไป โดยมองว่าสังคมทำให้คนพิการเสียเปรียบด้อยโอกาส เนื่องจากสังคมไม่ให้โอกาสและเลือกปฏิบัติต่อคนพิการ รวมถึงการขาดความรับผิดชอบร่วมของสังคม โดยการเลือกปฏิบัตินี้เป็นการลิดรอนสิทธิและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ผิดกฎหมาย และควรได้รับการลงโทษ ทั้งนี้จากมุมมองที่แตกต่างกันเช่นนี้ทำให้ทิศทางในการพัฒนาช่วยเหลือคนพิการแตกต่างกัน โดยในทัศนะของกฎหมายไทยจะเน้นไปที่การรักษาทางการแพทย์หรือการสงเคราะห์มากกว่า ขณะที่กฎหมายของประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกาจะไม่ได้กล่าวถึงแนวทางด้านการรักษาพยาบาลหรือการฟื้นฟูสมรรถภาพทางกาย แต่จะมุ่งเน้นที่การพัฒนาส่งเสริมคนพิการในการเข้าสู่อาชีพ การเข้าถึงสังคม บริการ สินค้า และการศึกษาอย่างชัดเจน

ด้าน Siller (1976 อ้างถึงในทวี เชื้อสุวรรณทวี, 2551, น. 15-16) ระบุว่าคนทั่วไปจะมองคนพิการในลักษณะดังต่อไปนี้

1. มีปัญหาด้านการปฏิสัมพันธ์ (Interaction Strain) โดยจะมีความยากลำบากในการอยู่ร่วมกับคนอื่น รวมถึงมีความไม่แน่นอนในการมีปฏิสัมพันธ์กับคนอื่น
2. ปฏิเสธความสนิทสนมใกล้ชิดกับคนอื่น (Rejection of Intimacy)
3. ปฏิเสธไม่เป็นมิตรกับสังคมรอบข้างและสังคมทั่วไป (Generalized Rejection)
4. มีพลังอำนาจและการครอบงำ (Authoritarian Virtuousness) โดยจะมีอัตตาสูง เรียกร้องการดูแลช่วยเหลือเป็นพิเศษ อภิสิทธิ์ และรู้สึกเป็นอันตรายกว่าที่คิด
5. มีความผิดปกติทางอารมณ์ (Inferred Emotional Consequences) โดยจะไม่เป็นมิตรและก้าวร้าว
6. บุคลิกลักษณะแบบคนมีทุกข์ (Distressed Identification) นั่นคือมีความอ่อนไหวทางอารมณ์ ขี้ระแวง และวิตกกังวลสูง
7. มีข้อจำกัดและขาดความสามารถในการเผชิญปัญหาและสิ่งแวดล้อม (Functional Limitation)

ทั้งนี้ทัศนะต่อคนพิการหรือความพิการดังเช่นข้างต้นย่อมนำไปสู่ท่าทีหรือการปฏิบัติต่อคนพิการที่แตกต่างกัน รวมถึงนำไปสู่การตีตรา (Labeling) หรือการตราบาป (Stigma) ต่อคนพิการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากมองว่าคนพิการเป็นบุคคลที่อ่อนแอ ไม่มีค่า (Negative Meaning) ท่าทีที่ปฏิบัติต่อ

คนพิการก็เป็นในลักษณะของการสมเพชเวทนาหรือการปกป้องเกินจริง การกดขี่เอารัดเอาเปรียบ การละเลยที่จะพัฒนาคนพิการ ในทางกลับกันหากมองว่าคนพิการมีคุณค่า มีศักยภาพ และสามารถพัฒนาให้ทัดเทียมคนปกติทั่วไป (Positive Attitudes) ท่าทีก็อาจจะเป็นในลักษณะของการกระตุ้น ส่งเสริมศักยภาพ ให้โอกาสต่อคนพิการ เป็นต้น

นอกจากนี้งานวิจัยหลายฉบับยังระบุให้เห็นว่าความเชื่อและบริบททางสังคมส่งผลต่อการให้ความหมายของความพิการ โดยมันเป็นผลของความสัมพันธ์ การให้ความหมายระหว่างร่างกายและวัฒนธรรม เช่น งานวิจัยของ Patrick Devlinger (1995 อ้างถึงในทวี เชื้อสุวรรณทวี, 2551, น. 52) ระบุว่าชนเผ่า Songye ในสาธารณรัฐซาอีร์ (Zaire) ในทวีปแอฟริกา แบ่งเด็กที่มีความผิดปกติทางกายเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. เด็กที่มีความถูกต้องตามประเพณี (Ceremonial Children) คือเด็กที่คลอดออกมาด้วยความพิเศษบางอย่าง เช่น แฝด คลอดโดยเอาเท้าออกมาก่อน โดยเด็กเหล่านี้ถือว่ามีความพิเศษเหนือมนุษย์ทั่วไป มีพลังอำนาจพิเศษ และจะเป็นผู้เยียวยารักษาผู้คนต่อไป

2. เด็กที่มีความผิดปกติ (Faulty Children) คือเด็กที่ร่างกายบกพร่อง เช่น การเคลื่อนไหวลำบาก จะเป็นคนที่เข้ากับคนอื่นได้ยาก สัมพันธภาพแปลกแยกกับคนอื่น มีลักษณะกึ่งมนุษย์ (Half-Human)

3. เด็กที่มีความเลวร้าย (Bad Children) คือสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ (Inhuman) ต้องอยู่ภายใต้การดูแลของครอบครัว เกิดมาเพื่อตายมากกว่าอยู่ เช่น คนเผือก คนแคระ คนหัวโต

ทั้งนี้ทวี เชื้อสุวรรณทวี (2551, น. 53-54) ระบุว่าทฤษฎีที่ใช้ในการให้ความหมายความพิการของสังคมมี 2 ทฤษฎีใหญ่ ดังนี้

1. ทฤษฎีว่าด้วยแนวคิดเรื่องตราบาปของคอฟฟ์แมน (Goffman's Concept of Stigma) นั่นคือคนพิการจะถูก "ตราบาป" หรือถูก "ตีตรา" (Stigma) และจะถูกเลือกปฏิบัติในสังคม โดยการตราบาปจะมี 3 ประเภท ดังนี้

1.1 จากลักษณะความผิดปกติทางกาย (Physical Impairment Stigma) โดยพิจารณาจากลักษณะที่แตกต่างจากลักษณะทั่วไป เช่น ความพิการ คนเผือก

1.2 จากการถูกตำหนิติติงที่มักมีกรอบแนวคิดที่กำหนดไว้ก่อนหน้าแล้ว (Character Deficiencies Stigma) เช่น ผู้ติดยา รักร่วมเพศ

1.3 จากความเป็นชนเผ่าในเรื่องชาติพันธุ์ ความเป็นชาติ ศาสนา (Tribal or Kin Based Stigma) ซึ่งสามารถถ่ายทอดส่งผ่านสมาชิกในครอบครัว

2. ทฤษฎีว่าด้วยสภาวะแห่งการไร้ตำแหน่งแห่งที่ของเจนเนบ (State of Liminality of Arnold Van Gennep) ที่ระบุว่าพิธีกรรม เรื่องราวของวิกฤติของชีวิต ความพิการคือการแสดงออกของ

สัญลักษณ์ การเปลี่ยนผ่าน (Transformation) ของบุคคลจากสถานะทางสังคมหนึ่งไปยังอีกสถานะหนึ่ง โดยสามารถแบ่งได้เป็น 3 สภาวะ ดังนี้

2.1 สภาวะการแปลกแยกจากความเป็นคนเดิม (Detachment of Individual)

2.2 สภาวะแห่งการปรับเปลี่ยน (Transition) ที่บุคคลจะมีความอ่อนไหว เปราะบาง และได้รับผลกระทบจากปัจจัยภายนอกได้ง่าย

2.3 สภาวะแห่งการรวมตัว (Incorporation) กลายเป็นคนใหม่ สถานะใหม่ในสังคม

อีกทั้งในสภาวะแห่งการไร้ตำแหน่งนี้เป็นเพียงการยังไม่ระบุตำแหน่งแห่งที่ใหม่เท่านั้น ไม่ใช่หมายความว่าบุคคลนั้นไม่มีตำแหน่งอย่างสิ้นเชิง โดยในสภาวะไร้ตำแหน่งแห่งที่นี้ คนพิการจะถูกทำให้แปลกแยกจากสังคม อาจได้รับการปฏิบัติหรือหลีกเลี่ยงจากสังคม เหมือนกับว่าสังคมมองไม่เห็นความพิการนั้น และไม่มีพื้นที่ให้กับคนพิการ

นอกจากนี้ทวี เชื้อสุวรรณทวี (2551, น. 54-55, 57-58, 71) ได้สรุปการรับรู้การให้ความหมายของคนพิการหรือความพิการของชุมชน สังคม เป็น 2 มิติใหญ่ ดังนี้

1. การตราบาปและให้คุณค่าทางลบ (Stigma/Negative Attitude) นั่นคือคนพิการมักจะถูกลดทอนคุณค่า ไม่ยอมรับ เนื่องจากความแปลกแยกแตกต่างระหว่าง “เอกลักษณ์ทางสังคมที่เสมือนจริงหรือคาดหวัง” กับ “ความเป็นจริง” โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากความผิดปกติทางกาย โดยจะเป็นการให้ความหมายผู้พิการในฐานะบุคคลที่ด้อยกว่าคนทั่วไปทั้งในด้านชีวิตครอบครัว โอกาสในชีวิต และพื้นที่ทางสังคม ถูกแปลกแยกและเลือกปฏิบัติ ไม่พึงประสงค์ ไม่มีความเป็นมนุษย์

2. การไม่ตราบาปและการให้คุณค่าทางบวก (Non Stigma/Positive Attitude) เช่นการมองคนพิการว่าแม้จะมีสภาพร่างกายแตกต่างจากคนอื่น แต่ก็ยังสามารถทำงานในชีวิตประจำวันได้ ความแตกต่างทางกายภาพไม่ได้ทำให้คนพิการแปลกแยกจากความเป็นบุคคล (Personhood) แต่เป็นเพียงส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตปกติและไม่ได้ปิดกั้นความสามารถทางสังคมของบุคคลนั้น

ทั้งนี้ความรู้สึกถึงตราบาปในระดับปัจเจกนั้นเกิดจากความแปลกแยกระหว่างเอกลักษณ์เสมือนจริง (ความต้องการหรือความคาดหวัง) กับเอกลักษณ์หรือตัวตนที่แท้จริง ดังนั้นตราบาปจะหายไปก็ต่อเมื่อบุคคลยอมรับและตระหนักถึงลักษณะที่ปนเปื้อนของเอกลักษณ์ทางสังคมนั้นหรือพร้อมที่จะเผชิญกับสิ่งที่แปลกแยก แต่สิ่งหนึ่งที่น่าพิจารณาคือคนที่มีตราบาปมักจะถูกย้ำว่าเป็นคนอีกกลุ่มหนึ่งที่ต่างจากคนทั่วไปผ่านการถูกแนะนำให้ยอมรับตัวเองเหมือนคนทั่วไป ซึ่งการยอมรับที่เกิดขึ้นนี้มีเงื่อนไขว่าต้องทำให้เหมือน “คนทั่วไป” (Normal People) เท่านั้น

ด้านพงษ์เทพ สันติกุล (2552, น. 22-35, 70-73, 78-79) ระบุว่าในสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม ทรัพยากรมนุษย์คือปัจจัยสำคัญในการผลิตและการสร้างชาติ ดังนั้นความพิการจึงเป็นภาระของสังคมที่รัฐบาลต้องสงเคราะห์ดูแล คนพิการจึงถูกมองว่าไม่พึงประสงค์ ไร้ประโยชน์ เป็นภาระของสังคม ต้องจำกัดให้มีสัดส่วนน้อยลง ทั้งนี้ในช่วงก่อนปี พ.ศ.2520 มีการใช้คำว่า “บุคคลไม่สมประกอบ”

“บุคคลทุพพลภาพ” “บุคคลที่มีลักษณะพิเศษ” “ผู้ที่มีความผิดปกติทางร่างกายและจิตใจ” เนื่องจากยังไม่มีการใช้คำว่า “คนพิการ” จนกระทั่งหลังจากปีคนพิการสากล พ.ศ.2524 คำว่า “คนพิการ” ถูกนำมาใช้เป็นครั้งแรก และมีการให้ความหมายของลักษณะความพิการไว้ 3 ประเภท คือ ความพิการทางร่างกาย ความพิการทางสมองและสติปัญญา และความพิการทางสังคมหรือผู้ที่มีพฤติกรรมที่สังคมรังเกียจและไม่ยอมรับ เช่น หญิงโสเภณี ขอทาน ในยุคนี้แม้ว่าความพิการจะเป็นเรื่องทางกายภาพ แต่คนพิการกลับถูกมองว่าเป็นกลุ่มคนที่น่ารังเกียจ และยังถูกจัดให้อยู่ในกลุ่มเดียวกับคนกลุ่มอื่น ๆ ที่เป็นลักษณะเชิงพฤติกรรม รวมทั้งตามกฎกระทรวงสาธารณสุข ฉบับที่ 2 พ.ศ.2537 ที่ออกตามความในพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ.2534 มองความพิการว่าเป็นปัญหา การแบ่งประเภทความพิการก็ยังอยู่บนฐานการให้ความหมายทางการแพทย์ นอกจากนี้ในสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน ฉบับที่ 16 ได้แบ่งประเภทของเด็กพิการทางการศึกษาเป็นเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา เด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ เด็กที่มีปัญหาทางอารมณ์หรือปัญหาทางพฤติกรรม เด็กที่มีความบกพร่องทางการพูดและภาษา เด็กที่มีบกพร่องทางได้ยิน เด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็น เด็กที่มีความบกพร่องทางร่างกายและสุขภาพ และเด็กพิการซ้ำซ้อน ซึ่งเป็นการมองความพิการว่าเป็นความบกพร่องและการมีปัญหา

อย่างไรก็ตามทัศนะต่อคนพิการในสังคมไทยเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงในช่วงปี พ.ศ.2514-2524 จากกระแสการคุ้มครองสิทธิคนพิการระดับสากล ซึ่งจากกระแสเรียกร้องถึงการให้สิทธิกับคนพิการอย่างเท่าเทียมทำให้สังคมและรัฐบาลสนใจประเด็นเรื่องสิทธิและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของคนพิการมากขึ้น ทั้งนี้ความเปลี่ยนแปลงในสถานภาพของคนพิการในสังคมไทยเริ่มต้นขึ้นในปี พ.ศ.2526 ที่สภาคนพิการทุกประเภทแห่งประเทศร่วมกับองค์กรและหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนมีการรณรงค์เรียกร้องพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการอย่างต่อเนื่อง จนกระทั่งประสบผลสำเร็จในปี พ.ศ.2534 ซึ่งกฎหมายฉบับนี้เน้นการพิทักษ์สิทธิขั้นพื้นฐานของคนพิการและส่งเสริมให้คนพิการมีโอกาสทางสังคมอย่างเท่าเทียมกับคนกลุ่มอื่น ๆ ในสังคม ทว่าแม้สังคมจะมีความเข้าใจคนพิการมากขึ้นจากพระราชบัญญัติฉบับนี้ แต่คนพิการก็ยังถูกมองว่ามีความแตกต่างจากคนทั่วไปและยังคงถูกกีดกันด้านสิทธิอยู่ตลอดเวลา โดยที่คนพิการยังไม่สามารถเข้าถึงการบริการของรัฐได้อย่างทั่วถึง สังคมไทยยังคงตระหนักต่อปัญหาของคนพิการและทัศนคติต่อคนพิการก็ยังมีอย่างหลากหลาย

ทั้งนี้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 เป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญต่อการตระหนักถึงคนพิการในสังคมไทย โดยมีมาตราที่กล่าวถึงสิทธิของคนพิการ 4 มาตรา ซึ่งนัยสำคัญในรัฐธรรมนูญฉบับนี้คือการสื่อสารว่าคนพิการเป็นสมาชิกของสังคมที่มีสิทธิและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกับคนอื่น ๆ ในสังคม นอกจากนี้สังคมไทยเองก็ต้องเลือกว่าสังคมจะมีทัศนคติอย่างไรต่อคนพิการ สังคมจะมองความพิการว่าเป็นโรคและคนพิการเป็นคนป่วยที่ต้องคอยรับความช่วยเหลือ เป็นภาระของสังคม หรือแม้คนพิการจะยังคงมีสิทธิในฐานะพลเมืองของคนรัฐ แต่ก็เป็นคนที่ด้อยกว่าในทุกด้านเมื่อเทียบกับคนทั่วไป หรือคนพิการเป็นคนที่มีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เช่นเดียวกับคนอื่น ๆ ในสังคม

นอกจากนี้งานวิจัยหลายชิ้นยังนำเสนอให้เห็นถึงมายาคติ (myth) ต่อคนพิการและความพิการ ที่แบ่งแยกและตีตราความพิการและคนพิการทั้งการมองว่าคนพิการไม่ใช่คนปกติและมีความด้อยกว่า ไม่มีความสามารถในด้านต่าง ๆ รวมถึงเรื่องเพศ โดยในการศึกษาของเพ็ญจันทร์ ประดับมุข-เซอร์เรอร์ (อ้างถึงในพงษ์เทพ สันติกุล, 2552, น. 70-73) นำเสนอถึงการแบ่งแยกคนพิการออกจากคนปกติในมิติด้านเพศผ่านการตีตราให้เข้าใจว่าคนพิการไม่มีความสามารถในเรื่องเพศ ไม่สามารถมีความสัมพันธ์ทางเพศที่ปกติ ไม่มีความสามารถเป็นพ่อหรือแม่เนื่องจากความพิการ รวมถึงไม่มีความรัก ไม่มีคนชอบคนรัก ซึ่งเป็นการมองว่าคนพิการไม่ใช่คนปกติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากคนพิการนั้นเป็นเพศหญิง การแบ่งแยก ตีตรา และอคติก็จะยิ่งรุนแรงมากขึ้น เรียกว่าเป็นอคติที่ทับซ้อนสองชั้น (Double Taboo) ทั้งจากความพิการและความเป็นเพศหญิงที่สังคมมีความคาดหวังที่แตกต่างไปจากเพศชายโดยเฉพาะอย่างยิ่งในมิติเรื่องเพศ ซึ่งมายาคติของสังคมต่อคนพิการเช่นนี้ทำให้คนในสังคมไม่รู้และไม่เข้าใจคนพิการ รวมถึงเกิดการแบ่งแยกตีตราและรับรู้ต่อตัวตนของคนพิการและเพศวิถีของคนพิการในเชิงลบ ซึ่งจะส่งผลสำคัญต่อสุขภาวะทางเพศและอนามัยเจริญพันธุ์ของคนพิการ อีกทั้งการสร้างภาพลักษณ์แบบเหมารวม (Stereotyping) และมายาคติของคนในสังคมต่อคนพิการในลักษณะของการไร้ความสามารถไร้บทบาท ส่งผลให้คนพิการมองภาพตนเองในเชิงลบ และการที่สังคมตีตราและเลือกปฏิบัติรวมทั้งจำกัดทางเลือกของคนพิการยิ่งเป็นเงื่อนไขให้ผู้พิการทั้งชายและหญิงไร้เพศสภาพ มีเพียงภาพลักษณ์และตัวตนของความเป็นผู้พิการเท่านั้น

ขณะที่การศึกษาของศิริพร กิตติวรากูล (อ้างถึงในพงษ์เทพ สันติกุล, 2552, น. 78-79) สะท้อนให้เห็นว่าโลกของคนพิการยังคงไม่ได้รับความสนใจ ขาดความเข้าใจที่ถูกต้อง และภาพลักษณ์ของคนพิการในข่าวก็จะเป็นกลุ่มคนที่เป็นผู้รับการช่วยเหลือและมีสถานภาพที่ด้อยกว่าคนอื่น ๆ ในสังคม โดยการนำเสนอข่าวสารเกี่ยวกับคนพิการมีจำนวนน้อยมากเมื่อเปรียบเทียบกับข่าวอื่น ๆ อีกทั้งข่าวที่เกี่ยวข้องกับคนพิการไม่มีการตีพิมพ์ในหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์แม้แต่ข่าวเดียว และแม้ว่าสื่อจะสนใจข่าวเกี่ยวกับนักกีฬาพิการที่สร้างชื่อเสียงให้กับประเทศ เช่นนักกีฬาที่ชนะการแข่งขันระดับโลกอย่างกีฬาอาเซียนพาราเกมส์ แต่ข่าวลักษณะนี้ก็ยังได้รับความสำคัญน้อยกว่าข่าวของนักกีฬาที่ไม่พิการ รวมถึงยังไม่ได้รับการตีพิมพ์ในหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์ ขณะเดียวกันยังพบการนำเสนอข่าวของคนพิการที่เกี่ยวกับการประท้วง เรียกร้อง ขอความช่วยเหลือ และข่าวในเชิงเวทนาสงสาร ซึ่งเป็นการตีตราภาพลักษณ์ในเชิงลบสำหรับคนพิการ ในภาพรวมจะเห็นได้ว่าข่าวคนพิการจะเป็นในลักษณะของข่าวที่ทำให้คนพิการดูน่าสงสาร คนพิการถูกหน่วยงานรัฐทั้งภาครัฐและเอกชนใช้เป็นเครื่องมือสร้างความดีโดยที่คนพิการเป็นแค่ตัวประกอบ คนพิการเป็นคนที่มีความสามารถโดยเฉพาะด้านการกีฬา และคนพิการเป็นที่รู้จักสิทธิและรู้จักเรียกร้องแม้ว่าภาครัฐจะส่งเสริมคนพิการแทบทุกด้าน

นอกจากนี้ Gordon & Rosenblum (2001 อ้างถึงใน Berger & Wilbers, 2021, p.6) ระบุว่าคนพิการก็เช่นเดียวกับคนผิวสีหรือชนกลุ่มน้อยที่บ่อยครั้งจะเผชิญกับอคติและการเลือกปฏิบัติ พวกเขา

ถูกสังคมทำให้กลายเป็นชายขอบและเสียเปรียบอย่างคล้ายคลึงกัน ความจริงที่น่าเศร้าก็คือบุคคลที่มีร่างกายที่แตกต่างจากแนวคิดความเป็นปกติหรือร่างกายที่ยอมรับได้ที่ถูกกำหนดโดยสังคมจะถูกประกอบสร้างให้กลายเป็นความพิการทางสังคม แม้ว่าจะเป็นความแตกต่างเพียงเล็กน้อยด้านร่างกายหรือการทำหน้าที่สำหรับบุคคลนั้นก็ตาม เช่น กรณีของคนที่มีแผลเป็นบนใบหน้าหรือเสียโฉมซึ่งเป็นเพียงความพิการด้านรูปร่างหน้าตาเท่านั้น แต่กลับกลายเป็นความพิการที่ถูกประกอบสร้างอย่างสมบูรณ์จากความหมายในเชิงวัฒนธรรมและการตีตรา (Wendell, 1996 อ้างถึงใน Berger & Wilbers, 2021, p.6)

ทั้งนี้ Berger & Wilbers (2021, p.7) ระบุว่าโดยทั่วไปคนที่ไม่พิการบ่อยครั้งจะรู้สึกอึดอัดไม่สบายใจ หรือแม้กระทั่งหวาดกลัวว่าความพิการหรือความบกพร่องนั้นจะถูกส่งผ่านไปยังพวกเขาและจึงแทนที่ความหวาดกลัวนี้ไปยังบุคคลอื่นโดยการทำให้คนพิการกลายเป็นอื่น หรือเป็นเพียงสัญลักษณ์ที่มีชีวิตของความล้มเหลว อ่อนแอ และการถูกตอนสำหรับผู้ชาย ซึ่งเป็นสิ่งที่ตรงข้ามกับความเป็นปกติ มันคือรูปร่างที่ซึ่งความเป็นมนุษย์ถูกตั้งคำถามอย่างมาก

นอกจากนี้มันสำคัญอย่างมากที่จะทำความเข้าใจถึง “ความพิการ” ในฐานะปรากฏการณ์ทางสังคมที่เป็นผลิตผลของทัศนคติเชิงสังคมและสถาบันทางสังคม มุมมองเช่นนี้บางครั้งหมายถึงแนวทางการประกอบสร้างทางสังคมต่อความพิการ ที่เข้าใจถึงความพิการในฐานะของการประกอบสร้างโดยสภาพแวดล้อมทางสังคม และการตีกรอบความพิการใหม่ในฐานะสภาพการณ์ที่แตกต่างทางสังคมที่ดำรงอยู่ตลอดเส้นทางความเป็นไปได้ของมนุษย์ที่แฝงอยู่ในโลก ทั้งนี้มุมมองเช่นนี้แตกต่างจากมุมมองแบบ essentialist ที่เข้าใจความพิการในฐานะเงื่อนไขที่มีอยู่โดยกำเนิดในความบกพร่องบางอย่างของปัจเจกบุคคล (Baker, 2011 & Wendell, 1996 อ้างถึงใน Berger & Wilbers, 2021, p.8)

ขณะเดียวกันทัศนะในการมองหรือนิยามคนพิการนั้นบ่อยครั้งจะอยู่ภายใต้ฐานคิดของการใช้คนไม่พิการเป็นศูนย์กลาง (ableism) และการใช้บรรทัดฐาน “ความปกติ” มาให้ความหมายความพิการ โดย Berger & Wilbers (2021, pp.13, 19) ระบุว่าแนวคิดการแบ่งแยกร่างกายโดยใช้ความไม่พิการเป็นศูนย์กลาง (Ableism) หรือการกำหนดบรรทัดฐาน “ความปกติ” มาให้ความหมายกับคนพิการซึ่งทำให้คนพิการถูกเลือกปฏิบัติและถูกกีดกันไม่ให้เป็นส่วนหนึ่งของสังคมนั้นเปรียบได้กับการเหยียดเชื้อชาติ การเหยียดเพศ ที่เป็นการประกอบสร้างระบบที่นำคนไปสู่การถูกลดทอนคุณค่าในเชิงการเมือง เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และสังคม มันเป็นอุดมการณ์และการปฏิบัติการในเชิงระบบที่ลดทอนคุณค่าบุคคลที่มีความพิการให้อยู่ในฐานะที่ด้อยกว่าและถูกเลือกปฏิบัติ มันคือการทึกทักว่าคนบางคน (และร่างกายของเขา) มีความปกติและเหนือกว่า ขณะที่คนอื่น ๆ (และร่างกายของเขา) มีความผิดปกติและด้อยกว่า และนำมาซึ่งการเลือกปฏิบัติบนพื้นฐานของความแตกต่าง ซึ่ง Siebers (2008 อ้างถึงใน Berger & Wilbers, 2021, p. 13) เรียกสิ่งนี้ว่าอุดมการณ์ของความพิการ (ideology of disability) โดยรูปแบบที่ง่ายที่สุดของมันคือการสร้างความชื่นชอบหรือโน้มเอียงต่อสภาวะร่างกายที่มีความสมบูรณ์พร้อม (able-bodiedness) ขณะที่รูปแบบที่สุดโต่งอย่างมากจะเป็นการนิยามเส้นฐานในการกำหนดความเป็นมนุษย์ ที่

จะกำหนดวิธีการประเมินสภาพร่างกายและจิตใจที่ทำให้เกิดการยอมรับหรือปฏิเสธสถานะความเป็นมนุษย์ของปัจเจกบุคคลหนึ่ง

จากทัศนะข้างต้น การให้ความหมายต่อความพิการจะแตกต่างกันไปในแต่ละสังคม โดยยึดโยงกับความเชื่อ ภาษา และวัฒนธรรม ทว่าภายใต้ความแตกต่างนี้ได้ซ่อนนัยบางอย่างเกี่ยวกับความพิการ และบ่อยครั้งนำไปสู่แนวคิดต่อคนพิการอย่างแตกต่างกัน เช่น หากมองว่าสังคมไม่ได้กระทำผิดใด ๆ ต่อคนพิการ แต่เพราะความพิการทำให้คนพิการเสียเปรียบในสังคม ก็จะให้ความสำคัญกับการรักษาทางการแพทย์หรือการสงเคราะห์ ขณะที่หากมองว่าสังคมทำให้คนพิการเสียเปรียบด้อยโอกาส ก็จะมุ่งเน้นการพัฒนาส่งเสริมคนพิการในการเข้าสู่อาชีพ การเข้าถึงสังคม บริการ สินค้า และการศึกษา อีกทั้งการสร้างภาพลักษณ์แบบเหมารวม (Stereotyping) และมายาคติของคนในสังคมต่อคนพิการบ่อยครั้งมาจากฐานคิดของการใช้คนไม่พิการเป็นศูนย์กลาง (ableism) และการใช้บรรทัดฐาน “ความปกติ” ต่อการให้ความหมายความพิการและคนพิการ ซึ่งนำไปสู่การตีตราหรือการตราบาป (Stigma) ต่อคนพิการ ที่จะลดทอนคุณค่า เลือกปฏิบัติและกีดกันคนพิการไม่ให้เป็นส่วนหนึ่งของสังคม วางคนพิการให้อยู่ในฐานะที่ด้อยกว่า ไร้ความสามารถ ไร้บทบาท และไม่ยอมรับคนพิการจากความแปลกแยกแตกต่างทางร่างกายและเกิดการเลือกปฏิบัติในฐานะบุคคลที่ด้อยกว่า และตอกย้ำว่าคนพิการเป็นคนอีกกลุ่มหนึ่งที่ต่างจากคนทั่วไปผ่านการถูกแนะนำให้ยอมรับตัวเองเหมือนคนทั่วไป ซึ่งการยอมรับที่เกิดขึ้นนี้มีเงื่อนไขว่าต้องทำให้เหมือน “คนทั่วไป” (Normal People) เท่านั้น และจากลักษณะเช่นนี้จึงน่าสนใจที่จะศึกษาว่าการเล่าเรื่องความพิการจากมุมมองคนพิการนั้นมีการประกอบสร้างความหมายเกี่ยวกับความพิการของตนเองในลักษณะอย่างไร มันคือการยอมรับ ต่อรอง หรือต่อต้านต่ออุดมการณ์ความพิการบนฐานคิดของการใช้คนไม่พิการเป็นศูนย์กลางหรือไม่ และในลักษณะอย่างไร

2.2.3 วาทกรรมความพิการ

ถนอมนวล หิรัญเทพ (2551, น. 25-32) สรุปกระบวนทัศน์หรือแม่แบบในการมองความพิการไว้ 4 ประเภท ได้แก่ กระบวนทัศน์ความพิการเชิงสัญลักษณ์ แม่แบบในการมองความพิการในเชิงการแพทย์หรือเชิงปัจเจกบุคคล แม่แบบในการมองความพิการเชิงสังคม การเมือง ชนกลุ่มน้อย และแม่แบบการมองความพิการเชิงวัฒนธรรม

1. <u>กระบวนทัศน์ความพิการเชิงสัญลักษณ์ (The symbolic paradigm of disability)</u> กระบวนทัศน์นี้มองความพิการในฐานะสัญลักษณ์ อุปลักษณ์ หรือสัญญะที่สื่อความหมายแทนสิ่งอื่นนอกเหนือจากความพิการ โดย Mitchell and Synder (2000, pp. 65, 96, 183 อ้างถึงในถนอมนวล หิรัญเทพ, 2551, น. 25-26) ระบุว่าในวัฒนธรรมตะวันตกก่อนยุคสมัยใหม่มองความพิการหรือเรือนร่างที่ผิดแผกจากคนส่วนใหญ่ในฐานะลางบอกเหตุร้ายของบ้านเมือง หรือสื่อถึงบาปที่ติดตัวมาหรือความชั่วร้ายในจิตใจของผู้ที่มีลักษณะร่างกายดังกล่าว คนพิการถูกมองว่าเป็น “สัญญาณและอาการ” ของความวิปริต

ทางสังคม ซึ่งพบได้ในหลายสังคม และเป็นการมองตามแนวคิดทางศาสนา อาทิ ในพระคัมภีร์เก่าที่ความพิการถูกให้ความหมายเชื่อมโยงกับโรคติดต่อและวิญญาณชั่วร้ายที่พระผู้เป็นเจ้าใช้เพื่อลงโทษคนบาป เช่นเดียวกับในพระคัมภีร์ใหม่ที่บุคคลที่ป่วย พิการ หรือถูกสิงโดยวิญญาณร้าย ถูกมองว่าเป็นคนบาปที่จะต้องถูกรักษาเยียวยาให้หายจากลักษณะอาการดังกล่าวโดยพระเยซูคริสต์ นอกจากนี้ในช่วงปลายยุคกลาง ความพิการยังถูกมองว่าเป็นเครื่องหมายยืนยันถึงความชั่วร้ายในจิตใจ การเป็นอาชญากร หรือการเป็นแม่มด และผู้ที่มีลักษณะร่างกายดังกล่าวก็มักถูกลงโทษด้วยการให้ดื่มยาพิษ ขณะที่ในยุคแสงสว่างทางปัญญา (enlightenment) ในศตวรรษที่ 18 ศาสตร์กึ่งวิทยาศาสตร์อย่างศาสตร์การอ่านใบหน้าบุคคล (physiognomy) เริ่มมีบทบาทในการให้ความหมายความพิการ แต่ก็ยังเป็นการใช้กระบวนทัศน์เชิงสัญลักษณ์ในลักษณะหนึ่ง เนื่องจากลักษณะภายนอกของใบหน้าและร่างกายยังถูกสื่อถึงสภาวะทางศีลธรรมภายในของบุคคลนั้น ๆ ทว่าความพิการในเชิงสัญลักษณ์ในบางยุคสมัยหรือบางสังคมก็อาจถูกให้ความหมายในเชิงบวกได้ แม้จะพบเห็นได้น้อยกว่าความหมายในเชิงลบ เช่น คนตาบอดในสมัยโบราณมักถูกมองว่ามีพรสวรรค์หรือญาณพิเศษในการทำนายทายทักเหตุการณ์

นอกจากนี้ Mitchell and Synder (2000, pp. 96, 183 อ้างถึงในถนอมนวล หิรัญเทพ, 2551, น. 26-27) ระบุว่าในวรรณกรรมและภาพยนตร์ ความพิการถูกใช้เป็นสัญลักษณ์ทั้งของสังคมภายนอก เช่น การใช้หรือตีความตัวละครพิการเป็นสัญลักษณ์แทนความล่มสลายหรือ “ความพิกลพิการ” ของสังคมหรือของชนชั้นใดชนชั้นหนึ่ง หรือให้ความพิการทางกายที่เห็นได้จากภายนอกสื่อถึงความชั่วร้ายหรือผิดปกติในจิตใจของตัวละคร เช่น ในบทละครของ William Shakespeare ที่มีการตีความความพิกลพิการทางร่างกายของพระเจ้าริชาร์ดที่ 3 ว่าสะท้อนถึงความชั่วร้ายในจิตใจของพระองค์ ภาพตัวละครพิการประเภทเหมารวมจากการจับคู่รูปลักษณ์ภายนอกกับความหมายภายในเช่นนี้ยังปรากฏในภาพยนตร์ตะวันตกร่วมสมัย ซึ่งสอดคล้องกับที่ Longmore (2003, pp. 134-135 อ้างถึงในถนอมนวล หิรัญเทพ, 2551, น. 27) ตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับตัวละครพิการว่ามักจะถูกนำเสนอแบบเหมารวมให้เป็นตัวละครฝ่ายอธรรมหรือเป็นอาชญากร โดยลักษณะเด่นที่แสดงถึงอคติต่อคนพิการได้แก่ ความพิการเป็นการลงโทษสำหรับความชั่วร้าย คนพิการมักรู้สึกขมขื่นเจ็บช้ำกับชะตากรรมของตน และคนพิการเกลียดคนที่ไม่ใช่คนพิการและปรารถนาจะทำลายคนที่ไม่ใช่คนพิการถ้าทำได้ อีกทั้งในเรื่องสยองขวัญยังพบตัวละครแบบเหมารวมประเภท “สัตว์ประหลาด” (monsters) จำนวนมาก ซึ่งการสะท้อนความวิปริตทางบุคลิกภาพหรือจิตวิญญาณของตัวละครนั้นจะแสดงออกผ่านทางความรุนแรงสุดโต่งและความอัปลักษณ์ผิดรูปผิดร่างอย่างน่าเกลียดน่ากลัว ซึ่งเป็นไปในลักษณะเดียวกับตัวละครอาชญากรที่ความพิการถูกนำเสนอว่าเป็นสาเหตุของหรือการลงโทษสำหรับความชั่วร้ายนั้น และตัวละครเหล่านี้ท้ายที่สุดจะพบจุดจบคล้าย ๆ กันคือความตาย ซึ่งแสดงถึงจุดยืนต่อความพิการในลักษณะของการปราศจากที่ทางในสังคมที่ไม่อาจปรับเปลี่ยนให้ยอมรับความแตกต่างหลากหลายจากบรรทัดฐาน

การให้ความหมายความพิการด้วยกระบวนทัศน์เชิงสัญลักษณ์นี้มักเป็นการสร้างตราบาป (stigma) ในด้านลบต่อคนพิการ ความพิการคือสัญลักษณ์หรือสัญญะที่สื่อถึงความชั่วร้าย ความโชคร้าย เวรกรรม ชะตากรรมที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ และทำให้คนพิการถูกมองในลักษณะของการเป็น “คนอื่น” ขณะที่การให้ความหมายความพิการในเชิงบวก แม้จะสามารถนำมาใช้เป็นส่วนสนับสนุนการสร้างพลังของคนพิการได้ ทว่าก็อาจกลายเป็นภาพแทนแบบเหมารวมที่อาจนำมาใช้ในวรรณกรรมหรือสื่อวัฒนธรรมอื่น ๆ และอาจบดบังความหมายอื่นที่อาจเป็นไปได้ของความพิการ และอาจทำให้ละเลยสถานภาพทางการเมืองและสังคมของผู้ที่มีความพิการในความเป็นจริง

2. <u>แม่แบบในการมองหรือกระบวนทัศน์ความพิการในเชิงการแพทย์หรือเชิงปัจเจกบุคคล (The medical or individual model/paradigm of disability)</u> เป็นแนวทางหลักที่พิการศึกษามองว่าครอบงำการให้ความหมายของความพิการในยุคปัจจุบัน โดยพัฒนาควบคู่ไปพร้อมกับการเฟื่องฟูของการแพทย์ ซึ่งเป็นการเปลี่ยนผ่านการมองความพิการจากการเป็นสัญลักษณ์หรือสัญญะมาเป็นสภาวะทางชีววิทยาที่เป็นการประเมินค่าร่างกายมนุษย์ตามบรรทัดฐานทางการแพทย์ (Mitchell and Synder, 2000, p. 121 อ้างถึงในถนอมนวล หิรัญเทพ, 2551, น. 28) นั่นคือสภาพร่างกายที่แตกต่างจากบรรทัดฐานจะถูกมองว่าเป็นความบกพร่องหรือความเจ็บป่วยที่ต้องได้รับการรักษาให้หายหรือฟื้นฟูให้ใกล้เคียงกับลักษณะปกติโดยแพทย์หรือผู้เชี่ยวชาญทางการแพทย์ ซึ่งเป็นการสร้างคู่ตรงข้ามระหว่าง “ความพิการ (ป่วย)” กับ “ความปกติ” ที่ทำให้อำนาจของแพทย์และสถาบันทางการแพทย์มีมากขึ้นในฐานะผู้ประเมิน ให้ความหมาย จัดการกับความพิการ เนื่องจากความพิการถูกมองว่าเป็นปัญหาที่เกิดจากร่างกายหรือจิตใจ แม้ความพิการจะเป็นเรื่องเศร้าหรือโศกนาฏกรรม แต่ก็ยังเป็นเรื่องที่แต่ละบุคคลต้องรับผิดชอบจัดการกับความพิการด้วยตนเอง ขณะที่สังคมไม่มีส่วนในการรับผิดชอบหรือเปลี่ยนแปลง ดังนั้นเรื่องเล่าเกี่ยวกับคนพิการในลักษณะการเอาชนะอุปสรรคของยอดคนพิการจึงเป็นที่แพร่หลายและได้รับการยอมรับชื่นชมในสังคมตะวันตกและสังคมอื่น ๆ อีกหลายสังคม อีกทั้งแม่แบบในการมองเช่นนี้ยังทำให้เห็นถึงนโยบายการจัดการของภาครัฐต่อคนพิการที่จะเน้นการชดเชยความขาดหรือบกพร่อง เพื่อให้คนพิการมีส่วนร่วมทางสังคมตามสิทธิความเป็นมนุษย์ (Thompson, 1997, pp. 49-51 อ้างถึงในถนอมนวล หิรัญเทพ, 2551, น. 29) ในภาพรวมแม่แบบการมองในลักษณะนี้แม้จะทำให้ความพิการปลอดจากการเป็นสัญญะแห่งความชั่วร้ายหรือหายนะ แต่ก็สร้างความเป็นอื่นในทางชีวภาพของบรรทัดฐานร่างกายปกติ

3. <u>แม่แบบในการมองความพิการเชิงสังคม การเมือง ชนกลุ่มน้อย (The social/political/minority model or paradigm of disability)</u> มาพร้อมกับการเคลื่อนไหวทางสังคมเพื่อสิทธิมนุษยชนของคนพิการ โดยมองความพิการเป็นสิ่งประกอบสร้างทางสังคมวัฒนธรรม นั่นคือปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรมในยุคสมัยนั้น ๆ เช่น วาทกรรม และพลังทางประวัติศาสตร์อย่างพลวัตทางเศรษฐกิจและความสัมพันธ์ทางสังคม เป็นตัวประกอบสร้างความหมายของความพิการและการปฏิบัติต่าง ๆ ที่

เกี่ยวข้องกับความพิการ ซึ่งความหมายนี้ไม่ได้คงที่ตายตัว แต่เปลี่ยนแปลงได้เมื่อเหตุปัจจัยนั้น ๆ เปลี่ยนแปลงไป ทั้งนี้เมื่อความหมายความพิการเกิดจากการสร้างทางสังคม ดังนั้นความพิการจึงมิใช่เรื่องของปัจเจกบุคคล แต่เป็นเรื่องของกลุ่มบุคคลหรือชนกลุ่มน้อยที่ถูกลิดรอนสิทธิทางสังคมวัฒนธรรมจากสภาพร่างกาย และคนพิการในฐานะชนกลุ่มน้อยจึงสามารถช่วงชิงการสร้างความหมายใหม่ให้กับความพิการ และทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเรื่องสิทธิของคนพิการได้ โดย Oliver (1990, pp. 1, 11 อ้างถึงในถนอมนวล หิรัญเทพ, 2551, น. 30-31) นำเสนอถึงการเปลี่ยนการมองความพิการจากมุมความพิการเชิงการแพทย์ที่ใช้ “ทฤษฎีความพิการในฐานะโศกนาฏกรรมส่วนบุคคล” (the personal theory of disability) ไปสู่ “ทฤษฎีการกดขี่ทางสังคม” (the social oppression theory) ที่มองว่าความพิการคือการถูกปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรมทางสังคมจากอคติ นั่นคือคนพิการเสียเปรียบหรือถูกกีดกันจากกิจกรรมทางสังคมจากความบกพร่องทางร่างกาย

4. <u>แม่แบบการมองความพิการเชิงวัฒนธรรม (The cultural model of disability)</u> มีพื้นฐานความคิดบางอย่างร่วมกับแม่แบบเชิงสังคม แต่ก็มีความเด่นชัดและแตกต่างกันในบางประเด็น โดย Synder and Mitchell (2006, pp. 6, 10 อ้างถึงในถนอมนวล หิรัญเทพ, 2551, น. 31-32) มองว่าแม้การแยกความหมายของความพิการออกเป็น “ความบกพร่อง” (impairment) และ “ความพิการ” (disability) จะมีประโยชน์ต่อการวิเคราะห์กระบวนการกดขี่ที่กระทำต่อคนพิการโดยข้อจำกัดและอคติทางสังคมวัฒนธรรม แต่การมองความบกพร่อง (impairment) ซึ่งเป็นสภาวะทางร่างกายของคนพิการว่าเป็นสิ่งที่เป็นกลางและไม่นำมาเกี่ยวข้องในการวิเคราะห์ของแม่แบบเชิงสังคมนั้นเป็นการมองข้ามมิติของการเป็นสิ่งที่ประกอบสร้างทางสังคมวัฒนธรรมของ “ร่างกายที่พิการ” และทำให้การกำหนดความหมายและคุณค่าของคนพิการยังอยู่ในอำนาจของสถาบันการแพทย์ รวมถึงทำให้พลาดโอกาสในการวิเคราะห์ถึงอิทธิพลหรือผลกระทบของ “ร่างกายที่พิการ” ต่อจิตใจของคนพิการในแง่ของการสร้างอัตลักษณ์ของคนพิการ ที่หากคนพิการยอมรับความหมายของความพิการตามอุดมการณ์กระแสหลัก ผลกระทบก็อาจจะเป็นไปในเชิงลบ ทว่าร่างกายที่พิการก็อาจเป็นที่ตั้งของคุณค่าเชิงประสบการณ์บางอย่างที่ทำให้เกิดความรู้หรือมุมมองเกี่ยวกับชีวิตหรือความเป็นมนุษย์ที่แตกต่างจากอุดมการณ์กระแสหลัก ซึ่งก็อาจจะเป็นผลกระทบในเชิงบวกได้ ไม่ใช่ว่าจะมีแต่ประสบการณ์ที่ถูกกดขี่เท่านั้น โดยอาจมองได้ว่าความพิการก็คือวัฒนธรรมแบบหนึ่งหรือ “วัฒนธรรมความพิการ” (disability culture) ทั้งนี้การที่คนพิการสามารถเลือกใช้คำเพื่อเรียกเป็นชื่อของอัตลักษณ์กลุ่มตนเองและกำหนดความหมายของคำได้ด้วยตนเองนี้เป็นปฏิบัติการทางการเมืองแบบหนึ่ง ที่สะท้อนว่าคนพิการเลือกที่จะเป็นผู้มีอำนาจในการให้ความหมายอัตลักษณ์ของตนเองมากกว่าเป็นผู้รองรับการกำหนดจากวัฒนธรรมกระแสหลัก ที่มักให้ความหมายของความพิการในเชิงลบ นั่นคือการเปลี่ยนให้ “disability” เป็นที่ตั้งของการขัดขืนและแหล่งของอำนาจทางวัฒนธรรมในการลงมือกระทำ (cultural agency)

ด้าน ทวี เชื้อสุวรรณทวี (2551, น. 73-79) ระบุถึงแบบแผนความพิการจากฐานคิด “เหตุแห่งปัญหา” ของคนพิการ เป็น 2 แบบแผน ดังนี้

1. <u>แบบแผนทางการแพทย์ (Medical Model)</u> แบบแผนนี้มองว่าความพิการหรือความบกพร่องทางร่างกายคือสาเหตุของปัญหาของคนพิการ ดังนั้นการช่วยเหลือเยียวยารักษาความพิการหรือความบกพร่องทางร่างกาย รวมถึงการฟื้นฟูสมรรถภาพของร่างกายให้ฟื้นคืนสู่สภาวะปกติให้มากที่สุดจะแก้ปัญหาของคนพิการได้ โดยคนพิการจะอยู่ในฐานะของผู้รับบริการหรือคนไข้ (Client) เป็นคนที่หมดหวัง พึ่งพิง ยอมตาม เจ็บป่วย ขณะที่ผู้เชี่ยวชาญหรือนักวิชาชีพ เช่น แพทย์ พยาบาล นักสังคมสงเคราะห์คือผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือ ฟื้นฟู และแก้ไขปัญหาให้คนพิการ โดยจะมีอำนาจในการตัดสินใจและกำหนดแบบแผนการดำเนินชีวิตของคนพิการ ซึ่งทำให้บทบาทของผู้เชี่ยวชาญและนักวิชาชีพจะเหนือกว่าคนพิการ อีกทั้งยังให้ความสำคัญกับการบำบัด รักษา เยียวยาเพื่อลดหรือขจัดความพิการออกจากตัวบุคคลโดยอาศัยความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีขั้นสูง อย่างไรก็ตามความพิการบางอย่างก็เป็นเพียงสภาพชั่วคราวเหมือนกับอาการเจ็บป่วยทั่วไปที่รักษาให้หายได้ แต่บางความพิการก็ยากลำบากในการแก้ไขและปรับตัว ไม่สามารถทำให้กลับมามีชีวิตเหมือนปกติได้

2. <u>แบบแผนทางสังคม (Social Model)</u> แบบแผนนี้มองว่าปฏิสัมพันธ์ระหว่าง “ความบกพร่องทางร่างกาย” กับ “บริบททางสังคมและสภาพแวดล้อม” เป็นที่มาของปัญหาคนพิการ นั่นคือการประกอบสร้างและอุปสรรคทางสังคมโดยเฉพาะเจตคติ ความคิด ความเชื่อของสังคมที่มีต่อคนพิการเป็นสาเหตุแห่งความรุนแรงและนัยของปัญหาของคนพิการ ซึ่งนำไปสู่อุปสรรคทางสังคม การปิดกั้นโอกาส การเลือกปฏิบัติ การกดขี่ ความไม่เท่าเทียมในสิทธิและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ดังนั้นการทำลายโครงสร้างอำนาจเดิมที่มีอยู่ การปลุกจิตสำนึก การเสริมพลังอำนาจแก่คนพิการ และการขับเคลื่อนทางสังคมจะช่วยแก้ไขปัญหาของคนพิการได้ ทั้งนี้แบบแผนทางสังคมนี้จะเน้นบทบาทและอำนาจของคนพิการที่สามารถตัดสินใจและกำหนดแบบแผนการดำเนินชีวิตของคนพิการด้วยคนพิการเอง โดยคนพิการจะยอมรับในความพิการของตน ความพิการเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตที่ไม่ได้ทำให้คนพิการแตกต่างจากคนอื่น ไม่ได้เป็นตราบาป อีกทั้งยังสามารถสถาปนาตัวตนและเอกลักษณ์ของตนเองเพื่อแย่งชิงพื้นที่กับอำนาจกระแสหลักและคนทั่วไป

นอกจากนี้ทวี เชื้อสุวรรณทวี (2562, น. 54-62) อธิบายถึงแบบแผนด้านความพิการ (Model of disability) ซึ่งเป็นการพิจารณาถึงแบบแผนการช่วยเหลือ บริการ และการขับเคลื่อนด้านคนพิการไว้ 4 แบบแผน ดังนี้

1. <u>แบบแผนการสงเคราะห์ (Public assistance) หรือการกุศล (Philanthropy or charity model)</u>

แบบแผนนี้มองความพิการว่าเป็นเวรกรรมในอดีตชาติหรือการลงโทษจากพระเจ้าที่มองคนพิการว่าน่าสงสาร น่าเวทนา และสมควรได้รับความช่วยเหลือเท่าที่จะทำได้ ซึ่งเป็นการแก้ไข

เฉพาะหน้าแบบชั่วครั้งชั่วคราว และอิงกับฐานคิดปรัชญาการทำบุญกุศลที่มองคนพิการในฐานะที่ต่ำกว่าผู้ให้การช่วยเหลือ เป็นการแบ่งปันของผู้มีจิตเมตตา สงสาร ทำบุญกุศลต่อคนพิการ ซึ่งรากเหง้าเกิดจากฐานความคิดความเชื่อของสังคมว่าคนพิการแตกต่างจากคนปกติทั่วไป กึ่งมนุษย์ หรือมิใช่มนุษย์

2. <u>แบบแผนทางการแพทย์ (Medical model)</u>

แบบแผนทางการแพทย์มองความพิการเป็นความบกพร่องหรือความเจ็บป่วยทางชีวภาพของปัจเจกหรือแต่ละบุคคลทั้งด้านร่างกาย พฤติกรรม จิตใจ ความคิดหรือประสาทสัมผัสต่าง ๆ ซึ่งบุคคลที่มีความบกพร่องเหล่านี้จะด้อยกว่าคนที่ไม่มีความพิการและต้องได้รับการเยียวยา ดังนั้นการบริการฟื้นฟูสมรรถภาพ (rehabilitation services) จะช่วยแก้ไขเยียวยาปัญหาที่เกิดจากความพิการได้ เนื่องจากความพิการไม่ใช่ปัญหาที่เกิดจากสังคม แต่เป็นความบกพร่องทางร่างกาย จึงต้องมุ่งเน้นการป้องกัน เยียวยารักษา และฟื้นฟูสมรรถภาพ โดยการเยียวยาส่วนใหญ่จะเป็นการให้บริการโดยผู้เชี่ยวชาญหรือนักวิชาชีพ และคนพิการถูกมองในฐานะผู้รับบริการหรือคนไข้

3. <u>แบบแผนทางสังคม (Social model) หรือแบบแผนฐานสิทธิ (Right based model)</u>

แบบแผนทางสังคมหรือแบบแผนฐานสิทธิมีฐานคิดและปรัชญามาจากลัทธิมาร์กซิสและสิทธิพลเมือง ที่เน้นความเท่าเทียมและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยมองว่าความพิการเป็นการกดขี่เป็นเรื่องโครงสร้างและสาธารณะ เป็นการประกอบสร้างทางสังคม เป็นวาทกรรมทางวัฒนธรรม และเกิดจากอุปสรรคทางสิ่งแวดล้อมและสังคม คนพิการเป็นคนที่ถูกกดขี่ ดังนั้นการขจัดหรือทำลายโครงสร้างอำนาจที่ไม่เป็นธรรม การเลือกปฏิบัติและอุปสรรคของสังคมที่มีต่อคนพิการ รวมทั้งการเสริมพลังอำนาจให้กับคนพิการจะช่วยแก้ไขปัญหาการกดขี่ทางสังคมนี้ได้ นั่นคือแบบแผนนี้เชื่อว่าปัญหาของคนพิการเกิดจากสังคม สภาพแวดล้อมที่ไม่เอื้ออำนวยและไม่ให้โอกาส การกดขี่คนพิการดังนั้นสังคมต้องเปลี่ยนแปลง ขณะที่คนพิการไม่ต้องโทษตัวเองหรือไม่จำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงใด ๆ

4. <u>แบบแผนอื่น ๆ</u>

สำหรับแบบแผนอื่น ๆ เกี่ยวกับความพิการมีดังนี้

4.1 แบบแผนเศรษฐศาสตร์การเมือง (Political economy model) แบบแผนนี้นิยามความพิการเชื่อมโยงกับอำนาจและการจัดสรรทรัพยากรที่ไม่เท่าเทียมในโลกเศรษฐกิจ โดยให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างคนกับผลผลิตและการแลกเปลี่ยนทางชนชั้น อำนาจทางการเมืองและสิทธิประโยชน์ ซึ่งทำให้เกิดการแบ่งชนชั้น รวมถึงบทบาทและสถานะของคน คนพิการถูกมองว่าไม่ใช่ปัจจัยการผลิตหรือแรงงานที่มีคุณค่า ไม่ใช่กลุ่มผู้บริโภคหรืออำนาจซื้อสูง ดังนั้นจากความยากจนและภาวะไร้อำนาจ คนพิการจึงถูกกดขี่ เพราะต้องอยู่ในภาวะพึ่งพิง

4.2 แบบแผนทางวัฒนธรรม (Cultural model) แบบแผนนี้มองว่ามาตรฐานทางสังคมและวัฒนธรรมนำไปสู่การกดขี่และทำให้คนพิการแปลกแยกออกจากสังคมส่วนใหญ่ ทั้งนี้ตัวแทนของความเชื่อและเจตคติจากการให้คุณค่าทางวัฒนธรรมในสังคมทั้งวิถีชีวิต ประเพณี พิธีกรรม

นิยายปรัมปรา สัญญะ/สัญลักษณ์ รวมถึงสถาบันศาสนาและสื่อนำไปสู่การกดขี่คนพิการผ่านการมองความพิการว่าเป็นสิ่งที่ผิดปกติ น่าสงสารเวทนา และกลายเป็นมาตรฐานทางสังคมที่แยกคนพิการออกจากสังคมส่วนใหญ่ผ่านระบบการจัดแบ่งทางสังคม เช่น ระบบการศึกษา การดำเนินชีวิตในครอบครัว ซึ่งแบบแผนทางวัฒนธรรมนี้มีความเป็นนามธรรมสูง การรื้อสร้างทางวัฒนธรรมและความเชื่อเป็นเรื่องยาก ซับซ้อน และใช้เวลา

ด้านพงษ์เทพ สันติกุล (2552, น. 6-16) ระบุว่ากระบวนทัศน์หรือแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับคนพิการและความพิการ มี 4 แนวคิดใหญ่ ๆ ดังนี้

1. <u>แนวคิดดั้งเดิมหรือแนวคิดทางการแพทย์ (Traditional/Medical Model)</u>

แนวคิดดั้งเดิมหรือแนวคิดทางการแพทย์นี้เป็นการจัดแบ่งทัศนคติที่มีต่อคนพิการของสังคมประเทศอังกฤษ ซึ่งแบ่งได้เป็น 3 ยุคสมัย ดังนี้

1.1 ยุคก่อนยุคอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ (Large scale production) ในยุคนี้คนพิการจะถูกมองว่าเป็นพวกเดียวกับขอทานและคนยากจน โดยในปี ค.ศ.1601 รัฐบาลอังกฤษได้ตรากฎหมาย Elizabethan Poor law เพื่อจัดระเบียบกลุ่มคนต่าง ๆในสังคม ที่รัฐจะเข้าแทรกแซงวิถีชีวิตของประชาชน เนื่องจากมองว่าความช่วยเหลือเกื้อกูลกันของบุคคล ชุมชน และองค์กรสาธารณะประโยชน์ที่มีอยู่ไม่เพียงพอกับปัญหาสังคมที่เกิดขึ้น โดยคนพิการต้องได้รับการสงเคราะห์

1.2 ยุคอุตสาหกรรม (ศตวรรษที่ 19-21) ในยุคนี้สังคมเปลี่ยนผ่านจากยุคศักดินาสู่ยุคทุนนิยม มีการเปลี่ยนแปลงวิถีการผลิตที่วัดความสามารถของมนุษย์จากความสามารถในการผลิต โดยสังคมจะให้ความสำคัญกับปัจจัยการผลิตหรือความสามารถในการผลิตของคน พื้นที่ “บ้าน” และพื้นที่ “ที่ทำงาน/โรงงาน” แยกออกจากกันอย่างชัดเจน ขณะเดียวกันร่างกายมนุษย์จะถูกมองและให้คุณค่าใน 2 ลักษณะคือร่างกายที่มีความสามารถและร่างกายที่ไร้ความสามารถ (Able and Disable Body) ดังนั้นคนพิการจะถูกมองว่าเป็นแรงงานหรือคนที่ด้อยกว่าคนทั่วไปหรือคนอื่น ๆ ในสังคม ต้องการความช่วยเหลือ การพึ่งพิง และไร้ความสามารถ ขณะเดียวกันวิถีการคิดเกี่ยวกับคนพิการในยุคนี้จะอยู่บนพื้นฐานแนวคิดทางการแพทย์ที่มองคนพิการเป็นคนป่วย ความพิการเป็นความเจ็บป่วยที่ต้องรักษา และส่วนมากจะรักษาให้หายขาดไม่ได้ รวมถึงความพิการเป็นโศกนาฏกรรมส่วนบุคคล (Personal Tragedy)

1.3 ยุคที่ 3 ยุคเทคโนโลยี ในยุคนี้ทัศนคติของสังคมต่อคนพิการเริ่มมีการเปลี่ยนแปลง เนื่องจากความก้าวหน้าของเทคโนโลยีทำให้สามารถผลิตอุปกรณ์ที่ทำให้คนพิการสามารถช่วยเหลือตนเองได้มากขึ้น และได้มีการรื้อฟื้นแนวคิดการมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจของคนพิการ (Work-based model of social membership) ที่มองว่าหากคนพิการสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจ (การทำงาน) อย่างเท่าเทียมกับคนอื่น ความรู้สึกด้อยค่าจากแรงกดดันทางสังคมที่คนพิการได้รับจะลดน้อยลงจนหมดไปในที่สุด

ในภาพรวมแนวคิดทางการแพทย์นี้จะมองความพิการเช่นเดียวกับโรคชนิดหนึ่ง คนพิการคือคนป่วยที่ต้องการการรักษาเยียวยา และมักจะถูกตีตรา (Stigma) ว่าเป็นกลุ่มคนที่มีความด้อยกว่าคนทั่วไป และจะถูกเลือกปฏิบัติ (Discrimination)

2. แนวคิดรูปแบบทางสังคม (Social Model)

แนวคิดรูปแบบทางสังคมนี้มองว่าความพิการหรือคนพิการเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน ความพิการ (Disability) เกิดจากข้อจำกัดของสังคมที่มีต่อคนพิการทั้งอคติ (Prejudice) ของปัจเจก รวมถึงการเลือกปฏิบัติ (Discrimination) ของสังคม ไม่ใช่เกิดจากการด้อยความสามารถ (Impairment) โดยมองว่าความพิการไม่ใช่ปัญหา เพราะไม่สามารถรักษาหรือเปลี่ยนแปลงได้ แต่ปัญหาที่ต้องแก้ไขคือสภาพแวดล้อมและสังคมที่เปลี่ยนแปลงได้ง่ายกว่า นั่นคือแนวคิดนี้ไม่ได้พยายามที่จะแก้ไขความพิการในปัจเจก แต่พยายามลดอุปสรรคในการดำเนินชีวิตของคนพิการ โดยหากสามารถขจัดอุปสรรคต่าง ๆ ในสังคม คนพิการก็จะอยู่ร่วมในสังคมได้ อย่างไรก็ตามภายใต้แนวคิดนี้ยังพบว่ามีการแบ่งแยกระหว่างคนพิการและคนไม่พิการ รวมถึงการประทับตราคนพิการที่ยังคงมีอยู่ (โดยไม่ตั้งใจ) และอาจทำให้คนพิการถูกมองแปลกแยกออกไปจากสังคมโดยไม่รู้ตัว

3. แนวคิดข้อจำกัดของสภาพแวดล้อม (Environmental Concept)

แนวคิดนี้พยายามทำให้สังคมตระหนักถึงสิ่งที่สังคมคาดหวังหรือการให้ความหมายร่วมกันเกี่ยวกับความพิการหรือคนพิการบนพื้นฐานของความเป็นมาตรฐานของบุคคล ที่มองว่าหากบุคคลไม่สามารถกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดได้เช่นเดียวกับคนทั่วไป เนื่องจากความบกพร่องทางร่างกายหรือสติปัญญา หรือการมีลักษณะทางร่างกายหรือสติปัญญาที่แตกต่างไปจากมาตรฐานที่สังคมคาดหวัง คน ๆ นั้นก็จะถูกจัดกลุ่มและตีตราให้เป็นคนพิการ โดยหลักการสำคัญของแนวคิดนี้มองว่าคนพิการหรือความพิการเกิดจากความไม่เหมาะสมของสภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อการที่คนกลุ่มหนึ่งจะสามารถกระทำสิ่งต่าง ๆ ให้บรรลุผลสำเร็จด้วยวิธีการของเขาเอง โดยไม่จำเป็นต้องใช้วิธีการที่คนทั่วไปทำกัน นั่นคือแนวคิดนี้มองว่าสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการดำเนินชีวิตจะทำให้คนพิการสามารถใช้ชีวิตประจำวันได้อย่างมีคุณภาพชีวิตที่ดีด้วยวิธีการเฉพาะตัวของเขาเอง

4. แนวคิดหลังสมัยใหม่ (Postmodern)

แนวคิดหลังสมัยใหม่นี้มีฐานมาจากแนวคิดของมิเชล ฟูโกต์ ที่มองว่าอัตลักษณ์ของปัจเจกหรือความเป็นปัจเจกชนเป็นผลของวาทกรรม (Discourse) และปฏิบัติการทางวาทกรรม (Discursive) โดยอาศัยศาสตร์แขนงต่าง ๆ เข้ามาอธิบายให้เหตุผล รวมถึงการคัดแยกและแบ่งประเภท (Dividing Practices) เช่น การจำแนกระหว่างคนพิการและคนไม่พิการ ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ก็คือจารีตปฏิบัติและกฎเกณฑ์ของสังคมที่เป็นตัวกำหนดเกณฑ์มาตรฐานต่าง ๆ ในสังคม และภายใต้วงจรแห่งวาทกรรมนี้เองที่มนุษย์ถูกทำให้รู้สึกว่าเป็นทั้ง “ผู้ถูกกระทำ” และ “ผู้กระทำ” ไปพร้อม ๆ กัน โดยไม่รู้สึกว่าตนเองเป็นผู้ถูกกระทำ แต่กลับกระตือรือร้นที่จะสวมบทบาทดังกล่าวด้วยตัวเอง เช่นคนพิการ

ภายใต้วาทกรรมความพิการหรือคนพิการก็จะถูกสร้างให้กลายเป็นคนกลุ่มด้อยของสังคม เป็นผู้รับความช่วยเหลือจากสังคมตลอดเวลา ทว่าตัวคนพิการเองก็มองว่าตนเองมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือมากกว่าคนอื่น ๆ ในสังคมจากความพิการหรือความด้อยกว่า (Impairment) ของตนเอง

นักวิชาการภายใต้แนวคิดหลังสมัยใหม่เชื่อว่าความรู้และอำนาจการสร้างความจริงในสังคมเกี่ยวพันกันอย่างแนบแน่น การจะถอดถอนความรู้ที่ครอบงำต้องถอดรื้อความคิดและทฤษฎีดังกล่าว และสร้างมันขึ้นมาใหม่บนฐานของความเข้าใจที่ปราศจากอคติและเงื่อนงำซ่อนเร้นที่มุ่งแสวงหาประโยชน์จากความสัมพันธ์เชิงอำนาจของผู้คนในสังคมอย่างไม่เป็นธรรม ดังนั้นแนวคิดหลังสมัยใหม่นี้จะเป็นการต่อสู้เพื่อคัดค้านการครอบงำอัตลักษณ์ความพิการที่ถูกกำหนดสร้างโดยสังคมที่มีบทสรุปตายตัวว่าคนพิการคือใคร และต้องดำรงชีวิตภายใต้กติกาที่คนอื่นกำหนดอย่างไร รวมถึงคัดค้านต่อการเอาความเป็นมาตรฐานมาผลักไสและเหยียดหยามคนพิการให้กลายเป็นอื่นที่แปลกแยกจากสังคมทั่วไป เป็นคนผิดปกติ ไม่เป็นธรรมชาติ รวมถึงคัดค้านการเอารัดเอาเปรียบคนพิการ

นอกจากนี้สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม (สำนักงาน กสทช.) และสมาคมสภาคนพิการทุกประเภทแห่งประเทศไทย (2558) ระบุถึงความหมายความพิการในมิติขององค์การอนามัยโลกไว้ในคู่มือการจัดผลิตรายการวิทยุหรือโทรทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับคนพิการว่าการจัดทำคำนิยามความพิการตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 ได้อิงกรอบแนวคิดของ International Classification of Functioning, Disability and Health (ICF) ซึ่งเป็นหนึ่งใน Family of International Classification ขององค์การอนามัยโลก โดยในช่วงก่อนปี พ.ศ. 2544 กรอบแนวคิดหลักด้านคนพิการมี 2 รูปแบบ ได้แก่ กรอบแนวคิดทางการแพทย์และกรอบแนวคิดทางสังคม ดังนี้

1. กรอบแนวคิดทางการแพทย์ (Medial model) เริ่มในปี พ.ศ. 2523 โดยมองความพิการเป็นความบกพร่องของร่างกาย (impairment) ที่เกิดจากพยาธิสภาพและโรค ที่ทำให้อวัยวะบกพร่องและส่งผลให้สูญเสียสมรรถภาพในการทำกิจกรรมต่าง ๆ (disability) และผลที่ตามมาคือเกิดความเสียเปรียบหรือด้อยโอกาสในการดำรงชีวิตนสังคม (handicap)

2. กรอบแนวคิดทางสังคม (Social model) มองว่าความพิการไม่ใช่ปัญหาระดับบุคคล แต่เป็นความหลากหลายอย่างหนึ่งของร่างกายมนุษย์ สังคมต่างหากที่เป็นปัญหาที่ไม่สามารถจัดการให้คนที่มีความหลากหลายอยู่ร่วมกันได้ นั่นคือความพิการเป็นปัญหาที่เกิดจากเงื่อนไขหลาย ๆ อย่างของสังคม เช่น ทัศนคติต่อคนพิการ ดังนั้นสภาพแวดล้อมและสังคมซึ่งเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ง่ายกว่าจึงเป็นปัญหาที่ต้องแก้ไข เนื่องจากความพิการไม่สามารถรักษาให้หายขาดหรือเปลี่ยนแปลงความพิการได้ รวมถึงไม่สามารถบังคับให้คนพิการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมที่เป็นอยู่นี้ได้ โดยหากมีการขจัดอุปสรรคต่าง ๆ ที่มีในสังคม เช่น ระบบขนส่งมวลชน การศึกษา การประกอบอาชีพ และอื่น ๆ ให้มีทางเลือกที่หลากหลายมากขึ้น คนพิการก็จะสามารถอยู่ร่วมในสังคมได้ ทั้งนี้กรอบแนวคิดความพิการ

ทางสังคมมองว่า “ตัวสังคม” เป็นสาเหตุให้เกิดความสามารถที่แตกต่างของคนที่มีสภาวะทางกายและสติปัญญาที่แตกต่างกัน โดยแต่ละคนไม่ใช่คนพิการจากภาวะทุพพลภาพของเขา แต่เกิดจากอุปสรรคต่าง ๆ ที่อยู่ในสังคมที่ไม่ใส่ใจความสามารถที่เหลือหรือความต้องการ หรือความต้องการความจำเป็นของคนพิการ ซึ่งสามารถจำแนกอุปสรรคได้เป็น 3 ประเภท ได้แก่ อุปสรรคที่แฝงอยู่ในความคิดทัศนคติ อุปสรรคที่แฝงอยู่ในสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่จับต้องได้ และอุปสรรคที่แฝงอยู่ในสภาพแวดล้อมทางสังคม วัฒนธรรม การเมือง และเศรษฐกิจ

ด้าน Berger & Wilbers (2021, pp. 22-26, 46-47) นำเสนอถึงทฤษฎีและแบบจำลองที่ก่อร่างแนวคิดหลักเกี่ยวกับพิการศึกษาไว้ 4 แนวทาง ดังนี้

1. <u>แบบจำลองทางการแพทย์ (Medical model)</u>

ทั้งนี้แบบจำลองนี้มองความพิการในฐานะของทรัพย์สินหรือกรรมสิทธิ์ในร่างกายของปัจเจก และความเกี่ยวข้องกับสมุฏฐานวิทยาของโรคหรือการแพทย์ที่ศึกษาเกี่ยวกับสาเหตุและต้นกำเนิดของโรค (etiology) การวินิจฉัยโรค (diagnosis) การป้องกัน (prevention) และการรักษาความบกพร่องทางร่างกาย ประสาทสัมผัส (sensory) และการรู้คิด (cognitive) นอกจากนี้ Michel Foucault (1979, อ้างถึงใน Berger & Wilbers, 2021, p. 22) มองว่าแบบจำลองทางการแพทย์ประกอบสร้างขึ้นโดยชุดของการปฏิบัติการอย่างมีระเบียบแบบแผนที่มุ่งหมายผลิตปัจเจกบุคคลที่นิ่งเฉยหรือว่าง่าย (docile bodies) ที่ยอมปรับตัวต่อความบกพร่องและทำตามกฎเกณฑ์เกี่ยวกับการบำบัดฟื้นฟู (rehabilitative treatment) ที่กำหนดโดยบุคลากรทางการแพทย์ซึ่งมีอำนาจเหนือผู้ป่วย โดยการปรับตัวของปัจเจกต่อความบกพร่องต้องผ่านลำดับขั้นตอนทั้ง 5 ขั้นตอนของความโศกเศร้า (stages of grief) ของ Elisabeth Kubler Ross (1967, อ้างถึงใน Berger & Wilbers, 2021, p. 22) ได้แก่ การปฏิเสธ (denial) ความโกรธ (anger) การต่อรอง (bargaining) ความหดหู่เศร้าใจ (depression) และการยอมรับ (acceptance) อีกทั้งนักวิจารณ์ยังเชื่อว่าหัวใจของแบบจำลองทางการแพทย์ก็คือมุมมองแบบ ableist หรือความเชื่อที่ว่าคนพิการไม่ดีเท่าคนไม่พิการหรือพวกเขาไม่สมควรได้รับการจัดการพิเศษที่จะช่วยในการดำรงชีวิตหรือการอยู่ร่วมในสังคม นั่นคือการมองคนพิการในฐานะของความบกพร่องและด้อยกว่าคนไม่พิการ ดังนั้นคนพิการจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลง ไม่ใช่สังคม

2. <u>แบบจำลองทางสังคม (Social model)</u>

แบบจำลองทางสังคมต่อความพิการนี้พิจารณาว่ามันไม่ใช่ความบกพร่องหรือการปรับตัวของปัจเจก แต่อุปสรรคที่กำหนดโดยสังคม เช่น อาคารที่ไม่สามารถเข้าถึงได้ แบบของการเดินทางหรือการสื่อสารที่จำกัด ทัศนคติในเชิงอคติที่ประกอบสร้างความพิการในฐานะสถานะทางสังคมที่ด้อยกว่าหรือประสบการณ์ชีวิตที่ถูกด้อยค่า นั่นคือแบบจำลองนี้มุ่งเน้นให้เห็นว่าความพิการถูกผลิตขึ้นในทางสังคม โดยอุปสรรคที่ถูกกำหนดโดยสังคมเป็นตัวประกอบสร้างความพิการในฐานะ

สถานภาพทางสังคมที่เป็นรองและลดทอนคุณค่าของประสบการณ์ชีวิต อย่างไรก็ตามแบบจำลองทางสังคมนี้ล้มเหลวที่จะทำให้เห็นถึงคุณค่าของความบกพร่องในฐานะประสบการณ์ที่ต้องทำให้กระจ่างชัด

3. ปรากฏการณ์วิทยาและทฤษฎีการผสานกายและใจที่ซับซ้อน (Phenomenology and the theory of complex embodiment)

ทั้งนี้จากแนวคิดปรากฏการณ์วิทยา ประสบการณ์ชีวิตของความเป็นตัวตนของมนุษย์คือจุดเริ่มต้นในการทำความเข้าใจความพิการ โดย Christina Papadimitriou (2008, p. 219 อ้างถึงใน Berger & Wilbers, 2021, p. 24) สังเกตว่า “นอกหนือจากการมีร่างกาย เราคือตัวตน (ร่างกาย) ของเรา” (Rather than having a body, we *are* our bodies) ประสบการณ์และความเข้าใจของเรามีพื้นฐานจากการมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้นของร่างกายและการมีส่วนร่วมในปฏิสัมพันธ์ในสังคมระหว่างตัวตน (intercorporeal involvement) ในโลก ดังนั้นความแตกต่างระหว่างความพิการและความบกพร่องจึงยากที่จะธำรงอยู่ เนื่องจากทั้งสองสิ่งหลีกเลี่ยงไม่ได้มีผลกระทบซึ่งกันและกันและหลอมรวมอย่างสมบูรณ์เป็นส่วนหนึ่งในร่างกายปัจเจก

นอกจากนี้ Siebers (2008 อ้างถึงใน Berger & Wilbers, 2021, p. 24) ระบุว่าทฤษฎีการผสานกายและใจที่ซับซ้อนนี้ไม่เพียงแต่พรรณนาถึงผลกระทบของสิ่งแวดล้อมทางสังคม ซึ่งรวมถึงการทำให้ร่างกายที่พิการอยู่ในการควบคุมของการฟื้นฟูสมรรถภาพในทางการแพทย์ แต่ยังรวมถึงความเจ็บปวดและความพึงพอใจที่มาจากร่างกายเอง มันตระหนักว่าการเจ็บป่วยเรื้อรังและผลกระทบต่าง ๆ ต่อสุขภาพอาจเกี่ยวข้องกับความบกพร่องทางร่างกาย ในภาพรวมทฤษฎีการผสานกายและใจที่ซับซ้อนตระหนักว่าการที่บุคคลหนึ่ง ๆ ถูกนิยามว่าเป็นคนพิการเป็นการตัดสินใจส่วนบุคคล และมันเป็นการยอมรับถึงความสำคัญของพลังทั้งภายในและภายนอกต่อการที่บุคคลหนึ่งๆ จะถูกนิยาม

โดยสรุปแล้วปรากฏการณ์วิทยาและทฤษฎีการผสานกายและใจที่ซับซ้อนมุ่งเน้นประสบการณ์แห่งตัวตนของคนพิการในฐานะผลกระทบจากทั้งปรากฏการณ์ภายในและภายนอก มันคือบทบาทของปฏิสัมพันธ์แห่งตัวตนระหว่างตนเองและบุคคลอื่น ๆ ในกระบวนการของการทำความเข้าใจต่อสังคม นั่นคือการรับรู้โลกผ่านร่างกาย (Body) นี้ และการที่ร่างกายนี้นำมันมาปฏิสัมพันธ์กับโลก การที่มีสติรับรู้ต่อกาย ความคิด และอารมณ์อย่างแท้จริง และการตอบสนองออกมาเป็นตัวตนของเราอย่างสมบูรณ์ การดำรงอยู่ของสิ่งใดสิ่งหนึ่งในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดย Theory of complex embodiment วางความพิการไว้ในปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ทั้งที่มีและไม่มีความบกพร่อง ความพิการเป็นการวางตำแหน่งในเชิงสังคม และวิธีการที่คนพิการรับรู้โลกแตกต่างจากการรับรู้ของผู้ที่ไม่พิการ เนื่องจากความบกพร่องเป็นจุดที่ทำให้พวกเขามองโลกได้อย่างกว้างขวางมากขึ้น

4. <u>แบบจำลองเชิงวัฒนธรรม (Cultural model)</u>

แบบจำลองนี้มุ่งเน้นถึงความพิการในฐานะของอัตลักษณ์กลุ่ม ซึ่งเทียบได้กับอัตลักษณ์ของชนกลุ่มน้อยในสังคมกลุ่มอื่น ที่ถูกรวมไว้ในฐานะรูปแบบแห่งคุณค่าของความหลากหลายของมนุษย์และพื้นที่ของการต่อต้านในเชิงวัฒนธรรมต่อแนวคิดการประกอบสร้างเชิงสังคมต่อความเป็นปกติ ทั้งนี้การจำแนกคนพิการจากความพยายามที่จะเอาชนะความพิการนั้นสร้างความไม่สบายใจให้กับคนพิการ เพราะในความเป็นจริงแล้วความพิการก็เป็นเพียงรูปแบบหนึ่งของการใช้ชีวิตบนโลกใบนี้เท่านั้น และนั่นทำให้นักวิชาการและนักกิจกรรมด้านความพิการประณามการนำเสนอของสื่อที่มุ่งเน้นเรื่องราวแบบปุถุชนสนใจ (human interest) ที่มักนำเสนอเรื่องราวของนักกีฬาหรือผู้มีชื่อเสียงที่เป็นคนพิการ โดยเน้นถึงความกล้าหาญ การอุทิศตนอย่างหนัก ความท้าทาย และการประสบความสำเร็จในสิ่งที่คิดว่าเป็นไปไม่ได้ ซึ่งเรื่องราวความสำเร็จเหล่านี้จะตอกย้ำความคาดหวังที่ไม่เป็นความจริงเกี่ยวกับสิ่งที่คนพิการสามารถทำได้สำเร็จหรือสิ่งที่เขาควรจะทำให้สำเร็จหากพวกเขาพยายามอย่างหนักมากพอ ในขณะเดียวกันปฏิทรรศน์ต่อความคิด “การเอาชนะความพิการ” ก็อาจทำให้ความคาดหวังต่อคนพิการถูกกำหนดไว้ค่อนข้างต่ำจนคนที่ไม่พิการรู้สึกประหลาดใจเมื่อพวกเขาสามารถทำภารกิจธรรมดา เช่น การผูกเชือกรองเท้า การขับรถ ดังนั้นโดยรวมแล้วแบบจำลองเชิงวัฒนธรรมเป็นการมองความพิการในมุมของการต่อต้านต่อความคิดการประกอบสร้างเชิงสังคมของความเป็นปกติ นั่นคือคนพิการรวมตัวกันเพื่อยืนยันอัตลักษณ์และชุมชนของคนที่แบ่งปันประสบการณ์ร่วมกัน

จากแบบแผนความคิดเกี่ยวกับความพิการข้างต้นพบว่ามีเพียงถนอมนวล หิรัญเทพเท่านั้นที่กล่าวถึงฐานคิดเกี่ยวกับความพิการในมิติด้านศาสนาไว้อย่างชัดเจนผ่านกระบวนทัศน์ความพิการเชิงสัญลักษณ์ ทว่ามิติด้านศาสนานี้มีความสำคัญอย่างมากต่อความคิดความเชื่อในเรื่องต่าง ๆ ของคนในสังคมไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องความพิการ ดังนั้นเพื่อให้การทบทวนแบบแผนความคิดที่อยู่เบื้องหลังวาทกรรมความพิการได้อย่างครบถ้วนรอบด้านมากขึ้น เนื้อหาในส่วนนี้จึงจะนำเสนอแบบแผนความคิดเกี่ยวกับความพิการจากฐานคิดของมิติด้านศาสนาเพิ่มเติม

ทั้งนี้ เชิดชัย เลิศจิตรเลขา สุภาพร ดาวดี และ Katherine Crabtree (2549, น. 9-12) ระบุว่าศาสนาคริสต์เชื่อว่าผู้พิการเป็นบุตรพระเจ้า เป็นบุคคลที่มีคุณค่าและศักดิ์ศรีในสายพระเนตรของพระเจ้า และเป็นบุคคลที่ชาวคริสต์ควรดูแลเอาใจใส่ช่วยเหลือเป็นพิเศษ ทั้งนี้คริสตศาสนาเกิดขึ้นในบริบทของศาสนายิว โดยมีศาสดาคือพระเยซูคริสตเจ้า ดังนั้นมโนทัศน์หรือความเข้าใจที่สำคัญของศาสนาคริสต์จึงรับมาจากศาสนายิว ซึ่งรวมถึงมโนทัศน์หรือความเข้าใจเกี่ยวกับคนพิการในพระคัมภีร์ภาคพันธสัญญาเดิมของศาสนายิว ทั้งนี้ในพระคัมภีร์ภาคพันธสัญญาเดิมของชาวยิวระบุว่าศาสนายิวเข้าใจทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดขึ้นกับมนุษย์ ในความสัมพันธ์กับพระเจ้าที่เป็นผู้สร้างหรือเป็นปฐมเหตุของทุกสิ่งทุกอย่างในโลก ดังนั้นถ้าพระเจ้าทรงสร้างทุกอย่างมาล้วนแต่เป็นสิ่งที่ดีทั้งสิ้น โดยปัญหาที่มนุษย์กำลังเผชิญอยู่ไม่ว่าจะเป็นความเจ็บป่วย ความทุกข์ทรมาน และความชั่วร้ายต่าง ๆ มีต้นตอหรือสาเหตุมาจากบาปหรือ

การกระทำของมนุษย์ และบาปก่อให้เกิดการลงโทษที่พระเจ้าทรงมีต่อมนุษย์คนนั้นที่ได้เคยกระทำความผิด จึงต้องรับผลของบาปกำเนิด (original sin) หรือบาปที่มนุษย์เป็นกบฏต่อพระเจ้า ไม่นบนอบเชื่อฟังพระองค์ นอกจากนี้ในพระคัมภีร์ภาคพันธสัญญาเดิมตามความเชื่อของศาสนายิวอธิบายถึงความเจ็บป่วยและความพิการภายใต้ทฤษฎีเวรกรรมและทฤษฎีการถูกทดลอง โดยทฤษฎีเวรกรรมอธิบายว่าพระเป็นเจ้าทรงอวยพรผู้ที่กระทำความดีและทรงลงโทษผู้ที่กระทำความชั่ว ขณะที่ทฤษฎีการถูกทดลองอธิบายว่าความเจ็บป่วยทุกข์ทรมานในโลกนี้เป็นเครื่องทดลองความเชื่อ สำหรับผู้ที่ซื่อสัตย์ต่อพระองค์ โดยพระคัมภีร์ภาคพันธสัญญาเดิมเข้าใจว่าความพิการเป็นการลงโทษของพระเป็นเจ้า และคนพิการเป็นผู้ที่ควรให้ความเมตตาสงสารเท่านั้น

จากมุมมองความคิดที่ว่าความพิการเป็นผลมาจากบาปของมนุษย์หรือผลจากการลงโทษของพระเจ้า ศาสนายิวจึงเชื่อมโยงสาเหตุของความพิการกับการทำบาป หรือการเชื่อมโยงความพิการกับการเป็นมลทิน ซึ่งเป็นการมองคนพิการในแง่ลบ คนพิการคือคนบาป เป็นบุคคลที่มีมลทิน รวมถึงการกีดกันคนพิการไม่ให้มีส่วนร่วมในพิธีกรรมในพระคัมภีร์ไบเบิ้ลภาคพันธสัญญาเดิม คนพิการจะถูกแยกออกจากพิธีกรรมทางศาสนาและชีวิตสังคม และต้องเผชิญชะตากรรมความทุกข์ทรมานแต่เพียงผู้เดียว คนพิการที่หายจากโรคและความพิการแล้วจึงต้องไปแสดงตัวต่อพระสงฆ์เพื่อประกาศถึงการสิ้นสุดของความเป็นมลทิน และจะได้กลับเข้ามามีความสัมพันธ์กับชีวิตสังคมและกฎบัญญัติอีกครั้งหนึ่ง

นอกจากมิติด้านศาสนาที่เป็นฐานคิดสำคัญของวาทกรรมความพิการแล้ว มิติความเป็นสื่อเป็นอีกหนึ่งฐานคิดที่สำคัญเช่นเดียวกัน เนื่องจากสื่อเป็นไปได้ที่จะประกอบสร้างความหมายความพิการ ทั้งนี้สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม (สำนักงาน กสทช.) และสมาคมสภาคนพิการทุกประเภทแห่งประเทศไทย (2558) ระบุว่าสื่อมวลชนมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างอิทธิพลต่อแนวคิดสาธารณะและทัศนคติ การเลือกใช้คำ รูปภาพและข้อความสามารถกำหนดความคิด ทัศนคติ และพฤติกรรมของผู้รับสาร รวมถึงชี้นำถึงความสำคัญของประเด็นหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ โดยในส่วนที่เกี่ยวข้องกับคนพิการนั้นจะพบว่ายิ่งสื่อนำเสนอถึงภาพลักษณ์ของคนพิการบ่อยครั้งเท่าไร ก็ยิ่งมีผลในการทำให้สังคมคิดและเชื่อตามที่เห็น เช่น ภาพคนพิการในลักษณะที่เหมือนคนทั่วไปจะพบน้อยครั้งมากในสารคดีทางโทรทัศน์ โดยส่วนใหญ่แล้วจะมุ่งเน้นนำเสนอภาพความเป็นคนพิการและความด้อยกว่า ความน่าเวทนา หรือการเป็นวีรบุรุษที่มีวีรกรรมความพากเพียรเหนือมนุษย์ ทว่าหากสื่อมีการนำเสนอเรื่องราวของคนพิการเป็นประจำและอย่างเหมาะสม นั่นย่อมจะทำให้คนพิการมีตัวตนด้วยความเป็นธรรมและเหมาะสม และเป็นไปได้ที่จะหักล้างความคิดทางลบที่เป็นปกติวิสัยของคนทั่วไปต่อคนพิการด้วย

ทั้งนี้หลักคิดที่สำคัญในการสื่อสารที่เกี่ยวข้องกับคนพิการผ่านรายการวิทยุและโทรทัศน์นั้นควรจะตระหนักถึงคุณค่าและศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์อย่างเท่าเทียมกัน เพื่อสร้างสังคมที่ไม่ทอดทิ้งกัน (inclusive society) ทุกคนได้เข้ามาอยู่ในพื้นที่ทางสังคมและทำกิจกรรมทางสังคมร่วมกัน

โดยการจัดให้มีสภาพแวดล้อมที่ทุกคนสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้ การส่งเสริมความเสมอภาค และขจัดการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล และการสร้างความมั่นคงทางด้านการคลังเพื่อการพัฒนาสังคมอย่างต่อเนื่อง โดยการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับคนพิการในสื่อควรจะนำเสนอเรื่องราวที่เป็นข้อเท็จจริง การอ้างอิงความเป็นจริงเกี่ยวกับคนพิการ ภาพในเชิงบวก ศักยภาพของคนพิการ คนพิการที่มีความต้องการแตกต่างกัน คนพิการในมิติของผู้กระทำบทบาทต่าง ๆ โดยตรง การที่คนพิการและคนทั่วไปใช้ชีวิตร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุขและเสมอภาค การสะท้อนอัตลักษณ์หรือภาพลักษณ์ของคนพิการในการอยู่ร่วมกับคนทั่วไปในสังคมโลก การนำเสนอเรื่องราวของคนพิการโดยเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และภาพคนพิการที่เหมาะสมทั้งด้านสภาพจิตใจและร่างกาย ในทางกลับกันต้องละเว้นการนำเสนอเรื่องราวที่มาจากความเชื่อเรื่องเวรกรรมและเชื่อมโยงกับความพิการ ภาพคนพิการในลักษณะผู้ไร้ความสามารถหรือศักยภาพ ภาพที่ทำให้รู้สึกว่ามีคนพิการในครอบครัวแล้วรู้สึกอับอาย เนื้อหาที่สะท้อนมุมมองต่อคนพิการในฐานะผู้รับ ภาพคนพิการในฐานะผู้ร้องขออยู่เสมอ ภาพหรือสถานการณ์ที่แสดงถึงความไม่เหมาะสมกับคนพิการหรือในเชิงเวทนานิยมเกินสมควร การเปิดเผยชื่อและหน้าคนพิการโดยไม่ได้รับอนุญาต ภาพที่น่าสงสาร น่าเวทนาของคนพิการ การสมมติว่าตัวเองเข้าใจความรู้สึกของคนพิการ การนำความพิการมาเป็นประเด็นหลักในการเสนอเนื้อหาหรือข่าว หรือจุดขายของเนื้อหาข่าว การใช้คำเปรียบเทียบหรือเปรียบเปรยกับความพิการและการแสดงจุดบกพร่องของคนพิการ การพูดดูถูก เหยียดหยาม การใช้ถ้อยคำไม่เหมาะสม และการแสดงการล้อเลียนหรือแสดงพฤติกรรมล้อเลียนลักษณะข้อบกพร่อง

ทั้งนี้ Bogdan (1987) อธิบายจากมุมทางประวัติศาสตร์ต่อความพิการ ซึ่งทำให้เห็นถึงเส้นทางการปฏิบัติต่อคนพิการตั้งแต่ในอดีตที่โหดร้ายจนถึงปัจจุบันที่มีความเจริญรุดหน้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งความบันเทิงในรูปแบบการแสดงคนแปลก (freak shows) ที่เป็นปฏิบัติการในเชิงสัญลักษณ์ที่เก่าแก่และโหดร้ายป่าเถื่อนอย่างมากของการนำคนที่มีความแตกต่างด้านร่างกาย จิตใจ หรือพฤติกรรมไปแสดงต่อหน้าสาธารณะเพื่อความบันเทิงและกำไร ซึ่งนักกิจกรรมเพื่อคนพิการและนักวิชาชีพโจมตีและวิพากษ์วิจารณ์ธรรมเนียมปฏิบัติเช่นนี้ว่าเป็นการด้อยค่าคนพิการหรือที่เรียกว่าความลามกของความพิการ (pornography of disability) ความบันเทิงในรูปแบบนี้ในปัจจุบันแทบจะหายไปหมดแล้ว และส่วนใหญ่มองว่ามันเป็นสิ่งที่หยาบคายและเอารัดเอาเปรียบ เป็นสิ่งที่คนที่มีรสนิยมไม่ดีเท่านั้นที่จะไปเข้าร่วม โดยธรรมเนียมปฏิบัติที่เป็นการพัฒนาการจัดแสดงโชว์ของมนุษย์ที่รวมถึงคนพิการรุ่งเรืองขึ้นในช่วงปี ค.ศ. 1840 จนกระทั่งเริ่มตกต่ำลงในช่วงปี ค.ศ. 1940 แม้ความบันเทิงในรูปแบบนี้บ่อยครั้งจะถูกแสดงในเชิงการศึกษาหรือวิทยาศาสตร์ แต่ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่ากำไรคือสิ่งสำคัญแรกสุดของกิจกรรมนี้ และจึงเห็นได้ว่าผู้จัดแสดงจะมีการปรุงแต่งคุณลักษณะบางอย่างของคนแปลก (freaks) เช่น ภูมิหลังคุณลักษณะส่วนบุคคล การใช้ชีวิต ซึ่งทำให้ภาพตัวแทนที่บิดเบือนไปจากความเป็นจริงเป็นการปฏิบัติที่ได้รับการยอมรับ โดยกลยุทธ์ที่ใช้ในการนำเสนอคนแปลกมี 2 วิธีคือแบบแปลกประหลาด (exotic

mode) และแบบขยายให้เกินจริง (aggrandized mode) สำหรับแบบแปลกประหลาดนั้นจะเน้นย้ำถึงความแตกต่างที่จะช่วยดึงดูดให้ผู้คนสนใจ เช่น ความแปลกในเชิงวัฒนธรรม ความดึกดำบรรพ์ ความป่าเถื่อน สิ่งแปลกประหลาดจากต่างแดน ขณะที่แบบขยายให้เกินจริงจะเน้นย้ำคนแปลกในฐานะของผู้มีพรสวรรค์พิเศษ สามารถทำภารกิจที่คนพิการเช่นนั้นไม่น่าจะทำได้ หรือเน้นย้ำถึงความปกติในด้านการมีคู่ครอง ลูก และชีวิตครอบครัวของคนแปลก

ในภาพรวมจะเห็นได้ว่าความบันเทิงในรูปแบบคนแปลกนี้คือธุรกิจการจัดแสดงที่มีเป้าหมายอยู่ที่กำไร และภาพตัวแทนของคนพิการจะถูกปรุงแต่งขึ้นมาเพื่อสร้างความดึงดูดใจ โดยวิธีการนำเสนอแบบแปลกประหลาด (exotic mode) จะนำเสนอคนพิการในลักษณะที่ละเมิดหรือแย้งกับรสนิยมและแนวคิดในเชิงบวกต่อความสามารถของบุคคลที่มีความแตกต่างทางด้านร่างกายและสมอง ขณะที่แบบขยายให้เกินจริง (aggrandized mode) นั้น แม้ว่าภาพความพิการหรือคนพิการดูเหมือนจะเป็นไปในเชิงบวก ที่ยกย่องต่อความสำเร็จของคนพิการ แต่คำถามคือทำไมคนพิการต้องมีชีวิตอยู่โดยถูกจ้องมอง หากเขาเป็นผู้มีความสามารถ หรือแท้ที่จริงแล้วความพิการถูกรักษาไว้เพื่อสร้างความบันเทิงให้กับคนที่ไม่พิการและเพื่อสร้างรายได้และผลกำไรให้แก่ธุรกิจ การที่คนพิการถูกนำเสนอบนเวทีและในฐานะส่วนหนึ่งของโลกแห่งความเพลิดเพลินหรือโลกที่ถูกแต่งเติมในมุมมองสาธารณะก็แสดงโดยนัยว่าคนพิการไม่มีความสามารถเพียงพอที่จะรุ่งเรืองในโลกที่ใหญ่กว่า พวกเขาเป็นแค่ส่วนหนึ่งของคนประเภทเดียวกันเท่านั้น

ทั้งนี้จากแบบแผนความพิการข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่าการประกอบสร้างความหมายความพิการและคนพิการเป็นไปได้ที่จะอยู่บนฐานแนวคิดการแบ่งแยกร่างกายโดยใช้ความไม่พิการเป็นศูนย์กลาง (Ableism) ที่เป็นการใช้บรรทัดฐาน “ความเป็นปกติ” มาให้ความหมายความพิการและคนพิการ โดยการมองความพิการและคนพิการในฐานะความผิดปกติหรือความบกพร่อง ทำให้คนพิการถูกทำให้กลายเป็นอื่น ถูกเลือกปฏิบัติ และกีดกันออกจากการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม (ถนอมนวล หิรัญเทพ, 2561; Gordon & Rosenblum, 2001; Lapointe, 2018; Berger & Wilbers, 2021) ทั้งนี้ Lapointe (2018) ยังระบุว่าแนวคิดการใช้ความไม่พิการเป็นศูนย์กลางที่นำเอาบรรทัดฐาน “ความเป็นปกติ” มาให้ความหมายความพิการและคนพิการนั้นยังปรากฏในงานวรรณกรรมเช่นเดียวกัน โดยจะพบว่าวรรณกรรมแทบไม่เคยนำเสนอถึงตัวละครที่มีความพิการหรือในโลกเวทมนตร์ของวรรณกรรมสำหรับเด็กอย่างแฮร์รี่ พอตเตอร์ ที่เพื่อนร่วมชั้นเรียนไม่มีคนใดเลยที่พิการ หรือการเวทมนตร์สามารถรักษาอาการบาดเจ็บและความพิการได้อย่างทันทีทันใด ซึ่งเป็นการแสดงโดยนัยว่าคนพิการด้อยกว่า รวมถึงปฏิเสธต่ออัตลักษณ์ของคนพิการ อีกทั้งการถูกเลือกปฏิบัติและถูกกีดกันไม่ให้เป็นส่วนหนึ่งของสังคมยังพบในวรรณกรรมคลาสสิกจำนวนมาก โดยวรรณกรรมเหล่านี้ใช้ความพิการในเชิงสัญลักษณ์มากกว่ามองว่าเป็นส่วนหนึ่งในความหลากหลายของมนุษย์ อีกทั้งการนำคนพิการออกไปจากเรื่องราวในหนังสือก็สะท้อนถึงความล้มเหลวต่อการคำนึงถึงคนพิการ และจากแนวคิดการแบ่งแยกร่างกายโดยใช้

ความไม่พิการเป็นศูนย์กลาง (Ableism) เชื่อมโยงกับแนวคิดในการแบ่งแยกร่างกายที่มีความสามารถและไร้ความสามารถ (Able & Disable Body) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคอุตสาหกรรมหรือยุคทุนนิยมที่วัดความสามารถของมนุษย์จากความสามารถในการผลิต ดังนั้นคนพิการจึงถูกมองว่าด้อยกว่าคนทั่วไปหรือคนอื่น ๆ ในสังคม (พงษ์เทพ สันติกุล, 2552) และนำไปสู่แนวคิดความเหนือกว่า (superiority) และความด้อยกว่า (inferiority) โดยที่ความพิการและคนพิการจะถูกมองว่าด้อยกว่าคนที่ไม่พิการ

นอกจากนี้จากแบบแผนและแนวคิดเกี่ยวกับความพิการข้างต้นทั้งหมดทำให้เห็นถึงชุดวาทกรรมความพิการที่จะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาในครั้งนี้อย่างมาก เนื่องจากจะทำให้เห็นว่าคนพิการเล่าเรื่องความพิการของตนเองผ่านวรรณกรรมภายใต้วาทกรรมความพิการแบบใด โดยวาทกรรมความพิการที่จะใช้เป็นกรอบในการศึกษาครั้งนี้สามารถสรุปได้ 8 มิติ ดังนี้

1. วาทกรรมความพิการในมิติทางการแพทย์ มองความพิการในฐานะข้อจำกัดในความสามารถจากความบกพร่องทางร่างกาย พฤติกรรม จิตใจ ความคิด หรือประสาทสัมผัสต่าง ๆ และเป็นสาเหตุแห่งปัญหาของคนพิการ ดังนั้นคนพิการจึงด้อยกว่าคนที่ไม่พิการและต้องเข้ารับการรักษาเยียวยาหรือฟื้นฟูโดยผู้เชี่ยวชาญหรือนักวิชาชีพที่จะทำหน้าที่บำบัดเยียวยาเพื่อลดหรือขจัดความพิการ ซึ่งความพิการมีทั้งชั่วคราวหรือที่ยากลำบากในการแก้ไขและทำให้ไม่สามารถกลับมามีชีวิตปกติได้ และส่วนมากมักจะรักษาให้หายขาดไม่ได้ ทั้งนี้คนพิการเป็นเพียงปัจเจกบุคคลที่นิ่งเฉยหรือว่าง่ายที่ยอมปรับตัวต่อความบกพร่องและทำตามกฎเกณฑ์เกี่ยวกับการบำบัดฟื้นฟูที่กำหนดโดยบุคลากรทางการแพทย์ซึ่งมีอำนาจเหนือผู้ป่วยหรือคนพิการ (ถนอมนวล หิรัญเทพ, 2551; ทวี เชื้อสุวรรณทวี, 2551; Berger & Wilbers, 2021)

2. วาทกรรมความพิการในมิติของการสงเคราะห์ อิงฐานคิดปรัชญาการทำบุญกุศล มองความพิการเป็นเวรกรรมและคนพิการน่าสงสารเวทนา ซึ่งเป็นการมองคนพิการในฐานะที่ต่ำกว่า เป็นคนที่แตกต่างจากคนปกติทั่วไป กึ่งมนุษย์ หรือไม่ใช่มนุษย์ ดังนั้นสังคมต้องมีการช่วยเหลือเกื้อกูล โอบอุ้ม สงเคราะห์

3. วาทกรรมความพิการในมิติทางสังคม มองว่าปัญหาของคนพิการมาจากการประกอบสร้างและอุปสรรคทางสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งความคิด ความเชื่อ อคติ และการเลือกปฏิบัติต่อคนพิการ ไม่ใช่เกิดจากการด้อยความสามารถ ความพิการเป็นวาทกรรรมทางสังคม คนพิการถูกกดขี่ โดยปัญหาเกิดจากสังคม สภาพแวดล้อมที่ไม่เอื้ออำนวย ดังนั้นสังคมต้องเปลี่ยนแปลง ต้องลดอุปสรรคในสังคมที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของคนพิการ เนื่องจากอุปสรรคที่ถูกกำหนดโดยสังคมเป็นตัวประกอบสร้างความพิการในฐานะสถานภาพทางสังคมที่เป็นรองและลดทอนคุณค่าของประสบการณ์ชีวิต คนพิการไม่ต้องเปลี่ยนแปลง เนื่องจากความพิการเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตที่ไม่ได้ทำให้แตกต่างจากคนอื่นไม่ใช่ตราบาป (ทวี เชื้อสุวรรณทวี, 2551; ทวี เชื้อสุวรรณทวี, 2562; Berger & Wilbers, 2021)

4. วาทกรรมความพิการในมิติทางวัฒนธรรม มองว่ามาตรฐานสังคมและวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเชื่อและเจตคติทางวัฒนธรรมในสังคมทั้งวิถีชีวิต ประเพณี พิธีกรรม นิยาย ปรัมปรา สถาบันศาสนา สื่อ นำไปสู่การกดขี่และทำให้คนพิการแปลกแยกออกจากสังคมส่วนใหญ่ คนพิการมีความผิดปกติ น่าเวทนา และแยกคนพิการออกจากสังคมส่วนใหญ่ผ่านระบบการแบ่งชนชั้นทางสังคม เช่น ระบบการศึกษา ทว่าแท้ที่จริงแล้วความพิการเป็นอัตลักษณ์กลุ่มหรือรูปแบบหนึ่งของการใช้ชีวิตบนโลก ซึ่งเป็นการต่อต้านความคิดการประกอบสร้างเชิงสังคมของความเป็นปกติ คนพิการสถาปนาตัวตนและเอกลักษณ์ของตนเองเพื่อแย่งชิงพื้นที่กับอำนาจกระแสหลัก โดยการทำลายโครงสร้างอำนาจเดิม พร้อมปลุกจิตสำนึก เสริมพลังอำนาจแก่คนพิการ ทั้งนี้คำเรียกคนพิการในแต่ละสังคมก็เป็นตัวสะท้อนถึงความพิการในมิติทางวัฒนธรรมด้วยเช่นเดียวกัน เช่น ในบริบทสังคมไทยมักจะมีการใช้คำเรียกว่า “ผู้มีความต้องการพิเศษ” แทน “คนพิการ” (ถนอมนวล หิรัญเทพ, 2551; ทวี เชื้อสุวรรณทวี, 2562; Berger & Wilbers, 2021)

5. วาทกรรมความพิการในมิติของกฎหมาย สิทธิ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มักจะเชื่อมโยงกับการทำงานของสภาคนพิการ องค์กรหรือหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนที่ทำงานรณรงค์เรียกร้องสิทธิของคนพิการให้เท่าเทียมกับคนทั่วไป เช่น การรณรงค์เรียกร้องพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการที่เน้นการพิทักษ์สิทธิขั้นพื้นฐานของคนพิการและส่งเสริมให้คนพิการมีโอกาสทางสังคมอย่างเท่าเทียมกับคนกลุ่มอื่น หรือการที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยบัญญัติว่าคนพิการเป็นสมาชิกของสังคมที่มีสิทธิและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกับคนอื่น (พงษ์เทพ สันติกุล, 2552)

6. วาทกรรมความพิการในมิติศาสนา มองว่าความพิการเป็นสัญญะที่สื่อความหมายเชื่อมโยงกับโรคติดต่อและวิญญาณชั่วร้ายที่เป็นบทลงโทษของพระเจ้าต่อคนบาป เป็นเวรกรรมในอดีตชาติ โดยแม้ว่าทุกสิ่งที่พระเจ้าทรงสร้างล้วนแต่เป็นสิ่งที่ดี ทว่าปัญหาที่มนุษย์กำลังเผชิญไม่ว่าจะเป็นความเจ็บป่วย ความทุกข์ทรมาน และความชั่วร้าย มีต้นตอมาจากบาปหรือการกระทำของมนุษย์ คนพิการจึงน่าเวทนาสงสาร โดยในบริบทสังคมไทยความเชื่อในพระพุทธศาสนาเป็นตัวแบ่งชนชั้นให้คนพิการด้อยกว่าคนทั่วไป (เชิดชัย เลิศจิตรเลขา สุภาพร ดาวดี และ Katherine Crabtree, 2549; ถนอมนวล หิรัญเทพ, 2551; ทวี เชื้อสุวรรณทวี, 2562; ปราง ธาระวนิช, 2563; Mitchell and Synder, 2000)

7. วาทกรรมความพิการในมิติธุรกิจสื่อ วาทกรรมนี้ทำให้เห็นถึงอำนาจของธุรกิจสื่อในการนำเสนอความบันเทิงในรูปแบบการแสดงคนแปลก (freak show) ที่นำคนที่มีความผิดปกติด้านร่างกายมาแสดงต่อสาธารณะเพื่อกำไรและความบันเทิง บ่อยครั้งในการนำเสนอของสื่อมักจะเน้นย้ำแนวคิด “การเอาชนะต่อความพิการ” เช่นเรื่องราวของนักกีฬาหรือผู้มีชื่อเสียงที่เป็นคนพิการที่อุทิศตนอย่างหนักจนประสบความสำเร็จในสิ่งที่คิดว่าเป็นไปไม่ได้ ซึ่งเป็นการตอกย้ำความคาดหวังที่ไม่เป็นความจริงเกี่ยวกับสิ่งที่คนพิการสามารถทำได้สำเร็จหรือสิ่งที่เขาควรจะทำให้สำเร็จหากพวกเขาพยายามอย่างหนักมากพอ ซึ่งเป็นการนำเสนอความพิการในลักษณะเหนือมนุษย์ (superiority) ขณะเดียวกัน

บ่อยครั้งที่สื่อมักจะนำเสนอภาพความพิการในเชิงลบเช่นกัน เช่น ภาพคนพิการที่ดูน่าเวทนา น่าสงสาร ไร้ความสามารถหรือไร้ศักยภาพ รวมถึงการใช้คำเปรียบเทียบหรือเปรียบเปรยกับความพิการและการแสดงจุดบกพร่องของคนพิการ การพูดดูถูก เหยียดหยาม การใช้ถ้อยคำไม่เหมาะสม และการแสดงการล้อเลียนหรือแสดงพฤติกรรมล้อเลียนลักษณะข้อบกพร่อง ซึ่งเป็นเป็นการนำเสนอความพิการในลักษณะที่ด้อยกว่า (inferiority) (สำนักงาน กสทช. และสมาคมสภาคนพิการทุกประเภทแห่งประเทศไทย, 2558; Bogdan, 1993; Berger & Wilbers, 2021) ลักษณะเช่นนี้เป็นการตอกย้ำว่าความพิการเป็นทุนทางวัฒนธรรมความพิการที่ยังสามารถคงสภาพไว้ได้เพื่อเป็นความบันเทิงให้กับคนที่ไม่พิการ ซึ่งแย้งกับความหมายชุดอื่นโดยเฉพาะอย่างยิ่งวาทกรรมทางการแพทย์

8. วาทกรรมความพิการในมิติเศรษฐศาสตร์การเมือง วาทกรรมความพิการชุดนี้เป็นการเชื่อมโยงความพิการกับอำนาจและการจัดสรรทรัพยากรที่ไม่เท่าเทียม โดยร่างกายมนุษย์ถูกพิจารณาใน 2 ลักษณะ คือร่างกายที่มีความสามารถและร่างกายที่ไร้ความสามารถ (Able & Disable Body) จากลักษณะเช่นนี้คนพิการจึงถูกมองว่าไม่ใช่ปัจจัยการผลิตหรือแรงงานที่มีคุณค่า ไม่ใช่กลุ่มผู้บริโภคหรืออำนาจซื้อสูง ดังนั้นจากความยากจนและภาวะไร้อำนาจ คนพิการจึงต้องอยู่ในภาวะพึ่งพิงและถูกกดขี่ (พงษ์เทพ สันติกุล, 2552; ทวี เชื้อสุวรรณทวี, 2562)

ทั้งนี้วาทกรรมความพิการในทั้ง 8 มิติข้างต้นสามารถนำเสนอเป็นแผนภาพได้ดังนี้

ภาพที่ 2.1

วาทกรรมความพิการ

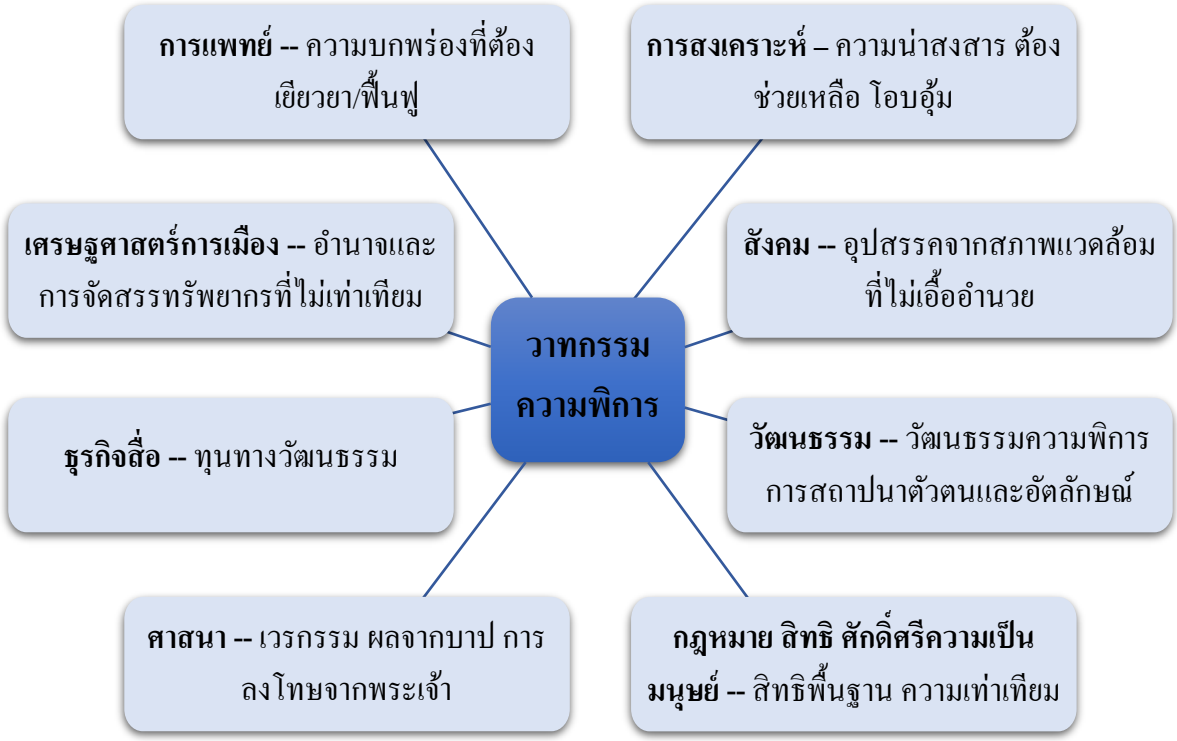

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการประกอบสร้างความหมายและภาพตัวแทน

กาญจนา แก้วเทพ นันทกา สุธรรมประเสริฐ และเอกธิดา เสริมทอง (2554, น. 129-132) ระบุว่า ทฤษฎีวัฒนธรรมศึกษาไม่ได้สนใจการเรียนรู้แบบทฤษฎีการเรียนรู้ แต่สนใจการสถาปนาตัวตนหรืออัตลักษณ์หรือภาพตัวแทนของสิ่งต่าง ๆ รวมถึงอุดมการณ์และอุดมคติ โดยแนวคิดเบื้องหลังของทฤษฎีนี้คือเรื่องการผลิตและผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม (cultural production & reproduction) โดยกระบวนการผลิตสื่อประเภทต่าง ๆ จะมีกระบวนการผลิต 2 กระบวนการ ซึ่งกระบวนการแรกเป็นการผลิตที่สามารถมองเห็นได้ และได้ผลผลิตออกมาเป็นผลงานชิ้นหนึ่ง (production of media) และกระบวนการที่สองที่เกิดขึ้นคู่ขนานกันไปจะเป็นการผลิตความหมายของสิ่งต่าง ๆ (production of meaning) ซึ่งผลผลิตที่ได้คือ “ภาพตัวแทน” (representation) “อัตลักษณ์” (identity) “อุดมการณ์” (ideology) “มายาคติ” (myth) ที่ล้วนเป็น “สัญญะ” ที่มีความหมายบางอย่างอยู่เบื้องหลัง

ทั้งนี้ทฤษฎีวัฒนธรรมศึกษาจะใช้แนวคิดเรื่องการประกอบสร้างความเป็นจริงทางสังคม (social construction of reality) เป็นฐานคิด โดยแม้ว่า “ความเป็นจริงทางกายภาพ” จะมีอยู่ตลอดเวลา ทว่าแต่ละสังคมจะประกอบสร้างความเป็นจริงทางสังคมของสิ่งแวดล้อมทางกายภาพแตกต่างกัน หรือบางกรณีสังคมก็สามารถประกอบสร้างความเป็นจริงทางสังคมขึ้นได้ โดยอาจจะไม่จำเป็นต้องมีความเป็นจริงทางกายภาพมารองรับ อีกทั้งเนื่องจากทฤษฎีวัฒนธรรมศึกษามีบรรพบุรุษทางความคิดเป็นสำนักเศรษฐศาสตร์การเมืองที่สนใจเรื่อง “อำนาจ” (power) ดังนั้นโจทย์ของทฤษฎีวัฒนธรรมศึกษาในการประกอบสร้างความเป็นจริงทางสังคมของกลุ่มคน ธรรมชาติ สถาบัน สรรพสิ่งต่าง ๆ จึงเกี่ยวข้องกับเรื่องของ “อำนาจ” ว่าใครเป็นผู้มีอำนาจในการประกอบสร้างและใช้กระบวนการ เครื่องมือ หรือกลไกใดในการประกอบสร้างผลผลิตทางวัฒนธรรม เช่น อัตลักษณ์ ภาพตัวแทน อุดมการณ์ มายาคติ ฯลฯ

นอกจากนี้ กาญจนา แก้วเทพ (2554, น. 241-251) ระบุว่าจุดร่วมสำคัญที่เหมือนเสาหลักของทฤษฎีในแนวทางวัฒนธรรมศึกษาคือสิ่งที่เรียกว่า “ความเป็นจริง” (reality) นั้นมิใช่เป็นสิ่งที่มีอยู่แล้ว (given/outthere) แล้วรอให้ไปค้นพบ แต่นักวัฒนธรรมศึกษาเชื่อว่า “ความเป็นจริงเป็นสิ่งที่ถูกประกอบสร้างขึ้นมา” (construct) เช่น ข่าวที่โดยตัวเหตุการณ์แล้วอาจมีหลากหลายมิติมาก ซึ่งนักข่าวแต่ละคนก็จะเลือกว่าจะเอาเหตุการณ์นั้นมาประกอบสร้างเป็นข่าวอย่างไร โดยแนวคิดนี้เริ่มจากคำอธิบายว่าโลกแวดล้อมรอบตัวมนุษย์มี 2 ระดับ คือโลกกายภาพ (physical world) ซึ่งเกิดขึ้นตามธรรมชาติ และโลกทางสังคม (social world) ซึ่งเกิดจากการประกอบสร้าง (construct) ของสังคม และมักจะมีความหมายแตกต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่นและยุคสมัย ในบางกรณีแม้โลกทางภายภาพจะเป็นเหมือนเดิม แต่หากโลกทางสังคม (ความเชื่อ) ที่แวดล้อมแต่ละคนแตกต่างกันก็เป็นไปได้ที่จะคิดอย่างแตกต่างกัน เช่นเดียวกับความคิดของมนุษย์ต่อสิ่งต่าง ๆ ในแต่ละยุคสมัยที่อาจจะแปรเปลี่ยนไปตามโลกทางสังคมของคนในแต่ละยุค นั่นคือความเป็นจริงที่ถูกประกอบสร้างขึ้นมาและความหมายจะแตกต่างกันในแต่ละท้องที่และแต่ละยุคสมัย

ปัจจุบันสื่อมวลชนนับว่ามีบทบาทที่สำคัญอย่างมากในการสร้างความเป็นจริงทางสังคมหรือสร้างความหมายของโลกทางสังคมขึ้นมาแวดล้อมบุคคลผ่านกลไกทางภาษา โดยสื่อสามารถสร้างโลกทางสังคมเกี่ยวกับความเป็นจริง แม้กระทั่งในกรณีที่บุคคลนั้นยังไม่เคยมีประสบการณ์หรือสัมผัสกับโลกทางกายภาพนั้น ทั้งนี้ทัศนะต่อแนวคิดเรื่องการสร้างความหมายทางสังคมให้แก่ความเป็นจริงอาจพิจารณาได้จากการอธิบายของภาษาศาสตร์ การอธิบายของทฤษฎีปรากฏการณ์นิยม และการอธิบายแบบทฤษฎีสำหรับสื่อมวลชน สำหรับการอธิบายของภาษาศาสตร์นั้นมองว่าภาษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างแนวคิด (concept) เกี่ยวกับความเป็นจริง โดยมนุษย์จะใช้ภาษาในการเรียกความเป็นจริงหรือโลกกายภาพ และในครั้งต่อ ๆ ไป เมื่อคิดถึงความเป็นจริงนี้ก็จะคิดออกมาเป็นภาษา อีกทั้งการที่มนุษย์แต่ละเผ่ามีภาษาที่แตกต่างกัน การเข้าใจโลกวัตถุและโลกสังคมก็จะแตกต่างกันไปตามภาษาที่ใช้ นั่นคือจากโลกกายภาพที่แตกต่างกัน ทำให้โลกทางสังคมและระบบภาษาแตกต่างกัน และทำให้คนมีประสบการณ์ต่อความเป็นจริงต่างกัน โดยสื่อมวลชนเป็นตัวสร้างความหมายของโลกทางสังคมผ่านกลไกทางภาษา

ส่วนการอธิบายของทฤษฎีปรากฏการณ์นิยมนั้นมองว่าที่มนุษย์เราสามารถสร้างความหมายกับโลกรอบตัว หรือก่อสร้าง ดัดแปลง สร้างใหม่และรื้อซ่อมชีวิตประจำวันของตนเอง หรือสามารถทำสิ่งต่าง ๆ ไปได้โดยปริยาย เพราะเรามี “คลังแห่งความรู้ทางสังคม” ที่เปรียบเสมือนคู่มือในการเผชิญโลกที่สามารถเปิดใช้ได้อย่างทันท่วงที โดยคลังแห่งความรู้จะช่วยในการจัดระบบทุกอย่างในโลก และช่วยตีความรูปธรรมใหม่ ๆ ของประสบการณ์ใหม่ ๆ ด้วย ซึ่งรูปธรรมที่จัดหมวดหมู่แล้วจะถูกจัดเก็บในรูปของภาษา และวิธีการพื้นฐานที่มนุษย์เรียนรู้ภาษาคือการเชื่อมโยงภาษากับความเป็นจริงหรือรูปธรรม จากนั้นในครั้งต่อไป เราก็จะนำรูปธรรมใหม่ ๆ มาหาความเชื่อมโยงกับคลังแห่งความรู้ของเรา อีกทั้งการจัดเก็บความรู้ไว้ในคลังความรู้อาจจะเก็บในลักษณะของ “ภาพตัวแทน” ที่ยืนแทนความหมายที่มากไปกว่าตัวมันเองได้

ขณะที่การอธิบายแบบทฤษฎีสื่อมวลชนมองว่าการสร้างความหมายเป็นผลกระทบที่เกิดขึ้นในระยะยาวอย่างหนึ่ง โดยผลกระทบระยะแรกหลังจากรับข่าวสารไปคือการเก็บข้อมูลเข้าสู่คลังความรู้ สร้างทัศนคติและค่านิยม จากนั้นจะมีปฏิกิริยาตอบสนอง และเมื่อเวลาผ่านไป ข้อมูลข่าวสารที่สะสมจะถูกจัดระบบ และห่อหุ้มผู้รับสารจนกลายเป็นโลกแห่งความจริงที่ถูกสร้างขึ้น นอกจากนี้นักวัฒนธรรมศึกษามองว่าทุกครั้งที่สื่อมวลชนเผยแพร่ผลงานก็จะสร้างผลกระทบได้หลายระลอกทั้งระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว โดยสิ่งที่น่าสนใจมากที่สุดคือผลระยะยาวที่เกิดจากการค่อย ๆ สั่งสมและตกตะกอนที่ละเล็กละน้อยจนกลายเป็นผลึกทางวัฒนธรรมของผู้คน ดังนั้นในแต่ละชั่วโมง แต่ละวันที่รับสาร ผู้รับสารไม่เพียงแต่ได้รับ “สารสนเทศ” (information) เท่านั้น แต่ยังค่อย ๆ สั่งสมภาพต่อของชีวิตและแบบจำลองของพฤติกรรมต่าง ๆ ก่อนจะมีโอกาสสัมผัสประสบการณ์นั้น ซึ่งงานวิจัยหลายชิ้นนำเสนอให้เห็นว่าสื่อมวลชนได้นำเสนอภาพชีวิตและภาพโลกที่จะสามารถหล่อหลอมความคาดหวังของมนุษย์

ที่ครอบคลุมเกือบจะทุกมิติของชีวิตทั้งอาชีพ เพศ ทัศนะการเมือง และวัฒนธรรมของสังคม อีกทั้งโดยส่วนใหญ่แล้วสื่อจะนำเสนอเนื้อหาที่เห็นด้วยกับระเบียบของสังคมที่มีอยู่ (pro-social) มากกว่าเนื้อหาที่ “ชวนให้ต่อต้านสังคม” (anti-social) เพื่อสร้างความเป็นจริงว่าถึงจะมีข้อบกพร่องหรือปัญหาอะไร แต่สังคมก็ยังพอรับได้ ทว่าแม้สื่อจะนำเสนอเนื้อหาที่เห็นด้วยกับสังคม แต่ผู้รับสารก็ยังมีสิทธิเลือกตีความหรือเลือกเฉพาะเนื้อหาส่วนที่ต่อต้านมาสร้างโลกแวดล้อมตัวเองได้ นอกจากนี้ยังพบว่าเนื้อหาที่ถูกใช้สร้างคลังแห่งความรู้ของคนในสังคมมักมีลักษณะคล้ายคลึงกัน เช่น งานข่าวมักนำเสนอเรื่องเดียวกัน ใช้แหล่งข่าวเดียวกัน เนื้อหาที่รายงานคล้าย ๆ กัน ซึ่งจะทำให้เกิดอคติเชิงโครงสร้าง (structural bias) ที่อาจจะมาจากหลายปัจจัย เช่น แนวโน้มขององค์กรที่จะมีแบบแผนหลัก ๆ คล้ายกัน ทำให้กระบวนการทำงานและผลงานออกมาคล้ายกัน การฝึกฝนทางวิชาชีพที่มักจะได้รับการฝึกฝนทักษะจากสถาบันเดียวกันหรือประเภทเดียวกันทำให้ผลงานออกมาไม่แตกต่าง การยึดถือค่านิยม กรอบความคิด และรูปแบบเดียวกัน รวมถึงขีดจำกัดด้านเทคโนโลยีที่ทำให้ทุกองค์กรใช้เครื่องมือในระดับเดียวกัน ผลงานจึงออกมาใกล้เคียงกัน

จากแนวคิดข้างต้นจะเห็นได้ว่าแม้ทฤษฎีการประกอบสร้างความหมายกับทฤษฎีภาพตัวแทนจะมีความสนใจค่อนข้างคล้ายคลึงกัน ทว่าทั้งสองแนวคิดนี้ยังมีจุดต่างที่น่าสนใจ กล่าวคือขณะที่ทฤษฎีการประกอบสร้างความหมายของกลุ่มปรากฏการณ์วิทยาสนใจเพียงว่าความเป็นจริงเกิดจากการประกอบสร้างที่เป็นการช่วงชิงกันระหว่างโลกกายภาพ (physical world) ซึ่งเกิดขึ้นตามธรรมชาติ และโลกทางสัญลักษณ์หรือโลกทางสังคม (symbolic/social world) แต่ทฤษฎีภาพตัวแทนที่ได้รับอิทธิพลมาจากกลุ่มสำนักวัฒนธรรมศึกษาของอังกฤษจะตั้งคำถามต่อไปว่าการประกอบสร้างนั้น 1) ผ่านอำนาจของใคร 2) สร้างได้ก็เปลี่ยนแปลงได้ใช่หรือไม่ และ 3) กระบวนการต่อสู้เพื่อเปลี่ยนแปลงความหมายนั้นเป็นเช่นไร ซึ่งเป็นสิ่งที่การศึกษานี้ให้ความสนใจเช่นกัน ดังนั้นจึงต้องมีการทบทวนแนวคิดเรื่อง “ภาพตัวแทน” เพื่อเป็นฐานสำหรับการศึกษาในครั้งนี้ให้สมบูรณ์มากขึ้น

Hall (1997, pp. 15, 17-19) ระบุว่า “ภาพตัวแทนหมายถึงการใช้ภาษาเพื่อบอกกล่าวบางสิ่งบางอย่างที่มีความหมายเกี่ยวกับหรือต่อการนำเสนอถึงโลกอย่างเต็มไปด้วยความหมายต่อคนอื่น ๆ” นั่นคือภาพตัวแทนสำคัญต่อกระบวนการผลิตและแลกเปลี่ยนความหมายระหว่างสมาชิกของวัฒนธรรมหนึ่ง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการใช้ภาษา สัญญะ และภาพเพื่อแทนหรือนำเสนอถึงบางสิ่งบางอย่าง โดยระบบของภาพตัวแทนมีอยู่ด้วยกัน 2 ลำดับ ลำดับแรกคือระบบที่ซึ่งชนิดของวัตถุ ประชาชน และเหตุการณ์ทั้งหมดถูกเชื่อมโยงกับชุดของแนวคิดหรือภาพตัวแทนทางจิตที่อยู่ในหัวของเรา ซึ่งความหมายจะอ้างอิงกับระบบแนวคิดและภาพที่ก่อตัวขึ้นในความคิดของเราเพื่อแทนหรือนำเสนอโลกที่ทำให้เราสามารถอ้างถึงบางสิ่งบางอย่างทั้งที่อยู่ภายในและภายนอกหัวของเรา นั่นคือชุดของความสอดคล้องระหว่างสิ่งต่าง ๆ อาทิ ประชาชน วัตถุ เหตุการณ์ ความคิดที่เป็นนามธรรม และการที่ระบบความคิดของเราประกอบสร้างความหมายต่อโลก ทว่าแผนผังความคิดที่แบ่งปันร่วมกันนี้อาจจะไม่เพียงพอต่อการ

สื่อความหมาย ดังนั้นภาษาที่แบ่งปันร่วมกันซึ่งเป็นระบบของภาพตัวแทนในลำดับที่สองจะมีส่วนร่วมในกระบวนการประกอบสร้างความหมาย ทั้งนี้แผนผังความคิดที่แบ่งปันร่วมกันจะถูกแปลเป็นภาษาที่ธรรมดา เพื่อให้สามารถเชื่อมโยงแนวคิดและความคิดของเรากับสัญญะที่อาจจะเป็นข้อความ คำพูด หรือภาพ นั่นคือการประกอบสร้างชุดของความสอดคล้องระหว่างแผนผังความคิดของเราและชุดของสัญญะที่ถูกเรียบเรียงหรือถูกจัดระเบียบเป็นภาษาที่หลากหลายที่ซึ่งแทนหรือนำเสนอแนวคิดเหล่านั้น ดังนั้นภาพตัวแทนคือการเชื่อมโยงสามองค์ประกอบเข้าด้วยกัน ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งของต่าง ๆ แนวคิด และสัญญะที่เป็นหัวใจของการผลิตความหมายในภาษา

นอกจากนี้ Hall (1997, pp. 24-26) ยังได้ระบุถึงแนวทางในการอธิบายภาพตัวแทนของความหมายที่ผ่านภาษาไว้ 3 แนวทาง ดังนี้

1. แนวทางภาพสะท้อน (reflective approach) หมายถึงการที่ภาษาทำหน้าที่เหมือนกระจกในการสะท้อนความหมายที่แท้จริงดังที่ดำรงอยู่ในสังคม โดยความหมายคือความคิดที่ฝังอยู่ในวัตถุ บุคคล ความคิด หรือเหตุการณ์ในโลกความเป็นจริง นั่นคือความคิดเกี่ยวกับ “การเลียนแบบ” เป็นสิ่งที่อธิบายให้เห็นว่าภาษา แม้กระทั่งการวาดภาพหรือภาพวาดทำหน้าที่ในการสะท้อนหรือเลียนแบบสัจจะที่ดำรงอยู่ในที่นั้นและที่ยึดติดอยู่ในโลกความจริง

2. แนวทางความตั้งใจ (intentional approach) หมายถึงผู้พูด ผู้แต่งเป็นผู้สร้างความหมายที่เป็นหนึ่งเดียวต่อโลกผ่านภาษา นั่นคือคำหมายถึงสิ่งที่ผู้แต่งตั้งใจว่าควรจะหมายถึงสิ่งใด ทว่าข้อบกพร่องของแนวทางนี้คือเราไม่สามารถเป็นเพียงแหล่งของความหมายในภาษาได้เพียงลำพัง เนื่องจากสาระสำคัญของภาษาคือการสื่อสารที่ขึ้นอยู่กับแบบแผนหรือข้อตกลงทางภาษาศาสตร์และรหัสที่ถูกแบ่งปันร่วมกัน ดังนั้นความคิดส่วนตัวของเราจะต้องต่อรองกับความหมายอื่นของคำหรือภาพทั้งหมดที่ถูกเก็บไว้ในภาษา

3. แนวทางการประกอบสร้างความจริง หมายถึงเราเป็นผู้ประกอบสร้างความหมายผ่านการใช้ระบบภาพตัวแทนอย่างแนวคิดและสัญญะ นั่นคือสิ่งต่าง ๆ ไม่ได้มีความหมาย ทั้งนี้ไม่มีสิ่งใดในตัวมันเองหรือผู้ใช้ที่เป็นปัจเจกของภาษาที่สามารถยึดความหมายไว้ในภาษา แนวทางนี้ไม่ใช่การปฏิเสธการดำรงอยู่ของโลกวัตถุ เพียงแต่ว่าโลกวัตถุไม่ใช่ผู้ถ่ายทอดความหมาย แต่ระบบภาษาหรือระบบอื่นจะเป็นผู้กระทำทางสังคมที่ใช้ระบบแนวคิดทางวัฒนธรรม ภาษาศาสตร์ และระบบเชิงภาพตัวแทนอื่น ๆ เพื่อนำเสนอความคิดหรือสร้างความหมาย เพื่อทำให้โลกเต็มไปด้วยความหมาย และเพื่อสื่อสารเกี่ยวกับโลกอย่างมีความหมายกับผู้อื่น โดยภาพรวม Hall ระบุว่าความหมายไม่ได้ขึ้นอยู่กับคุณภาพเชิงวัตถุของสัญญะ แต่ขึ้นอยู่กับหน้าที่เชิงสัญลักษณ์ของมัน นั่นคือเสียงบางเสียงหรือคำบางคำแทน หรือเป็นสัญลักษณ์ หรือเป็นการนำเสนอถึงความคิดที่ทำหน้าที่ในภาษาในฐานะสัญญะและถ่ายทอดความหมาย

ทั้งนี้แนวคิดเกี่ยวกับภาพตัวแทนของ Hall (1997) ข้างต้นนี้ สามารถใช้เป็นกรอบในการพิจารณาความหมายความพิการที่ถูกผลิตในวรรณกรรมเยาวชนที่มีผู้แต่งเป็นคนพิการ ซึ่งจะทำให้เห็น

ได้ว่าความหมายความพิการที่ถูกผลิตขึ้นเป็นไปตามแนวทางใด และภาพตัวแทนความพิการและคนพิการที่ถูกประกอบสร้างขึ้นนั้นสัมพันธ์กับภาพความเป็นจริงในสังคมอย่างไร วรรณกรรมเยาวชนประกอบสร้างภาพความพิการและคนพิการที่ยังคงธำรงรักษาอุดมการณ์เดิม หรือสะท้อนภาพจริง หรือแท้ที่จริงแล้วมันกำลังเปลี่ยนแปลงวิธีคิดของสังคมต่อความพิการและคนพิการ

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับเรื่องเล่า (Narrative) การเล่าเรื่อง (Narration) และศาสตร์แห่งเรื่องเล่า (Narratology)

การศึกษาครั้งนี้สนใจที่จะศึกษาถึงเรื่องเล่าของผู้พิการในงานวรรณกรรมเยาวชน ดังนั้นแนวคิดที่สำคัญเกี่ยวกับความหมายของเรื่องเล่า แนวคิดเกี่ยวกับการเล่าเรื่อง และองค์ประกอบของเรื่องเล่า จึงเป็นแนวคิดสำคัญที่ต้องมีการทบทวนเพื่อให้กรอบการศึกษาในครั้งนี้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

2.4.1 ความหมายของเรื่องเล่า

กาญจนา แก้วเทพ (2553, น. 254) ระบุว่า “เรื่องเล่าคือเรื่องราวที่บอกเล่าว่ามีบางสิ่งบางอย่างมีเหตุการณ์บางอย่างที่ได้เกิดขึ้น กำลังเกิดขึ้น และกำลังจะเกิดขึ้นกับมนุษย์ สัตว์ แมลง มนุษย์ต่างดาวหรืออะไรก็แล้วแต่ เรื่องเล่าจึงบรรจุ ‘ชุดลำดับของเหตุการณ์’ ที่เกิดขึ้นภายในช่วงเวลาหนึ่ง ซึ่งอาจจะกินเวลาเพียงช่วงสั้น ๆ หรืออาจจะยาวนานมากก็ขึ้นอยู่กับประเภทของเรื่องเล่านั้น ๆ”

ด้าน สรนัฐ ไตลังคะ (2560, น. 8-9) ระบุว่าเรื่องเล่ามาจากคำภาษาอังกฤษว่า “narrative” ซึ่งมาจากรากศัพท์ภาษาละตินว่า “gnarus” ที่แปลว่า “รู้” ดังนั้นเรื่องเล่าจึงหมายถึงความรู้ลักษณะหนึ่งที่สื่อสารกันในสังคม เป็นการส่งผ่านความรู้และทำให้เกิดพฤติกรรมตามมา เช่น นิทาน ซึ่งเนื้อหามักจะสัมพันธ์กับวิถีปฏิบัติของคนในสังคม ดังนั้นการศึกษานิทานก็ย่อมทำให้เข้าใจพฤติกรรม ความเชื่อ และบรรทัดฐานของสังคมนั้น ทั้งนี้เรื่องเล่ามีความหมายแตกต่างกันตามแต่ละยุคสมัย โดยเรื่องเล่าอาจหมายถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงหรือจินตนาการของผู้เล่าที่ถูกบอกเล่าออกมาให้ผู้ฟังหรือผู้อ่าน ขณะที่นักโครงสร้างนิยมศึกษาระบุว่าการศึกษาเรื่องเล่าต้องแยก “ตัวเรื่อง” (story) ออกจาก “โครงเรื่อง” (plot) ซึ่งสิ่งที่ศาสตร์แห่งเรื่องเล่าสนใจก็คือโครงเรื่องหรือวิธีการในการเล่าเรื่อง

ขณะที่ Prince (2003, p. 58) ระบุว่าในฐานะของผลิตผลและกระบวนการ จุดมุ่งหมายและการกระทำ โครงสร้างและการสร้างโครงสร้าง เรื่องเล่าคือการนำเสนอเหตุการณ์จริงหรือสมมติที่สื่อสารโดยผู้เล่าเรื่องหนึ่งคน สองคน หรือมากกว่าไปยังผู้รับฟังหนึ่งคน สองคน หรือมากกว่า

ทั้งนี้ในการจำแนกเรื่องเล่าออกจากการอธิบายเพียงแค่เหตุการณ์นั้น ผู้ที่ศึกษาศาสตร์แห่งเรื่องเล่า (narratologists) บางคน เช่น Labov, Price, Rimmon-Kenan นิยามเรื่องเล่า (narrative) ว่าเป็นการนำเสนอเหตุการณ์จริงหรือสมมติอย่างน้อย 2 เหตุการณ์ หรือหนึ่งสภาพแวดล้อมและหนึ่ง

เหตุการณ์ ซึ่งอย่างมีเหตุมีผลแล้วไม่ได้มีเหตุการณ์ใดที่จำเป็นต้องอิง/ส่งผลต่ออีกเหตุการณ์หนึ่งหรือแยกมันออกจากอีกเหตุการณ์หนึ่งหรือชุดเหตุการณ์หนึ่ง ๆ อีกทั้งเรื่องเล่าต้องมีเนื้อหาสาระหรือประเด็นหลักที่ต่อเนื่องกันและประกอบขึ้นเป็นเรื่องเล่าทั้งหมด

จากนิยามข้างต้นจะเห็นได้ว่าเรื่องเล่าคือเรื่องราวหรือเหตุการณ์ไม่ว่าจะเป็นเรื่องจริงหรือจินตนาการของผู้แต่งที่เกิดขึ้น กำลังเกิดขึ้น หรือจะเกิดขึ้นเกี่ยวกับมนุษย์ สัตว์ แมลง และอื่น ๆ ที่ถูกบอกเล่า ผ่านชุดลำดับของเหตุการณ์และมีประเด็นหลักหรือเนื้อหาสาระที่ต่อเนื่องกัน โดยเรื่องเล่าบางประเภทมักจะสัมพันธ์กับวิถีปฏิบัติของคนในสังคม เช่น นวนิยาย ดังนั้นเรื่องเล่าเหล่านี้จึงทำให้เข้าใจพฤติกรรม ความเชื่อ และบรรทัดฐานของสังคมนั้น ทั้งนี้ศาสตร์แห่งเรื่องเล่าจะให้ความสนใจกับโครงเรื่อง (plot) หรือวิธีในการเล่าเรื่องมากกว่าตัวเรื่อง (story)

2.4.2 แนวคิดเกี่ยวกับการเล่าเรื่อง

กาญจนา แก้วเทพ (2553, น. 242-259) ระบุว่าศาสตร์แห่งการศึกษาการเล่าเรื่อง (narratology) เป็นสาขาวิชาที่เพิ่งสถาปนาขึ้นมาในช่วงทศวรรษที่ 1970 โดยมีการเริ่มก่อร่างสร้างตัวในช่วงทศวรรษที่ 1920 จากนักรูปแบบนิยมในรัสเซีย จากนั้นก็ข้ามไปเติบโตในฝรั่งเศสในช่วงทศวรรษที่ 1960 ที่ Roland Barthes นักสัญวิทยาชาวฝรั่งเศสได้นำวิธีการเล่าเรื่องมาวิเคราะห์งานเขียนชิ้นสำคัญของฝรั่งเศส จากนั้นนักวิชาการในประเทศต่าง ๆ ของยุโรปได้นำเอาศาสตร์แห่งการเล่าเรื่องมาใช้งานศึกษาวิจัยกันอย่างแพร่หลายในช่วงทศวรรษที่ 1970

สำหรับกระบวนทัศน์เกี่ยวกับการเล่าเรื่องนั้นสามารถจำแนกได้เป็น 2 กระบวนทัศน์ คือ กระบวนทัศน์เดิม (old paradigm) และกระบวนทัศน์ใหม่ โดยกระบวนทัศน์เดิมนั้นเริ่มมาตั้งแต่ก่อนทศวรรษที่ 1970 โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาในสายมนุษยศาสตร์ เช่น วรรณคดี คติชนวิทยา ภาษาศาสตร์ ขณะที่กระบวนทัศน์ใหม่เริ่มตั้งแต่ช่วงทศวรรษที่ 1970 เป็นต้นมา ที่เกิดปรากฏการณ์การเลี้ยวโค้งของภาษาศาสตร์ในแวดวงสังคมศาสตร์ (Linguistic Turn in Social Science) และทำให้แนวทางการศึกษาแบบภาษาศาสตร์หรือมนุษย์ศาสตร์กลับมาได้รับความสำคัญอีกครั้งหนึ่งซึ่งรวมถึงการเล่าเรื่องด้วย โดยมีการนำแนวคิดการเล่าเรื่องไปใช้ในการศึกษาด้านจิตวิทยา การศึกษาความคิดทางการเมือง การวิจัยด้านสุขภาพ รวมถึงด้านสื่อสารศึกษา ซึ่งตัวผลักดันที่หนักแน่นคือทฤษฎีโครงสร้างนิยมแห่งการเล่าเรื่อง ที่ยกสถานะของการเล่าเรื่องขึ้นเป็นศาสตร์แห่งการเล่าเรื่อง (narratology)

ทั้งนี้ความแตกต่างของแนวทางการศึกษาการเล่าเรื่องภายใต้กระบวนทัศน์เก่าและกระบวนทัศน์ใหม่นั้นพิจารณาได้จากเกณฑ์ในเรื่องของเป้าหมาย บทบาทหน้าที่ จุดเน้น ขอบเขต เครื่องมือ และแนวทางการวิเคราะห์ สำหรับเป้าหมายนั้น การศึกษาการเล่าเรื่องภายใต้กระบวนทัศน์เก่าได้รับอิทธิพลทางความคิดจากนักคิดรุ่นเริ่มแรกของการเล่าเรื่องอย่างอริสโตเติล (Aristotle) ที่มีทัศนะพื้นฐานต่องานศิลปะ ละคร และวรรณกรรมว่าเป็นการเลียนแบบความเป็นจริง (imitation of reality)

และทัศนะนี้เมื่อขยายมาสู่เรื่องการเล่าเรื่องจึงมองว่าการเล่าเรื่องนั้นมีเป้าหมายเพื่อสะท้อนความเป็นจริง (reflection of reality) นั่นคือการเล่าเรื่องเปรียบเสมือนภาพที่สะท้อนอยู่ในกระจก ที่ต้องมีวัตถุ ของจริง หรือความเป็นจริงก่อนจึงจะทำให้เกิดภาพสะท้อนที่เป็นเรื่องเล่าตามมา ส่วนการเล่าเรื่องภายใต้กระบวนทัศน์ใหม่นั้นอยู่ภายใต้ทัศนะแบบ “ทฤษฎีประกอบสร้างนิยม” (Constructionism) ที่อธิบายว่าถึงแม้จะมีวัตถุ เช่น พระจันทร์ พระอาทิตย์อยู่จริง หรือที่เรียกว่าความเป็นจริงเชิงภาวะวิสัย (objective reality) แต่การที่มนุษย์ในแต่ละสังคม แต่ละยุคสมัยจะรับความหมายเกี่ยวกับความเป็นจริงเชิงภาวะวิสัยนั้นจะขึ้นอยู่กับกระบวนการประกอบสร้างความหมายให้กับสิ่งนั้น และกลายเป็น “ความเป็นจริงเชิงอัตวิสัย” (subjective reality) โดยการเล่าเรื่องจะสามารถประกอบสร้างความเป็นจริงขึ้นมาได้ ไม่ว่าความเป็นจริงเริ่มแรกจะมีหรือไม่มีก็ตาม ทั้งนี้เมื่อการเล่าเรื่องภายใต้กระบวนทัศน์ใหม่นี้เกี่ยวข้องกับการประกอบสร้างความหมาย ดังนั้นจึงเกี่ยวพันกับทฤษฎีสัญวิทยา และเมื่อผสมกับแนวคิดเรื่องอำนาจ (power) ของ Michel Foucault การศึกษาการเล่าเรื่องจึงให้ความสนใจกับผู้ที่มีอำนาจในการประกอบสร้างความเป็นจริงหรือความหมายของความเป็นจริง รวมถึงพลังอำนาจของเรื่องเล่าและการเล่าเรื่องในการสร้าง (construct) รื้อสร้าง (deconstruct) และใส่ความหมายใหม่เข้าไป (reconstruct)

สำหรับบทบาทหน้าที่นั้น การที่สาขาวิชาที่ศึกษาเรื่องเล่าภายใต้กระบวนทัศน์เดิมมักจะยึดโยงกับงานศิลปะ วรรณกรรม นิทาน หรือตำนาน ดังนั้นการเล่าเรื่องจึงมีบทบาทหน้าที่ในการสร้างสุนทรียะเพื่อสร้างความจรรโลงใจ ซาบซึ้ง ชื่นชม ขณะที่การเล่าเรื่องประเภทเรื่องจริง (factual) นั้นเนื่องจากตัวเหตุการณ์ขาดสีสัน ไม่ตื่นเต้นเร้าใจ ดังนั้นจะต้องมีการเพิ่มมูลค่าด้วยการเติมสีสันลงไป ขณะที่การเล่าเรื่องภายใต้กระบวนทัศน์ใหม่นั้น เนื่องจากเป้าหมายของการเล่าเรื่องคือเพื่อประกอบสร้างความหมายให้กับสรรพสิ่ง ดังนั้นจึงมีบทบาทหน้าที่ในการสร้างความเข้าใจว่าทำไมหรือเพราะเหตุใดจึงมีการประกอบสร้างความหมายเช่นนั้น

ส่วนจุดเน้นนั้นแม้ว่ากระบวนทัศน์เก่าและกระบวนทัศน์ใหม่จะนิยามความหมายของเรื่องเล่าไว้เหมือนกัน และเห็นพ้องกันว่ามิติที่เป็นแกนหลักในเรื่องเล่าประกอบด้วย “เรื่องที่เล่า” (What to narrate) และ “วิธีการเล่า” (How to narrate) แต่กระบวนทัศน์เดิมจะสนใจเรื่องที่เล่าว่าจะเล่าเรื่องอะไร นั่นคือจะให้ความสนใจกับ story คือมีอะไรในเรื่องเล่านั้น (what) แต่สำหรับกระบวนทัศน์ใหม่ที่มองถึงการสร้างความหมายให้กับเรื่องที่เล่าจากการเล่าเรื่องจะมีจุดเน้นที่ “วิธีการเล่า” มากกว่า “เรื่องที่เล่า” นั่นคือเรื่องที่เล่าจะกลายเป็นเรื่องประเภทไหน (what) ขึ้นอยู่กับวิธีการเล่า (how to narrate) โดยจะให้ความสนใจกับ discourse หรือวิธีการเล่าเรื่องนั้น ๆ ว่าเป็นอย่างไร (how)

นอกจากนี้ในส่วนของขอบเขตนั้น กระบวนทัศน์เก่าจะให้ความสนใจกับงานประเภทเรื่องแต่ง (fiction) ขณะที่กระบวนทัศน์ใหม่นั้นจะครอบคลุมทั้งงานที่เป็นเรื่องแต่ง (fiction) และเรื่องจริง (non-fiction) ซึ่ง Kozloff (1992 อ้างถึงในกาญจนา แก้วเทพ, 2553, น. 255-256) ระบุว่าวิธีการนำเสนอแบบการเล่าเรื่องถูกนำมาใช้กับเนื้อหาทุกประเภทโดยเฉพาะในสื่อโทรทัศน์ นอกจากนี้รายการ

บางรายการที่เป็นข้อถกเถียงว่าเป็นการรายงาน (report) หรือเป็นการเล่าเรื่อง (narrate) เช่นรายการข่าว นั้นอาจจบด้วยบทสรุปว่าข่าวสามารถนำเสนอได้ทั้งวิธีการรายงานและการเล่าเรื่อง โดยเมื่อใช้วิธีการนำเสนอที่แตกต่างกัน องค์ประกอบของวิธีการนำเสนอก็จะแตกต่างกันไปด้วย

ด้านเครื่องมือที่ใช้ในการเล่าเรื่องนั้น กระบวนทัศน์เก่าจะใช้ภาษาเป็นเครื่องมือหลักในการเล่าเรื่อง โดยอาจเป็นภาษาเขียนหรือภาษาพูด เนื่องจากใช้งานวรรณกรรมเป็นวัตถุดิบในการศึกษา ขณะที่กระบวนทัศน์ใหม่จะประกอบไปด้วยเครื่องมือทุกชนิดของการสื่อสาร เนื่องจากวัตถุดิบที่ใช้ในการศึกษาการเล่าเรื่องครอบคลุมไปในทุก ๆ สาขาวิชา โดยเฉพาะในสาขาการสื่อสารมวลชนที่ประกอบด้วยสื่อสมัยใหม่หลายประเภท

สำหรับแนวทางในการวิเคราะห์นั้น กระบวนทัศน์เก่าจะเป็นการโยกตรรกะต่าง ๆ ที่เคยศึกษาโลกแห่งความจริงมาศึกษาโลกในเรื่องเล่า เช่น ปัจจัยเชิงจิตวิทยา บริบทสังคม และเศรษฐกิจการเมือง ที่จะนำมาใช้เป็นตัวอธิบาย เนื่องจากมองว่าการเล่าเรื่องเป็นเพียงเครื่องมือหนึ่งของศาสตร์สาขาต่าง ๆ อีกทั้งการเล่าเรื่องเป็นการเลียนแบบโลกที่เป็นจริง ขณะที่กระบวนทัศน์ใหม่มองว่าเรื่องเล่ามีองค์ประกอบภายในตัวเองและมีตรรกะภายในเรื่องเล่า (internal logic) ดังนั้นการศึกษาเรื่องเล่าจึงไม่จำเป็นต้องอิงกับเกณฑ์จากสาขาวิชาอื่น ๆ ที่เป็นปัจจัยภายนอก แต่สามารถใช้เกณฑ์ปัจจัยภายในของศาสตร์แห่งเรื่องเล่าได้ ซึ่งก็จะเกี่ยวข้องกับจุดเน้นของการเล่าเรื่องภายใต้กระบวนทัศน์ใหม่ที่ให้ความสำคัญกับ “วิธีการเล่าเรื่อง”

จากจุดเน้นของการเล่าเรื่องภายใต้กระบวนทัศน์ใหม่นำไปสู่ประเด็นที่ว่า “จะเล่าอย่างไร” นั้น กาญจนา แก้วเทพ (2553, น. 260-264) ได้อธิบายถึงแนวคิดเรื่อง “จะเล่าอย่างไร/วิธีการเล่าเรื่อง” ไว้ 3 แง่มุม โดยแง่มุมแรกคือการพิจารณาจากทฤษฎีโครงสร้างการเล่าเรื่องของ Vladimir Propp นักวรรณกรรมศึกษาชาวรัสเซีย ที่อธิบายให้เห็นว่านิทานพื้นบ้านและเทพนิยายของรัสเซียที่ Propp นำมาศึกษาเกือบ 200 เรื่องนั้น แม้จะมีเนื้อเรื่องที่แตกต่างหลากหลาย แต่ทว่าเรื่องเล่าเหล่านี้กลับอยู่ภายใต้โครงสร้างเดียวกัน โดยโครงสร้างส่วนแรกคือชุดของตัวละครหรือที่เรียกว่า paradigmatic structure ที่นำเสนอให้เห็นว่าไม่ว่านิทานแต่ละเรื่องจะมีตัวละครแบบใดก็ตาม ท้ายที่สุดโครงสร้างตัวละครจะมี 7 ประเภท ได้แก่ พระเอก (hero) ผู้ร้าย (villain) ผู้ให้ (donor) ผู้นำสาร (dispatcher) พระเอกตัวปลอม (false hero) ผู้ช่วยเหลือ (helper) และเจ้าหญิง (princess) และโครงสร้างส่วนที่สองคือการกระทำของตัวละคร (Actant/function) หรือที่เรียกว่า Syntagmatic structure ที่ Propp สรุปให้เห็นว่าไม่ว่าจะเป็นการกระทำอะไรก็จะหนีไม่พ้น 31 function เช่น แนะนำให้รู้จักพระเอก พระเอกถูกขับไล่ ผู้ร้ายพยายามหลอกลวงเหยื่อ/เจ้าหญิง ผู้ร้ายถูกลงโทษ พระเอกได้แต่งงานกับเจ้าหญิงและได้ครองบัลลังก์ โดยที่ function เหล่านี้จะต้องเรียงลำดับขั้นก่อน-หลังอย่างแน่นอน เช่น ผู้ร้ายจะถูกลงโทษก่อนขั้นพระเอกถูกขับไล่ไม่ได้

นอกจากนี้ Propp ยังได้นำเสนอถึงกฎหรือตรรกะในการประกอบสร้างเรื่องเล่าหรือ Internal logic ที่ใช้ควบคุมการทำงานของโครงสร้างของชุดตัวละครและโครงสร้างเกี่ยวกับการกระทำของตัวละครได้แก่ กฎแห่งการเลือกสรร (Law of Selection) และกฎแห่งการผสมผสาน (Law of Combination) โดยกฎแห่งการเลือกสรรจะเกี่ยวข้องกับการเลือกตัวละครทั้ง 7 ประเภทว่าจะให้ออกมาในแบบใด และการเลือกสรร function จากทั้ง 31 ประเภท จากนั้นก็จะเป็นไปตามกฎแห่งการผสมผสาน คือการนำตัวละครทั้ง 7 ประเภทที่เลือกมาแล้ว และ function ที่เลือกมาแล้วจาก 31 function มาผสมผสานเข้าด้วยกันโดยเรียงลำดับตาม Syntagmatic structure

สำหรับแง่มุมที่สองจะเป็นการพิจารณาจากแนวคิดเรื่องโครงสร้างของการเล่าเรื่อง โดยให้ความสำคัญกับ 2 แนวคิด ได้แก่ “เรื่องราว/ตัวเรื่อง” (story) และ “โครงเรื่อง” (plot) ทั้งนี้ Todorov (1977 อ้างถึงในกาญจนา แก้วเทพ, 2553, น. 262) อธิบายว่าเรื่องราว/ตัวเรื่อง (story) หมายถึงสิ่งที่เกิดขึ้นจริง ๆ เป็นวัตถุดิบของเรื่อง ที่มีหลากหลายมิติและกระจัดกระจายไม่ว่าจะเป็นตัวละครหรือเหตุการณ์ ส่วนโครงเรื่อง (plot) เป็นวิธีการนำเสนอเรื่องที่เกิดขึ้น จะมีลำดับขั้นเป็นเส้นตรง (linear) และมีระบบระเบียบขั้นตอน ทั้งนี้กาญจนา แก้วเทพ (2553, น. 263) อธิบายเพิ่มเติมว่าเรื่องราว (story) เป็นการนำเหตุการณ์มาเรียงต่อกันตามลำดับเวลา ขณะที่โครงเรื่อง (plot) เป็นการนำเอาเหตุการณ์หลาย ๆ เหตุการณ์มาเรียงตามลำดับเวลาที่เหตุการณ์เกิดขึ้นจริง ดังนั้นโครงสร้างที่แท้จริงของเรื่องเล่าก็คือโครงเรื่อง (plot) และการสร้างโครงเรื่องอาจจะมีได้หลายแบบ แม้ว่าเรื่องเล่าจะมีเรื่องราวเดียวกัน ซึ่งอริสโตเติลคือนักคิดที่เป็นผู้ริเริ่มแนวคิดเรื่องโครงเรื่อง โดยชี้ให้เห็นว่าโครงเรื่องของการเล่าเรื่องแบบโศกนาฏกรรม (tragedies) จะต้องมีขั้นเริ่มต้น (beginning) ขั้นตอนกลางของเรื่อง (middle) และขั้นตอนจบ (end) อีกทั้งแบบวิถีของเรื่องเล่า (narrative mode) จะมีส่วนในการกำหนดการวางโครงเรื่องของเรื่องเล่าด้วย โดยเรื่องเล่าที่แตกต่างกันก็จะมีโครงเรื่องที่แตกต่างกัน เช่น เรื่องเล่าว่าด้วยนาฏยกรรมจะวางโครงสร้างเกี่ยวกับตัวละครและความสัมพันธ์ระหว่างตัวละคร ขณะที่เรื่องเล่าว่าด้วยเหตุการณ์จะเน้นการนำเหตุการณ์มาวางเรียงตามลำดับของการเกิดขึ้น

ส่วนแง่มุมสุดท้ายที่นำมาพิจารณาคือแนวคิดเรื่องเวลาของการเล่าเรื่อง (narrative time) ที่ Chatman (1995 อ้างถึงในกาญจนา แก้วเทพ, 2553, น. 264) กล่าวถึง “เวลาของเนื้อเรื่อง” (story time) และ “เวลาของเรื่องเล่า” (narrative time) นั่นคือขณะที่เหตุการณ์ดำเนินไปในโลกแห่งความจริงจะเรียกว่าเวลาของเนื้อเรื่อง” แต่เมื่อมีการเลือกเหตุการณ์นั้นมาเล่าเป็นเรื่องเล่า เวลาของเรื่องเล่าไม่จำเป็นต้องเท่ากับเวลาของเหตุการณ์จริงเสมอไป โดยผู้เล่าสามารถเลือกโครงสร้างของช่วงเวลาที่จะมาเล่าได้หลายแบบ ดังนี้

1. Scene คือช่วงเวลาของเนื้อเรื่องเท่ากับเวลาของเรื่องเล่า
2. Pause คือเวลาของเนื้อเรื่องเท่ากับศูนย์ เนื่องจากมีการหยุดเวลาของเนื้อเรื่องเอาไว้เพื่อขยายความ

3. Ellipsis คือช่วงเวลาของเรื่องเล่าจะเท่ากับศูนย์ โดยตัดหรือข้ามเหตุการณ์นั้นไปเลย เช่น การตัดภาพนางเอกวิ่งตอนเป็นเด็กไปสู่ภาพหญิงสาวกำลังวิ่ง

4. Stretch คือช่วงเวลาของเรื่องเล่าจะยาวกว่าเวลาของเนื้อเรื่อง เช่น การใช้ภาพ slow-motion

5. Summary คือช่วงเวลาของเรื่องเล่าจะสั้นกว่าเวลาของเนื้อเรื่อง เช่น การสรุปด้วยการใช้ภาพหลาย ๆ ภาพ เพื่อเล่าถึงเหตุการณ์ที่ต้องใช้เวลาหลายวัน ให้เสร็จสิ้นได้ในช่วงของการเล่าด้วยภาพไม่กี่ภาพ

ทั้งนี้เรื่องเล่าและการเล่าเรื่องนั้นมีความสำคัญต่อมนุษย์อย่างยิ่ง โดยจะทำหน้าที่พื้นฐานสำคัญ ๆ สำหรับการรวมตัวเป็นสังคมของมนุษย์ เช่น

1. การทำหน้าที่ตอกย้ำอุดมการณ์เดิม ๆ ให้มั่นคง ทั้งนี้เรื่องเล่าในสังคมโบราณมักจะเกี่ยวข้องกับเรื่องศาสนาและพิธีกรรม เช่น การนำเรื่องราวในชาดกต่าง ๆ มาเล่า ซึ่งเรื่องเล่าเหล่านี้จะทำหน้าที่กระตุ้นให้สมาชิกยึดมั่นศรัทธากับคำสั่งสอนนั้น ๆ

2. การทำหน้าที่สร้างสมานฉันท์หรือความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียว โดยชนเผ่าโบราณมักจะมีตำนานเกี่ยวกับต้นกำเนิดของคนในกลุ่มที่มาจากบรรพบุรุษเดียวกัน เช่น ตำนานของชนชาติต่าง ๆ หรือในปัจจุบันก็จะเป็นประวัติศาสตร์เกี่ยวกับความเป็นชาติ ซึ่งเรื่องเล่าเหล่านี้ก็เพื่อสร้างความสมานฉันท์

3. การทำหน้าที่ให้คำอธิบายเกี่ยวกับปรากฏการณ์ต่าง ๆ โดยในอดีตมักจะมีเรื่องเล่าที่ให้คำอธิบายเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม เช่น คนไทยก็จะมีเรื่องเล่าของปลาอานนท์พลิกตัวซึ่งทำให้เกิดแผ่นดินไหว หรือในยุคปัจจุบันก็จะเป็นเรื่องเล่าเกี่ยวกับภาวะโลกร้อนที่ทำให้น้ำแข็งละลาย

4. การทำหน้าที่ประกอบสร้างความเป็นจริงเกี่ยวกับภาพลักษณ์ของผู้คน ประเทศชาติ สิ่งของ สถานที่ การกระทำ โดยกระบวนทัศน์ใหม่นี้จะให้ความสนใจกับหน้าที่นี้มากที่สุด

นอกจากนี้กาญจนา แก้วเทพ (2554, น. 301-302) ระบุว่าการเล่าเรื่องมีประโยชน์อย่างมากในการวิเคราะห์เนื้อหาของสื่อ เนื่องจากเนื้อหาส่วนใหญ่มักจะบอกเล่าเรื่องอย่างค่อนข้างมีแบบแผนแน่นอนและสามารถคาดเดาตอนจบได้ โดยการเล่าเรื่องมีหน้าที่หลักในการช่วยให้ผู้รับสารสามารถสร้างความหมายจากการปะติดปะต่อแต่ละส่วนเสี้ยวของเหตุการณ์เข้าเป็นเรื่องเดียวกัน ซึ่งการเล่าเรื่องมีวิธีการทำงาน 2 วิธี คือการเชื่อมโยงการกระทำหรือเหตุการณ์เข้าด้วยกันตามลำดับเหตุการณ์การณ์หรือตามหลักเหตุผล และการจัดหาองค์ประกอบที่เกี่ยวกับตัวบุคคล (ตัวละคร) และสถานที่ (ฉาก) ที่มีลักษณะแน่นอนและทำให้ผู้ชมจดจำได้ง่าย ทั้งนี้รากฐานของวิธีการเล่าเรื่องที่ใช้อยู่ในสื่อสมัยใหม่หรือสื่อมวลชนมาจาก “วิธีการเล่านิทานแบบโบราณ” นั่นคือการเล่าผ่านองค์ประกอบหลัก ๆ เช่น ตัวละครที่มีทั้งตัวละครเอก ตัวละครรอง มีลำดับขั้นตอน มีพระเอกและผู้ร้าย มีการดำเนินเรื่องตั้งแต่เริ่มต้น กลางเรื่อง และตอนจบ มีจุดหักเหพลิกผัน และมีโครงเรื่องที่ผู้ชมคุ้นเคย

จากแนวคิดข้างต้นพบว่ากระบวนทัศน์การเล่าเรื่องทั้งกระบวนทัศน์เดิมและกระบวนทัศน์ใหม่มีความแตกต่างกัน โดยกระบวนทัศน์เดิมมองว่าการเล่าเรื่องมีเป้าหมายเพื่อสะท้อนความเป็นจริง (reflection of reality) ขณะที่กระบวนทัศน์ใหม่ภายหลังปรากฏการณ์การเลี้ยวโค้งของภาษาศาสตร์ในช่วงทศวรรษที่ 1970 อยู่ภายใต้ทัศนะแบบ “ทฤษฎีประกอบสร้างนิยม” (Constructionism) โดยการเล่าเรื่องจะสามารถประกอบสร้างความเป็นจริงขึ้นมาได้ ไม่ว่าความเป็นจริงเริ่มแรกจะมีหรือไม่มีก็ตาม ซึ่งการศึกษาในครั้งนี้จะเป็นการศึกษาภายใต้กระบวนทัศน์ใหม่ที่สนใจวิธีการเล่าเรื่อง โดยจะพิจารณาว่าคนพิการประกอบสร้างความหมายความพิการของตนเองผ่านเรื่องเล่าในลักษณะอย่างไร ซึ่งจะทำให้เห็นถึงบทบาทหน้าที่ในการประกอบสร้างความหมายในครั้งนี้ว่าเพราะเหตุใดจึงมีการประกอบสร้างความหมายเช่นนั้น รวมถึงพลังอำนาจของเรื่องเล่าและการเล่าเรื่องในครั้งนี้เป็นการสร้าง (construct) รื้อสร้าง (deconstruct) หรือใส่ความหมายใหม่ (reconstruct) เกี่ยวกับความพิการ โดยจะให้ความสนใจไปที่โครงสร้างและองค์ประกอบในการเล่าเรื่อง เช่น โครงเรื่อง ตัวละคร ฉาก เป็นต้น

2.4.3 องค์ประกอบของเรื่องเล่า

กาญจนา แก้วเทพ (2553, น. 244, 271-308) ระบุว่าการเล่าเรื่องประกอบด้วยองค์ประกอบต่าง ๆ เช่น ตัวละคร ฉาก ปมขัดแย้ง การลำดับเรื่อง ฯลฯ เพื่อทำให้ผู้อ่านสัมผัสหรือเข้าใจได้ถึงอารมณ์ในเรื่องเล่านั้น ๆ โดยภายใต้กระบวนทัศน์ใหม่ของการเล่าเรื่องจะสนใจเป้าหมายและบทบาทหน้าที่ของการเล่าเรื่องในการประกอบสร้างความหมายแก่สิ่งต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นเกี่ยวกับวิธีการเล่าเรื่องว่ามีวิธีการอย่างไร ซึ่งสามารถแยกองค์ประกอบของการเล่าเรื่องออกเป็น 2 ส่วนใหญ่ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. องค์ประกอบของเรื่องเล่า (component of narrative) ในเรื่องเล่าจะมีการเลือกสรรและผสมผสานองค์ประกอบต่าง ๆ ของเรื่องเล่าเพื่อประกอบสร้างความหมาย โดยองค์ประกอบของเรื่องเล่าจะมีด้วยกัน 9 องค์ประกอบ ดังนี้

1.1 ตัวละคร (Character) ทั้งนี้ตัวละครเป็นองค์ประกอบย่อยตัวหนึ่งที่สามารถนำไปสู่การประกอบสร้างความหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เกี่ยวกับคนและกลุ่มคน ซึ่งตัวละครจะสามารถพิจารณาได้ใน 2 แง่มุมดังนี้

1.1.1 ประเภทของตัวละคร (Type of character) การจัดแบ่งประเภทของตัวละครนั้นสามารถจำแนกได้หลายแบบ โดยหากจำแนกจากบทบาทหน้าที่ตามแนวคิด paradigmatic structure ของ Propp จะสามารถแบ่งตัวละครได้เป็น 7 ประเภท ได้แก่ พระเอก นางเอก ผู้ร้าย-นางร้าย ผู้ให้ ผู้นำสาร พระเอกตัวปลอม และผู้ช่วยเหลือ ซึ่งหากนำมาวิเคราะห์เกี่ยวกับการสร้างความหมายก็จะทำให้เห็นว่าตัวละครแบบใดที่จะได้สวมบทบาทแต่ละบทบาท นอกจากนี้ยังสามารถแบ่งตัวละครเป็นตัวละครมิติเดียว (flat character) และตัวละครหลายมิติ (round character) หรืออาจแบ่งเป็นตัวละครหลัก

(major character) กับตัวละครรอง (minor character) ตัวละครพลวัต (dynamic character) กับตัวละครสถิต (static character) ทั้งนี้หากพิจารณาจากทัศนะของสำนักประกอบสร้างนิยมจะพบว่าการเลือกประเภทตัวละครเหล่านี้จะนำไปสู่ความหมายอันใดอันหนึ่งเสมอ

1.1.2 วิธีการสร้างตัวละคร (Characterization) พิจารณามิติของกระบวนการผลิตที่จะนำไปสู่ความหมายที่ต้องการ โดย Boggs (2003 อ้างถึงในกาญจนา แก้วเทพ, 2553, น. 271-276) ระบุถึงวิธีการสร้างตัวละครไว้ดังนี้

- การสร้างตัวละครโดยปรากฏตัวให้เห็นลักษณะภายนอก (Characterization by Appearance) นั่นคือการใช้ลักษณะทางกายภายนอก เช่น ลักษณะทางรูปร่าง หน้าตา เครื่องแต่งกาย ลักษณะการเคลื่อนไหวของตัวละคร ในการสร้างตัวละคร
- การสร้างตัวละครผ่านบทพูดหรือบทสนทนา (Characterization through Dialogue) คือการใช้บทพูดหรือบทสนทนาในการเปิดเผยความเป็นตัวตนของตัวละครนั้น ๆ
- การสร้างตัวละครผ่านผู้เล่าเรื่อง (Characterization through Narrator) คือการให้ผู้เล่าเรื่องพรรณนาคุณลักษณะของตัวละครให้ผู้อ่านหรือผู้ชมรับทราบ
- การสร้างตัวละครผ่านการกระทำภายนอก (Characterization through External Action) คือการใช้การกระทำเป็นการแนะนำให้รู้จักคุณลักษณะของตัวละคร
- การสร้างตัวละครผ่านการกระทำภายใน (Characterization through Internal Action) คือการใช้การกระทำภายในของมนุษย์มาสร้างตัวละคร เช่น ความลับ ความคิดจินตนาการ ความฝัน ความปรารถนา ความทรงจำ ความกลัว
- การสร้างตัวละครผ่านปฏิกิริยาของตัวละครอื่น ๆ (Characterization through Reaction of Other Characters) คือการให้ตัวละครอื่นพูดถึงตัวละครที่ต้องแนะนำ เพื่อให้ผู้อ่านได้รู้จักกับตัวละครก่อนที่จะมีการปรากฏตัว
- การสร้างตัวละครโดยใช้ลักษณะตรงกันข้ามด้วยการสร้างตัวละครอื่น ๆ เทียบเคียง (Characterization through Contrast) คือการใช้สัญญะหรือลักษณะที่เป็นคู่ตรงกันข้าม (Binary opposition) เพื่อสร้างตัวละคร เช่น ฝาแฝดที่หน้าตาเหมือนกัน แต่ลักษณะนิสัยต่างกัน
- การสร้างตัวละครโดยใช้ความเกินเลยหรือการทำซ้ำ ๆ (Characterization through Caricature and Leitmotif) คือการนำเสนอโดยใช้การวาดภาพล้อเลียนแบบการ์ตูนหรือ Caricature ที่จะวาดคุณลักษณะบางอย่างให้มากเกินจริง เพื่อให้คนดูเข้าใจคุณลักษณะของตัวละครได้ดีขึ้น โดยมักจะใช้วิธีสร้างตัวละครนี้กับการเล่าเรื่องตลกหรือละครประเภท sit-com
- การสร้างตัวละครผ่านการเลือกชื่อ (Characterization through Choice of Name) คือการเลือกใช้ชื่อเพื่อสร้างคุณลักษณะและเรื่องราวของตัวละคร

1.2 โครงเรื่อง (Plot) หมายถึงการเชื่อมร้อยเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาต่าง ๆ ด้วยตรรกะเชิงเหตุและผล ซึ่งจะทำให้เกิดความหมายใหม่ ทั้งนี้การวางโครงเรื่องสำคัญอย่างมากต่อการสร้างความหมาย หรืออาจกล่าวได้ว่าโครงเรื่องคือกระดูกสันหลังของเรื่องเล่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องเล่าที่ตัวละครมีลักษณะตายตัว หยุดนิ่ง เป็นแบบฉบับ เช่น ในนิทานพื้นบ้าน โครงเรื่องจะมีความสำคัญมากกว่าตัวละคร ขณะที่เรื่องเล่าของหนังแนววิทยาศาสตร์ (Sci-Fi) มักจะมีโครงเรื่องที่เป็นแบบฉบับ ซึ่งการวางโครงเรื่องในลักษณะนี้จะเป็นการสร้างความหมายให้แก่ส่วนประกอบย่อยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

1.3 แก่นเรื่อง (Theme) หมายถึงแนวคิดหลักหรือจุดรวมที่เป็นศูนย์กลางของเรื่อง หรือสิ่งที่เรื่องเล่านั้นมุ่งหมายถึงอย่างแท้จริง โดยเครื่องมือที่จะใช้วิเคราะห์แก่นเรื่องนั้นมีหลายวิธี ดังนี้

- การใช้องค์ประกอบย่อย ๆ ของการเล่าเรื่อง เช่น การสังเกตจากชื่อเรื่อง ชื่อตัวละคร คำพูดหรือบทสนทนา หรือสัญลักษณ์พิเศษที่ปรากฏในเรื่องเพื่อนำไปสู่แก่นเรื่อง (Hurtik & Yarber, 1971 อ้างถึงในกาญจนา แก้วเทพ, 2553, น. 279)
- การวิเคราะห์แก่นเรื่องจากกลอุปกรณ์ (devices) ในการเล่าเรื่อง ได้แก่ คู่ตรงกันข้าม (binary opposition) สัญลักษณ์ (symbol) และพัฒนาการของเรื่อง (story development) โดยคู่ตรงข้ามคือการนำสิ่งที่แย้งหรือตรงกันข้ามมาใช้ในกระบวนการสร้างความหมาย ซึ่งจะช่วยให้สามารถวิเคราะห์แก่นเรื่องได้ ขณะที่สัญลักษณ์นั้น หากเป็นสัญลักษณ์ที่มีความหมายมากไปกว่าตัวมันเองก็จะทำให้สามารถวิเคราะห์แก่นเรื่องได้จากสัญลักษณ์ และสำหรับพัฒนาการของเรื่องนั้น ตอนจบจะช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจถึงข้อสรุปที่ผู้แต่งหรือผู้สร้างต้องการนำเสนอ (Griffith, 1994 อ้างถึงในกาญจนา แก้วเทพ, 2553, น. 279)

ทั้งนี้การประกอบสร้างความหมายผ่านแก่นเรื่องนั้นจะไม่ยาก หากเป้าหมายของแก่นเรื่องสอดคล้องกับอุดมการณ์ ค่านิยม และความเชื่อที่มีอยู่ของสังคม ทว่ากระบวนการประกอบสร้างความเป็นจริงผ่านแก่นเรื่องจะทำได้ยากมากขึ้น หากต้องการเปลี่ยนแปลงความหมายแบบเดิม ๆ มาเป็นความหมายแบบใหม่ ซึ่งอาจต้องปรับเปลี่ยนองค์ประกอบการเล่าเรื่องจำนวนมาก

1.4 ช่วงเวลา (Time) สถานที่ (Location) และฉาก (Setting) หมายถึงในเรื่องเล่าหนึ่งที่นำเสนอถึงเหตุการณ์จะต้องมีมิติด้านเวลาและสถานที่ซึ่งรวมถึงการตกแต่งสถานที่ประกอบอยู่ด้วยเสมอ ซึ่งมิติเหล่านี้จะเรียกว่าฉาก ทั้งนี้ Boggs (2003 อ้างถึงในกาญจนา แก้วเทพ, 2553, น. 282-284) ได้แบ่งประเภทของฉากเป็น 2 หมวดใหญ่คือลักษณะทางด้านกายภาพ (Physical dimension) และลักษณะทางด้านสังคม-วัฒนธรรม (Socio-cultural aspect) และจำแนกเป็นประเภทย่อยได้ 4 ประเภทดังนี้

1.4.1 ปัจจัยด้านเวลา (Temporal factors) คือช่วงเวลาที่เนื้อเรื่องเกิดขึ้น โดยอาจจำแนกเป็นช่วงเวลา เช่น ฤดูกาล ช่วงเวลาในวัน ช่วงเวลาในประวัติศาสตร์ และระยะเวลาที่เหตุการณ์นั้นเกิดขึ้น เช่นเกิดขึ้นในหนึ่งชั่วโมง หนึ่งวัน หรือหนึ่งปี ทั้งนี้ปัจจัยนี้จะสำคัญอย่างมากกับเรื่องเล่าบางประเภท เช่นเรื่องเล่าอย่างภาพยนตร์ประเภทหายนะที่ตัวเอกมีเวลาจำกัดในการแก้ปัญหา

1.4.2 ปัจจัยด้านภูมิศาสตร์ (Geographic factors) คือสถานที่ทางกายภาพทั้งลักษณะทางธรรมชาติ สถานที่และสภาพภูมิอากาศ หรือสถานที่ที่เกิดจากการตกแต่ง เช่น ภูเขา แม่น้ำ ฉากห้องอาหาร

1.4.3 ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและโครงสร้างทางสังคม (Prevailing social structure and economics factors) คือปัจจัยที่เกิดขึ้นตามสภาพแวดล้อมในเรื่อง

1.4.4 ปัจจัยด้านประเพณี ค่านิยม ศีลธรรม และธรรมเนียมปฏิบัติ (Moral attitude, custom, and codes of behavior)

ทั้งนี้ฉากมีบทบาทในการประกอบสร้างความหมายตามตรรกะของการเล่าเรื่องผ่านกฎของการเลือกสรรและกฎของการผสมผสาน นั่นคือผู้เล่าที่มีเป้าหมายต่างกันก็จะเลือกให้ความสำคัญกับฉากแต่ละฉากอย่างแตกต่างกัน และฉากที่ถูกเลือกให้ปรากฏในเรื่องเล่าหนึ่ง ๆ จะใส่ความหมายบางอย่างให้กับเรื่องเล่านั้น ๆ

1.5 เครื่องแต่งกาย (Costume) พาหนะ (Location) และอาวุธ (Weaponry) คือชุดของสัญญะ (Set of signs) ที่ต้องควบคุมความหมายให้เป็นไปในทิศทางเดียวกับเรื่องเล่า และเป็นสัญญะอย่างหนึ่งที่ใช้บ่งบอกความหมายของตัวละคร โดยจะเป็นองค์ประกอบสมทบองค์ประกอบหลักอื่น ๆ

1.6 ความขัดแย้งหรือปมขัดแย้ง (Conflict) คือคุณลักษณะที่ทำให้เรื่องเล่าแตกต่างจากตัวบทด้านภาษา เนื่องจากเหตุการณ์หรือพฤติกรรมต่าง ๆ ของตัวละครจะพัฒนาขึ้นท่ามกลางความขัดแย้ง โดยความขัดแย้งในเรื่องเล่าที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสร้างความหมายสามารถจำแนกได้เป็น 4 ประเภท ดังนี้

- ความขัดแย้งภายในจิตใจคือความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในจิตใจของตัวละคร ซึ่งส่งผลให้ตัวละครสับสนหรือยุ่งยากใจในการตัดสินใจหรือดำเนินชีวิต
- ความขัดแย้งระหว่างคนกับคนหรือระหว่างกลุ่มบุคคลคือความไม่ลงรอยระหว่างตัวละคร 2 ตัวหรือสองกลุ่ม ซึ่งอาจมาจากความแตกต่างด้านผลประโยชน์ ความคิดเห็น จุดยืนทางการเมือง-ศาสนา หรือความเป็นมาในประวัติศาสตร์
- ความขัดแย้งระหว่างคนกับสังคมคือความขัดแย้งระหว่างคนกับกฎเกณฑ์ระเบียบหรือโครงสร้างของสังคม เช่น ธรรมเนียมประเพณีความเชื่อในสังคม ความเชื่อทางศาสนา โครงสร้างของระบบเศรษฐกิจหรือการเมือง
- ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับพลังภายนอกคือความขัดแย้งกับพลังธรรมชาติหรือเหนือธรรมชาติ ซึ่งจะพบว่าในการเล่าเรื่องบางตระกูล เช่น นวนิยายวิทยาศาสตร์ หนังผี

นอกจากนี้ในการวิเคราะห์การประกอบสร้างความหมายจากความขัดแย้ง ควรจะให้ความสนใจต่อวิธีการแก้ไขความขัดแย้ง และบทสรุปของการคลี่คลายความขัดแย้งนั้นด้วย

2. ตรรกะภายในของเรื่องเล่า (internal logic) ซึ่งจะประกอบไปด้วย 2 ส่วนย่อย ดังนี้

2.1 พัฒนาการของเรื่องเล่า (story of development) หมายถึงวิธีการแบ่งขั้นตอนในการเดินเรื่อง ซึ่งมีวิธีแบ่งได้หลายแบบ อาทิ

- การพัฒนาการหรือการเดินเรื่องของเรื่องเล่าประเภทโศกนาฏกรรม (Drama) โดย Freytag (1968 อ้างถึงในกาญจนา แก้วเทพ, 2553, น. 290-293) นำเสนอลักษณะการเดินเรื่องในแบบนี้เป็นแผนภาพที่เรียกว่า “ปิรามิดของไฟรทาก” (Freytag’s Pyramid) ซึ่งประกอบด้วย 6 ขั้นตอนดังนี้

1) ขั้นแรก (Exposition) คือการแนะนำเรื่อง เช่น การแนะนำตัวละครสำคัญ หรือบางกรณีอาจเป็นการแนะนำสภาพแวดล้อมทั่ว ๆ ไปของเรื่องราว

2) ขั้นที่สอง (Incidental moment) คือขั้นตอนที่เกิดเหตุการณ์บางอย่างที่ทำให้การดำเนินชีวิตของตัวละครเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งความขัดแย้งหรือปมขัดแย้งมักจะเริ่มขึ้นในช่วงเวลานี้

3) ขั้นที่สาม (Turning point) คือขั้นที่เป็นจุดเปลี่ยนแปลงหรือจุดหักเหที่สำคัญที่ทำให้เนื้อเรื่องเปลี่ยนแปลงหรือพลิกผันไปอีกด้านหนึ่ง

4) ขั้นที่สี่ (Falling action) คือขั้นที่ตัวละครพยายามศึกษาถึงปัญหาและแก้ปัญหานั้น และอาจมีการทิ้งช่วงหรือทอดจังหวะออกไปเพื่อสร้างความตื่นเต้น ซึ่งในช่วงที่ตัวละครกำลังแก้ปัญหานั้น เหตุการณ์จะตึงเครียดขึ้นจนถึงขั้นที่เรียกว่าเป็น “วิกฤติ” (crisis)

5) ขั้นที่ห้า (Climax) คือขั้นที่ตัวเอกต้องตัดสินใจเผชิญหน้ากับปัญหาและลงมือกระทำการบางอย่าง

6) ขั้นที่หก (Resolution/Conclusion/Closure) คือขั้นที่ปัญหาทุกอย่างคลี่คลายลงได้ข้อสรุปและถึงตอนจบ โดยจะจบอย่างไรก็ขึ้นกับประเภทหรือแนวตระกูลของเรื่องที่เล่า

ทั้งนี้เรื่องเล่าจะดำเนินเรื่องไปตามขั้นตอนนี้ แต่อาจมีความแตกต่างของความสั้นยาวของการดำเนินเรื่องในแต่ละขั้นตอน เพื่อสร้างความหมายบางอย่าง

- การพัฒนาตัวเรื่องตามทัศนะของ Todorov ซึ่งได้นำเสนอลำดับการเดินเรื่องว่ามีอยู่ 4 ช่วงจังหวะดังนี้

1) ช่วงจังหวะที่ 1 เป็นภาวการณ์สงบสุข (Equilibrium) นำเสนอถึงสภาวะปกติของเหตุการณ์ ชุมชน หรืออื่น ๆ ในเรื่องเล่า

2) ช่วงจังหวะที่ 2 เป็นภาวการณ์วิกฤตหรือปัญหา (Disruption) นำเสนอถึงภาวการณ์ที่เป็นวิกฤตหรือปัญหาในเรื่องเล่านั้น ๆ

3) ช่วงจังหวะที่ 3 เป็นภาวการณ์แก้ไขปัญหา (Equalizing) คือช่วงเวลาที่ตัวละคร เช่น ตัวละครเอก เริ่มพยายามหาทางแก้ปัญหาด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้กลับเข้าสู่สภาวะปกติ

4) ช่วงจังหวะที่ 4 เป็นภาวการณ์กลับสู่ภาวะสงบสุขใหม่อีกครั้ง (New equilibrium) คือช่วงจังหวะที่ปัญหาทุกอย่างคลี่คลายลงทั้งหมด ชีวิตของตัวละครหรือกลุ่มหรือชุมชนกลับเข้าสู่ช่วงเวลาที่ 1

ทั้งนี้โครงสร้างการดำเนินเรื่องที่เริ่มต้นจากสภาวะที่สงบสุข ไปสู่ภาวะวิกฤติ เพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหา และทำให้สังคมกลับเข้าสู่สภาวะสงบสุขอีกครั้งนี้เป็นการเน้นย้ำอำนาจของ “สังคม” ที่อยู่เหนือ “ปัจเจกบุคคล” อีกทั้งยังสะท้อนว่าภาวะวิกฤติหรือปัญหานั้นเป็นเรื่องชั่วคราว ที่มาและจากไป นอกจากนี้ในบางการศึกษายังพบการไม่เดินตามรูปแบบต้นฉบับของ Todorov ทั้งการสลับภาวการณ์หรือการตัดบางขั้นตอนออกไป ซึ่งก็น่าจะส่งผลถึงการเปลี่ยนแปลงความหมายเช่นกัน

2.2 จุดยืนของผู้เล่า (narrator standpoint) หมายถึงอำนาจของผู้เล่าเรื่องในการประกอบสร้างความหมายต่าง ๆ ซึ่งจะมีอิทธิพลต่อเรื่องเล่าและวิธีการเล่าเรื่อง โดย Giannetti (1988 อ้างถึงในกาญจนา แก้วเทพ, 2553, น. 301-302) แบ่งประเภทของผู้เล่าเรื่องออกเป็น 4 ประเภท ดังนี้

- ผู้เล่าเรื่องที่เป็นบุรุษที่หนึ่ง (The First-Person Narrator) คือตัวละครเอกของเรื่องเป็นผู้ล่าเรื่อง ซึ่งจะทำให้ข้อมูลที่นำเสนอมีความใกล้ชิดกับเหตุการณ์ บอกเล่าความคิดอารมณ์ความรู้สึกของตัวละครเอก แต่อาจจะทำให้การเล่าเรื่องมีอคติเจือปน โดยมักจะมีการใช้คำว่า “ฉัน” “ข้าพเจ้า”

- ผู้เล่าเรื่องเป็นบุรุษที่ 3 (The Third-Person Narrator) คือตัวละครอื่นที่ไม่ใช่ตัวละครเอกเป็นผู้เล่าเหตุการณ์ที่ตนเองพบเห็นหรือเกี่ยวข้อง และเมื่อผู้เล่าไม่ใช่เจ้าของเรื่องทำให้ไม่สามารถล่วงรู้ความนึกคิดหรืออารมณ์ของตัวละครเอกได้ แต่ก็ทำให้อคติต่อเรื่องเล่าลดน้อยลง

- การเล่าเรื่องจากมุมมองที่เป็นกลาง (The Objective Narrator) คือการไม่ปรากฏตัวผู้เล่าในลักษณะตัวบุคคล แต่เป็นการเล่าจากมุมมองคนวงนอก ที่สังเกตและรายงานเหตุการณ์อย่างเป็นกลางตามที่เกิดขึ้นจริง ไม่มีการชี้นำ และปล่อยให้ผู้ชมหรือผู้ฟังตัดสินเอาเอง ซึ่งทำให้การเล่าเรื่องแบบนี้มีความเป็นกลาง แต่ขณะเดียวกันก็ไม่สามารถช่วยให้ผู้ชมหรือผู้ฟังเข้าใจอารมณ์ ความคิดและจิตใจของตัวละครได้อย่างลึกซึ้ง

- การเล่าเรื่องแบบผู้รอบรู้ (สัพพัญญู) ไปหมดทุกเรื่อง (Omniscient) คือการเล่าเรื่องที่อาจจะมีจุดร่วมของทั้ง 3 แบบข้างต้น แต่จะมีลักษณะพิเศษคือผู้เล่าจะหยั่งรู้ทั้งความคิดอารมณ์ความรู้สึก หรือจิตใจของตัวละคร สามารถล่วงรู้ข้ามกาลเวลาและสถานที่ และจะอธิบายทุกอย่างให้ผู้ชมหรือผู้ฟังได้ทราบ ทำให้ผู้ชมหรือผู้ฟังเข้าใจเรื่องราวได้มากกว่าหรือเร็วกว่าตัวละครในเรื่อง

Prince (2003, pp. 12, 15, 29, 45, 68-69, 73-75, 88, 99) ได้นำเสนอถึงองค์ประกอบต่าง ๆ ของเรื่องเล่าไว้ใน Dictionary of Narratology ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. โครงเรื่อง (plot) หมายถึงเหตุการณ์หลักของเรื่องเล่า ซึ่งเหตุการณ์เหล่านี้คือโครงสร้างหลักที่เป็นการเรียบเรียงเหตุการณ์หรือสถานการณ์ต่าง ๆ ที่จะนำเสนอไปยังผู้รับสาร และ

ส่วนประกอบหลักของโครงสร้างนี้สามารถจำแนกได้ตาม “ปิรามิดของไฟรทาก” (Freytag’s Pyramid) ทั้งนี้โครงเรื่องสามารถจำแนกได้หลายประเภท ดังนี้

1.1 โครงเรื่องแบบความสุขหรือโครงเรื่องแบบเศร้าไม่สบายใจ (euphoric or dysphoric) โดยที่โครงเรื่องแบบความสุข (euphoric) คือโครงเรื่องที่สิ่งต่าง ๆ เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น จบอย่างมีความสุข ขณะที่โครงเรื่องแบบเศร้าไม่สบายใจ (dysphoric) คือโครงเรื่องที่สิ่งต่าง ๆ เปลี่ยนแปลงไปในทางที่เลวร้าย จบด้วยความเศร้าหรือหายนะ

1.2 โครงเรื่องแบบภายนอกหรือโครงเรื่องแบบภายใน (external or internal) โดยที่โครงเรื่องแบบภายนอก (external) คือโครงเรื่องที่มีฐานจากเหตุการณ์ภายนอกหรือประสบการณ์ของตัวละคร เช่นเรื่องเล่าผจญภัย ขณะที่โครงเรื่องแบบภายใน (internal) คือโครงเรื่องที่มีฐานจากความรู้สึกหรือการกระทำจากภายใน เป็นความคิดหรือความรู้สึกของตัวละคร เช่นนวนิยายแนวจิตวิทยา

1.3 โครงเรื่องแบบเรียบง่ายหรือโครงเรื่องแบบซับซ้อน (simple or complex) โดยที่โครงเรื่องแบบเรียบง่ายนี้จะมีโครงเรื่องหลักเพียงโครงเรื่องเดียว ซึ่งจะขาดความเป็นอมตะและการตระหนักถึง ขณะที่โครงเรื่องแบบซับซ้อนจะมีหลายโครงเรื่องร้อยเรียงต่อกัน

1.4 โครงเรื่องแบบมหากาพย์หรือละครที่ตื่นเต้นเร้าใจ (epic or dramatic) โดยที่โครงเรื่องแบบมหากาพย์จะเล่าเป็นตอน ๆ และเนื้อหาจะเชื่อมโยงกันแบบหลวม ๆ ขณะที่โครงเรื่องแบบละครที่ตื่นเต้นเร้าใจจะผูกเรื่องแบบแน่นหนา

นอกจากนี้ Crane (1952 อ้างถึงใน Prince, 2003, p. 73) ได้จำแนกโครงเรื่องเป็น 3 ลักษณะ โดยที่ Friedman (1955 อ้างถึงใน Prince, 2003, p. 73-74) ได้เพิ่มเติมรายละเอียดให้มากขึ้น โดยพิจารณาถึงความแตกต่าง เช่น ตัวเอกประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวหรือไม่ ตัวเอกมีความรับผิดชอบหรือน่าดึงดูดใจหรือไม่ และปัจจัยที่ซับซ้อนเหล่านี้ดูจะส่งผลต่อความรู้สึกของผู้รับสารอย่างไร ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.1 โครงเรื่องของการกระทำ (plots of action) ซึ่งเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงในสถานการณ์ของตัวเอก ซึ่ง Friedman ได้จำแนกเป็น 6 ประเภท ดังนี้

- โครงเรื่องแบบการกระทำ (action plot) คือโครงเรื่องที่เกี่ยวข้องกับปัญหาและการหาทางออก ซึ่งพบได้บ่อยในวรรณกรรมที่เป็นที่นิยมอย่างเกาะมหาสมบัติ (treasure island)
- โครงเรื่องที่น่าเวทนา (pathetic plot) คือโครงเรื่องที่ตัวละครเอกที่มีเสน่ห์ดึงดูดใจแต่อ่อนแอล้มเหลว และจบอย่างไม่มีความสุขเพื่อสร้างความสงสาร
- โครงเรื่องแบบโศกนาฏกรรม (tragic plot) คือโครงเรื่องที่ตัวละครเอกที่มีเสน่ห์ดึงดูดใจรับผิดชอบต่อโชคชะตาที่เลวร้ายของเขาหรือเธอ และพบได้ถึงการปลดปล่อยอารมณ์
- โครงเรื่องแบบการลงโทษ (punitive plot) คือโครงเรื่องที่เป็นปรปักษ์หรือแย้งกันผ่านการยกย่องความล้มเหลวบางอย่างของตัวละครเอก

- โครงเรื่องแบบอารมณ์อ่อนไหว (sentimental plot) คือโครงเรื่องที่ตัวละครเอกที่มีเสน่ห์ดึงดูดใจ แต่อ่อนแอหรือไม่กระตือรือร้นประสบความความสำเร็จในท้ายที่สุด
- โครงเรื่องแบบชื่นชม (admiration plot) คือโครงเรื่องที่ตัวละครเอกที่มีเสน่ห์ดึงดูดใจและมีความรับผิดชอบประสบความสำเร็จและกระตุ้นให้เกิดการเคารพนับถือและชื่นชม

1.2 โครงเรื่องของตัวละคร (plots of character) ซึ่งเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงคุณลักษณะด้านศีลธรรมของตัวละครเอก ซึ่ง Friedman ได้จำแนกเป็น 4 ประเภท ดังนี้

- โครงเรื่องแบบเติบโต (maturing plot) คือโครงเรื่องที่ตัวละครเอกที่มีเสน่ห์ดึงดูดใจแต่บริสุทธิ์ไร้เดียงสาเติบโตมีวุฒิภาวะเป็นผู้ใหญ่
- โครงเรื่องแบบปฏิรูป (reform plot) คือโครงเรื่องที่ตัวละครเอกที่มีเสน่ห์ดึงดูดใจรับผิดชอบต่อโชคร้ายในชีวิตของเขาหรือเธอ แต่เปลี่ยนแปลงให้มันดีขึ้น
- โครงเรื่องแบบทดสอบ (testing plot) คือโครงเรื่องที่ตัวละครเอกล้มเหลวซ้ำแล้วซ้ำเล่า และละทิ้งอุดมคติ
- โครงเรื่องแบบเสื่อมถอย (degeneration plot) คือโครงเรื่องที่ตัวละครเอกที่มีเสน่ห์ดึงดูดใจเปลี่ยนไปในทางที่เลวร้ายลง หลังจากเผชิญวิกฤตที่สำคัญบางอย่าง

1.3 โครงเรื่องของความคิด (plots of thought) ซึ่งเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทางความคิดและความรู้สึกของตัวละครเอก ซึ่ง Friedman ได้จำแนกเป็น 4 ประเภท ดังนี้

- โครงเรื่องเชิงการศึกษา (education plot) คือโครงเรื่องที่เน้นความคิดที่พัฒนาขึ้นของตัวละครเอกที่มีเสน่ห์ดึงดูดใจ แต่ไม่ได้แสดงถึงผลของการพัฒนาปรับปรุงนี้ต่อพฤติกรรมของเขาหรือเธอ
- โครงเรื่องแบบเปิดเผย (revelation plot) คือโครงเรื่องที่ตัวละครเอกได้รู้ถึงสถานการณ์ของเขาหรือเธอ
- โครงเรื่องแบบอารมณ์ (affective plot) คือโครงเรื่องที่ตัวละครเอกเปลี่ยนแปลงทัศนคติและความรู้สึก แต่ไม่ใช่ในเชิงปรัชญา
- โครงเรื่องแบบผิดหวังท้อแท้ (disillusion plot) คือโครงเรื่องที่ตัวละครเอกสูญเสียอุดมคติของเขาหรือเธอ รวมถึงความเห็นอกเห็นใจของผู้รับสาร และจบลงด้วยความสิ้นหวังหรือความตาย

2. แก่นเรื่อง (theme) หมายถึงหมวดหมู่ในเชิงโครงสร้างระดับมหภาคของความหมายหรืออรรถศาสตร์ หรือกรอบที่ดึงมาจากความแตกต่างและองค์ประกอบของตัวบทที่ไม่ต่อเนื่องกัน ซึ่งถูกนำมาอธิบายและแสดงให้เห็นถึงสิ่งทั่วไปและเป็นนามธรรมมากขึ้นอย่างเช่นความคิดที่ตัวบทนั้นหมายถึง นั่นคือแก่นเรื่องหมายถึงกรอบความคิด (idea frame) ที่ซึ่งนำไปสู่คำถามต่อเรื่องนั้น ๆ

3. ตัวละคร (character) หมายถึงตัวแสดงที่มีลักษณะเป็นมนุษย์ (anthropomorphic traits) หรือมีส่วนร่วมในกิจกรรมลักษณะเดียวกับมนุษย์ โดยหากพิจารณาในแง่ของความโดดเด่นของตัวบท อาจจำแนกเป็นตัวละครหลักหรือตัวละครรอง หรือหากพิจารณาจากการเปลี่ยนแปลงหรือความสอดคล้องต้องกันก็อาจจะจำแนกเป็นตัวละครที่มีพลวัตรหรือมีการเปลี่ยนแปลง ตัวละครที่หยุดนิ่งหรือไม่เปลี่ยนแปลง และตัวละครที่คงเส้นคงวาที่คุณลักษณะและการกระทำไม่ทำให้เกิดความไม่สอดคล้อง หรือหากพิจารณาจากมิติของตัวละครก็อาจจะจำแนกเป็นตัวละครแบนที่มีความเรียบง่ายสองมิติ สามารถคาดเดาพฤติกรรมได้ และตัวละครกลมที่มีความซับซ้อน หลายมิติ และสามารถมีพฤติกรรมที่น่าประหลาดใจ นอกจากนี้ตัวละครยังสามารถจำแนกได้จากการกระทำ คำพูด ความรู้สึก และการปรากฏ หรือจากความสอดคล้องกับบทบาทมาตรฐาน เช่น ผู้ที่ทำตัวต่ำต้อยหรือพูดติดตลก (eiron or self-decrator) ผู้ที่ชอบโอ้อวด (alazon or braggart) ผู้ที่ไร้เดียงสา (ingenue) ผู้หญิงที่ชั่วร้าย (femme fatale) และสามีของหญิงที่ถูกนอกใจหรือมีชู้ (cuckoid) หรือจากประเภท เช่น ตัวละครดีหรือวีรบุรุษ (hero) ตัวละครร้าย (villain)

4. ฉาก (setting) หมายถึงสภาวะเชิงพื้นที่และเวลา (spatiotemporal circumstances) ที่ซึ่งเหตุการณ์ของเรื่องเล่าเกิดขึ้น

5. ความขัดแย้ง (conflict) หมายถึงสิ่งที่ตัวแสดง (actor) ต้องต่อสู้ดิ้นรน เช่น การต่อสู้ต่อโชคชะตา สังคม หรือสภาพแวดล้อมทางกายภาพ รวมถึงการต่อสู้กับตนเอง

6. มุมมองการเล่าเรื่อง (point of view) หมายถึงการรับรู้หรือแนวคิดที่ใช้ในการนำเสนอสถานการณ์หรือเหตุการณ์ที่ถูกบอกเล่า โดยมุมมองการเล่าเรื่องนี้ที่นำมาปรับใช้นี้อาจจะจำแนกได้เป็น 3 ประเภท ดังนี้

6.1 มุมมองแบบพระเจ้า (omniscient point of view) ที่ซึ่งมีตำแหน่งที่หลากหลายและบางครั้งไม่สามารถระบุได้ และไม่ได้ถูกจำกัดด้วยการรับรู้หรือแนวคิดใด ๆ โดยมุมมองในลักษณะนี้จะเกิดจากผู้เล่าเรื่องที่เป็นผู้รู้แจ้ง นั่นคือผู้เล่าเรื่องที่ในทางปฏิบัติแล้วรู้ทุกสิ่งทุกอย่างเกี่ยวกับสถานการณ์และเหตุการณ์ที่ถูกบอกเล่า

6.2 มุมมองแบบภายใน (internal point of view) ที่จะอยู่ในเรื่องเล่า และโดยเฉพาะอย่างยิ่งในตัวละคร นั่นคือทุกสิ่งทุกอย่างถูกนำเสนออย่างเข้มงวดผ่านความรู้ ความรู้สึก และการรับรู้ของตัวละครเดียวหรือตัวละครที่แตกต่างกัน โดยอาจจะเป็นในลักษณะที่ตายตัว (fixed) ที่มุมมองของตัวละครเพียงตัวเดียวเท่านั้นที่มาใช้ หรือแปรผัน (variable) ได้อย่างการปรับใช้มุมมองของตัวละครหลายตัวเพื่อนำเสนอลำดับของเหตุการณ์ที่แตกต่างกัน หรือหลากหลาย (multiple) ที่เหตุการณ์หรือลำดับเหตุการณ์ที่เหมือนกันถูกเล่ามากกว่าหนึ่งครั้งและผ่านมุมมองที่แตกต่างในแต่ละครั้ง

6.3 มุมมองแบบภายนอก (external point of view) ที่ซึ่งอาจจะมาจากศูนย์กลางในโลกของเรื่องเล่านั้น แต่ไม่อยู่ในตัวละครใด ๆ รวมถึงความคิดหรือความรู้สึกใด ๆ ดังนั้นมันจะไม่รวม

ข้อมูลใดที่เกี่ยวกับความรู้สึกและความคิด และจะจำกัดเฉพาะการบันทึกคำพูดและการกระทำของตัวละคร รูปลักษณ์ และฉากที่พวกเขาปรากฏตัวเท่านั้น

อีกทั้ง Brook and Warren (1959, อ้างถึงใน Prince, 2003, p. 75) จำแนกมุมมองการเล่าเรื่องบนฐานความแตกต่างระหว่างการเล่าเรื่องแบบบุรุษที่ 1 และบุรุษที่ 3 และระหว่างการพรรณนาจากภายในและการสังเกตเหตุการณ์ภายนอกได้เป็น 4 ประเภท ดังนี้

1) บุรุษที่ 1 (first person) หมายถึงการเล่าเรื่องที่ตัวละครในเรื่องนั้นเป็นผู้เล่าและมีส่วนร่วมในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในเรื่องด้วย ซึ่งเป็นการเล่าเรื่องโดยสรุปด้วยตัวผู้เล่าเอง (autodiegetic narrative)

2) ผู้สังเกตการณ์แบบบุรุษที่ 1 (first-person observer) หมายถึงผู้เล่าเป็นตัวละครรอง (secondary character) ในเรื่องราวที่ถูกบอกเล่า

3) ผู้แต่งในฐานะผู้สังเกตการณ์ (author-observer) หมายถึงมุมมองการเล่าเรื่องจากภายนอก

4) ผู้แต่งในฐานะผู้รู้แจ้ง (omniscient author) หมายถึงมุมมองการเล่าเรื่องที่ผู้แต่งรู้ทุกสิ่งเกี่ยวกับสถานการณ์หรือเหตุการณ์ที่เล่า

นอกจากนี้หากพิจารณาจากตัวบุคคลที่เป็นผู้เล่าเรื่องจะแบ่งได้เป็น 3 ลักษณะ ดังนี้

1) การเล่าเรื่องแบบบุรุษที่ 1 (first-person narrative) หมายถึงเรื่องเล่าที่ผู้เล่าเป็นตัวละครในสถานการณ์หรือเหตุการณ์ที่ถูกบอกเล่า และมักจะปรากฏสรรพนาม เช่น ฉัน (I) ในการเล่าเรื่อง

2) การเล่าเรื่องแบบบุรุษที่ 3 (third-person narrative) หมายถึงเรื่องเล่าที่ผู้เล่าเรื่องไม่ได้เป็นตัวละครในสถานการณ์และเหตุการณ์ที่ถูกบอกเล่า และมักจะปรากฏสรรพนาม เช่น เขา (he) เธอ (she) พวกเขา (they)

3) การเล่าเรื่องแบบมุมมองพระเจ้า (omniscient narrator) หมายถึงการเล่าเรื่องที่ผู้เล่าเรื่องเป็นผู้รู้แจ้งในทุกสถานการณ์และเหตุการณ์ที่ถูกบอกเล่า โดยผู้เล่าสามารถปรากฏในพื้นที่แตกต่างกันใน 2 พื้นที่หรือมากกว่าในเวลาเดียวกัน หรือสามารถเคลื่อนที่ไปมาระหว่าง scene ที่เกิดขึ้นในสถานที่ที่แตกต่างกันได้อย่างเป็นอิสระ

ด้าน Van Orden & Strong (2007, pp. 9, 93-103) ได้อธิบายถึงองค์ประกอบของการเล่าเรื่องในงานวรรณกรรมว่าประกอบด้วยแก่นเรื่อง (theme) โครงเรื่อง (plot) ฉาก (setting) ตัวละคร (characters) ลีลา (style) มุมมองการเล่าเรื่อง (point of view) และน้ำเสียง (tone) โดยแก่นเรื่อง โครงเรื่อง ฉาก และตัวละครเป็นองค์ประกอบที่ต้องพึ่งพาซึ่งกันและกัน ขณะที่ลีลา มุมมองการเล่าเรื่อง และน้ำเสียงส่งผลต่อการที่เรื่องราวจะถูกสื่อสารออกไป ทั้งนี้รายละเอียดของแต่ละองค์ประกอบมีดังนี้

1. แก่นเรื่อง (theme) หมายถึงแนวคิดหลักหรือความหมายศูนย์กลางของเรื่องราว มันเป็นการบอกให้ทราบว่าเรื่องราวนั้นหมายถึงอะไร โดยการเปิดเผยถึงความสำคัญของการกระทำ ทั้งนี้

หนังสือสำหรับเด็กเล็ก แก่นเรื่องมักจะถูกจำกัดให้มีเพียงหนึ่งแก่นเรื่องเท่านั้น ขณะที่หากเป็นผู้อ่านที่โตขึ้นมา นอกจากแก่นเรื่องหลัก (primary theme) แล้วก็อาจจะมีแก่นเรื่องรอง (secondary theme) ที่เชื่อมโยงกับแก่นเรื่องหลักได้ เนื่องจากผู้อ่านในกลุ่มนี้สามารถจัดการกับความซับซ้อนของแก่นเรื่องได้ ทั้งนี้แก่นเรื่องสามารถจำแนกได้ 2 แบบ คือแก่นเรื่องที่ชัดเจน (explicit theme) และแก่นเรื่องโดยนัย (implicit theme) ดังนี้

1.1 แก่นเรื่องที่ชัดเจน (explicit theme) หมายถึงแก่นเรื่องที่ถูกบอกกล่าวโดยตัวละครหรือบอกเล่าอย่างราบเรียบในเรื่องเล่าที่อาจให้ความรู้สึกเหมือนกับการเทศนา

1.2 แก่นเรื่องโดยนัย (implicit theme) หมายถึงแก่นเรื่องที่ถูกเปิดเผยผ่านการกระทำและปฏิกิริยาตอบสนองของตัวละคร

2. โครงเรื่อง (plot) นำเสนอถึงการกระทำ โดยโครงเรื่องจะเกี่ยวข้องกับการกระทำ ซึ่งเป็นการบอกเล่าถึงสิ่งที่เกิดขึ้นในเรื่องราว เส้นเรื่อง (story line) ที่หมายถึงลำดับของเหตุการณ์ และการเลือกการกระทำและเส้นเรื่องเพื่อนำเสนอและแก้ไขปมปัญหาหรือความขัดแย้ง ทั้งนี้การพัฒนาของโครงเรื่องจะเกิดขึ้นเมื่อตัวละครกระทำการและตอบสนองต่อปมปัญหาหรือความขัดแย้ง โดยปมปัญหาหรือความขัดแย้งนี้มีหลากหลายรูปแบบและในเรื่องราวหนึ่ง ๆ อาจพบปมปัญหาหรือความขัดแย้งได้มากกว่าหนึ่งอย่าง ซึ่งตัวละครหลักหรือตัวละครเอก (protagonist) อาจจะต้องเผชิญกับปมปัญหาหรือความขัดแย้งในตัวเอง ซึ่งเป็นความขัดแย้งของความรู้สึกภายในตัวละครหลัก ความขัดแย้งกับธรรมชาติ ซึ่งมักพบในเรื่องราวเกี่ยวกับการรอดชีวิต ความขัดแย้งกับบุคคลโดยเฉพาะอย่างยิ่งกับตัวร้าย (antagonist) และความขัดแย้งกับสังคม ซึ่งก็คือกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ในสังคม

นอกจากนี้โครงสร้างพื้นฐานในการเล่าเรื่องมีด้วยกัน 3 รูปแบบ ดังนี้

2.1 โครงเรื่องแบบตามลำดับเหตุการณ์หรือตามปฏิทิน (chronological order) คือการเปิดเรื่องที่เรียงตามลำดับก่อนหลังของเหตุการณ์ โดยจะเป็นช่วงเวลาเดียวกันของวันหรือวันในแต่ละสัปดาห์สำหรับตัวละครทุกตัว

2.2 โครงเรื่องแบบก้าวหน้า (progressive plots) คือโครงเรื่องที่ดำเนินเหตุการณ์หรือเรื่องราวไปตามโครงสร้างเชิงละคร (dramatic structure) นั่นคือการเปิดเรื่องด้วยปมปัญหาหรือความขัดแย้ง จากนั้นเหตุการณ์ก็จะดำเนินไปสู่จุดเปลี่ยนหรือจุดสำคัญสูงสุด (climax) ของเหตุการณ์ และคลี่คลายหรือจบลงด้วยการแก้ปมปัญหาหรือความขัดแย้ง

2.3 โครงเรื่องแบบเป็นตอน (episodic structure) คือโครงเรื่องที่ปมปัญหาหรือความขัดแย้งและการคลี่คลายของปมปัญหาในแต่ละตัวละครถูกเชื่อมโยงไปยังบทหรือตอนอื่น ๆ ผ่านตัวละครหรือแก่นเรื่อง

สำหรับแบบแผนของการกระทำที่จะทำให้เรื่องราวดำเนินไปนั้นมีดังนี้

1) ความสงสัยหรือระทึกขวัญ (suspense) หมายถึงการทำให้เกิดความคาดหวังหรือการรอคอยอย่างคาดหวังว่าสิ่งใดจะเกิดขึ้น จะเกิดขึ้นเมื่อไหร่ ทำไมจึงเกิดขึ้น ทางออกของปัญหา ผลลัพธ์ของเหตุการณ์ และสวัสดิภาพที่ดีของตัวละคร

2) การจบหรือทิ้งท้ายแบบค้างคา (cliffhanger) หมายถึงการใช้ความสงสัยหรือความระทึกขวัญในตอนท้ายของบทหรือตอนเพื่อจะนำไปสู่บทถัดไป

3) การบอกใบ้เหตุการณ์ล่วงหน้า (foreshadowing) หมายถึงผู้แต่งบอกใบ้ให้ทราบว่าจะเกิดอะไรขึ้นต่อไป ซึ่งเป็นแบบแผนที่ทำให้สามารถคาดเดาเหตุการณ์หรือเรื่องราวได้

4) การเร้าอารมณ์ (sensational) หมายถึงการที่ผู้แต่งไม่ได้ปลดปล่อยข้อสงสัยหรือความระทึกขวัญ เช่น ในเรื่องราวลึกลับ ระทึกขวัญ

5) จุดเปลี่ยนหรือจุดสำคัญสูงสุด (climax) หมายถึงช่วงเวลาที่ความสนใจพุ่งสูงสุด และอาจจะเป็นช่วงวิกฤตหรือจุดเปลี่ยนของตัวละครหลัก และอาจทำให้รู้ได้ว่าเรื่องราวจะจบลงอย่างไร ซึ่งทางออกของปมปัญหาหรือความขัดแย้งนี้คือการคลี่คลายของเรื่องราว (denouement) โดยเมื่อจุดพลิกผันของเรื่องราวได้รับการแก้ไขก็จะนำผู้อ่านไปสู่ตอนจบที่น่าพึงพอใจ ทั้งการจบแบบปิดเรื่อง (closed ending) ที่สร้างความประทับใจให้กับผู้อ่าน หรือจบแบบทิ้งท้ายให้ผู้อ่านไปคิดต่อ (open ending)

3. ฉาก (setting) หมายถึงเวลา สถานที่ และสภาพแวดล้อมที่การกระทำนั้นเกิดขึ้น ซึ่งฉากจะช่วยสร้างบรรยากาศ สีสัน หรือทำให้เข้าถึงอารมณ์ของเรื่องราว มีอิทธิพลต่อชีวิตของตัวละคร โดยฉากจะมีหน้าที่ในการอธิบายความขัดแย้ง แสดงสถานะของตัวร้ายเช่นในเรื่องราวเกี่ยวกับการรอดชีวิต อธิบายตัวละคร และทำหน้าที่ในเชิงสัญลักษณ์ เช่น ความดีหรือความชั่วร้ายในนิทานพื้นบ้าน ทั้งนี้ฉากสามารถจำแนกได้เป็น 2 ประเภท ดังนี้

3.1 ฉากหลัง (backdrop setting) หมายถึงฉากที่บ่งบอกถึงสถานที่ที่การกระทำนั้นเกิดขึ้น แต่ไม่ได้มีบทบาทในเรื่องราว เช่น ฉากทิวทัศน์ในละคร โดยเรื่องราวที่แตกต่างกันสามารถใช้หรือปรากฏในฉากเหมือนกันได้

3.2 ฉากแบบองค์รวม (integral setting) หมายถึงฉากที่ค่อนข้างมีบทบาทที่สำคัญอย่างมากในการช่วยอธิบายปมปัญหาหรือความขัดแย้งให้ชัดเจนมากขึ้น เช่นในเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ฉากจะต้องให้ความเป็นจริงเกี่ยวกับเรื่องราว หรือฉากที่ตัวร้ายคุกคามตัวละครหลักของเรื่อง เช่น ในเรื่องราวเกี่ยวกับการรอดชีวิตที่ฉากอาจจะรับบทเป็นตัวร้าย นอกจากนี้ฉากยังสามารถถูกใช้เพื่ออธิบายความเชื่อและการกระทำของตัวละคร

4. ตัวละคร (characters) หมายถึงคน สัตว์ที่ทำให้มีกริยาท่าทาง ความรู้สึกนึกคิดคล้ายมนุษย์ (personified animal) หรือวัตถุซึ่งไม่มีชีวิต (inanimate objects) ที่การกระทำและคุณสมบัติถูกจำกัดโดยบทบาทของตัวละครในเรื่องราว ทั้งนี้ตัวละครสามารถจำแนกได้ 2 ลักษณะคือ

4.1 ตัวละครแบบแบน (flat character) คือตัวละครที่ยังพัฒนาไม่เต็มที่ เป็นตัวละครที่มีบุคลิกลักษณะเพียงมิติเดียว ไม่เปลี่ยนแปลง

4.2 ตัวละครแบบกลม (rounded character) คือตัวละครที่มีหลายมิติที่มีความขัดแย้งและความซับซ้อนที่สมจริง

ทั้งนี้ในการสร้างบุคลิกลักษณะของตัวละคร (characterization) เพื่ออธิบายเกี่ยวกับตัวละครนั้นสามารถใช้การกระทำหรือบทสนทนาในการแนะนำตัวละคร โดยวิธีการพื้นฐานในการแนะนำตัวละครนี้มีด้วยกัน 3 แบบคือ การอธิบายตัวละครอย่างตรงไปตรงมา การนำเสนอผ่านการกระทำของตัวละคร และการเปิดเผยความคิดและอารมณ์ของตัวละคร

5. ลีลา (style) หมายถึงรูปแบบหรือวิธีการที่ผู้แต่งใช้คำเพื่อสื่อสารถึงบางสิ่งบางอย่าง เช่น ความคิด อารมณ์ และคาดการณ์ถึงความเข้าใจ ทั้งนี้ผู้แต่งสามารถเลือกใช้ลีลาที่หลากหลายได้ดังนี้

5.1 ความหมายโดยนัย (connotation) ความหมายในลักษณะนี้ไม่ใช่ความหมายตามตัวอักษรของคำ แต่เป็นการที่คำนั้นนำผู้อ่านให้เห็นถึงความเชื่อมโยง ภาพ หรือความประทับใจในเรื่อง

5.2 มโนภาพ (imagery) คือความดึงดูดใจในเชิงประสาทสัมผัส ได้แก่ รูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส และต่ออารมณ์ของผู้อ่าน

5.3 ภาษาภาพพจน์ (figurative language) คือการใช้อุปมาโวหาร (figure of speech) เพื่อสร้างการเปรียบเทียบหรือความเชื่อมโยง โดยเป็นการใช้คำในนัยยะที่ไม่ใช่ความหมายตามตัวอักษร โดยมีลักษณะดังนี้

5.3.1 บุคลาธิษฐาน (personification) หมายถึงการนำเอาบุคลิกลักษณะของคนไปใส่กับสัตว์ พืช วัตถุที่ไม่มีชีวิต พลังแห่งธรรมชาติ หรือความคิดในเชิงนามธรรม

5.3.2 อุปมาโวหาร (simile) หมายถึงการเปรียบเทียบวัตถุ การกระทำ หรือคุณลักษณะสองชนิดที่แตกต่างว่าสิ่งหนึ่งเหมือนกับอีกสิ่งหนึ่ง โดยจะใช้คำเชื่อมที่มีความหมายเช่นเดียวกับคำว่า “เหมือน” เช่น ดุจ ราวกับว่า

5.3.3 อุปลักษณ์ (metaphor) หมายถึงการเปรียบเทียบว่าสิ่งหนึ่งเป็นอีกสิ่งหนึ่ง นั่นคือการเปรียบเทียบของสองสิ่งว่าเป็นสิ่งเดียวกัน โดยไม่มีการใช้คำว่า “เหมือน”

5.3.4 อติพจน์ (hyperbole) หมายถึงการกล่าวมากเกินจริงโดยมุ่งหมายที่จะสร้างความขบขันหรือการเน้นย้ำ ซึ่งต้องไม่พิจารณาความหมายตรงตัวอักษร

6. มุมมองการเล่าเรื่อง (point of view) หมายถึงมุมมองที่เรื่องราวถูกบอกกล่าว ซึ่งผู้เล่าอาจจะเป็นผู้แต่งหรือตัวละครตัวใดตัวหนึ่ง โดยมุมมองการเล่าเรื่องมีดังนี้

6.1 บุคคลที่ 1 (first person) คือการบอกเล่าเรื่องราวจากภายในหัวของตัวละคร ซึ่งมุมมองการเล่าเรื่องตามแนวนี้ช่วยสร้างความน่าเชื่อถือและความใกล้ชิดคุ้นเคยระหว่างตัวละครกับผู้อ่าน โดยตัวละครมักจะใช้สรรพนามบุรุษที่ 1 ได้แก่ ฉัน (I)

6.2 บุคคลที่ 1 ในฐานะผู้สังเกตการณ์ (first-person observer) คือตัวละครที่ไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำนั้นโดยตรงบอกเล่าเรื่องราวที่เขาหรือเธอสังเกตเห็น โดยจะมีการใช้สรรพนามบุรุษที่ 1 ได้แก่ ฉัน (I)

6.3 ผู้แต่งในฐานะผู้สังเกตการณ์ (author-observer) หมายถึงบุคคลที่ 3 บอกเล่าเกี่ยวกับการกระทำ คำ ท่าทางอย่างปราศจากอคติและโดยปราศจากการเข้าไปในจิตใจของตัวละครหรือการนำเสนอข้อวิพากษ์วิจารณ์ของผู้แต่ง โดยตัวละครจะถูกอ้างถึงในลักษณะของสรรพนามบุรุษที่ 3 เช่น เขา (he) เธอ (she) หรือพวกเขา (they)

6.4 มุมมองแบบพระเจ้าหรือผู้เล่ารู้รอบด้าน (omniscient) หมายถึงผู้แต่งเป็นผู้ที่รอบรู้และเข้าใจในทุกรายละเอียดของการกระทำ ไม่ว่าจะเป็นความรู้สึกนึกคิดที่ตระหนักรู้หรือไม่ตระหนักรู้และความรู้สึกของตัวละคร โดยผู้เล่าเรื่องแบบพระเจ้านี้จะรู้ทั้งปัจจุบัน อดีต อนาคต และบางทีก็วิพากษ์วิจารณ์การกระทำของตัวละคร และจะมีการใช้สรรพนามบุรุษที่ 3

6.5 มุมมองแบบผสมผสาน (combination) หมายถึงผู้แต่งอาจจะผสมมุมมองข้างต้นผ่านทางบทสนทนา บันทึกในไดอารี่ หรือเทคนิคอื่น ๆ

7. น้ำเสียง (tone) คือสิ่งที่บอกให้ทราบถึงความรู้สึกของผู้แต่งต่อประเด็น ตัวละคร และผู้อ่าน โดยเป็นผลมาจากโครงสร้างประโยค ตัวเลือกของคำ แบบแผนหรือการใช้คำ และการเรียบเรียง ทั้งนี้น้ำเสียงสามารถอธิบายได้ในหลายลักษณะทั้งอารมณ์ขัน ใจดี น่ารัก น่าพึงพอใจ หยาบกระด้าง เป็นมิตร จริงจัง ร่าเริง ลึกลับ แฝงนัย หรือเย้าแหย่ ทั้งนี้ผู้อ่านจะตอบสนองต่อน้ำเสียงที่หลากหลายด้วยวิถีทางที่แตกต่างกันขึ้นกับความชื่นชอบและประสบการณ์ อย่างไรก็ตามบางน้ำเสียงอาจจะเหมาะกับประเภทงานที่แตกต่างกัน เช่น น้ำเสียงแนวขบขันเชิงเสียดสีในงานวรรณกรรมสำหรับผู้ใหญ่อาจจะไม่เหมาะในวรรณกรรมสำหรับเด็ก เนื่องจากอาจจะเกินกว่าประสบการณ์ของเด็กที่จะตีความ

แม้งานวรรณกรรมแต่ละประเภทจะแบ่งปันองค์ประกอบข้างต้นร่วมกัน แต่องค์ประกอบเหล่านี้อาจจะทำหน้าที่แตกต่างกัน โดยองค์ประกอบบางอย่างอาจจะสำคัญกับงานบางประเภทมากกว่างานประเภทอื่น แต่ความแตกต่างอาจจะถูกทำให้พร่าเลือน เช่นหากเป็นงานประเภทที่สมจริง (realistic) ตัวละครจะสะท้อนชีวิตประจำวัน ต้องมีแก่นเรื่อง ฉากต้องสมจริงและน่าเชื่อถือ ส่วนโครงเรื่องก็ต้องใช้ปมปัญหาหรือความขัดแย้งประเภทที่มีความสมจริง และมุมมองของเรื่องต้องเป็นการเล่าจากมุมมองบางอย่าง ส่วนงานประเภทชีวประวัตินั้น ตัวละครต้องเป็นบุคคลจริง แก่นเรื่องต้องเป็นความจริงที่มีความเป็นสากล ฉากต้องเป็นของจริง โครงเรื่องต้องสะท้อนเป้าหมายหรือปมปัญหาที่น่าเชื่อถือ และมุมมองการเล่าเรื่องจะเป็นมุมมองของผู้เล่าเรื่อง ขณะที่งานประเภทแฟนตาซีนั้น ตัวละครจะมีความเชื่อในประสบการณ์ของตนเองหรืออาจจะไม่ใช่มนุษย์ แก่นเรื่องต้องนำเสนอความจริงที่เป็นสากล ฉากอาจเกิดจากมโนภาพแต่ต้องดูน่าเชื่อถือ โครงเรื่องจะใช้ปมปัญหาหรือความขัดแย้งระหว่างความดีและความชั่วร้ายหรือระหว่างปัจจุบันและอนาคต และมุมมองการเล่าเรื่องจะเป็นมุมมองของผู้เล่าเรื่องที่จะมี

อิทธิพลต่อการยอมรับในเรื่องราวของผู้อ่าน ในภาพรวมแม้องค์ประกอบในด้านตัวละคร แก่นเรื่อง โครงเรื่อง ฉาก และมุมมองการเล่าเรื่องจะมีความแตกต่างกันตามประเภทของงาน ทว่าในส่วนของลีลาและน้ำเสียงนั้นจะขึ้นอยู่กับผู้แต่งในทุกประเภทงาน

จากแนวคิดข้างต้นสามารถสรุปองค์ประกอบการเล่าเรื่องที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการศึกษานี้ได้ 9 องค์ประกอบ ดังนี้

1. โครงเรื่อง (Plot) หมายถึงเหตุการณ์หลักของเรื่องเล่าที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาต่าง ๆ และถูกเชื่อมร้อยเข้าด้วยกันด้วยตรรกะเชิงเหตุและผล โดยเป็นการบอกเล่าถึงสิ่งที่เกิดขึ้นในเรื่องราว เส้นเรื่อง (story line) ที่หมายถึงลำดับของเหตุการณ์ และการเลือกการกระทำและเส้นเรื่องเพื่อนำเสนอและแก้ไขปมปัญหาหรือความขัดแย้ง

2. การพัฒนาการหรือการเดินเรื่องหมายถึงวิธีการแบ่งขั้นตอนในการเดินเรื่อง ซึ่งมีวิธีแบ่งได้หลายแบบ อาทิ การพัฒนาการหรือการเดินเรื่องของเรื่องเล่าประเภทโศกนาฏกรรม (Drama) โดย Freytag ที่นำเสนอลักษณะการเดินเรื่องเป็นแผนภาพที่เรียกว่า “ปิรามิดของไฟรทาก” (Freytag’s Pyramid) การพัฒนาตัวเรื่องตามทัศนะของ Todorov

3. แก่นเรื่อง (Theme) หมายถึงกรอบแนวคิดหลักหรือจุดรวมที่เป็นศูนย์กลางของเรื่องราว หรือสิ่งที่เรื่องเล่านั้นมุ่งหมายถึงอย่างแท้จริง

4. ตัวละคร (Characters) หมายถึงตัวแสดงที่ดำเนินเรื่องราวที่นำไปสู่การประกอบสร้างความหมาย โดยอาจจะเป็นคน สัตว์ที่ทำให้มีกริยาท่าทาง ความรู้สึกนึกคิดคล้ายมนุษย์ (personified animal) หรือวัตถุซึ่งไม่มีชีวิต (inanimate objects) ซึ่งสามารถจำแนกได้หลายลักษณะ เช่น ตัวละครหลักหรือตัวละครรอง ตัวละครที่มีพลวัตรหรือตัวละครที่หยุดนิ่ง ตัวละครแบนหรือตัวละครกลม

5. ฉาก (Setting) หมายถึงเวลา สถานที่ และสภาพแวดล้อมที่เหตุการณ์ของเรื่องเล่าเกิดขึ้น โดยจะช่วยสร้างบรรยากาศ สีสัน หรือทำให้เข้าถึงอารมณ์ของเรื่องราว มีอิทธิพลต่อชีวิตของตัวละคร และจะมีหน้าที่ในการอธิบายความขัดแย้ง แสดงสถานะของตัวร้ายเช่นในเรื่องราวเกี่ยวกับการรอดชีวิต อธิบายตัวละคร และทำหน้าที่ในเชิงสัญลักษณ์ เช่น ความดีหรือความชั่วร้ายในนิทานพื้นบ้าน

6. ความขัดแย้งหรือปมขัดแย้ง (Conflict) หมายถึงสิ่งที่ตัวแสดงต้องต่อสู้ดิ้นรน โดยสามารถจำแนกความขัดแย้งได้ 4 ประเภท ได้แก่ ความขัดแย้งภายในจิตใจ ความขัดแย้งระหว่างคนกับคนหรือระหว่างกลุ่มบุคคล ความขัดแย้งระหว่างคนกับสังคม ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับพลังภายนอก

7. จุดยืนของผู้เล่า (Narrator Standpoint/Point of View) หมายถึงอำนาจของผู้เล่าเรื่องในการประกอบสร้างความหมายต่าง ๆ ซึ่งจะมีอิทธิพลต่อเรื่องเล่าและวิธีการเล่าเรื่อง โดยแบ่งเป็น 4 ประเภท ดังนี้ ผู้เล่าเรื่องที่เป็นบุรุษที่หนึ่ง ผู้เล่าเรื่องเป็นบุรุษที่ 3 การเล่าเรื่องจากมุมมองที่เป็นกลาง และการเล่าเรื่องแบบผู้รอบรู้ (สัพพัญญู)

8. ลีลา (Style) หมายถึงรูปแบบหรือวิธีการที่ผู้แต่งใช้คำเพื่อสื่อสารถึงบางสิ่งบางอย่าง เช่น ความคิด อารมณ์ และคาดการณ์ถึงความเข้าใจ ทั้งนี้ผู้แต่งสามารถเลือกใช้ลีลาที่หลากหลาย ได้แก่ ความหมายโดยนัย มโนภาพ ภาษาภาพพจน์

9. น้ำเสียง (Tone) คือสิ่งที่บอกให้ทราบถึงความรู้สึกของผู้แต่งต่อประเด็น ตัวละคร และผู้อ่าน ทั้งนี้น้ำเสียงเป็นผลมาจากโครงสร้างประโยค ตัวเลือกของคำ แบบแผนหรือการใช้คำ และการเรียบเรียง โดยสามารถอธิบายได้ในหลากหลายลักษณะทั้งอารมณ์ขัน ใจดี น่ารัก น่าพึงพอใจ หยาบกระด้าง เป็นมิตร จริงจัง ร่าเริง ลึกลับ แฝงนัย หรือเย้าแหย่

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง “เรื่องเล่าความพิการในงานวรรณกรรมไทย” ให้ความสำคัญกับการศึกษาถึงการประกอบสร้างความหมายเกี่ยวกับความพิการและคนพิการโดยตัวคนพิการเอง นั่นคือการพิจารณาว่าคนพิการประกอบสร้างความหมายความพิการและคนพิการภายใต้วาทกรรมความพิการแบบใด และผ่านองค์ประกอบการเล่าเรื่องในลักษณอย่างไร ซึ่งจากความสนใจดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยจะจำแนกงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่อการศึกษาในครั้งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ งานวิจัยเกี่ยวกับวรรณกรรมเยาวชน งานวิจัยเกี่ยวกับสื่อและคนพิการ งานวิจัยเกี่ยวกับมุมมองต่อความพิการ ดังนี้

2.5.1 งานวิจัยเกี่ยวกับวรรณกรรมเยาวชน

สำหรับงานวิจัยเกี่ยวกับวรรณกรรมเยาวชนจะครอบคลุมประเด็นด้านองค์ประกอบของวรรณกรรมเยาวชน รวมถึงองค์ประกอบในส่วนของปก ได้แก่ คำโปรยปกหลัง และภาพคนชายขอบในวรรณกรรมเยาวชน ดังนี้

กุณฑิกา ชาพิมล มาโนช ดินลานสกูล และนิดา มีสุข (2559) ศึกษาเรื่อง “องค์ประกอบของวรรณกรรมเยาวชนประเภทบันเทิงคดีที่ได้รับรางวัลชนะเลิศรางวัลหนังสือดีเด่นของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน รางวัลแว่นแก้ว และรางวัลนายอินทร์อะวอร์ด ระหว่างปีพุทธศักราช 2546-2555” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบของวรรณกรรมเยาวชน ได้แก่ การสร้างโครงเรื่อง ตัวละคร บทสนทนา แก่นเรื่อง ฉาก และมุมมองการเล่าเรื่อง ทั้งนี้ผลการศึกษาพบว่าโครงเรื่องของวรรณกรรมเยาวชนจะไม่ซับซ้อน โดยการเปิดเรื่องมี 3 ประเภท ได้แก่ การเปิดเรื่องโดยการบรรยาย ซึ่งเป็นการเล่าเรื่องราวในชีวิตประจำวัน ความรู้สึกนึกคิด และความเป็นมาของตัวละคร การเปิดเรื่องโดยการพรรณนาที่ทำให้ผู้อ่านจินตนาการถึงบรรยากาศหรือฉากที่สำคัญต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในเรื่อง และการเปิดเรื่องโดยใช้นาฏการหรือการกระทำของตัวละครที่เป็นการให้รายละเอียดผ่านการกระทำ คำพูด ความคิด ความรู้สึกของตัวละคร ขณะที่การดำเนินเรื่องจะปรากฏใน 2 ลักษณะ

คือการดำเนินเรื่องตามปฏิทินและแบบไม่มีกรอบเวลา สำหรับการดำเนินเรื่องตามปฏิทินจะมี 2 ประเภท ได้แก่ แบบเล่าเหตุการณ์อย่างต่อเนื่องที่เป็นการลำดับเหตุการณ์ตามฤดูกาลและลักษณะของธรรมชาติในแต่ละฤดูกาลที่เป็นตัวบ่งชี้วันเวลา และแบบเป็นเหตุเป็นผลที่ผู้เขียนจะกล่าวถึงปูมหลังที่มาของปัญหาหรือความขัดแย้ง เพื่อนำเข้าสู่เนื้อเรื่อง ส่วนการดำเนินเรื่องแบบไม่มีกรอบเวลาจะเป็นในลักษณะของความเหนือจริง (surrealistic) อย่างเรื่องราวการเดินทางข้ามมิติเวลา

นอกจากนี้จุดวิกฤตของเรื่องจะมี 3 ประเภท ได้แก่ การผูกเรื่องที่ใช้ปมประเด็นปัญหาตั้งแต่เริ่มเรื่องเพื่อบีบคั้นตัวละครให้ต้องแก้ไขปัญหา การซ่อนปมที่ปิดบังเรื่องราวความเป็นของมาตัวละครเอกในตอนเริ่มเรื่องและเฉลยเรื่องราวทั้งหมดในตอนจบ และการสร้างเงื่อนไขโดยการให้เบาะแสที่จะเปิดปมปัญหาในตอนเริ่มเรื่องและค่อย ๆ บอกรายละเอียดที่เป็นเบาะแสที่มากขึ้นเรื่อย ๆ จนกลายเป็นจุดวิกฤต ส่วนการคลี่คลายของเรื่องจะมีลักษณะของการตัดสินใจ การค้นหาคำตอบ การยอมรับความจริง และการเผชิญหน้ากับปัญหา สำหรับการจบเรื่องจะมีด้วยกัน 3 ประเภท ได้แก่ การจบเรื่องแบบมีความสุข การจบเรื่องแบบสมจริงในชีวิตที่ตัวละครจะประสบกับความผิดหวัง ความเสียใจ และความสูญเสีย ขณะที่การจบเรื่องแบบทิ้งให้คิดเป็นการทิ้งคำถามให้ผู้อ่านคาดเดาด้วยตัวเอง ไม่ได้นำเสนอว่าปัญหาที่เกิดขึ้นคลี่คลายได้สำเร็จหรือไม่ ส่วนความขัดแย้งนั้นพบทั้งความขัดแย้งภายในตัวละคร และความขัดแย้งภายนอกที่เป็นได้ทั้งความขัดแย้งระหว่างตัวละครกับตัวละคร และความขัดแย้งระหว่างตัวละครกับสิ่งแวดล้อม

สำหรับการสร้างตัวละครนั้น พบว่าตัวละครมี 4 ประเภท ได้แก่ ตัวละครแบบสมจริง ตัวละครแบบอุดมคติ ตัวละครเหนือจริง และตัวละครแบบบุคคลวัตที่เป็นการสร้างให้สิ่งไม่มีชีวิตให้มีความคิด ความรู้สึก การกระทำเช่นเดียวกับมนุษย์ ส่วนการนำเสนอตัวละครนั้นพบว่ามีการนำเสนอตัวละครทางตรงที่เป็นการทำให้รู้จักตัวละครโดยผู้เล่าเรื่องและโดยตัวละครอื่น และการนำเสนอตัวละครทางอ้อม ซึ่งทำให้รู้จักตัวละครจากการกระทำของตัวละคร บทสนทนา และความคิดของตัวละคร

ทั้งนี้ในการสร้างบทสนทนานั้นพบว่ามีการสร้างบทสนทนาเพื่อดำเนินเรื่องและการสร้างบทสนทนาเพื่อนำเสนอตัวละครเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจและรู้จักตัวละครนั้นได้ทันที ขณะที่การนำเสนอแก่นเรื่องนั้นจะปรากฏใน 2 ลักษณะคือการนำเสนอผ่านการบอกเล่าโดยตรงของผู้เล่าเรื่อง และการนำเสนอผ่านการกระทำของตัวละคร ส่วนการสร้างฉากนั้นพบว่ามีการสร้างฉากทั้งแบบสมจริงและแบบเหนือจริง สำหรับมุมมองการเล่าเรื่องนั้นพบว่าผู้เล่าเรื่องมีทั้งที่เป็นบุรุษที่หนึ่งและบุรุษที่สาม โดยในส่วนของบุรุษที่หนึ่งนั้นพบว่าทำให้เสมือนว่าผู้อ่านกำลังอยู่ในตำแหน่งของตัวละครเอกที่มองเรื่องราวต่าง ๆ ผ่านสายตาของตัวละครที่เป็นผู้เล่าเรื่อง ขณะที่มุมมองการเล่าเรื่องโดยบุรุษที่สามนั้นพบว่ามีทั้งผู้เล่าเรื่องอย่างรู้แจ้งเห็นจริงทุกอย่าง ซึ่งทำให้ผู้อ่านสามารถรับรู้ความคิดภายในจิตใจของตัวละครทุกตัว และผู้เล่าเรื่องที่มีขอบเขตจำกัดที่เป็นมุมมองที่มองเช่นเดียวกับตัวละครใดตัวละครหนึ่ง แต่ไม่มีตัวตนในวรรณกรรม ซึ่งทำให้ผู้อ่านมีมุมมองเหมือนกับเป็นเพื่อนร่วมทางที่อยู่เคียงข้างตัวเอก

สำหรับการศึกษาคำโปรยปกหลังนั้นพบในงานของพัชรพร มูลมั่ง (2559) ที่ศึกษาใน 2 ส่วน ได้แก่ องค์ประกอบของโปรยปกและการใช้ภาษา ทั้งนี้องค์ประกอบของโปรยปกหลังในหนังสือวรรณกรรมเยาวชนจะพิจารณาทั้งหมด 9 องค์ประกอบ ได้แก่ โครงเรื่องหรือเรื่องย่อ สาระแนวคิด การแนะนำตัวละคร การยกเนื้อหาบางส่วนจากวรรณกรรม ภาพ รางวัลที่ได้รับ คำนิยม ประวัติผู้แต่งหรือภูมิหลัง และการแนะนำวรรณกรรมเล่มอื่น ๆ

ผลการศึกษาพบว่าโครงเรื่องหรือเรื่องย่อมี 2 ลักษณะ คือโครงเรื่องที่เปิดเรื่อง ซึ่งเป็นการเกริ่นนำถึงข้อมูลทั่วไปจนนำไปสู่จุดเริ่มต้นหรือปมปัญหาสำคัญของเรื่อง และโครงเรื่องที่กล่าวถึงจุดวิกฤติของปัญหา ซึ่งกล่าวถึงจุดวิกฤตที่เป็นปัญหาสำคัญของเรื่อง ส่วนสาระแนวคิดหรือแนวคิดสำคัญที่ผู้แต่งต้องการนำเสนอนั้นพบใน 4 ลักษณะคือ การแสดงทัศนะหรือแนวคิดที่ผู้แต่งต้องการนำเสนอไปยังเยาวชน การแสดงอารมณ์หรือการนำเสนออารมณ์ความรู้สึกของตัวละคร การแสดงพฤติกรรมของตัวละคร และการแสดงสภาพและเหตุการณ์บางช่วงชีวิตของตัวละคร ขณะที่การแนะนำตัวละครจะเป็นการให้ข้อมูลบางอย่างของตัวละครเอก โดยปรากฏทั้งการแนะนำตัวละครสิ่งมีชีวิตที่เป็นคน ซึ่งจะเป็นการแนะนำชื่อ เพศ อายุ พฤติกรรม และบทบาทสำคัญในเรื่อง รวมถึงสิ่งมีชีวิตที่เป็นสัตว์ ทั้งนี้จะเป็นการให้ข้อมูลตัวละครเอกเพียงตัวเดียว และการให้ข้อมูลของตัวละครเอก 2 ฝ่ายที่มีความขัดแย้งกัน สำหรับการยกเนื้อหาบางส่วนจากวรรณกรรมจะเป็นการกล่าวถึงสาระสำคัญของเรื่องที่ทำให้เห็นถึงกลวิธีการเล่าเรื่องของผู้แต่งทั้งจากบุรุษที่ 3 ที่เป็นการเล่าเรื่องจากผู้เล่าที่ทำให้เห็นความรู้สึกนึกคิดของตัวละครเอก และบุรุษที่ 1 ที่แทนตัวเองว่า “ผม” และ “ฉัน” เพื่อบอกเล่าเรื่องราวในมุมมองของตัวเอง

ด้านภาพพบว่ามีการใช้ภาพใน 2 ลักษณะ คือภาพวาดที่เกี่ยวกับชื่อเรื่องหรือตัวละครและภาพที่สอดคล้องกับข้อความที่ปรากฏร่วมกันบนปกหลัง และภาพคาบหน้าหรือภาพที่คาบเกี่ยวกับปกหน้า ที่เป็นภาพปูพื้นหลังให้กับข้อความ ไม่ได้มีความสอดคล้องกับชื่อเรื่อง ตัวละคร หรือข้อความที่ปรากฏร่วมกัน ส่วนรางวัลที่ได้รับพบทั้งรางวัลระดับชาติ นานาชาติ หรือรางวัลที่ผู้แต่งได้รับ ขณะที่คำนิยมพบคำนิยมจากผู้มีชื่อเสียงหรือผู้ทรงคุณวุฒิเพียงคนเดียวหรือสำนักพิมพ์ และคำนิยมจากผู้มีชื่อเสียงหรือผู้ทรงคุณวุฒิตั้งแต่สองคนขึ้นไปผ่านสำนักพิมพ์ สำหรับประวัติผู้แต่งหรือภูมิหลังพบว่ามีการให้ข้อมูลด้านประวัติส่วนตัว ประวัติการศึกษา ประวัติการทำงาน และผลงานต่าง ๆ นอกจากนี้ยังพบการแนะนำวรรณกรรมเรื่องอื่น ๆ ในสำนักพิมพ์เดียวกัน และวรรณกรรมเล่มอื่น ๆ ที่มีเนื้อหาต่อเนื่องกับวรรณกรรมเรื่องนั้น ๆ

สำหรับการใช้ภาษาโน้มน้าวใจบนปกหลังพบว่ามี 4 ลักษณะ ได้แก่ การให้เหตุผล การเร้าอารมณ์ การใช้บุคลิกหรือชื่อเสียงส่วนตัว และการเสนอแนะ ทั้งนี้การให้เหตุผลพบว่ามีด้วยกัน 3 กลวิธีคือนิรนัย อุปนัย และการเหตุผลสัมพันธ์ โดยนิรนัยจะเป็นการอ้างสิ่งที่คนส่วนมากยอมรับอยู่แล้วเพื่อสนับสนุนข้อเสนอใหม่ เช่น การอ้างความนิยมจากผู้อ่านจำนวนมาก ขณะที่วิธีอุปนัยคือการอ้างกรณีเฉพาะเพื่อนำไปสู่ข้อสรุปรวม เช่น การอ้างจุดมุ่งหมายของการนำเนื้อหาไปปรับใช้ในชีวิต

ประจำวัน เนื้อเรื่องที่สนุกจนถูกนำไปสร้างเป็นภาพยนตร์ และสำหรับการหาความสัมพันธ์จะเป็นการอ้างจากเหตุไปหาผลหรือจากผลไปหาเหตุ

ส่วนการเร้าอารมณ์พบว่ามีการใช้ข้อความที่กระตุ้นให้ผู้อ่านสนใจอยากรู้อยากเห็นและการใช้คำถาม และการเร้าอารมณ์ด้วยการกล่าวถึงรางวัลที่วรรณกรรมเล่มนั้น ๆ ได้รับ ขณะที่การใช้บุคลิกหรือชื่อเสียงส่วนตัวมีทั้งชื่อเสียงของผู้แต่งและการอ้างคำนิยมจากผู้มีชื่อเสียง สำหรับการเสนอแนะพบ 3 ลักษณะคือการทำให้เป็นส่วนหนึ่งของผู้อ่าน โดยใช้สรรพนามแทนผู้อ่านว่า “คุณ” และการใช้ภาษาที่ไม่เป็นทางการ การเสนอแนะสิ่งที่เข้ากับอุปนิสัย ความรู้สึก ความเชื่อ ความปรารถนาของผู้อ่าน การนำเสนอเนื้อหาที่ตรงกับความต้องการของเยาวชนคือการต้องการความสำเร็จและความต้องการความรักและเป็นที่รัก และการสังเกตดูระดับความรู้สึก ความสนใจ วัย และทัศนคติของผู้อ่าน ซึ่งเป็นการบอกให้ผู้อ่านได้ทราบในเบื้องต้นถึงประเภทของวรรณกรรม

นอกจากนี้ภัทรขวัญ ทองเถาว์ (2554) ศึกษาเรื่อง “ภาพคนชายขอบในวรรณกรรมเยาวชน” โดยผลการศึกษาพบว่าคนพิการซึ่งถูกจัดอยู่ในกลุ่มคนชายขอบในบริบทสังคมและวัฒนธรรมถูกนำเสนอว่าน่าสงสาร ใช้ชีวิตด้วยความยากลำบาก มีกรรม แต่สามารถยืนหยัดได้อย่างมีศักดิ์ศรีและเป็นที่ยอมรับของคนในสังคมได้ เนื่องจากมีสิ่งดีหรือความสามารถอื่นมาชดเชยความบกพร่องด้านร่างกาย ปรับตัวให้ใช้ชีวิตได้เสมือนคนปกติเพื่อก้าวผ่านความรู้สึกแปลกแยกและแตกต่างจากคนปกติ ซึ่งปัจจัยสำคัญในการเสริมกำลังใจคนพิการคือคนใกล้ชิดในครอบครัวและคนในสังคมแวดล้อม

สำหรับกลวิธีการนำเสนอพบว่านำเสนอผ่านโครงเรื่อง ตัวละคร และฉากและบรรยากาศ โดยโครงเรื่องจะนำเสนอให้เห็นภาพความทุกข์ยากและปัญหาของคนชายขอบ ความแปลกแยกจากคนในสังคม ทั้งนี้การคลี่คลายปมปัญหาของคนชายขอบจะใช้ตัวละครที่มีลักษณะนิสัยที่ดี มีบุคคลใกล้ชิดช่วยเหลือ และอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี แต่หากขาดสภาพแวดล้อมที่ เอื้ออำนวย ขาดกำลังใจและสิ่งยึดเหนี่ยวในชีวิตจะทำให้ตัวละครไม่สามารถแก้ปัญหาของตนเองได้

ขณะที่การนำเสนอผ่านตัวละครจะเป็นการบรรยายของผู้เขียนโดยตรง ที่ผู้เขียนจะบรรยายเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับตัวละคร โดยให้ตัวละครเป็นผู้ดำเนินเรื่อง และจากบทบาทในเรื่อง ที่จะเป็นการแสดงผ่านพฤติกรรมและบทสนทนาระหว่างตัวละครที่เป็นคนชายขอบด้วยกัน หรือระหว่างคนชายขอบกับตัวละครที่ไม่ได้เป็นคนชายขอบ หรือตัวละครที่ไม่ได้เป็นคนชายขอบ รวมทั้งยังพบกลวิธีสร้างตัวละครชายขอบจากความคิดของตัวละครในฐานะผู้เล่าเรื่อง

ส่วนการนำเสนอผ่านฉากและบรรยากาศพบว่ามีทั้งฉากที่เป็นสถานที่ เวลา และวิถีชีวิตหรือสภาพสังคม โดยจะนำเสนอถึงพื้นที่ทุรกันดาร ห่างไกลความเจริญ แร้นแค้น ทรุดโทรม การมีชีวิตที่แตกต่างหรือมีคุณภาพชีวิตที่ต่ำ ซึ่งจะนำเสนอให้เห็นตำแหน่งหรือพื้นที่ของคนชายขอบในสังคมได้อย่างชัดเจนมากขึ้น

2.5.2 งานวิจัยเกี่ยวกับสื่อและคนพิการ

จากการที่การศึกษาในครั้งนี้ให้ความสนใจกับการประกอบสร้างความหมายความพิการในวรรณกรรมเยาวชนที่ผู้แต่งเป็นคนพิการ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวกับสื่อและคนพิการ ซึ่งในการศึกษานี้จะให้ความสนใจไปที่สื่อใน 2 ลักษณะ คือสื่อประเภทบันเทิงคดี (Fiction) ที่เนื้อหาอยู่บนฐานของเรื่องแต่ง และสื่อประเภทสารคดี (Non-Fiction) ที่เนื้อหาอยู่บนฐานของเรื่องจริงหรือเหตุการณ์จริง รวมถึงการศึกษาเปรียบเทียบภาพของคนพิการในสื่อหลากหลายชนิด ดังนี้

1. <u>งานวิจัยเกี่ยวกับวรรณกรรม/นวนิยาย/นิทานและคนพิการ</u>

กุลภา วจนสาระ (2548) ศึกษาภาพตัวแทนทางสังคมของคนพิการในสังคมไทยจากงานวรรณกรรมไทย ซึ่งผลการศึกษาพบว่าอัตลักษณ์ของตัวละครพิการจะถูกตอกย้ำผ่านการใช้คำพูดและภาษาในเชิงอุปมาอุปไมยที่ชี้ชัดถึงภาวะความบกพร่องต่าง ๆ และมีนัยในเชิงการดูถูกเหยียดหยาม เช่น “ไอ้ง่อย” “อีบ้า” “ปัญญาอ่อน” ซึ่งกลายเป็นการสร้างภาพที่เป็นแบบฉบับตายตัว (stereotype image) ให้แก่คนพิการ โดยสังคมไทยประกอบสร้างภาพคนพิการใน 2 ลักษณะ คือภาพของคนพิการที่มีชะตากรรมน่าเวทนาสงสาร เนื่องจากเผชิญกับชะตากรรมที่ทำให้มีร่างกายไม่สมประกอบ เป็นตราบาปหรือปมด้อยในชีวิตที่สะท้อนออกมาทางกายภาพ และภาพของคนพิการที่ช่วยเหลือพึ่งพาตัวเองไม่ได้ ต้องมีคนดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิด และอยู่ในความดูแลของผู้เชี่ยวชาญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาพของคนพิการที่ปรากฏในนวนิยายยุคแรก เช่น “ชายน้อย” จากเรื่องบ้านทรายทอง ซึ่งในแง่นี้คนพิการจึงหมายถึงคนที่บกพร่อง ไม่สมประกอบ และต้องพึ่งพาคนอื่นรอบข้าง ทั้งนี้อัตลักษณ์บางภาพก็มีการผลิตซ้ำอย่างต่อเนื่อง ขณะที่บางภาพก็เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยและบริบททางสังคมเศรษฐกิจ

ส่วนแก่นเรื่องและเค้าโครงเรื่อง และบทบาทหน้าที่ของตัวละครพิการในเรื่องพบว่ามีลักษณะการดำเนินเรื่องใน 3 ลักษณะ โดยลักษณะแรกคือการนำเสนอถึงความมีอำนาจเหนือหรือการครอบงำของความเป็นปกติ และการปฏิเสธไม่ยอมรับความพิการ ที่แสดงให้เห็นถึงทัศนคติทางสังคมที่มองว่าความพิการหรือคนพิการเป็นสิ่งที่ด้อยกว่าคนที่มีร่างกายครบทุกอวัยวะหรือความเป็นปกติสะท้อนการให้คุณค่ากับความเป็นปกติที่หมายถึงความสมบูรณ์มากกว่าความพิการที่หมายถึงความไม่สมบูรณ์ ไม่สมประกอบ และเป็นการยืนยันซ้ำต่อชุดของบรรทัดฐานทางสังคมวัฒนธรรมที่มองว่า “ความเป็นปกติย่อมเหนือกว่าความพิการเสมอ” ขณะเดียวกันก็มีการนำเสนอและตอกย้ำอย่างต่อเนื่องถึงการปฏิเสธไม่ยอมรับความพิการด้วยการแสดงความรังเกียจ การดูถูกเหยียดหยาม และการตอกย้ำให้คนพิการแตกต่างกลายเป็น “คนอื่น” ในสังคม ดังนั้นบทบาทหน้าที่ของตัวละครพิการส่วนใหญ่จึงเป็นภาพแสดงความไม่ปกติที่มีหน้าที่ในการสะท้อนให้เห็นสิ่งที่เรียกว่าความปกติเท่านั้น ลักษณะที่สองคือการหวนหาความงดงามในอดีต (nostalgic) ซึ่งสวยงามน่าตื่นเต้นกว่าสภาวะที่เป็นอยู่ปัจจุบัน หรืออดีตก่อนที่จะประสบกับความพิการ ซึ่งเกิดกับตัวละครที่ไม่ได้พิการมาแต่กำเนิด การเผชิญหน้ากับความพิการจึงเป็นการกระชากตัวละครจากความเป็นปกติมาอยู่ในโลกความพิการที่รันทดหดหู่ ยากแก่การทำ

ใจให้ยอมรับ ความพิการคือสิ่งที่คุกคามความเป็นปกติ เป็นสิ่งที่เลวร้าย และทำให้ชีวิตของคนที่เคยปกติต้องสูญเสียโอกาสในชีวิต และลักษณะที่สามคือลักษณะเชิงสัญลักษณ์ (symbolic) โดยเฉพาะการสื่อความหมายถึงชะตากรรมของการมีชีวิตอยู่ของมนุษย์ที่ความพิการสื่อให้เห็นถึงความไม่สมบูรณ์พร้อมของชีวิต ที่คนพิการถูกใช้เป็นภาพในเชิงลบในทางอุปมาและเป็นสัญลักษณ์ถึงผู้ที่ไม่ได้รับการยอมรับจากสังคมหรือเป็นการกันคนพิการออกจากสังคมของคนปกติ นอกจากนี้ภายใต้การดำเนินเรื่องและบทบาทหน้าที่ของตัวละครพิการยังพบว่าในนวนิยายหลายเรื่องที่เป็นครอบครัวชนชั้นกลางมีการให้ความรู้และให้ความสำคัญกับการเลี้ยงดู ความเอาใจใส่ และการให้ความรักความอบอุ่นในครอบครัวเพื่อเป็นต้นทุนทางอารมณ์ในการเผชิญกับปัญหาในโลกแห่งความเป็นจริง ซึ่งเป็นการปรับเปลี่ยนทัศนคติที่มองคนพิการและความพิการในมิติที่อยู่ไกลตัว ควบคุมไม่ได้ มาเป็นเรื่องของครอบครัวที่คนใกล้ชิดมีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของคนพิการ

ด้านมิติของพื้นที่ทางสังคมของตัวละครพิการพบว่ามีพัฒนาการจากยุคแรก ๆ ที่คนพิการไม่มีพื้นที่ทางสังคม ต้องอยู่ในพื้นที่เฉพาะหรือส่วนตัว ปิดบังซ่อนเร้นความพิการจากสายตาของสาธารณะ มาสู่การที่ตัวละครพิการเริ่มมีบทบาท มีพื้นที่ทางสังคม และถูกยอมรับเป็นส่วนหนึ่งของสังคม โดยในยุคแรก ๆ ตัวละครพิการมักต้องอาศัยและดำเนินชีวิตอยู่ในพื้นที่เฉพาะของตัวเอง นั่นคือในห้องของตัวเอง ในบ้าน และมีปฏิสัมพันธ์เฉพาะกับคนในครอบครัวเท่านั้น ซึ่งดำเนินควบคู่ไปกับทัศนคติทางสังคมที่รังเกียจ ดูถูกเหยียดหยามคนพิการ หรือการให้ความเวทนาสงสารต่อคนพิการ ซึ่งเป็นการผลักคนพิการให้มีสถานะครึ่ง ๆ กลาง ๆ อยู่ตรงชายขอบ ไม่มีพื้นที่ทางสังคม ขณะที่ในยุคต่อมาตัวละครคนพิการเริ่มมีพื้นที่ทางสังคมมากขึ้น เป็นการนำเสนอประสบการณ์ชีวิตของคนพิการ แม้ว่าในบางเรื่องคนพิการจะยังอยู่แบบชายขอบที่ไม่สามารถเข้าถึงกิจกรรมปกติบางอย่างของคนปกติได้

ขณะที่ประเด็นของเพศภาวะ (gender) และเพศวิถี (sexuality) นั้น นวนิยายเหล่านี้นำเสนอภาพตัวแทนของผู้หญิงใน 2 ลักษณะ คือการใช้ความสัมพันธ์ที่มีต่อคนพิการแสดงให้เห็นคู่ตรงข้ามของลักษณะของผู้หญิงที่เรียกว่าเป็น “เมีย” และ “แม่” ที่ดี ภายใต้กรอบของวัฒนธรรมแบบวิกตอเรียนที่ใช้ค่านิยมเรื่องความเป็นกุลสตรี เป็นแม่บ้านแม่เรือน กิริยามารยาทอ่อนหวาน สุภาพเรียบร้อย รักนวลสงวนตัว เป็นแนวทางกำกับพฤติกรรรมของผู้หญิง และการเชื่อมโยงระหว่างความผิดปกติทางจิตเข้ากับประเด็นเรื่องเพศวิถี ซึ่งเห็นได้ชัดเจนในกรณีของผู้ป่วยทางจิตที่ปรากฏกับตัวละครเพศหญิงในหลายเรื่อง โดยเฉพาะตัวละคร “สมทรง” ในเรื่อง “คำพิพากษา” ที่แสดงออกถึงความต้องการทางเพศของตัวเองอย่างตรงไปตรงมา การไม่ระมัดระวังหวงแหนเนื้อตัวร่างกาย รวมถึงการเปิดเผยสิ่งที่ควรปกปิดของผู้หญิงในที่สาธารณะโดยเฉพาะในโรงเรียนและวัดที่เป็นสถานที่ต้องห้ามและสะท้อนว่าพฤติกรรมเช่นนี้เป็นที่คนผิดปกติทางจิตเท่านั้นที่จะสามารถกระทำได้

ด้าน อัฐมา โภคาพานิชวงษ์ (2549) ศึกษาเรื่อง “ภาพสะท้อนและเรื่องเล่า ‘ความพิการ’ ของผู้พิการในสังคมไทย” ซึ่งผลการศึกษาพบว่าชีวิตทางสังคมของคนพิการไม่ได้เปลี่ยนแปลงหรือแตกต่างจากอดีตมากนัก โดยความพิการเป็นภาพแทนของความสลดเวทนา ไม่ได้รับความเชื่อถือทางสังคม และไร้ความสามารถ คนพิการจึงควรอยู่ในพื้นที่เฉพาะ เผชิญกับการปิดกั้นจากสังคม ความพิการบางประเภทจำเป็นต้องได้รับการฟื้นฟูโดยแพทย์หรือผู้เชี่ยวชาญ เช่น คนพิการทางจิตและการเรียนรู้ ขณะที่ทัศนะต่อตนเองของคนพิการแตกต่างไปตามปัจจัยด้านครอบครัวและสังคม สถานภาพความรู้และสภาพพื้นฐานทางจิตใจของคนพิการ โดยคนพิการที่ไม่ยอมจำนนต่อวิธีคิดและรูปแบบการจัดการทางสังคมก็จะพยายามพัฒนาศักยภาพที่เหลืออยู่ ขณะที่คนพิการที่ยอมรับต่อความเชื่อว่าพิการแล้วไม่สามารถทำอะไรได้ รวมถึงไม่สามารถก้าวข้ามความรู้สึกหดหู่ ก็จะประสบความสำเร็จได้ยาก

นอกจากนี้สังคมยังสร้างการรับรู้ต่ออัตลักษณ์ “ความพิการ” และการควบคุมทางสังคม โดยสร้างวาทกรรมที่ตอกย้ำว่าความพิการเป็นสภาวะตายตัวของร่างกายที่สูญเสียความสามารถ เสมือนตราประทับ (stigma) เป็นแหล่งของความเสื่อมทางศักยภาพ คนพิการมีสถานะไม่เท่าคนปกติ และมักถูกลดทอนคุณค่าว่าเป็นบุคคลที่ไม่สมบูรณ์ ต่ำกว่ามนุษย์ ซึ่งนำไปสู่ความชอบธรรมในการจัดการต่อความพิการว่าเป็นผลกรรมที่ได้กระทำไว้ คนพิการต้องพึ่งพาและถูกกำหนดโดยคนอื่น อีกทั้งต้องอยู่ในความควบคุมดูแลและจัดการของคนไม่พิการ

ทั้งนี้อำนาจของความรู้จากผู้เชี่ยวชาญนำไปสู่การควบคุมจัดการอัตลักษณ์ของคนพิการที่กำหนดให้คนพิการเป็นเพียงผู้ที่ต้องได้รับการรักษาฟื้นฟู ลดทอนคุณค่าในตัวตนของคนพิการ และเปลี่ยนผ่านจากอัตลักษณ์ของคนปกติไปสู่อัตลักษณ์ของความเป็นคนพิการโดยสมบูรณ์ รวมถึงไม่เปิดพื้นที่แก่ความรู้ชุดอื่น ๆ อีกทั้งยังพบการต่อรองความหมายจากความพิการผ่านการต่อสู้ต่อรองใน 5 ลักษณะ ได้แก่ การนิยามความพิการเป็น “ความบกพร่อง” ที่ทดแทนได้โดยใช้ผัสสะที่แตกต่าง การทำให้เป็นปกติหรือการสร้างใหม่ของชีวิตที่เป็นปกติ การเกิดใหม่ของตัวตนหรืออัตลักษณ์ การปกปิดความพิการและสร้างพื้นที่เฉพาะกลุ่ม และการนิยามความพิการเป็น “ความแตกต่างทางวัฒนธรรม”

นอกจากนี้ถนอมนวล หิรัญเทพ (2551) ศึกษาเรื่อง “วาทกรรมความพิการในเรื่องเล่าสมัยใหม่” โดยพบว่าความหมายความพิการมีความสัมพันธ์กับวาทกรรมความพิการในสังคมวัฒนธรรมไทยในแต่ละยุคสมัยที่เป็นบริบทของการประพันธ์งานชิ้นนั้น ๆ โดยในยุคจารีต วาทกรรมสำคัญคือวาทกรรมศาสนาพุทธ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเชื่อเรื่องกรรมเก่า การเวียนว่ายตายเกิด โดยความพิการหมายถึงวิบากของกรรมชั่วและอาจเกิดขึ้นข้ามภพชาติตามความเชื่อเรื่องเวียนว่ายตายเกิด นอกจากนี้คำสอนเรื่องการทำบุญทำทานและความเมตตากรุณานำไปสู่ความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่สร้างคนพิการเป็น “วัตถุเพื่อการสงเคราะห์” ขณะที่ในยุคเวทนานิยม-สังคมสงเคราะห์ ในช่วงแรกที่เป็นยุคการสร้างชาติไทยไปสู่อารยะ (2476-2500) วาทกรรมสำคัญคือวาทกรรมการแพทย์ วาทกรรมยูเจนิกส์ และวาทกรรมการสงเคราะห์ โดยมีการนำฐานความคิดการสร้างบรรทัดฐานร่างกายและจิตใจที่ปกติมาใช้ในการ

ควบคุมจัดการร่างกายและจิตใจของพลเมือง ดังนั้นความพิการจะถูกสร้างความหมายเป็นความบกพร่องผิดปกติและวัตถุเพื่อการสงเคราะห์ ส่วนในช่วงที่สองที่เป็นยุคการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ (2500-2524) มีวาทกรรมสำคัญคือวาทกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพ เนื่องจากมีฐานการคิดอยู่บนระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเสรีนิยม ซึ่งทำให้ความพิการหมายถึงภาระของสังคมที่ต้องการการฟื้นฟู โดยเน้นการจัดการให้คนพิการเข้าใกล้กับบรรทัดฐานตัวตนปกติมากที่สุด รวมถึงการให้อำนาจแก่ผู้เชี่ยวชาญทางการแพทย์เหนือคนพิการด้วย สำหรับในยุคการเติบโตของสิทธิมนุษยชนของคนพิการ (2524-ปัจจุบัน) พบว่าวาทกรรมใหม่ที่สำคัญคือวาทกรรมสิทธิมนุษยชนของคนพิการที่เคลื่อนไหวเรียกร้องสิทธิและสวัสดิการต่าง ๆ ขณะเดียวกันก็มีความพยายามรณรงค์ให้คนทั่วไปเกิดความเข้าใจความคิดและลีลาการดำเนินชีวิตแบบคนพิการเองที่มิใช่ความพยายามจะต้องเป็นเหมือน “คนปกติ” เป็นการสร้างการปรากฏของคนพิการในปริมณฑลสาธารณะจากจุดยืนของคนพิการ

โดยสรุปวาทกรรมหลัก ๆ ที่สำคัญเกี่ยวกับคนพิการในสังคมไทย ได้แก่ วาทกรรมทางการแพทย์ วาทกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ วาทกรรมเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ขณะที่วาทกรรมพุทธศาสนาโดยเฉพาะความเชื่อเรื่องกรรม การเวียนว่ายตายเกิด และความเมตตาต่อผู้ตกทุกข์ได้ยาก รวมถึงวาทกรรมการสงเคราะห์ก็ยังทำงานอยู่ในสังคมโดยตลอดเช่นกัน โดยที่ส่วนใหญ่จะเป็นในเชิงสนับสนุนวาทกรรมหลัก

ภายใต้บริบทดังกล่าว เรื่องเล่าสมัยใหม่ของไทยมีส่วนร่วมในปฏิสัมพันธ์ทางวาทกรรมข้างต้น ทั้งในแง่ของการผลิตซ้ำและเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ของวาทกรรมต่าง ๆ โดยนวนิยายไทยที่นำเสนอเรื่องความพิการแบ่งได้เป็น 3 ช่วง ได้แก่ นวนิยายแนวเวทนานิยม-สังคมสงเคราะห์ (2476-ต้นทศวรรษที่ 2500) ซึ่งมองความพิการด้วยกรอบบรรทัดฐานร่างกายและจิตใจปกติ ทำให้มองความพิการเป็นความสูญเสีย โศกนาฏกรรมของชีวิต จึงต้องเน้นการกำจัดความพิการ ขณะที่นวนิยายยุคการฟื้นฟูสมรรถภาพ (ทศวรรษ 2520-2530) จะสนับสนุนวาทกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพ ซึ่งเน้นการฟื้นฟูคนพิการให้มีลักษณะใกล้เคียงที่สุดกับคนปกติเพื่อกลับเข้าสู่ระบบทุนนิยม ส่วนนวนิยายยุคพหุวัฒนธรรม (ทศวรรษ 2540) เป็นนวนิยายที่ปรากฏกระแสของความหลากหลายทางวัฒนธรรม โดยแม้ว่ายังมีการสนับสนุนวาทกรรมแบบเดิมที่เกี่ยวข้องกับคนพิการตามกระแสหลักอย่างวาทกรรมการแพทย์ แต่ก็มีความเปลี่ยนแปลงบางประการที่แสดงถึงการยอมรับความแตกต่างของคนพิการมากขึ้น เช่น การนำเสนอร่างกายและเพศวิถีแบบใหม่ ๆ ของคนพิการ การให้ความหมายใหม่ ๆ กับวาทกรรมเดิม ๆ เกี่ยวกับความพิการ ส่วนในเรื่องเล่าชีวิตที่ตีพิมพ์ระหว่างปี 2518 ถึง 2546 พบว่ามีการเขียนเรื่องภายใต้กรอบใหญ่ของวาทกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพ โดยคนพิการควรได้โอกาสให้เข้ามาแข่งขันเป็นส่วนหนึ่งของสังคมได้ผ่านกระบวนการฟื้นฟูเพื่อให้เข้าใกล้บรรทัดฐานของสังคม อีกทั้งโวหารหรือโครงเรื่องสำคัญคือโวหารการเอาชนะอุปสรรคและการทดแทนทางจิตวิญญาณ แต่ก็มีการมองความพิการด้วยกระบวนทัศน์เชิงการสร้างทางสังคมด้วยเช่นกัน ซึ่งเป็นข้อแตกต่างจากนวนิยายที่ศึกษา

ด้านกันต์ฤทัย สืบสายเพ็ชร และถิรนันท์ อนวัชศิริวงศ์ (2560) ศึกษาถึงคุณลักษณะกระบวนทัศน์การเล่าเรื่องและกลวิธีการนำเสนอปรัชญาการดำรงชีวิตอิสระในวรรณกรรมประเภทอัตชีวประวัติหรือเรื่องเล่าประสบการณ์ของคนพิการ รวมถึงทัศนคติของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดพิมพ์เรื่องเล่าประสบการณ์ของคนพิการ โดยใช้กระบวนทัศน์การเล่าเรื่อง (Narrative Paradigm by Walter R. Fisher) ซึ่งผลการศึกษาคุณลักษณะของวรรณกรรมประเภทอัตชีวประวัติหรือเรื่องเล่าประสบการณ์ของคนพิการพบว่าผู้แต่งเป็นคนพิการทางการเคลื่อนไหวหรือทางร่างกายมากที่สุด และส่วนใหญ่ใช้ชีวิตกับความพิการมากว่า 20 ปี ด้านโครงเรื่องพบว่าเป็นแนวชัยชนะเหนืออุปสรรค โดยแม้ว่าจะเปิดเรื่องด้วยภาวะวิกฤตหรือปัญหา แต่ตัวละครก็จะสามารถผ่านพ้นได้และมีจิตใจที่เข้มแข็งมากขึ้น และจบด้วยความสุขความสำเร็จของตัวละคร ส่วนเทคนิคการนำเสนอนั้นเกือบทั้งหมดใช้สรรพนามบุรุษที่ 1 มีเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่ใช้สรรพนามบุรุษที่ 3 ในการเล่าเรื่อง โดยที่ลักษณะของเนื้อหาที่นำเสนอแบ่งเป็น 3 กลุ่มคือ สารคดีอัตชีวประวัติ สารคดีอัตชีวประวัติที่มีลักษณะของสารคดีประเภทอื่น และสารคดีอัตชีวประวัติที่มีลักษณะของหนังสือฮาวทู ขณะที่กลวิธีการนำเสนอที่พบมาก ได้แก่ การยกตัวอย่าง ยกบทสนทนาโต้ตอบ ใช้นิยามคำ ตั้งคำถามจำแนกเป็นข้อ ๆ ส่วนกลวิธีทางภาษาคือการใช้ภาษาเรียบง่าย ใช้ภาพพจน์ คำซ้ำและขยายความเพื่อแสดงอารมณ์ความรู้สึก ด้านการจัดพิมพ์พบว่าหนังสือเกือบทั้งหมดจัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์ขนาดเล็ก ที่ส่วนใหญ่ไม่มีการระบุว่าอยู่ในหมวดใด รองลงมาคือหมวดจิตวิทยา พัฒนาตนเอง แรงบันดาลใจ และลำดับต่อมาคือหมวดประวัติบุคคลชีวประวัติ สุดท้ายในส่วนของปกและภาพประกอบ พบว่าปกจะเป็นภาพที่แสดงอัตลักษณ์ความพิการของผู้แต่ง การดำรงชีวิตอิสระ สิ่งที่สนับสนุนการดำรงชีวิตอิสระ ภาพสัญลักษณ์ที่เกี่ยวพันกับชีวิตอิสระ และภาพแสดงชุมชนคนพิการ ขณะที่ภาพประกอบส่วนใหญ่เป็นภาพถ่ายในแต่ละช่วงชีวิตโดยเฉพาะเหตุการณ์สำคัญ และยังพบภาพวาดและภาพการ์ตูนด้วย

สำหรับกระบวนทัศน์การเล่าเรื่องนั้น ค่านิยมที่เด่นชัดของตัวละครคือความรักอิสระ ความภาคภูมิใจในตนเอง และการมีศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวให้ลุกขึ้นสู้ในยามที่ประสบวิกฤตในชีวิต โดยมีครอบครัวเป็นเบ้าหลอมตัวตนและสนับสนุนในทุกด้านโดยเฉพาะอย่างยิ่งความเพียรพยายามและความภาคภูมิใจในตนเอง อีกทั้งตัวละครในเรื่องเล่ายังสามารถเลือกหรือกำหนดเป้าหมายชีวิตของตนเองได้ แต่ขณะเดียวกันก็เรียกร้องให้สังคมจัดสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการในการใช้ชีวิตประจำวัน ขณะที่ปมปัญหาที่พบมากที่สุดคือปมปัญหาระหว่างตัวละครเอกหรือผู้เขียนที่เป็นคนพิการกับสังคมทั้งการไม่ยอมรับและปฏิบัติกับคนพิการโดยไม่คำนึงถึงสิทธิ ความเท่าเทียม ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ส่วนสถานที่และบรรยากาศของเรื่องพบว่าสถานที่หลักในเรื่องเล่าคือบ้านของตัวละครเอกที่เต็มไปด้วยความรักความอบอุ่นและการสนับสนุนจากสมาชิกในครอบครัว ขณะที่สถานที่สาธารณะสำหรับคนทั่วไปจะเป็นพื้นที่ในการแสดงความสามารถในการดำรงชีวิตของตัวละครเอก โดยในส่วนของบรรยากาศพบทั้งบรรยากาศที่สวยงามอบอุ่นที่ทำให้ตัวละคร

เอกสามารถดำรงชีวิตอิสระ ส่วนบรรยากาศเลวร้ายจะปรากฏเมื่อประสบอุปสรรคในการดำรงชีวิต และสุดท้ายมุมมองในการเล่าเรื่องจะใช้สรรพนามบุรุษที่ 1 เพื่อแสดงอารมณ์ความรู้สึกในแต่ละช่วงชีวิต

ขณะที่กลวิธีการนำเสนอปรัชญาการดำรงชีวิตอิสระพบใน 2 ลักษณะ โดยลักษณะแรกคือการใช้ความเป็นไปได้ของเรื่องเล่า นั่นคือการใช้เรื่องเล่าที่มีความสมบูรณ์และเป็นเอกภาพในการสื่อสารเรื่องราวชีวิตของคนพิการตั้งแต่เกิดหรือตั้งแต่ประสบอุบัติเหตุทำให้พิการ ผ่านโครงเรื่องที่มีความชัดเจนถึงการแสวงหาอิสระทั้งด้านร่างกายและจิตใจ และการแสดงหลักฐานสนับสนุนข้อโต้แย้งต่าง ๆ อย่างครบถ้วน รวมถึงการกระทำของตัวละครเอกถึงการดำรงชีวิตอิสระที่ไม่ขัดกับอุปนิสัยของตัวละคร ส่วนลักษณะที่สองคือการใช้ความน่าเชื่อถือของเรื่องเล่าที่เกิดจากการแสดงค่านิยมความรักอิสระ ความสำเร็จในชีวิต เพื่อให้เกิดผลทั้งในระดับบุคคลและสังคม เช่น การมีทัศนคติเชิงบวกกับตนเอง เห็นคุณค่าในตนเอง มีพลังในการต่อสู้กับอุปสรรค ความเข้าใจกันระหว่างคนพิการและไม่พิการ การช่วยเหลือ และการปฏิบัติต่อกันอย่างเท่าเทียม

นอกจากนี้ทัศนคติของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดพิมพ์เรื่องเล่าประสบการณ์ของคนพิการพบว่าทั้งกลุ่มผู้แต่ง ผู้แปลและผู้เรียบเรียงส่วนใหญ่ได้รับการติดต่อจากสำนักพิมพ์เพื่อให้สร้างสรรค์ผลงาน อย่างไรก็ตามยังพบกลุ่มผู้แต่งที่ดำเนินการจัดพิมพ์เองเพื่อถ่ายทอดประสบการณ์ชีวิตคนพิการให้คนทั่วไปได้รับรู้ เช่นเดียวกับผู้แปลและผู้เรียบเรียงบางคนที่แปลและเรียบเรียงขึ้นก่อนที่จะนำเสนอสำนักพิมพ์ เพราะมองว่าชีวิตของคนต้นเรื่องมีความน่าสนใจ ขณะที่ในส่วนของบรรณาธิการบรรณาธิการบริหาร ผู้อำนวยการ และที่ปรึกษาการจัดพิมพ์พบว่าพิจารณาจัดพิมพ์เรื่องเล่าเหล่านี้ เพราะต้องการสร้างแรงบันดาลใจและกำลังใจให้กับผู้อ่าน โดยมีปัจจัยแวดล้อมที่ช่วยสนับสนุนการจัดพิมพ์ทั้งบริบททางสังคมอย่างชื่อเสียงของคนพิการและการยอมรับคนพิการ บริบททางเศรษฐกิจอย่างการเผยแพร่เพื่อให้กำลังผู้ที่รู้สึกท้อแท้โดยเฉพาะจากผลกระทบทางเศรษฐกิจ และความสอดคล้องกับนโยบายของสำนักพิมพ์ สำหรับคุณค่าในเรื่องเล่าประสบการณ์นั้นพบว่าคือทัศนคติเชิงบวกที่ช่วยให้คนสามารถปลดปล่อยความสามารถและศักยภาพได้อย่างเต็มที่ รวมถึงความเป็นอิสระในการกำหนดเป้าหมายชีวิตของตนเองได้ มีพลังต่อผู้อ่านเพราะมาจากประสบการณ์จริง รวมถึงยังสามารถนำคุณค่าที่ได้รับจากเรื่องเล่ามาคิดพิจารณาและใช้ในชีวิตเพื่อความสำเร็จ รวมถึงก่อให้เกิดความเข้าใจ การช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างคนพิการและคนทั่วไป

ส่วนถนอมนวล หิรัญเทพ (2561) ศึกษานวนิยายเรื่อง*เดอะ สปีด ออฟ ดาร์ก (The Speed of Dark)* ของอลิซาเบท มูน (Elizabeth Moon) เพื่อวิเคราะห์การต่อรองทางอัตลักษณ์ของบุคคลออทิสติกจากความหมายของออทิสติกใน 2 กระแสหลัก ได้แก่ ความหมายตามกระบวนทัศน์ความพิการเชิงการแพทย์ (The medical paradigm of disability) และกระบวนทัศน์ความพิการเชิงวัฒนธรรม (The cultural paradigm of disability) โดยแม้ว่านวนิยายเรื่องนี้จะเลือกให้ความหมายออทิสติกผ่านกระบวนทัศน์กระแสหลักอย่างกระบวนทัศน์เชิงการแพทย์ที่ตัวละครเอกอย่างลูและเพื่อนจะเข้ารับการ

รักษาให้หายจากสภาวะออทิสติก แต่จากการวิพากษ์หรือตั้งคำถามต่อวาทกรรมออทิสติกกระแสหลักเชิงการแพทย์และการนำเสนออัตลักษณ์ออทิสติกภายใต้กระบวนทัศน์เชิงวัฒนธรรมน่าจะช่วยสร้างความเข้าใจและทำให้ผู้อ่านที่ส่วนใหญ่เป็นคนปกติเห็นถึงอัตลักษณ์เชิงวัฒนธรรมของบุคคลออทิสติก ในมุมหนึ่งนวนิยายเรื่องนี้ใช้กระบวนทัศน์ความพิการเชิงการแพทย์เป็นจุดยืนรวมในการให้ความหมายต่อสภาวะออทิสติกในฐานะของความผิดปกติ อีกทั้งยังพบภาพพจน์และถ้อยคำที่ใช้สื่อถึงออทิสติกในทางลบ ขณะที่ความปกติซึ่งเป็นสภาวะที่ตรงข้ามกับออทิสติกถูกบรรยายด้วยถ้อยคำในเชิงบวก

อย่างไรก็นวนิยายเรื่องนี้มีการวิพากษ์แนวคิดการใช้คนไม่พิการเป็นศูนย์กลาง (ableism) การใช้บรรทัดฐาน “ความเป็นปกติ” มามองออทิสติกในฐานะความผิดปกติหรือความบกพร่อง และวาทกรรมทางการแพทย์กระแสหลักที่ทำให้บุคคลออทิสติกกลายเป็นอื่นและถูกเลือกปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรมและถูกกีดกันออกจากส่วนหนึ่งของสังคม ผ่านการสร้างให้ตัวละครที่ยึดมั่นในบรรทัดฐานความปกติตามกระบวนทัศน์ความพิการเชิงการแพทย์เป็นตัวละครฝ่ายร้าย ขณะที่ตัวละครที่ยอมรับสภาวะออทิสติกในฐานะอัตลักษณ์ที่แตกต่างจะเป็นตัวละครฝ่ายดี ซึ่งสะท้อนถึงการทัดทานการให้ความหมายออทิสติกตามกระบวนทัศน์เชิงการแพทย์และการยืนยันอัตลักษณ์ออทิสติกตามกระบวนทัศน์เชิงสังคมหรือวัฒนธรรม โดยการวิพากษ์ซึ่งมีความหมายอย่างมากในการต่อรองอัตลักษณ์ออทิสติก ได้แก่ การวิพากษ์ผ่านมุมมองและคำพูดของตัวละครออทิสติกอย่างลูและเพื่อนร่วมงานที่เป็นออทิสติก ทั้งการวิพากษ์แนวคิดความปกติ (normality) หรือการใช้บรรทัดฐานความปกติ (norms)

นอกจากนี้ยังมีการวิพากษ์วาทกรรมทฤษฎีจิต (theory of mind) จากมุมมองของ “ผู้มืดบอดทางจิต” (mindblindness) ที่ถูกนำมาใช้เพื่ออธิบายลักษณะของบุคคลออทิสติกอย่างแพร่หลายตั้งแต่ยุคทศวรรษ 1980 จนถึงปัจจุบัน ผ่านตัวละครลูที่เป็นผู้เล่าบุรุษที่ 1 ที่เมื่อเทียบเคียงกับตัวละครที่เป็น “คนปกติ” ลูยังมีความบกพร่องในระดับหนึ่งในการเข้าใจความรู้สึกนึกคิดและเจตนาของตัวละครที่ตนมีปฏิสัมพันธ์ด้วย โดยการตั้งคำถามจากมุมมองของผู้ไม่รู้ของตัวละครลูนั้นกลับทำให้ในมุมมองของผู้อ่าน มีน้ำเสียงเชิงวิพากษ์แกมเสียดสีความสนใจของคนปกติที่มุ่งไปที่ความสามารถในการล่วงรู้ความรู้สึกนึกคิดของผู้อื่น และแม้ว่านวนิยายเรื่องนี้จะไม่ได้ปฏิเสธอย่างสิ้นเชิงถึง “ข้อจำกัด” ของบุคคลออทิสติกในการรับรู้ประสบการณ์และการเข้าใจผู้ที่ตนมีปฏิสัมพันธ์ด้วยตามวาทกรรมเชิงการแพทย์ หากแต่เป็นเพียงการตั้งคำถามต่อความแน่นอนของเส้นแบ่งระหว่างความปกติ/ไม่ปกติระหว่างบุคคลออทิสติกและบุคคลทั่วไปที่ถูกนำมาใช้เป็นเกณฑ์การตัดสินและความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เป็นธรรมต่อบุคคลออทิสติก

อีกทั้งยังพบการต่อรองอัตลักษณ์ออทิสติกที่ดูจะสอดคล้องกับกระบวนทัศน์ความพิการเชิงวัฒนธรรม (The cultural paradigm of disability) โดยการนำลักษณะของบุคคลออทิสติกบางประการมานำเสนอในลักษณะความเฉพาะตัวของบุคคลออทิสติก เช่น ลักษณะความสนใจรายละเอียด

ย่อยเฉพาะจุด ซึ่งดูจะเป็นคุณลักษณะเฉพาะตัวในเชิงบวกของกลุ่มบุคคลออทิสติกมากกว่าความผิดปกติตามความหมายในวาทกรรมทางการแพทย์

ด้านสุดารัตน์ มาศวรรณา (2561) ศึกษาถึงการสื่อความหมายคนพิการในนิทานกลุ่มชาติพันธุ์ไท จำนวน 19 เรื่อง จาก 7 กลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งผลการศึกษาพบว่าอนุภาคตัวละครที่พิการมี 3 ประเภท ได้แก่ 1) บุคคลที่มีความบกพร่องทางการเห็นหรือคนตาบอด (Blind) โดยจำแนกเป็นคนที่ตาบอดสนิทและสามารถมองเห็นอย่างเลือนราง 2) บุคคลที่มีความบกพร่องทางการได้ยินหรือคนหูหนวก โดยจำแนกเป็น 2 ประเภท คือหูตึงหรือผู้ที่สูญเสียการได้ยิน ได้ยินเสียงบ้าง และหูหนวกหรือคนที่ไม่สามารถได้ยินเสียงใด ๆ เลย และ 3) บุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกายหรือการเคลื่อนไหว หรือสุขภาพ ซึ่งมี 3 ประเภท ได้แก่ ขาพิการ จมูกบี้ และพิการอื่น ๆ

ส่วนการสื่อความหมายคนพิการในนิทานพบใน 5 ลักษณะคือ 1) ความพิการคือความตลกที่เกิดจากความแปลกประหลาดของร่างกายหรือพฤติกรรมที่แสดงออก 2) คนพิการคือคนด้อยโอกาส อย่างไรก็ตามหากไม่ย่อท้อต่อชีวิตและความพิการของตนเอง และหากได้รับโอกาส ก็สามารถต่อสู้กับปัญหาต่าง ๆ ได้เช่นเดียวกับคนทั่วไป 3) คนพิการคือคนที่น่ารังเกียจ เป็นพวกชายขอบของสังคม และไม่เป็นที่ต้องการ 4) คนพิการคือภาระและถูกลดทอนความเป็นมนุษย์ลง (Dehumanize) และ 5) คนพิการคือคนที่ควรได้รับความช่วยเหลือ ซึ่งหากได้รับการช่วยเหลือก็อาจเลื่อนชนชั้นทางสังคมได้

2. <u>งานวิจัยเกี่ยวกับเว็บไซต์ข่าวและคนพิการ</u>

นอกจากนี้การศึกษาของปราง ธาระวานิช (2563) ที่มุ่งเน้นศึกษาการนำเสนออัตลักษณ์คนพิการทางการเคลื่อนไหวผ่านหัวข้อข่าว ภาพข่าว และเว็บไซต์ข่าวขององค์กรที่เป็นสมาชิกของสภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย ได้แก่ เว็บไซต์ไทยรัฐ และองค์กรที่ก่อตั้งโดยคนพิการทางการเคลื่อนไหว ได้แก่ เว็บไซต์ Thisable โดยผลการศึกษาพบว่าเว็บไซต์ข่าวทั้งสองแห่งมีการใช้คำเรียกคนพิการด้วยคำว่า “พิการ” ร่วมกับเพศ วัย อาชีพ ความสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกัน แต่มีการเลือกใช้คำแสดงลักษณะแตกต่างทางร่างกายต่างกัน โดยเว็บไซต์ไทยรัฐส่วนใหญ่จะใช้คำเรียกคนพิการแบบตรงที่มีคำที่แสดงถึงความพิการหรือความบกพร่องทางร่างกายอย่างตรงไปตรงมา เช่น คนพิการ ผู้พิการ คนแขนด้วน ขณะที่เว็บไซต์ Thisable จะใช้คำอธิบายลักษณะความพิการทางร่างกายด้วยคำที่เกี่ยวข้องกับการแพทย์หรืออุปกรณ์ เช่น ผู้ใช้วีลแชร์ ผู้ป่วยติดเตียง นอกจากนี้เว็บไซต์ไทยรัฐออนไลน์ยังใช้คำหรือกลุ่มคำที่แสดงถึงความมีศักยภาพด้านกีฬา การศึกษา ความน่าสงสารและน่าเวทนา ถูกเอาเปรียบ ทำร้าย รังเกียจ ความช่วยเหลือหรือต้องการขอความช่วยเหลือเป็นหลัก ขณะที่เว็บไซต์ Thisable ใช้คำหรือกลุ่มคำที่แสดงถึงความมีศักยภาพหลากหลายด้านที่คลอบคลุมคุณค่าคนพิการ สิทธิมนุษยชน เสรีภาพ ความเหลื่อมล้ำ ความไม่เท่าเทียม ชีวิตอิสระ

ทั้งนี้เว็บไซต์ไทยรัฐยังนำเสนอข่าวคนพิการด้วยรูปแบบแนวคิดดั้งเดิม (Traditional Categories) ที่มองความพิการเป็นความเจ็บป่วยหรือความผิดปกติที่ต้องได้รับการรักษาจากแพทย์ โดย

คนพิการจะเป็นคนด้อยประสิทธิภาพและไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรม “ปกติ” ได้ ในภาพรวมเว็บไซต์ไทยรัฐนำเสนอข่าวเกี่ยวกับคนพิการโดยยึดวาทกรรมทางการแพทย์ วาทกรรมพุทธศาสนาในเรื่องเวรกรรม ความมีเมตตาต่อผู้ตกทุกข์ได้ยาก วาทกรรมสงเคราะห์ อีกทั้งในส่วนของภาพประกอบจะเน้นแสดงอวัยวะที่บกพร่องผิดบรรทัดฐานความเป็นปกติ เพื่อสร้าง “ความเป็นอื่น” ให้กับคนพิการ ขณะที่เว็บไซต์ Thisable มุ่งเน้นการรายงานข่าวคนพิการด้วยรูปแบบแนวคิดแบบก้าวหน้า (Progressive Categories) ที่มองคนพิการว่าเป็นสมาชิกของชุมชน แสดงออกทางการเมืองได้ตามกฎหมาย มีสิทธิพลเมืองเช่นเดียวกับคนกลุ่มอื่น ๆ อีกทั้งการนำเสนอข่าวจะเป็นไปในเชิงบวกโดยยึดวาทกรรมฟื้นฟูสมรรถนะคนพิการที่คนพิการควรได้รับโอกาสให้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของสังคมผ่านการฟื้นฟูและวาทกรรมทางสิทธิมนุษยชน

นอกจากนี้ความรู้ทางการแพทย์ที่มองความพิการว่าเป็น “ความผิดปกติ” ยังคงเป็นแนวทางหลักที่ครอบงำการให้ความหมายความพิการ ขณะเดียวกันความเชื่อในพระพุทธศาสนาในวัฒนธรรมไทยยังเป็นตัวแบ่งชนชั้นให้คนพิการด้อยกว่าคนทั่วไป เป็นวัตถุแห่งความน่าเวทนาสงสาร และแม้ว่าความรู้ด้านสิทธิมนุษยชนจะมีการก่อตัวขึ้น แต่ก็ไร้พลัง เนื่องจากถูกอำนาจจากชุดความรู้อื่นเข้าครอบงำ ส่วนความรู้ด้านสื่อใหม่ทำให้อัตลักษณ์และวาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับคนพิการสามารถถูกครอบงำกดทับหรือเคลื่อนตัวส่งเสริมได้อย่างมีพลังทั้งสองทิศทาง

ในภาพรวม เว็บไซต์ไทยรัฐออนไลน์และเว็บไซต์ Thisable นำเสนอถึงอัตลักษณ์ของคนพิการทางการเคลื่อนไหวอย่างสอดคล้องกันในประเด็นที่ว่าคนพิการเป็นผู้ที่มีร่างกายแตกต่างจากคนทั่วไป ไม่ใช่บุคคลกลุ่มเดียวกับคนทั่วไป และเป็นผู้มีศักยภาพ ทว่าขณะที่เว็บไซต์ไทยรัฐนำเสนอให้เห็นว่าคนพิการเป็นผู้ที่น่าเวทนาสงสาร และต้องการความช่วยเหลือสงเคราะห์ แต่เว็บไซต์ Thisable กลับนำเสนอว่าคนพิการเป็นผู้ที่ไม่น่าเวทนาสงสาร ต้องการความเข้าใจ และการช่วยเหลืออย่างเหมาะสม ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างอัตลักษณ์คนพิการในเว็บไซต์นั้นพบว่าอัตลักษณ์ที่สอดคล้องกันคือคนพิการเป็นผู้ที่มีร่างกายแตกต่างจากคนทั่วไป ไม่ใช่กลุ่มเดียวกับคนทั่วไป และเป็นผู้มีศักยภาพ แต่อัตลักษณ์ที่ขัดแย้งกันคือประเด็นที่ว่าคนพิการคือความน่าเวทนาสงสาร ซึ่งยังคงสะท้อนว่าสังคมไทยยังคงมีทัศนคติเชิงลบต่อคนพิการ แต่ขณะเดียวกันก็ยังเปิดโอกาสให้คนพิการได้ต่อรองต่ออัตลักษณ์ที่ถูกมอบให้ผ่านพื้นที่สื่อออนไลน์

3. <u>งานวิจัยเกี่ยวกับความพิการในสื่อสิ่งพิมพ์</u>

ณัฐนันท์ คำภา วิไลศักดิ์ กิ่งคำ และวิภาวรรณ อยู่เย็น (2558) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทางภาษากับอัตลักษณ์เชิงบวกแฝงนัยเชิงลบต่อคนพิการ โดยตัวบทที่ใช้ในการศึกษาได้แก่ ข่าวในหนังสือพิมพ์ไทยรายวัน นวนิยาย และบทความในจุลสารของสถาบันสร้างเสริมสุขภาพคนพิการ (สสพ.) ซึ่งผลการศึกษาพบว่ากระบวนการผลิตและกระจายตัวบทนั้น ในส่วนของตัวบทข่าวในหนังสือพิมพ์รายวัน ผู้ผลิตคือผู้เขียนที่เป็นนักข่าวและกองบรรณาธิการที่มีอำนาจในการเลือกใช้

ถ้อยคำภาษาที่สื่อถึงคนพิการ และจากการที่หนังสือพิมพ์วางจำหน่ายทุกวันจึงสามารถตอกย้ำอัตลักษณ์ของคนพิการที่มีการแฝงมุมเชิงลบได้ทุกวัน ส่วนตัวบทนวนิยายนั้น ผู้เขียนมักจะได้รับอิทธิพลจากบริบททางสังคมและวัฒนธรรมทำให้อัตลักษณ์ของคนพิการที่สื่อผ่านถ้อยคำภาษายังคงแฝงมุมมองเชิงลบ ขณะที่ตัวบทบทความในจุลสารนั้น เนื่องจากเป็นหน่วยงานที่ดำเนินการตามนโยบายของรัฐจึงมุ่งหมายที่จะปรับทัศนคติเชิงลบของคนทั่วไปต่อคนพิการให้เป็นไปในทางสร้างสรรค์และสร้างองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับคนพิการ ทำให้การพยายามโต้กลับวาทกรรมกระแสหลักเป็นไปได้ง่ายขึ้น

สำหรับกระบวนการบริโภคและตีความตัวบทข่าวหนังสือพิมพ์ไทยนั้น หากไม่ใช้วิจารณญาณในการอ่านจะได้รับวาทกรรมกระแสหลักโดยไม่รู้เท่าทัน จะมองว่าคนพิการไม่เท่าเทียมคนทั่วไปในด้านกายภาพและการดำเนินชีวิต ส่วนนวนิยายก็เช่นเดียวกันที่จะได้รับข้อมูลความคิดความเชื่อโดยไม่ทันตั้งตัว และส่วนใหญ่ก็ตอกย้ำวาทกรรมกระแสหลักที่เป็นมุมมองในเชิงลบเกี่ยวกับความบกพร่อง การแบ่งเขาแบ่งเรา ความไม่เท่าเทียม และต้องได้รับการช่วยเหลือ ขณะที่ตัวบทบทความในจุลสารนั้น ผู้อ่านมีความรู้ความสนใจเรื่องคนพิการจึงสามารถเปิดรับข้อมูลใหม่ ๆ ที่โต้กลับวาทกรรมกระแสหลัก แต่ขณะเดียวกันก็ยังตอกย้ำวาทกรรมกระแสหลักอย่างไม่รู้เท่าทัน เช่น ความไม่เท่าเทียม

ด้านผลการศึกษากลวิธีทางภาษาที่สื่ออัตลักษณ์เชิงบวกแฝงนัยเชิงลบต่อคนพิการพบว่ามี 6 กลวิธี โดยกลวิธีแรกคือการเลือกใช้คำศัพท์ใน 2 ลักษณะ ได้แก่ การใช้คำเรียกคนพิการในลักษณะของการจัดกลุ่มหรือประเภทของบุคคล เช่น คนพิการ ผู้พิการ หรือการนำคำว่าคนพิการมาใช้ร่วมกับถ้อยคำอื่น เช่น คนพิการผู้มีศักยภาพ ซึ่งมีการแฝงนัยสื่อถึงการแบ่งเขาแบ่งเรา คนพิการเป็นคนละกลุ่มกับคนทั่วไป อีกลักษณะหนึ่งคือการใช้กลุ่มคำกริยาที่เป็นคำแสดงพฤติกรรมที่ทำให้เห็นว่าคนพิการมีความสามารถ มีความเท่าเทียม แต่ขณะเดียวกันกลุ่มคำเหล่านี้ก็แฝงนัยเชิงลบที่สื่อถึงความไม่เท่าเทียมอย่างแท้จริง กลวิธีที่สองคือการใช้คำแสดงทัศนภาวะ ซึ่งก็คือรูปภาษาต่าง ๆ ที่ผู้พูดใช้แสดงระดับการให้คำมั่นหรือความเชื่อมั่นในประพจน์นั้น กลวิธีที่สามคือการกล่าวอ้างบุคคลที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ กลวิธีที่สี่คือการใช้ประโยคขัดแย้งที่มีเนื้อความขัดแย้งกัน กลวิธีที่ห้าคือการใช้ประโยคเงื่อนไขที่เป็นการใช้ประโยคที่มีเนื้อความเป็นเหตุเป็นผลกัน และกลวิธีที่หกคือการใช้มูลบท หรือการใช้รูปภาษาหรือถ้อยคำบางชนิดที่ผู้พูดกล่าวและสามารถสื่อความเชื่อที่มีอยู่ก่อน

ส่วนอัตลักษณ์เชิงบวกแฝงนัยเชิงลบต่อคนพิการที่สื่อผ่านกลวิธีทางภาษามี 5 อัตลักษณ์ ได้แก่ คนพิการคือคนที่มีศักยภาพ แต่ไม่ใช่บุคคลกลุ่มเดียวกับคนทั่วไป คนพิการคือคนที่มีความสามารถแต่มีร่างกายบกพร่อง คนพิการคือคนสู้ชีวิตแต่มีชีวิตลำบาก คนพิการคือคนที่อ่อนแอและไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้จึงมีชีวิตที่ไม่ดี และคนพิการคือคนที่ไม่เท่าเทียมคนทั่วไปจึงต้องให้ความช่วยเหลือ ทั้งนี้กลวิธีทางภาษาสามารถสื่ออัตลักษณ์ของคนพิการได้ ขณะเดียวกันอัตลักษณ์ของคนพิการก็ถูกตอกย้ำผ่านกลวิธีทางภาษา โดยที่บริบททางสังคมและวัฒนธรรมเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อตัวบท เช่น กฎหมายแม่บทที่สำคัญอย่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ความเชื่อทางศาสนา

2.5.3 งานวิจัยเกี่ยวกับมุมมองต่อความพิการ

สำหรับงานวิจัยเกี่ยวกับมุมมองต่อความพิการนั้นจะพบว่างานวิจัยในกลุ่มนี้จะเกี่ยวข้องกับบุคคล 2 กลุ่ม คือกลุ่มคนพิการและกลุ่มคนที่ไม่พิการ ดังนั้นเนื้อหาในส่วนนี้จะจำแนกเป็น 3 ส่วน คืองานวิจัยที่เกี่ยวกับมุมมองของคนพิการต่อความพิการ งานวิจัยเกี่ยวกับมุมมองของคนไม่พิการต่อความพิการ และงานวิจัยเกี่ยวกับความพิการจากมุมมองศาสนา ดังนี้

1. <u>งานวิจัยเกี่ยวกับมุมมองของคนพิการต่อความพิการ</u>

อารดา ครุจิต (2566) ศึกษาเรื่อง “การเล่าเรื่องชีวิตประจำวันของคนพิการในสื่อออนไลน์กับการต่อสู้เชิงความหมายของความพิการ” ซึ่งผลการศึกษาพบว่าการเล่าเรื่องชีวิตประจำวันของคนพิการในสื่อออนไลน์มีการสร้างความหมาย “ความธรรมดา” มีการใช้มุมมองในการเล่าเรื่องแบบบุรุษที่หนึ่งที่ขจัดเงื่อนไขความพิการออกไป โดยวิธีการสื่อสารเพื่อสร้างความหมายความธรรมดาเกี่ยวกับความพิการคือการแสดงการปรากฏตัวของคนพิการในฐานะคนธรรมดาด้วยการขจัดเงื่อนไขทางความพิการออกไป ได้แก่ คนพิการที่เป็นผู้หญิง คนพิการที่เป็นคู่รัก คนพิการที่นิยามความพิการด้วยตนเอง คนพิการที่พึ่งพาตนเองได้ คนพิการที่ทำสิ่งใด ๆ ก็ได้ และคนพิการที่แบ่งปันความสุข

นอกจากนี้ยังใช้วิธีการสื่อสารผ่านชีวิตประจำวันในการเล่าเรื่องชีวิตประจำวันของคนพิการเพื่อสร้างความหมาย “ความธรรมดา” ได้แก่ กิจกรรมยามว่างอย่างงานอดิเรก การแต่งหน้า การเล่นดนตรี การสื่อสารถึงกิจวัตรประจำวันที่เกี่ยวข้องกับร่างกายของตนเอง เช่น การรับประทานอาหาร การอาบน้ำแต่งตัว และกิจกรรมด้านความสัมพันธ์ เช่น ความสัมพันธ์ฉันครอบครัวระหว่างแม่-ลูก พ่อ-ลูก ความสัมพันธ์ฉันคนรัก และความสัมพันธ์ฉันเพื่อน โดยการเล่าเรื่องของคนพิการต่างประเทศและคนพิการไทยจะมีลักษณะที่แตกต่างกัน กล่าวคือการเล่าเรื่องของคนพิการต่างประเทศจะสื่อสารถึงความสัมพันธ์ฉันคนรักและการสื่อสารเรื่องความสัมพันธ์ทางเพศอย่างเด่นชัดกว่าความสัมพันธ์แบบอื่น ขณะที่การเล่าเรื่องของคนพิการไทยจะสื่อสารถึงความสัมพันธ์ครอบครัวอย่างเด่นชัด

สำหรับแก่นเรื่องนั้น วิธีการสื่อสารคือการแสดงจุดเน้นเกี่ยวกับสิ่งที่เป็นคุณค่าในชีวิตของมนุษย์ที่ไม่ต่างกันไม่ว่าจะพิการหรือไม่พิการ ได้แก่ อิสรภาพทางร่างกาย ความแตกต่างหลากหลาย การได้รับประสบการณ์ การก้าวข้ามอุปสรรค และความสุข โดยในส่วนของผู้ดำเนินเรื่องนั้น วิธีการสื่อสารจะเน้นการปรากฏตัวของคนพิการในฐานะผู้ดำเนินเรื่องหลักและในบางกรณีคนพิการที่เป็นผู้ดำเนินเรื่องหลักจะมีบทบาทเคียงคู่กับคนไม่พิการ ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว เช่น พ่อ-ลูก แม่-ลูก พี่-น้อง ความสัมพันธ์แบบคู่รัก และความสัมพันธ์ของเพื่อน โดยที่การเล่าเรื่องของคนพิการต่างประเทศจะมีบทบาทเคียงคู่แบบคนรักเด่นชัดกว่าบทบาทเคียงคู่อื่น ๆ ทั้งนี้ผู้ดำเนินเรื่องมักจะใช้การอรรถาธิบาย การตอบข้อสงสัย การสาธิต การแสดงความสามารถ การให้คนไม่พิการมีประสบการณ์แบบคนพิการ การบันทึกเรื่องราวประจำวัน และการเดินทางท่องเที่ยวไปในสถานที่ต่าง ๆ

ส่วนของโครงเรื่องจะเป็นตามลำดับที่ไม่ซับซ้อนใน 3 ขั้นตอนคือมีการเล่าเรื่องส่วนต้น ส่วนกลาง และส่วนสรุป โดยขอบเขตจะเป็นเรื่องระดับชีวิตประจำวันของบุคคล ขณะที่วิธีการสื่อสารประเด็นความขัดแย้งจะไม่ใช่ความขัดแย้งในตัวเองหรือขัดแย้งกับคนอื่น ๆ แต่จะเป็นประเด็นความขัดแย้งกับภายนอกที่มักจะมองไม่เห็น นั่นคือความขัดแย้งระหว่างสังคมกับคนพิการโดยเฉพาะวิธีคิดของสังคมที่มีต่อคนพิการ ได้แก่ ความพิการไม่ใช่เงื่อนไขต้องถูกกำหนดนิยามไว้แบบตายตัว ไม่ใช่เงื่อนไขแห่งความผิดปกติและความบกพร่อง ไม่ใช่เงื่อนไขต่อความสามารถหรือความประสบความสำเร็จในชีวิต ไม่ใช่เงื่อนไขต่อการขาดอิสรภาพทางร่างกาย ไม่ใช่เงื่อนไขต่อความงาม สิทธิในการตั้งครรภ์และเลี้ยงดูบุตรของสตรี และไม่ใช่เงื่อนไขต่อการขาดความสุขในชีวิต อีกทั้งจะใช้วิธีการสื่อสารทั้งแบบตรงไปตรงมาและแบบแฝง รวมถึงผู้เล่าจะมีการนำเสนอในประเด็นใดประเด็นหนึ่ง หรือบางครั้งก็จะเป็นการนำเสนอหลายประเด็นไปพร้อมกัน โดยใช้วิธีการสื่อสารแบบฉันมิตร เช่น การเล่าสู่กันฟัง การระบาย การเยียวยาซึ่งกันและกัน การทำความเข้าใจ เป็นต้น

สำหรับการตอบสนองของคนพิการในโลกจริงพบว่าความหมายเกี่ยวกับความพิการที่อยู่ในวิธีคิดของสังคมมี 2 ลักษณะ คือ ความหมายในเชิงความด้อยกว่าคนทั่วไป โดยสังคมมักมองคนพิการในมุมมองที่ด้อยกว่า (Inferiority) และความหมายในเชิงความเหนือกว่าคนทั่วไป ซึ่งกลุ่มตัวอย่างคนพิการส่วนใหญ่ไม่ยอมรับความหมายเกี่ยวกับความพิการในเรื่องความเหนือกว่า (Superiority) โดยความหมายในทั้งสองลักษณะจะมีความพิการเป็นเงื่อนไขผูกติดไว้เสมอ แต่ทว่าคนพิการในโลกจริงและคนพิการในโลกออนไลน์ต่างมีความเห็นพ้องต้องกันต่อความหมายความธรรมดาเกี่ยวกับความพิการว่าสิ่งที่คนพิการให้ความสำคัญและนำไปสู่การต่อสู้ทางความหมายและการสร้างการรับรู้ถึงความเท่ากัน (perceived equality) ในโลกทางความหมายในพื้นที่สื่อ ซึ่งความธรรมดาคือความเท่ากันในฐานะของความเป็นมนุษย์ใน 3 ประเด็น ได้แก่ ความแตกต่างหลากหลาย การมีอิสรภาพทางร่างกายและการดำรงชีวิต และการพัฒนาตนเองและความสุข

นอกจากนี้การเล่าเรื่องชีวิตประจำวันของคนพิการในสื่อสังคมออนไลน์คือการต่อสู้เชิงความหมายของความพิการด้วยการสื่อสารบนพื้นที่ที่พวกเขาทำได้ สื่อสังคมออนไลน์สร้างบทบาทเชิงรุกทางการสื่อสารให้แก่คนพิการได้มากขึ้นกว่าเดิม และเมื่อสามารถกำหนดประเด็นการสื่อสารได้ด้วยตนเอง จึงทำให้ทิศทางการสื่อสารเกี่ยวกับความพิการมาจากคนพิการเอง โดยเน้นความสำคัญเรื่อง “ค่าของความพิการ” ซึ่งกำหนดค่าของความพิการที่แตกต่างจาก “สิ่งที่ไม่ดี ความบกพร่อง อุปสรรค ความผิดปกติ” ให้กลายเป็น “สิ่งที่เป็นธรรมดาของมนุษย์” และเป็นการชู “คุณค่าความเป็นมนุษย์” ที่ต่างมีและเข้าใจอยู่ในจิตสำนึก และปรารถนาในเรื่องนี้เช่นเดียวกันทุกคน

ด้าน Connors & Stalker (2007) ระบุว่าแบบจำลองทางสังคมของความพิการให้ความสนใจเพียงเล็กน้อยต่อเด็กที่มีความพิการ ดังนั้นการศึกษานี้จึงสนใจที่จะสำรวจและตรวจสอบความเข้าใจของเด็กที่พิการต่อความพิการ วิถีทางในการต่อรองต่อประสบการณ์ความพิการในชีวิตประจำวัน

การรับรู้ถึงความสัมพันธ์ของเด็ก ๆ กับนักวิชาชีพ (professionals) และมุมมองของพวกเขาต่อการให้บริการ และการรับรู้ของญาติพี่น้องถึงผลกระทบต่อพวกเขาที่มีพี่น้องเป็นคนพิการ ซึ่งผลการศึกษาพบว่าเด็ก ๆ มีประสบการณ์กับความพิการในสี่ด้าน ได้แก่ ความบกพร่อง (impairment) ความแตกต่าง (difference) การตอบสนองของบุคคลอื่นต่อพวกเขา (reactions of other people) และอุปสรรคทางวัตถุ (materials barriers) ทั้งนี้แม้ว่าไม่มีเด็กคนใดเลยที่ใช้คำว่า “ความบกพร่อง” แต่เด็กส่วนใหญ่พูดถึงความพิการในฐานะของความบกพร่องและผลกระทบของความบกพร่องต่อชีวิตในแต่ละวันของพวกเขา โดยแหล่งข้อมูลหลักเกี่ยวกับสาเหตุของความบกพร่องก็คือผู้ปกครอง ที่มักจะใช้คำอธิบายเช่นว่าพวกเขาคือคนพิเศษ ความบกพร่องเป็นส่วนหนึ่งของแผนของพระเจ้าสำหรับครอบครัว หรือพวกเขาประสบอุบัติเหตุหรือความเจ็บป่วยในช่วงที่คลอด และโดยทั่วไปการพูดคุยในครอบครัวเกี่ยวกับความบกพร่องนี้จะไม่เกิดขึ้นบ่อยนัก

นอกจากนี้เด็กที่มีความพิการมีแนวโน้มที่จะมองความบกพร่องในเชิงการแพทย์ ส่วนมากมักจะติดต่อกับการบริการทางสุขภาพสูง มีประสบการณ์การเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลหลายครั้ง มีการผ่าตัดหรือมีนัดหมายพบแพทย์เป็นประจำ ทว่าไม่มีเด็กคนใดที่มองความบกพร่องว่าเป็น “โศกนาฏกรรม” (tragedy) และสำหรับเด็กบางคนการมีความบกพร่องไม่ใช่เรื่องใหญ่ในชีวิต แม้จะมีข้อจำกัดของกิจกรรมที่เป็นผลมาจากการต้องใช้ชีวิตกับความบกพร่องอยู่บ้าง เช่น ความยากลำบากในการทำการบ้านให้เสร็จ การติดเชื้อที่ปอดซ้ำ ๆ ขณะเดียวกันเด็กส่วนมากเรียนรู้ที่จะจัดการหรือทนกับสิ่งเหล่านี้ได้ โดยมีทัศนคติที่เป็นจริงและมีเหตุมีผลต่อความบกพร่อง ส่วนมากมีความสุขและไม่ได้ต้องการการรักษา

สำหรับเรื่องความแตกต่างนั้น เด็กส่วนมากไม่ได้กล่าวถึงความแตกต่าง แต่สนใจต่อวิธีการที่จะทำให้ชีวิตของพวกเขาคล้ายคลึงหรือเหมือนกับเพื่อนคนอื่น ๆ ทว่าปัญหาสำคัญที่ระบุถึงคือสิ่งที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน โดยผู้ปกครองส่วนมากสามารถบอกได้ว่าเด็ก ๆ ถูกเลือกปฏิบัติ ถูกปฏิบัติอย่างเลวร้าย หรือเผชิญกับความยากลำบากบางอย่างในสถานการณ์ใด แต่ตัวเด็ก ๆ เองกลับให้ภาพของประเด็นที่พวกเขากังวลใจอย่างแตกต่าง เด็กบางคนโดยเฉพาะในกลุ่มที่มีอายุมากกว่ารายงานถึงระดับความเบื่อหน่ายที่สูง ซึ่งเด็กเหล่านี้ส่วนมากเรียนในโรงเรียนเฉพาะสำหรับผู้มีความบกพร่อง (special school) ดังนั้นจึงมีเพื่อนในชุมชนท้องถิ่นน้อย ทั้งนี้มันเป็นเรื่องที่น่าสนใจที่เด็กส่วนมากสนใจเรื่อง “ความเหมือน” (sameness) ซึ่งในหลาย ๆ กรณีมันยากที่จะหลีกเลี่ยงหรือลดทอนความแตกต่าง การสนับสนุนให้เด็กมองดูตัวเองว่า “พิเศษ” เนื่องจากความบกพร่องของพวกเขาอาจจะไม่ใช่ทางที่ดีในวันหน้า คำว่า “พิเศษ” (special) อาจจะดูค่อนข้างโศกเศร้าหรืออ่อนไหวในการนำเสนอถึงเด็กที่มีความพิการ อย่างไรก็ตามผู้ปกครองบางคนใช้คำนี้เพื่อเน้นว่าลูก ๆ ของพวกเขาเป็นปัจเจกที่มีเอกลักษณ์ไม่เหมือนใครและมีคุณค่า หลายคนพยายามอย่างมากเพื่อจะบอกว่าเด็กที่มีความพิการก็ดีเหมือนกับพี่หรือน้องของพวกเขาหรือเด็กคนอื่น ๆ นั่นคือมันเป็นไปได้ที่จะแตกต่างแต่เท่าเทียม

ด้านการตอบสนองของบุคคลอื่นต่อพวกเขานั้น เด็ก ๆ อาจจะถูกทำให้รู้สึกแตกต่างหรือมีคุณค่าน้อยลงจากคำที่มุ่งร้ายและการกระทำของบุคคลอื่นไม่ว่าจะเป็นคนที่เขารู้จักหรือคนแปลกหน้า เช่น การจ้องมอง พฤติกรรมหรือการวิพากษ์วิจารณ์ที่ไม่เหมาะสม หรือการเห็นอกเห็นใจที่มากเกินไป นอกจากนี้เด็กพิการเกือบครึ่งหนึ่งมีประสบการณ์การถูกกลั่นแกล้ง เช่น การทำให้เขาดูเป็นตัวตลกน่าขบขัน แม้ว่าเด็ก ๆ รู้สึกเจ็บปวดอย่างมากกับพฤติกรรมเช่นนี้ แต่มีเด็กไม่กี่คนเท่านั้นที่จัดการกับมันอย่างกระตือรือร้น เช่น เล่าถึงการกลั่นแกล้งต่อผู้ปกครองหรือครู

ส่วนอุปสรรคทางวัตถุนั้นหมายถึงข้อจำกัดของกิจกรรมที่เกิดขึ้นจากปัจจัยด้านสังคมหรือกายภาพ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ทำให้เกิดความยากลำบากอย่างมากต่อชีวิตของเด็ก ๆ ที่มีความพิการ เช่น ความยากลำบากในการเดินทาง การขาดแคลนการเข้าถึงสถานที่พักผ่อนหย่อนใจโดยเฉพาะสำหรับวัยรุ่น การขาดแคลนกิจกรรมหลังเลิกเรียน การขาดแคลนการสนับสนุนด้านการสื่อสาร

2. <u>งานวิจัยเกี่ยวกับมุมมองของคนไม่พิการต่อความพิการ</u>

Adomat (2014) ทำการสำรวจประเด็นเกี่ยวกับความพิการในการอภิปรายวรรณกรรมของเด็ก ซึ่งผลการศึกษาพบแก่นเรื่องในหลากหลายประเด็นจากการวิเคราะห์การพูดคุยจากการถอดเทปสำหรับการนิยามถึงความพิการนั้น การอภิปรายของเด็ก ๆ เริ่มแรกสะท้อนถึงความพยายามที่จะเข้าใจและนิยามคุณลักษณะของความพิการอย่างหลากหลาย โดยภาษาของเด็กสะท้อนถึงการประกอบสร้างความจริงเกี่ยวกับความพิการในฐานะคุณลักษณะที่รวมกัน ดังนั้นมันจึงเป็นการเสริมย้ำแบบจำลองทางการแพทย์ที่แสดงถึงธรรมชาติของความพิการในฐานะที่ถูกจำแนกเป็นประเภทและจำกัด จากการมองตัวละครหลักในฐานะตัวแทนของความพิการบางอย่าง เด็ก ๆ ประกอบสร้างเรื่องเล่าที่เห็นแจ้งที่ซึ่งคนพิการทำหน้าที่หลักในฐานะเครื่องมือในการศึกษาสำหรับคนอื่น และมอง “ความพิการ” และ “ไม่พิการ” ในฐานะของประเภทที่ถูกแบ่งแยกอย่างเข้มงวด

ขณะเดียวกันเมื่อสำรวจถึงนิยามและคุณลักษณะของความพิการ เด็ก ๆ เกิดการตั้งคำถามและการวิพากษ์วิจารณ์ต่อความคิดเกี่ยวกับความปกติ รวมถึงว่าผู้ใดคือผู้ตัดสินว่าอะไรคือความปกติ นอกจากนี้ในการอภิปรายถึงความปกติ เด็ก ๆ มีการพิจารณาถึงความแตกต่างระหว่างปัจเจก และขอบเขตความแตกต่างของแต่ละปัจเจกและความพิการอย่างไม่เห็นด้วยกับชุดของคุณลักษณะที่คงที่ เด็ก ๆ เริ่มตระหนักว่ามันมีขอบเขตที่ลื่นไหลต่อนิยามของความพิการและความเป็นปกติ และนิยามเหล่านั้นมีจุดมุ่งหมายที่แตกต่างกันสำหรับคนที่แตกต่างกัน อีกทั้งยังมีการเสริมย้ำต่อความคิดที่ว่าความพิการถูกนิยามอย่างเป็นปัจเจก ไม่ใช่จากลำดับของความสามารถในสังคม

ส่วนผลการศึกษาถึงความพิการหรือความหลากหลายในเชิงอุดมคตินั้นพบว่าประเด็นเกี่ยวกับความแตกต่างเกิดขึ้นในหลายการสนทนา โดยเด็ก ๆ พัฒนาความเข้าใจที่ว่าคนเราบางครั้งต้องพึ่งพาความสามารถที่แตกต่าง คนเราจำเป็นต้องชดเชยหรือใช้ผัสสะอื่น ๆ และบางคนบางครั้งต้องการการช่วยเหลือ อย่างไรก็ตามเด็กมีแนวโน้มที่จะมองความพิการอย่างเป็นอุดมคติ แม้ว่า

เด็กบางคนจะเข้าใจว่าคนพิการอาจจะจำเป็นต้องเรียนรู้อย่างแตกต่าง แต่เด็ก ๆ กล่าวประโยคที่สะท้อนถึงความเชื่อว่าคนพิการต้องพัฒนาผัสสะอื่น ๆ และความสามารถของพวกเขาให้มากกว่าปกติเพื่อชดเชยความพิการ ซึ่งอุดมคติในลักษณะเช่นนี้ถูกสะท้อนทั้งในวรรณกรรมและในการอภิปรายของเด็ก ๆ

ด้านการนิยามตัวละครนั้น เด็กพัฒนาความเห็นอกเห็นใจต่อตัวละครก่อนที่พวกเขาจะสามารถเข้าใจได้ว่าความพิการส่งผลต่อชีวิตของตัวละครอย่างไร ทั้งนี้มันเป็นเรื่องที่สำคัญสำหรับเด็ก ๆ ในการจำแนกว่าพวกเขาคล้ายคลึงกับตัวละครในหนังสืออย่างไร เช่น ความชอบ ความสนใจของพวกเขา และใช้ความคล้ายคลึงเหล่านี้เป็นพื้นฐานในการทำความเข้าใจถึงความพิการของตัวละคร นอกจากนี้เด็กไม่เพียงแต่ให้ความสนใจกับความพิการของตัวละครเท่านั้น แต่พวกเขายังพิจารณาความพิการในฐานะส่วนหนึ่งของชุดของคุณลักษณะของปัจเจกที่มีความซับซ้อน และมองตัวละครที่มีความพิการในฐานะมนุษย์ที่มีลักษณะที่หลากหลายเช่นเดียวกับพวกเขา

นอกจากนี้ยังพบการพัฒนาการของทัศนคติในเชิงสนับสนุนหรือเชิงบวก โดยในบริบทของโรงเรียนนั้น เด็กตระหนักว่ามันสำคัญอย่างมากที่จะต้องสร้างความเข้มแข็งให้แก่เด็ก ๆ และทุกคนมีพรสวรรค์และความสามารถที่เฉพาะเป็นของตนเอง ส่วนในประเด็นของความยุติธรรมและความเท่าเทียมนั้น เด็กตระหนักถึงผลกระทบทางสังคมที่ใหญ่ขึ้นของเรื่องราวที่พวกเขาอ่าน เช่น การปฏิบัติอย่างยุติธรรมและเท่าเทียม การตัดสินหรือทำให้คนอื่นดูขบขัน และการจัดการเรียนการสอน โดยเด็กเรียนรู้ว่าไม่ควรตัดสินคนจากความพิการของเขา การตีตราคนพิการเป็นความหยาบคาย และมองว่าการปฏิบัติอย่างไม่เท่าเทียมเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง ทั้งนี้เด็ก ๆ ยังตระหนักถึงผลกระทบทางสังคมต่อความพิการอย่างกว้างขวาง และการที่พวกเขาอาจจะสามารถอุทิศตนเพื่อสิทธิของคนพิการ โดยเด็ก ๆ พัฒนาทัศนคติภายในในเชิงสนับสนุนที่ไม่ใช่เพียงแค่ว่าพวกเขารู้สึกและคิดว่าเด็กที่มีความพิการควรจะได้รับการปฏิบัติอย่างยุติธรรม แต่พวกเขายังยินดีต้อนรับและสนับสนุนเด็กเหล่านี้ในห้องเรียนของพวกเขา

นั่นคือเด็กมีการใช้จินตนาการเพื่อเปิดมุมมองต่อผู้คนในโลกแห่งความจริง และจากการสำรวจตัวละครในหนังสือ เด็กไม่เพียงแต่เรียนรู้เกี่ยวกับความพิการที่หลากหลายเท่านั้น แต่ยังเข้าใจถึงตัวละครที่เป็นคนพิการในฐานะสิ่งมีชีวิตที่สมบูรณ์ครบถ้วนและซับซ้อนที่มีความคล้ายคลึงกับพวกเขาในหลากหลายทาง

3. <u>งานวิจัยเกี่ยวกับความพิการจากมุมมองด้านศาสนา</u>

เชิดชัย เลิศจิตรเลขา สุภาพร ดาวดี และ Katherine Crabtree (2549) ศึกษาเรื่อง “ศักดิ์ศรีและความต้องการด้านศาสนาของคนพิการจากมุมมองคริสต์ศาสนาในสังคมไทย” ซึ่งผลการศึกษาพบว่าแม้ในสมัยพระเยซูคริสตเจ้ายังมีความคิดว่าความพิการเป็นผลที่เกิดมาจากบาป และคนพิการมักถูกมองข้ามศักดิ์และคุณค่า ถูกตัดออกจากสังคม และไม่ได้เป็นจุดศูนย์กลางของความสนใจ ทว่าพระเยซูคริสตเจ้าทรงมีทัศนคติใหม่สำหรับคนพิการและบุคคลที่อยู่ชายขอบของสังคม โดยพระองค์ไม่เพียงแต่เทศนาสั่งสอน แต่ยังรักษาผู้ป่วยและคนพิการให้หาย ทรงสนใจในความต้องการ

ของคนพิการ และนำพวกเขากลับเข้ามาในสังคม ทำให้คนพิการเป็นจุดศูนย์กลางของความสนใจ คนพิการเป็นผู้ที่มีศักดิ์ศรีและมีคุณค่าในฐานะที่เป็นบุคคล ไม่สามารถละเมิดหรือละเลยได้ นอกจากนี้คำสอนในเอกสารต่าง ๆ ในศาสนาคาทอลิกยังระบุถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของคนพิการไว้ 6 ประเด็น ดังนี้ คนพิการเป็นบุคคลที่มีความเป็นมนุษย์อย่างสมบูรณ์และมีสิทธิที่ผู้อื่นไม่สามารถล่วงละเมิดได้ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไม่ได้ขึ้นกับการมีสุขภาพดีเท่านั้น ความพิการแสดงให้เห็นว่าชีวิตมนุษย์นั้นมีพระพื้นฐานในองค์พระเจ้า พระเจ้าทรงเอาพระทัยใส่ผู้อ่อนแอ ผู้อยู่ชายขอบของสังคม และผู้ที่ทนทุกข์ทรมาน คนพิการเป็นส่วนหนึ่งของพระกายทิพย์ของพระเจ้าในพระศาสนาจักร และพระเจ้าทรงรักมนุษย์ทุกคนแม้เขาจะมีความพิการ

ด้าน เทพพร มงธานี (2549) ศึกษาเรื่อง “การศึกษาความหมายและคุณค่าชีวิตของคนพิการในพระพุทธศาสนา กรณีความเข้าใจของพระสงฆ์ในจังหวัดขอนแก่น” ซึ่งผลการศึกษาเกี่ยวกับความหมายและคุณค่าชีวิตในพระพุทธศาสนานิกายเถรวาทพบว่าคนพิการสามารถฝึกฝนตนเองได้ด้วยวิธีที่พิเศษจากคนปกติทั่วไป โดยขึ้นอยู่กับระดับความพิการ การฝึกฝนตนเองนี้ครอบคลุมทั้งด้านสัมมาอาชีพที่เป็นคุณค่าชีวิตระดับโลกิยะ รวมถึงการฝึกฝนตนเองด้วยการปฏิบัติธรรมเพื่อขัดเกลาจิตใจที่เป็นคุณค่าชีวิตระดับโลกุตตระ ทั้งนี้คนพิการมีคุณค่าและมาพร้อมสิทธิทางจริยธรรม (moral rights) ชีวิตคนพิการเป็นแหล่งบ่มเพาะคุณธรรมหรือเป็นผู้สร้างคุณธรรมให้ปรากฏชัดเจนขึ้นในโลกได้เหมือนคนปกติ (virtue making) และคนพิการมีศักยภาพที่จะฝึกฝนตนเองตามคำสอนของพระพุทธศาสนา ทั้งนี้ในมุมของพุทธศาสนามองว่าความพิการไม่ว่าจะเป็นความพิการแต่กำเนิดหรือความพิการที่เกิดขึ้นภายหลังเป็นสิ่งที่บอกเล่าอดีต เพื่อให้เข้าใจความจริงของชีวิตและรู้เท่าทันกรรมและผลของกรรม ทำให้ดำเนินชีวิตอย่างรู้คุณค่าไม่ประมาท เป็นสิ่งที่บอกเล่าอนาคตบนพื้นฐานที่แตกต่างจากอนาคตของคนทั่วไปทางกายภาพ นั่นคือการสร้างความเข้าใจอดีตและอนาคตของคนพิการเป็นการทำให้เรื่องราวของคนพิการไม่เป็นเรื่องไกลตัวหรือถูกปิดบัง และเป็นสิ่งบอกเล่าในสังคมให้สังคมได้เรียนรู้เรื่องราวของคนพิการเหมือนกับเรื่องของตนเอง เพื่อทำให้ความเป็นอื่น (otherness) ของคนพิการหายไป และเมื่อสังคมเข้าใจคนพิการตามความเป็นจริงก็จะสามารถสร้างสิ่งที่จำเป็นและเหมาะสมแก่คนพิการ ซึ่งเป็นพื้นฐานสังคมกัลยาณมิตร พุทธศาสนาให้ความสำคัญและยอมรับนามรูปดังกล่าวว่ามีความหมายและคุณค่าในตัวเองตั้งแต่ยังไม่สามารถรับรู้ใด ๆ คือตั้งแต่ปฏิสนธิในครรภ์มารดา ดังนั้นร่างกายที่มีความผิดปกติของอวัยวะต่าง ๆ (impairment) ร่างกายที่ขาดสมรรถภาพหรือไร้ความสามารถที่จะทำกิจกรรมใด ๆ เหมือนคนปกติ (disability) และร่างกายที่มีความเสียเปรียบ (handicap) ไม่ได้ได้ทำให้ชีวิตมนุษย์ขาดคุณค่าในตัวเอง อีกทั้งพุทธศาสนายังมีคำสอนที่สนับสนุนการเอื้อต่อคนพิการและมีหลักธรรมที่นำมาปฏิบัติต่อคนพิการเพื่อสนับสนุนคุณค่าชีวิตของคนพิการ ได้แก่ กัลยาณมิตร พรหมวิหาร สังคหวัตถุ สาราณียธรรม และโพชฌงค์

บทที่ 3
ระเบียบวิธีการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “เรื่องเล่าความพิการในงานวรรณกรรมไทย” ในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อศึกษาถึงวาทกรรมในการเล่าเรื่องความพิการในวรรณกรรมเยาวชนไทย และองค์ประกอบการเล่าเรื่องเกี่ยวกับความพิการและตัวละครที่เป็นคนพิการในวรรณกรรมสำหรับเด็กไทย โดยมีแนวคิดเกี่ยวกับการประกอบสร้างความหมาย ภาพตัวแทน และแนวคิดเกี่ยวกับเรื่องเล่าและศาสตร์แห่งเรื่องเล่าเป็นแนวคิดสำคัญในการวิเคราะห์การประกอบสร้างความหมายความพิการและคนพิการที่ปรากฏในงานวรรณกรรมเยาวชนที่มีผู้แต่งเป็นคนพิการ

แนวคิดสำคัญข้างต้นนี้นำไปสู่ประเด็นและระเบียบวิธีที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาในครั้งนี้ นั่นคือการศึกษานี้จะเป็นการวิเคราะห์ตัวบท (textual analysis) ซึ่งก็คือวรรณกรรมเยาวชนที่ผู้แต่งเป็นคนพิการเป็นหลัก โดยจะให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์ใน 2 ประเด็น ได้แก่ การวิเคราะห์วาทกรรมความพิการที่ผู้แต่งใช้ในการประกอบสร้างความหมายความพิการและคนพิการ และการศึกษาองค์ประกอบการเล่าเรื่องที่ผู้แต่งใช้ในการประกอบสร้างความหมายความพิการและคนพิการ เนื่องจากจะทำให้สามารถเก็บข้อมูลได้อย่างครบถ้วนรอบด้านมากขึ้น นอกจากนี้ผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์บริบท (contextual analysis) อาทิ ปก ชื่อหนังสือ ผู้แต่ง ภาพประกอบ เพื่อให้เข้าใจบริบทแวดล้อมในการประกอบสร้างความหมายความพิการได้อย่างครบถ้วนมากขึ้น

3.1 แหล่งข้อมูลในการศึกษา

สำหรับแหล่งข้อมูลในการศึกษานี้จะเป็นแหล่งข้อมูลประเภทตัวบทคืองานวรรณกรรมเยาวชนประเภทสารคดี โดยผู้วิจัยจะทำการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับงานวรรณกรรมเยาวชนประเภทสารคดีที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความพิการและคนพิการที่มีผู้แต่งเป็นคนพิการชาวไทยและตีพิมพ์โดยสำนักพิมพ์ไทยเท่านั้น อีกทั้งเป็นวรรณกรรมที่ตีพิมพ์ในช่วง 10 ปี ระหว่างปี พ.ศ.2557-2567

3.2 การคัดเลือกตัวอย่าง

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยอาศัยการวิเคราะห์ตัวบท (Textual analysis) เป็นเครื่องมือหลักในการศึกษา โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

จากการที่การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเล่าเรื่องเกี่ยวกับความพิการและคนพิการในวรรณกรรมเยาวชน โดยอาศัยการวิเคราะห์ตัวบทเป็นเครื่องมือหลักในการดำเนินการวิจัย ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้รวบรวมหนังสือวรรณกรรมเยาวชนที่มีการบอกเล่าเนื้อหาเกี่ยวกับความพิการและคนพิการที่มีผู้แต่งเป็นคนพิการทั้งหนังสือประเภทสารคดี (non-fiction) และบันเทิงคดี (fiction) โดยการสืบค้นรายชื่อหนังสือจากฐานข้อมูลรายชื่อหนังสือในเว็บไซต์ของสำนักพิมพ์ที่ตีพิมพ์หนังสือสำหรับเด็ก ได้แก่ สำนักพิมพ์ในเครืออมรินทร์ คอร์เปอเรชั่นส์ จำกัด มหาชน สำนักพิมพ์แปลนฟอร์คิด สำนักพิมพ์ผีเสื้อ สำนักพิมพ์นานมีบุ๊ค สำนักพิมพ์มูลนิธิเด็ก และจากฐานข้อมูลรายชื่อหนังสือในเว็บไซต์ร้านหนังสือนายอินทร์ ร้านหนังสือซีเอ็ด ร้านบีทูเอส และศูนย์หนังสือแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อได้รายชื่อวรรณกรรมเยาวชนแล้ว ผู้วิจัยได้คัดเลือกตัวอย่างสำหรับการศึกษาในครั้งนี้ โดยมีเกณฑ์ดังนี้

1) มีเนื้อหาเกี่ยวกับความพิการและคนพิการ
2) มีผู้แต่งเป็นเยาวชนไทยที่เป็นคนพิการ
3) ตีพิมพ์โดยสำนักพิมพ์ไทยและวางจำหน่ายในร้านหนังสือหรือช่องทางจัดจำหน่ายอื่น
4) เป็นหนังสือประเภทสารคดีที่บอกเล่าเรื่องราวชีวิตของผู้แต่งที่เป็นคนพิการ

จากเกณฑ์ดังกล่าวพบวรรณกรรมเยาวชนสำหรับการศึกษานี้ จำนวน 2 ชื่อเรื่อง ได้แก่

1) *ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* โดยนักเขียนผีเสื้อเด็ก ๆ หมายเลข 13 ตีพิมพ์ครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2562 โดยสำนักพิมพ์ผีเสื้อ และเป็นหนังสือที่ได้รับรางวัลดีเด่น ประเภทหนังสือสารคดี ประจำปี พ.ศ. 2563

2) *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต* โดย พลอย สโรชา กิตติสิริพันธุ์ ตีพิมพ์เมื่อปี พ.ศ. 2558 โดยสำนักพิมพ์ผีเสื้อ

2. วิธีการเก็บข้อมูล

ผู้วิจัยจะดำเนินการสืบค้นบทความวิชาการและบทความวิจัยเกี่ยวกับการเล่าเรื่องความพิการและคนพิการ รวมถึงการทบทวนแนวคิด ทฤษฎีการประกอบสร้างความหมาย ทฤษฎีการเล่าเรื่อง เพื่อสร้างตารางลงรหัส (coding sheet) สำหรับใช้ในการรวบรวมข้อมูลการประกอบสร้างความหมายเกี่ยวกับความพิการและคนพิการ ซึ่งเกณฑ์การวิเคราะห์จะครอบคลุมรายละเอียดดังนี้

- วาทกรรมความพิการ โดยจะพิจารณาถึงแบบแผนหรือวิธีคิดในการประกอบสร้างความหมายเกี่ยวกับความพิการ และมุมมองของผู้แต่งต่อวาทกรรมความพิการดังกล่าว
- องค์ประกอบการเล่าเรื่อง ประกอบด้วยโครงเรื่องซึ่งรวมถึงการพัฒนาการ/การเดินเรื่อง แก่นเรื่อง เรื่องที่เล่า ตัวละคร ฉาก ความขัดแย้งหรือปมขัดแย้ง จุดยืนของผู้เล่า ลีลา และน้ำเสียง

3.3 เครื่องมือในการเก็บข้อมูล

เครื่องมือในการเก็บข้อมูลที่สำคัญในการศึกษานี้คือการวิเคราะห์ตัวบท โดยผู้วิจัยจะดำเนินการวิเคราะห์ตัวบทหนังสือวรรณกรรมเยาวชนทั้งในส่วนของข้อความและภาพประกอบเพื่อให้เข้าใจถึงการประกอบสร้างความหมายเกี่ยวกับความพิการและคนพิการ โดยผู้วิจัยจะต้องสร้างตารางบันทึกข้อมูล (coding sheet) เพื่อบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับการเล่าเรื่องความพิการ ซึ่งจะครอบคลุมรายละเอียดเกี่ยวกับวาทกรรมความพิการและองค์ประกอบการเล่าเรื่อง ดังนี้

1. วาทกรรมความพิการ ซึ่งหมายถึงวาทกรรมที่ใช้ในการประกอบสร้างความหมายเกี่ยวกับความพิการและคนพิการ โดยจะพิจารณาใน 2 ประเด็น ได้แก่ วาทกรรมความพิการที่ผู้แต่งใช้เป็นฐานในการประกอบสร้างความหมายความพิการและคนพิการ และมุมมองของผู้แต่งต่อวาทกรรมความพิการที่นำมาใช้ในการประกอบสร้างความหมาย

2. องค์ประกอบการเล่าเรื่อง ซึ่งครอบคลุมองค์ประกอบการเล่าเรื่องทั้งสิ้น 9 องค์ประกอบ ดังนี้

3.1 โครงเรื่อง พิจารณาเหตุการณ์หลักของเรื่องเล่าที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาต่าง ๆ รวมถึงการพัฒนาตัวเรื่องหรือการเดินเรื่อง

3.2 แก่นเรื่อง พิจารณากรอบแนวคิดหลักหรือจุดรวมที่เป็นศูนย์กลางของเรื่องราว หรือสิ่งที่เรื่องเล่านั้นมุ่งหมายถึงอย่างแท้จริง

3.3 เรื่องที่เล่า พิจารณาประเด็นหลักหรือเรื่องที่ถูกบอกเล่าเกี่ยวกับความพิการ โดยจะให้ความสนใจว่าเรื่องที่เล่าเป็นการเล่าถึงอาการ (symptoms) หรือเป็นการเล่าถึงคุณค่าบางอย่าง เช่น ความสัมพันธ์ มิตรภาพ ความปรารถนาในการสนับสนุนจากทุกคน

3.4 ตัวละคร พิจารณาตัวแสดงหรือผู้ดำเนินเรื่องที่นำไปสู่การประกอบสร้างความหมายใน 5 แง่มุม ได้แก่ การปรากฏของตัวละคร ประเภทความพิการ มิติของตัวละครที่เป็นคนพิการ ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างตัวละครที่เป็นคนพิการและคนไม่พิการ และวิธีการสร้างตัวละครที่เป็นคนพิการ

3.5 ฉาก พิจารณาถึงลักษณะและหน้าที่ของฉากที่ตัวละครคนพิการปรากฏตัว

3.6 ความขัดแย้งหรือปมขัดแย้ง พิจารณาสิ่งที่ตัวแสดงต้องต่อสู้ดิ้น ได้แก่ ความขัดแย้งภายในจิตใจ ความขัดแย้งระหว่างคนกับคน ความขัดแย้งระหว่างคนกับสังคม ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับพลังภายนอก

3.7 จุดยืนของผู้เล่า พิจารณาจุดยืนหรือมุมมองในการเล่าเรื่อง ซึ่งแบ่งเป็น 4 ประเภท ได้แก่ ผู้เล่าเรื่องที่เป็นบุรุษที่หนึ่ง ผู้เล่าเรื่องเป็นบุรุษที่ 3 การเล่าเรื่องจากมุมมองที่เป็นกลาง และการเล่าเรื่องแบบผู้รอบรู้ (สัพพัญญู)

3.8 ลีลา พิจารณาลีลาหรือกลวิธีทางภาษาที่ผู้แต่งที่เป็นคนพิการเลือกใช้ในการสื่อความหมาย กลวิธีการนำเสนอ และทิศทาง

3.9 น้ำเสียง พิจารณาความรู้สึกของผู้แต่งต่อความพิการ

นอกจากนี้ผู้วิจัยจะต้องทำการตรวจสอบความถูกต้องเที่ยงตรงและความครอบคลุมของตารางบันทึกข้อมูลโดยใช้แนวทางการตรวจสอบแบบสามเส้า (triangulation) ด้วยการทดลองใช้ตารางบันทึกข้อมูลในการวิเคราะห์ตัวบทหนังสือวรรณกรรมเยาวชนจำนวน 3 บทต่อหนึ่งชื่อเรื่อง และเก็บข้อมูลโดยผู้เก็บข้อมูลที่แตกต่างกัน จากนั้นจึงวิเคราะห์เปรียบเทียบข้อมูลที่ได้เพื่อตรวจสอบว่าเกณฑ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลนี้สามารถตอบปัญหานำวิจัยได้อย่างครบถ้วนและเที่ยงตรงหรือไม่ ก่อนจะดำเนินการปรับแก้ตารางบันทึกข้อมูลให้เหมาะสมเพื่อจะนำมาใช้บันทึกข้อมูลทั้งหมด

3.4 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

จากการที่ศึกษาในครั้งนี้ให้ความสำคัญต่อการวิเคราะห์ตัวบทการเล่าเรื่องความพิการในหนังสือประเภทวรรณกรรมเยาวชน ดังนั้นวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจึงมุ่งเน้นไปที่การเก็บรวบรวมข้อมูลการเล่าเรื่องที่ปรากฏในหนังสือประเภทวรรณกรรมเยาวชนเป็นหลัก โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.4.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลวรรณกรรมเยาวชน

ในเบื้องต้นผู้วิจัยให้ความสนใจต่อหนังสือประเภทวรรณกรรมเยาวชนที่เป็นหนังสือจากผู้แต่งชาวไทย โดยผู้วิจัยได้รวบรวมรายชื่อหนังสือวรรณกรรมเยาวชนที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความพิการหรือมีตัวละครที่เป็นคนพิการปรากฏจากฐานข้อมูลรายชื่อหนังสือในเว็บไซต์ของสำนักพิมพ์ที่ผลิตหนังสือสำหรับเด็ก ได้แก่ สำนักพิมพ์ในเครืออมรินทร์ คอร์เปอเรชั่นส์ จำกัด มหาชน สำนักพิมพ์แปลนฟอร์คิด สำนักพิมพ์ผีเสื้อ สำนักพิมพ์นานมีบุ๊ค สำนักพิมพ์มูลนิธิเด็ก รวมถึงฐานข้อมูลรายชื่อหนังสือในเว็บไซต์ของร้านหนังสือชั้นนำ ได้แก่ ร้านหนังสือนายอินทร์ ร้านหนังสือซีเอ็ด ร้านบีทูเอส และศูนย์หนังสือแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ตีพิมพ์ในช่วงปี พ.ศ. 2558-2567 จากนั้นได้ทำการบันทึกรายชื่อหนังสือทั้งหมด และสั่งซื้อหนังสือผ่านเว็บไซต์ของสำนักพิมพ์

นอกจากนี้ผู้วิจัยจะพิจารณาเพิ่มเติมว่าหนังสือเหล่านี้มีการเล่าเรื่องเกี่ยวกับความพิการหรือมีตัวละครที่เป็นคนพิการปรากฏหรือไม่ ทั้งนี้หากมีการเล่าเรื่องเกี่ยวกับความพิการและคนพิการก็จะเลือกมาทำการศึกษาในครั้งนี้ ซึ่งได้หนังสือมาทั้งสิ้น 2 ชื่อเรื่อง ได้แก่ *ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* และ *|จนกว่า | เด็กปิดตา |จะโต*

หลังจากที่ผู้วิจัยได้หนังสือประเภทวรรณกรรมเยาวชนทั้งหมดมาแล้วก็จะทำการอ่านวิเคราะห์ตัวบทหนังสือเหล่านี้ไปทีละเรื่อง จากนั้นเรียบเรียงข้อมูลทั้งหมดตามประเด็นที่กำหนดไว้ โดยจะพิจารณาใน 2 ส่วน ดังนี้

3.4.1.1 วาทกรรมความพิการ ซึ่งหมายถึงวาทกรรมความพิการที่ผู้แต่งใช้ในการประกอบสร้างความหมายเกี่ยวกับความพิการและคนพิการ โดยจะพิจารณาใน 2 ประเด็น ได้แก่ วาทกรรมความพิการที่ผู้แต่งใช้ในการประกอบสร้างความหมายความพิการและคนพิการ และมุมมองของผู้แต่งต่อวาทกรรมความพิการที่นำมาใช้ในการประกอบสร้างความหมาย โดยผู้วิจัยจะพิจารณารายละเอียดดังกล่าว พร้อมจดบันทึกข้อมูลในตารางบันทึกข้อมูลชุดที่ 1

3.4.1.2 องค์ประกอบการเล่าเรื่อง โดยจะพิจารณาองค์ประกอบการเล่าเรื่องทั้งสิ้น 9 องค์ประกอบ ได้แก่ โครงเรื่อง แก่นเรื่อง เรื่องที่เล่า ตัวละคร ฉาก ความขัดแย้งหรือปมขัดแย้ง จุดยืนของผู้เล่า น้ำเสียง โดยผู้วิจัยจะบันทึกข้อมูลทั้งหมดตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในตารางบันทึกข้อมูลชุดที่ 2

3.5 วิธีวิเคราะห์ข้อมูล

จากการที่การศึกษาในครั้งนี้มีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากตัวบทหนังสือประเภทวรรณกรรมเยาวชนเป็นหลัก โดยหน่วยในการศึกษา (unit of analysis) คือภาพความพิการหรือคนพิการทั่วไปที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชน เพื่อดูการติดตั้งรหัสหรือวิธีคิดต่อความพิการ ดังนั้นการวิเคราะห์ข้อมูลจะให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์ตัวบท (textual analysis) เป็นหลัก ขณะเดียวกันเพื่อให้การวิเคราะห์ข้อมูลมีความครบถ้วนมากขึ้น ผู้วิจัยจะดำเนินการวิเคราะห์บริบท (contextual analysis) ด้วย ดังนี้

3.5.1 การวิเคราะห์ตัวบท (textual analysis)

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ตัวบทเพื่อพิจารณาถึงวาทกรรมความพิการและองค์ประกอบในการเล่าเรื่องความพิการและคนพิการที่ถูกนำเสนอในหนังสือประเภทวรรณกรรมเยาวชน โดยจะต้องทำการอ่านตัวบทหนังสือที่ได้รับการคัดเลือกมาศึกษาทั้งหมด จากนั้นทำการบันทึกข้อมูลทั้งหมดลงตารางบันทึกข้อมูล (coding sheet) ที่จำแนกเป็น 2 ชุด โดยชุดที่ 1 จะเป็นการบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับวาทกรรมความพิการที่ผู้แต่งใช้ในการประกอบสร้างความหมายเกี่ยวกับความพิการและคนพิการ ขณะที่ชุดที่ 2 จะเป็นการบันทึกรายละเอียดทั้งหมดเกี่ยวกับองค์ประกอบการเล่าเรื่อง โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. วาทกรรมความพิการ พิจารณาวิธีคิดที่ผู้เขียนหรือผู้แต่งใช้ในการประกอบสร้างความหมาย โดยจะพิจารณาใน 2 ประเด็น ได้แก่ วาทกรรมความพิการที่ผู้แต่งใช้ในการประกอบสร้างความหมายเกี่ยวกับความพิการและคนพิการ และมุมมองของผู้แต่งต่อวาทกรรมความพิการที่นำมาใช้ในการประกอบสร้างความหมาย ดังนี้

1.1 วาทกรรมความพิการ พิจารณาแบบแผนหรือวิธีคิดที่ผู้แต่งใช้ในการประกอบสร้างความหมายเกี่ยวกับความพิการและตัวละครที่เป็นคนพิการ ซึ่งมี 8 มิติ ดังนี้

- วาทกรรมความพิการในมิติทางการแพทย์ มองความพิการในฐานะความบกพร่องทางร่างกาย คนพิการด้อยกว่าคนไม่พิการ เป็นคนป่วยที่ต้องเข้ารับการรักษาโดยผู้เชี่ยวชาญเพื่อลดหรือขจัดความพิการ นั่นคือการใช้บรรทัดฐานความเป็นปกติของร่างกาย จิตใจ หรืออื่น ๆ ที่ถูกกำหนดโดยความคิดทางการแพทย์มาเป็นตัวกำกับการประกอบสร้างความหมาย
- วาทกรรมความพิการในมิติของการสงเคราะห์หรือการกุศล มองความพิการเป็นเวรกรรมและคนพิการน่าสงสารเวทนา ซึ่งเป็นการมองคนพิการในฐานะที่ต่ำกว่า เป็นคนที่แตกต่างจากคนปกติทั่วไป กึ่งมนุษย์ หรือไม่ใช่มนุษย์ ดังนั้นสังคมต้องมีการช่วยเหลือเกื้อกูล โอบอุ้ม สงเคราะห์
- วาทกรรมความพิการในมิติทางสังคม มองว่าปัญหาของคนพิการมาจากการประกอบสร้างและอุปสรรคทางสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งความคิด ความเชื่อ อคติ และการเลือกปฏิบัติต่อคนพิการ ความพิการเป็นวาทกรรรมทางสังคม โดยปัญหาเกิดจากสังคม สภาพแวดล้อมที่ไม่เอื้ออำนวย ดังนั้นสังคมต้องเปลี่ยนแปลง ต้องลดอุปสรรคที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของคนพิการ
- วาทกรรมความพิการในมิติทางวัฒนธรรม มองว่ามาตรฐานทางสังคมและวัฒนธรรมทั้งวิถีชีวิต ประเพณี พิธีกรรม นิยายปรัมปรา นำไปสู่การกดขี่และทำให้คนพิการแปลกแยกออกจากสังคมส่วนใหญ่ ทว่าแท้ที่จริงแล้วความพิการเป็นอัตลักษณ์กลุ่ม หรือรูปแบบหนึ่งของการใช้ชีวิตบนโลก ซึ่งเป็นการต่อต้านความคิดการประกอบสร้างเชิงสังคมของความเป็นปกติ โดยการทำลายโครงสร้างอำนาจเดิม สถาปนาตัวตนและเอกลักษณ์ของคนพิการเพื่อแย่งชิงพื้นที่กับอำนาจกระแสหลัก
- วาทกรรมความพิการในมิติของกฎหมาย สิทธิ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มองว่าต้องให้ความสำคัญต่อสิทธิและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของคนพิการให้เท่าเทียมกับคนทั่วไป การมีกฎหมายพิทักษ์สิทธิขั้นพื้นฐานของคนพิการและส่งเสริมให้คนพิการมีโอกาสทางสังคมอย่างเท่าเทียมกับคนกลุ่มอื่น ๆ ในสังคม
- วาทกรรมความพิการในมิติศาสนา มองว่าความพิการเป็นสัญญะที่สื่อความหมายเชื่อมโยงกับโรคติดต่อและวิญญาณชั่วร้ายที่เป็นบทลงโทษของพระเจ้าต่อคนบาป เป็นเวรกรรมในอดีตชาติหรือการลงโทษจากพระเจ้า ทุกสิ่งทุกอย่างที่พระเจ้าทรงสร้างล้วนแต่เป็นสิ่งที่ดี ทว่าปัญหาที่มนุษย์กำลังเผชิญอย่างความพิการเป็นผลจากบาปของมนุษย์หรือผลจากการลงโทษของพระเจ้า
- วาทกรรมความพิการในมิติธุรกิจสื่อ มองถึงอำนาจของธุรกิจสื่อในการนำเสนอความพิการในฐานะบันเทิงและเพื่อกำไร บางครั้งเป็นการตอกย้ำความคาดหวังที่ไม่เป็นความจริงเกี่ยวกับสิ่งที่คนพิการสามารถทำได้สำเร็จหรือสิ่งที่เขาควรจะทำให้สำเร็จหากพวกเขาพยายามอย่างหนักมากพอ ซึ่งเป็นการนำเสนอความพิการในลักษณะเหนือมนุษย์ (superiority) หรือการนำเสนอความ

พิการในลักษณะที่ด้อยกว่า (inferiority) เพื่อตอกย้ำว่าความพิการเป็นทุนทางวัฒนธรรม ความพิการที่ยังสามารถคงสภาพไว้ได้เพื่อเป็นความบันเทิงให้กับคนที่ไม่พิการ

- วาทกรรมความพิการในมิติเศรษฐศาสตร์การเมือง เชื่อมโยงความพิการกับอำนาจและการจัดสรรทรัพยากรที่ไม่เท่าเทียม โดยร่างกายมนุษย์ถูกพิจารณาใน 2 ลักษณะ คือร่างกายที่มีความสามารถและร่างกายที่ไร้ความสามารถ (Able & Disable Body) คนพิการถูกมองว่าไม่ใช่ปัจจัยการผลิตหรือแรงงานที่มีคุณค่า ไม่ใช่กลุ่มผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจซื้อสูง อยู่ในภาวะพึ่งพิงและถูกกดขี่

1.2 มุมมองของผู้แต่งต่อวาทกรรมความพิการที่นำมาใช้ในการประกอบสร้างความหมายความพิการและคนพิการ โดยจำแนกเป็น 3 ลักษณะ ดังนี้

- การสนับสนุนหมายถึงผู้แต่งสนับสนุนหรือเห็นด้วยกับวาทกรรมความพิการที่นำมาใช้ในการประกอบสร้างความหมายความพิการและคนพิการ
- การวิพากษ์/โต้แย้งต่อบรรทัดฐานหมายถึงผู้แต่งไม่สนับสนุนหรือไม่เห็นด้วยกับวาทกรรมความพิการที่นำมาใช้ในการประกอบสร้างความหมายของความพิการ
- การต่อรองหมายถึงผู้แต่งมีทั้งมุมสนับสนุนหรือเห็นด้วย และมุมวิพากษ์หรือโต้แย้งต่อวาทกรรมความพิการที่นำมาใช้ในการประกอบสร้างความหมายของความพิการ

2. องค์ประกอบการเล่าเรื่อง พิจารณาองค์ประกอบที่ถูกเลือกสรรและผสมผสานเข้าด้วยกันเพื่อประกอบสร้างความหมายความพิการและคนพิการ จำนวน 9 องค์ประกอบ ดังนี้

2.1 โครงเรื่อง พิจารณาเหตุการณ์หลักของเรื่องเล่าที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาต่าง ๆ ที่ถูกเชื่อมร้อยเข้าด้วยกัน รวมถึงการพัฒนาการ/การเดินเรื่อง ซึ่งในการศึกษานี้จะพิจารณาการพัฒนาตัวเรื่องตามทัศนะของ Todorov ที่นำเสนอลำดับการเดินเรื่องไว้ 4 ช่วงจังหวะ ได้แก่ ช่วงภาวการณ์สงบสุข ภาวการณ์วิกฤตหรือปัญหา ภาวการณ์แก้ไขปัญหา และภาวการณ์กลับสู่ภาวะสงบสุขใหม่อีกครั้ง ดังนี้

- ช่วงจังหวะที่ 1 เป็นภาวการณ์สงบสุข ซึ่งนำเสนอถึงสภาวะปกติของเหตุการณ์ในเรื่องเล่า
- ช่วงจังหวะที่ 2 เป็นภาวการณ์วิกฤตหรือปัญหา ซึ่งนำเสนอถึงภาวการณ์ที่เป็นวิกฤตหรือปัญหาในเรื่องเล่านั้น ๆ
- ช่วงจังหวะที่ 3 เป็นภาวการณ์แก้ไขปัญหา คือช่วงเวลาที่ตัวละครเริ่มพยายามหาทางแก้ปัญหาด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้กลับเข้าสู่สภาวะปกติ
- ช่วงจังหวะที่ 4 เป็นภาวการณ์กลับสู่ภาวะสงบสุขใหม่อีกครั้ง คือช่วงจังหวะที่ปัญหาทุกอย่างคลี่คลายลงทั้งหมด ชีวิตของตัวละครกลับเข้าสู่ช่วงเวลาที่ 1

2.2 แก่นเรื่อง พิจารณากรอบแนวคิดหลักหรือจุดรวมที่เป็นศูนย์กลางของเรื่องราวหรือสิ่งที่เรื่องเล่านั้นมุ่งหมายถึงอย่างแท้จริง โดยจะพิจารณาว่าแก่นเรื่องนั้นนำเสนอความพิการในฐานะเส้นเรื่องหลักและเป็นศูนย์กลางของโครงเรื่อง หรือนำเสนอความพิการในฐานะเส้นเรื่องหลักแต่

ไม่ได้เป็นศูนย์กลางของโครงเรื่อง รวมถึงสิ่งที่เรื่องเล่าต้องการนำเสนอไปยังผู้อ่าน เช่น การเอาชนะความพิการและความท้าทายในชีวิต การเปลี่ยนความพิการให้กลายเป็นสถานภาพแห่งพลังอำนาจที่เหนือกว่า การมีอำนาจเหนือหรือการครอบงำของความเป็นปกติโดยปฏิเสธ/ไม่ยอมรับความพิการ การหวนหาความงดงามในอดีต (nostalgic) ก่อนประสบกับความพิการ การไม่ได้รับการยอมรับจากสังคมจากความพิการ และความพิการคือความแตกต่างหลากหลาย

2.3 เรื่องที่เล่าหมาย พิจารณาประเด็นหลักหรือเรื่องที่ถูกบอกเล่าเกี่ยวกับความพิการ โดยจะให้ความสนใจว่าเรื่องที่เล่าเป็นการเล่าถึงอาการ (symptoms) หรือเป็นการเล่าถึงคุณค่าบางอย่าง เช่น ความสัมพันธ์ มิตรภาพ ความปรารถนาในการสนับสนุนจากทุกคน

2.4 ตัวละคร พิจารณาตัวแสดงหรือผู้ดำเนินเรื่องที่นำไปสู่การประกอบสร้างความหมาย โดยจะพิจารณาใน 5 แง่มุม ได้แก่ การปรากฏของตัวละคร ประเภทความพิการ มิติของตัวละครที่เป็นคนพิการ ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างตัวละครที่เป็นคนพิการและคนไม่พิการ และวิธีการสร้างตัวละครที่เป็นคนพิการ ดังนี้

2.4.1 การปรากฏของตัวละคร พิจารณาว่าในวรรณกรรมเยาวชนมีการปรากฏของตัวละครใดบ้าง (ตัวละครพิการและไม่พิการ) และตัวละครคนพิการปรากฏตัวในฐานะตัวละครหลักหรือตัวละครรอง กรณีที่มีการปรากฏตัวของตัวละครที่ไม่ใช่คนพิการจะพิจารณาเพิ่มเติมว่าตัวละครเหล่านั้นปรากฏในลักษณะเช่นใด เป็นตัวละครดีหรือตัวละครร้าย โดยตัวละครดีหมายถึงตัวละครที่ยอมรับความแตกต่าง และตัวละครร้ายหมายถึงตัวละครที่ไม่ยอมรับความแตกต่าง

2.4.2 ประเภทความพิการ พิจารณาลักษณะความพิการของตัวละครที่ปรากฏในเรื่องเล่า ซึ่งจำแนกได้เป็น 3 ประเภท ได้แก่ ความพิการทางร่างกาย ความพิการทางอารมณ์ และความพิการทางสติปัญญาหรือการเรียนรู้

2.4.3 มิติของตัวละครที่เป็นคนพิการ พิจารณาลักษณะของตัวละครที่เป็นคนพิการที่ปรากฏในเรื่องเล่านั้นว่าเป็นตัวละครมิติเดียวหรือหลายมิติ ดังนี้

- ตัวละครมิติเดียว (flat character) คือตัวละครแบนที่ยังพัฒนาไม่เต็มที่ เป็นตัวละครที่มีความเรียบง่าย บุคลิกลักษณะเพียงมิติเดียว ไม่เปลี่ยนแปลง
- ตัวละครหลายมิติ (round character) คือตัวละครกลมที่มีความซับซ้อน หลายมิติ มีความขัดแย้งและความซับซ้อนที่สมจริง รวมถึงสามารถมีพฤติกรรมที่น่าสนใจ

2.4.4 ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างตัวละครที่เป็นคนพิการและคนไม่พิการ พิจารณาถึงมุมมองเชิงอำนาจระหว่างคนพิการและผู้ไม่พิการว่าเป็นไปอย่างเท่าเทียมหรือไม่เท่าเทียม

2.4.5 วิธีการสร้างตัวละครที่เป็นคนพิการ พิจารณามิติของกระบวนการผลิตที่นำไปสู่ความหมายที่ต้องการ ได้แก่ การสร้างตัวละครจากการปรากฏตัวให้เห็นลักษณะภายนอก บทพูด

หรือบทสนทนา ผู้เล่าเรื่อง การกระทำภายนอก การกระทำภายใน ปฏิกิริยาของตัวละครอื่น การใช้ลักษณะตรงกันข้าม (มีตัวละครอื่นเทียบเคียง) การใช้ความเกินเลยหรือการทำซ้ำ และการเลือกชื่อ ดังนี้

- การสร้างตัวละครโดยปรากฏตัวให้เห็นลักษณะภายนอกคือการใช้ลักษณะทางกายภายนอก เช่น ลักษณะทางรูปร่าง หน้าตา เครื่องแต่งกาย การเคลื่อนไหวของตัวละคร
- การสร้างตัวละครผ่านบทพูดหรือบทสนทนาคือการใช้บทพูดหรือบทสนทนาในการเปิดเผยความเป็นตัวตนของตัวละคร
- การสร้างตัวละครผ่านผู้เล่าเรื่องคือการให้ผู้เล่าเรื่องพรรณนาคุณลักษณะของตัวละครให้ผู้อ่านหรือผู้ชมรับทราบ
- การสร้างตัวละครผ่านการกระทำภายนอกคือการใช้การกระทำเป็นการแนะนำให้รู้จักคุณลักษณะของตัวละคร
- การสร้างตัวละครผ่านการกระทำภายในคือการใช้การกระทำภายในของมนุษย์มาสร้างตัวละคร เช่น ความลับ ความคิด จินตนาการ ความฝัน ความปรารถนา ความทรงจำ ความกลัว
- การสร้างตัวละครผ่านปฏิกิริยาของตัวละครอื่น ๆ คือการให้ตัวละครอื่นพูดถึงตัวละครที่ต้องแนะนำ เพื่อให้ผู้อ่านได้รู้จักกับตัวละครก่อนที่จะมีการปรากฏตัว
- การสร้างตัวละครโดยใช้ลักษณะตรงกันข้ามด้วยการสร้างตัวละครอื่น ๆ เทียบเคียง คือการใช้สัญญะหรือลักษณะที่เป็นคู่ตรงกันข้าม (Binary opposition) เพื่อสร้างตัวละคร เช่น ฝาแฝดที่หน้าตาเหมือนกัน แต่ลักษณะนิสัยต่างกัน
- การสร้างตัวละครโดยใช้ความเกินเลยหรือการทำซ้ำ ๆ คือการนำเสนอโดยใช้การวาดภาพล้อเลียนแบบการ์ตูนที่จะวาดคุณลักษณะบางอย่างให้มากเกินจริง
- การสร้างตัวละครผ่านการเลือกชื่อคือการเลือกใช้ชื่อเพื่อสร้างคุณลักษณะและเรื่องราวของตัวละคร

2.5 ฉาก พิจารณาฉากที่เหตุการณ์ของเรื่องเล่าหรือการกระทำเกิดขึ้น และมีอิทธิพลต่อชีวิตของตัวละคร โดยเฉพาะอย่างยิ่งลักษณะและหน้าที่ของฉาก ดังนี้

2.5.1 ลักษณะของฉาก พิจารณาสถานที่ที่ตัวละครปรากฏตัวว่าเป็นพื้นที่บ้าน/ส่วนตัว หรือพื้นที่สาธารณะ โดยการศึกษานี้จะให้ความสนใจต่อฉากแบบองค์รวม (integral setting) หรือฉากที่ค่อนข้างมีบทบาทที่สำคัญอย่างมากในการช่วยอธิบายปมปัญหาหรือความขัดแย้งให้ชัดเจนมากขึ้น

2.5.2 หน้าที่ของฉาก พิจารณาบทบาทหน้าที่หรือผลของฉากต่อการปรากฏตัวของตัวละครที่เป็นคนพิการ

2.6 ความขัดแย้งหรือปมขัดแย้ง พิจารณาถึงสิ่งที่ตัวแสดงต้องมีการต่อสู้ดิ้น โดยการศึกษานี้จะพิจารณาถึงความขัดแย้งใน 4 ประเภท ดังนี้

- ความขัดแย้งภายในจิตใจคือความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในจิตใจของตัวละคร
- ความขัดแย้งระหว่างคนกับคนหรือระหว่างกลุ่มบุคคลคือความไม่ลงรอยระหว่างตัวละคร 2 ตัวหรือสองกลุ่ม
- ความขัดแย้งระหว่างคนกับสังคมคือความขัดแย้งระหว่างคนกับกฎเกณฑ์ระเบียบหรือโครงสร้างของสังคม
- ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับพลังภายนอกคือความขัดแย้งกับพลังธรรมชาติหรือเหนือธรรมชาติ ซึ่งจะพบว่าในการเล่าเรื่องบางตระกูล เช่น นวนิยายวิทยาศาสตร์ หนังผี

2.7 จุดยืนของผู้เล่า พิจารณามุมมองหรือจุดยืนของผู้เล่าเรื่องในการประกอบสร้างความหมายต่าง ๆ ซึ่งจะมีอิทธิพลต่อเรื่องเล่าและวิธีการเล่าเรื่อง โดยแบ่งเป็น 4 ประเภท ดังนี้

- ผู้เล่าเรื่องที่เป็นบุรุษที่หนึ่ง (The First-Person Narrator) คือตัวละครเอกของเรื่องหรือตัวละครที่มีส่วนร่วมในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นผู้เล่าเรื่อง โดยเป็นการบอกเล่าเรื่องราวจากภายในหัวของตัวละคร มักจะมีการใช้คำสรรพนาม “ฉัน” “ข้าพเจ้า”
- ผู้เล่าเรื่องเป็นบุรุษที่ 3 คือตัวละครอื่นที่ไม่ใช่ตัวละครเอกเป็นผู้เล่าเหตุการณ์ที่ตนเองพบเห็นหรือเกี่ยวข้อง โดยไม่เข้าไปในจิตใจของตัวละครหรือการนำเสนอข้อวิพากษ์วิจารณ์ของผู้แต่งมักจะมีการใช้คำสรรพนาม เช่น เขา (he) เธอ (she) พวกเขา (they)
- การเล่าเรื่องจากมุมมองที่เป็นกลาง คือการไม่ปรากฏตัวผู้เล่าในลักษณะตัวบุคคล แต่เล่าจากมุมมองคนวงนอกที่สังเกตและรายงานเหตุการณ์อย่างเป็นกลางตามที่เกิดขึ้นจริง
- การเล่าเรื่องแบบผู้รอบรู้ (สัพพัญญู) คือการเล่าเรื่องที่ผู้เล่าเรื่องเป็นผู้รอบรู้โดยรู้แจ้งในทุกสิ่งเกี่ยวกับสถานการณ์หรือเหตุการณ์ที่เล่าทั้งความคิด อารมณ์ความรู้สึก หรือจิตใจของตัวละคร สามารถล่วงรู้ข้ามกาลเวลาและสถานที่ และจะอธิบายทุกอย่างให้ผู้ชมหรือผู้ฟังได้ทราบ

2.8 ลีลา (Style) พิจารณารูปแบบหรือวิธีการที่ผู้แต่งใช้คำเพื่อสื่อสารถึงบางสิ่งบางอย่าง เช่น ความคิด อารมณ์ และคาดการณ์ถึงความเข้าใจ โดยจะพิจารณาถึงลีลาหรือกลวิธีทางภาษาที่ผู้แต่งที่เป็นคนพิการเลือกใช้ในการสื่อความหมาย กลวิธีการนำเสนอ และทิศทาง ดังนี้

2.8.1 กลวิธีทางภาษา พิจารณาแบบแผนหรือวิธีการทางภาษาที่ใช้ในการเล่าเรื่องความพิการหรือคนพิการ เช่น การใช้ภาษาเรียบง่าย การใช้ภาพพจน์ คำซ้ำและขยายความเพื่อแสดงอารมณ์ความรู้สึก การใช้คำเรียกคนพิการแบบตรงที่มีคำที่แสดงถึงความพิการหรือความบกพร่องทางร่างกายอย่างตรงไปตรงมา ใช้คำอธิบายลักษณะความพิการทางร่างกายด้วยคำที่เกี่ยวข้องกับการแพทย์หรืออุปกรณ์ การใช้ประโยคขัดแย้งที่มีเนื้อความขัดแย้งกัน การใช้ประโยคเงื่อนไขที่เป็นการใช้ประโยคที่มีเนื้อความเป็นเหตุเป็นผลกัน

2.8.2 กลวิธีการนำเสนอ พิจารณาแบบแผนหรือวิธีการเล่าเรื่องความพิการหรือคนพิการที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชน เช่น การเปรียบเทียบ การที่ผู้แต่งไม่เคยใช้คำว่า “พิการ” หรือ “ความพิการ การตอบคำถามต่าง ๆ อย่างตรงไปตรงมา หรือการทำให้ความพิการดูเป็นเรื่องปกติ การยกตัวอย่าง การยกบทสนทนาโต้ตอบ การนิยามคำ การตั้งคำถามจำแนกเป็นข้อ ๆ การตั้งคำถามจากมุมมองของผู้ไม่รู้ของตัวละคร

2.8.3 ทิศทางที่ใช้สื่อถึงความพิการ พิจารณาทิศทางการใช้ภาษาภาพพจน์หรือถ้อยคำในการสื่อความหมายเกี่ยวกับความพิการและคนพิการ ได้แก่ บวก กลาง ลบ ดังนี้

- ทิศทางบวกหมายถึงการใช้ภาษาภาพพจน์หรือถ้อยคำเชิงบวกหรือสื่อถึงสภาวะที่ว่าความพิการเป็นความปกติหรือความหลากหลายอย่างหนึ่ง
- ทิศทางกลางหมายถึงการใช้ภาษาภาพพจน์หรือถ้อยคำทั้งในเชิงบวกหรือสื่อถึงสภาวะที่ว่าความพิการเป็นความปกติหรือความหลากหลายอย่างหนึ่ง และการใช้ภาพพจน์หรือถ้อยคำเชิงลบหรือสื่อถึงสภาวะที่ว่าความพิการเป็นความผิดปกติ
- ทิศทางลบหมายถึงการใช้ภาษาภาพพจน์หรือถ้อยคำเชิงลบหรือสื่อถึงสภาวะที่ว่าความพิการเป็นความผิดปกติในการบรรยายถึงความพิการและคนพิการ เช่น การใช้คำพูดและภาษาในเชิงอุปมาอุปไมยที่ชี้ชัดถึงภาวะความบกพร่องต่าง ๆ และมีนัยในเชิงการดูถูกเหยียดหยาม

2.9 น้ำเสียง (Tone) พิจารณาความรู้สึกของผู้แต่งต่อความหมายความพิการและคนพิการ โดยสามารถอธิบายได้ในหลากหลายลักษณะทั้งอารมณ์ขัน ใจดี น่ารัก น่าพึงพอใจ หยาบกระด้าง เป็นมิตร จริงจัง ร่าเริง ลึกลับ แฝงนัย หรือเย้าแหย่ วิพากษ์/เสียดสี

นอกจากนี้เพื่อให้สามารถเข้าถึงความหมาย วัฒนธรรม หรือบริบทของตัวบท อุดมการณ์และอำนาจในการเข้ารหัสความหมายเกี่ยวกับความพิการและตัวละครที่เป็นคนพิการที่ปรากฏในหนังสือประเภทวรรณกรรมเยาวชน ผู้วิจัยจะต้องนำแนวคิดการประกอบสร้างความหมายและแนวคิดการเล่าเรื่องมาเป็นฐานในการวิเคราะห์การเล่าเรื่องที่ปรากฏทั้งในส่วนของภาพประกอบและข้อความ ทั้งนี้การบันทึกข้อมูลบนฐานความรู้ในลักษณะนี้จะทำให้เห็นถึงปฏิบัติการทางภาษา อุดมการณ์ และอำนาจในการเข้ารหัสความหมายเกี่ยวกับความพิการและตัวละครที่เป็นคนพิการ หรืออีกนัยหนึ่งคือช่วยให้เห็นว่าหนังสือประเภทวรรณกรรมเยาวชนเล่าเรื่องความพิการและตัวละครที่เป็นคนพิการอย่างไร

อีกทั้งผู้วิจัยอาศัยแนวคิดเกี่ยวกับวาทกรรมความพิการมาวิเคราะห์อุดมการณ์และอำนาจเบื้องหลังที่ทำให้การเล่าเรื่องเกี่ยวกับความพิการและตัวละครที่มีความพิการปรากฏออกมาในลักษณะดังกล่าว ได้แก่ วาทกรรมความพิการในมิติทางการแพทย์ วาทกรรมความพิการในมิติของการสงเคราะห์หรือการกุศล วาทกรรมความพิการในมิติทางสังคม วาทกรรมความพิการในมิติทางวัฒนธรรม วาทกรรมความพิการในมิติของกฎหมาย สิทธิ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ วาทกรรมความพิการในมิติศาสนา วาทกรรมความพิการในมิติธุรกิจสื่อ และวาทกรรมความพิการในมิติเศรษฐศาสตร์การเมือง

3.5.2 การวิเคราะห์บริบท (contextual analysis)

ผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์บริบท (contextual analysis) ของวรรณกรรมเยาวชน ได้แก่ ปก ชื่อหนังสือ ผู้แต่ง ภาพประกอบ เพื่อให้เข้าใจบริบทแวดล้อมในการประกอบสร้างความหมายความพิการได้อย่างครบถ้วนมากขึ้น

3.6 การนำเสนอข้อมูล

ผู้วิจัยใช้วิธีนำเสนอข้อมูลในเชิงพรรณนาวิเคราะห์ (descriptive analysis) พร้อมตัวอย่างประกอบทั้งข้อความและภาพ และจำแนกผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

บทที่ 4 การเล่าเรื่องความพิการและตัวละครที่มีความพิการ

บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

3.7 จริยธรรมการวิจัยในคน

การศึกษาครั้งนี้เป็นการเก็บข้อมูลจากเอกสารคือหนังสือประเภทวรรณกรรมเยาวชน โดยก่อนการดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยได้ทำบันทึกข้อความพร้อมนำเสนอโครงร่างการวิจัยเพื่อให้คณะอนุกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สาขาสังคมศาสตร์พิจารณาคุณสมบัติโครงร่างการวิจัยว่าเข้าข่ายประเภทที่ต้องขอจริยธรรมวิจัยในคนหรือไม่ และได้รับบันทึกข้อความที่ อว 67.04.2/ECSo 793 ลงวันที่ 2 ธันวาคม 2567 เรื่อง “แจ้งผลการพิจารณาโครงการวิจัยโดยเบื้องต้น” ว่าประธานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สาขาสังคมศาสตร์ได้พิจารณาโครงการวิจัยโดยเบื้องต้น และโครงการวิจัยดังกล่าวไม่เข้าข่ายการวิจัยในคน ทั้งนี้เมื่อได้รับบันทึกข้อความตอบกลับแล้ว ผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการเก็บข้อมูลตามช่วงระยะเวลาที่กำหนดไว้

บทที่ 4
เรื่องเล่าความพิการ: วาทกรรมความพิการและองค์ประกอบการเล่าเรื่อง

การศึกษาเรื่อง “เรื่องเล่าความพิการในงานวรรณกรรมไทย” สนใจที่จะศึกษาว่าวรรณกรรมเยาวชนของไทยที่ประพันธ์โดยผู้แต่งชาวไทยที่เป็นคนพิการบอกเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับความพิการและคนพิการอย่างไร วรรณกรรมเหล่านี้เป็นพื้นที่ในการต่อสู้ของคนพิการ หรือพื้นที่ในการสะท้อนหรือสร้างให้เหมือนจริง หรือแท้ที่จริงแล้วมันคือพื้นที่แห่งการตอกย้ำภาพตัวแทนของความพิการหรือคนพิการ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงวาทกรรมความพิการในการเล่าเรื่องความพิการและคนพิการในวรรณกรรมเยาวชนไทย และองค์ประกอบการเล่าเรื่องเกี่ยวกับความพิการและตัวละครที่เป็นคนพิการในวรรณกรรมเยาวชนไทย โดยใช้แนวคิดเกี่ยวกับความพิการ แนวคิดเกี่ยวกับเรื่องเล่า การเล่าเรื่อง และศาสตร์แห่งเรื่องเล่า (Narratology) และแนวคิดเกี่ยวกับการประกอบสร้างความหมาย เป็นกรอบในการศึกษาครั้งนี้ จากแนวคิดสำคัญนี้นำไปสู่ระเบียบวิธีการวิจัยทั้งในส่วนของการวิเคราะห์ตัวบท (textual analysis) และการวิเคราะห์บริบท (contextual analysis) วรรณกรรมเยาวชนที่มีผู้แต่งเป็นคนพิการ เพื่อให้เข้าใจบริบทแวดล้อมในการประกอบสร้างความหมายความพิการได้อย่างครบถ้วนมากขึ้น ดังนั้นเนื้อหาในส่วนนี้จะจำแนกเป็น 3 ส่วน ได้แก่

1. จากบริบทสู่การเล่าเรื่องความพิการและคนพิการ
2. วาทกรรมความพิการในเรื่องเล่าคนพิการ
3. องค์ประกอบการเล่าเรื่องความพิการและคนพิการ

4.1 จากบริบทสู่การเล่าเรื่องความพิการและคนพิการ

สำหรับการวิเคราะห์บริบทการเล่าเรื่องความพิการและคนพิการในวรรณกรรมเยาวชนที่มีผู้แต่งเป็นคนพิการจะพิจารณารายละเอียดใน 3 ส่วน ได้แก่ ปก บทและชื่อบท รวมถึงภาพประกอบ โดยมีรายละเอียดดังนี้

4.1.1 ปก

สำหรับการวิเคราะห์บริบทในส่วนของปกนั้นจะพิจารณาถึงองค์ประกอบต่าง ๆ ที่ปรากฏบนปกทั้งปกหน้าและปกหลัง รวมถึงใบหุ้มปก ได้แก่ ชื่อเรื่อง ภาพปก และโปรยปก ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญที่มักจะถูกนำมาใช้ในการสื่อสารความหมายในเรื่องต่าง ๆ เช่นเดียวกับในการศึกษานี้ที่องค์ประกอบต่าง ๆ ที่ปรากฏบนปกก็เป็นไปได้ที่จะถูกนำมาใช้เพื่อสื่อสารความหมายเกี่ยวกับความพิการและคนพิการ ดังนี้

4.1.1.1 ชื่อเรื่อง

สำหรับชื่อเรื่องจะพิจารณาการตั้งชื่อเรื่องและการปรากฏของคำที่เกี่ยวข้องกับความพิการ ทั้งนี้การวิเคราะห์ในส่วนนี้พบว่าวรรณกรรมทั้ง 2 ชื่อเรื่อง มีการตั้งชื่อตามประเด็นสำคัญที่ผู้แต่งต้องการสื่อไปยังผู้อ่าน โดยวรรณกรรมเรื่อง*ความสุขของเด็กสมาธิสั้น*นั้น ชื่อเรื่องนำเสนอถึงประเด็นสำคัญของเรื่องราวที่มุ่งสะท้อนความสุขในทุกวันของเด็กสมาธิสั้นคนหนึ่ง ที่ความสุขเกิดขึ้นได้จากเรื่องง่าย ๆ ในชีวิตที่ไม่จำเป็นต้องเป็นเรื่องที่ซับซ้อน และจบเรื่องราวด้วยความสุขของเด็กคนหนึ่งที่สามารถลดปริมาณการกินยารักษาอาการสมาธิสั้น ขณะที่วรรณกรรมเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต* ชื่อเรื่องนำเสนอถึงเรื่องราวในทุก ๆ วันของชีวิตของเยาวชนคนหนึ่งที่เป็นคนพิการทางการมองเห็นที่ค่อย ๆ เติบโตผ่านเรื่องราวต่าง ๆ ในชีวิต จนกระทั่งสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี

นอกจากนี้เมื่อพิจารณาถึงการปรากฏของคำที่เกี่ยวข้องกับความพิการในชื่อเรื่อง พบว่ามีการปรากฏของคำที่เกี่ยวข้องกับความพิการในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง*ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* ซึ่งชื่อเรื่องมีการระบุถึงชื่อโรคโดยตรง ได้แก่ คำว่า “สมาธิสั้น” ซึ่งเป็นการสื่อถึงความพิการทางสติปัญญาและการเรียนรู้ นอกจากนี้ยังพบชื่อเรื่องที่ไม่ปรากฏคำที่เกี่ยวข้องกับความพิการในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต* ซึ่งเป็นการใช้คำว่า “ปิดตา” แทนการใช้คำที่เกี่ยวข้องกับความพิการโดยตรง

ในภาพรวมแม้ว่าวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต* จะไม่ปรากฏคำที่เกี่ยวข้องกับความพิการในชื่อเรื่องโดยตรง แต่คำว่า “ปิดตา” ก็เป็นคำที่แสดงโดยนัยที่สามารถสื่อความหมายถึงความพิการทางการมองเห็นได้ อีกทั้งเมื่อพิจารณาร่วมกับองค์ประกอบอื่นที่ปรากฏบนหน้าปก เช่น ชื่อเรื่องที่ปรากฏทั้งอักษรภาษาไทยและอักษรเบรลล์ ก็ทำให้ผู้อ่านรับรู้หรืออนุมานได้ว่าเรื่องราวนี้น่าจะเป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับคนพิการทางการมองเห็น ดังนั้นจึงน่าจะกล่าวได้ว่าวรรณกรรมเยาวชนทั้ง 2 ชื่อเรื่องค่อนข้างมีความชัดเจนในการที่จะสื่อสารกับผู้อ่านให้รับทราบว่าเรื่องราวที่จะนำเสนอน่าจะเป็นเรื่องราวที่มีแนวโน้มว่าจะเกี่ยวข้องกับความพิการหรือคนพิการ

4.1.1.2 ภาพปก

สำหรับภาพปกจะพิจารณาถึงรูปแบบและลักษณะภาพปกของทั้งปกหน้าและปกหลัง โดยพบว่ารูปแบบและลักษณะภาพปกของทั้งปกหน้าและปกหลังปรากฏใน 2 ลักษณะ คือภาพปกที่แสดงอัตลักษณ์ความพิการ และภาพปกที่ไม่แสดงอัตลักษณ์ความพิการ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4.1

รูปแบบและลักษณะภาพปกหน้าและปกหลัง

รูปแบบและลักษณะภาพปก	ความสุขของเด็กสมาธิสั้น	|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต
ปกหน้า		
• ภาพแสดงอัตลักษณ์ความพิการ	--	√
• ภาพไม่แสดงอัตลักษณ์ความพิการ	√	--
ปกหลัง		
• ภาพแสดงอัตลักษณ์ความพิการ	--	√
• ภาพไม่แสดงอัตลักษณ์ความพิการ	√	--

ข้อมูลข้างต้นนี้แสดงให้เห็นว่าภาพปกที่แสดงอัตลักษณ์ความพิการ ซึ่งหมายถึงภาพปกที่นำเสนอสัมพันธ์กับคุณลักษณะความพิการหรือคนพิการ โดยมีการปรากฏของภาพหรือองค์ประกอบที่แสดงถึงอัตลักษณ์ความพิการหรือคนพิการนั้น พบเฉพาะในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต* โดยภาพปกของใบหุ้มปกจะเป็นการบอกโดยนัยถึงลักษณะที่สัมพันธ์กับความพิการ ที่เมื่อเห็นภาพและองค์ประกอบอื่น ๆ บนปกก็จะทำให้พอคาดเดาได้ว่าเนื้อหาในวรรณกรรมเล่มนี้น่าจะเป็นเรื่องเล่าของคนพิการ ได้แก่ ภาพตัวละครหรือในที่นี้น่าจะหมายถึงตัวผู้แต่งในลักษณะที่ใช้มือปิดตาตนเอง รวมถึงการที่ชื่อเรื่องและชื่อผู้แต่งมีการใช้ทั้งตัวอักษรภาษาไทยและอักษรเบรลล์ ซึ่งเป็นอักษรสำหรับผู้ที่มีความพิการทางการมองเห็นควบคู่กันไป ขณะที่ส่วนของปกภายใต้ใบหุ้มปกนั้นจะเป็นภาพวาดลายเส้นของใบหน้าเด็กผู้หญิงที่เปื้อนรอยยิ้ม พร้อมกับชื่อหนังสือและชื่อผู้แต่งที่ปรากฏทั้งตัวอักษรภาษาไทยและอักษรเบรลล์ควบคู่กัน ส่วนปกหลังทั้งในส่วนใบหุ้มปกและปกหลังนั้นพบว่ามีลักษณะเหมือนกัน โดยเป็นภาพถ่ายของผู้แต่งซึ่งเป็นคนพิการทางการมองเห็นในลักษณะเต็มตัว โดยสวมชุดครุยปริญญา พร้อมกับโปรยปกที่ปรากฏทั้งอักษรภาษาไทยและอักษรเบรลล์ ดังภาพตัวอย่างต่อไปนี้

ภาพที่ 4.1

ปกหน้าและปกหลัง (ใบหุ้มปก) ของวรรณกรรมเยาวชน “|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต”

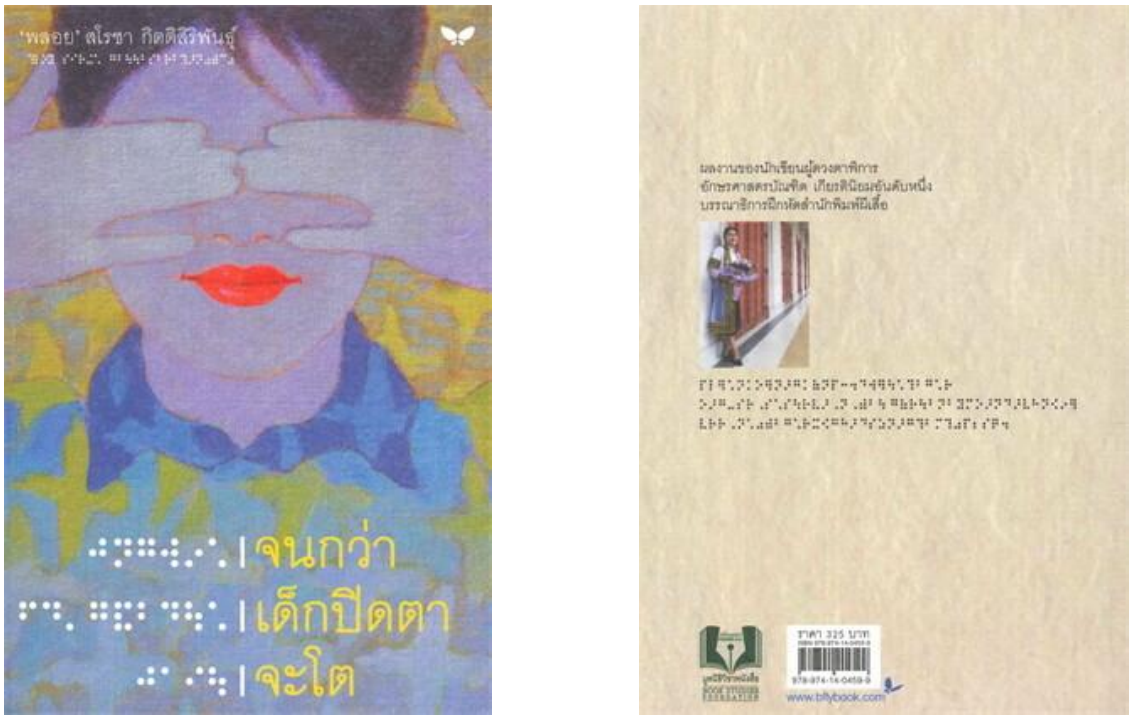

ภาพที่ 4.2

ปกหน้าและปกหลัง (ตัวเล่ม) ของวรรณกรรมเยาวชน “|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต”

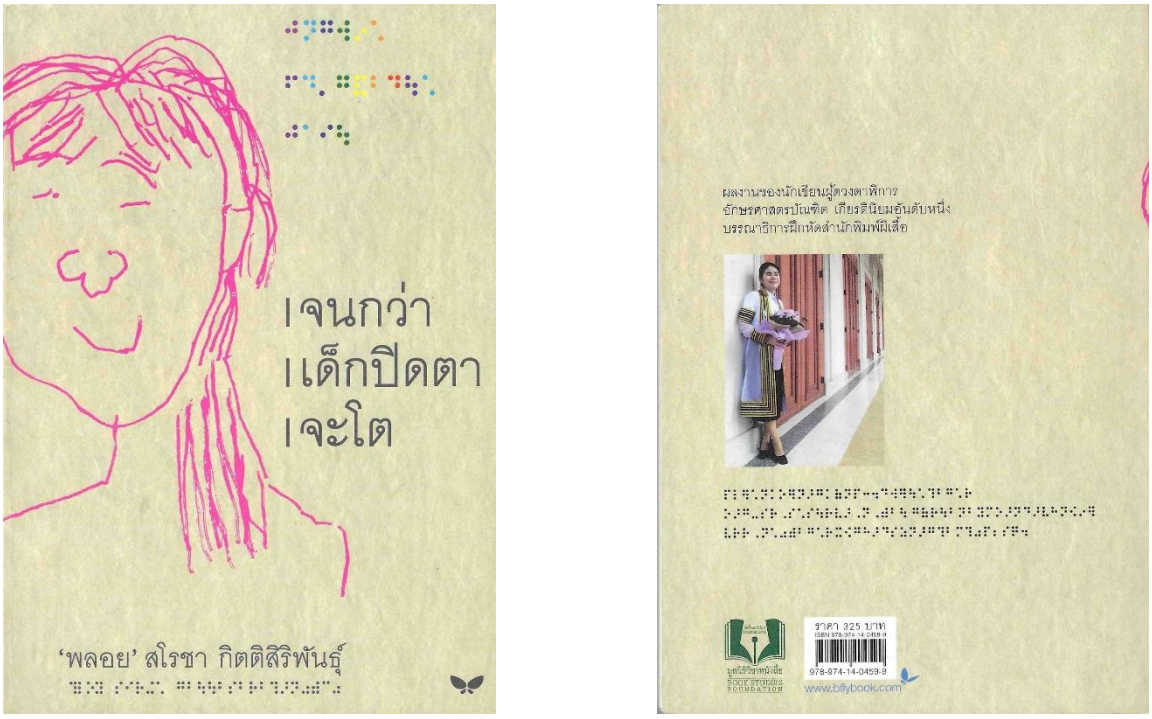

สำหรับภาพปกที่ไม่แสดงอัตลักษณ์ความพิการ ซึ่งหมายถึงภาพปกที่นำเสนอไม่สัมพันธ์กับคุณลักษณะความพิการหรือคนพิการ โดยไม่มีการปรากฏของภาพหรือองค์ประกอบที่แสดงถึงอัตลักษณ์ความพิการหรือคนพิการ พบเฉพาะในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง*ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* โดยจะเห็นได้ว่าภาพที่ปรากฏเป็นเพียงภาพวาดบุคคลในลักษณะลายเส้น ซึ่งน่าสื่อถึงผู้แต่งวรรณกรรมเล่มนี้ในลักษณะท่วงท่าของการครุ่นคิด เช่นเดียวกับในส่วนของปกหลังที่ก็ไม่สัมพันธ์กับอัตลักษณ์ความพิการ โดยเป็นภาพวาดบุคคลในลักษณะลายเส้นที่น่าจะหมายถึงผู้แต่งเช่นกัน กำลังแอบจ้องมองมายังผู้อ่าน ควบคู่ไปกับโปรยปกที่เป็นการยกเนื้อหาบางส่วนจากวรรณกรรม ซึ่งลักษณะของภาพควบคู่กับโปรยปกเช่นนี้น่าจะสื่อความหมายว่าผู้แต่งต้องการสื่อสารโดยตรงกับผู้อ่านต่อมุมมองความคิดเกี่ยวกับคนพิการโดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อโรคสมาธิสั้น ดังภาพตัวอย่างต่อไปนี้

ภาพที่ 4.3

ปกหน้าและปกหลังของวรรณกรรมเยาวชน “ความสุขของเด็กสมาธิสั้น”

ในภาพรวมจะพบว่าภาพปกทั้งปกหน้าและปกหลังจะเลือกใช้ภาพวาดหรือภาพถ่ายของตัวละครหลักซึ่งก็คือผู้แต่ง ลักษณะเช่นนี้สะท้อนโดยนัยว่าเรื่องเล่าที่จะนำเสนอน่าจะมีศูนย์กลางอยู่ที่ตัวผู้แต่ง นั่นคือเป็นเรื่องราวหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับผู้แต่ง หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือประสบการณ์ชีวิตของผู้แต่ง นอกจากนี้แม้ภาพปกจะปรากฏทั้งภาพที่แสดงอัตลักษณ์ความพิการและภาพที่ไม่แสดงอัตลักษณ์ความพิการ แต่ก็เป็นที่น่าสังเกตว่าภาพปกทั้งสองประเภทโดยเฉพาะอย่างยิ่งภาพที่แสดงอัตลักษณ์ความพิการก็ไม่ได้มีการนำลักษณะความพิการมาเป็นจุดขายอย่างเด่นชัด

เหมือนกับที่มักจะปรากฏในเรื่องเล่าประเภทอื่นที่มักจะหยิบยกหรือให้ความสำคัญกับการนำเสนอถึงลักษณะความพิการอย่างโดดเด่น โดยลักษณะที่ปรากฏนั้นเป็นการอาศัยบริบทหรือองค์ประกอบอื่นบนปก เพื่อให้ผู้อ่านสามารถตีความถึงความพิการได้เอง เช่น การใช้ภาพที่ตัวละครเอามือปิดตาในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต* แทนที่จะใช้ภาพที่แสดงถึงลักษณะความพิการทางการมองเห็นโดยตรง หรือการปรากฏของอักษรเบรลล์เพื่อสื่อว่าเนื้อหาน่าจะเกี่ยวข้องกับความพิการทางการมองเห็น อีกทั้งการให้ตัวละครซึ่งในที่นี้หมายถึงผู้แต่งเอามือปิดตาตนเองนั้นเป็นไปได้ที่จะสื่อความหมายว่าผู้แต่งเป็นผู้เลือกด้วยตนเองว่าจะเปิดหรือปิดตา และแม้ว่าจะปิดตา แต่ก็ไม่ได้เป็นอุปสรรคให้ไม่สามารถไปสู่เป้าหมายได้ ซึ่งจะเห็นได้จากภาพปกหลังที่ใช้ภาพถ่ายผู้แต่งที่สวมครุยปริญญา ที่สื่อสารได้ถึงความสำเร็จอย่างหนึ่งของผู้แต่งที่เป็นผู้พิการทางการมองเห็น ซึ่งในที่นี้คือการประสบความสำเร็จในทางการศึกษาและสอดคล้องกับเนื้อหาบทสุดท้ายที่ปิดจบด้วยเหตุการณ์ในวันซ้อมรับปริญญา นอกจากนี้การไม่ปรากฏของภาพที่แสดงถึงลักษณะความพิการโดยตรงก็น่าจะตีความได้ว่าผู้แต่งรวมถึงสำนักพิมพ์ไม่ได้ต้องการจะนำเอาลักษณะความพิการมาเป็นจุดขายของวรรณกรรม ซึ่งน่าจะเป็นเพราะคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของคนพิการ ไม่ได้มุ่งเอาความพิการมาใช้เพื่อสร้างผลกำไรหรือเพื่อสร้างความบันเทิง แต่เรื่องเล่านี้เป็นไปเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจต่อความพิการและคนพิการเท่านั้น ซึ่งเป็นการแสดงโดยนัยถึงการมองภาพความพิการในเชิงบวก

4.1.1.3 โปรยปก

สำหรับโปรยปกจะพิจารณาคำโปรยที่ปรากฏบนปกหน้า ปกหลัง และปีกปก (กรณีที่มีใบหุ้มปก) ซึ่งผลการศึกษาพบว่าคำโปรยที่ปรากฏบนปกมี 3 ลักษณะ ได้แก่ การกล่าวถึงรางวัลที่ได้รับ การยกเนื้อหาบางส่วนจากวรรณกรรม และการระบุถึงประวัติผู้แต่งหรือภูมิหลัง โดยการยกเนื้อหาบางส่วนจากวรรณกรรมพบในวรรณกรรมเยาวชนทั้ง 2 เรื่อง ได้แก่ *ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* และ *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต* ขณะที่โปรยปกในอีก 2 ลักษณะ ได้แก่ การกล่าวถึงรางวัลที่ได้รับ พบเฉพาะในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง*ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* ส่วนการระบุถึงประวัติผู้แต่งหรือภูมิหลังพบเฉพาะในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต* ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4.2

ลักษณะโปรยปก

ลักษณะโปรยปก	ความสุขของเด็กสมาธิสั้น	|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต
• รางวัลที่ได้รับ	√	--
• การยกเนื้อหาบางส่วนจากวรรณกรรม	√	√
• ประวัติผู้แต่ง/ภูมิหลัง	--	√

ทั้งนี้โปรยปกที่กล่าวถึงรางวัลที่ได้รับที่พบในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง*ความสุขของเด็กสมาธิสั้น*นั้นจะปรากฏในโปรยปกหน้า โดยจะเป็นการระบุว่าหนังสือเล่มนี้ได้รับรางวัลหนังสือดีเด่น ประเภทหนังสือสารคดี ประจำปี 2563 จากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ซึ่งเป็นการสื่อให้เห็นถึงความสำเร็จของหนังสือที่ได้รับการยอมรับอย่างมากจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ขณะที่โปรยปกในลักษณะของการยกเนื้อหาบางส่วนจากวรรณกรรมที่พบในวรรณกรรมทั้ง 2 ชื่อเรื่องนั้น ในวรรณกรรมเรื่อง*ความสุขของเด็กสมาธิสั้น*จะปรากฏบนปกหลัง โดยจะเป็นการยกเนื้อหาบางส่วนจากเนื้อเรื่องในตอนเปิดเรื่องมาใส่ เพื่อสะท้อนสาระสำคัญที่วรรณกรรมเล่มนี้ต้องการจะสื่อสารไปยังผู้อ่านโดยเฉพาะอย่างยิ่งการที่ผู้แต่งตั้งคำถามถึงความเข้าใจของสังคมต่อเด็กสมาธิสั้นผ่านมุมมองหรือประสบการณ์ตรงของผู้แต่งที่เป็นเด็กสมาธิสั้น ดังนี้

“ถ้าพูดถึง ‘เด็กสมาธิสั้น’ คุณจะนึกถึงอะไรครับ
เด็กที่พูดมาก พูดไม่หยุด ไม่มีสมาธิจดจ่อ
นึกถึงเด็กที่ดู ‘ไม่ค่อยเต็ม’ หรือนึกถึงอะไรกันบ้างครับ
หากคุณคิดคล้าย ๆ กับข้างต้น ผมอยากบอกว่า
ทั้งถูกและไม่ถูกครับ ความจริงแล้ว เด็กสมาธิสั้น
ก็เหมือนเด็กปกติทั่ว ๆ ไปนี่แหละครับ เพียงแต่พวกเรา
มีเรื่องที่พิเศษกว่าคนอื่นเกิดขึ้นในสมองของเรา
พวกเราขาดการยั้งคิด พูดมาก และทำสิ่งแปลก ๆ
ที่ไม่เหมือนคนปกติ ก็เพราะความพิเศษในสมองนี่แหละครับ
ที่ผมใช้คำว่า ‘พวกเรา’
เพราะผมเองก็เป็นเด็กสมาธิสั้นคนหนึ่งครับ
เป็นเด็กสมาธิสั้นที่เคยโดนหาว่าเป็นเด็กปัญญาอ่อน---”

(ความสุขของเด็กสมาธิสั้น, ปกหลัง)

ส่วนในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต* นั้น พบว่าโปรยปกในลักษณะของการยกเนื้อหาบางส่วนจากวรรณกรรมจะปรากฏทั้งที่ปีกปกหน้าและปีกปกหลังของใบหุ้มปก โดยคำโปรยในส่วนของปีกปกหน้าจะหยิบยกมาจากเนื้อหาในบทสุดท้ายของเรื่องราวเพื่อสะท้อนมุมมองของผู้แต่งต่อความพิการที่มีทั้งสุข ทุกข์ เศร้า เสียใจ แต่ภายใต้สิ่งที่ต้องเผชิญหรือประสบ กลับทำให้เห็นถึงคุณค่าแห่งมิตรภาพ การไว้วางใจผู้อื่น และครอบครัวสุดพิเศษ ดังนี้

“ใคร ๆ ก็คิดว่า
การอยู่อย่างมองไม่เห็นเป็นเรื่องน่ากลัว
ใช่ ฉันจะไม่เถียงหรอก
ฉันจำได้ว่ามันเคยทำให้ฉันอึดอัดใจเพียงใด
หรือเสียใจแค่ไหน
แต่หากนั่นทำให้ฉันได้เป็น มี และรู้สึก
อย่างในเวลานี้ บางทีนั่นอาจคุ้มค่า
เพราะทุกอย่างที่ฉันเป็น มี และรู้สึกอยู่
ช่างวิเศษเหลือเกิน
ถ้าฉันมองเห็น ฉันคงไม่รู้สึกว่า
คุณค่าแห่งมิตรภาพยิ่งใหญ่ถึงเพียงนี้
ฉันคงไม่ได้รู้จักการไว้วางใจผู้อื่น
ไม่รู้ว่ามีครอบครัวที่แสนวิเศษ
ฉันอาจไม่ได้เรียนโรงเรียนมัธยมซึ่งฉันเคยเรียน
อาจไม่ได้พบผู้ที่ฉันรัก ณ ที่นั้น

(|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต, ปีกปกหน้าของใบหุ้มปก)

ขณะที่คำโปรยในส่วนของปีกปกหลังจะเป็นการหยิบยกคำพูดที่ปรากฏในเนื้อหาเพื่อสะท้อนมุมมองของผู้แต่ง โดยเฉพาะมุมมองเกี่ยวกับการฝึกตนเองให้คิดเป็น ดังนี้

“‘ความคิด’
ไม่เพียงเป็นจุดเริ่มต้นของความสำเร็จ
แต่ตลอดเส้นทางชีวิตเราต้องคิดอยู่เสมอ
ที่สำคัญ ต้องคิดอย่างสร้างสรรค์ มิใช่ฟุ้งซ่าน
คิดตั้งคำถาม มิใช่โทษอุปสรรค
คิดแก้ไข มิใช่คิดหลีกเลี่ยง
หรือหากจะกล่าวง่าย ๆ ก็คือ
เราต้องคิดเป็นนั่นเอง”

(|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต, ปีกปกหลังของใบหุ้มปก)

สำหรับโปรยปกในลักษณะการให้ประวัติหรือภูมิหลังของผู้แต่งที่พบในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต* นั้น จะปรากฏบนปีกปกหลังของใบหุ้มปกและปกหลังของตัวเล่ม โดยจะเป็นการให้ข้อมูลถึงภูมิหลังที่น่าสนใจของผู้แต่ง ทั้งการระบุถึงคุณลักษณะที่น่าสนใจของผู้แต่ง การศึกษา และประสบการณ์การทำงาน ดังนี้

"ผลงานของนักเขียนผู้ดวงตาพิการ
อักษรศาสตรบัณฑิต เกียรตินิยมอันดับหนึ่ง
บรรณาธิการฝึกหัดสำนักพิมพ์ผีเสื้อ"

(|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต, ปกหลัง)

ในภาพรวมจะเห็นได้ว่าโปรยปกที่ปรากฏในทั้ง 3 ลักษณะ ได้แก่ การกล่าวถึงรางวัลที่ได้รับ การยกเนื้อหาบางส่วนจากวรรณกรรม และการระบุถึงประวัติผู้แต่งหรือภูมิหลัง ดูจะมีบทบาทสำคัญในการทำให้ผู้อ่านได้รับทราบถึงสาระแนวคิดสำคัญที่วรรณกรรมเยาวชนเหล่านี้ต้องการนำเสนอ รวมถึงมุมมองความคิดของผู้แต่งต่อความพิการผ่านการหยิบยกเนื้อหาบางส่วนจากวรรณกรรมมานำเสนอ ขณะที่โปรยปกในลักษณะของการกล่าวถึงรางวัลที่ได้รับนั้นเป็นไปได้ว่าสำนักพิมพ์ใช้จุดนี้เป็นจุดขายในการเร้าอารมณ์หรือดึงดูดความสนใจจากนักอ่าน เพื่อให้เห็นถึงคุณค่าของงานวรรณกรรมเล่มนั้น ๆ ที่ได้รับรางวัลจากหน่วยงานที่เป็นที่ยอมรับ ส่วนการใช้คำโปรยในลักษณะของการนำเสนอถึงประวัติหรือภูมิหลังของผู้แต่งที่พบในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต* นั้น เป็นไปได้ว่าสำนักพิมพ์น่าจะต้องการสื่อให้เห็นถึงความสามารถของผู้แต่ง ที่แม้จะเป็นคนพิการทางการมองเห็น แต่ก็มีความสามารถและประสบความสำเร็จในหลาย ๆ ด้าน ทั้งความสามารถในการประพันธ์งานวรรณกรรมและการศึกษา เป็นต้น

นอกจากนี้น่าสังเกตว่าการใช้ภาษาในคำโปรยมีความสอดคล้องกับการนำเสนอเรื่องเล่าเกี่ยวกับความพิการและคนพิการ โดยแม้ว่าคำโปรยจะใช้ภาษาในลักษณะของการเร้าอารมณ์ แต่ก็เป็นการเร้าอารมณ์ผ่านการกล่าวถึงรางวัลที่วรรณกรรมนั้นได้รับ และการใช้ข้อความกระตุ้นความสนใจอยากรู้ผ่านการตั้งคำถามกับผู้อ่าน เช่นในวรรณกรรมเรื่อง*ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* ที่ตั้งคำถามถึงความคิดของผู้อ่านเกี่ยวกับเด็กสมาธิสั้น ขณะที่การให้เหตุผลจะปรากฏในวรรณกรรมเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต* ที่พยายามนำเสนอให้เห็นว่าแม้ความพิการจะดูน่ากลัว แต่ท้ายที่สุดก็นำไปสู่สิ่งที่ยิ่งใหญ่กว่า ลักษณะการใช้ภาษาเช่นนี้ในมุมหนึ่งสอดคล้องกับการเป็นหนังสือประเภทสารคดีที่จะต้องมีความจริงจังมากกว่าหนังสือประเภทอื่น อีกทั้งเมื่อเนื้อหาของวรรณกรรมเหล่านี้เป็นการนำเสนอประสบการณ์ชีวิตของผู้แต่งที่เป็นคนพิการ ดังนั้นการใช้ภาษาในลักษณะนี้จึงเหมาะสมกับการสร้างภาพความเข้าใจในเชิงบวกเกี่ยวกับความพิการและ/หรือคนพิการ

4.1.2 บทและชื่อบท

สำหรับบทและชื่อบทจะเป็นการพิจารณาถึงการตั้งชื่อบทและความเกี่ยวข้องของชื่อบทกับความพิการ โดยในส่วนของการตั้งชื่อบทในวรรณกรรมเยาวชนพบว่าปรากฏใน 2 ลักษณะ คือการตั้งชื่อบทตามเหตุการณ์สำคัญในตอน และการตั้งชื่อบทตามวันที่บันทึกเรื่องราวที่แยกข้อมูลเป็นรายวัน

ทั้งนี้การตั้งชื่อบทตามเหตุการณ์สำคัญเป็นการนำเหตุการณ์สำคัญในแต่ละบทมาตั้งเป็นชื่อบท เพื่อทำให้ผู้อ่านสนใจและสามารถคาดเดาได้ถึงเหตุการณ์ที่จะนำเสนอหรือปรากฏในบทนั้น ๆ และติดตามอ่านเรื่องราวต่อไป ซึ่งการตั้งชื่อบทในลักษณะนี้พบในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง*ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* เช่น ชื่อบท “การจัดการอารมณ์” ที่นำเสนอถึงอาการและการจัดการอารมณ์ของเด็กสมาธิสั้น หรือ “คบเพื่อน” ที่นำเสนอเนื้อหาถึงการรักษาน้ำใจเพื่อนทุกคน ไม่ว่าเพื่อนคนนั้นจะมีนิสัยอย่างไร

ขณะที่การตั้งชื่อบทตามวันที่นั้นจะเป็นการระบุชื่อบทตามวันที่ที่ผู้แต่งบันทึกเรื่องราวหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละวันในลักษณะเดียวกับไดอารี่หรือบันทึกชีวิตประจำวัน ซึ่งทำให้ผู้อ่านไม่สามารถคาดเดาได้ว่าผู้แต่งต้องการนำเสนอเนื้อหาใดในแต่ละบท โดยพบในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต* เช่น ชื่อบท “วันศุกร์ที่ 1 พฤศจิกายน 2556” ที่นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับการเรียนวิชาเสวนาบรรณาธิการที่นำไปสู่การย้อนประสบการณ์ในอดีตเกี่ยวกับการควบคุมตนเอง เช่น การไม่พูดคำหยาบ หรือ ชื่อบท “วันเสาร์ที่ 7 ธันวาคม 2556” ที่นำเสนอเกี่ยวกับความรักของพี่น้อง รวมถึงฐานกำลังใจจากครอบครัวว่าสำคัญ และครอบครัวต้องรักกัน

ส่วนความเกี่ยวข้องของชื่อบทกับความพิการนั้นพบว่าการตั้งชื่อบทมีทั้งการสะท้อนความพิการและการสะท้อนความเป็นปกติ โดยชื่อบทที่สะท้อนความพิการจะปรากฏคำหรือข้อความที่มีความเกี่ยวข้องกับความพิการ ซึ่งพบในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* ที่ปรากฏชื่อบทที่สะท้อนความพิการเพียง 12 บท จากเนื้อหาทั้งหมด 45 บท (ไม่นับรวมคำอุทิศและคำลงท้าย) ได้แก่ “เด็กสมาธิสั้น” “ความรู้สึกสมาธิสั้น” “อาหารเด็กสมาธิสั้น” “พ่อของเด็กสมาธิสั้น” “เด็กสมาธิสั้นเล่นเกม” “สมาธิสั้นนั้นก็ดี” “ยาสมาธิสั้น” “สมาธิสั้น รู้สึกอย่างไร” “อย่าทำร้ายลูกสมาธิสั้น” “มากกว่าสมาธิสั้น” “เลิกกินยาสมาธิสั้น” และ “บทส่งท้าย ลดยาสมาธิสั้น”

ขณะที่การตั้งชื่อบทที่สะท้อนความเป็นปกตินั้น ชื่อบทจะไม่มีการปรากฏของคำหรือข้อความที่มีความเกี่ยวข้องกับความพิการ ซึ่งพบในวรรณกรรมเยาวชนทั้ง 2 เรื่อง ได้แก่ *ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* และ *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต* โดยในวรรณกรรมเรื่อง*ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* จะเป็นการนำเสนอถึงเรื่องราวหรือเหตุการณ์ที่อาจเกิดขึ้นกับเด็กที่ไม่มีความพิการได้เช่นเดียวกัน เช่น “กินยา” “เตรียมตัวสอบ” “ออกกำลังกายก่อนสอบ” “การกลั่นแกล้ง” หรือ “นั่งสมาธิ” ขณะที่ในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต* ที่เป็นการตั้งชื่อบทตามวันที่บันทึกเรื่องราว แม้ว่าการตั้งชื่อในลักษณะนี้จะไม่ได้มีการใช้ข้อความที่สะท้อนเหตุการณ์สำคัญของบท แต่ก็น่าจะอนุมานได้ว่าเป็นการตั้งชื่อบทบนฐานของความเป็นปกติ เพราะลักษณะการตั้งชื่อบทนี้เป็นไปอย่างสอดคล้องกับลักษณะของ

งานเขียนประเภทไดอารี่หรือบันทึกชีวิตประจำวัน ที่ผู้บันทึกมักจะแยกข้อมูลเป็นรายวัน เป็นการรายงานสิ่งที่เกิดขึ้นหรือการเขียนความคิดของตัวเอง มันคือพื้นที่ที่ผู้แต่งจะบอกเล่าประสบการณ์ชีวิตของตนเองได้อย่างซื่อสัตย์

ทั้งนี้ข้อสังเกตหนึ่งเกี่ยวกับการตั้งชื่อบทและความเกี่ยวข้องของชื่อบทกับความพิการนั้น การที่วรรณกรรมเยาวชนเรื่อง*ความสุขของเด็กสมาธิสั้น*ปรากฏชื่อบทที่สะท้อนความพิการอยู่จำนวนหนึ่ง แต่ก็เป็นเพียงคำที่ระบุถึงชื่ออาการหรือชื่อโรค “สมาธิสั้น” เท่านั้น ขณะที่ชื่อบทส่วนใหญ่กลับสะท้อนความเป็นปกติ ลักษณะเช่นนี้จึงน่าจะสื่อนัยยะถึงการต่อรองต่อฐานคิดของการใช้คนไม่พิการเป็นศูนย์กลาง (ableism) และการใช้บรรทัดฐาน “ความปกติ” ต่อการให้ความหมายความพิการและคนพิการ กล่าวคือการตั้งชื่อบทในลักษณะนี้น่าจะเป็นการบอกโดยนัยว่าเด็กสมาธิสั้นคือเด็กทั่วไป มีความปกติในความเป็นเด็ก และถึงแม้จะมีคุณลักษณะบางอย่างที่แตกต่างออกไป ก็เป็นเรื่องปกติ เพราะเด็กทุกคนมีความแตกต่างกันเป็นปกติอยู่แล้ว สิ่งที่ทั้งเด็กสมาธิสั้นและเด็กที่ไม่พิการเผชิญก็คือสิ่งเดียวกัน เช่น ชื่อบท “การเตรียมตัวสอบ” ที่สะท้อนว่าเด็กสมาธิสั้นและเด็กที่ไม่มีความพิการน่าจะต้องเผชิญกับสิ่งเดียวกัน ขณะที่การตั้งชื่อบทตามวันที่ที่บันทึกเรื่องราวของวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง |*จนกว่า* |*เด็กปิดตา* |*จะโต* น่าจะสื่อโดยนัยถึงการต่อต้านต่อฐานคิดของการใช้คนไม่พิการเป็นศูนย์กลาง (ableism) และการใช้บรรทัดฐาน “ความปกติ” ต่อการให้ความหมายความพิการและคนพิการ โดยเป็นไปได้ว่าผู้แต่งกำลังพยายามสื่อความหมายว่าความพิการคือความปกติ ความพิการหรือคนพิการไม่ได้แตกต่างจากคนที่ไม่พิการผ่านการไม่ปรากฏคำหรือข้อความที่สะท้อนถึงความพิการในชื่อบท เป็นเพียงการใส่วันที่ที่บันทึกเหตุการณ์เท่านั้น เพราะเมื่อความพิการคือความปกติ ดังนั้นจึงไม่จำเป็นต้องเน้นหรือให้ความสำคัญกับความพิการ อีกทั้งการตั้งชื่อบทในลักษณะนี้ก็เป็นปกติของการตั้งชื่อบทสำหรับการเขียนไดอารี่หรือบันทึกชีวิตประจำวัน ที่ไม่ว่าจะเป็นคนพิการหรือคนที่ไม่พิการก็มักจะตั้งชื่อบทในลักษณะนี้ เพราะบันทึกชีวิตประจำวันไม่ได้มีรูปแบบตายตัว ผู้แต่งจะบันทึกหรือเขียนสิ่งใดลงไปก็ได้ ไม่ว่าจะเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละวัน การระบายความรู้สึก หรืออื่น ๆ

4.1.3 ภาพประกอบ

การศึกษาบริบทในส่วนของภาพประกอบจะให้ความสำคัญกับรูปแบบ ลักษณะ และหน้าที่ของภาพประกอบ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

4.1.3.1 รูปแบบของภาพประกอบ

รูปแบบของภาพประกอบพบว่ามี 2 รูปแบบ คือภาพวาดลายเส้นที่ดูเหมือนหรือใกล้จริง และภาพวาดลายเส้นเรียบง่ายลดทอน ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4.3

รูปแบบของภาพประกอบ

รูปแบบของภาพประกอบ	ความสุขของเด็กสมาธิสั้น	|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต
• ภาพวาดลายเส้นที่ดูเหมือนหรือใกล้จริง	√	--
• ภาพวาดลายเส้นเรียบง่ายลดทอน	--	√

ทั้งนี้ภาพวาดลายเส้นที่ดูเหมือนหรือใกล้จริงพบในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* โดยจะเป็นภาพลายเส้นที่ถ่ายทอดหรือสื่อความหมายถึงรูปร่างหน้าตา อากัปกริยาท่าทางของบุคคลซึ่งในที่นี้คือผู้แต่ง ขณะที่ภาพวาดลายเส้นเรียบง่ายลดทอนพบในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *\|จนกว่า \|เด็กปิดตา \|จะโต* โดยภาพประกอบในลักษณะนี้จะมีส่วนประกอบในภาพค่อนข้างน้อย ภาพไม่ซับซ้อน รวมถึงผู้วาดภาพประกอบซึ่งในที่นี้ก็คือผู้แต่งวรรณกรรมชื่อเรื่องนี้ ก็มีการสอดแทรกอารมณ์ความรู้สึกลงไปในภาพผ่านสีหน้าของตัวการ์ตูน ดังภาพตัวอย่างต่อไปนี้

ภาพที่ 4.4

ภาพวาดลายเส้นที่ดูเหมือนหรือใกล้จริง

ที่มา: ความสุขของเด็กสมาธิสั้น, หน้า 30 และ 81

ภาพประกอบข้างต้นเป็นการนำเสนอในรูปแบบของภาพวาดลายเส้นที่ดูเหมือนหรือใกล้จริง โดยภาพประกอบทั้งสองภาพเป็นการร่างภาพที่ถ่ายทอดให้เห็นถึงรูปร่างหน้าตาและกิริยาท่าทางของบุคคลหรือผู้แต่งในที่นี้ ซึ่งภาพเช่นนี้จะทำให้ผู้อ่านพอจะคาดเดาได้ในเบื้องต้นถึงคุณลักษณะและอารมณ์ความรู้สึกของผู้แต่งที่ถูกระบุว่า “นักเขียนผีเสื้อเด็ก ๆ หมายเลข 13” เช่น เป็นเด็กผู้ชาย สวมแว่นตา มีความสุขผ่านภาพบุคคลที่มาพร้อมรอยยิ้ม

ภาพที่ 4.5

ภาพวาดลายเส้นเรียบง่ายลดทอน

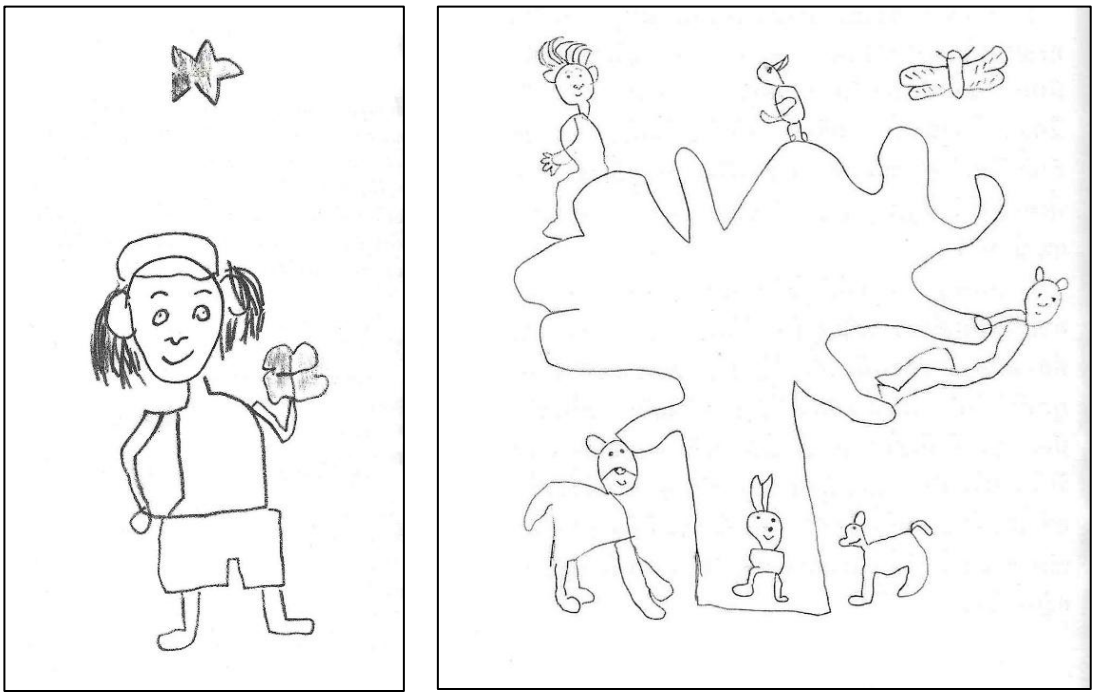

ที่มา: |จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต, หน้า 66 และ 128

ภาพประกอบในรูปแบบของภาพวาดลายเส้นเรียบง่ายลดทอนข้างต้นนี้เป็นการลดทอนองค์ประกอบที่ซับซ้อนออกไป แต่ก็ทำให้สามารถสื่อสารได้อย่างตรงไปตรงมา เข้าใจได้ง่าย รวมถึงยังสามารถสอดแทรกอารมณ์ความรู้สึกของผู้วาดภาพลงไปผ่านทางสีหน้าของบุคคลในภาพและโทนสี เช่นภาพแรกที่แสดงให้เห็นถึงการมีความสุขผ่านใบหน้าที่เปื้อนยิ้ม

ทั้งนี้ข้อสังเกตเกี่ยวกับภาพประกอบในลักษณะนี้คือภาพทั้งหมดเป็นผลงานการวาดของผู้แต่งที่เป็นคนพิการทางการมองเห็น ซึ่งการปรากฏของภาพเช่นนี้น่าจะเป็นการสื่อสารโดยนัยให้เห็นถึงความสามารถของคนพิการที่คนไม่พิการอาจจะมองว่าไม่สามารถทำได้

4.1.3.2 ลักษณะของภาพประกอบ

ส่วนลักษณะของภาพประกอบพบว่ามี 3 ลักษณะ ได้แก่ ภาพบุคคล ภาพแสดงลักษณะความพิการ และภาพเล่าเหตุการณ์หรือมุมมองความคิด โดยภาพบุคคลพบเฉพาะในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง*ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* ขณะที่ภาพแสดงลักษณะความพิการ และภาพเล่าเหตุการณ์หรือมุมมองความคิดพบในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต* ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4.4

ลักษณะของภาพประกอบ

ลักษณะของภาพประกอบ	ความสุขของเด็กสมาธิสั้น	|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต
• ภาพบุคคล	√	--
• ภาพแสดงลักษณะความพิการ	--	√
• ภาพเล่าเหตุการณ์หรือมุมมองความคิด	--	√

ภาพประกอบในลักษณะภาพบุคคลคือภาพที่เน้นหรือมีจุดสนใจอยู่ที่ตัวบุคคลเป็นหลัก โดยจะนำเสนอถึงตัวตนบุคลิกลักษณะอากัปกริยาท่าทาง อารมณ์ หรือการทำกิจกรรมต่าง ๆ อย่างโดดเด่น ซึ่งในที่นี้ภาพบุคคลที่ปรากฏคือภาพแทนตัวผู้แต่ง ดังภาพตัวอย่างต่อไปนี้

ภาพที่ 4.6

ภาพประกอบในลักษณะภาพบุคคล

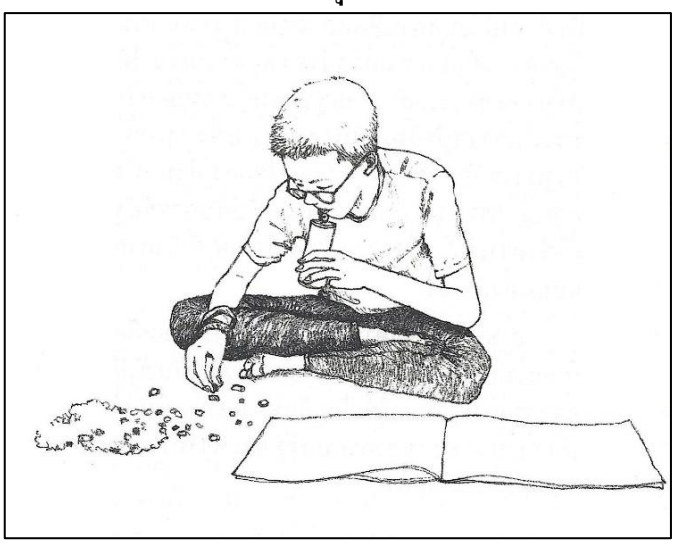

ที่มา: ความสุขของเด็กสมาธิสั้น, หน้า 40 และ 115

ภาพประกอบข้างต้นเป็นภาพในลักษณะภาพบุคคล โดยภาพแรกนำเสนอถึงตัวบุคคลที่เป็นจุดสนใจในลักษณะท่าทางของการดื่มหรือรับประทานอาหาร ซึ่งปรากฏไปพร้อมกับการนำเสนอเนื้อหาในบท “อาหารเด็กสมาธิสั้น” ขณะที่ภาพที่สองเป็นภาพบุคคลในลักษณะที่แสดงอากัปกริยาหรืออารมณ์ที่ไม่พอใจหรือโวยวาย ซึ่งปรากฏพร้อมกับเนื้อหาในบท “ความไม่ยืดหยุ่น”

สำหรับภาพแสดงลักษณะความพิการหมายถึงภาพที่นำเสนอถึงลักษณะความพิการหรือคนพิการ โดยอาจแสดงผ่านการมีอุปกรณ์หรือวัตถุสิ่งของที่เชื่อมโยงกับความพิการ เช่น ไม้เท้า รถเข็น ซึ่งภาพลักษณะนี้พบจำนวน 5 ครั้ง โดยเป็นภาพวาดลายเส้นตัวบุคคลที่น่าจะสื่อถึงผู้แต่งพร้อมไม้เท้า จำนวน 4 ครั้ง ซึ่งปรากฏในบท “วันเสาร์ 23 พฤศจิกายน 2556” “วันศุกร์ 10 ตุลาคม 2557” “วันพฤหัสบดี 16 ตุลาคม 2557” และ “วันศุกร์ 7 พฤศจิกายน 2557” ส่วนอีกภาพจะเป็นภาพวาดลายเส้นแทนตัวอากงนั่งอยู่บนรถเข็นที่โรงพยาบาล ซึ่งปรากฏในบท “วันอาทิตย์ 2 พฤศจิกายน 2557” ดังภาพตัวอย่างต่อไปนี้

ภาพที่ 4.7

ภาพประกอบที่เป็นภาพแสดงลักษณะความพิการ

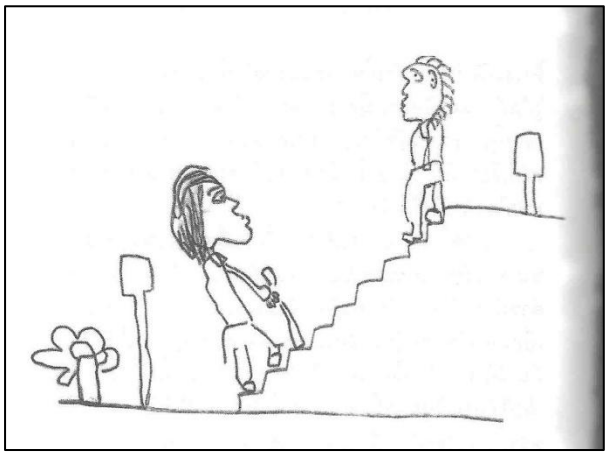

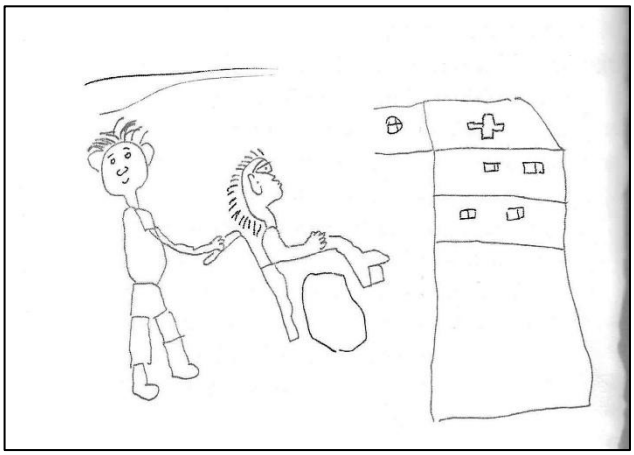

ที่มา: *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต*, หน้า 270 และ 304

ภาพประกอบข้างต้นเป็นภาพแสดงลักษณะความพิการ โดยภาพแรกเป็นภาพแสดงความพิการของผู้แต่งผ่านเหตุการณ์ที่ผู้แต่งขึ้นสะพานลอยเพื่อไปขึ้นรถไฟฟ้า ซึ่งเป็นการปรากฏ

ของภาพตัวผู้แต่งพร้อมกับไม้เท้า ในบท “วันพฤหัสบดี 16 ตุลาคม 2557” ขณะที่ภาพที่สองจะเป็นภาพประกอบเนื้อหาที่กล่าวถึงการพาอากงไปโรงพยาบาล โดยปรากฏภาพของอากงนั่งอยู่บนรถเข็น ในบท “วันอาทิตย์ 2 พฤศจิกายน 2557”

สุดท้ายภาพเล่าเหตุการณ์หรือมุมมองความคิดคือภาพที่บอกเล่าเรื่องราวหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับผู้แต่งในแต่ละวันหรือภาพที่สะท้อนมุมมองความคิดของผู้แต่งต่อเรื่องที่เล่า โดยภาพในลักษณะนี้จะสัมพันธ์กับเรื่องที่เล่าในแต่ละวัน ดังภาพตัวอย่างต่อไปนี้

ภาพที่ 4.8 ภาพเล่าเหตุการณ์หรือมุมมองความคิด

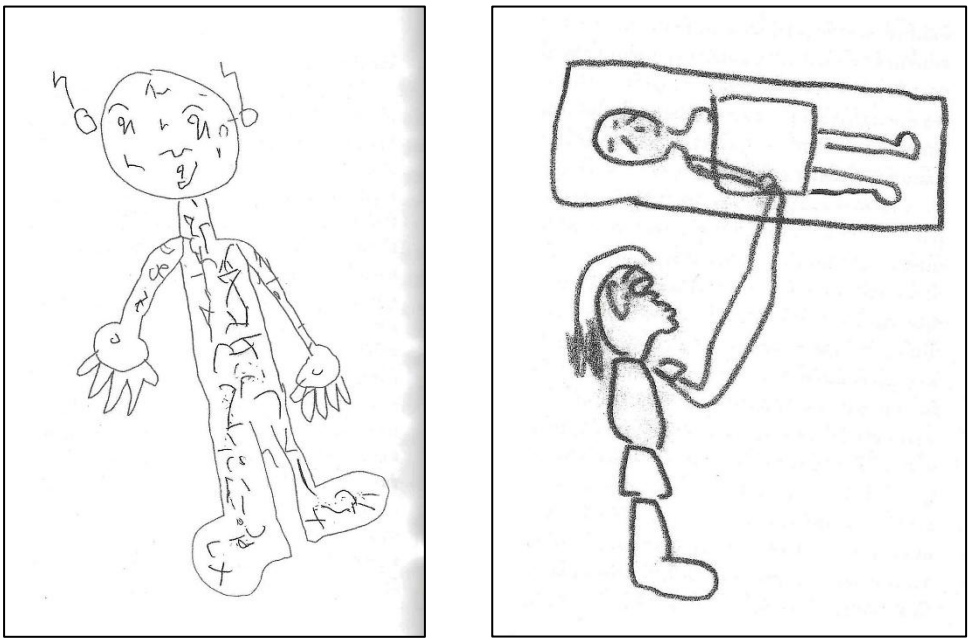

ที่มา: |*จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต*, หน้า 102 และ 328

ภาพข้างต้นเป็นภาพประกอบในลักษณะของภาพเล่าเหตุการณ์หรือมุมมองความคิด โดยภาพแรกปรากฏในบท “วันอาทิตย์ 24 พฤศจิกายน 2556” ที่เนื้อเรื่องกล่าวถึงการชุมนุมทางการเมือง และเชื่อมโยงเปรียบเทียบให้เห็นว่าจากความวุ่นวายทางการเมือง ถ้าประเทศไทยเป็นคนก็คงจะมีร่องรอยความบอบช้ำอย่างชัดเจน ขณะที่ภาพที่สองเป็นภาพประกอบที่เล่าถึงเหตุการณ์การไปเยี่ยมอากงที่โรงพยาบาล ซึ่งปรากฏในบท “วันอาทิตย์ 16 พฤศจิกายน 2557”

4.1.3.3 หน้าที่ของภาพประกอบ

สำหรับหน้าที่ของภาพประกอบพบว่ามี 2 ลักษณะ คือภาพแบบตรงไปตรงมาและภาพที่ทำหน้าที่มากกว่าเรื่อง ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4.5

หน้าที่ของภาพ

ลักษณะโปรยปก	ความสุขของเด็กสมาธิสั้น	|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต
• ภาพแบบตรงไปตรงมา	√	√
• ภาพที่ทำหน้าที่มากกว่าเรื่อง	√	--

ภาพประกอบแบบตรงไปตรงมาปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนทั้ง 2 เรื่อง ได้แก่ *ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* และ *\|จนกว่า \|เด็กปิดตา \|จะโต* โดยจะเป็นภาพที่นำเสนอถึงเรื่องที่เล่าอย่างตรงไปตรงมา หากเนื้อเรื่องกล่าวถึงเรื่องใด ภาพประกอบก็จะเป็นภาพที่แสดงหรือถ่ายทอดสิ่งที่เนื้อเรื่องเล่าถึงโดยตรง ซึ่งจะทำให้เข้าใจในสิ่งที่ต้องการบอกหรืออธิบาย อีกทั้งอาจจะมีการเพิ่มองค์ประกอบบางอย่างเข้าไปในภาพ เช่น ข้อความ เพื่อให้การเล่าถึงเรื่องนั้นมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น ดังภาพตัวอย่างต่อไปนี้

ภาพที่ 4.9

ภาพประกอบแบบตรงไปตรงมา

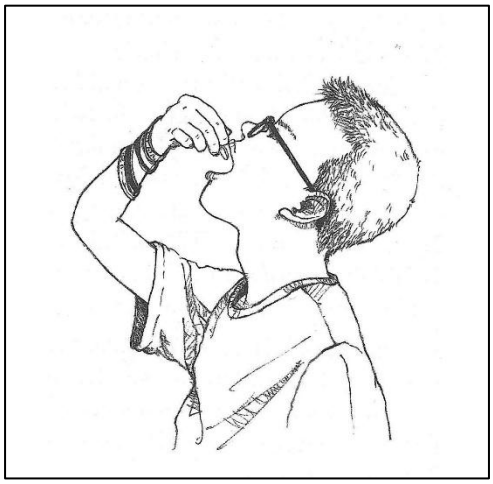

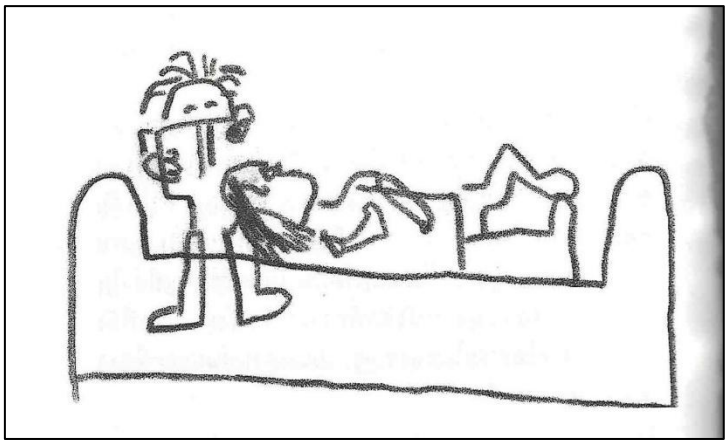

ที่มา: **1) *ความสุขของเด็กสมาธิสั้น*, หน้า 94**

2) *\|จนกว่า \|เด็กปิดตา \|จะโต*, หน้า 86

ภาพประกอบภาพแรกปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง*ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* ในบทที่ชื่อว่า “ยาสมาธิสั้น” ซึ่งเนื้อหาในบทนี้จะนำเสนอถึงยาและฤทธิ์ของยาแต่ละตัวที่ผู้แต่งกินเพื่อรักษาอาการสมาธิสั้น โดยภาพประกอบเป็นภาพบุคคลซึ่งน่าจะแทนตัวผู้แต่งในอากัปกริยาของการรับประทานยาเพื่อรักษาอาการสมาธิสั้น ซึ่งเป็นภาพที่สื่อสารแบบตรงไปตรงมา เป็นภาพที่สื่อถึงเรื่องที่ถูกเล่าในเนื้อหาของบทนี้โดยตรง ขณะที่ภาพที่สองปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต* ภายใต้บท “วันอังคารที่ 19 พฤศจิกายน 2556” ที่เนื้อหานำเสนอถึงการอ่านหนังสือและพ่อที่อ่านหนังสือให้ฟังเป็นประจำ โดยภาพประกอบเป็นภาพวาดในลักษณะลายเส้นที่นำเสนอถึงพ่อที่กำลังนั่งอ่านหนังสือให้ผู้แต่งฟัง ซึ่งเป็นภาพที่สื่อสารในสิ่งเดียวกับที่ผู้แต่งนำเสนอไว้ในบทนี้

สำหรับภาพประกอบที่ทำหน้าที่มากกว่าเรื่องปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* โดยจะเป็นภาพที่เล่าเรื่องอย่างมีศักยภาพ ซ่อนเรื่องราวนอกเหนือจากเรื่องที่ผู้แต่งได้เขียนไว้ เป็นการนำเสนอในลักษณะการแอบคุยกับผู้อ่าน หรือบอกผู้อ่านเป็นนัยเกี่ยวกับบางสิ่งบางอย่าง ให้ผู้อ่านคิดต่อจากเรื่องเล่า

ภาพที่ 4.10

ภาพประกอบที่ทำหน้าที่มากกว่าเรื่อง

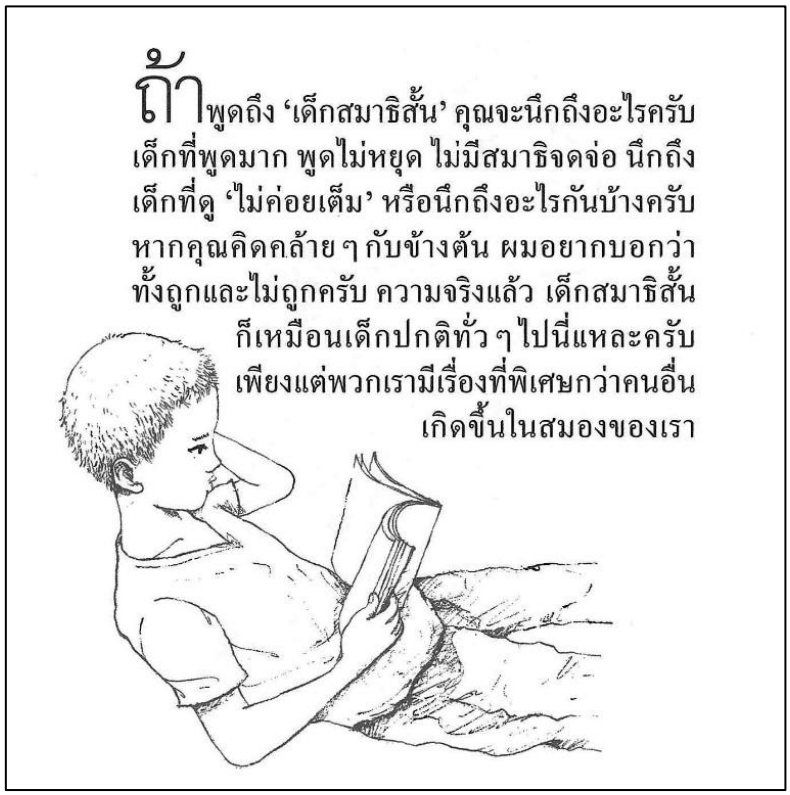

ที่มา: *ความสุขของเด็กสมาธิสั้น*, หน้า 18

ภาพประกอบข้างต้นนี้ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง*ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* ในบทที่ชื่อว่า “เด็กสมาธิสั้น” โดยเนื้อหาในบทนี้จะเป็นการตั้งคำถามกับผู้อ่านถึงความเข้าใจเกี่ยวกับเด็กสมาธิสั้นและบอกว่าจะถ่ายทอดเรื่องราวของตัวเขาเพื่อให้เห็นว่าเด็กสมาธิสั้นคือเด็กที่ทำทุกอย่างได้เหมือนเด็กปกติ ขณะที่ส่วนของภาพที่เป็นภาพผู้แต่งนอนอ่านหนังสือนั้น เป็นภาพที่ทำหน้าที่มากกว่าเรื่อง โดยดูเหมือนว่าภาพจะเป็นการบอกผู้อ่านโดยนัยให้เห็นถึงความมีสมาธิที่จะจดจ่อต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งแย้งกับความคิดความเชื่อของสังคมที่มักจะมองคนที่เป็นโรคสมาธิสั้นว่าไม่สามารถจดจ่ออยู่กับสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้เป็นเวลานาน

ในภาพรวมภาพประกอบมีความสำคัญอย่างมากในการขยาย อธิบาย หรือเล่าเรื่องเพื่อสื่อสารให้คนเข้าใจในเรื่องนั้น ๆ ได้มากยิ่งขึ้น โดยภาพประกอบถูกสร้างสรรค์ขึ้นจากจินตนาการของผู้วาดภาพ เพื่อถ่ายทอดความคิด อารมณ์ และความรู้สึกของเรื่องไปสู่ผู้อ่าน ทั้งนี้รูปแบบของภาพประกอบที่พบว่าเป็นภาพวาดลายเส้นที่ดูเหมือนหรือใกล้จริง และภาพวาดลายเส้นเรียบง่ายลดทอนนั้นเหมาะกับการเล่าเรื่องความพิการ เนื่องจากภาพลายเส้นมีความเรียบง่าย มีองค์ประกอบน้อย มีฉากเท่าที่จำเป็น ดังนั้นจึงสามารถสื่อสารเรื่องราวอารมณ์ความรู้สึกไปสู่ผู้อ่านได้อย่างชัดเจน โดยสิ่งที่เคลื่อนไหวอย่างโดดเด่นในภาพคือตัวละครเท่านั้น อีกทั้งเมื่อพิจารณาถึงลักษณะของภาพประกอบพบข้อสังเกตที่น่าสนใจคือภาพบุคคลปรากฏเฉพาะในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง*ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* ดังนั้นจึงเป็นไปได้ที่วรรณกรรมเรื่องนี้น่าจะสะท้อนถึงการเป็นเรื่องเล่าที่มีบุคคลในภาพซึ่งในที่นี้คือผู้แต่งเป็นศูนย์กลางของเรื่อง และเรื่องที่เล่าก็น่าจะเป็นเหตุการณ์หรือเรื่องราวที่เกิดแวดล้อมตัวบุคคลนี้ ลักษณะของภาพประกอบที่น่าสนใจอีกลักษณะหนึ่งคือภาพแสดงลักษณะความพิการที่พบในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต* เพียงเรื่องเดียว ทว่าก็เป็นภาพที่ไม่ได้แสดงถึงความพิการอย่างเด่นชัด โดยเป็นการปรากฏพร้อมอุปกรณ์ เช่น ไม้เท้า รถเข็น ทำให้พอจะเข้าใจได้ว่าเรื่องที่เล่าน่าจะไม่ได้มีศูนย์กลางหรือให้ความสำคัญกับความพิการเป็นหลัก แต่น่าจะเป็นประสบการณ์ชีวิตหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ผู้แต่งเผชิญ นอกจากนี้เมื่อพิจารณาถึงหน้าที่ของภาพประกอบที่พบว่าส่วนใหญ่เป็นภาพประกอบแบบตรงไปตรงมานั้นก็ดูมีความเหมาะสม เพราะจะทำให้เรื่องราวที่ผู้วาดภาพประกอบต้องการสื่อสารไปยังผู้อ่านนั้นจะมีความชัดเจน ตรงประเด็น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเป็นภาพประกอบที่ต้องการสื่อสารเรื่องความพิการจึงยิ่งต้องมีความระมัดระวังไม่ให้เกิดการตีความได้หลากหลาย เพราะอาจทำให้เกิดความเข้าใจที่ผิดพลาดบิดเบือนได้

ทั้งนี้ในภาพรวมจะพบว่าบริบททั้งส่วนของปก บทและชื่อบท และภาพประกอบนั้นทำงานร่วมกันในประกอบสร้างความหมายความพิการและคนพิการ องค์ประกอบต่าง ๆ ของปก ได้แก่ ชื่อเรื่อง ภาพปก โปรยปก และโลโก้หรือชื่อสำนักพิมพ์ ปรากฏอย่างสอดคล้องกับแนวทางการออกแบบปกหนังสือ อีกทั้งยังทำหน้าที่ผสานกันอย่างสอดคล้องเพื่อสื่อความหมายในเบื้องต้นให้ผู้อ่านได้ทราบ

ว่าวรรณกรรมเยาวชนเหล่านี้จะนำเสนอถึงประสบการณ์ชีวิตของผู้แต่งที่เป็นคนพิการ ซึ่งจะช่วยให้ผู้อ่านได้เข้าใจถึงมุมมอง ทัศนะ และความคิดของผู้แต่งต่อความพิการได้โดยตรง โดยในส่วนของชื่อเรื่องที่ตั้งชื่อจากประเด็นสำคัญก็ทำให้สามารถสื่อสารไปยังผู้อ่านได้ในเบื้องต้นถึงเนื้อหาสาระที่จะนำเสนอ และไม่ว่าชื่อเรื่องจะปรากฏคำที่สื่อถึงความพิการอย่างเด่นชัด เช่น “เด็กสมาธิสั้น” หรือการปรากฏคำที่สื่อถึงความพิการโดยนัย เช่น “เด็กปิดตา” แต่ก็ยังสามารถทำหน้าที่ในการสื่อสารถึงสิ่งที่วรรณกรรมเหล่านี้ต้องการนำเสนอได้อย่างชัดเจน

ขณะที่ในส่วนของภาพปกนั้น แม้ว่าภาพปกจะไม่แสดงถึงอัตลักษณ์ความพิการอย่างโดดเด่น แต่ในทางกลับกันการที่ภาพปกของวรรณกรรมเยาวชนเหล่านี้เลือกใช้ภาพที่แสดงถึงลักษณะความเป็นปกติของตัวละครหลักก็เป็นไปได้ว่าต้องการสื่อสารให้เห็นอย่างเด่นชัดว่าความพิการคือความปกติ ซึ่งการนำเสนอในลักษณะเช่นนี้ก็เพื่อสื่อสารให้ผู้อ่านเห็นว่าความพิการคืออัตลักษณ์หนึ่ง อีกทั้งจากการที่ปกเป็นพื้นที่ที่ชัดเจนและเข้มข้นที่สุดในการหยิบยกส่วนที่สำคัญที่สุดของเนื้อหามาบรรจุไว้บนปกเพื่อประกอบสร้างภาพความพิการ ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าการที่วรรณกรรมเยาวชนเหล่านี้หยิบยกภาพในลักษณะดังกล่าวขึ้นมานำเสนอในภาพปกก็เพื่อที่จะบอกกับผู้อ่านและสังคมว่าความพิการคือความปกติ แม้คนพิการจะมีความแตกต่างทางกายภาพจากคนทั่วไปอยู่บ้าง แต่การไม่ปรากฏภาพที่แสดงลักษณะความพิการอย่างเด่นชัดก็เป็นไปได้ว่าเป็นการสื่อถึงการลดทอนความคิดในการแบ่งแยกความเป็นปกติจากสภาพทางกายภาพ กอปรกับโปรยปกโดยเฉพาะอย่างยิ่งโปรยปกในลักษณะของการหยิบยกเนื้อหาบางส่วนจากวรรณกรรมมานำเสนอ ยิ่งมีส่วนช่วยให้ผู้อ่านสามารถทำความเข้าใจในเบื้องต้นต่อสาระสำคัญที่วรรณกรรมเยาวชนเหล่านี้ต้องการนำเสนอ และมีส่วนช่วยดึงดูดความสนใจของผู้อ่าน

นอกจากนี้การปรากฏของชื่อบทที่ส่วนใหญ่สะท้อนความเป็นปกติ โดยมีชื่อบทที่ปรากฏคำหรือข้อความที่สะท้อนความพิการไม่มากนัก เป็นเพียงการปรากฏของชื่อโรคหรืออาการ เช่น “สมาธิสั้น” โดยไม่ได้มีการเน้นถึงลักษณะความพิการอย่างเด่นชัด ลักษณะเช่นนี้จึงเป็นไปได้ว่าผู้แต่งกำลังพยายามสื่อสารถึงความพิการในลักษณะของความปกติ ความพิการเป็นเพียงอัตลักษณ์หนึ่ง คนพิการคือความแตกต่างหลายบนโลกใบนี้ เช่นเดียวกับที่ทุกคนมีความแตกต่างหลากหลายกันเป็นปกติ

ภาพประกอบก็เป็นอีกหนึ่งบริบทที่ดูเหมือนว่าจะมุ่งหมายที่จะนำไปสู่ความเข้าใจต่อความพิการและคนพิการในฐานะอัตลักษณ์หนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปรากฏของภาพแสดงลักษณะความพิการที่ค่อนข้างน้อยมาก กอปรกับการที่ภาพประกอบทำหน้าที่สื่อสารเนื้อหาอย่างตรงไปตรงมา ยิ่งมีส่วนช่วยให้ทั้งเนื้อเรื่องและภาพประกอบเสริมกันในการทำหน้าที่สื่อสารมุมมองความคิดของผู้แต่งต่อความพิการและคนพิการได้ตรงตามความหมายที่ต้องการสื่อ และยิ่งเป็นไปได้ที่จะสนับสนุนต่อความคิดของความพิการในฐานะของความปกติบนความหลากหลายแตกต่างได้โดยตรง โดยไม่ต้องรอให้ผู้อ่านตีความเอง

4.2 วาทกรรมความพิการในเรื่องเล่าคนพิการ

วาทกรรมความพิการจะพิจารณาถึงวิธีคิดที่ผู้แต่งใช้ในการประกอบสร้างความหมายเกี่ยวกับความพิการ โดยในการศึกษานี้ให้ความสนใจใน 2 ประเด็นคือ วาทกรรมความพิการที่ถูกนำมาใช้ในการประกอบสร้างความหมายเกี่ยวกับความพิการและคนพิการ และมุมมองของผู้แต่งต่อวาทกรรมนั้น ๆ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

4.2.1 เรื่องเล่าความพิการ: ความหลากหลายของวาทกรรมความพิการ

เมื่อพิจารณาถึงวาทกรรมความพิการที่ผู้แต่งใช้ในการประกอบสร้างความหมายเกี่ยวกับความพิการในวรรณกรรมเยาวชนพบว่ามี 6 มิติ ได้แก่ วาทกรรมความพิการในมิติทางการแพทย์ วาทกรรมความพิการในมิติของการสงเคราะห์หรือการกุศล วาทกรรมความพิการในมิติทางสังคม วาทกรรมความพิการในมิติทางวัฒนธรรม วาทกรรมความพิการในมิติของกฎหมาย สิทธิ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ รวมถึงวาทกรรมในมิติทางศาสนา ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4.6

วาทกรรมความพิการ

วาทกรรมความพิการ	ความสุขของเด็กสมาธิสั้น	|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต
● มิติทางการแพทย์	√	--
● มิติของการสงเคราะห์หรือการกุศล	√	√
● มิติทางสังคม	--	√
● มิติทางวัฒนธรรม	√	√
● มิติของกฎหมาย สิทธิ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์	--	√
● มิติทางศาสนา	√	√

ข้อมูลข้างต้นแสดงว่าวาทกรรมความพิการในมิติทางการแพทย์พบเฉพาะในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* ขณะที่วาทกรรมความพิการในมิติของการสงเคราะห์หรือการกุศลปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนทั้ง 2 ชื่อเรื่อง คือ*ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* และ *|จนกว่า |เด็กปิดตา*

|จะโต ส่วนวาทกรรมความพิการในมิติทางสังคมพบเฉพาะในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง |*จนกว่า* |*เด็กปิดตา* |จะโต ด้านวาทกรรมความพิการในมิติทางวัฒนธรรม ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนทั้ง 2 ชื่อเรื่อง คือ*ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* และ |*จนกว่า* |*เด็กปิดตา* |จะโต สำหรับวาทกรรมความพิการในมิติของกฎหมาย สิทธิ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์พบเฉพาะในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง |*จนกว่า* |*เด็กปิดตา* |จะโต และวาทกรรมความพิการในมิติทางศาสนาพบเฉพาะในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง|*จนกว่า* |*เด็กปิดตา* |จะโต ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. <u>วาทกรรมความพิการตามมิติทางการแพทย์</u>

วาทกรรมความพิการตามมิติทางการแพทย์ถูกใช้ในการประกอบสร้างความหมายความพิการและคนพิการเฉพาะในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* โดยเป็นการมองความพิการในฐานะความบกพร่องทางร่างกาย คนพิการด้อยกว่าคนไม่พิการ เป็นคนป่วยที่ต้องเข้ารับการรักษาโดยผู้เชี่ยวชาญเพื่อลดหรือขจัดความพิการ นั่นคือการใช้บรรทัดฐานความเป็นปกติของร่างกาย จิตใจ หรืออื่น ๆ ที่ถูกกำหนดโดยความคิดทางการแพทย์มาเป็นตัวประกอบสร้างความหมาย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“อาชาบำบัด ก็คือ การบำบัดหรือฝึกด้วยม้า เป็นกิจกรรมบำบัดรูปแบบหนึ่งซึ่งช่วยฝึกเรื่องการทรงตัว กล้ามเนื้อ สมาธิ และอีกหลายเรื่อง อาชาบำบัดเป็นกิจกรรมบำบัดที่ให้ประโยชน์มาก

อาชาบำบัดไม่ใช่การขี่ม้าแบบทั่วไปที่เรารู้จัก อาชาบำบัดต้องฝึกกับผู้มีความรู้ทางนี้โดยเฉพาะ และไม่ใช่คอกม้าทุกแห่งจะมีการฝึกอาชาบำบัด ผมไปฝึกอาชาบำบัดครั้งแรกที่ค่ายทองทีฆายุ จังหวัดนครปฐม (ผมไม่แน่ใจว่าโครงการนี้ยังอยู่หรือไม่นะครับ เพราะตอนที่ผมไปฝึกนั้น ผมอายุเพียง 5 ขวบ) ค่ายจะรับลงทะเบียนฝึกอาชาบำบัดโดยไม่มีค่าใช้จ่าย เพียงมีใบรับรองแพทย์แนบกับใบสมัคร การฝึกแบบกลุ่ม เด็ก ๑ คน ม้า ๑ ตัว มีคนจูงม้า ๑ คน ฝึกครั้งละประมาณ ๒ ชั่วโมง (ถ้าผมจำไม่ผิด)”

ความสุขของเด็กสมาธิสั้น, หน้า 37-38

“เคยมีคนถามว่า เมื่อกินยาแล้วยาออกฤทธิ์ รู้สึกอย่างไรบ้าง ผมคิดว่าน่าจะมีคนสงสัยกันมาก ผมจึงอยากเล่าเรื่องความรู้สึกเมื่อกินยาให้ฟังนะครับ

ก่อนจะเล่าเรื่อง ผมอยากบอกเสียก่อนว่าการตัดสินใจให้เด็กกินยารักษาอาการสมาธิสั้นหรือไม่ให้กินยาแต่ใช้วิธีบำบัดแบบอื่นแทนนั้น สรุปไม่ได้ว่าแบบไหนผิดหรือถูกนะครับ ผมคิดว่าแต่ละบ้าน แต่ละครอบครัว มีเหตุผล มุมมอง และมีความจำเป็นในการเลือกต่างกัน ผมจึงไม่อยากให้คิดว่า อีกฝ่ายที่ไม่เลือกรักษาแบบเดียวกับเรานั้นผิดนะครับ”

ความสุขของเด็กสมาธิสั้น, หน้า 95

“จนผมเริ่มกินยาเพื่อรักษาอาการสมาธิสั้น ผมก็มีสมาธิมากขึ้นครับ นั่งที่โต๊ะเรียนได้นานขึ้น แม้ความรู้สึกระหว่างกินยาจะมีบ้างนะครับที่ยังอยากขยับอยากเคลื่อนไหว แต่ก็เหมือนเราจะจัดการความรู้สึกนั้นได้มากขึ้น ...”

ความสุขของเด็กสมาธิสั้น, หน้า 152-153

“ถ้าไม่แน่ใจว่าเด็กจะเป็นหรือไม่เป็นสมาธิสั้น ผมอยากออกความคิดเห็นว่าให้ลองพาเด็กไปพบแพทย์สักครั้งก็ไม่เสียหายอะไร อาจจะเสียเวลาเดินทาง เสียค่าใช้จ่ายสักครั้ง แต่ผลที่ได้เปลี่ยนชีวิตเด็กคนหนึ่งเลยครับ เพราะถ้าไม่เป็นสมาธิสั้น แต่ด้วยเหตุการณ์เลี้ยงดู ผู้ปกครองก็จะได้คำแนะนำจากคุณหมอว่าควรทำอย่างไรต่อไป หรือถ้าเป็นสมาธิสั้นจริง ๆ เด็กก็จะได้รับการรักษาอย่างถูกต้องเสียแต่เนิ่น ๆ อย่างแม่ของผมก็เลือกวิธีที่จะพาผมไปทำกิจกรรมบำบัดก่อน ระหว่างรอคิวพบคุณหมอ แม่เล่าให้ผมฟังว่า แม่สงสัยและค่อนข้างแน่ใจว่าผมเป็นสมาธิสั้น แต่ยังไม่ได้เจอคุณหมอทันที คิวนัดต้องรอนานถึงสองสามเอน เพราะเป็นคนไข้ใหม่ ระหว่างรอ แม่จึงหาข้อมูลและพาไปทำกิจกรรมบำบัด แม่บอกว่า แม้หมอประเมินว่าผมไม่ได้เป็นสมาธิสั้น กิจกรรมบำบัดก็ช่วยให้ผมพัฒนาเรื่องกล้ามเนื้อ พัฒนาสมาธิ แต่ถ้าหมอบอกว่าสมาธิสั้น ก็ถือเป็นโชคดีที่ผมได้เริ่มทำกิจกรรมบำบัดเร็วขึ้นถึงสองสามเดือน”

ความสุขของเด็กสมาธิสั้น, หน้า 162-163

จากตัวอย่างข้างต้นจะพบว่าผู้แต่งค่อนข้างให้ความสำคัญกับการบำบัดรักษาอาการสมาธิสั้นโดยนักวิชาชีพหรือผู้เชี่ยวชาญ ทั้งในลักษณะของการไปพบแพทย์และการเข้ารับการบำบัดรักษากับนักกิจกรรมบำบัด ซึ่งเป็นการปรากฏของความพิการภายใต้วาทกรรมความพิการตามมิติทางการแพทย์ อย่างไรก็ตามข้อสังเกตหนึ่งคือวาทกรรมความพิการในมิติทางการแพทย์นี้ไม่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง |*จนกว่า* |*เด็กปิดตา* |*จะโต* ซึ่งน่าจะเป็นเพราะลักษณะความพิการที่แตกต่างกัน

2. <u>วาทกรรมความพิการในมิติของการสงเคราะห์หรือการกุศล</u>

วาทกรรมความพิการในมิติของการสงเคราะห์หรือการกุศลปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนทั้ง 2 ชื่อเรื่อง คือ*ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* และ |*จนกว่า* |*เด็กปิดตา* |*จะโต* โดยภายใต้วาทกรรมนี้จะเป็นการมองความพิการในฐานะของเวรกรรมและคนพิการน่าสงสารเวทนา ซึ่งเป็นการมองคนพิการในฐานะที่ต่ำกว่า เป็นคนที่แตกต่างจากคนปกติทั่วไป กึ่งมนุษย์ หรือไม่ใช่มนุษย์ ดังนั้นสังคมต้องมีการช่วยเหลือเกื้อกูล โอบอุ้ม สงเคราะห์ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“ผมอยากบอกอย่างหนึ่งครับ คือ อย่าให้คำว่า ‘ก็ลูกเป็นเด็กสมาธิสั้น’ ทำร้ายลูกนะครับ

บางคนอาจจะคิดว่า คำว่า ‘ทำร้าย’ ของผมหมายถึงไม่ยอมรับว่าลูกเป็นสมาธิสั้น ตีลูก หรือตำหนิด้วยคำรุนแรง คำดูถูกในพฤติกรรมของลูก การกระทำแบบนี้ก็เป็นการทำร้ายครับ และเป็นการทำร้ายที่คนเป็นพ่อแม่ใจร้ายมากนะครับ ซึ่งการทำร้ายแบบนี้ผมเคยอ่านวิธีแก้ไขจากคุณหมอหลายท่าน และหวังว่าจะไม่มีพ่อแม่คนไหนทำร้ายเด็กสมาธิสั้นแบบนี้อีกนะครับ

คำว่า ‘ทำร้าย’ ของผมในที่นี้ เป็นการทำร้ายด้วยความรัก ความสงสารครับ แล้วความรักหรือความสงสารที่มีให้ลูกซึ่งเป็นเด็กสมาธิสั้นนั้นจะทำร้ายลูกได้อย่างไรหรือครับ ตามความจริงแล้วพ่อแม่ไม่ได้ตั้งใจทำร้ายลูกโดยตรงหรอกนะครับ แต่เมื่อรู้ว่าลูกเป็นเด็กสมาธิสั้นก็จะรู้สึกสงสารที่ลูกไม่เหมือนคนอื่น กลัวจะถูกรังแก กลัวว่าลูกจะไม่เป็นที่ยอมรับ สิ่งเหล่านี้แหละครับ ถ้าพ่อแม่ไม่คิดไตร่ตรองให้ดี ก็เท่ากับทำร้ายลูกโดยไม่ตั้งใจ เช่น ทำร้ายด้วยการตามใจลูก ไม่พยายามฝึกฝนหรือฝืนให้ลูกทำสิ่งที่ไม่ชอบหรือทำไม่ได้ เช่น ลูกอาจจะนั่งนิ่งไม่ได้ก็ปล่อย เพราะคิดว่า ‘ก็ลูกเป็นเด็กสมาธิสั้น’ จะอยู่นิ่ง ๆ ได้ยังไง ซึ่งถ้าพ่อแม่พยายามอีกนิด ใช้กิจกรรมค่อย ๆ ฝึกฝนไปทีละนิดทีละน้อย ค่อย ๆ ฝึกฝืนสิ่งที่ลูกเป็นก็จะยิ่งช่วยลูกได้มากกว่า หรือเด็กสมาธิสั้นบางคนมีอารมณ์ฉุนเฉียวง่าย ใช้กำลังหรือเล่นแรง ๆ ถ้าพ่อแม่ตามใจเวลาลูกโมโห อาละวาด ตะโกนก็ยอมเพราะคิดว่า ‘ก็ลูกเป็นเด็กสมาธิสั้น’ หากทำแบบนี้บ่อย ๆ ทุกคนคงนึกภาพเด็กคนหนึ่งซึ่งเมื่อโตแล้วก็จะระเบิดอารมณ์ได้ตลอดเวลา ว่าจะน่าเป็นห่วงขนาดไหน ...”

ความสุขของเด็กสมาธิสั้น, หน้า 147-148

“ขณะเรียนตอนเช้า ฉันได้รู้จักเพื่อนใหม่เพิ่มขึ้นถึง ๕ คน ถ้าไปเรียนพร้อมเพื่อนก็คงจะสนใจแต่เพื่อนกลุ่มของตนเองจนลืมคนรอบข้าง แน่นอนว่าคงไม่ได้รู้จักใครเพิ่มขึ้นแม้แต่คนเดียว พวกเขาชวนฉันไปเซ็นชื่อ และรับใบงานที่ห้องวิชาการซึ่งอยู่อีกตึกหนึ่ง ก่อนจะส่งขึ้นรถเพื่อนั่งกลับมาคณะ

ขึ้นรถแล้ว ฉันก็ออกจะประหม่าอยู่พอควร เมื่อนึกขึ้นมาว่าฉันไม่รู้จักใครบนรถเลย ขณะกังวลว่าจะทราบได้อย่างไรว่ารถไปถึงคณะที่ฉันต้องการแล้ว พี่สองคนที่ฉันไม่รู้จักอาสาช่วยเหลือฉันจึงคลายกังวลไปได้มาก หลังจากมาส่งฉันที่ห้องสมุด พี่ก็แยกไปโรงอาหาร บรรณารักษ์ออกจะประหลาดใจที่ไม่เห็นเพื่อนมากับฉันด้วย แต่ก็ช่วยหาหนังสือเล่มที่ฉันต้องการจนพบ ขณะถือหนังสือเดินออกจากห้องสมุด หนังสือนั้นหนักอึ้ง ทว่ายังรู้สึกจิตใจพองโต ราวกับทำภารกิจยิ่งใหญ่สำเร็จ อย่างน้อยก็ไม่ต้องเลื่อนการยืมหนังสือออกไปเพียงด้วยเหตุผลที่ฟังไม่ค่อยเข้าท่าอย่างไม่มีเพื่อนว่างมาด้วยเช่นที่ฉันเคยอ้างกับตนเองด้วยความขลาดกลัว”

|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต, หน้า 154

“ฉันรู้สึกดี การเดินทางด้วยรถไฟฟ้ามักทำให้พบไมตรีที่ไม่คาดคิดเสมอ ขณะเดินผ่านประตูเข้ารถ “เดี๋ยวพาไปค่ะ” ผู้หญิงคนหนึ่งเอ่ย พร้อมกับเอื้อมมือมาจับแขนฉันพาไปนั่งยังที่ว่าง ...”

|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต, หน้า 256

“เพื่อนคนหนึ่งเรียกชื่อฉันและเดินมารับ ฉันยิ้ม อุ่นใจที่พบเพื่อน พ่อหายไปแล้ว ขณะฉันจับมือเพื่อน ก้าวตามเข้าสู่หอประชุม เสียงคนพูดคุยกันอย่างร่าเริงดังอยู่รอบทิศ ฉันแอบกลัวนิดหน่อยที่ไม่รู้ว่าใครอยู่บริเวณใกล้เคียงบ้าง แต่ก็อุ่นใจ อย่างน้อยก็มีเพื่อนอยู่ข้าง ๆ”

|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต, หน้า 348-329

จากตัวอย่างข้างต้นจะพบว่าวาทกรรมความพิการหรือคนพิการในมิติของการสงเคราะห์หรือการกุศลถูกนำมาใช้ในการประกอบสร้างความหมายในวรรณกรรมเยาวชนทั้ง 2 ชื่อเรื่อง ซึ่งภายใต้วาทกรรมนี้จะมองความพิการในฐานะของความน่าสงสาร น่าเวทนา ที่จะนำไปสู่การสงเคราะห์ ช่วยเหลือเกื้อกูล หรือโอบอุ้มคนพิการ โดยมีการสะท้อนให้เห็นมุมมองต่อวาทกรรมนี้ทั้งในลักษณะสนับสนุน วิพากษ์หรือโต้แย้ง และต่อรอง ซึ่งจะกล่าวถึงในรายละเอียดในหัวข้อถัดไป อย่างไรก็ตามข้อสังเกตหนึ่งคือมุมมองต่อวาทกรรมความพิการในมิตินี้ที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *ความสุขของเด็กสมาธิ* เป็นมุมมองเชิงวิพากษ์หรือโต้แย้งเท่านั้น ซึ่งลักษณะเช่นนี้อาจเป็นเพราะผู้แต่งมองอาการสมาธิสั้นว่าเป็นโรคหรืออาการเจ็บป่วยที่สามารถบำบัดรักษาให้หายหรือใกล้เคียงปกติได้ ดังนั้นจึงไม่จำเป็นต้องได้รับความสงสารหรือเวทนาจากผู้อื่น

3. <u>วาทกรรมความพิการในมิติทางสังคม</u>

วาทกรรมความพิการในมิติทางสังคมพบเฉพาะในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต* ทั้งนี้ภายใต้วาทกรรรมนี้จะเป็นการมองว่าปัญหาของความพิการหรือคนพิการมาจากการประกอบสร้างและอุปสรรคทางสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งความคิด ความเชื่อ อคติ และการเลือกปฏิบัติต่อคนพิการ ความพิการเป็นวาทกรรมทางสังคม โดยปัญหาเกิดจากสังคม สภาพแวดล้อมที่ไม่เอื้ออำนวย ดังนั้นสังคมต้องเปลี่ยนแปลง ต้องลดอุปสรรคต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของคนพิการ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

"เมื่ออ่านหนังสือไม่ได้ จึงมุ่งสะสมเทปนิทานแทน ทุกครั้งที่พ่อพาไปเที่ยวห้าง ฉันเป็นต้องขอให้พ่อซื้อเทปนิทานให้เป็นประจำ จนเกือบจะมั่นใจได้เลยว่ามีเทปนิทานทุกชุดที่ผลิตออกมาในเวลานั้น และเทปทุกม้วนถูกเปิดฟังไม่ต่ำกว่าสิบรอบ จนแทบจะท่องคำพูดได้ทั้งหมด จะเรียกว่าเทปนิทานเป็นสมบัติที่มีค่าที่สุดของฉันในเวลานั้นเลยก็ว่าได้"

|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต, หน้า 85

"เมื่อถึงเวลาปิดเทอม พ่อจะยืมหนังสือเสียงจากห้องสมุดคนตาบอดและผู้พิการทางสื่อสิ่งพิมพ์แห่งชาติมาให้ฟังอยู่เสมอ หนังสือเสียงที่พ่อยืมมาให้นั้น ฉันจะเปิดฟังทั้งหมด เนื่องจากเห็นว่ามีโอกาสเข้าถึงหนังสือไม่มากนัก เมื่อมีโอกาสฟังหนังสือเรื่องใดก็ควรเปิดฟังทันที ไม่เช่นนั้นความทุ่มเทของพ่อก็จะสูญเปล่า ความตั้งใจเช่นนี้เองทำให้ฉันมีนิสัยชอบหนังสือหลากหลายประเภท โชคดีอีกอย่างของฉัน คือ หนังสือที่นำมาผลิตเป็นหนังสือเสียง มักเป็นหนังสือที่คนส่วนใหญ่ลงความเห็นกันว่าเป็นหนังสือดี นอกจากนั้น หนังสือที่ฉันได้ฟังก็ยังผ่านการคัดเลือกจากพ่ออีกทีหนึ่ง ฉันจึงมีโอกาสฟังหนังสือดีจำนวนมาก ไม่ต้องเสียเวลาเลือก หรือทดลองอ่านด้วยตนเอง"

|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต, หน้า 87

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่าผู้แต่งสะท้อนโดยนัยว่าปัญหาต่าง ๆ ของคนพิการเกิดจากสภาพแวดล้อมที่ไม่เอื้ออำนวย หรือสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ที่ไม่เพียงพอ เช่น หนังสือเสียงที่มีอยู่อย่างจำกัด ซึ่งลักษณะเช่นนี้ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของคนพิการ

4. <u>วาทกรรมความพิการในมิติทางวัฒนธรรม</u>

ด้านวาทกรรมความพิการในมิติทางวัฒนธรรม ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนทั้ง 2 ชื่อเรื่อง คือ*ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* และ *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต* โดยวาทกรรมนี้มองว่ามาตรฐานทางสังคมและวัฒนธรรมทั้งวิถีชีวิต ประเพณี พิธีกรรม นิยายปรัมปรา ทำให้ความพิการคือความผิดปกติและนำไปสู่การกดขี่และทำให้คนพิการแปลกแยกออกจากสังคม นั่นคือความพิการเป็นการประกอบสร้างความหมายทางสังคมและวัฒนธรรม ดังตัวอย่างต่อไปนี้

"ถ้าพูดถึง 'เด็กสมาธิสั้น' คุณจะนึกถึงอะไรครับ เด็กที่พูดมาก พูดไม่หยุด ไม่มีสมาธิจดจ่อ นึกถึงเด็กที่ดู 'ไม่ค่อยเต็ม' หรือนึกถึงอะไรกันบ้างครับ หากคุณคิดคล้าย ๆ กับข้างต้น ผมอยากบอกว่าทั้งถูกและไม่ถูกครับ ความจริงแล้ว เด็กสมาธิสั้นก็เหมือนเด็กปกติทั่ว ๆ ไปนี่แหละครับ เพียงแต่พวกเรามีเรื่องที่พิเศษกว่าคนอื่นเกิดขึ้นในสมองของเรา พวกเราขาดการยั้งคิด พูดมาก และทำสิ่งแปลก ๆ ที่ไม่เหมือนคนปกติ ก็เพราะความพิเศษในสมองนี่แหละครับ

ที่ผมใช้คำว่า 'พวกเรา' เพราะผมเองก็เป็นเด็กสมาธิสั้นคนหนึ่งครับ เป็นเด็กสมาธิสั้นที่เคยโดนหาว่าเป็นเด็กปัญญาอ่อน"

ความสุขของเด็กสมาธิสั้น, หน้า 18-19

"'เป็นเด็กสมาธิสั้นมีความรู้สึกยังไงเหรอ' ผมเคยถูกถามด้วยคำถามทำนองนี้มาบ้าง ซึ่งยังนับว่าเป็นสิ่งที่ดี เพราะแปลว่าคนถามนั้นยังใส่ใจความรู้สึกของผมอยู่บ้าง

เด็กสมาธิสั้นคนอื่นหลายคนไม่เคยแม้แต่จะได้รับความสนใจ ความเข้าอกเข้าใจ จากคนรอบข้าง ถึงอาการ หรือความรู้สึก บางคนถึงขั้นเหมารวมเรียกอาการต่าง ๆ ของพวกเราว่า 'เอ๋อ' 'ปัญญาอ่อน' 'ไม่สมประกอบ' ซึ่งคนพูดคงไม่ได้นึกถึงความรู้สึกของพ่อแม่พวกเรา หรือแม้แต่ความรู้สึกของพวกเราเอง"

ความสุขของเด็กสมาธิสั้น, หน้า 31

"...ยิ่งระลึกได้มากเท่าใด ก็ยิ่งเสียดายที่เวลานี้ทุกอย่างเหลือเพียงร่อยรอยความทรงจำในอดีต ฉันแค่ไม่อยากให้บ้านเงียบลง หลายคนอาจกลัวความมืด สำหรับฉันเป็นเรื่องธรรมดา แต่ความเงียบนี่สิ ช่างทรมานนัก"

|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต, หน้า 236

"ใคร ๆ ก็คิดว่าการอยู่อย่างมองไม่เห็นเป็นเรื่องน่ากลัว ใช่ ฉันจะไม่เถียงหรอก ฉันจำได้ว่ามันเคยทำให้ฉันอึดอัดใจเพียงใดหรือเสียใจแค่ไหน แต่หากนั่นทำให้ฉันได้เป็น มีและรู้สึกอย่างในเวลานี้ บางทีนั่นอาจคุ้มค่า เพราะทุกอย่างที่ฉันเป็น มี และรู้สึกอยู่ช่างวิเศษเหลือเกิน ถ้ามองเห็น ฉันคงไม่รู้สึกว่าคุณค่าแห่งมิตรภาพยิ่งใหญ่ถึงเพียงนี้ ฉันคงไม่ได้รู้จักการไว้วางใจผู้อื่น ไม่รู้ว่ามีครอบครัวที่แสนวิเศษ ฉันอาจไม่ได้เรียนโรงเรียนมัธยมซึ่งฉันเคยเรียน อาจไม่ได้พบผู้ที่ฉันรัก ณ ที่นั้น"

|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต, หน้า 355

จากตัวอย่างข้างต้นพบว่าผู้แต่งวรรณกรรมทั้งสองเรื่องประกอบสร้างความหมายความพิการและคนพิการบนฐานของวาทกรรมความพิการในมิติทางวัฒนธรรม ที่ความหมายของความพิการและคนพิการถูกกำหนดโดยสังคม เป็นการมองความพิการและคนพิการในลักษณะที่แปลกแยกออกจากสังคม

5. <u>วาทกรรมความพิการในมิติของกฎหมาย สิทธิ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์</u>

สำหรับวาทกรรมความพิการในมิติของกฎหมาย สิทธิ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์พบเฉพาะในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต* โดยวาทกรรมนี้จะมองว่าต้องให้ความสำคัญต่อสิทธิและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของคนพิการให้เท่าเทียมกับคนทั่วไป รวมถึงการมีกฎหมายที่จะพิทักษ์สิทธิขั้นพื้นฐานของคนพิการและส่งเสริมให้คนพิการมีโอกาสทางสังคมอย่างเท่าเทียมกับคนกลุ่มอื่น ๆ ในสังคม ดังตัวอย่างต่อไปนี้

"วันนี้เธอร้องไห้ ฉันได้แต่เฝ้าดู ไม่รู้จะทำอย่างไรกับสถานการณ์เช่นนี้ เธอคงเหนื่อยมากจริง ๆ แน่นอน เธอไม่คิดจะยอมแพ้ ฉันมั่นใจ ทว่าสิ่งที่เธอกำลังแบกรับอยู่จะเกินขีดจำกัดของเธอหรือไม่ ฉันไม่รู้ควรทำอย่างไร จะเอ่ยปลอบเธอหรือ ฉันยังรู้สึกไม่คู่ควรเลยด้วยซ้ำ ฉันทำอะไรได้บ้างหรือในสถานการณ์เช่นนี้"

|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต, หน้า 289

"ฉันกลับมาคิด เป็นเรื่องถูกต้องแล้วหรือ ที่เหตุผลเพียงเพื่อระบายความอัดอั้นตันใจจะทำให้เราเผลอทำลายภาพลักษณ์ที่ดีของใครคนหนึ่ง อีกฝ่ายเป็นคนที่เรารู้จักดีพอแล้วละหรือ สิ่งที่เรารู้และคิดเห็นความจริงหรือ เมื่อตอบตัวได้ว่าไม่น่าจะเป็นเช่นนั้น จึงไม่มีเหตุผลอื่นใดที่เหมาะสมแก่การกล่าวนินทา ไม่ใช่เรื่องสร้างสรรค์เลยสักนิดเดียว มีแต่จะก่อให้เกิดความผิดหวัง โกรธแค้น ขุ่นข้องหมองใจให้แก่ผู้ที่ได้ยิน

อีกเรื่องหนึ่งที่คิดว่าไม่ควรเลย คือ การกล่าวถ้อยคำหมิ่นเกียรติผู้อื่น ดูถูกสติปัญญาฐานะ ผู้ถูกตำหนิคับข้องใจ ผู้เพียงแต่ได้ยินก็รู้สึกแย่ไปด้วย เป็นความเสียหายร้ายแรงที่ฝังตัวลึกในจิตใจ จึงอันตรายกว่าที่คิด แม้ผู้พูดจะกล่าวถ้อยคำเพียงเพราะพลั้งเผลอ จงใจ หรือขาดการตระหนักความหมายของถ้อยคำนั้นก็ตาม ผลนั้นเสียหายอยู่ดี"

|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต, หน้า 308-309

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่าผู้แต่งเล่าเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายใต้วาทกรรมความพิการในมิติของกฎหมาย สิทธิ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยเป็นการประกอบสร้างความหมายที่เน้นให้เห็นถึงเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นหลัก ซึ่งตัวอย่างแรกจะเน้นไปที่ศักดิ์ศรีของตัวคนพิการเอง ขณะที่ตัวอย่างที่สองแม้จะนำเสนอถึงการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เช่นกัน แต่ดูเหมือนจะเน้นย้ำไปที่ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของทุกคนที่ไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะคนพิการเท่านั้น

6. <u>วาทกรรมในมิติทางศาสนา</u>

วาทกรรมความพิการในมิติทางศาสนาพบเฉพาะในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง |*จนกว่า* |*เด็กปิดตา* |*จะ โต* โดยภายใต้วาทกรรมนี้จะเป็นการมองความพิการว่าเป็นสัญญะที่สื่อความหมายเชื่อมโยงกับโรคติดต่อและวิญญาณชั่วร้ายที่เป็นบทลงโทษของพระเจ้าต่อคนบาป เป็นเวรกรรมในอดีตชาติ หรือการลงโทษจากพระเจ้า ทุกสิ่งทุกอย่างที่พระเจ้าทรงสร้างล้วนแต่เป็นสิ่งที่ดี ทว่าความพิการเป็นผลมาจากบาปของมนุษย์หรือการลงโทษจากพระเจ้า ดังตัวอย่างต่อไปนี้

"ฉันเชื่อว่าตนเองเกิดจากสวรรค์จริง ๆ แต่เพื่อนบอกว่าไม่ใช่เช่นนั้น เราจึงเริ่มต้นเถียงกันอย่างจริงจัง ฉันรู้สึกโกรธนิด ๆ ที่เขาไม่ยอมเชื่อ คิดว่าฉันเป็นฝ่ายถูกแน่ ๆ แต่ถ้าผิดล่ะ ก็แปลว่าเพื่อนถูกสิ แล้วมันจะเป็นไปได้เช่นนั้นหรือ ถึงอย่างไร ฉันก็ไม่น่าจะเป็นฝ่ายผิด ฉันเริ่มเรียนรู้ที่จะมั่นใจในตนเองตั้งแต่ตอนนั้น"

|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต, หน้า 79

"ฉันเชื่อว่า คงไม่มีใครอยากประสบกับเรื่องที่ทำให้รู้สึกแย่ บางครั้งอาจถึงกลับกล่าวโทษโชคชะตา น้อยใจพระเจ้า และโกรธสิ่งศักดิ์สิทธิ์ แต่สิ่งที่เชื่ออีกประการหนึ่ง คือ หากเราพยายามและอดทนจนกระทั่งข้ามผ่านเรื่องร้าย ๆ เหล่านั้นไปได้ เราจะเข้มแข็งขึ้น เราจะได้เรียนรู้ถึงบทเรียนสำคัญแห่งชีวิตหลายเรื่อง"

|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต, หน้า 83

"บางคนพูดอย่างปลง ๆ ว่า "คนเราเลือกเกิดไม่ได้" ที่จริงแล้วจะมีใครรู้ ฉันอาจเลือกได้และได้เลือกแล้ว ทั้งหมดที่ฉันเป็นวันนี้ อาจเป็นสิ่งที่ฉันเลือกไว้แล้วด้วยตัวเอง ตั้งแต่ยังไม่เกิดด้วยซ้ำ บางขณะฉันเชื่อเช่นนั้นจริง ๆ"

|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต, หน้า 355

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่าเป็นการประกอบสร้างความหมายความพิการภายใต้วาทกรรมความพิการในมิติทางศาสนา โดยแม้ว่าผู้แต่งจะไม่ได้กล่าวว่าความพิการเป็นผลจากบาปหรือการลงโทษจากพระเจ้า แต่ดูเหมือนว่าผู้แต่งจะแสดงให้เห็นโดยนัยว่าความพิการคือบททดสอบหนึ่งในชีวิตที่พระเจ้าประทานให้ และจะเข้มแข็งหากสามารถผ่านบททดสอบนี้ไปได้ ขณะเดียวกันในอีกมุมหนึ่งก็ยังเห็นถึงมุมมองของผู้แต่งต่อการกำหนดชีวิตของตนเอง

ทั้งนี้แม้ว่าวาทกรรมความพิการและคนพิการนี้จะพบเฉพาะในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต* แต่หลักคิดที่สำคัญของพุทธศาสนาอย่างเรื่องสติ สมาธิ กลับมีการกล่าวถึงในวรรณกรรมเยาวชนทั้งสองเรื่อง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

"ถึงแม้ว่าการนั่งสมาธิจะรักษาสมาธิสั้นให้หายไม่ได้ แต่ผมคิดว่า การนั่งสมาธิมีประโยชน์มากนะครับ อย่างน้อยก็เป็นการฝึกสมาธิทางหนึ่ง ซึ่งทำได้เองง่าย ๆ และทำได้ตลอดเวลา อีกทั้งไม่ต้องใช้อุปกรณ์อะไรเพิ่มเติมเลย ทำได้พร้อมกันทั้งครอบครัวด้วย ผมคิดว่าการใช้วิธีนั่งสมาธิเพื่อฝึกเด็กสมาธิสั้นก็เป็นทางเลือกที่ดีนะครับ"

ความสุขของเด็กสมาธิสั้น, หน้า 177

"หลายคนบอกว่าการนั่งสมาธิเป็นเรื่องน่าเบื่อ แต่ฉันไม่เคยคิดเช่นนั้น ตรงกันข้ามกลับเห็นว่าการนั่งสมาธิเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง แม้จะมีเพียงไม่กี่ครั้งที่รู้สึกว่าจิตสงบอย่างแท้จริง อย่างน้อยการนั่งสมาธิก็ทำให้เรามีโอกาสสำรวจความคิดตนเองเพิ่มขึ้น ทำให้ฉันได้ย้อนกลับมาเริ่มต้นคิดอย่างเป็นระบบอีกครั้ง หลังจากปล่อยให้ความคิดกระเจิดกระเจิงไปกับสิ่งต่าง ๆ ที่มากระทบจิตใจในแต่ละวัน"

|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต, หน้า 92

จากตัวอย่างข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่าผู้แต่งวรรณกรรมทั้งสองเรื่องมองหลักคิดของพุทธศาสนาอย่างเรื่องสติ สมาธิ ว่าเป็นประโยชน์อย่างมากกับการดำรงชีวิต หรืออีกนัยหนึ่งคือสมาธิช่วยให้จิตใจสงบ สมองได้พัก ได้คิดทบทวน ตระหนักรู้ถึงใจตนเอง เป็นฐานในการใช้ชีวิตอย่างมีสติ รู้ตัวในทุกสิ่งที่ทำ และสามารถนำมาปฏิบัติในการดำรงชีวิตได้

ทั้งนี้รายละเอียดโดยสังเขปของวาทกรรมความพิการในแต่ละมิติสามารถสรุปได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4.7

สรุปวาทกรรมความพิการในแต่ละมิติ

มุมมองของผู้แต่ง / วาทกรรมความพิการ	รายละเอียด
● มิติทางการแพทย์	ความพิการคือความบกพร่องทางร่างกาย คนพิการด้อยกว่าคนไม่พิการ ต้องเข้ารับการบำบัดรักษา
● มิติของการสงเคราะห์หรือการกุศล	ความพิการคือเวรกรรม คนพิการน่าสงสาร น่าเวทนา สังคมต้องช่วยเหลือเกื้อกูล โอบอุ้ม สงเคราะห์
● มิติทางสังคม	ปัญหาของความพิการหรือคนพิการเกิดจากสังคม สภาพแวดล้อมที่ไม่เอื้ออำนวย
● มิติทางวัฒนธรรม	มาตรฐานทางสังคมและวัฒนธรรมทำให้ความพิการถูกมองในฐานะความผิดปกติ และนำไปสู่การกดขี่และทำให้คนพิการแปลกแยกจากสังคม
● มิติของกฎหมาย สิทธิ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์	การให้ความสำคัญต่อสิทธิและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของคนพิการให้เท่าเทียมคนทั่วไป
● มิติทางศาสนา	ความพิการคือบททดสอบหนึ่งที่พระเจ้าประทานให้

ในภาพรวมแม้ว่าวาทกรรมความพิการที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนมี 6 มิติ แต่กลับพบว่าวาทกรรมหลักที่ครอบงำเรื่องเล่าความพิการในวรรณกรรมเยาวชนแต่ละเรื่องมีความแตกต่างกัน โดยวาทกรรมหลักในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* คือวาทกรรมความพิการในมิติทางการแพทย์และวาทกรรมความพิการในมิติทางวัฒนธรรม ขณะที่วาทกรรมหลักในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะ โต* คือวาทกรรมความพิการในมิติของการสงเคราะห์หรือการกุศล และวาทกรรมความพิการในมิติทางสังคม ขณะที่วาทกรรมความพิการในมิติของกฎหมาย สิทธิ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ รวมถึงวาทกรรมในมิติทางศาสนาปรากฏไม่บ่อยนัก ลักษณะเช่นนี้น่าจะเป็นเพราะลักษณะของความพิการของผู้แต่งมีความแตกต่างกัน มุมมองหรือทัศนะต่อความพิการและคนพิการจึงแตกต่างกัน

ทั้งนี้วาทกรรมความพิการในมิติทางการแพทย์ที่พบเฉพาะในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* แต่ไม่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะ โต* เป็นไปได้ว่าอาจจะเกี่ยวข้องกับประเภทหรือลักษณะของความพิการ โดยในวรรณกรรมเรื่อง*ความสุขของเด็กสมาธิสั้น*เป็นเรื่องเล่าของเยาวชนที่เป็นโรคสมาธิสั้น ซึ่งจัดเป็นความพิการทางสติปัญญาหรือการเรียนรู้ที่ดูเหมือนว่าจะตั้งอยู่บนฐานคิดว่าหากเข้ารับการบำบัดรักษาโดยผู้เชี่ยวชาญไม่ว่าจะเป็นแพทย์หรือนัก

กิจกรรมบำบัดจะสามารถลดหรือขจัดความพิการประเภทนี้ได้ และจากมุมมองหรือทัศนะเช่นนี้นำไปสู่การต่อสู้และต่อรองต่อการประกอบสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีต่อความพิการและคนพิการภายใต้วาทกรรมความพิการในมิติทางวัฒนธรรม ผ่านการนำเสนอให้เห็นว่าความพิการหรือคนพิการคือรูปแบบหนึ่งของการใช้ชีวิตบนโลก ความพิการคือวัฒนธรรมหรืออัตลักษณ์หนึ่ง เด็กพิการก็คือเด็กคนหนึ่งที่มีความแตกต่างกันในแต่ละบุคคลอย่างเป็นปกติ

ขณะที่ในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะ โต* เป็นเรื่องเล่าของเยาวชนที่เป็นคนพิการทางการมองเห็น ซึ่งเป็นโรคหรือลักษณะอาการที่ยากหรือไม่สามารถขจัดให้หายเป็นปกติได้ในปัจจุบัน จากลักษณะเช่นนี้จึงเป็นไปได้ว่าผู้แต่งวรรณกรรมเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะ โต* จึงมองข้ามวาทกรรมความพิการในมิติทางการแพทย์ แต่ไปให้ความสำคัญกับวาทกรรมอื่นในการประกอบสร้างความหมายความพิการแทนโดยเฉพาะอย่างยิ่งวาทกรรมความพิการในมิติทางสังคมที่ดูเหมือนว่าจะตอบโจทย์ความต้องการของคนพิการทางการมองเห็นได้มากกว่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งวาทกรรมความพิการในมิติทางสังคมที่ถูกเลือกใช้เป็นฐานในการประกอบสร้างความหมายความพิการและคนพิการในวรรณกรรมเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะ โต* อย่างเด่นชัด ซึ่งน่าจะเป็นเพราะจากความพิการทางด้านร่างกายทำให้ผู้แต่งซึ่งเป็นคนพิการทางการมองเห็นมองว่าสภาพแวดล้อมหรือสิ่งอำนวยความสะดวกที่เอื้ออำนวยให้คนพิการสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างเป็นปกติเป็นสิ่งที่สำคัญมากกว่าการบำบัดรักษา และจากสภาพแวดล้อมที่ไม่เอื้ออำนวยต่อคนพิการนี้เองที่ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินชีวิต และทำให้เกิดอคติและการเลือกปฏิบัติต่อคนพิการ ขณะเดียวกันจากสภาพแวดล้อมที่ไม่เอื้ออำนวยต่อคนพิการนี้เองที่ทำให้คนพิการแตกต่างจากคนปกติ และบางครั้งต้องพึ่งพาความช่วยเหลือหรือการโอบอุ้มดูแลจากคนไม่พิการหรือครอบครัว ซึ่งเป็นการมองความพิการและคนพิการภายใต้วาทกรรมความพิการในมิติของการสงเคราะห์หรือการกุศล

อย่างไรก็ตามแม้ว่าวาทกรรมหลักที่ครอบงำการเล่าเรื่องความพิการและคนพิการในวรรณกรรมเยาวชนทั้งสองชื่อเรื่องจะแตกต่างกัน แต่จุดร่วมที่สำคัญของวาทกรรมเหล่านี้คือเพื่อเสริมพลัง (empowerment) แก่คนพิการ โดยวรรณกรรมเยาวชนทั้งสองชื่อเรื่องนำเสนออย่างเด่นชัดว่าแม้การช่วยเหลือจะเป็นสิ่งที่ดี แต่คนพิการก็ไม่ควรเอาแต่เฝ้ารอการช่วยเหลือเพียงอย่างเดียว ตัวคนพิการเองคือจุดเริ่มต้นที่สำคัญในชีวิตที่ต้องลุกขึ้นมาต่อสู้เพื่อตัวพวกเขาเอง และคนพิการมีดีในแบบของตัวเอง

นอกจากนี้แม้ว่ามิติของกฎหมาย สิทธิ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จะสำคัญอย่างมากต่อการขับเคลื่อนด้านความพิการและคนพิการ แต่การที่วาทกรรมความพิการในมิตินี้ปรากฏไม่บ่อยนักในวรรณกรรมทั้งสองชื่อเรื่องน่าจะเป็นเพราะผู้แต่งยังเป็นเยาวชน ดังนั้นมิติของกฎหมาย สิทธิ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จึงดูเป็นเรื่องที่อาจจะค่อนข้างไกลตัว อีกทั้งมิตินี้ยังเป็นมิติเชิงโครงสร้างที่เข้าไปสัมพันธ์กับปัจเจก ซึ่งจากลักษณะสังคมของไทยจะหลีกเลี่ยงการสื่อสารต่อสู้ที่เข้มข้น จึงเป็นไปได้ที่วาทกรรมความพิการในมิตินี้จะไม่ค่อยปรากฏมากนักในวรรณกรรมเยาวชน เช่นเดียวกับวาทกรรม

ความพิการในมิติของศาสนา ที่เรื่องของศาสนาน่าจะยังไม่ได้อยู่ในความสนใจของเยาวชน ดังนั้นจึงเป็นไปได้ที่จะไม่ถูกนำมาใช้ในการประกอบสร้างความหมายความพิการและคนพิการมากนัก

4.2.2 มุมมองที่หลากหลายต่อวาทกรรมความพิการ

สำหรับมุมมองของผู้แต่งต่อวาทกรรมความพิการและคนพิการเป็นการพิจารณาถึงมุมมองหรือทัศนะของผู้แต่งต่อวาทกรรมที่นำมาใช้ในการประกอบสร้างความหมายความพิการและคนพิการ โดยการศึกษานี้พบว่ามุมมองของผู้แต่งต่อวาทกรรมความพิการและคนพิการปรากฏใน 3 ลักษณะ ได้แก่ การสนับสนุน การวิพากษ์หรือโต้แย้ง และการต่อรอง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ตารางที่ 4.8

มุมมองของผู้แต่งต่อวาทกรรมความพิการและคนพิการ

มุมมองของผู้แต่ง / วาทกรรมความพิการ	การสนับสนุน	การวิพากษ์หรือโต้แย้ง	การต่อรอง
● มิติทางการแพทย์	√	--	√
● มิติของการสงเคราะห์หรือการกุศล	√	√	√
● มิติทางสังคม	√	√	--
● มิติทางวัฒนธรรม	√	√	√
● มิติของกฎหมาย สิทธิ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์	√	√	--
● มิติทางศาสนา	√	√	--

จากข้อมูลข้างต้นจะพบว่ามุมมองของผู้แต่งต่อวาทกรรมความพิการและคนพิการปรากฏใน 3 ลักษณะคือมุมมองสนับสนุน มุมมองวิพากษ์หรือโต้แย้ง และมุมมองต่อรอง โดยมุมมองการสนับสนุนพบในทุกวาทกรรมความพิการ ขณะที่มุมมองการวิพากษ์หรือโต้แย้งปรากฏในเกือบทุกวาทกรรมความพิการเช่นเดียวกัน ยกเว้นเฉพาะวาทกรรมความพิการในมิติทางการแพทย์ ส่วนมุมมองต่อรองปรากฏเฉพาะในวาทกรรมความพิการในมิติทางการแพทย์ วาทกรรมความพิการในมิติของการสงเคราะห์หรือการกุศล และวาทกรรมความพิการในมิติทางวัฒนธรรม

ทั้งนี้หากพิจารณามุมมองของผู้แต่งต่อวาทกรรมความพิการจำแนกตามวาทกรรมจะพบว่าวาทกรรมความพิการในมิติทางการแพทย์ปรากฏมุมมองสนับสนุนและต่อรอง ขณะที่วาทกรรมความพิการในมิติของการสงเคราะห์หรือการกุศลปรากฏทุกมุมมองทั้งมุมมองสนับสนุน วิพากษ์หรือ

โต้แย้ง และต่อรอง ส่วนวาทกรรมความพิการในมิติทางสังคมปรากฏเฉพาะมุมมองสนับสนุนและวิพากษ์หรือโต้แย้ง ด้านวาทกรรมความพิการในมิติทางวัฒนธรรมปรากฏทุกมุมมองทั้งมุมมองสนับสนุน วิพากษ์หรือโต้แย้ง และต่อรอง อีกทั้งวาทกรรมความพิการในมิติของกฎหมาย สิทธิ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ปรากฏเฉพาะมุมมองสนับสนุนและต่อรอง และสำหรับวาทกรรมความพิการในมิติศาสนาปรากฏมุมมองสนับสนุนและวิพากษ์หรือโต้แย้ง

นอกจากนี้มุมมองของผู้แต่งต่อวาทกรรมความพิการในแต่ละมิติมีรายละเอียดดังนี้

1. <u>การสนับสนุน</u>

มุมมองของผู้แต่งต่อวาทกรรมความพิการและคนพิการในลักษณะของการสนับสนุน ซึ่งหมายถึงผู้แต่งสนับสนุนหรือเห็นด้วยกับวาทกรรมที่นำมาใช้ในการประกอบสร้างความหมายความพิการและคนพิการ โดยพบว่ามุมมองต่อวาทกรรมความพิการและคนพิการในลักษณะของการสนับสนุนนี้พบในทุกวาทกรรม ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4.9

มุมมองต่อวาทกรรมความพิการและคนพิการในลักษณะของการสนับสนุน

วาทกรรมความพิการ	ความสุขของเด็กสมาธิสั้น	|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต
● มิติทางการแพทย์	√	--
● มิติของการสงเคราะห์หรือการกุศล	--	√
● มิติทางสังคม	--	√
● มิติทางวัฒนธรรม	--	√
● มิติของกฎหมาย สิทธิ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์	--	√
● มิติทางศาสนา	--	√

จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่ามุมมองเชิงสนับสนุนต่อวาทกรรมความพิการและคนพิการปรากฏกับวาทกรรมความพิการในทุกมิติ โดยมุมมองเชิงสนับสนุนต่อวาทกรรมความพิการในมิติทางการแพทย์ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* ขณะที่มุมมองเชิงสนับสนุนต่อวาทกรรมความพิการในมิติของการสงเคราะห์หรือการกุศล วาทกรรมความพิการในมิติทางสังคม วาทกรรมความพิการในมิติทางวัฒนธรรม วาทกรรมความพิการในมิติของกฎหมาย สิทธิ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และวาทกรรมความพิการในมิติทางศาสนา ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต*

สำหรับมุมมองสนับสนุนต่อวาทกรรมความพิการในมิติการแพทย์นั้น เรื่องที่เล่าจะเน้นว่าเมื่อเข้ารับการบำบัดรักษาโดยผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งในที่นี้คือหมอและนักกิจกรรมบำบัดแล้ว จะช่วยให้อาการป่วยดีขึ้น โดยที่ผู้แต่งกล่าวถึงการเข้ารับการบำบัดรักษาของตนเอง และยังยกตัวอย่างการเข้าบำบัดรักษาของแม่ที่เมื่อมีความเครียดและทำให้อาการดีขึ้นเช่นกัน ซึ่งลักษณะการนำเสนอเช่นนี้เป็นไปในทิศทางเชิงบวกที่สนับสนุนต่อวาทกรรมความพิการในมิติทางการแพทย์ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

"แม่เล่าให้ผมฟังว่า แม่เริ่มสงสัยว่าผมจะเป็นสมาธิสั้น เมื่อตอนผมอายุราว ๓ ขวบ เพราะผมมักอยู่นิ่งไม่ได้ ชอบเดินไปเดินมา และพูดภาษาแปลก ๆ ครั้งนั้นแม่กับพ่อพาผมไปเที่ยวทะเล ผมเดินบนทรายไม่ได้ แม่บอกว่าผมยืนตัวเกร็งขาสั่น ร้องไห้ ไม่กล้าขยับขาเลย แม่จึงแน่ใจ เพราะตรงกับที่เคยอ่านมา หลังจากนั้น แม่ก็เริ่มติดต่อหมอ นัดนักกิจกรรมบำบัด และพาผมไปฝึกครับ

กิจกรรมบำบัด คือ การฝึกซึ่งจะช่วยเหลือเราให้ดีขึ้น มีรายละเอียดมาก เช่น กรณีของผมที่ไม่กล้าเดินบนทรายเพราะปัญหาด้านผิวสัมผัส นักกิจกรรมบำบัดก็แนะนำแม่ให้ขัดตัวผมด้วยแปรงที่ใช้สำหรับการนี้โดยเฉพาะ

นอกจากนี้ แม่ยังพาผมไปทะเลทุกสัปดาห์ เพื่อให้ผมเดินเล่นบนทราย แม่ใช้วิธีต่าง ๆ ให้ผมนั่งตักแม่แล้วค่อย ๆ ขยับจนนั่งบนทราย แม่ฝังของเล่นไว้ แล้วให้ผมขุดทรายเพื่อหาของนั้น ให้ผมเหยียบเท้าแม่แล้วไปบนทรายด้วยกัน

ผ่านไปหลายเดือน ในที่สุดผมก็เดินเล่นบนพื้นทรายได้"

ความสุขของเด็กสมาธิสั้น, หน้า 27, 29

"เรื่องนี้ผมอาจจะเล่าไม่ถูกต้องไม่ครบถ้วนทั้งหมด เพราะผมเล่าจากสิ่งที่ผมเห็นและพูดคุยกับแม่เท่านั้น แต่ผมอยากเล่าเพราะอยากบอกว่าพ่อแม่ที่มีลูกเป็นเด็กพิเศษ หรือพ่อแม่ที่เหนื่อยมาก ๆ ในการดูแลลูก ควรจะหากิจกรรมอย่างอื่นทำ หาผู้ช่วย หรือหาคนรับฟังปัญหา ถ้าคิดว่าไม่ไหวจริง ๆ ก็ไปหาหมอจะดีกว่าปล่อยทิ้งไว้นะครับ"

ความสุขของเด็กสมาธิสั้น, หน้า 78

"ข้อสองคือ การอยู่ไม่นิ่งครับ เหตุที่ผมอยู่นิ่งไม่ค่อยได้เพราะมีพลังงานเยอะ ทำให้ต้องเดินไปเดินมา และก่อความรำคาญให้แก่คนอื่น ปัญหานี้หมดไปเมื่อผมกินยา เวลากินยาสมาธิจะนิ่งมาก แต่ก็รู้สึกว่าพลังนั้นไม่ได้หายไปไหน ยังคงมีอยู่ตลอดเวลา ผมจึงมีพลังงานเหลือใช้ในการทำสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างไม่เหน็ดไม่เหนื่อยเลย"

ความสุขของเด็กสมาธิสั้น, หน้า 92

“แม่ผมจึงปรึกษาหมอที่ดูแลผม ขอนัดหมายล่วงหน้าและพาผมไปพบคุณหมอแปลกมากนะครับ เพียงพูดคุยกับคุณหมอ ความรู้สึกเศร้าก็หายไปได้ (หน้า 169) ผมจำได้ประโยคหนึ่งที่คุณหมอบอกผมว่า ถ้าผมไม่ให้แม่ดูแล ไม่ให้แม่ทำหน้าที่ของแม่ เพราะกลัวแม่ลำบาก แล้วแม่ผมจะทำอะไร ในเมื่อแม่มีหน้าที่แม่ต้องทำเช่นกัน เหมือนกับว่าประโยคนี้เข้าไปไขกุญแจปลดล็อคความเศร้าออกจากใจ หลังจากนั้นผมก็กลับเป็นปกติ ไม่รู้สึกเศร้าด้วยเรื่องนี้อีกเลยครับ”

ความสุขของเด็กสมาธิสั้น, หน้า 169-170

ขณะที่มุมมองสนับสนุนต่อวาทกรรมความพิการในมิติของการสงเคราะห์หรือการกุศลนั้น เรื่องที่เล่าจะเน้นให้เห็นถึงความสวยงามของชีวิต มิตรภาพที่งดงาม เมื่อได้รับการช่วยเหลือหรือรู้ว่ามีคนจำนวนมากพร้อมเคียงข้างช่วยเหลือ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“ฉันขอทึกทักเอาเองว่าสิ่งที่เลือกทำวันนี้คือแบบฝึกหัดเล็ก ๆ เพื่อไปสู่อิสรภาพในเขตรั้วแห่งความกลัว ฉันไม่มีวันรู้ว่าคนจำนวนมากพร้อมจะเรียนรู้ ช่วยเหลือและเคียงข้างฉัน นั่นเพียงพอแล้วที่จะผลักดันให้ฉันก้าวออกไป บางทีวันนี้คงเป็นวันธรรมดาเช่นวันก่อน ๆ ถ้าหากฉันไม่กล้าก้าวให้พ้นจากกำแพงความกลัวในใจและกรอบยิ่งใหญ่แห่งสังคม เพื่อไปลิ้มรสความรู้สึกแห่ง ‘อิสรภาพ’ ด้วยตนเอง ความคิดนี้ทำให้ฉันรู้สึกรักวันนี้เหลือเกิน”

|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต, หน้า 156

“ฉันรู้สึกดี การเดินทางด้วยรถไฟฟ้ามักทำให้พบไมตรีที่ไม่คาดคิดเสมอ ขณะเดินผ่านประตูเข้ารถ “เดี๋ยวพาไปค่ะ” ผู้หญิงคนหนึ่งเอ่ย พร้อมกับเอื้อมมือมาจับแขนฉันพาไปนั่งยังที่ว่าง ...”

|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต, หน้า 256

“เพื่อนคนหนึ่งเรียกชื่อฉันและเดินมารับ ฉันยิ้ม อุ่นใจที่พบเพื่อน พ่อหายไปแล้ว ขณะฉันจับมือเพื่อน ก้าวตามเข้าสู่หอประชุม เสียงคนพูดคุยกันอย่างร่าเริงดังอยู่รอบทิศ ฉันแอบกลัวนิดหน่อยที่ไม่รู้ว่าใครอยู่บริเวณใกล้เคียงบ้าง แต่ก็อุ่นใจ อย่างน้อยก็มีเพื่อนอยู่ข้าง ๆ”

|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต, หน้า 348-349

อีกทั้งมุมมองสนับสนุนต่อวาทกรรมความพิการในมิติทางสังคมนั้น เรื่องที่เล่าจะให้ความรู้สึกถึงการสนับสนุนให้สังคมควรมีสิ่งอำนวยความสะดวกหรือสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อ

การดำเนินชีวิตของคนพิการ ผ่านการนำเสนอถึงความขาดแคลนของสิ่งอำนวยความสะดวกหรือสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการดำเนินชีวิตของคนพิการ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

"เมื่ออ่านหนังสือไม่ได้ จึงมุ่งสะสมเทปนิทานแทน ทุกครั้งที่พ่อพาไปเที่ยวห้าง ฉันเป็นต้องขอให้พ่อซื้อเทปนิทานให้เป็นประจำ จนเกือบจะมั่นใจได้เลยว่ามีเทปนิทานทุกชุดที่ผลิตออกมาในเวลานั้น และเทปทุกม้วนถูกเปิดฟังไม่ต่ำกว่าสิบรอบ จนแทบจะท่องคำพูดได้ทั้งหมด จะเรียกว่าเทปนิทานเป็นสมบัติที่มีค่าที่สุดของฉันในเวลานั้นเลยก็ว่าได้...

ในขณะที่ฉันสนใจนิทาน พี่สาวของฉันก็เริ่มหันไปสนใจการ์ตูนแทน นิสัยของผู้เป็นน้องนั้น เห็นพี่ทำอะไรก็มักจะทำตามด้วยเสมอ ฉันจึงเริ่มดูการ์ตูนจากโทรทัศน์และรบเร้าให้ผู้อื่นอ่านการ์ตูนให้ฟังด้วย เจ๊กของฉันจึงอ่านการ์ตูนเรื่องโดราเอม่อนให้ฟังเป็นครั้งคราว"

|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต, หน้า 85

"เมื่อถึงเวลาปิดเทอม พ่อจะยืมหนังสือเสียงจากห้องสมุดคนตาบอดและผู้พิการทางสื่อสิ่งพิมพ์แห่งชาติมาให้ฟังอยู่เสมอ หนังสือเสียงที่พ่อยืมมาให้นั้น ฉันจะเปิดฟังทั้งหมด เนื่องจากเห็นว่ามีโอกาสเข้าถึงหนังสือไม่มากนัก เมื่อมีโอกาสฟังหนังสือเรื่องใดก็ควรเปิดฟังทันที ไม่เช่นนั้นความทุ่มเทของพ่อก็จะสูญเปล่า ความตั้งใจเช่นนี้เองทำให้ฉันมีนิสัยชอบหนังสือหลากหลายประเภท โชคดีอีกอย่างของฉัน คือ หนังสือที่นำมาผลิตเป็นหนังสือเสียง มักเป็นหนังสือที่คนส่วนใหญ่ลงความเห็นกันว่าเป็นหนังสือดี นอกจากนั้น หนังสือที่ฉันได้ฟังก็ยังผ่านการคัดเลือกจากพ่ออีกทีหนึ่ง ฉันจึงมีโอกาสฟังหนังสือดีจำนวนมาก ไม่ต้องเสียเวลาเลือก หรือทดลองอ่านด้วยตนเอง"

|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต, หน้า 87

"การชมพิพิธภัณฑ์ให้รู้สึกสนุก และก่อให้เกิดประโยชน์ต้องอาศัยปัจจัยหลายอย่าง ถ้าบรรยากาศเต็มไปด้วยเสียงหัวเราะและมิตรภาพก็จะทำให้สบายใจมากขึ้น ที่สำคัญคือ หากมีเพื่อนที่บรรยายเก่ง ๆ ไปด้วยก็จะช่วยให้สนุกขึ้นได้มาก และหากทุกคนที่ไปด้วยกันกระตือรือร้นจะเรียนรู้ก็วิเศษสุด แต่เหตุที่ทำให้ความสนุกเกิดขึ้นได้ยากคือ ไม่ใช่ทุกคนที่จะมีทักษะการบรรยาย และไม่ใช่ทุกคนที่จะใส่ใจบรรยายรายละเอียดทั้งหมดที่มองเห็น เมื่อไม่อาจรับรู้สิ่งที่ปรารถนาจะรู้ ย่อมไม่อาจรักษาความเบิกบานไว้ได้ ความประทับใจอาจจะมี แต่ยังไม่เคยรู้สึกคุ้มค่ากับเวลาที่เสียไป

พิพิธภัณฑ์อาจเป็นแหล่งการเรียนรู้อันวิเศษสำหรับใครหลายคน แต่ไม่ใช่สำหรับฉัน ความอึดอัดใจนั้นเหมือนเวลาที่รู้สึกหิว รับรู้ว่ามีอาหารอยู่ตรงหน้าแต่ไม่มีสิทธิ์จะกินหรือแม้กระทั่งแตะต้อง อย่างไรก็ตาม เพื่อน ๆ ก็ทำให้รู้สึกดีขึ้นมาก แม้จะไม่ได้ความรู้ใดมากนัก แต่ถ้าจะให้ดี ฉัน

กำลังคิดฝันถึงเจ้าหน้าที่สักคนผู้ซึ่งจะช่วยบรรยายสิ่งต่าง ๆ ในพิพิธภัณฑ์ เพื่อจะได้มีโอกาสเรียนรู้ด้วย ใช่ ฉันกำลังฝัน แต่หากฝันเป็นจริง พิพิธภัณฑ์คงเป็นสถานที่ซึ่งน่าปรารถนาจะไปมากกว่านี้"

|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต, หน้า 142-143

ด้านมุมมองสนับสนุนต่อวาทกรรมความพิการในมิติทางวัฒนธรรม เรื่องที่เล่าจะเป็นไปอย่างสอดคล้องกับการประกอบสร้างทางสังคมที่มองความพิการในลักษณะของความแปลกแยกแตกต่างจากคนไม่พิการ เป็นการยอมรับว่าจากความพิการทำให้ผิดปกติและแตกต่างจากคนอื่น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

"คงเพราะฉันไม่เห็นความยิ่งใหญ่ของแสงสีเสียงกระมังที่ทำให้ไม่นึกตื่นเต้น ฉันไม่แน่ใจ ที่แน่ ๆ ความรู้สึกเฉย ๆ นี้ทำให้คิดว่าตัวเองไม่ค่อยเหมือนคนอื่น จะเป็นอย่างไร หากฉันตื่นเต้นไปกับวันลอยกระทง"

|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต, หน้า 313-314

สำหรับมุมมองสนับสนุนต่อวาทกรรมความพิการในมิติของกฎหมาย สิทธิ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้น เรื่องที่เล่าจะนำเสนอถึงการที่มนุษย์เราต้องเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคล ไม่ควรดูถูกเหยียดหยาม หมิ่นเกียรติผู้อื่น โดยแม้ในวรรณกรรมเยาวชนเรื่องนี้จะไม่ได้กล่าวถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของคนพิการโดยตรง แต่ก็เป็นการนำเสนอถึงมุมมองของผู้แต่งต่อการเคารพในบุคคลอื่น ไม่ไปพูดจาดูถูกหรือหมิ่นเกียรติและศักดิ์ศรีของผู้อื่น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

"ฉันกลับมาคิด เป็นเรื่องถูกต้องแล้วหรือ ที่เหตุผลเพียงเพื่อระบายความอัดอั้นตันใจจะทำให้เราเผลอทำลายภาพลักษณ์ที่ดีของใครคนหนึ่ง อีกฝ่ายเป็นคนที่เรารู้จักดีพอแล้วละหรือ สิ่งที่เรารู้และคิดเห็นความจริงหรือ เมื่อตอบตัวได้ว่าไม่น่าจะเป็นเช่นนั้น จึงไม่มีเหตุผลอื่นใดที่เหมาะสมแก่การกล่าวนินทา ไม่ใช่เรื่องสร้างสรรค์เลยสักนิดเดียว มีแต่จะก่อให้เกิดความผิดหวัง โกรธแค้น ขุ่นข้องหมองใจให้แก่ผู้ที่ได้ยิน

อีกเรื่องหนึ่งที่คิดว่าไม่ควรเลย คือ การกล่าวถ้อยคำหมิ่นเกียรติผู้อื่น ดูถูกสติปัญญาฐานะ ผู้ถูกตำหนิคับข้องใจ ผู้เพียงแต่ได้ยินก็รู้สึกแย่ไปด้วย เป็นความเสียหายร้ายแรงที่ฝังตัวลึกในจิตใจ จึงอันตรายกว่าที่คิด แม้ผู้พูดจะกล่าวถ้อยคำเพียงเพราะพลั้งเผลอ จงใจ หรือขาดการตระหนักความหมายของถ้อยคำนั้นก็ตาม ผลนั้นเสียหายอยู่ดี"

|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต, หน้า 308-309

ส่วนมุมมองสนับสนุนต่อวาทกรรมความพิการในมิติทางศาสนานั้นเรื่องที่เล่าแม้จะไม่ได้กล่าวว่าความพิการคือบทลงโทษจากพระเจ้า แต่ก็นำเสนอให้เห็นว่าสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตคือบททดสอบของพระเจ้า และดูเหมือนจะให้นัยยะถึงความคิดที่ว่าทุกสิ่งทุกอย่างที่พระเจ้าทรงสร้างล้วนแต่เป็นสิ่งที่ดี และหากผ่านบทดสอบนี้ไปได้ก็จะเข้มแข็ง และได้เรียนรู้บทเรียนสำคัญในชีวิต ดังตัวอย่างต่อไปนี้

"ฉันเชื่อว่า คงไม่มีใครอยากประสบกับเรื่องที่ทำให้รู้สึกแย่ บางครั้งอาจถึงกลับกล่าวโทษโชคชะตา น้อยใจพระเจ้า และโกรธสิ่งศักดิ์สิทธิ์ แต่สิ่งที่เชื่ออีกประการหนึ่ง คือ หากเราพยายามและอดทนจนกระทั่งข้ามผ่านเรื่องร้าย ๆ เหล่านั้นไปได้ เราจะเข้มแข็งขึ้น เราจะได้เรียนรู้ถึงบทเรียนสำคัญแห่งชีวิตหลายเรื่อง"

|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต, หน้า 83

"ด้วยเหตุที่ระลึกไว้ในใจดังนี้เสมอ ฉันจึงพยายามอดทนกระทั่งผ่านเหตุการณ์ร้าย ๆ ที่ฉันไม่อยากประสบ บางเรื่องก็เป็นเพียงเรื่องเล็ก ๆ แต่ดูหนักหนาสำหรับฉันในขณะนั้น เพราะเมื่อเรารู้สึกแย่เสียแล้ว สิ่งใด ๆ ก็ล้วนดูแย่เหมือนกันหมด แต่เมื่อเราข้ามผ่านช่วงเวลาเหล่านั้นไปได้ เราจะได้สัมผัสความรู้สึกอันแสนวิเศษ เพราะเหตุการณ์ร้าย ๆ ที่เราไม่อยากประสบ เป็นเสมือนบททดสอบแห่งชีวิตที่ทุกคนไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ เรื่องสำคัญเรื่องหนึ่งที่เราจำเป็นต้องรู้แต่มักจะหลงลืมไปในขณะนั้น คือ เราเลือกได้ว่าจะทำแบบทดสอบนั้นต่อไปหรือไม่ จะตอบโจทย์ชีวิตอย่างไร ด้วยวิธีใด"

|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต, หน้า 84

2. <u>การวิพากษ์หรือโต้แย้ง</u>

มุมมองของผู้แต่งต่อวาทกรรมความพิการและคนพิการในลักษณะของการวิพากษ์หรือโต้แย้งหมายถึงผู้แต่งไม่สนับสนุนหรือไม่เห็นด้วยกับวาทกรรมนำมาใช้ในการประกอบสร้างความหมายของความพิการ ซึ่งมุมมองเชิงการวิพากษ์หรือโต้แย้งนี้พบในเกือบทุกวาทกรรม ยกเว้นเฉพาะมิติทางการแพทย์เท่านั้น ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4.10

มุมมองต่อวาทกรรมความพิการและคนพิการในลักษณะของการวิพากษ์หรือโต้แย้ง

วาทกรรมความพิการ	ความสุขของเด็กสมาธิสั้น	|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต
● มิติทางการแพทย์	--	--
● มิติของการสงเคราะห์หรือการกุศล	√	--
● มิติทางสังคม	--	√
● มิติทางวัฒนธรรม	√	√
● มิติของกฎหมาย สิทธิ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์	--	√
● มิติทางศาสนา	--	√

จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่ามุมมองเชิงวิพากษ์หรือโต้แย้งต่อวาทกรรมความพิการและคนพิการปรากฏกับวาทกรรมความพิการในเกือบทุกมิติ ยกเว้นเฉพาะวาทกรรมความพิการในมิติทางการแพทย์ โดยมุมมองเชิงวิพากษ์ต่อวาทกรรมความพิการในมิติของการสงเคราะห์หรือการกุศลและวาทกรรมความพิการในมิติทางวัฒนธรรม พบทั้งในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* และ *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต* ขณะที่วาทกรรมความพิการในมิติทางสังคม วาทกรรมความพิการในมิติของกฎหมาย สิทธิ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และวาทกรรมความพิการในมิติทางศาสนาปรากฏเฉพาะในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต* โดยมีรายละเอียดดังนี้

มุมมองเชิงวิพากษ์หรือโต้แย้งต่อวาทกรรมความพิการในมิติของการสงเคราะห์หรือการกุศลนั้น เรื่องที่เล่าจะต่อต้านหรือขัดแย้งต่อความคิดที่ว่าคนพิการเป็นคนน่าสงสารเวทนา แตกต่างจากคนปกติ และต้องได้รับการช่วยเหลือเกื้อกูลหรือสงเคราะห์จากสังคม โดยนำเสนอให้เห็นว่าความรักหรือความสงสารเป็นไปได้ที่จะเป็นการทำร้ายคนพิการ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“ผมอยากบอกอย่างหนึ่งครับ คือ อย่าให้คำว่า ‘ก็ลูกเป็นเด็กสมาธิสั้น’ ทำร้ายลูกนะครับ

บางคนอาจจะคิดว่า คำว่า ‘ทำร้าย’ ของผมหมายถึงไม่ยอมรับว่าลูกเป็นสมาธิสั้น ตีลูก หรือตำหนิด้วยคำรุนแรง คำดูถูกในพฤติกรรมของลูก การกระทำแบบนี้ก็เป็นการทำร้ายครับ และเป็นการทำร้ายที่คนเป็นพ่อแม่ใจร้ายมากนะครับ ซึ่งการทำร้ายแบบนี้ผมเคยอ่านวิธีแก้ไขจากคุณหมอหลายท่าน และหวังว่าจะไม่มีพ่อแม่คนไหนทำร้ายเด็กสมาธิสั้นแบบนี้อีกนะครับ

คำว่า 'ทำร้าย' ของผมในที่นี้ เป็นการทำร้ายด้วยความรัก ความสงสารครับ แล้วความรักหรือความสงสารที่มีให้ลูกซึ่งเป็นเด็กสมาธิสั้นนั้นจะทำร้ายลูกได้อย่างไรหรือครับ ตามความจริงแล้วพ่อแม่ไม่ได้ตั้งใจทำร้ายลูกโดยตรงหรอกนะครับ แต่เมื่อรู้ว่าลูกเป็นเด็กสมาธิสั้นก็จะรู้สึกสงสารที่ลูกไม่เหมือนคนอื่น กลัวจะถูกรังแก กลัวว่าลูกจะไม่เป็นที่ยอมรับ สิ่งเหล่านี้แหละครับ ถ้าพ่อแม่ไม่คิดไตร่ตรองให้ดี ก็เท่ากับทำร้ายลูกโดยไม่ตั้งใจ เช่น ทำร้ายด้วยการตามใจลูก ไม่พยายามฝึกฝนหรือฝืนให้ลูกทำสิ่งที่ไม่ชอบหรือทำไม่ได้ เช่น ลูกอาจจะนั่งนิ่งไม่ได้ก็ปล่อย เพราะคิดว่า 'ก็ลูกเป็นเด็กสมาธิสั้น' จะอยู่นิ่ง ๆ ได้ยังไง ซึ่งถ้าพ่อแม่พยายามอีกนิด ใช้กิจกรรมค่อย ๆ ฝึกฝนไปทีละนิดทีละน้อย ค่อย ๆ ฝึกฝืนสิ่งที่ลูกเป็นก็จะยิ่งช่วยลูกได้มากกว่า หรือเด็กสมาธิสั้นบางคนมีอารมณ์ฉุนเฉียวง่าย ใช้กำลังหรือเล่นแรง ๆ ถ้าพ่อแม่ตามใจเวลาลูกโมโห อาละวาด ตะโกนก็ยอมเพราะคิดว่า 'ก็ลูกเป็นเด็กสมาธิสั้น' หากทำแบบนี้บ่อย ๆ ทุกคนคงนึกภาพเด็กคนหนึ่งซึ่งเมื่อโตแล้วก็จะระเบิดอารมณ์ได้ตลอดเวลา ว่าจะน่าเป็นห่วงขนาดไหน ..."

ความสุขของเด็กสมาธิสั้น, หน้า 147-148

ขณะที่มุมมองเชิงวิพากษ์หรือโต้แย้งต่อต่อวาทกรรมความพิการในมิติทางสังคมนั้น เรื่องที่เล่าจะมองว่าสิ่งอำนวยความสะดวก สภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยอาจไม่จำเป็น เพราะถ้ามัวแต่รอสิ่งเหล่านั้น ชีวิตคงไม่ได้เริ่มต้น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

"...คำตอบนี้ทำให้นึกย้อนไปถึงนิทานเรื่องหนึ่งในหนังสือเรื่อง 'เจ้าหงิญ' นักเดินทางไม่ยอมออกเดินทาง เพราะมัวแต่แสวงหาอุปกรณ์ที่จะรับประกันได้ว่า เขาจะปลอดภัยตลอดเส้นทาง สุดท้ายเขาจึงยังอยู่ที่เดิม รู้สึกว่ามันช่างคล้ายกับตัวเอง"

|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต, หน้า 276

ด้านมุมมองเชิงวิพากษ์หรือโต้แย้งต่อวาทกรรมความพิการในมิติทางวัฒนธรรมนั้น เรื่องที่เล่าจะเป็นการต่อต้านความคิดความเชื่อโดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อภาพตัวแทนของความพิการและคนพิการ โดยจะเป็นการต่อต้านความคิดการประกอบสร้างเชิงสังคมของความเป็นปกติ แต่มุ่งเน้นให้เห็นว่าความพิการคือรูปหนึ่งของการใช้ชีวิตบนโลก คนพิการไม่ใช่คนไร้ความสามารถ แต่สามารถทำทุกอย่างได้เช่นเดียวกับคนไม่พิการ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

‘เป็นเด็กสมาธิสั้นมีความรู้สึกยังไงเหรอ’ ผมเคยถูกถามด้วยคำถามทำนองนี้มาบ้าง ซึ่งยังนับว่าเป็นสิ่งที่ดี เพราะแปลว่าคนถามนั้นยังใส่ใจความรู้สึกของผมอยู่บ้าง

เด็กสมาธิสั้นคนอื่นหลายคนไม่เคยแม้แต่จะได้รับความสนใจ ความเข้าอกเข้าใจ จากคนรอบข้าง ถึงอาการ หรือความรู้สึก บางคนถึงขั้นเหมารวมเรียกอาการต่าง ๆ ของพวกเราว่า ‘เอ๋อ’ ‘ปัญญาอ่อน’ ‘ไม่สมประกอบ’ ซึ่งคนพูดคงไม่ได้นึกถึงความรู้สึกของพ่อแม่พวกเรา หรือแม้แต่ความรู้สึกของพวกเราเอง

ไม่ว่าพวกเรามีลักษณะ ท่าทาง กิริยา และแสดงออกต่างจากคนปกติแค่ไหน อย่าลืมนะครับว่า พวกเราก็เป็นเพียงเด็กคนหนึ่ง มีความรู้สึกนึกคิดเหมือนเด็กทั่วไป แม้ดูเหมือนว่าเราไม่รับรู้ แต่ไม่ได้หมายความว่า ไม่เข้าใจที่คนพูดหรือแสดงออกต่อพวกเราเลยนะครับ

ความสุขของเด็กสมาธิสั้น, หน้า 31-32

“ผมอยากให้ทุกคนใส่ใจความรู้สึกของเรา ‘เด็กสมาธิสั้น’ ให้มากขึ้นครับ ขอแค่มองพวกเราเป็นเด็กธรรมดา ๆ คนหนึ่งก็พอ ส่วนพวกเราที่เป็นเด็กสมาธิสั้นนั้น ผมอยากบอกว่า ‘ไม่มีอะไรมาขวางเราได้ ไม่มีอะไรที่เราทำไม่ได้ ขอเพียงให้มีความพยายาม อย่าเอาคำพูดของคนอื่นมาเป็นอุปสรรคขัดขวางความพยายามของเราครับ”

ความสุขของเด็กสมาธิสั้น, หน้า 33

“ฉันทำสิ่งที่ไม่เคยทำ นำ ipad ออกมา และเริ่มเขียนบันทึก ปกติฉันไม่เคยเขียนบันทึกนอกสถานที่เลย และการบันทึกแต่ละครั้งมักเป็นการนึกย้อนเหตุการณ์ประจำวันหรือในอดีตอันไกล แต่ครั้งนี้ต่างออกไป ฉันนึกไปว่า ตนเองเป็นนักวาดรูปซึ่งพยายามจำลองภาพที่เห็นลงบนกระดาษ จึงพยายามจดสิ่งที่รับรู้ทั้งหมดในขณะนั้นลงไป เสียงระยะใกล้และไกล เสียงคนเดินผ่าน ความคิดชั่วขณะ กลิ่นอาหาร สัมผัสแห่งลม พยายามใส่รายละเอียดลงไปให้มากที่สุด เป็นประสบการณ์ใหม่ที่ให้ความรู้สึกต่างออกไป เหมือนการพยายามเขียนบันทึกลักษณะนี้จะทำให้รู้สึกว่า การรับรู้ขยายกว้างออกไป และฝึกบรรยายเสียง กลิ่น ความคิดและความระลึกได้ออกมาเป็นถ้อยคำทันที ทำให้ตระหนักความคิดของตนเองชัดขึ้นกว่าเดิม ฉันไม่เคยทำเช่นนี้ จึงรู้สึกตื่นเต้นเหมือนเด็กที่ค้นพบของเล่นใหม่”

|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต, หน้า 283

สำหรับมุมมองเชิงวิพากษ์หรือโต้แย้งต่อวาทกรรมความพิการในมิติของกฎหมาย สิทธิ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้น เรื่องที่เล่าจะนำเสนอถึงความรู้สึกว่าตัวเองด้อยค่า ไม่สามารถทำอะไรได้ ไร้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“วันนี้เธอร้องไห้ ฉันได้แต่เฝ้าดู ไม่รู้จะทำอย่างไรกับสถานการณ์เช่นนี้ เธอคงเหนื่อยมากจริง ๆ แน่นอน เธอไม่คิดจะยอมแพ้ ฉันมั่นใจ ทว่า สิ่งที่เธอกำลังแบกรับอยู่จะเกินขีดจำกัดของเธอหรือไม่ ฉันไม่รู้ควรทำอย่างไร จะเอ่ยปลอบเธอหรือ ฉันยังรู้สึกไม่คู่ควรเลยด้วยซ้ำ ฉันทำอะไรได้บ้างหรือในสถานการณ์เช่นนี้”

|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต, หน้า 289

ส่วนมุมมองมุมมองเชิงวิพากษ์หรือโต้แย้งต่อวาทกรรมความพิการในมิติทางศาสนานั้น เรื่องที่เล่าจะโต้แย้งต่อความคิดที่มองพระเจ้าในฐานะผู้สร้าง หรือความพิการเป็นเวรกรรม เป็นบทลงโทษของพระเจ้า แต่จะนำเสนอถึงการสามารถกำหนดชะตาชีวิตหรือเลือกจะเป็นเช่นนั้นด้วยตัวเอง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“‘หากเชื่อว่าโชคชะตากำหนดชีวิตเรา
เราก็ไม่รู้ว่าการกำหนดชีวิตตนเองเป็นอย่างไร’”

|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต, หน้า 121

“‘เรา คือ ผู้ให้ความหมายแห่งชีวิตเราเอง’”

|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต, หน้า 212

“บางคนพูดอย่างปลง ๆ ว่า “คนเราเลือกเกิดไม่ได้” ที่จริงแล้วจะมีใครรู้ ฉันอาจเลือกได้และได้เลือกแล้ว ทั้งหมดที่ฉันเป็นวันนี้ อาจเป็นสิ่งที่ฉันเลือกไว้แล้วด้วยตัวเอง ตั้งแต่ยังไม่เกิดด้วยซ้ำ บางขณะฉันเชื่อเช่นนั้นจริง ๆ”

|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต, หน้า 355

3. <u>การต่อรอง</u>

มุมมองของผู้แต่งต่อวาทกรรมความพิการและคนพิการในลักษณะของการต่อรอง หมายถึงผู้แต่งมีทั้งมุมสนับสนุนหรือเห็นด้วย และมุมที่วิพากษ์หรือโต้แย้งต่อวาทกรรมที่นำมาใช้ในการประกอบสร้างความหมายความพิการ ซึ่งมุมมองเชิงการต่อรองนี้พบกับวาทกรรมความพิการในมิติทางการแพทย์ วาทกรรมความพิการในมิติของการสงเคราะห์หรือการกุศล และวาทกรรมความพิการในมิติทางวัฒนธรรม ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4.11

มุมมองต่อวาทกรรมความพิการและคนพิการในลักษณะของการต่อรอง

วาทกรรมความพิการ	ความสุขของเด็กสมาธิสั้น	|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต
● มิติทางการแพทย์	√	--
● มิติของการสงเคราะห์หรือการกุศล	--	√
● มิติทางสังคม	--	--
● มิติทางวัฒนธรรม	√	√
● มิติของกฎหมาย สิทธิ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์	--	--
● มิติทางศาสนา	--	--

จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่ามุมมองเชิงต่อรองต่อวาทกรรมความพิการและคนพิการปรากฏเฉพาะกับวาทกรรมความพิการในมิติทางการแพทย์ มิติของการสงเคราะห์หรือการกุศล และมิติทางวัฒนธรรม โดยมุมมองเชิงต่อรองต่อวาทกรรมความพิการในมิติทางการแพทย์ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* ขณะที่มิติของการสงเคราะห์หรือการกุศล ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต* และสุดท้ายมิติทางวัฒนธรรม ปรากฏทั้งในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *ความสุขของเด็กสมาธิสั้น และ |จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต* โดยมีรายละเอียดดังนี้

มุมมองต่อรองต่อวาทกรรมความพิการในมิติทางการแพทย์นั้น เรื่องที่เล่าในมุมหนึ่งจะสนับสนุนความคิดเกี่ยวกับการบำบัดรักษาโดยผู้เชี่ยวชาญ ขณะที่ในอีกมุมหนึ่งก็จะมองว่าการบำบัดรักษาต้องควบคู่ไปกับสิ่งอื่นถึงจะนำไปสู่ความเป็นปกติหรือใกล้ความเป็นปกติได้ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“ความรู้สึกของผมต่อการกินยาคือ ‘ดีครับ’ ผมคิดว่าการกินยาจะช่วยให้เด็กสมาธิสั้นรู้จักควบคุมตัวเองได้ดีขึ้น ไม่พลุ่งพล่านวุ่นวาย ช่วยทำให้มีสมาธิในการเรียนดีขึ้น และไม่ใช่เฉพาะตัวผม แต่ยังช่วยให้บรรยากาศการเรียนดีขึ้นด้วย ผมไม่ก่อความรำคาญแก่เพื่อนและครู แม้แต่ที่บ้านก็ช่วยพ่อแม่ ไม่ต้องเหนื่อยที่คอยเรียกให้ทำผมทำอะไรต่อมิอะไรด้วยครับ

การกินยา จึงเป็นหนทางหนึ่งที่จะช่วยก้าวข้ามอุปสรรคต่าง ๆ คือเป็นเหมือนเครื่องช่วยพยุงของคนพิการครับ

แต่ยาก็ไม่ใช่ทุกอย่าง เราต้องคอยควบคุมตัวเองด้วย จึงจะพัฒนาตัวเองได้”

ความสุขของเด็กสมาธิสั้น, หน้า 35

“จนแม่กับผมได้พบครูกิจกรรมบำบัด เมื่อผมขึ้น ป.๑ ครูบอกแม่ว่า ปัญหาการกินยาของผมนั้นเกิดจากสัมผัสไวในปาก ครูจึงสอนแม่ให้นวดเหงือก นวดกระพุ้งแก้มให้ผมทุกวันด้วยแปรงสวมนิ้วนิ่ม ๆ ผมจำไม่ได้ว่าแม่นวดให้นานแค่ไหน แต่จำได้ว่าครูให้แม่จดรายการอาหารที่ผมกินทุกมื้อไปส่งครูนานเป็นเดือน ๆ เลยทีเดียว ตอนนั้นผมกินอาหารได้หลากหลายนะครับ เช่น กินต้มมะระ ต้มหัวไชเท้าได้ กินผัดผักได้ กินผลไม้ได้เกือบทุกอย่าง แต่กลับกินบางอย่างไม่ได้ ซึ่งครูก็ฝึกผมด้วยการให้ผมหัดกินของที่ผมกินไม่ได้ทีละชิ้นสองชิ้น ทุกสัปดาห์ที่เจอกัน และให้แม่ฝึกผมที่บ้านด้วยครับ

ผมจำเหตุการณ์เรื่องฝึกกินได้แม่น ๒ เรื่อง คือ วันหนึ่งแม่ให้ผมกินข้าวโพดต้มซึ่งผมไม่เคยยอมกินเลยสักครั้ง วันนั้นแม่ทั้งขู่ทั้งปลอบ ผมจึงตัดใจตักใส่ปาก ๑ คำ พยายามรีบเคี้ยวจะกลืน แต่ก็ไม่ไหวจริง ๆ จึงอาเจียนออกมา แม่ยอมแพ้ เพราะต้องเอาเวลาไปทำความสะอาดบ้านแทน กับอีกครั้ง คือ วันที่ผมกินข้าวหมูแดงได้ (น่าจะเป็นครั้งแรกนะครับ) แม่ทำหน้าดีใจมากถึงขั้นที่ผมคิดว่าถ้าไม่อยู่ในตลาดแม่คงลุกขึ้นตะโกนด้วยความดีใจแน่ ๆ ครับ

ทุกวันนี้ผมมีปัญหาเรื่องกินยากน้อยลง แต่ความรู้สึกแปลก ๆ บนลิ้นเวลากินบางอย่างไม่หายเสียทีเดียว อาหารหลายอย่างที่ผมยังกินไม่ได้ เช่น ข้าวโพดต้ม ขนมบัวลอย ข้าวต้มมัด หรือบางครั้งเวลาที่ผมต้องกินหมูชิ้นใหญ่ ๆ หรือกินกุ้ง ก็ยังรู้สึกพะอืดพะอมบ้างครับ แต่เพราะผมโตขึ้น ผมจะตั้งสติควบคุมตัวเองให้รีบกลืนเร็ว ๆ รีบดื่มน้ำตาม เพื่อไม่ให้ชิ้นเนื้อนั้นอยู่ในปากนานเกินไปจนทำให้อาเจียนได้”

ความสุขของเด็กสมาธิสั้น, หน้า 106, 108-109

ขณะที่มุมมองต่อรองต่อวาทกรรมความพิการในมิติของการสงเคราะห์หรือการกุศลนั้น เรื่องที่เล่าจะนำเสนอให้เห็นว่าแม้ว่าการช่วยเหลือยังเป็นสิ่งสำคัญ หรือบางครั้งก็ยังหวาดกลัวว่าจะไม่มีคนคอยช่วยเหลือ แต่ขณะเดียวกันก็ต้องก้าวข้ามการพึ่งพาและการช่วยเหลือจากคนอื่น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“วันนี้นับเป็นโอกาสดีที่จะลองพิสูจน์ ฉันเลือกไปเรียนวิชานอกคณะคนเดียว และตั้งใจว่าจะไปยืมหนังสือที่ห้องสมุดโดยไม่บอกเพื่อน บางทีฉันอาจไปกินข้าวคนเดียวก่อนไปเรียนต่อตอนบ่าย ใช่ แม้แต่การเดินไปสั่งข้าวมานั่งกินคนเดียวฉันก็ไม่เคยทำ เพียงแค่คิดก็รู้สึกตื่นเต้นและทำให้วันนี้ดูน่าสนใจเป็นพิเศษ แน่นอนว่าฉันกลัวจะมีคนช่วยเหลือฉันหรือไม่ คนอื่นจะคิดอย่างไรหากเห็นฉันเดินอยู่คนเดียว แต่หากอยากเป็นอิสระจากความกลัว ฉันควรทดลองดูสักครั้ง”

|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต, หน้า 153-154

"...เมื่อเวลานำทางฉันออกจากรถ ความคิดนี้ยิ่งทำให้รู้สึกขอบคุณเธอและอบอุ่นใจบอกไม่ถูก ฉันเรียกไมตรีจิตของเธอว่าความงาม ความงามที่แท้ มิใช่เพราะฉันได้รับความช่วยเหลือจากเธอ ที่จริงแม้เธอไม่ช่วยในเวลานั้น ฉันก็ไม่เดือดร้อนเลย ทว่า ความอาทรของเธอนั้นต่างหากที่งดงามและสีสรรพ์ของความอาทรนี้เองที่ทำให้โลกน่าอยู่"

|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต, หน้า 257-258

".... ภาพขณะเดินกับผู้อื่นจะไม่ละเอียดเท่าภาพขณะเดินคนเดียว เพราะขณะเดินกับผู้อื่น มีผู้พาหลบสิ่งกีดขวาง กระทั่งฉันไม่รู้ว่ามีสิ่งกีดขวางอยู่ แต่หากเดินคนเดียวฉันจะได้รู้เองเมื่อใกล้จะชน ฉันรู้สึกกลัวบ้างแต่มีสติตื่นตัวเต็มที่ ที่สำคัญ เมื่อรู้ว่าตัดสินใจเดินมาถูกทาง ทำให้รู้สึกหัวใจพองโต เป็นความรู้สึกแสนพิเศษ อาจจะฟังดูน่าขัน หากบอกว่าฉันรู้สึกประสบความสำเร็จและได้เรียนรู้บทเรียนสำคัญแห่งชีวิต"

|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต, หน้า 269

สุดท้ายมุมมองสนับสนุนต่อวาทกรรมความพิการในมิติทางวัฒนธรรม เรื่องที่เล่าในมุมหนึ่งก็อาจจะยอมรับถึงความแตกต่างไม่เหมือนกับคนอื่น แต่ขณะเดียวกันก็มองว่าความแตกต่างนั้นก็ไม่ได้ทำให้แปลกแยกออกจากคนอื่น หรือความรู้สึกแตกต่างเป็นเพราะบริบทแวดล้อมนั้นทำให้รู้สึกแตกต่าง โดยความพิการเป็นเพียงอัตลักษณ์กลุ่ม ดังตัวอย่างต่อไปนี้

"ที่ผมใช้คำว่า 'พวกเรา' เพราะผมเองก็เป็นเด็กสมาธิสั้นคนหนึ่งครับ เป็นเด็กสมาธิสั้นที่เคยโดนหาว่าเป็นเด็กปัญญาอ่อน เป็นเด็กสมาธิสั้นที่ชอบเดินเพ่นพ่าน พูดมาก ทำอะไรแปลก ๆ แต่ในวันนี้ผมได้พิสูจน์กับตัวเองแล้วว่า ตัวผมและรวมทั้งเด็กสมาธิสั้นอื่น ๆ จะดำเนินชีวิตอย่างเด็กปกติได้ ทำทุกอย่างได้เหมือนเด็กปกติ เรียนได้ เล่นได้ ไม่จำเป็นต้องโดดเด่นกว่าคนอื่น แต่เป็นเหมือนคนอื่น ๆ ได้ครับ"

ความสุขของเด็กสมาธิสั้น, หน้า 19

"เด็กสมาธิสั้นหลายคนจะมีอาการหงุดหงิด ฉุนเฉียว โมโหง่าย ทั้ง ๆ ที่เราเองก็รู้ว่าเป็นกิริยาที่ไม่ดี แต่เราควบคุมตัวเองแทบไม่ได้ เหมือนมีอะไรพลุ่งพล่านอยู่ในตัวเรา รอไม่ได้ คล้ายกับว่า 'ฉันต้องทำเดี๋ยวนี้ ต้องได้เดี๋ยวนี้'

เมื่อโตขึ้นผมเริ่มควบคุมตัวเองได้ดีขึ้น แต่ก็ยังมีบางครั้งที่ยังหลุด ๆ ไป แล้วก็จะมีบางวันที่ผมหงุดหงิดง่ายกว่าปกติ เห็นอะไรก็โมโห ระเบิดอารมณ์ใส่ตลอดเวลา ทุกอย่างดูผิดที่ผิดทางไปหมดสำหรับผม แต่ก็พยายามแก้โดยนั่งนิ่ง ๆ กินขนม อ่านหนังสือ หรือคิดอะไรไปเรื่อยเปื่อย ถ้าเป็น

หนักมาก ๆ หนักจนถึงระดับอยากทำลายข้าวของ เอะอะโวยวาย อยากร้องไห้ ซึ่งอาจเกิดเพราะความเครียด ถูกกดดันเพราะผิดหวัง

เรื่องนี้ไม่เฉพาะเด็กสมาธิสั้นเท่านั้นนะครับ เด็กทั่วไปก็มีได้ แต่เด็กสมาธิสั้นจะจัดการอารมณ์เหล่านี้ได้ยากและไม่มีประสิทธิภาพเท่าเด็กปกติ จึงแสดงออกลักษณะก้าวร้าว หรือร้องไห้อย่างไม่มีเหตุผลแทน"

ความสุขของเด็กสมาธิสั้น, หน้า 23-24

"เรื่องที่ผมเล่านี้เพียงอยากบอกว่า ช่วงหนึ่งของพวกเราที่เด็กพิเศษรู้สึกน้อยเนื้อต่ำใจ รู้สึกแปลกแยกและเป็นทุกข์นั้น ผมอยากให้พ่อแม่ผู้ปกครองและครูคอยสังเกต คอยให้กำลังใจ และคอยแนะนำ เพื่อช่วยให้เด็กผ่านความรู้สึกต่าง ๆ นี้ไปได้อย่างเข้มแข็ง

และเพื่อน ๆ ที่เป็นเด็กพิเศษเอง ผมอยากบอกว่า เราทุกคนมีสิ่งดีในแบบของเรา ลองค้นหาให้เจอ และนำมันออกมาใช้ เพื่อน ๆ จะพบความสุขง่าย ๆ ครับ"

ความสุขของเด็กสมาธิสั้น, หน้า 60-61

"เมื่อไปถึงรถไฟฟ้าเกือบหกโมงเย็น สะพายกระเป๋า มือถือไม้เท้า ทำให้รู้สึกตัวเองดูเทอะทะกว่าปกติ ที่จริงความรู้สึกนี้จะไม่เกิดขึ้นเลย ถ้าฉันไม่บังเอิญต้องพยายามยืนทำตัวลีบเล็ก อยู่ท่ามกลางฝูงคนอัดแน่นบนตู้รถไฟฟ้า

...ทว่าเย็นวันนี้ ฉันรู้สึกอัศจรรย์ใจ คนแน่นตั้งแต่รอขึ้นรถ กระทั่งเบียด อัดกันอยู่ในรถจนฉันรู้สึกหายใจไม่ออก กลิ่นน้ำหอมสารพัดกลิ่นผสมกับกลิ่นเหงื่อ ทำให้ฉันนึกถึงคำว่า 'ตาลาย' แต่ฉันมองไม่เห็น หากเป็นอาการที่เกิดในจมูกจะเรียกอะไรดี คงไม่ใช่ 'จมูกลาย' มันออกจะฟังดูตลก

ออกจากรถไฟฟ้า คนก็ยืนกันแน่นเต็มสองข้างทางที่เดินผ่านไป กระเป๋าที่พะรุงพะรังทำให้ฉันรู้สึกเกะกะตัวเองไม่น้อย กว่าแทรกตัวพ้นมาได้ก็เล่นเอาเหนื่อย ทว่าฉันมีเวลาหายใจสบาย ๆ ไม่กี่ก้าว เมื่อเดินมาถึง BRT คนก็เบียดเสียดกันอีก ฉันกลั้นหายใจ พยายามทำตัวลีบเล็กผ่านไปจนถึงหน้าประตูรอขึ้นรถ และยืนตัวลีบต่อไปอีก"

|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต, หน้า 315

มุมมองของผู้แต่งต่อวาทกรรมความพิการในแต่ละมิติสามารถสรุปได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4.12

สรุปมุมมองของผู้แต่งต่อวาทกรรมความพิการและคนพิการ

มุมมองของผู้แต่ง / วาทกรรมความพิการ	การสนับสนุน	การวิพากษ์หรือโต้แย้ง	การต่อรอง
● มิติทางการแพทย์	การบำบัดรักษาทำให้เข้าใกล้/หายเป็นปกติ	--	การบำบัดรักษาต้องทำงานร่วมกับปัจจัยอื่น
● มิติของการสงเคราะห์หรือการกุศล	มิตรภาพที่งดงามจากการได้รับการช่วยเหลือหรือรู้ว่ามีคนจำนวนมากพร้อมเคียงข้างช่วยเหลือ	คนพิการไม่ได้น่าเวทนาสงสาร ไม่ต้องการการช่วยเหลือ/สงเคราะห์ และไม่ควรถูกเลือกปฏิบัติ	แม้การช่วยเหลือจะยังสำคัญ แต่ขณะเดียวกันก็ต้องก้าวข้ามการพึ่งพาและช่วยเหลือ
● มิติทางสังคม	สังคมต้องมีสิ่งอำนวยความสะดวก/สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อคนพิการ	สิ่งอำนวยความสะดวกอาจไม่จำเป็น ถ้ารอ ชีวิตอาจไม่ได้เริ่มต้น	--
● มิติทางวัฒนธรรม	ความพิการคือความแปลกแยก แตกต่าง ความไม่ปกติ	การโต้กลับต่อความหมายความพิการในฐานะความผิดปกติ ความพิการคือรูปแบบหนึ่งของการใช้ชีวิต	แม้จะแตกต่าง แต่ความพิการไม่ใช่สิ่งที่จะนำไปสู่การกดขี่ ร่างกายที่พิการมอบประสบการณ์ชีวิต
● มิติของกฎหมาย สิทธิ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์	การเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของคนพิการ ไม่ดูถูกเหยียดหยาม	การรู้สึกด้อยค่า ไร้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์	--
● มิติทางศาสนา	สิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตคือบททดสอบของพระเจ้า	การโต้กลับต่อความหมายความพิการในฐานะเวรกรรม แต่เป็นการกำหนดชะตาชีวิตด้วยตนเอง	--

นอกจากนี้ข้อสังเกตที่น่าสนใจเกี่ยวกับมุมมองของผู้แต่งต่อวาทกรรรมความพิการพบว่ามุมมองในลักษณะสนับสนุนปรากฏกับทุกวาทกรรมความพิการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งวาทกรรมความพิการในมิติทางการแพทย์ที่พบในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* และวาทกรรมความพิการในมิติของการสงเคราะห์หรือการกุศลที่พบในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต* ลักษณะเช่นนี้เป็นการแสดงโดยนัยถึงการยอมรับต่อวาทกรรมนั้น ๆ บนฐานหรือความสอดคล้องกับประโยชน์ที่จะได้รับ เช่น การสนับสนุนต่อวาทกรรมความพิการในมิติทางการแพทย์ ที่สะท้อนถึงประโยชน์ของการเข้ารับการบำบัดรักษาโดยผู้เชี่ยวชาญที่จะทำให้ความพิการนั้นเข้าใกล้ความเป็นปกติหรือหายเป็นปกติ ขณะที่การสนับสนุนต่อวาทกรรมความพิการในมิติของการสงเคราะห์หรือการกุศลก็สะท้อนให้เห็นถึงประโยชน์ต่อความพิการและคนพิการทางการมองเห็นที่ในหลาย ๆ บริบทจำเป็นต้องได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกหรือความช่วยเหลือเพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างเป็นปกติ

ขณะที่มุมมองของผู้แต่งในลักษณะวิพากษ์หรือโต้แย้งพบว่าปรากฏอย่างเด่นชัดกับวาทกรรมความพิการในมิติทางวัฒนธรรมและวาทกรรมความพิการในมิติของการสงเคราะห์หรือการกุศล โดยวาทกรรมความพิการในมิติทางวัฒนธรรมที่มองว่าความพิการเป็นการประกอบสร้างทางสังคมและวัฒนธรรม โดยมองความพิการและคนพิการว่าเป็นความผิดปกติ ไม่เท่าเทียม แปลกแยก และต้องถูกกดขี่ ซึ่งเป็นการมองความพิการและคนพิการในเชิงลบ จากลักษณะเช่นนี้จึงทำให้มุมมองในเชิงวิพากษ์หรือโต้แย้งปรากฏอย่างชัดเจน เพื่อต่อต้านความคิดการประกอบสร้างเชิงสังคมของความเป็นปกติ และเพื่อนำไปสู่การสถาปนาตัวตนและอัตลักษณ์ความพิการและคนพิการในฐานะวัฒนธรรมความพิการ อีกทั้งมุมมองนี้ที่ปรากฏกับวาทกรรมความพิการในมิติของการสงเคราะห์หรือการกุศลที่พบเฉพาะในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* นั้น เมื่อความพิการที่ถูกกล่าวถึงในวรรณกรรมเรื่องนี้เป็นความพิการทางสติปัญญาและการเรียนรู้ที่อยู่บนฐานของความเชื่อที่ว่าสามารถบำบัดรักษาให้ใกล้เคียงหรือกลายเป็นปกติได้ ดังนั้นการปฏิบัติต่อคนพิการจึงไม่ควรแตกต่างจากคนไม่พิการ คนพิการไม่ควรได้รับการปฏิบัติที่ผิดแปลกจากคนไม่พิการ เพราะท้ายที่สุดการปฏิบัติเช่นนั้นต่อคนพิการอาจจะกลายเป็นผลเสียกับตัวคนพิการเอง อย่างไรก็ตามมุมมองนี้ไม่ปรากฏกับวาทกรรมความพิการในมิติทางการแพทย์ ซึ่งลักษณะเช่นนี้เป็นการแสดงโดยนัยถึงความคิดในเชิงบวกต่อการบำบัดรักษาที่เชื่อว่าจะเป็นประโยชน์ต่อความพิการและคนพิการบางประเภทให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างใกล้เคียงหรือเหมือนกับคนปกติ

สำหรับมุมมองในเชิงต่อรองที่พบในวาทกรรมความพิการในมิติทางการแพทย์นั้นทำให้เห็นว่า แม้มุมหนึ่งการบำบัดรักษาโดยผู้เชี่ยวชาญจะช่วยให้คนพิการสามารถดำเนินชีวิตได้ใกล้เคียงกับความเป็นปกติ ทว่าสิ่งที่ผู้แต่งต้องการสื่อสารคือการบำบัดรักษาไม่ใช่ปัจจัยเดียวที่จะขจัดหรือบรรเทาความพิการได้ แต่ยังมีปัจจัยอื่นร่วมด้วย เช่น การควบคุมตนเอง ส่วนมุมมองนี้ที่ปรากฏในวาทกรรมความพิการในมิติของการสงเคราะห์หรือการกุศลน่าจะเป็นการแสดงโดยนัยให้เห็นว่าบางครั้งคนพิการ

ก็ไม่ได้เป็นผู้เรียกร้องความช่วยเหลือด้วยตนเอง แต่เป็นบุคคลเหล่านั้นที่เต็มใจที่จะหยิบยื่นความช่วยเหลือด้วยตัวพวกเขาเอง และสุดท้ายสำหรับมุมมองนี้ต่อวาทกรรมความพิการในมิติทางวัฒนธรรมนั้นแสดงให้เห็นโดยนัยว่าท่ามกลางความแตกต่าง แต่ความพิการก็ไม่ได้ทำให้คนพิการแปลกแยกออกจากสังคม นั่นคือมุมมองนี้นำเสนอถึงการยอมรับต่อความพิการที่ทำให้คนพิการแตกต่างจากคนไม่พิการ แต่ความพิการนั้นก็ไม่ใช่สิ่งที่จะนำไปสู่การกดขี่ ร่างกายที่พิการเป็นไปได้ที่จะมอบประสบการณ์เกี่ยวกับชีวิต

ในภาพรวมการที่มุมมองของผู้แต่งต่อวาทกรรมความพิการในมิติต่าง ๆ ปรากฏทั้งการสนับสนุน การวิพากษ์หรือโต้แย้ง หรือการต่อรอง สอดรับกับลักษณะของอัตลักษณ์ที่ไม่ใช่สิ่งที่หยุดนิ่งแน่นอน ตายตัว แต่ลื่นไหลได้บนฐานของผลประโยชน์ นั่นคือความพิการหรือคนพิการจะถูกมองหรือนิยามว่ามีลักษณะเช่นใด ย่อมขึ้นกับว่าผู้แต่งมองความพิการและตัวตนของคนพิการต่อเรื่องเล่าหรือเหตุการณ์ภายใต้บริบทแวดล้อมนั้น ๆ อย่างไร ซึ่งเป็นไปได้ที่จะปรากฏทั้งในลักษณะที่สอดคล้องแตกต่าง หรือต่อรองจากความหมายที่ปรากฏในสังคม โดยการนำเสนอให้เชื่อว่าความพิการและคนพิการมีลักษณะเช่นไร เป็นการบอกให้เห็นถึงการที่สังคมต้องยอมรับต่ออัตลักษณ์นั้น ๆ

4.3 องค์ประกอบการเล่าเรื่องความพิการและคนพิการ

สำหรับองค์ประกอบการเล่าเรื่องนั้นจะเป็นการศึกษาถึงองค์ประกอบในการเล่าเรื่องที่ถูกเลือกสรรและผสมผสานเข้าด้วยกันเพื่อประกอบสร้างความหมายความพิการและคนพิการ โดยการศึกษานี้สนใจศึกษาถึงโครงเรื่อง แก่นเรื่อง เรื่องที่เล่า ตัวละคร ฉาก ความขัดแย้งหรือปมขัดแย้ง จุดยืนของผู้เล่า ลีลา และน้ำเสียง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

4.3.1 โครงเรื่อง

โครงเรื่องเกี่ยวกับความพิการและคนพิการจะพิจารณาพัฒนาการของเรื่องที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาต่าง ๆ ผ่านเส้นเรื่องหรือลำดับของเหตุการณ์ที่ถูกเชื่อมร้อยเข้าด้วยกันตั้งแต่เริ่มดำเนินเรื่องจนกระทั่งสิ้นสุดเรื่องราว โดยในภาพรวมพบว่าวรรณกรรมเยาวชนทั้ง 2 ชื่อเรื่องมีการวางโครงเรื่องแบบความสุข ซึ่งเป็นการนำเสนอถึงสิ่งต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น จบอย่างมีความสุข ทั้งนี้ในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* จบปิดเรื่องด้วยความสุขจากการที่แพทย์ให้ลองปรับลดยารักษาอาการสมาธิสั้น ขณะที่วรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต* จบปิดเรื่องด้วยความสำเร็จทางการศึกษา ที่สะท้อนผ่านเรื่องเล่าเกี่ยวกับวันซ้อมพิธีพระราชทานปริญญาบัตร

สำหรับรายละเอียดของโครงเรื่องนั้นจะมี 2 รูปแบบ คือ การเอาชนะความพิการและความท้าทายต่าง ๆ ในชีวิต และความพิการไม่ใช่อุปสรรคสกัดกั้นประสบการณ์ชีวิต

1. <u>การเอาชนะความพิการและความท้าทายต่าง ๆ ในชีวิต</u>

โครงเรื่องลักษณะนี้จะมีเส้นเรื่องนำเสนอถึงภาพความพิการและคนพิการที่ต้องเผชิญกับอุปสรรคหรือความท้าทายต่าง ๆ ในชีวิตที่มีสาเหตุมาจากความพิการ แต่ท้ายที่สุดจากความพยายามของคนพิการก็ทำให้สามารถฝ่าฟันและบรรลุอุปสรรคความท้าทายต่าง ๆ ในชีวิตได้ โดยมีรายละเอียดดังนี้

- *ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* ซึ่งเปิดเรื่องด้วยการตั้งคำถามต่อความเข้าใจเกี่ยวกับโรคสมาธิสั้น ไปพร้อมกับการบอกกล่าวว่าเด็กสมาธิสั้นก็เหมือนเด็กปกติ ทำทุกอย่างได้เหมือนปกติ จากนั้นเรื่องราวก็จะนำเสนอให้เห็นภาพเด็กสมาธิสั้นที่ต้องเผชิญกับปัญหาหรืออุปสรรคต่าง ๆ หรืออาการของโรคที่เป็นผลมาจากความพิการทั้งการจัดการอารมณ์ การถูกคนอื่นมองด้วยสายตาแปลก ๆ ปัญหาการอ่านหนังสือ การไม่รู้จักยับยั้งชั่งใจ ความไม่ยืดหยุ่น การถูกกลั่นแกล้งรังแก ปัญหาเกี่ยวกับการกินอาหาร การควบคุมตัวเองไม่ได้ ขณะเดียวกันเรื่องราวยังเล่าถึงแนวทางการบำบัดรักษาอาการสมาธิสั้นทั้งจากแพทย์หรือกิจกรรมบำบัดด้านต่าง ๆ เช่น อาชาบำบัด การบำบัดด้วยยา กิจกรรมบำบัดเพื่อช่วยเรื่องการกิน การฝึกฝนตนเอง อีกทั้งปัญหาเหล่านี้จะผ่านพ้นไปได้หากทุ่มเทลงมือทำ รวมถึงความรักความอบอุ่นและพลังจากครอบครัวในการดูแลก็จะทำให้สามารถดำรงชีวิตได้เหมือนเด็กทั่วไป โดยเรื่องราวดำเนินไปลักษณะนี้และจบลงด้วยความสุขจากการที่หมอให้ลดยารักษาโรคสมาธิสั้นได้

2. <u>ความพิการไม่ใช่อุปสรรคสกัดกั้นประสบการณ์ในชีวิต</u>

โครงเรื่องลักษณะนี้โดยรวมจะกล่าวถึงความพิการไม่มากนัก แต่เรื่องราวส่วนใหญ่จะเป็นการเล่าเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นรายล้อมรอบตัวผู้แต่งหรือความคิดต่อเรื่องราวหรือเหตุการณ์นั้น ซึ่งเรื่องราวเหล่านี้จะช่วยเสริมสร้างประสบการณ์ชีวิตและมุมมองต่อสิ่งต่าง ๆ จนกระทั่งท้ายที่สุดก็นำพาไปสู่ความสำเร็จหนึ่งในชีวิต ซึ่งในที่นี้เป็นการกล่าวถึงความสำเร็จทางการศึกษาด้วยการจบเรื่องราวที่เหตุการณ์ในวันซ้อมรับปริญญา โดยมีรายละเอียดดังนี้

- *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต* ซึ่งเปิดเรื่องด้วยการพูดถึงการเรียนวิชาเสวนาบรรณาธิการที่นำไปสู่การย้อนคิดถึงประสบการณ์ในอดีตเกี่ยวกับการควบคุมตนเอง จากนั้นจึงเดินเรื่องไปสู่เรื่องเล่าที่หลากหลายที่เกิดขึ้นในชีวิต ทั้งเรื่องเล่าเกี่ยวกับความขัดแย้งในบริบทสังคมโลก การย้อนมองการกระทำของตนเอง เช่นการทำหลายสิ่งพร้อมกันอาจทำให้เกิดความผิดพลาด การถูกบังคับอาจจะเป็นประโยชน์ต่อชีวิต การทำสงครามกับความขี้เกียจของตนเอง ประโยชน์จากการอ่านหนังสือ การรู้จักตนเอง อีกทั้งยังมีการนำเสนอถึงมุมมองหรือทัศนะต่อเรื่องราวต่าง ๆ เช่น อคติทำให้โลกแคบลง การขอโทษที่ไม่ควรรอให้สายเกินไป การนินทาหรือดูหมิ่นผู้อื่น รวมถึงเรื่องราวที่เกิดขึ้นในครอบครัว เช่น ความรักความผูกพันที่ครอบครัวมีให้กัน การเจ็บป่วยของบุคคลในครอบครัว และปิดท้ายเรื่องราวด้วยการประสบความสำเร็จในชีวิตอย่างการสำเร็จการศึกษาด้วยการฉายภาพความสุขของครอบครัวในวันที่ผู้แต่งไปซ้อมรับพระราชทานปริญญาบัตร

จากลักษณะข้างต้นจะเห็นได้ว่าโครงเรื่องของเรื่องเล่าทั้งสองชื่อเรื่องนี้มีความแตกต่างจากโครงเรื่องของเรื่องเล่าโดยทั่วไปอยู่บ้าง โดยในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* แม้จะเปิดเรื่องด้วยการแนะนำตัวละครหรือในที่นี้คือผู้แต่งที่เป็นเด็กสมาธิสั้นกับผู้อ่าน ทว่าเรื่องราวที่ดำเนินต่อไปกลับไม่ได้เข้าสู่ภาวการณ์วิกฤตจนไปสู่จุดสูงสุดของเรื่อง เพื่อนำไปสู่การคลี่คลายเหมือนเรื่องเล่าทั่วไป แต่เป็นลักษณะของเรื่องเล่าชีวิตประจำวันที่นำเสนอถึงปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ในชีวิต อาการของโรค การบำบัดรักษา และปิดจบเรื่องด้วยความสุขที่เรียบง่ายอย่างการที่หมอให้ลดยารักษาโรคสมาธิสั้น ขณะที่วรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต* บทเปิดเรื่องเป็นเพียงการกล่าวถึงการเข้าเรียนวิชาหนึ่งของตัวละคร ซึ่งไม่ใช่การแนะนำตัวละครเอกกับผู้อ่านอย่างเด่นชัด จากนั้นจึงดำเนินเรื่องไปสู่เรื่องเล่าชีวิตประจำวัน เช่น การย้อนมองการกระทำของตนเอง ประโยชน์จากการอ่านหนังสือ ความเจ็บป่วยของบุคคลในครอบครัว และปิดจบด้วยเรื่องราวความสุขในชีวิตจากการประสบความสำเร็จในการศึกษา โครงเรื่องที่เรียบง่ายแตกต่างจากเรื่องเล่าทั่วไปเช่นนี้ส่วนหนึ่งน่าจะมาจากการใช้การเล่าเรื่องในลักษณะของบันทึกส่วนตัวที่ผู้แต่งสามารถหยิบยกเรื่องราวใดก็ได้ในชีวิตประจำวันที่เป็นประสบการณ์จริงของพวกเขามานำเสนอ เพื่อให้ผู้อ่านค่อย ๆ ทำความรู้จักกับตัวละครและเรื่องราวในชีวิตของพวกเขา อีกทั้งส่วนประกอบสำคัญของเรื่องเล่าทั้งสองชื่อเรื่องนี้น่าจะอยู่ที่ตอนจบของเรื่องที่ดูเหมือนว่าผู้แต่งพยายามชี้ให้เห็นว่าแม้ว่าความพิการจะทำให้พวกเขาแตกต่างหลากหลายจากคนไม่พิการ แต่คนพิการก็คือคนปกติที่มีมีความสุขได้เช่นเดียวกับคนไม่พิการ

ในภาพรวมจะเห็นได้ว่าวรรณกรรมเยาวชนทั้งสองชื่อเรื่องวางโครงเรื่องอย่างแตกต่างกัน โดยวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* เรื่องราวที่นำเสนอจะเน้นความคิดความรู้สึกของตัวละคร ซึ่งในที่นี้คือผู้แต่งต่อเรื่องราวหรือเหตุการณ์ที่ตนเองประสบหรือเผชิญในแต่ละช่วงชีวิต ซึ่งโดยส่วนใหญ่จะเป็นประสบการณ์ที่ผู้แต่งต้องเผชิญจากความพิการของเขา ขณะที่วรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต* มุ่งนำเสนอเรื่องเล่าที่มีขอบเขตกว้างกว่า เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับประสบการณ์ชีวิตของผู้แต่งที่เป็นคนพิการ โดยไม่ได้นำเสนอเรื่องราวที่เกี่ยวเนื่องกับความพิการมากนัก ลักษณะเช่นนี้เป็นไปได้ว่าน่าจะเกิดจากผู้แต่งอยู่ในวัยที่แตกต่างกัน จึงทำให้เรื่องราวที่เกิดขึ้นกับแต่ละบุคคล รวมถึงความสนใจต่อเรื่องราวต่าง ๆ ก็แตกต่างกันไป ผู้แต่งที่มีอายุน้อยกว่าเป็นไปได้ที่จะอยู่ในวัยที่กำลังเรียนรู้เกี่ยวกับความพิการที่ทำให้ตนเองแตกต่างจากคนไม่พิการ ดังนั้นเรื่องเล่าจึงดูเหมือนว่าจะมีศูนย์กลางอยู่ที่ความพิการ ขณะที่ผู้แต่งที่มีอายุมากกว่าประสบกับเรื่องราวเหตุการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตอย่างหลากหลาย รวมถึงเผชิญกับความพิการมาเป็นระยะเวลานานกว่า จึงทำให้ความสนใจน่าจะไม่ได้มีศูนย์กลางอยู่ที่ความพิการ

แม้ว่าศูนย์กลางในการเล่าเรื่องในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต* จะไม่ได้มุ่งเน้นไปที่ความพิการ แต่สิ่งหนึ่งที่เหมือนกันในวรรณกรรมทั้งสองเรื่องที่สะท้อนผ่านโครงเรื่อง

คือผู้แต่งวรรณกรรมทั้งสองเรื่องเรียนรู้และยอมรับถึงความแตกต่างของตนเองจากคนทั่วไป และสิ่งนี้อาจเป็นอุปสรรคที่ทำให้แตกต่างออกไปจากคนที่ไม่พิการ แต่หากคนพิการมีการปรับตัว แสวงหาความสุขในชีวิตตนเองก็ย่อมที่จะสามารถมีชีวิตอย่างปกติได้ อีกทั้งการที่โครงเรื่องของวรรณกรรมเยาวชนทั้งสองเรื่องปิดจบเรื่องราวด้วยความสุขความสำเร็จในชีวิต ลักษณะเช่นนี้ดูเหมือนจะเป็นการสื่อสารโดยนัยไปยังสังคมว่าความพิการคือความปกติ แม้ความพิการจะทำให้แตกต่าง แต่ความพิการไม่ใช่อุปสรรคสกัดกั้นความสำเร็จในชีวิต คนพิการแต่ละคนก็มีดีในแบบของตัวเอง เป็นได้เหมือนกับคนไม่พิการ และประสบความสำเร็จในชีวิตได้เช่นเดียวกัน อย่างไรก็ตามแม้เรื่องราวในหนังสือจะปิดจบด้วยความสำเร็จของผู้แต่งแต่ละคนที่ไม่เหมือนกัน ทั้งการประสบความสำเร็จในการบำบัดรักษาอาการ และการประสบความสำเร็จในด้านการศึกษา แต่สิ่งสำคัญคือความสำเร็จนี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งของชีวิตพวกเขา เรื่องราวของพวกเขายังไม่ถึงตอนจบอย่างแท้จริง เพราะชีวิตยังต้องดำเนินต่อไป

ข้อสังเกตอีกประการหนึ่งคือลำดับการเล่าเรื่องราวในโครงเรื่องที่หากดูโดยรวมจะเหมือนกับว่าเป็นการเล่าเรื่องราวไปตามวันที่บันทึกเหตุการณ์ ทว่าหากพิจารณาในรายละเอียดแล้วจะเห็นได้ว่าเนื้อเรื่องที่ถูกหยิบยกมาเล่าในแต่ละบทนั้นอาจจะไม่ได้เรียงตามลำดับวันที่เกิดเหตุการณ์นั้นอย่างแท้จริง บางครั้งผู้แต่งก็มีการหยิบยกเรื่องราวที่เกิดขึ้นทีหลังมานำเสนอก่อน หรือบางทีเมื่อนึกถึงเรื่องหนึ่งเรื่องใดขึ้นมาได้ก็หยิบยกมานำเสนอทันที ลักษณะเช่นนี้สอดคล้องกับรูปแบบงานเขียนที่เป็นบันทึกส่วนตัว เพราะมันคือพื้นที่ในการเขียนระบายความคิดความรู้สึกส่วนตัวของผู้แต่งต่อประสบการณ์หรือเรื่องราวของตัวเขาเอง มันจึงกลายเป็นพื้นที่ที่สำคัญในการสะท้อนตัวตนและมุมมองของผู้แต่งต่อเรื่องราวต่าง ๆ อีกทั้งเรื่องราวที่บันทึกจะเป็นเรื่องอะไรก็ได้ ไม่มีกรอบตายตัว เรื่องราวในแต่ละบทก็ไม่จำเป็นต้องร้อยเรียงเชื่อมต่อกันจากบทสู่บทหรือตามลำดับเวลาอย่างต่อเนื่อง ผู้แต่งจะหยิบยกเรื่องราวในช่วงใดช่วงหนึ่งของชีวิตมาเล่าก็ได้ หรือจะหยิบยกเรื่องอะไรมาเล่าก็ได้ นอกจากนี้ในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต* แม้ว่าจะเป็นงานเขียนในลักษณะของการบันทึกชีวิตประจำวันหรือไดอารี่ แต่เนื้อหาที่ปรากฏจะสามารถจำแนกได้เป็น 3 ช่วง โดยช่วงที่ 1 คือระหว่างวันศุกร์ที่ 1 เมษายน 2556 - วันพุธที่ 19 ธันวาคม 2556 ช่วงที่ 2 คือระหว่างวันศุกร์ที่ 15 สิงหาคม 2557 - วันพฤหัสบดีที่ 27 พฤศจิกายน 2557 และช่วงที่ 3 คือวันพฤหัสบดีที่ 17 กันยายน 2558 ซึ่งเป็นวันแห่งความสำเร็จหนึ่งในชีวิต ที่เป็นการเลือกเล่าเรื่องราวในวันซ้อมพิธีพระราชทานปริญญาบัตร จากลักษณะเช่นนี้เป็นไปได้ว่าผู้แต่งเว้นช่วงการเขียนบันทึก กลับกันหากผู้แต่งมีการเขียนบันทึกทุกวัน แต่มีเรื่องเพียงบางเรื่องในบางวันถูกเลือกมานำเสนอ ก็น่าจะเป็นเพราะเนื้อหาในบทหรือตอนนั้นสามารถสะท้อนตัวตนผู้แต่งได้อย่างเด่นชัด

4.3.2 แก่นเรื่อง

แก่นเรื่องจะเป็นการพิจารณาถึงกรอบแนวคิดหลักหรือจุดรวมที่เป็นศูนย์กลางของเรื่องราวหรือสิ่งที่เรื่องเล่านั้นมุ่งหมายที่จะนำเสนอ จากโครงเรื่องข้างต้นที่สะท้อนถึงความพิการในฐานะเส้นเรื่องหลักและศูนย์กลางของเรื่อง และความพิการในฐานะที่ไม่ใช่เส้นเรื่องหลักหรือศูนย์กลางของเรื่อง พบว่าแก่นเรื่องมี 2 ลักษณะ ได้แก่ ความพิการคือความแตกต่างหลากหลาย และความพิการคือความปกติดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. <u>ความพิการคือความแตกต่างหลากหลาย</u> โดยแก่นเรื่องในลักษณะนี้จะพบในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* ที่เป็นการนำเสนอถึงทัศนะของผู้แต่งต่อความพิการและคนพิการ โดยมุ่งหมายที่จะสร้างความเข้าใจต่อความพิการและคนพิการผ่านมุมมองของผู้แต่งที่เป็นคนพิการว่า ความพิการเป็นเพียงความแตกต่างหลากหลาย ไม่ใช่เฉพาะคนพิการเท่านั้นที่แตกต่างจากคนไม่พิการ แม้แต่คนไม่พิการด้วยกันเองก็มีความแตกต่างหลากหลายเช่นเดียวกัน ความพิการเป็นเพียงอัตลักษณ์หนึ่ง ถึงแม้พิการแต่ก็มีความสุขกับเรื่องต่าง ๆ ในชีวิตได้ อีกทั้งหากผ่านการบำบัดรักษาก็จะยิ่งทำให้ความแตกต่างอันเกิดจากความพิการนั้นลดลงหรือหายไปได้

2. <u>ความพิการคือความปกติ</u> โดยแก่นเรื่องในลักษณะนี้จะพบในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต* ที่เป็นการแสดงถึงทัศนะของผู้แต่งต่อความพิการและคนพิการว่าความพิการคือความปกติ ความพิการไม่ได้เป็นสิ่งที่ทำให้แตกต่างหรือไร้ความสามารถในการดำเนินชีวิตหรือการทำสิ่งต่าง ๆ ผ่านวิธีการนำเสนอที่ผู้แต่งซึ่งเป็นคนพิการแทบจะไม่ได้พูดถึงความพิการของตนเองมากนัก แต่จะเป็นการเล่าเหตุการณ์ เรื่องราว และประสบการณ์ชีวิตที่คน ๆ หนึ่งประสบพบเจอในช่วงเวลาหนึ่งของชีวิต โดยมีความพิการเป็นเพียงส่วนประกอบหรืออุปสรรคหนึ่งในชีวิต ที่ท้ายที่สุดหากมีความกล้าหาญก็จะสามารถก้าวข้ามและเป็นอิสระจากความพิการได้

ในภาพรวมข้อสังเกตหนึ่งเกี่ยวกับแก่นเรื่องคือเรื่องเล่าเหล่านี้ที่เขียนขึ้นโดยผู้แต่งที่เป็นคนพิการจะมีแก่นเรื่องที่แตกต่างกัน แต่ดูเหมือนว่าแก่นเรื่องในทั้ง 2 ลักษณะจะมุ่งเน้นไปที่การเสริมสร้างความเข้าใจกับสังคมต่อความพิการและคนพิการในเชิงสร้างสรรค์มากกว่าที่จะมุ่งเน้นสร้างความเห็นอกเห็นใจหรือความสงสาร ลักษณะเช่นนี้เป็นไปได้ว่านี่คือการต่อสู้กลับของคนพิการต่อภาพตัวแทนเกี่ยวกับความพิการและคนพิการ โดยวิธีการนำเสนอที่ให้ตัวละครหลักที่เป็นคนพิการเป็นผู้ถ่ายทอดเรื่องราวหรือประสบการณ์นำพาเราไปสู่แก่นเรื่องที่ทำให้เห็นถึงความหมายของความพิการและความหมายแห่งชีวิตคนพิการจากมุมมองของคนพิการโดยตรง นอกจากนี้ในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต* ที่ความพิการไม่ใช่เส้นเรื่องหลักหรือศูนย์กลางของเรื่อง และความพิการถูกกล่าวถึงไม่มากนัก ยิ่งเป็นไปได้ที่จะนำไปสู่ความคิดว่าความพิการคือความปกติ

4.3.3 เรื่องที่เล่า

สำหรับเรื่องที่เล่า ซึ่งเป็นการพิจารณาประเด็นหลักหรือเรื่องที่ถูกบอกเล่าเกี่ยวกับความพิการและคนพิการที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชน พบว่าเรื่องหรือประเด็นหลักที่เล่ามี 9 ประเด็น ดังนี้ อาการ ความเข้าใจและการสนับสนุนจากทุกคน การวิพากษ์แนวคิดความเป็นปกติ การเข้ารับการรักษา การเผชิญกับการกลั่นแกล้ง การให้กำลังใจและ/หรือความภาคภูมิใจในตัวเอง การเรียกร้องให้สังคมจัดสิ่งอำนวยความสะดวก ครอบครัวคือเบ้าหลอมตัวตนและสนับสนุนในทุกด้าน และอื่น ๆ ได้แก่การเลือกหรือกำหนดเป้าหมายชีวิตตนเอง ความพิการคือปัญหา/ความแตกต่าง และศาสนากับการดำเนินชีวิต ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4.13
เรื่องที่เล่า

เรื่องที่เล่า	ความสุขของเด็กสมาธิสั้น	|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต
● อาการ	√	--
● ความเข้าใจและการสนับสนุนจากทุกคน	√	√
● การวิพากษ์แนวคิดความเป็นปกติ	√	√
● การเข้ารับการรักษา	√	--
● การเผชิญกับการกลั่นแกล้ง	√	--
● การให้กำลังใจและ/หรือความภาคภูมิใจในตัวเอง	√	√
● การเรียกร้องให้สังคมจัดสิ่งอำนวยความสะดวก	--	√
● ครอบครัวคือเบ้าหลอมตัวตนและสนับสนุนในทุกด้าน	√	√
● อื่น ๆ	√	√

ข้อมูลข้างต้นแสดงว่าประเด็นเกี่ยวกับอาการ การเข้ารับการรักษา และการเผชิญกับการกลั่นแกล้ง พบเฉพาะในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* ขณะที่ประเด็นด้านการเรียกร้องให้สังคมจัดสิ่งอำนวยความสะดวก พบเฉพาะในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต* ขณะที่ความเข้าใจและการสนับสนุนจากทุกคน การวิพากษ์แนวคิดความเป็นปกติ การให้กำลังใจ

และ/หรือความภาคภูมิใจในตัวเอง ครอบครัวคือเบ้าหลอมตัวตนและสนับสนุนในทุกด้าน และอื่น ๆ ได้แก่ การเลือกหรือกำหนดเป้าหมายชีวิตตนเอง และความพิการคือปัญหา/ความแตกต่าง พบในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต*

สำหรับรายละเอียดของเรื่องที่เล่าในแต่ละประเด็นมีดังนี้

1. <u>อาการ</u>

สำหรับอาการจะเป็นการบอกเล่าถึงอาการทั้งที่เป็นผลมาจากความพิการนั้นโดยตรงและอาการร่วม ดังตัวอย่างต่อไปนี้

"เด็กสมาธิสั้นหลายคนจะมีอาการหงุดหงิด ฉุนเฉียว โมโหง่าย ทั้ง ๆ ที่เราเองก็รู้ว่าเป็นกิริยาที่ไม่ดี แต่เราควบคุมตัวเองแทบไม่ได้ เหมือนมีอะไรพลุ่งพล่านอยู่ในตัวเรา รอไม่ได้ คล้ายกับว่า 'ฉันต้องทำเดี๋ยวนี้ ต้องได้เดี๋ยวนี้'"

ความสุขของเด็กสมาธิสั้น, หน้า 23

"แม่เล่าให้ผมฟังว่า แม่เริ่มสงสัยว่าผมจะเป็นสมาธิสั้น เมื่อตอนผมอายุราว ๓ ขวบ เพราะผมมักอยู่นิ่งไม่ได้ ชอบเดินไปเดินมา และพูดภาษาแปลก ๆ ครั้งนั้นแม่กับพ่อพาผมไปเที่ยวทะเล ผมเดินบนทรายไม่ได้ แม่บอกว่าผมยืนตัวเกร็งขาสั่น ร้องไห้ ไม่กล้าขยับขาเลย แม่จึงแน่ใจ เพราะตรงกับที่เคยอ่านมา หลังจากนั้น แม่ก็เริ่มติดต่อหมอ นัดนักกิจกรรมบำบัด และพาผมไปฝึกครับ"

ความสุขของเด็กสมาธิสั้น, หน้า 27

"ผมเคยเล่าเรื่องผมมีอาการไวต่อสัมผัสมาก ๆ ไปแล้ว ทั้งไวต่อลักษณะอาหารการกิน การไม่กล้าเดินสะพานลอย บ้าจี้ ไม่ชอบให้คนถูกตัว ไม่ชอบให้ใครมากอด ซึ่งบางอย่างก็ดีขึ้นจากการฝึกฝน บางอย่างก็ยังเป็นจนถึงทุกวันนี้ครับ มีอาการหนึ่งที่ผมเคยเป็นเมื่อประมาณประถม ๒ แต่เป็นช่วงเวลาสั้น ๆ คืออาการปกและแก้มกระตุก แม่ผมเพิ่งเอาคลิปวิดีโอให้ผมดูเมื่อวันก่อนครับ แม่เล่าว่าแม่ไม่เคยสังเกตเลยว่าผมมีอาการนี้ จนวันหนึ่งขณะแม่นอน ผมนั่งอ่านหนังสืออยู่ข้าง ๆ แม่เห็นปากและแก้มผมกระตุกเป็นพัก ๆ ต่อเนื่องกัน แม่ตกใจจึงถ่ายคลิปไว้ แล้วส่งไปปรึกษาคุณหมอ ผลคืออาการกระตุกนี้น่าจะเป็นโรค Tic ... ซึ่งเป็นอาการที่เกิดร่วมกับเด็กสมาธิสั้นได้ เหตุอาจเนื่องจากความเครียด แต่ตอนนั้นแม่ก็ไม่รู้ว่าผมเครียดเรื่องอะไร"

ความสุขของเด็กสมาธิสั้น, หน้า 165, 167

2. <u>ความเข้าใจและการสนับสนุนจากทุกคน</u>

ความเข้าใจและการสนับสนุนจากทุกคน ซึ่งหมายถึงความเข้าใจถึงวิธีปฏิบัติตัวกับคนพิการ ความเข้าใจต่ออาการและลักษณะความพิการ การไม่ละเลยหรือทำร้ายจิตใจคนพิการ รวมถึงการแสดงการสนับสนุนต่อคนพิการ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

"ถึงแม้ผมจะรู้ว่าตัวเองเป็นเด็กสมาธิสั้นมาตั้งแต่เริ่มเรียนชั้นอนุบาล แต่ความรู้สึกของผมตอนนั้นก็ไม่มีอะไรต่างไปจากเดิมเลยนะครับ เท่าที่ผมจำได้คือ ผมก็ยังเล่น ทำกิจกรรม เดินไปเดินมาในห้องโดยไม่รู้สึกอะไรเลย กระทั่งผ่านไปสามสี่ปี คงเพราะผมโตขึ้นและเริ่มรับรู้ความรู้สึกของคนอื่นได้มากขึ้น ผมจึงได้เริ่มรู้สึกว่าตัวเองมีบางอย่างไม่เหมือนเพื่อน ๆ หรือบางครั้งก็มีเพื่อนมองผมด้วยสายตาแปลก ๆ และเพื่อนบางคนเริ่มมีปฏิกิริยาต่อสิ่งที่ผมทำมากขึ้น ตอนนั้นผมรู้สึกเศร้าใจและผิดหวังนิดหน่อย ผมอยาให้คนอื่นยอมรับผม อยากให้เพื่อนเข้าใจผม และไม่มองผมด้วยสายตาอย่างนั้นเวลาที่ผมพูดหรือเล่าอะไร"

ความสุขของเด็กสมาธิสั้น, หน้า 57

"แต่เด็กสมาธิสั้นทุกคนไม่ได้เป็นเหมือนกัน บางคนเหม่อลอย บางคนอารมณ์รุนแรง โมโหง่ายทำร้ายตัวเองทำร้ายเพื่อน หรือเล่นแรง ๆ แต่ทั้งนี้ไม่ใช่เด็กคนนั้นหัวดื้อหรือเป็นเด็กไม่ดีนะครับ สาเหตุเพราะเด็กจัดการความรู้สึกที่เกิดขึ้นในตัวของเขาไม่ได้ ดังนั้น ถ้าพบเด็กพฤติกรรมแปลก ๆ ผมขอร้องว่า อย่าเพิ่งตัดสินตัวเด็ก หรือตัดสินพ่อแม่ว่าเลี้ยงลูกไม่ดีนะครับ"

ความสุขของเด็กสมาธิสั้น, หน้า 155

"ฉันพยายามสังเกตฟังเสียงรอบข้างเพื่อจะหาน้ำเสียงที่คุ้นเคย หรืออย่างน้อยก็พอให้รู้ว่ามีคนนั่งอยู่ตรงไหนบ้าง เพื่อนนิสิตสองคนที่อยู่แถวหลังกำลังคุยกันอย่างออกรส ฉันพยายามนึกให้ออกว่าเธอเป็นใคร และเราเคยคุยกันหรือไม่ แต่ก็นึกข้อมูลอะไรไม่ออก ฉันไม่ชอบภาวะนี้เลยจริง ๆ ช่วงเวลาที่ไม่รู้ว่าเพื่อน ๆ หรือคนที่ฉันรู้จักอยู่ตรงไหนกันบ้าง ไม่รู้ว่าทุกคนกำลังทำอะไร ทำให้ฉันรู้สึกโดดเดี่ยวและทำตัวไม่ถูก"

|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต, หน้า 349

“หากกลับบ้านเอง ระหว่างทางเดินเข้าบ้าน พ่อ แม่และพี่จะสลับกันมารับฉัน เพราะทางตรงนั้นมีรถสวนไปมามาก ค่อนข้างอันตราย วันนี้ขณะยืนรอแม่อยู่ที่หัวบันไดทางออกสถานีรถ BRT เด็กคนหนึ่งเดินผ่านมากับผู้หญิงคนหนึ่ง เดาว่าเป็นแม่หรือไม่ก็คุณป้า เด็กเห็นฉันแล้วถามผู้ที่มาด้วยกันว่า ฉันยืนทำอะไร แล้วฉันจะลงอย่างไร ถามซ้ำอยู่หลายรอบ จากคำพูด ดูเธอจะเป็นห่วงและสนใจใคร่รู้ มากกว่าประหลาดใจที่พบฉัน”

ความสุขของเด็กสมาธิสั้น, หน้า 281

3. <u>การวิพากษ์แนวคิดความเป็นปกติ</u>

สำหรับการวิพากษ์แนวคิดความเป็นปกติหมายถึงความคิดที่ว่าคนพิการไม่สามารถมีประสบการณ์ได้เช่นเดียวกับคนที่ไม่พิการ ซึ่งอาจจะสะท้อนผ่านการนำเสนอให้เห็นว่าความพิการคือพลังหรือประโยชน์อื่น ๆ ที่ดี หรือความพิการคือโอกาสหรือความเหนือกว่า หรือการเป็นคนพิการไม่ได้หมายความว่าไร้ความสามารถ ซึ่งท้าทายต่อความคิดของคนจำนวนมากเกี่ยวกับสิ่งที่คนพิการสามารถทำได้ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“พูดถึงเด็กสมาธิสั้น ทุกคนคงรู้สึกว่าเป็นเรื่องแย่มาก ๆ ใช่ไหมครับ แต่ผมคิดว่าทุกอย่างในโลกนี้น่าจะมีส่วนที่ดี อย่างน้อยสักข้อหนึ่งแน่ ดังนั้น การเป็นเด็กสมาธิสั้นก็ไม่น่าจะมีแต่ข้อเสียไปทั้งหมด ผมจึงลองหาว่า เป็นเด็กสมาธิสั้นมีสิ่งดีอะไรสำหรับผมบ้าง แล้วก็พบว่า สมาธิสั้นมีสิ่งดีหลายข้อเหมือนกันนะครับ

ข้อแรกคือ ทำให้ผมเป็นเด็กที่เครียดน้อย น้อยจริง ๆ เลยครับ อาจจะเนื่องจากการที่ผมรับรู้อารมณ์คนอื่นไม่เก่ง หรือผมไม่ค่อยรู้สึกรุนแรง ทำให้เวลาที่ผมเจอเรื่องทำให้ทุกข์ ผิดหวัง เสียใจ ผมจะรู้สึกอย่างนั้นแค่ช่วงเวลาสั้น ๆ พอข้ามวันมักจะลืมความรู้สึกนั้นไปครับ ทำให้ผมไม่จมอยู่กับความทุกข์ ไม่เก็บมาตอกย้ำตัวเอง ผลก็คือทำให้ผมแทบจะไม่เครียดเลยครับ”

ความสุขของเด็กสมาธิสั้น, หน้า 91

“... ทุกวันอังคารเมื่อเลิกเรียน ฉันกับเพื่อนยกกีต้าร์ไปหัดเล่นกันที่สนามใกล้สระน้ำ บางวันฉันก็ตามเพื่อนไปซ้อมดนตรีไทย...”

ความสุขของเด็กสมาธิสั้น, หน้า 222

“ฉันทำสิ่งที่ไม่เคยทำ นำ ipad ออกมา และเริ่มเขียนบันทึก ปกติฉันไม่เคยเขียนบันทึกนอกสถานที่เลย และการบันทึกแต่ละครั้งมักเป็นการนึกย้อนเหตุการณ์ประจำวันหรือในอดีตอันไกล แต่ครั้งนี้ต่างออกไป ฉันนึกไปว่า ตนเองเป็นนักวาดรูปซึ่งพยายามจำลองภาพที่เห็นลงบนกระดาษ

จึงพยายามจดสิ่งที่รับรู้ทั้งหมดในขณะนั้นลงไป เสียงระยะใกล้และไกล เสียงคนเดินผ่าน ความคิดชั่วขณะ กลิ่นอาหาร สัมผัสแห่งลม พยายามใส่รายละเอียดลงไปให้มากที่สุด เป็นประสบการณ์ใหม่ที่ให้ความรู้สึกต่างออกไป เหมือนการพยายามเขียนบันทึกลักษณะนี้จะทำให้รู้สึกว่า การรับรู้ขยายกว้างออกไป และฝึกบรรยายเสียง กลิ่น ความคิดและความระลึกได้ออกมาเป็นถ้อยคำทันที ทำให้ตระหนักความคิดของตนเองชัดขึ้นกว่าเดิม ฉันไม่เคยทำเช่นนี้ จึงรู้สึกตื่นเต้นเหมือนเด็กที่ค้นพบของเล่นใหม่"

|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต, หน้า 286

4. <u>การเข้ารับการรักษา</u>

การเข้ารับการรักษามีพื้นฐานความคิดว่าความพิการคือปัญหา ดังนั้นจึงควรเข้ารับการบำบัดรักษาโดยผู้เชี่ยวชาญ เช่น แพทย์ นักกิจกรรมบำบัด เพื่อช่วยให้ความพิการนั้นใกล้เคียงหรือหายเป็นปกติ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

"ความรู้สึกของผมต่อการกินยาคือ 'ดีครับ' ผมคิดว่าการกินยาจะช่วยให้เด็กสมาธิสั้นรู้จักควบคุมตัวเองได้ดีขึ้น ไม่พลุ่งพล่านวุ่นวาย ช่วยทำให้มีสมาธิในการเรียนดีขึ้น และไม่ใช่เฉพาะตัวผม แต่ยังช่วยให้บรรยากาศการเรียนดีขึ้นด้วย ผมไม่ก่อความรำคาญแก่เพื่อนและครู แม้แต่ที่บ้านก็ช่วยพ่อแม่ ไม่ต้องเหนื่อยที่คอยเรียกให้ทำผมทำอะไรต่อมิอะไรด้วยครับ

การกินยา จึงเป็นหนทางหนึ่งที่จะช่วยก้าวข้ามอุปสรรคต่าง ๆ คือเป็นเหมือนเครื่องช่วยพยุงของคนพิการครับ"

ความสุขของเด็กสมาธิสั้น, หน้า 35

"จนผมเริ่มกินยาเพื่อรักษาอาการสมาธิสั้น ผมก็มีสมาธิมากขึ้นครับ นั่งที่โต๊ะเรียนได้นานขึ้น แม้ความรู้สึกระหว่างกินยาจะมีบ้างนะครับที่ยังอยากขยับอยากเคลื่อนไหว แต่ก็เหมือนเราจะจัดการความรู้สึกนั้นได้มากขึ้น ...

แล้วถ้าไม่ได้กินยา ผมจะเป็นยังไงน่ะหรือ

ทุกวันนี้ ถ้าไม่ได้กินยาหรือยาหมดฤทธิ์ ผมจะพูดเยอะมาก อย่างควบคุมตัวเองไม่ค่อยได้ แล้วก็วุ่นวายนิดหน่อย เช่น ทำอะไรเร็ว ๆ ไม่เรียบร้อย ไม่รอบคอบ เป็นต้นว่า ถ้าผมไปช่วยพ่อที่หน้าร้าน ตอนที่ไม่ได้กินยาก็จะแย่งพ่อคิดเงินยื่นไม้ยื่นมือแทรกเข้าไประหว่างพ่อกับลูกค้า พูดเยอะมากจนเป็นคนละคนกับตอนที่กินยาเลยละครับ บางครั้งผมจัดการตัวเองให้พูดน้อยได้บ้าง แต่ถ้าคนเยอะ ๆ ก็จะควบคุมได้ยากมากขึ้นครับ พ่อต้องคอยเรียกผมให้ใจเย็น ๆ หรือไม่ก็ต้องคอยทวนเวลาผมคิดเงินให้ลูกค้าครับ"

ความสุขของเด็กสมาธิสั้น, หน้า 152-154

“อาชาบำบัด ก็คือ การบำบัดหรือฝึกด้วยม้า เป็นกิจกรรมบำบัดรูปแบบหนึ่งซึ่งช่วยฝึกเรื่องการทรงตัว กล้ามเนื้อ สมาธิ และอีกหลายเรื่อง อาชาบำบัดเป็นกิจกรรมบำบัดที่ให้ประโยชน์มาก

อาชาบำบัดไม่ใช่การขี่ม้าแบบทั่วไปที่เรารู้จัก อาชาบำบัดต้องฝึกกับผู้มีความรู้ทางนี้โดยเฉพาะ และไม่ใช่คอกม้าทุกแห่งจะมีการฝึกอาชาบำบัด ผมไปฝึกอาชาบำบัดครั้งแรกที่ค่ายทองฑีฆายุ จังหวัดนครปฐม (ผมไม่แน่ใจว่าโครงการนี้ยังอยู่หรือไม่นะครับ เพราะตอนที่ผมไปฝึกนั้น ผมอายุเพียง 5 ขวบ) ค่ายจะรับลงทะเบียนฝึกอาชาบำบัดโดยไม่มีค่าใช้จ่าย เพียงมีใบรับรองแพทย์แนบกับใบสมัคร การฝึกแบบกลุ่ม เด็ก ๑ คน ม้า ๑ ตัว มีคนจูงม้า ๑ คน ฝึกครั้งละประมาณ ๒ ชั่วโมง (ถ้าผมจำไม่ผิด)”

ความสุขของเด็กสมาธิสั้น, หน้า 37-38

“จนแม่กับผมได้พบครูกิจกรรมบำบัด เมื่อผมขึ้น ป.๑ ครูบอกแม่ว่า ปัญหาการกินยาของผมนั้นเกิดจากสัมผัสไวในปาก ครูจึงสอนแม่ให้นวดเหงือก นวดกระพุ้งแก้มให้ผมทุกวันด้วยแปรงสวมนิ้วนิ่ม ๆ ผมจำไม่ได้ว่าแม่นวดให้นานแค่ไหน แต่จำได้ว่าครูให้แม่จดรายการอาหารที่ผมกินทุกมื้อไปส่งครูนานเป็นเดือน ๆ เลยทีเดียว ตอนนั้นผมกินอาหารได้หลากหลายนะครับ เช่น กินต้มมะระ ต้มหัวไชเท้าได้ กินผัดผักได้ กินผลไม้ได้เกือบทุกอย่าง แต่กลับกินบางอย่างไม่ได้ ซึ่งครูก็ฝึกผมด้วยการให้ผมหัดกินของที่ผมกินไม่ได้ทีละชิ้นสองชิ้น ทุกสัปดาห์ที่เจอกัน และให้แม่ฝึกผมที่บ้านด้วยครับ”

ความสุขของเด็กสมาธิสั้น, หน้า 106

5. <u>การเผชิญกับการกลั่นแกล้ง</u>

การเผชิญกับการกลั่นแกล้งหมายถึงการที่คนพิการถูกกลั่นแกล้งรังแก นอกจากนี้ยังหมายรวมถึงวิธีการที่คนพิการต่อสู้กับกลั่นแกล้งรังแก ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“ขณะที่ผมเรียนอยู่ชั้นประถม อาจเพราะผมเป็นเด็กสมาธิสั้นหรืออาจจะด้วยนิสัยส่วนตัวของผมเองด้วย ทำให้ผมมีพฤติกรรมและแสดงออกบางอย่างที่แตกต่างจากเพื่อน ๆ ทั้งการพูดเรื่องที่ผมชอบซ้ำไปซ้ำมา ทั้งการกลัวแมลงสาบ บ้าจี้ และอีกหลายอย่างเลยครับ ทำให้เพื่อนล้อเล่นอยู่เรื่อย ๆ ทั้งเอาแมลงสาบปลอมมาโยนใส่ผม จั๊กจี้ผมจนลงไปนอนดิ้นพราด ๆ อยู่บนพื้น เอาของของผมไปซ่อน ล้อเลียนเรื่องที่ผมชอบพูดแปลก ๆ ซึ่งเวลาโดนแกล้ง ผมก็มีปฏิกิริยาโต้ตอบ ตะโกนใส่เพื่อนโวยวายเสียงดัง เพราะผมรู้สึกว่าทำไมจึงต้องมาทำอย่างนี้กับผมด้วย แต่ก็ยิ่งทำให้เพื่อนดูสนุกสนานและแกล้งผมมากขึ้น เป็นแบบนี้อยู่เรื่อยมา จนวันหนึ่งผมเล่าเรื่องนี้ให้แม่ฟัง แม่กับผมคุยกันอยู่นานสุดท้าย วิธีที่เราเลือกคือให้ผมอยู่นิ่ง ไม่ใส่ใจสิ่งที่เพื่อนล้อหรือเพื่อนแกล้ง ไม่โวยวาย ไม่ตะโกน แต่

บอกตรง ๆ อย่างสงบว่า เราไม่ชอบให้ทำแบบนี้ ผมก็ทำดูครับ เช่น ถ้าเพื่อนมาจั๊กจี้ ผมจะบอกไปเลยว่า ผมไม่ชอบ อย่ามาจั๊กจี้ผม แล้วก็เดินหนี ถ้าเพื่อนเอาแมลงมาแกล้ง ผมก็จะบังคับตัวเองให้นิ่ง ไม่โวยวาย ไม่โมโห ทำแบบนี้อยู่สักพักเลยครับ จนทุกคนคงรู้สึกว่าแกล้งผมแล้วไม่สนุกเลย และอาจเป็นเพราะเราต่างก็โตขึ้นด้วย เพื่อน ๆ จึงไม่ค่อยแกล้งผมอีก"

ความสุขของเด็กสมาธิสั้น, หน้า 137-139

"เมื่อมีเรื่องกลั่นแกล้งรังแกกัน ผมไม่อยากให้คำตอบกลายเป็นว่า 'เพื่อนกัน แค่เล่น ๆ เท่านั้น' หรือ 'แค่เด็กเล่นกัน อย่าเอามาเป็นเรื่องใหญ่เลย' เพราะถ้าเป็นอย่างนั้น ผมคิดว่าคนที่ถูกกลั่นแกล้ง รังแก จะรู้สึกเหมือนไม่มีทางออกสำหรับปัญหาที่เขาเจออยู่นะครับ

อย่างกรณีของผม โชคดีที่ไม่ใช่กลั่นแกล้งแบบรุนแรง เป็นความสนุกสนานกันเสียมากกว่า เมื่อผมพยายามปรับตัวเอง แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยวิธีนิ่ง ไม่โวยวาย และเพื่อน ๆ ของผมก็โตขึ้น ทำให้การกลั่นแกล้งนั้นหมดไป ทุกวันนี้ ผมกับเพื่อน ๆ ก็ยังคงคบหา คุยเล่นกันได้เป็นปกติ แต่ข่าวบางข่าวที่ผมได้อ่าน ไม่ใช่กลั่นแกล้งกันเล่น ๆ แบบผม แต่เป็นเรื่องรุนแรงและยาวนาน จนเด็กที่ถูกกลั่นแกล้งทนไม่ไหว ฆ่าตัวตายเลยก็มี"

ความสุขของเด็กสมาธิสั้น, หน้า 144

6. <u>การให้กำลังใจและ/หรือความภาคภูมิใจในตัวเอง</u>

การให้กำลังใจหมายถึงการสนับสนุนคนพิการ หรือการที่คนพิการให้กำลังใจตนเองหรือคนพิการคนอื่น รวมถึงการที่คนพิการมีความภาคภูมิใจในตัวเอง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

"เรื่องที่ผมเล่านี้เพียงอยากบอกว่า ช่วงหนึ่งของพวกเราที่เด็กพิเศษรู้สึกน้อยเนื้อต่ำใจ รู้สึกแปลกแยกและเป็นทุกข์นั้น ผมอยากให้พ่อแม่ผู้ปกครองและครูคอยสังเกต คอยให้กำลังใจ และคอยแนะนำ เพื่อช่วยให้เด็กผ่านความรู้สึกต่าง ๆ นี้ไปได้อย่างเข้มแข็ง

และเพื่อน ๆ ที่เป็นเด็กพิเศษเอง ผมอยากบอกว่า เราทุกคนมีสิ่งดีในแบบของเรา ลองค้นหาให้เจอ และนำมันออกมาใช้ เพื่อน ๆ จะพบความสุขง่าย ๆ ครับ"

ความสุขของเด็กสมาธิสั้น, หน้า 60-61

"ที่จริงคงไม่มีใครอยากเป็นเด็กสมาธิสั้น ไม่มีใครอยากพิการ ไม่มีใครอยากเกิดมาไม่พร้อม แต่เมื่อมันเกิดขึ้นแล้วและเราเปลี่ยนแปลงอะไรไม่ได้ การอยู่อย่างมีความสุขกับสิ่งที่เรามี ที่เราเป็น ก็น่าจะดีที่สุด เพราอย่างน้อยความสุขที่เรามีในทุกวันก็เป็นกำไรชีวิตของเรานะครับ"

ความสุขของเด็กสมาธิสั้น, หน้า 112

"ผมอยากให้เพื่อน ๆ ที่เป็นสมาธิสั้น รวมทั้งพ่อแม่ผู้ปกครอง อย่าได้มองว่ามันคือโชคร้าย แต่ให้เข้าใจว่า คือโอกาสที่จะได้พิสูจน์ตัวเอง เหมือนกับว่ายิ่งเราอยู่เตี้ยเท่าใด ๆ ความภูมิใจในการปีนขึ้นได้สูงในแบบของเราก็จะมากเพียงนั้น

ผมขอเป็นเสียงเล็ก ๆ ที่อาจจะแผ่วเบา แต่มั่นใจเต็มเปี่ยมด้วยพลังใจเสียงหนึ่ง ส่งกำลังใจ ส่งความมุ่งมั่น ส่งต่อความสุขของเด็กสมาธิสั้น ด้วยแบบของผมให้เพื่อน ๆ ทุกคน"

ความสุขของเด็กสมาธิสั้น, หน้า 197

"เรื่องตลกก็คือ เราเลือกที่จะเดินเข้ามาเอง ฉันฝืนยิ้มแอบถอนใจ หวังให้ถึงสถานีที่ต้องการโดยเร็ว เพื่อประตูจะเปิดออกอีกครั้ง และฉันจะได้ก้าวออกไปพบอิสระ ต่อให้เป็นความรู้สึกอันลวงหลอก ฉันก็ยังอยากสัมผัสถึง แม้จะรู้ว่า ท้ายที่สุดก็ต้องพบตัวเองอยู่ในกรอบสังคมตู้รถไฟฟ้าขนาดใหญ่ ที่คนเยอะกว่าเดิม และฉันอาจต้องหยัดยืนอยู่ที่นั่น ไม่มีที่ให้นั่งพัก ได้แต่หวังว่าฉันจะเข้มแข็งพออดทนรอให้ประตูเปิดออกอีกครั้ง และวันนั้นฉันอาจมีโอกาสก้าวเดินออกไปด้วยฝีเท้ามั่นคง"

|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต, หน้า 165

บางครั้งก็รู้สึกว่า ฉันก็ยังไม่เข้าใจตนเองมากนัก อาจด้วยเหตุผลสองประการดังกล่าวข้างต้น ทว่าเชื่อว่าการรู้จักตนเอง รู้จุดอ่อนจุดแข็ง ความต้องการ ความชอบของตน จะเป็นประโยชน์อย่างมาก และคงจะช่วยให้ดำเนินชีวิตไปได้ราบรื่นเป็นสุข ต่อจากนี้จึงจำต้องใส่ใจความคิดความต้องการของตน และใฝ่หาประสบการณ์ใหม่ ๆ เพิ่มมากขึ้น ถ้าไม่เข้าใจตนเองดีพอ การจะเข้าใจผู้อื่นได้ดีนั้นก็เป็นอันเลิกคิดไปได้เลย

|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต, หน้า 181

"'สูงสุดสู่สามัญ' เคยมีผู้บอกฉันไว้เช่นนั้น คงเป็นเรื่องจริงแท้ เมื่อเราได้เรียนรู้เหตุการณ์ต่าง ๆ กระทั่งเข้าใจและยอมรับ เรื่องที่เคยกังวลก็ไม่ทำให้ขุ่นข้องหมองใจอีก เราอาจได้ตระหนักชัดว่าความสุขมิได้อยู่ไกลตัวเลย กาลเวลาจะค่อย ๆ สอนเรา ฉันเชื่อเช่นนั้น หวังแต่ว่าฉันจะเข้มแข็งจากภายใน มิใช่เป็นเพียงพลาสติกกรอบเปราะที่อาจแตก แม้ถูกกระแทกเพียงครั้งเดียว"

|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต, หน้า 259

7. <u>การเรียกร้องให้สังคมจัดสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการ</u>

การเรียกร้องให้สังคมจัดสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการหมายถึงการที่คนพิการหรือบุคคลอื่นเรียกร้องให้สังคมจัดอุปกรณ์หรือสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการ และ

รวมถึงการต้องการอุปกรณ์หรือสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อทำให้มีสุขภาพหรือคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

"พิพิธภัณฑ์อาจเป็นแหล่งการเรียนรู้อันวิเศษสำหรับใครหลายคน แต่ไม่ใช่สำหรับฉัน ความอึดอัดใจนั้นเหมือนเวลาที่รู้สึกหิว รับรู้ว่ามีอาหารอยู่ตรงหน้าแต่ไม่มีสิทธิ์จะกินหรือแม้กระทั่งแตะต้อง อย่างไรก็ตาม เพื่อน ๆ ก็ทำให้รู้สึกดีขึ้นมาก แม้จะไม่ได้ความรู้ใดมากนัก แต่ถ้าจะให้ดี ฉันกำลังคิดฝันถึงเจ้าหน้าที่สักคนผู้ซึ่งจะช่วยบรรยายสิ่งต่าง ๆ ในพิพิธภัณฑ์ เพื่อจะได้มีโอกาสเรียนรู้ด้วยใช่ ฉันกำลังฝัน แต่หากฝันเป็นจริง พิพิธภัณฑ์คงเป็นสถานที่ซึ่งน่าปรารถนาจะไปมากกว่านี้"

|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต, หน้า 142-143

"... ฉันเคยได้ยินคำถามเรื่องหนังสือที่ผู้ดวงตาพิการต้องการ มีผู้ตอบว่า เราไม่ต้องการหนังสือทุกประเภท ก็อาจจะมีส่วนจริงอยู่ไม่น้อย เพราะเราย่อมคิดว่าอะไรที่ผู้ดวงตาปกติมีสิทธิ์อ่าน เราก็ควรมีโอกาสอ่านทั้งหมด แต่นึกดูอีกทีก็ดูจะเป็นคำตอบที่เหวี่ยงแหเกินไป เราต้องยอมรับว่าคงเป็นไปไม่ได้ที่จะทำหนังสือเสียงสำหรับหนังสือทุกเล่ม เหมือนที่เราไม่อาจแปลหนังสือจากต่างประเทศทุกเล่มเป็นภาษาไทย ถ้าเช่นนั้นจะใช้อะไรเป็นเกณฑ์เลือกดี ทุกวันนี้เกณฑ์ที่ใช้เลือกหนังสือก็ดูจะเกิดจากความเห็นส่วนตัว เรื่องไหนอาสาสมัครชอบและเห็นว่าดีก็นำมาอ่าน หนังสือที่เราบังเอิญได้ยินมาว่าดี ก็ขอให้อาสาสมัครมาช่วยอ่าน บางครั้งก็เป็นหนังสือที่มีคนบริจาคมา ลงท้ายก็เหมือนจะหนีไม่พ้นปัญหาอ่านตามกระแส"

|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต, หน้า 159

8. <u>ครอบครัวคือเบ้าหลอมตัวตนและสนับสนุนในทุกด้าน</u>

ครอบครัวคือเบ้าหลอมตัวตนและสนับสนุนในทุกด้านหมายถึงการที่ครอบครัวยอมรับในความพิการ ดูแลเอาใจใส่ให้ความรัก และให้การสนับสนุนในทุก ๆ ด้าน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

"ตั้งแต่ผมจำความได้ ตอนเด็ก ๆ ผมก็นับว่ามีชีวิตที่ดีระดับหนึ่ง พ่อแม่เอาใจใส่ให้ความรัก และ 'ยอมรับ' สิ่งที่ผมเป็นเสมอมา ไม่เคยว่ากล่าวว่าการที่ผมเป็นสมาธิสั้นนั้นทำให้ชีวิตพ่อแม่ต้องลำบากเลยแม้แต่ครั้งเดียวครับ นี่ก็เป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้ผมมีกำลังใจในการดำเนินชีวิตและฝึกฝนตนเองด้วยวิธีต่าง ๆ ซึ่งรวมกับการสนับสนุนของพ่อแม่ ทำให้ผมมีวันนี้ที่ดีได้ ผมจึงคิดว่า นี่เป็นสิ่งสำคัญลำดับแรก ๆ ที่จะช่วยเหลือเด็กสมาธิสั้น นั่นก็คือ ความเข้าใจและการยอมรับนั่นเอง"

ความสุขของเด็กสมาธิสั้น, หน้า 20-21

“ผมคิดว่า ความเข้มแข็งและมั่นคงทางจิตใจของพ่อสำคัญมาก เพราะจะเป็นหลักและเป็นพลังช่วยให้แม่และลูกผ่านปัญหาต่าง ๆ ไปได้ พ่ออาจจะทำแค่เรื่องง่าย ๆ อย่างเช่น การลูบหัว การกอด ถามไถ่ลูกว่าเป็นยังไงบ้าง ถามแม่ว่าเหนื่อยไหม หรือพูดให้กำลังใจแม่และลูกอยู่เสมอ ช่วยทำให้เรารู้สึกว่า พ่อเข้าใจและยอมรับสิ่งที่เราเป็น และไม่ว่าจะเกิดอะไรขึ้น เราก็มีพ่ออยู่ข้าง ๆ มีพ่ออยู่ข้างหลังคอยสนับสนุนและเป็นหลักให้เราเสมอ”

ความสุขของเด็กสมาธิสั้น, หน้า 47

“จนกระทั่งก่อนสอบปลายภาค ครูแต่ละวิชาส่งรายชื่อตามงาน แน่นอนครับมีชื่อผมอยู่เกือบทุกวิชา ผมรู้ว่าแม่เสียใจ เพราะที่ผ่านมา เวลาแม่ถาม ผมก็บอกว่าทำงานเสร็จและส่งแล้วตลอด แต่แม่ก็ยังคงช่วยผมเตรียมแบบฝึกหัดทบทวนบทเรียน เพื่อให้ผมมีเวลาไปทำงานที่ค้าง แม้ผลสอบภาคเรียนแรกของผมไม่เลวร้ายอย่างที่คิด แต่ก็ไม่ได้ดีอย่างที่ผมตั้งใจไว้เลย ผมเสียใจมากถึงกับนอนร้องไห้ แม่กับพ่อก็ไม่ได้ตำหนิผม แม่กลับบอกผมว่า แม่พอใจเกรดที่ผมได้ แต่แม่รู้ว่าผมทำได้ดีกว่านี้”

ความสุขของเด็กสมาธิสั้น, หน้า 72-73

“มองเผิน ๆ ไม่มีเหตุการณ์พิเศษเกิดขึ้นในครอบครัวของฉันเลย สิ่งวิเศษเพียงหนึ่งเดียวที่ครอบครัวของเรามี คือ ความรัก และเพียงความรักนี้ก็มากพอที่จะทำให้ทุกวันของฉันกลายเป็นวันที่พิเศษ คนที่มีทุกวันเป็นวันพิเศษ มิใช่เป็นผู้โชคดีที่สุดในโลกหรอกหรือ”

|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต, หน้า 67-68

“...หนังสือเป็นอีกสิ่งหนึ่งที่ทำให้วัยเด็กของฉันน่าจดจำมากเป็นทวีคูณ ฉันไม่เพียงสนุกที่เห็นตัวละครในหนังสือมาโลดแล่นอยู่ในจินตนาการ แต่ยังรู้สึกได้รับความรักอีกด้วย ความรักจากพ่อและพี่สาวที่ช่วยกันอ่านหนังสือให้ฉันฟังทำให้รู้สึกอบอุ่นเป็นสุขทุกครั้งที่นึกถึง...

...เมื่อถึงเวลาปิดเทอม พ่อจะยืมหนังสือเสียงจากห้องสมุดคนตาบอดและผู้พิการทางสื่อสิ่งพิมพ์แห่งชาติมาให้ฟังอยู่เสมอ หนังสือเสียงที่พ่อยืมมาให้นั้น ฉันจะเปิดฟังทั้งหมด เนื่องจากเห็นว่ามีโอกาสเข้าถึงหนังสือไม่มากนัก เมื่อมีโอกาสฟังหนังสือเรื่องใดก็ควรเปิดฟังทันที ไม่เช่นนั้นความทุ่มเทของพ่อก็จะสูญเปล่า ความตั้งใจเช่นนี้เองทำให้ฉันมีนิสัยชอบหนังสือหลากหลายประเภท โชคดีอีกอย่างของฉัน คือ หนังสือที่นำมาผลิตเป็นหนังสือเสียง มักเป็นหนังสือที่คนส่วนใหญ่ลงความเห็นกันว่าเป็นหนังสือดี นอกจากนั้น หนังสือที่ฉันได้ฟังก็ยังผ่านการคัดเลือกจากพ่ออีกทีหนึ่ง ฉันจึงมีโอกาสฟังหนังสือดีจำนวนมาก ไม่ต้องเสียเวลาเลือก หรือทดลองอ่านด้วยตนเอง”

|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต, หน้า 87

"ทุกคนที่บ้านก็พลอยตื่นเต้นไปด้วย "ทำไมต้องคอยวุ่นวายทำโน่นทำนี่ให้มันด้วย ก็ไม่รู้" แม่บ่น แต่มือก็หยิบเสื้อนิสิตของฉันไปรีด เสียงเตารีดถูกับผ้าสลับกับเสียงกร๊อกแกร๊กขณะแม่วางเตารีดลงบนที่วางดังเป็นระยะ ๆ "ใช่ ๆ แทนที่จะได้นอนต่ออีกหน่อย" พี่ส่งเสียงสนับสนุน ขณะกำลังทำอะไรสักอย่างอยู่กับกระโปรงใหม่สำหรับให้ฉันใส่ไปในงานวันรับปริญญา พ่อเคาะประตูว่าให้เร็ว ๆ หน่อย ทำอาหารเช้าไว้รอแล้ว ทุกคนส่งเสียงประหลาดเป็นความหมายว่า 'ดูสิ เด็กจอมยุ่งนี่ทำให้พวกเราต้องวุ่นวายกันไปหมด' เปล่าเลย ฉันไม่ได้มีวี่แววจะน้อยใจโชคชะตาหรืออึดอัดที่ตัวเองต้องเป็นภาระให้คนอื่นดูแล อย่างน้อยก็ไม่ใช่เวลาแห่งความชื่นชมยินดีนี้ ฉันรู้ว่าทุกคนรักฉันมาก"

|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต, หน้า 347

9. <u>อื่น ๆ</u>

ทั้งนี้เรื่องที่เล่าอื่น ๆ จะเป็นประเด็นที่มีการกล่าวถึงไม่มากนัก โดยพบว่าเป็นประเด็นเกี่ยวกับการเลือกหรือกำหนดเป้าหมายชีวิตตนเอง และความพิการคือปัญหา/ความแตกต่าง ดังนี้

- การเลือกหรือกำหนดเป้าหมายชีวิตตนเอง ซึ่งหมายถึงการสะท้อนมุมมองของผู้แต่งว่าสามารถกำหนดเลือกหรือกำหนดเป้าหมายต่าง ๆ ในชีวิตได้ด้วยตนเอง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

"'หากเชื่อว่าโชคชะตากำหนดชีวิตเรา
เราก็ไม่รู้ว่าการกำหนดชีวิตตนเองเป็นอย่างไร'"

|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต, หน้า 121

"ใคร ๆ ก็คิดว่าการอยู่อย่างมองไม่เห็นเป็นเรื่องน่ากลัว ใช่ ฉันจะไม่เถียงหรอก ฉันจำได้ว่ามันเคยทำให้ฉันอึดอัดใจเพียงใดหรือเสียใจแค่ไหน แต่หากนั่นทำให้ฉันได้เป็น มีและรู้สึกอย่างในเวลานี้ บางทีนั่นอาจคุ้มค่า เพราะทุกอย่างที่ฉันเป็น มี และรู้สึกอยู่ช่างวิเศษเหลือเกิน ถ้ามองเห็นฉันคงไม่รู้สึกว่าคุณค่าแห่งมิตรภาพยิ่งใหญ่ถึงเพียงนี้ ฉันคงไม่ได้รู้จักการไว้วางใจผู้อื่น ไม่รู้ว่ามีครอบครัวที่แสนวิเศษ ฉันอาจไม่ได้เรียนโรงเรียนมัธยมซึ่งฉันเคยเรียน อาจไม่ได้พบผู้ที่ฉันรัก ณ ที่นั้น บางคนพูดอย่าง ปลง ๆ ว่า "คนเราเลือกเกิดไม่ได้" ที่จริงแล้วจะมีใครรู้ ฉันอาจเลือกได้และได้เลือกแล้ว ทั้งหมดที่ฉันเป็นวันนี้ อาจเป็นสิ่งที่ฉันเลือกไว้แล้วด้วยตัวเอง ตั้งแต่ยังไม่เกิดด้วยซ้ำ บางขณะฉันเชื่อเช่นนั้นจริง ๆ"

|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต, หน้า 355

- ขณะที่ความพิการคือปัญหา/ความแตกต่าง ซึ่งหมายถึงการยอมรับว่าความพิการเป็นเงื่อนไขที่ทำให้คนพิการแตกต่างจากคนอื่น รวมถึงความพิการเป็นส่วนหนึ่งที่สร้างปัญหากับชีวิต ดังตัวอย่างต่อไปนี้

"คงเพราะฉันไม่เห็นความยิ่งใหญ่ของแสงสีเสียงกระมังที่ทำให้ไม่นึกตื่นเต้น ฉันไม่แน่ใจ ที่แน่ ๆ ความรู้สึกเฉย ๆ นี้ทำให้คิดว่าตัวเองไม่ค่อยเหมือนคนอื่น จะเป็นอย่างไร หากฉันตื่นเต้นไปกับวันลอยกระทง"

|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต, หน้า 313-314

"...ฉันต้องนำการบ้านกลับมาให้ทุกคนที่บ้านช่วยทำประจำ บางวิชาที่ฉันไม่เข้าใจก็ต้องขอร้องแกมบังคับให้พี่ช่วยหาวิธีสอน ทั้ง ๆ ที่พี่ก็ไม่ได้เข้าใจเรื่องที่ฉันเรียนดีไปกว่า ยังมีเอกสารพัดวิชาที่นำกลับมาให้ทุกคนอ่านให้ฟัง เมื่อฉันรู้สึกกดดันและนอนไม่พอ ทุกคนที่บ้านก็กังวลไปตาม ๆ กัน ฉันไม่มีโอกาสได้ดื่มด่ำความสุขแห่งอำนาจของลูกคนสุดท้อง หรือน้องสาวคนเดียวอย่างเวลานี้หรอก ฉันมีแต่เศร้า และเศร้า ฉันเป็นตัวปัญหาที่ทำให้คนทั้งบ้านต้องนอนดึก ฉันทำให้คนที่รักฉันและฉันรักเหนื่อยเกินไป นี่มันไม่สนุกเลยสักนิด ฉันเข้าใจครู เข้าใจเพื่อน เข้าใจทุกคน มีเพียงคนเดียวที่ฉันไม่เข้าใจ ตัวเอง ฉันไม่รู้ว่าฉันทนเห็นพวกเขาเหนื่อยยากอยู่ได้อย่างไร เหตุใดฉันต้องพยายามและเหตุใดปัญหายุ่งยาก ถึงคอยแต่จะวิ่งเข้ามาหาฉันตลอด ฉันเสียใจ บางทีเวลานั้น ฉันอาจเด็กเกินกว่าจะเข้าใจว่าทุกคนต่างมีปัญหาของตัวเอง"

|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต, หน้า 354

ในภาพรวมแม้ว่าเรื่องที่เล่าจะมีหลากหลายประเด็น แต่หากพิจารณาในรายละเอียดจะพบว่าวรรณกรรมเยาวชนแต่ละชื่อเรื่องนำเสนอถึงประเด็นหลักอย่างโดดเด่นแตกต่างกัน ทว่าก็เป็นไปอย่างสอดคล้องกับวาทกรรมความพิการที่วรรณกรรมแต่ละชื่อเรื่องเลือกใช้เป็นฐานในการประกอบสร้างความหมายความพิการและคนพิการ โดยวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* เรื่องที่เล่าจะเน้นไปที่อาการและการเข้ารับการรักษาอย่างโดดเด่น ขณะที่วรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต* จะเน้นไปที่การสนับสนุนและการที่สังคมควรจัดสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับการดำเนินชีวิตประจำวันให้แก่คนพิการ ลักษณะเช่นนี้เป็นไปได้ว่าส่วนหนึ่งน่าจะมาจากลักษณะความพิการที่แตกต่างกัน กล่าวคือวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* เป็นเรื่องเล่าของคนพิการทางสติปัญญาและการเรียนรู้ ขณะที่วรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต* เป็นเรื่องเล่าของคนพิการทางการมองเห็น ซึ่งจากลักษณะความพิการที่แตกต่างกัน มุมมองหรือทัศนะต่อความพิการจึงแตกต่างกัน เรื่องที่เล่าจึงแตกต่างกัน อีกทั้งยังพบว่าวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *ความสุขของเด็ก*

สมาธิสั้น เรื่องที่เล่าเกี่ยวกับการเข้ารับการรักษาเป็นไปในทิศทางบวกทั้งหมด ลักษณะเช่นนี้น่าจะสะท้อนโดยนัยว่าความพิการคือปัญหาที่ต้องขจัดหรือบำบัดรักษาให้หายหรือใกล้เคียงกับความเป็นปกติ

นอกจากนี้ยังพบว่าเรื่องที่เลือกมาเล่ามีความซับซ้อนแตกต่างกัน โดยวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* จะเป็นเรื่องที่เกี่ยวพันกับอาการ การบำบัดรักษา การสนับสนุนของครอบครัว รวมถึงเรื่องการเผชิญกับการกลั่นแกล้ง ขณะที่วรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต* เรื่องที่เล่าจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับสิ่งที่ผู้แต่งประสบพบเจอในชีวิตแต่ละวัน รวมถึงมุมมองความคิดต่อเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับตนเอง ลักษณะเช่นนี้ส่วนหนึ่งเป็นไปได้ว่าน่าจะเกี่ยวพันกับช่วงวัยที่แตกต่างกัน จึงทำให้เรื่องที่เล่าซับซ้อนต่างกัน โดยวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* ผู้แต่งเขียนเรื่องนี้เมื่อมีอายุได้เพียง 13 ปี จึงเป็นไปได้ที่เรื่องที่เล่าจะมีความเรียบง่าย เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นและมีศูนย์กลางที่ตนเองเป็นหลัก ขณะที่วรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต* ผู้แต่งเขียนเรื่องนี้เมื่อมีอายุมากกว่า โดยหากพิจารณาจากเรื่องราวในหนังสือก็น่าจะเป็นช่วงที่เรียนในระดับมหาวิทยาลัย เนื่องจากวันสุดท้ายที่เลือกมานำเสนอคือวันที่ไปซ้อมรับพระราชทานปริญญาบัตร ดังนั้นเรื่องที่เล่าจึงไม่ได้เป็นเพียงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น กับตนเองและนำเสนออย่างตรงไปตรงมาเท่านั้น แต่ผู้แต่งจะมีการสะท้อนมุมมองความคิดของตนเองต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างซับซ้อนมากกว่า

4.3.4 ตัวละคร

ตัวละครนับได้ว่ามีส่วนสำคัญอย่างมากต่อการเล่าเรื่องความพิการและคนพิการ เนื่องจากเป็นผู้ดำเนินเรื่องราวหรือบอกเล่าเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในวรรณกรรมเยาวชน โดยการวิเคราะห์ในส่วนของตัวละครนี้จะพิจารณาถึงการปรากฏของตัวละคร ประเภทความพิการของตัวละคร มิติของตัวละคร ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างตัวละครที่เป็นคนพิการและคนไม่พิการ และวิธีการสร้างตัวละครที่เป็นคนพิการ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

(1) <u>การปรากฏของตัวละคร</u>

การปรากฏของตัวละครจะพิจารณาการปรากฏของทั้งตัวละครที่เป็นคนพิการและคนไม่พิการ รวมถึงการพิจารณาลักษณะการปรากฏตัวว่าปรากฏในฐานะตัวละครหลักหรือตัวละครรอง และเป็นไปในลักษณะของตัวละครดีหรือตัวละครร้าย ซึ่งพบว่าการปรากฏของตัวละครมีทั้งตัวละครที่เป็นคนพิการและคนไม่พิการ โดยตัวละครที่เป็นคนพิการจะปรากฏในฐานะตัวละครหลัก ซึ่งก็คือตัวผู้แต่ง ขณะที่ตัวละครรองจะเป็นตัวละครที่ไม่ใช่คนพิการ โดยปรากฏทั้งในลักษณะของตัวละครดีที่ยอมรับความแตกต่าง และตัวละครร้ายที่ไม่ยอมรับความแตกต่าง

ทั้งนี้ตัวละครที่เป็นคนพิการหรือผู้แต่งที่ปรากฏในฐานะตัวละครหลักพบในวรรณกรรมเยาวชนทั้งสองเรื่อง ได้แก่ ตัวละครหลักที่เป็นเด็กสมาธิสั้นในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง

ความสุขของเด็กสมาธิสั้น และตัวละครหลักที่เป็นคนตาบอดในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต* ขณะที่ตัวละครที่ไม่ใช่คนพิการที่ปรากฏในฐานะตัวละครรองพบทั้งในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* และวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต* ได้แก่ พ่อแม่และบุคคลในครอบครัว อาจารย์ เพื่อน คนแปลกหน้า ทั้งนี้ตัวละครที่ไม่ใช่คนพิการมีทั้งตัวละครดีและตัวละครร้าย โดยตัวละครดีคือตัวละครที่คอยให้การสนับสนุน ช่วยเหลือ และเอาใจใส่ให้ความรักต่อตัวละครหลักที่เป็นคนพิการ ได้แก่ พ่อแม่ และเพื่อนบางคน ในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* และบุคคลในครอบครัว อาจารย์ เพื่อน และคนแปลกหน้าอย่างลุงขายผลไม้และคนที่พบเจอบนรถไฟฟ้า ในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต* ส่วนตัวละครร้ายคือตัวละครที่ไม่ยอมรับความแตกต่าง ตั้งคำถามหรือสงสัยต่อความพิการ หรือคอยกลั่นแกล้งคนพิการ ได้แก่ เพื่อนบางคนที่คอยกลั่นแกล้งคนพิการ ในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* รวมถึงเด็กและผู้หญิงที่ผู้แต่งพบเจอตรงบันไดทางสถานีรถ BRT ในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต*

(2) <u>ประเภทความพิการของตัวละคร</u>

สำหรับประเภทของความพิการจะพิจารณาถึงลักษณะความพิการของตัวละครในเรื่องเล่า โดยพบว่าประเภทความพิการของตัวละครมี 2 ลักษณะ คือความพิการทางด้านสติปัญญาหรือการเรียนรู้ ได้แก่ เด็กสมาธิสั้นในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* และความพิการทางร่างกาย นั่นคือความพิการทางการมองเห็นและเป็นความพิการแต่แรกเกิดจากการเป็นมะเร็งที่จอดประสาทตาหลังจากเกิดได้ไม่กี่เดือน ที่พบในววรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต*

(3) <u>มิติของตัวละคร</u>

มิติของตัวละครจะพิจารณาลักษณะการปรากฏของตัวละครที่เป็นคนพิการ ซึ่งพบว่าตัวละครหลักที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนทั้งสองเรื่องเป็นตัวละครที่มีลักษณะกลม (round character) หรือหลายมิติ โดยมีความซับซ้อนสมจริง มีอารมณ์และพฤติกรรมหลากหลาย พัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ ดูมีชีวิตชีวา

จากข้อมูลข้างต้นที่พบว่าตัวละครในวรรณกรรมเยาวชนทั้งสองเรื่องเป็นตัวละครในลักษณะกลม ที่ตัวละครมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้ตามแต่เหตุการณ์และสภาวะแวดล้อม สะท้อนให้เห็นถึงการปรากฏของคนพิการที่มีลักษณะสมจริง นั่นคือในมุมหนึ่งคนพิการจะมองว่าตนเองไม่มีความแตกต่างเป็นคนปกติ แต่บางครั้งก็มองว่าตนเองมีความแตกต่าง และความแตกต่างนี้ก็สร้างปัญหาหรือบางครั้งก็มั่นใจในตนเอง บางครั้งก็สับสนในตนเอง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“กลับจากหาหมอ ผมเพิ่งรู้สึกตัวว่า ผมดีใจมากครับ ดีใจที่วันนี้มีสัญญาณให้เห็นว่าผมดีขึ้น ลดยาที่กินได้ และถ้าผมจัดการกับตัวเองได้แบบนี้ไปเรื่อย ๆ ก็แปลว่าผมน่าจะไม่ต้องกินยาเลย

ในวันข้างหน้า แต่ระหว่างที่ดีใจอยู่นั้นผมกลับกังวลครับ ถ้าผมลดยาแล้วทุกอย่างแย่ลงล่ะ เกิดผมวุ่นวายในห้องเรียน จัดการตัวเองเรื่องอารมณ์กับความรับผิดชอบไม่ได้ ทำให้เพื่อนรำคาญอีก ผมจะทำยังไง"

ความสุขของเด็กสมาธิสั้น, หน้า 171, 173

"วันนี้นับเป็นโอกาสดีที่จะลองพิสูจน์ ฉันเลือกไปเรียนวิชานอกคณะคนเดียว และตั้งใจว่าจะไปยืมหนังสือที่ห้องสมุดโดยไม่บอกเพื่อน บางทีฉันอาจไปกินข้าวคนเดียวก่อนไปเรียนต่อตอนบ่าย ใช่ แม้แต่การเดินไปสั่งข้าวมานั่งกินคนเดียวฉันก็ไม่เคยทำ เพียงแค่คิดก็รู้สึกตื่นเต้นและทำให้วันนี้ดูน่าสนใจเป็นพิเศษ แน่นอนว่าฉันกลัวจะมีคนช่วยเหลือฉันหรือไม่ คนอื่นจะคิดอย่างไรหากเห็นฉันเดินอยู่คนเดียว แต่หากอยากเป็นอิสระจากความกลัว ฉันควรทดลองดูสักครั้ง"

|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต, หน้า 354

(4) <u>ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างตัวละครที่เป็นคนพิการและคนไม่พิการ</u>

ความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่พิจารณาถึงความเท่าเทียมระหว่างคนพิการและคนไม่พิการพบว่าเป็นไปอย่างไม่เท่าเทียม โดยความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครที่เป็นคนพิการและคนไม่พิการเป็นไปในลักษณะของผู้รับการช่วยเหลือและผู้ที่ให้การช่วยเหลือเป็นหลัก ดังตัวอย่างต่อไปนี้

"นอกจากนี้ แม่ยังพาผมไปทะเลทุกสัปดาห์ เพื่อให้ผมเดินเล่นบนทราย แม่ใช้วิธีต่าง ๆ ให้ผมนั่งตักแม่แล้วค่อย ๆ ขยับจนนั่งบนทราย แม่ฝังของเล่นไว้ แล้วให้ผมขุดทรายเพื่อหาของนั้น ให้ผมเหยียบเท้าแม่แล้วไปบนทรายด้วยกัน

ผ่านไปหลายเดือน ในที่สุดผมก็เดินเล่นบนพื้นทรายได้"

ความสุขของเด็กสมาธิสั้น, หน้า 27, 29

"เมื่อแม่ของผมได้อ่านข้อมูลเรื่องอาหารนี้และรู้ว่าการดื่มนมวัวอาจทำให้มีอาการสมาธิสั้นมากขึ้น แม่จึงให้ผมดื่มนมถั่วเหลืองแทนนมวัวอยู่นาน ๒-๓ ปี ทีเดียวครับ แล้วซื้อมันฝรั่งที่ไม่มีกลูเตนให้ผมกิน ทั้งที่แพงกว่ามันฝรั่งทั่วไปมาก"

ความสุขของเด็กสมาธิสั้น, หน้า 41

"ฉันจึงเริ่มดูการ์ตูนจากโทรทัศน์และรบเร้าให้ผู้อื่นอ่านการ์ตูนให้ฟังด้วย เจ๊กของฉันจึงอ่านการ์ตูนเรื่องโดราเอม่อนให้ฟังเป็นครั้งคราว"

|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต, หน้า 85

"...ฉันต้องนำการบ้านกลับมาให้ทุกคนที่บ้านช่วยทำประจำ บางวิชาที่ฉันไม่เข้าใจก็ต้องขอร้องแกมบังคับให้พี่ช่วยหาวิธีสอน ทั้ง ๆ ที่พี่ก็ไม่ได้เข้าใจเรื่องที่ฉันเรียนดีไปกว่า ยังมีเอกสารพัดวิชาที่นำกลับมาให้ทุกคนอ่านให้ฟัง เมื่อฉันรู้สึกกดดันและนอนไม่พอ ทุกคนที่บ้านก็กังวลไปตาม ๆ กัน ฉันไม่มีโอกาสได้ดื่มด่ำความสุขแห่งอำนาจของลูกคนสุดท้อง หรือน้องสาวคนเดียวอย่างเวลานี้หรอก ฉันมีแต่เศร้า และเศร้า ฉันเป็นตัวปัญหาที่ทำให้คนทั้งบ้านต้องนอนดึก ฉันทำให้คนที่รักฉันและฉันรักเหนื่อยเกินไป นี่มันไม่สนุกเลยสักนิด ฉันเข้าใจครู เข้าใจเพื่อน เข้าใจทุกคน มีเพียงคนเดียวที่ฉันไม่เข้าใจ ตัวเอง ฉันไม่รู้ว่าฉันทนเห็นพวกเขาเหนื่อยยากอยู่ได้อย่างไร เหตุใดฉันต้องพยายามและเหตุใดปัญหายุ่งยากถึงคอยแต่จะวิ่งเข้ามาหาฉันตลอด ฉันเสียใจ บางทีเวลานั้น ฉันอาจเด็กเกินกว่าจะเข้าใจว่าทุกคนต่างมีปัญหาของตัวเอง"

|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต, หน้า 354

แม้ว่าโดยรวมความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างคนพิการและคนไม่พิการจะเป็นไปในลักษณะของผู้รับการช่วยเหลือและผู้ที่ให้การช่วยเหลือเป็นหลัก แต่บางครั้งก็จะเห็นถึงน้ำเสียงของคนพิการที่ต่อรองต่อการให้การช่วยเหลือนั้นว่าเป็นการอาสาเข้ามาช่วยเหลือของคนไม่พิการเอง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

"ขึ้นรถแล้ว ฉันก็ออกจะประหม่าอยู่พอควร เมื่อนึกขึ้นมาว่าฉันไม่รู้จักใครบนรถเลย ขณะกังวลว่าจะทราบได้อย่างไรว่ารถไปถึงคณะที่ฉันต้องการแล้ว พี่สองคนที่ฉันไม่รู้จักอาสาช่วยเหลือฉันจึงคลายกังวลไปได้มาก"

|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต, หน้า 154

"...เมื่อวานฉันโพสต์ขอความช่วยเหลือในกลุ่มเฟซบุ๊คที่สร้างขึ้นเพื่อให้ผู้ดวงตาพิการโพสต์รูปที่ต้องการคำอธิบาย หรือเอกสารที่ต้องการให้ช่วยอ่าน จะมีอาสาสมัครช่วยอธิบายและช่วยอ่านให้ฟัง

กลุ่มนั้นชื่อ 'ช่วยอ่านหน่อยนะ'

....

เมื่อโพสต์ข้อความ ฉันยังนึกหวั่น จะมีผู้ยอมช่วยเหลือถึงแปดคนจริง ๆ หรือ สิบหน้าจะเยอะไปหรือไม่ จะรบกวนเกินไปหรือเปล่า คำถามอีกมากเวียนวนในสมอง ทว่าฉันได้รู้คำตอบภายในเวลาไม่นาน มีหลายคนอาสาจะช่วยและพิมพ์ให้ทันที"

|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต, หน้า 285

(5) <u>วิธีการสร้างตัวละครที่เป็นคนพิการ</u>

สำหรับวิธีการสร้างตัวละครที่เป็นพิการจะพิจารณามิติของกระบวนการผลิตที่นำไปสู่ความหมายที่ต้องการ ซึ่งพบว่าวิธีการสร้างตัวละครที่โดดเด่นที่สุดคือการสร้างตัวละครผ่านผู้เล่าเรื่อง อีกทั้งยังพบวิธีการสร้างตัวละครในลักษณะอื่นบ้าง แต่ก็ปรากฏไม่บ่อยนัก ได้แก่ การใช้บทพูดหรือบทสนทนา การกระทำภายใน และการสะท้อนมุมมองความคิดตัวละคร ดังรายละเอียดต่อไปนี้

- การสร้างตัวละครผ่านผู้เล่าเรื่อง คือการให้ผู้เล่าเรื่องพรรณนาคุณลักษณะของตัวละครให้ผู้อ่านหรือผู้ชมรับทราบ โดยพบทั้งในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* และวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต*

ทั้งนี้ในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* พบว่าผู้แต่งสร้างตัวละครโดยมีการพรรณนาหรือบรรยายคุณลักษณะของตัวละครจนทำให้สามารถจินตนาการได้ถึงบุคลิกและลักษณะนิสัยของตัวละคร ซึ่งนำเสนอให้เห็นว่าเด็กพิการคือเด็กคนหนึ่ง มีหลากหลายอารมณ์ทั้งดีใจ เสียใจ ผิดหวัง และมีความรับผิดชอบไม่ต่างจากเด็กทั่วไป แม้ว่าจะเข้าใจและยอมรับต่อความพิการ รู้ว่าคุณลักษณะบางอย่างของตนแตกต่างจากเด็กคนอื่น แต่ก็ดำเนินชีวิต ทำทุกอย่างได้เหมือนเด็กคนอื่น มีดีในแบบของตัวเอง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“เมื่อโตขึ้นผมเริ่มควบคุมตัวเองได้ดีขึ้น แต่ก็ยังมีบางครั้งที่ยังหลุด ๆ ไป แล้วก็จะมีบางวันที่ผมหงุดหงิดง่ายกว่าปกติ เห็นอะไรก็โมโห ระเบิดอารมณ์ใส่ตลอดเวลา ทุกอย่างดูผิดที่ผิดทางไปหมดสำหรับผม แต่ก็พยายามแก้โดยนั่งนิ่ง ๆ กินขนม อ่านหนังสือ หรือคิดอะไรไปเรื่อยเปื่อย ถ้าเป็นหนักมาก ๆ หนักจนถึงระดับอยากทำลายข้าวของ เอะอะโวยวาย อยากร้องไห้ ซึ่งอาจเกิดเพราะความเครียด ถูกกดดันเพราะผิดหวัง

เรื่องนี้ไม่เฉพาะเด็กสมาธิสั้นเท่านั้นนะครับ เด็กทั่วไปก็มีได้ แต่เด็กสมาธิสั้นจะจัดการอารมณ์เหล่านี้ได้ยากและ ไม่มีประสิทธิภาพเท่าเด็กปกติ จึงแสดงออกลักษณะก้าวร้าว หรือร้องไห้อย่างไม่มีเหตุผลแทน

ผมก็เคยเจอเหตุการณ์แบบนี้ครับ ผมเลือกวิธีระบายด้วยการเล่าให้พ่อแม่ฟัง และแม่ก็รับฟังปลอบใจ พูดให้กำลังใจ ผมจะรู้สึกดีขึ้น กลับมีสติมากขึ้นครับ”

ความสุขของเด็กสมาธิสั้น, หน้า 23-24

“‘เป็นเด็กสมาธิสั้นมีความรู้สึกยังไงเหรอ’ ผมเคยถูกถามด้วยคำถามทำนองนี้มาบ้าง ซึ่งยังนับว่าเป็นสิ่งที่ดี เพราะแปลว่าคนถามนั้นยังใส่ใจความรู้สึกของผมอยู่บ้าง

เด็กสมาธิสั้นคนอื่นหลายคนไม่เคยแม้แต่จะได้รับความสนใจ ความเข้าอกเข้าใจจากคนรอบข้าง ถึงอาการ หรือความรู้สึก บางคนถึงขั้นเหมารวมเรียกอาการต่าง ๆ ของพวกเราว่า ‘เอ๋อ’

‘ปัญญาอ่อน’ ‘ไม่สมประกอบ’ ซึ่งคนพูดคงไม่ได้นึกถึงความรู้สึกของพ่อแม่พวกเรา หรือแม้แต่ความรู้สึกของพวกเราเอง

ไม่ว่าพวกเรามีลักษณะ ท่าทาง กิริยา และแสดงออกต่างจากคนปกติแค่ไหน อย่าลืมนะครับว่า พวกเราก็เป็นเพียงเด็กคนหนึ่ง มีความรู้สึกนึกคิดเหมือนเด็กทั่วไป แม้ดูเหมือนว่าเราไม่รับรู้ แต่ไม่ได้หมายความว่า ไม่เข้าใจที่คนพูดหรือแสดงออกต่อพวกเราเลยนะครับ”

ความสุขของเด็กสมาธิสั้น, หน้า 31-32

“ผมเอาแต่เล่นกับเพื่อน คุยกับเพื่อน รีบไปโรงเรียนแต่เช้าเพื่อเล่นเกมกับเพื่อน แม้ผมจะไม่ได้เล่นเกมในเวลาเรียน แต่ขณะที่ครูสอน ใจผมก็คิดแต่เกมที่เพิ่งเล่น หรือไม่ก็เอากระดาษมาเขียนวางแผนเกมที่ผมจะเล่นตอนพัก ผลก็คือจำไม่ได้ว่าครูสั่งงานอะไรบ้าง จดงานในห้องไม่ทัน มีครั้งหนึ่งผมเล่นกับเพื่อนติดพันจนถึงกับไม่ได้กินข้าวกลางวันทีเดียว บังเอิญ แม่ละเอียดมาก แม่เห็นว่าผมไม่ได้ใช้เงินประจำวันเลย จึงซักผม จนผมต้องสาภาพ แม่ทำโทษยึดโทรศัพท์และให้ผมสัญญาว่าจะไม่อดข้าวอีก ผมรู้สึกผิดจึงไม่เคยอดข้าวกลางวันอีกเลย แต่เรื่องงานผมก็ยังจัดการตัวเองไม่ได้อยู่ดี

จนกระทั่งก่อนสอบปลายภาค ครูแต่ละวิชาส่งรายชื่อตามงาน แน่นอนครับมีชื่อผมอยู่เกือบทุกวิชา ผมรู้ว่าแม่เสียใจ เพราะที่ผ่านมา เวลาแม่ถาม ผมก็บอกว่าทำงานเสร็จและส่งแล้วตลอด แต่แม่ก็ยังคงช่วยผมเตรียมแบบฝึกหัดทบทวนบทเรียน เพื่อให้ผมมีเวลาไปทำงานที่ค้าง แม้ผลสอบภาคเรียนแรกของผมไม่เลวร้ายอย่างที่คิด แต่ก็ไม่ได้ดีอย่างที่ผมตั้งใจไว้เลย ผมเสียใจมากถึงกับนอนร้องไห้ แม่กับพ่อก็ไม่ได้ตำหนิผม แม่กลับบอกผมว่า แม่พอใจเกรดที่ผมได้ แต่แม่รู้ว่าผมทำได้ดีกว่านี้”

ความสุขของเด็กสมาธิสั้น, หน้า 72-73

ขณะที่ในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *จนกว่าเด็กปิดตาจะโต* พบว่าผู้แต่งสร้างตัวละครโดยมีการพรรณนาหรือบรรยายคุณลักษณะของตัวละครจนทำให้สามารถจินตนาการได้ถึงบุคลิกและลักษณะนิสัยของตัวละคร ซึ่งนำเสนอให้เห็นว่าตัวละครหรือในที่นี้คือผู้แต่งมองว่าความพิการมิใช่อุปสรรคสำคัญในชีวิต บ่อยครั้งที่ความพิการช่วยให้ได้พบมิตรภาพ ผู้คนที่คอยเคียงข้าง หรือสิ่งดี ๆ ที่เข้ามาในชีวิตและแม้ต้องเผชิญเหตุการณ์ร้ายใด ๆ นั่นคือบททดสอบหนึ่งของชีวิต ขณะเดียวกันการพรรณนาคุณลักษณะนี้ยังทำให้เห็นถึงบุคลิกและลักษณะนิสัยของตัวละครที่หลากหลายทั้งสุข ทุกข์ เศร้า เข้มแข็งหรืออ่อนแอในบางสถานการณ์ มั่นใจหรือไม่มั่นใจในตัวเอง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“ด้วยเหตุที่ระลึกไว้ในใจดังนี้เสมอ ฉันจึงพยายามอดทนกระทั่งผ่านเหตุการณ์ร้าย ๆ ที่ฉันไม่อยากประสบ บางเรื่องก็เป็นเพียงเรื่องเล็ก ๆ แต่ดูหนักหนาสำหรับฉันในขณะนั้น เพราะเมื่อเรารู้สึกแย่เสียแล้ว สิ่งใด ๆ ก็ล้วนดูแย่เหมือนกันหมด แต่เมื่อเราข้ามผ่านช่วงเวลาเหล่านั้นไปได้ เราจะได้

สัมผัสความรู้สึกอันแสนวิเศษ เพราะเหตุการณ์ร้าย ๆ ที่เราไม่อยากประสบ เป็นเสมือนบททดสอบแห่งชีวิตที่ทุกคนไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ เรื่องสำคัญเรื่องหนึ่งที่เราจะเป็นต้องรู้แต่มักจะหลงลืมไปในขณะนั้น คือ เราเลือกได้ว่าจะทำแบบทดสอบนั้นต่อไปหรือไม่ จะตอบโจทย์ชีวิตอย่างไร ด้วยวิธีใด"

|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต, หน้า 84

"หากมีความจริงใดที่ไม่น่ารับรู้ สิ่งนั้นคงเป็นความจริงที่ทำให้มนุษย์ไม่รัก เพราะภายใต้พลังงานแห่งความรัก มนุษย์เห็นสิ่งสวยงามได้ทั้งหมด เห็นทุกสิ่งที่ปรารถนาจะเห็น แต่หากปราศจากความรักเมื่อใด สิ่งสวยงามใด ๆ ในโลกก็ล้วนเป็นเพียงความงามอันแข็งกระด้าง ดังนั้น หากพบความจริงชนิดนี้ ก็ควรเลี่ยงเสียให้พ้น สำหรับฉัน นับว่ามีโอกาสวิเศษอย่างหนึ่ง ที่ทำเป็นไม่เข้าใจหรือไม่รับรู้ความจริงชนิดนี้ได้ง่าย หรือบางทีก็มิได้รับรู้จริง ๆ นั่นแหละ ส่วนใครที่บังเอิญพบเห็นความจริงชนิดนี้เข้า คงต้องอาศัยความพยายามพอควรเพื่อมองผ่านความจริงนั้นไป เมื่อพยายามจนสำเร็จ สิ่งที่รออยู่คือความสุขและความสวยงามแท้จริงของโลก เพราะภายใต้พลังแห่งความรู้สึกดี ความจริงที่ทำให้คนไม่รักกันย่อมอยู่ได้ไม่นาน มันไม่ง่ายหรอก ฉันรู้ นั่นทำให้หลายครั้งฉันรู้สึกโชคดีที่บังเอิญปิดตาอยู่ จริง ๆ นะ"

|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต, หน้า 99

"ฉันคงไม่อาจรับรู้ความคิดหรือความรู้สึกของผู้อื่นได้ หากยังทำอะไรอย่างรีบร้อน นึก ๆ ดู ฉันเองก็เป็นคนใจร้อนไม่น้อยเลย อาจเพราะมักคิดว่าเวลาไม่พอ ความคิดเช่นนี้ทำให้ฉันให้เวลาแก่ผู้อื่นน้อยลงไปด้วย กระทั่งไม่ได้ใส่ใจความคิด ความรู้สึกของผู้อื่น ทั้งที่ตระหนักชัดว่าเป็นสิ่งสำคัญซึ่งไม่ควรลืม"

|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต, หน้า 184

"'สูงสุดสู่สามัญ' เคยมีผู้บอกฉันไว้เช่นนั้น คงเป็นเรื่องจริงแท้ เมื่อเราได้เรียนรู้เหตุการณ์ต่าง ๆ กระทั่งเข้าใจและยอมรับ เรื่องที่เคยกังวลก็ไม่ทำให้ขุ่นข้องหมองใจอีก เราอาจได้ตระหนักชัดว่าความสุขมิได้อยู่ไกลตัวเลย กาลเวลาจะค่อย ๆ สอนเรา ฉันเชื่อเช่นนั้น หวังแต่ว่าฉันจะเข้มแข็งจากภายใน มิใช่เป็นเพียงพลาสติกกรอบเปราะที่อาจแตก แม้ถูกกระแทกเพียงครั้งเดียว"

|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต, หน้า 198-199

“ฝนตกลงมาอีกครั้งและเริ่มจะหนักขึ้นเรื่อย ๆ ร่มซึ่งฉันไม่รู้สีถูกกางบังสายฝนมือข้างหนึ่งยังกุมมือฉันไว้แน่น ฉันเดินอยู่ที่เดิมเหมือนสี่ปีก่อน ทว่า รู้สึกเหมือนเดินทางมาแสนไกลผ่านทะเลความเศร้า ภูเขาความกลัว สวนดอกไม้ ความขี้เกียจ มรสุมความไม่เข้าใจ ฉันยังปิดตา แต่กระแสอบอุ่นแห่งชีวิตก็บอกให้รู้ หลายคนคอยเคียงข้างฉันตลอดมา และพร้อมเดินทางไปกับฉัน จะที่ไหนก็ตาม แม้หลับตา พวกเขาก็ทำให้รู้ โลกดวงนี้กว้างใหญ่ กว้างใหญ่มากจริง ๆ”

|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต, หน้า 356

- การสร้างตัวละครผ่านบทพูดหรือบทสนทนา คือการใช้บทพูดหรือบทสนทนาเพื่อเปิดเผยตัวตนของตัวละคร นั่นคือการทำให้รู้จักตัวละครผ่านสิ่งที่เขาพูด โดยพบเฉพาะในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง |*จนกว่า* |*เด็กปิดตา* |จะโต ซึ่งนำเสนอให้เห็นว่าแม้จะเป็นคนพิการทางการมองเห็นเหมือนกัน แต่มุมมองความคิดต่อเรื่องราวต่าง ๆ ก็อาจจะแตกต่างกันได้ นั่นคือแม้จะเป็นคนพิการเหมือนกันก็ไม่จำเป็นต้องคิดเหมือนกัน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“เมื่อปีก่อน มีโอกาสสนทนากับพี่คนหนึ่ง เขาเพิ่งมองไม่เห็นภายหลัง เพราะประสบอุบัติเหตุ หรืออะไรก็ไม่แน่ใจ “น้องมองไม่เห็นตั้งแต่กำเนิดหรือ” เขาถาม

“ใช่” ฉันตอบ

เขาพูดต่อไปว่า “จริง ๆ แล้วมองไม่เห็นก็ดีเหมือนกัน จะได้ไม่ต้องเห็นอะไรที่แย่ๆ”

‘สิ่งที่แย่ ๆ มีมากขนาดนั้นเลยหรือ’ แอบเถียงในใจว่าสิ่งที่น่ามองก็คงจะมีอีกมาก

“อะไรบ้างที่แย่ ๆ” ฉันถามกลับ

เขาจึงยกตัวอย่างต่อไป “บางคนพูดด้วยดี แต่สายตาที่มองมากลับแฝงความหมายอีกอย่างที่เป็นด้านลบ”

ฟังแล้วออกจะงง ๆ คิดอยู่ในใจว่า เช่นนั้น มิใช่จะยิ่งถูกหลอกง่ายหรอกหรือ หลงเชื่อว่าอีกฝ่ายปรารถนาดี แท้จริงอาจมีจุดประสงค์ร้ายแอบแฝงอยู่

กลับมาคิดว่าสิ่งไหนจะดีกว่ากัน ระหว่างมองเห็นความจริงแล้วทำให้รู้สึกแย่ กับไม่รับรู้บางสิ่งบางอย่างแล้วทำให้รู้สึกดี ดูเผิน ๆ เป็นคำถามง่าย ๆ แต่เอาเข้าจริงกลับมิได้เป็นเช่นนั้น ...”

|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต, หน้า 96-97

- การสร้างตัวละครผ่านการกระทำภายใน คือการใช้การกระทำภายในของมนุษย์มาสร้างตัวละคร เช่น ความลับ ความคิด จินตนาการ ความฝัน ความปรารถนา ความทรงจำ ความกลัว โดยพบเฉพาะในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต* ซึ่งเป็นการนำเสนอถึงการคิดคำนึงในใจหรือการพูดคุยกับเสียงในตัวเอง เพื่อหาเหตุผลแก้ต่างต่อการกระทำของตนเองที่เป็นสิ่งที่พบเห็นได้เป็นปกติกับทุกคน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“‘วันนี้ฉันทำอะไรไร้สาระเหลือเกิน มัวแต่เล่นคอมพิวเตอร์เพลินไป ไม่ได้ทำอะไรเป็นประโยชน์เลย การบ้านที่ค้างก็ไม่คืบหน้าไปไหน ความคิดใหม่ ๆ อันเป็นประโยชน์ก็ยังไม่มี ที่จริงฉันไม่พยายามจะคิดด้วยซ้ำ ชักเหลวไหลขึ้นทุกที’ เสียงหนึ่งในใจเอ่ยตำหนิ

ขณะกำลังสั่งสอนตัวเองอยู่นั้น ก็ได้ยินเสียงแก้ตัวว่า ‘ก็คิดหนักมามากแล้ว ทำการบ้านมาเยอะแล้ว สมควรให้เวลาแก่ตัวเองได้ทำอะไรที่อยากทำเสียบ้าง ผ่อนคลายบ้าง มิฉะนั้นก็จะเคร่งเครียดอยู่ตลอดเวลา เช่นนี้จะว่าการทำเรื่องไร้สาระไม่มีประโยชน์ได้อย่างไร’

อีกใจหนึ่งก็ค้านอีก ‘นั่นมันเป็นเหตุผลของคนขี้เกียจต่างหาก’

สองเสียงตีกันอึงอยู่ในสมองเช่นนี้ จนฉันเองก็นึกขันพลันคิดว่า ‘เสียเวลา ไร้สาระ’ หรือว่าการฟังเสียงตัวเองทะเลาะกันนี้ก็เป็นเรื่องไร้สาระด้วย นี่ฉันกำลังใช้เกณฑ์อะไรมาตัดสินว่าเรื่องใดมีสาระหรือไม่ และเกณฑ์นั้นถูกหรือผิด ยังไม่ได้คำตอบและยิ่งสับสนกว่าเดิม”

|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต, หน้า 202

- การสร้างตัวละครผ่านการสะท้อนมุมมองความคิดตัวละคร คือการเปิดพื้นที่ให้ตัวละครได้นำเสนอมุมมองความคิดของตนเองต่อเรื่องราวต่าง ๆ โดยพบเฉพาะในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต* ที่ตอนท้ายของทุกบทที่นำเสนอ จะมีส่วนที่เรียกว่า “ประโยคคิดเอง” ซึ่งเป็นการขมวดมุมมองความคิดของตัวละครหรือในที่นี้คือผู้แต่งต่อชีวิตหรือเรื่องราวที่เกิดขึ้นกับตนเองที่อาจจะเกินไปกว่าหรือไม่เกี่ยวข้องโดยตรงกับเนื้อหาที่กล่าวถึงในแต่ละบท และบางครั้งดูจะนำเสนอโดยนัยให้เห็นถึงมุมมองต่อความพิการ เช่น ความแตกต่างทางร่างกายไม่ได้ทำให้มองไม่เห็นความรักของผู้คนรอบตัว การให้ค่ากับสิ่งที่ตนเองมี ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“‘ฉันไม่รู้จักความมืด หรือแสงสว่าง
ทว่า เห็นดวงดาวความรัก
โคจรไปในดวงใจจักรวาลเสมอ’”

|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต, หน้า 166

“‘สิ่งที่เราไม่มีนั้นมีอยู่มาก
ทว่าเพียงสิ่งที่เรามีอยู่ก็มากพอ’”

|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต, หน้า 205

“‘สิ่งที่มหัศจรรย์ที่สุดในชีวิตคือ
การตระหนักว่า เรามีชีวิตที่มหัศจรรย์’”

|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต, หน้า 252

“‘ความสมบูรณ์มีอยู่จริงในความเชื่อ’

|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต, หน้า 329

“‘เราต่างก็เป็นความสมบูรณ์แห่งจักรวาล’”

|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต, หน้า 338

สำหรับภาพรวมในส่วนของตัวละครพบข้อสังเกตที่น่าสนใจคือตัวละครหลักที่เป็นคนพิการที่ปรากฏในเรื่องราวก็คือตัวผู้แต่ง ลักษณะเช่นนี้สะท้อนถึงการที่วรรณกรรมเยาวชนเหล่านี้วางคนพิการเป็นศูนย์กลางของเรื่อง และเป็นการบอกเล่าเรื่องราวความพิการจากมุมของคนพิการด้วยตนเอง เพื่อสื่อสารโดยตรงไปยังคนไม่พิการ อีกทั้งการปรากฏของตัวละครรองที่พบว่ามีทั้งตัวละครดีที่สนับสนุนช่วยเหลือคนพิการ และตัวละครร้ายที่ตั้งคำถามหรือสงสัย ไม่ยอมรับต่อความพิการนั้นดูเหมือนจะสะท้อนบริบทจริงของสังคมที่คนในสังคมส่วนหนึ่งมีความเข้าใจต่อความพิการและคนพิการขณะเดียวกันก็เป็นไปได้ที่คนพิการต้องเผชิญกับความท้าทายต่าง ๆ ในชีวิตจากผู้ที่ไม่ยอมรับต่อความพิการ โดยตัวละครร้ายนี้คือหนึ่งในบททดสอบการใช้ชีวิตของคนพิการว่าแตกต่างหรือใกล้เคียงกับความเป็นปกติได้มากน้อยเพียงใด ขณะที่มิติของตัวละครที่พบว่าเป็นตัวละครหลายมิติหรือแบบกลมที่มีความซับซ้อนก็น่าสนใจอย่างมาก เนื่องจากทำให้การสื่อสารเรื่องความพิการและคนพิการดูมีความสมจริงอย่างมาก เป็นการสื่อสารที่ทำให้เห็นว่าเรื่องราวที่นำเสนอเป็นเรื่องจริง ชีวิตจริงของคนพิการ ซึ่งจะช่วยสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับความพิการและคนพิการ

นอกจากนี้ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างตัวละครที่เป็นคนพิการและคนไม่พิการที่เป็นไปในลักษณะของผู้รับการช่วยเหลือและผู้ที่ให้การช่วยเหลือเป็นหลัก ส่วนหนึ่งน่าจะเป็นเพราะตัวละครที่ไม่ใช่คนพิการที่ปรากฏในเรื่องเป็นตัวละครที่มีความเกี่ยวข้องใกล้ชิดหรืออยู่รายล้อมรอบตัวคนพิการ เช่น บุคคลในครอบครัว เพื่อน จึงทำให้การปฏิบัติต่อคนพิการเป็นไปในเชิงสนับสนุนหรือเชิงบวกเป็นหลัก อีกทั้งการปฏิบัติต่อคนพิการของบุคคลเหล่านี้มักจะสัมพันธ์กับบทบาทหน้าที่ของบุคคล

นั้นต่อคนพิการ เช่น บุคคลในครอบครัวโดยเฉพาะอย่างยิ่งแม่ ความสัมพันธ์ก็จะเป็นไปตามบทบาทหน้าที่ของแม่ต่อลูก ที่แม่ต้องให้ความรักความเอาใจใส่ ดูแล สนับสนุนในทุกด้าน ด้านวิธีการสร้างตัวละครที่พบว่าการสร้างตัวละครผ่านผู้เล่าเรื่องมีความโดดเด่นอย่างมากน่าจะเป็นเพราะเรื่องเล่าเหล่านี้เป็นเรื่องราวชีวิตของคนพิการที่บอกเล่าโดยคนพิการเอง และเมื่อตัวละครที่เป็นคนพิการก็คือบุคคลเดียวกันกับผู้แต่ง ดังนั้นจึงเป็นไปได้ที่ผู้แต่งจะใช้วิธีการพรรณนาเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับตนเองและมุมมองของตนเองต่อเรื่องราวเหล่านั้น เพื่อเผยให้เห็นถึงตัวตนและมุมมองความคิดของตนเองต่อความพิการและคนพิการได้อย่างเด่นชัดที่สุด

4.3.5 ฉาก

ฉากจะพิจารณาถึงเวลา สถานที่ และสภาพแวดล้อมที่เหตุการณ์ของเรื่องเล่าหรือการกระทำเกิดขึ้น ซึ่งในที่นี้จะพิจารณาถึงลักษณะและหน้าที่ของฉาก ดังรายละเอียดต่อไปนี้

(1) <u>ลักษณะของฉาก</u>

สำหรับลักษณะของฉากที่กล่าวถึงในเรื่องพบว่ามีทั้งฉากที่เป็นพื้นที่บ้านและพื้นที่นอกบ้านหรือพื้นที่สาธารณะ โดยพื้นที่บ้านพบทั้งในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* และวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต* เช่นเดียวกับพื้นที่สาธารณะที่พบในวรรณกรรมเยาวชนทั้ง 2 ชื่อเรื่อง โดยพื้นที่นอกบ้านหรือสาธารณะในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* ได้แก่ ทะเล โรงเรียน ค่ายหรือคอกม้า และโรงพยาบาล ขณะที่ในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต* ได้แก่ พิพิธภัณฑ์ มหาวิทยาลัย รถไฟฟ้า

(2) <u>หน้าที่ของฉาก</u>

สำหรับหน้าที่ของฉากจะพิจารณาถึงบทบาทหน้าที่หรือผลของฉากต่อการปรากฏตัวของตัวละครที่เป็นคนพิการ โดยพบว่าพื้นที่บ้านและพื้นที่นอกบ้านหรือพื้นที่สาธารณะมีบทบาทหน้าที่ที่แตกต่างกันอย่างเด่นชัด ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4.14

หน้าที่ของฉาก

หน้าที่ของฉาก	ความสุขของเด็กสมาธิสั้น		|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต	
	พื้นที่บ้าน	พื้นที่สาธารณะ	พื้นที่บ้าน	พื้นที่สาธารณะ
● พื้นที่แห่งความรักความอบอุ่น	√	--	√	--
● พื้นที่ในการแสดงความสามารถในการดำรงชีวิต	--	√	--	√
● พื้นที่แห่งการบำบัดรักษา	--	√	--	--
● พื้นที่แห่งความแตกต่างและการเรียกร้องสิ่งอำนวยความสะดวก	--	--	--	√

จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่าพื้นที่บ้านทำหน้าที่ในฐานะพื้นที่แห่งความรักความอบอุ่น โดยปรากฏทั้งในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* และวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต* ขณะที่พื้นที่นอกบ้านหรือพื้นที่สาธารณะจะทำหน้าที่อย่างแตกต่างกันใน 3 ลักษณะ ลักษณะแรกคือพื้นที่ในการแสดงความสามารถในการดำรงชีวิต ได้แก่ ทะเล โรงเรียน มหาวิทยาลัย และรถไฟฟ้า โดยพบทั้งในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* และวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต* ลักษณะที่สองคือพื้นที่แห่งการบำบัดรักษา ได้แก่ ค่ายหรือคอกม้า โรงพยาบาล พบในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* และพื้นที่แห่งความแตกต่างและการเรียกร้องสิ่งอำนวยความสะดวก ได้แก่ พิพิธภัณฑ์ โดยพบในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต* ดังนี้

- <u>พื้นที่แห่งความรักความอบอุ่น</u>

พื้นที่แห่งความรักความอบอุ่นหมายถึงฉากที่ปรากฏแสดงให้เห็นถึงการที่ตัวละครที่เป็นคนพิการได้รับความรักความอบอุ่นและการสนับสนุนดูแลจากสมาชิกในบ้าน โดยพื้นที่แห่งความรักความอบอุ่นนี้จะปรากฏพร้อมกับฉากที่เป็นพื้นที่บ้าน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“เมื่อแม่ของผมได้อ่านข้อมูลเรื่องอาหารนี้และรู้ว่าการดื่มนมวัวอาจทำให้มีอาการสมาธิสั้นมากขึ้น แม่จึงให้ผมดื่มนมถั่วเหลืองแทนนมวัวอยู่นาน ๒-๓ ปี ทีเดียวครับ แล้วซื้อมันฝรั่งที่ไม่มีกลูเตนให้ผมกิน ทั้งที่แพงกว่ามันฝรั่งทั่วไปมาก...แล้วผมก็ถูกจำกัดเรื่องกินขนมหวาน งดกิน

ช็อกโกแลตมาจนถึงทุกวันนี้ ตรงกันข้าม ผมได้กินข้าวซ้อมมือ น้ำมันตับปลา เมล็ดทานตะวัน เมล็ดฟักทองมาตั้งแต่เล็ก เพราะมีวิตามินบี และโอเมก้า 3 มากนั่นเอง

ผมก็ไม่รู้ว่าข้อมูลเหล่านี้ถูกหรือผิดนะครับ แต่ผมรู้แน่ว่าที่พ่อแม่หลายคนเลิกวิธีนี้เพราะความรักและหวังจะให้ลูกของตนดีขึ้น แม้สักนิดก็ยังดี เช่นเดียวกับพ่อแม่ของผม...”

ความสุขของเด็กสมาธิสั้น, หน้า 41-43

“แต่ผมโชคดีที่มีแม่คอยรับฟัง ทุกวันเมื่อกลับจากโรงเรียน แม่จะถามเรื่องนั้นเรื่องนี้ไม่ซ้ำกันเลย ตอนนั้นผมไม่รู้ว่า นี่คือ ‘การสืบความลับของแม่’ เพราะแม่ไม่เคยถาม ‘วันนี้ถูกครูตีมั้ย’ ‘วันนี้ถูกดุหรือเปล่า ทะเลาะกับเพื่อนหรือเปล่า’ เลยสักครั้ง แม่ถามเรื่องกินข้าวกลางวันหมดมั้ย เรื่องที่สนุกที่สุดวันนี้มีอะไร วันนี้มีอะไรน่าตื่นเต้น เป็นต้น แล้วค่อย ๆ ถามคำถามอื่นไปเรื่อย ๆ บางวันแม่ก็เล่าเรื่องของแม่ก่อน ว่าแม่ไปทำอะไรมาบ้าง ยุ่งขนาดไหน สนุกแค่ไหน แล้วค่อยวกกลับมาถามเรื่องของผม

จนทุกวันนี้ผมจึงได้เข้าใจว่า การคุยแบบแม่นั้นทำให้ผมเล่าทุกเรื่องโดยแม่ไม่ใช้วิธีคาดคั้น ไม่จ้องแต่เรื่องที่ไม่ดี อย่างเช่น ถูกดุ ถูกตี แต่คือการพูดคุยเพื่อให้สบายใจ และไว้วางใจที่จะเล่าทุกเรื่องให้แม่ฟัง”

ความสุขของเด็กสมาธิสั้น, หน้า 58

“จนแม่กับผมได้พบครูกิจกรรมบำบัด เมื่อผมขึ้น ป.๑ ครูบอกแม่ว่า ปัญหาการกินยาของผมนั้นเกิดจากสัมผัสไวในปาก ครูจึงสอนแม่ให้นวดเหงือก นวดกระพุ้งแก้มให้ผมทุกวันด้วยแปรงสวมนิ้วนิ่ม ๆ ผมจำไม่ได้ว่าแม่นวดให้นานแค่ไหน แต่จำได้ว่าครูให้แม่จดรายการอาหารที่ผมกินทุกมือไปส่งครูนานเป็นเดือน ๆ เลยทีเดียว ตอนนั้นผมกินอาหารได้หลากหลายนะครับ เช่น กินต้มมะระต้มหัวไชเท้าได้ กินผัดผักได้ กินผลไม้ได้เกือบทุกอย่าง แต่กลับกินบางอย่างไม่ได้ ซึ่งครูก็ฝึกผมด้วยการให้ผมหัดกินของที่ผมกินไม่ได้ทีละชิ้นสองชิ้น ทุกสัปดาห์ที่เจอกัน และให้แม่ฝึกผมที่บ้านด้วยครับ”

ความสุขของเด็กสมาธิสั้น, หน้า 41-43

“มองเผิน ๆ ไม่มีเหตุการณ์พิเศษเกิดขึ้นในครอบครัวของฉันเลย สิ่งวิเศษเพียงหนึ่งเดียวที่ครอบครัวของเรามี คือ ความรัก และเพียงความรักนี้ก็มากพอที่จะทำให้ทุกวันของฉันกลายเป็นวันที่พิเศษ คนที่มีทุกวันเป็นวันพิเศษ มิใช่เป็นผู้โชคดีที่สุดในโลกหรอกหรือ”

|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต, หน้า 67-68

“วันเกิดในปีถัด ๆ มา เมื่อฉันเริ่มเรียนรู้ว่าวันพิเศษมิได้มีเฉพาะวันเกิดเท่านั้น เพราะจะวันไหน ๆ ฉันก็เป็นคนสำคัญของครอบครัวเสมอ ของขวัญใดยอดเยี่ยมไปกว่านี้ไม่มี ฉันจึงไม่ขอของขวัญพิเศษในวันเกิดอีก เพราะฉันได้รับของขวัญที่ยอดเยี่ยมที่สุดเป็นประจำทุกวันอยู่แล้ว”

|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต, หน้า 72

“วันหนึ่งพ่ออ่านการ์ตูนเรื่อง ‘สามก๊ก’ ให้ฉันฟัง เป็นการ์ตูนเรื่อง ‘สามก๊ก’ เล่มที่ ๓ เพียงเท่านั้นฉันก็รบเร้าให้พ่อเช่าการ์ตูนสามก๊กมาอ่านให้ฟังทั้งเรื่อง รวมเป็นหนังสือการ์ตูนกว่ายี่สิบเล่ม นึก ๆ ดูแล้วพ่อคงเหนื่อยมาก เพราะนอกจากจะต้องทำงานหนักแล้ว เวลาว่างที่พ่อควรได้พักก็กลับต้องมาอ่านหนังสือให้ฉันฟัง”

|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต, หน้า 86

“ทุกคนที่บ้านก็พลอยตื่นเต้นไปด้วย “ทำไมต้องคอยวุ่นวายทำโน่นทำนี่ให้มันด้วยก็ไม่รู้” แม่บ่น แต่มือก็หยิบเสื้อนิสิตของฉันไปรีด เสียงเตารีดถูกับผ้าสลับกับเสียงกร๊อกแกร๊กขณะแม่วางเตารีดลงบนที่วางดังเป็นระยะ ๆ “ใช่ ๆ แทนที่จะได้นอนต่ออีกหน่อย” พี่ส่งเสียงสนับสนุน ขณะกำลังทำอะไรสักอย่างอยู่กับกระโปรงใหม่สำหรับให้ฉันใส่ไปในงานวันรับปริญญา พ่อเคาะประตูว่าให้เร็ว ๆ หน่อย ทำอาหารเช้าไว้รอแล้ว ทุกคนส่งเสียงประหลาดเป็นความหมายว่า ‘ดูสิ เด็กจอมยุ่งนี่ทำให้พวกเราต้องวุ่นวายกันไปหมด’”

|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต, หน้า 347-348

- <u>พื้นที่ในการแสดงความสามารถในการดำรงชีวิต</u>

พื้นที่ในการแสดงความสามารถในการดำรงชีวิตหมายถึงฉากที่ปรากฏแสดงให้เห็นถึงการที่ตัวละครหลักที่เป็นคนพิการต้องเผชิญกับปัญหา ต้องหาทางในการพิสูจน์ตนเอง เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตได้ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“ครั้งนั้นแม่กับพ่อพาผมไปเที่ยวทะเล ผมเดินบนทรายไม่ได้ แม่บอกว่าผมยืนตัวเกร็งขาสั่น ร้องไห้ ไม่กล้าขยับขาเลย ...

นอกจากนี้ แม่ยังพาผมไปทะเลทุกสัปดาห์ เพื่อให้ผมเดินเล่นบนทราย แม่ใช้วิธีต่าง ๆ ให้ผมนั่งตักแม่แล้วค่อย ๆ ขยับจนนั่งบนทราย แม่ฝังของเล่นไว้ แล้วให้ผมขุดทรายเพื่อหาของนั้น ให้ผมเหยียบเท้าแม่แล้วไปบนทรายด้วยกัน

ผ่านไปหลายเดือน ในที่สุดผมก็เดินเล่นบนพื้นทรายได้”

ความสุขของเด็กสมาธิสั้น, หน้า 27, 29

“ขณะนั้นผมน่าจะอายุ ๖ ขวบ วันนั้นผมไปทัศนศึกษากับโรงเรียน ระหว่างเดินทางมีเพื่อนร่วมห้องของผมคนหนึ่งพูดว่า เขารู้มาว่าผมเป็น ‘เด็กปัญญาอ่อน’ ตอนนั้นรู้สึกยังไงผมก็จำไม่ได้ รู้แต่ว่าผมกลับบ้านมาเล่าให้แม่ฟังเท่านั้นเอง แล้วพอผ่านวันนั้นมาผมก็ลืมความรู้สึกนั้นไปเลย แต่ผมคิดว่า คำพูดนั้นคงเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยผลักดันให้ผมพยายามมาจนถึงทุกวันนี้ มุมกลับกัน ผมคิดว่า คนที่ได้รับผลกระทบจากคำพูดนี้น่าจะเป็นแม่ของผมมากกว่า เพราะหลังจากนั้นแม่ก็ลาออกจากงานมาดูแลผมเต็มตัวจนทุกวันนี้ครับ”

ความสุขของเด็กสมาธิสั้น, หน้า 32

“ขณะที่ผมเรียนอยู่ชั้นประถม อาจเพราะผมเป็นเด็กสมาธิสั้นหรืออาจจะด้วยนิสัยส่วนตัวของผมเองด้วย ทำให้ผมมีพฤติกรรมและแสดงออกบางอย่างที่แตกต่างจากเพื่อน ๆ ทั้งการพูดเรื่องที่ผมชอบซ้ำไปซ้ำมา ทั้งการกลัวแมลงสาบ บ้าจี้ และอีกหลายเลยครับ ทำให้เพื่อนล้อเล่นอยู่เรื่อย ๆ ทั้งเอาแมลงสาบปลอมมาโยนใส่ผม จั๊กจี้ผมจนลงไปนอนดิ้นพราด ๆ อยู่บนพื้น เอาของของผมไปซ่อน ล้อเลียนเรื่องที่ผมชอบพูดแปลก ๆ ซึ่งเวลาโดนแกล้ง ผมก็มีปฏิกิริยาโต้ตอบ ตะโกนใส่เพื่อนโวยวายเสียงดัง เพราะผมรู้สึกว่าทำไมจึงต้องมาทำอย่างนี้กับผมด้วย แต่ก็ยิ่งทำให้เพื่อนดูสนุกสนานและแกล้งผมมากขึ้น เป็นแบบนี้อยู่เรื่อยมา จนวันหนึ่งผมเล่าเรื่องนี้ให้แม่ฟัง แม่กับผมคุยกันอยู่นานสุดท้าย วิธีที่เราเลือกคือให้ผมอยู่นิ่ง ไม่ใส่ใจสิ่งที่เพื่อนล้อหรือเพื่อนแกล้ง ไม่โวยวาย ไม่ตะโกน แต่บอกตรง ๆ อย่างสงบว่า เราไม่ชอบให้ทำแบบนี้ ผมก็ทำดูครับ เช่น ถ้าเพื่อนมาจั๊กจี้ผมจะบอกไปเลยว่าผมไม่ชอบ อย่ามาจั๊กจี้ผม แล้วก็เดินหนี ถ้าเพื่อนเอาแมลงมาแกล้ง ผมก็จะบังคับตัวเองให้นิ่ง ไม่โวยวาย ไม่โมโห ทำแบบนี้อยู่สักพักเลยครับ จนทุกคนคงรู้สึกว่าแกล้งผมแล้วไม่สนุกเลย และอาจเป็นเพราะเราต่างก็โตขึ้นด้วย เพื่อน ๆ จึงไม่ค่อยแกล้งผมอีก

ความสุขของเด็กสมาธิสั้น, หน้า 137-139

“ขึ้นรถแล้ว ฉันก็ออกจะประหม่าอยู่พอควร เมื่อนึกขึ้นมาว่าฉันไม่รู้จักใครบนรถเลย ขณะกังวลว่าจะทราบได้อย่างไรว่ารถไปถึงคณะที่ฉันต้องการแล้ว พี่สองคนที่ฉันไม่รู้จักอาสาช่วยเหลือ ฉันจึงคลายกังวลไปได้มาก หลังจากมาส่งฉันที่ห้องสมุด พี่ก็แยกไปโรงอาหาร บรรณารักษ์ออกจะประหลาดใจที่ไม่เห็นเพื่อนมากับฉันด้วย แต่ก็ช่วยหาหนังสือเล่มที่ฉันต้องการจนพบ ขณะถือหนังสือเดินออกจากห้องสมุด หนังสือนั้นหนักอึ้ง ทว่ายังรู้สึกจิตใจพองโต ราวกับทำภารกิจยิ่งใหญ่สำเร็จ อย่างน้อยก็ไม่ต้องเลื่อนการยืมหนังสือออกไปเพียงด้วยเหตุผลที่ฟังไม่ค่อยเข้าท่าอย่างไม่มีเพื่อนว่างมาด้วย เช่นที่ฉันเคยอ้างกับตนเองด้วยความขลาดกลัว”

|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต, หน้า 154

“เรื่องตลกก็คือ เราเลือกที่จะเดินเข้ามาเอง ฉันฝืนยิ้มแอบถอนใจ หวังให้ถึงสถานีที่ต้องการโดยเร็ว เพื่อประตูจะเปิดออกอีกครั้ง และฉันจะได้ก้าวออกไปพบอิสระ ต่อให้เป็นความรู้สึกอันลวงหลอก ฉันก็ยังอยากสัมผัสถึง แม้จะรู้ว่า ท้ายที่สุดก็ต้องพบตัวเองอยู่ในกรอบสังคมตู้รถไฟฟ้าขนาดใหญ่ ที่คนเยอะกว่าเดิม และฉันอาจต้องหยัดยืนอยู่ที่นั่น ไม่มีที่ให้นั่งพัก ได้แต่หวังว่าฉันจะเข้มแข็งพอ อดทนรอให้ประตูเปิดออกอีกครั้ง และวันนั้นฉันอาจมีโอกาสก้าวเดินออกไปด้วยฝีเท้ามั่นคง”

|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต, หน้า 165

“เมื่อไปถึงรถไฟฟ้าเกือบหกโมงเย็น สะพายกระเป๋า มือถือไม้เท้า ทำให้รู้สึกตัวเองดูเทอะทะกว่าปกติ ที่จริงความรู้สึกนี้จะไม่เกิดขึ้นเลย ถ้าฉันไม่บังเอิญต้องพยายามยืนทำตัวลีบเล็กอยู่ท่าม กลางฝูงคนอัดแน่นบนตู้รถไฟฟ้า”

|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต, หน้า 315

- <u>พื้นที่แห่งการบำบัดรักษา</u>

พื้นที่แห่งการบำบัดรักษาหมายถึงฉากที่ปรากฏแสดงให้เห็นถึงการที่ตัวละครหลักที่เป็นคนพิการได้เข้ารับการบำบัดรักษาโดยผู้เชี่ยวชาญทั้งแพทย์ นักกิจกรรมบำบัด และอื่น ๆ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“อาชาบำบัดไม่ใช่การขี่ม้าแบบทั่วไปที่เรารู้จัก อาชาบำบัดต้องฝึกกับผู้มีความรู้ทางนี้โดยเฉพาะ และไม่ใช่คอกม้าทุกแห่งจะมีการฝึกอาชาบำบัด ผมไปฝึกอาชาบำบัดครั้งแรกที่ค่ายทองฑีฆายุ จังหวัดนครปฐม (ผมไม่แน่ใจว่าโครงการนี้ยังอยู่หรือไม่นะครับ เพราะตอนที่ผมไปฝึกนั้นผมอายุเพียง 5 ขวบ) ค่ายจะรับลงทะเบียนฝึกอาชาบำบัดโดยไม่มีค่าใช้จ่าย เพียงมีใบรับรองแพทย์แนบกับใบสมัคร การฝึกแบบกลุ่ม เด็ก ๑ คน ม้า ๑ ตัว มีคนจูงม้า ๑ คน ฝึกครั้งละประมาณ ๒ ชั่วโมง (ถ้าผมจำไม่ผิด)

การฝึกอาชาบำบัดดูเหมือนจะไม่ยาก เพียงขึ้นนั่งบนหลังม้า แล้วทำตามที่ครูฝึกบอกให้ทำ ขณะที่ม้าก็เดินไปเรื่อย ๆ แต่นับว่ายากพอควรสำหรับผม ความรู้สึกต่าง ๆ เกิดขึ้นมากมาย ขณะที่ผมนั่งอยู่บนหลังม้า ผมรู้สึกกลัวมาก ผมกลัวความสูง กลัวม้า กลัวครูฝึก กลัวไปหมดทุกอย่าง จนเกือบจะร้องไห้เลยทีเดียว

.....

เมื่อฝึกไปเรื่อย ๆ (ผมฝึกอาชาบำบัดอยู่จนถึง ป.๔ เปลี่ยนสถานที่ฝึกสองสามแห่ง) ผมก็เริ่มคุ้นเคยกับการขี่ม้า ความกลัวต่าง ๆ ลดลง ผมขี่ม้าได้ดีขึ้น และอาการกลัวความสูงก็

หายไป แม่บอกว่าช่วงฝึกอาชาบำบัดต่อเนื่องนั้น ผมนิ่งมากขึ้น ไม่วุ่นวายนัก เดินหลังตรงและเงียบลง ส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะผมใช้พลังงานหมดไปกับการขี่ม้าก็ได้ เพราะขี่ม้าหรืออาชาบำบัดคือออกกำลังกายแบบหนึ่งนั่นเอง"

ความสุขของเด็กสมาธิสั้น, หน้า 37-39

"...ตลอดทางจากค่ายกลับบ้าน ผมไม่อยากทำอะไร แม่จะซื้อนมเปรี้ยวให้ผมก็ปฏิเสธ ตอนนั้นผมคิดว่า ผมจะต้องไม่กิน เดี๋ยวแม่ต้องลำบาก ทำงานหาเงินมาซื้อนมเปรี้ยวให้ผมอีก กลับถึงบ้าน จนผ่านไปสองสามวันความรู้สึกเศร้าก็ยังไม่หาย ผมไม่ค่อยอยากขยับตัวเลย อยากนอนนิ่ง ๆ แม่ผมจึงปรึกษาหมอที่ดูแลผม ขอนัดหมายล่วงหน้าและพาผมไปพบคุณหมอ แปลกมากนะครับ เพียงพูดคุยกับคุณหมอ ความรู้สึกเศร้าก็หายไปได้ ผมจำได้ประโยคหนึ่งที่คุณหมอบอกผมว่า ถ้าผมไม่ให้แม่ดูแล ไม่ให้แม่ทำหน้าที่ของแม่ เพราะกลัวแม่ลำบาก แล้วแม่ผมจะทำอะไร ในเมื่อแม่มีหน้าที่แม่ต้องทำเช่นกัน เหมือนกับว่าประโยคนี้เข้าไปไขกุญแจปลดล็อคความเศร้าออกจากใจ หลังจากนั้นผมก็กลับเป็นปกติ ไม่รู้สึกเศร้าด้วยเรื่องนี้อีกเลยครับ นอกจากโรค Tic และซึมเศร้าที่ผมพบเองแล้ว ยังมีโรคและอาการอื่น ๆ ซึ่งอาจเกิดร่วมกับสมาธิสั้น เช่น LD แอสเพอร์เกอร์ หรือไบโพลาร์ เป็นต้น ทุกโรคต้องให้แพทย์วินิจฉัยนะครับ ผู้ปกครองอย่าคิดหรือตัดสินเอง ถ้าไม่แน่ใจหรือเห็นว่าลูกเปลี่ยนไป อย่าปล่อยทิ้งไว้นะครับ พาไปปรึกษาหมอจะดีกว่า"

ความสุขของเด็กสมาธิสั้น, หน้า 169-170

- <u>พื้นที่แห่งความแตกต่างและการเรียกร้องสิ่งอำนวยความสะดวก</u>

พื้นที่แห่งความแตกต่างและการเรียกร้องสิ่งอำนวยความสะดวกหมายถึงฉากที่แสดงให้เห็นถึงการที่ตัวละครหลักที่เป็นคนพิการรู้สึกแตกต่างจากคนไม่พิการ และอาจนำไปสู่ความคิดในการเรียกร้องสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อขจัดหรือลดความแตกต่างจากคนไม่พิการ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

"ฉันและเพื่อน ๆ มาเที่ยวชมพิพิธภัณฑ์ เพื่อนำข้อมูลไปทำรายงาน ปกติไม่ชอบไปเที่ยวพิพิธภัณฑ์มากนัก เพราะของทุกชิ้นมักเก็บอยู่ในตู้กระจก ทำให้ไม่มีโอกาสสัมผัสสิ่งของเหล่านั้น ดังนั้น ทุกครั้งที่ไปสถานที่เช่นนี้ ต่อมอยากเห็นก็จะทำงานทันที เมื่อต่อมนี้ทำงาน ทำให้อึดอัดใจไม่น้อย การไปเที่ยวพิพิธภัณฑ์แต่ละครั้งจึงรู้สึกสนุกได้ยากยิ่ง รู้สึกเฉย ๆ เป็นส่วนใหญ่ ร้ายที่สุดคือเมื่อปรารถนาจะเห็นมาก ๆ เข้า ก็ให้รู้สึกเบื่อและหงุดหงิดบ้างก็มี สมัยมัธยม ฉันหลีกเลี่ยงการไปพิพิธภัณฑ์เสมอ ก็เพราะกลัวว่าต่อมนี้จะทำงานด้วยส่วนหนึ่ง

การชมพิพิธภัณฑ์ให้รู้สึกสนุก และก่อให้เกิดประโยชน์ต้องอาศัยปัจจัยหลายอย่าง ถ้าบรรยากาศเต็มไปด้วยเสียงหัวเราะและมิตรภาพก็จะทำให้สบายใจมากขึ้น ที่สำคัญคือ หากมีเพื่อนที่บรรยายเก่ง ๆ ไปด้วยก็จะช่วยให้สนุกขึ้นได้มาก และหากทุกคนที่ไปด้วยกันกระตือรือร้นจะเรียนรู้ก็วิเศษสุด แต่เหตุที่ทำให้ความสนุกเกิดขึ้นได้ยากคือ ไม่ใช่ทุกคนที่จะมีทักษะการบรรยาย และไม่ใช่ทุกคนที่จะใส่ใจบรรยายรายละเอียดทั้งหมดที่มองเห็น เมื่อไม่อาจรับรู้สิ่งที่ปรารถนาจะรู้ ย่อมไม่อาจรักษาความเบิกบานไว้ได้ ความประทับใจอาจจะมี แต่ยังไม่เคยรู้สึกคุ้มค่ากับเวลาที่เสียไป

พิพิธภัณฑ์อาจเป็นแหล่งการเรียนรู้อันวิเศษสำหรับใครหลายคน แต่ไม่ใช่สำหรับฉัน ความอึดอัดใจนั้นเหมือนเวลาที่รู้สึกหิว รับรู้ว่ามีอาหารอยู่ตรงหน้าแต่ไม่มีสิทธิ์จะกินหรือแม้กระทั่งแตะต้อง อย่างไรก็ตาม เพื่อน ๆ ก็ทำให้รู้สึกดีขึ้นมาก แม้จะไม่ได้ความรู้ใดมากนัก แต่ถ้าจะให้ดี ฉันกำลังคิดฝันถึงเจ้าหน้าที่สักคนผู้ซึ่งจะช่วยบรรยายสิ่งต่าง ๆ ในพิพิธภัณฑ์ เพื่อจะได้มีโอกาสเรียนรู้ด้วย ใช่ ฉันกำลังฝัน แต่หากฝันเป็นจริง พิพิธภัณฑ์คงเป็นสถานที่ซึ่งน่าปรารถนาจะไปมากกว่านี้"

|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต, หน้า 142-143

ในภาพรวมฉากในวรรณกรรมเยาวชนนี้ปรากฏใน 2 ลักษณะ คือการระบุอย่างตรงไปตรงมาถึงสถานที่ที่เหตุการณ์หรือเรื่องราวนั้นเกิดขึ้น เช่น ทะเล ค่ายหรือคอกม้า พิพิธภัณฑ์ รถไฟฟ้า และการบอกเป็นนัยถึงสถานที่ที่เหตุการณ์หรือเรื่องราวเกิดขึ้น เช่น โรงพยาบาล บ้าน มหาวิทยาลัย ซึ่งผู้อ่านสามารถจินตนาการถึงฉากได้จากเรื่องที่เล่า ทั้งนี้ฉากที่ปรากฏทำให้เข้าถึงอารมณ์ของเรื่องที่เล่าได้เป็นอย่างดี ทำให้เห็นถึงบรรยากาศของเรื่องราวนั้น ๆ นอกจากนี้ยังพบว่าตัวละครทั้ง 2 ตัวละครปรากฏทั้งในพื้นที่บ้านและพื้นที่สาธารณะ ทำให้เรื่องที่เล่ายิ่งดูมีความสมจริงมากขึ้น เพราะสอดคล้องกับลักษณะการใช้ชีวิตจริงของบุคคลที่ไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะในพื้นที่บ้าน อีกทั้งลักษณะเช่นนี้ยังสะท้อนว่าการปรากฏของตัวละครไม่ได้อยู่ภายใต้แนวคิดปริมณฑลแบบทวิลักษณ์ (Dual Sphere) ที่แยกพื้นที่ระหว่างชายหญิงจากกันอย่างชัดเจน นอกจากนี้ประเด็นที่น่าสนใจคือพื้นที่บ้านและพื้นที่นอกบ้านหรือพื้นที่สาธารณะต่างก็ทำหน้าที่ร่วมกันในการสื่อความหมายเกี่ยวกับความพิการและคนพิการ โดยพื้นที่บ้านทำหน้าที่อย่างเข้มแข็งในการสนับสนุนต่อความคิดที่ว่าความรักความอบอุ่นในครอบครัวสำคัญอย่างมากต่อคนพิการ ขณะที่พื้นที่นอกบ้านหรือพื้นที่สาธารณะสื่อความหมายที่หลากหลายกว่า ในมุมหนึ่งการออกนอกพื้นที่บ้านทำให้ตัวละครต้องเผชิญกับความท้าทายหรืออุปสรรคต่าง ๆ ในชีวิต แต่ก็ได้แสดงความสามารถในการดำรงชีวิต ขณะเดียวกันพื้นที่นอกบ้านหรือพื้นที่สาธารณะอย่างโรงพยาบาลหรือคอกม้าที่ถูกบอกในเรื่องเล่าในฐานะพื้นที่แห่งการบำบัดรักษานั้นเป็นไปได้ว่าผู้แต่งต้องการสื่อความหมายว่าความพิการสามารถถูกขจัดหรือทำให้ใกล้เคียงความเป็นปกติได้ ส่วนพื้นที่นอกบ้านอย่างพิพิธภัณฑ์กลับมีความเด่นชัดอย่างมากในการสะท้อนถึงความพิการในฐานะที่แตกต่างจากความเป็นปกติ รวมถึงการที่คนพิการเรียกร้องต่อสิ่งอำนวยความสะดวก ลักษณะเช่นนี้เป็นไปได้ว่า

ผู้แต่งต้องการสื่อสารให้เห็นว่าความพิการจะไม่ใช่ปัญหา หากสังคมมีการจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับคนพิการ โดยรวมจึงน่าจะกล่าวได้ว่าฉากโดยเฉพาะอย่างยิ่งพื้นที่นอกบ้านหรือพื้นที่สาธารณะมีความสำคัญอย่างมากในการสื่อสารเพื่อต่อสู้กับแนวคิดความเป็นปกติ

4.3.6 ความขัดแย้งหรือปมขัดแย้ง

สำหรับความขัดแย้งหรือปมขัดแย้งที่พิจารณาถึงสิ่งที่ตัวแสดงต้องมีการดิ้นรนต่อสู้นั้น พบว่าปรากฏใน 3 ลักษณะ คือ ความขัดแย้งภายในจิตใจ ความขัดแย้งระหว่างคนกับคน และความขัดแย้งระหว่างคนกับสังคม ดังนี้

ตารางที่ 4.15

ความขัดแย้ง

ความขัดแย้ง	ความสุขของเด็กสมาธิสั้น	|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต
• ความขัดแย้งภายในจิตใจ	√	√
• ความขัดแย้งระหว่างคนกับคน	√	--
• ความขัดแย้งระหว่างคนกับสังคม	--	√

จากข้อมูลข้างต้นพบว่าความขัดแย้งภายในจิตใจปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนทั้ง 2 ชื่อเรื่องได้แก่ วรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* และวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต* ขณะที่ความขัดแย้งระหว่างคนกับคนพบในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* และความขัดแย้งระหว่างคนกับสังคมพบในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต* ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. <u>ความขัดแย้งภายในจิตใจ</u>

ความขัดแย้งภายในจิตใจหมายถึงความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในจิตใจของตัวละคร กล่าวคือความขัดแย้งในลักษณะนี้จะเกิดขึ้นจากภายในตัวละครเอง โดยตัวละครอาจจะมีความคิดเห็นที่ขัดแย้งต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับตนเอง หรือต่อพฤติกรรมหรือการกระทำของตนเอง ผ่านการแสดงความคิดทั้งในมุมของการเห็นด้วยและไม่เห็นด้วยต่อการกระทำหรือพฤติกรรม หรือเหตุการณ์ที่ตัวละครต้องเผชิญ หรือบางครั้งก็เป็นการแสดงออกถึงความลังเลไม่มั่นใจต่อการกระทำหรือพฤติกรรมนั้น ทว่าในบางขณะก็มั่นใจต่อการกระทำนั้น พร้อมให้เหตุผลต่อตนเองเพื่อสนับสนุนสิ่งที่กระทำลงไป ดังตัวอย่างต่อไปนี้

"ผมคิดเอาเองนะครับว่า ช่วงที่ปิดเทอมนั้นเป็นช่วงเวลาพักผ่อน ผมรู้สึกว่าตัวเองควรได้พัก ผมไม่น่าต้องทำอะไร (ซึ่งไม่ใช่ความคิดที่ถูกต้อง เพราะผมควรช่วยงานในบ้านด้วยบ้าง แต่ความคิดของผมมันคิดแบบนี้จริง ๆ ครับ) ประกอบกับแม่ไม่อยู่บ้าน พ่อก็ยุ่งมาก ผมจึงเรื่อย ๆ ตามสบายอย่างที่เล่าครับ ตอนนี้ผมจึงลองคิดใหม่ ทำนองตั้งโปรแกรมสมองไว้ล่วงหน้าเลยครับว่า ปิดเทอมครั้งต่อไปจะเป็นเวลาช่วยงานที่บ้านด้วย ไม่ใช่เวลาพักผ่อนอย่างเดียว แต่ก็ต้องรอดูปิดเทอมหน้าว่าที่ผมคิดไว้จะได้ผลยังไงครับ

แล้วผมจึงเข้าใจเพิ่มขึ้นว่า ที่กังวลและคิดว่าเป็นปัญหานั้น ที่จริงอาจจะไม่ใช่ก็ได้ คือถ้าผมคิดว่าการกระทำของผมเป็นปัญหา เพ่งจ้องมันว่าคือปัญหา ผมก็เห็นแต่ปัญหาเต็มไปหมด และปัญหานั้นก็ใหญ่ขึ้นเรื่อย ๆ ตามความคิดผม แต่ถ้าลองมองด้วยความคิดแบบอื่น เช่น คิดเสียใหม่ว่าคือบทเรียน คือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแล้ว ผมเพียงแต่นำมันมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในครั้งหน้า มันก็อาจจะไม่ใช่ปัญหาก็ได้ครับ หรือถ้าเป็นปัญหาจริง ๆ การคิดแบบหาทางแก้ไขก็น่าจะดีกว่าคิดว่าเป็นปัญหาแล้วทุกข์เครียด นะครับ"

ความสุขของเด็กสมาธิสั้น, หน้า 124, 126

"'ลองปรับลดยาลงมั้ย' (เวลานี้ผมกิน C. 27 mg วันละ ๒ เม็ด)

เมื่อได้ยินคำถาม ผมก็อึ้งไปเลยครับ ผมไม่เคยคิดเลยว่าจะได้ยินประโยคนี้ แต่เพราะไม่เคยเตรียมใจ คำตอบของผมคือ 'อย่าเพิ่งดีกว่าครับ' คุณหมอจึงสั่งยาให้เท่าเดิม แต่ขยายเวลานัดจาก ๓ เดือนเป็น ๖ เดือน

กลับจากหาหมอ ผมเพิ่งรู้สึกตัวว่า ผมดีใจมากครับ ดีใจที่วันนี้มีสัญญาณให้เห็นว่าผมดีขึ้น ลดยาที่กินได้ และถ้าผมจัดการกับตัวเองได้แบบนี้ไปเรื่อย ๆ ก็แปลว่าผมน่าจะไม่ต้องกินยาเลยในวันข้างหน้า แต่ระหว่างที่ดีใจอยู่นั้นผมกลับกังวลครับ ถ้าผมลดยาแล้วทุกอย่างแย่ลงล่ะ เกิดผมวุ่นวายในห้องเรียน จัดการตัวเองเรื่องอารมณ์กับความรับผิดชอบไม่ได้ ทำให้เพื่อนรำคาญอีก ผมจะทำยังไง

ผมยอมรับครับว่า กำลังสับสน ความรู้สึกก็กำลังสู้กันอยู่ระหว่างกล้ากับกลัว กล้าที่จะลองลดปริมาณยาเพื่อพิสูจน์ว่าผมดีขึ้น กับกลัวที่จะลดยาเพราะกลัวว่าผลที่ตามมาจะเลวร้ายเหมือนที่ผ่านมา"

ความสุขของเด็กสมาธิสั้น, หน้า 171-173

"วันนี้นับเป็นโอกาสดีที่จะลองพิสูจน์ ฉันเลือกไปเรียนวิชานอกคณะคนเดียว และตั้งใจว่าจะไปยืมหนังสือที่ห้องสมุดโดยไม่บอกเพื่อน บางทีฉันอาจไปกินข้าวคนเดียวก่อนไปเรียนต่อตอนบ่าย ใช่ แม้แต่การเดินไปสั่งข้าวมานั่งกินคนเดียวฉันก็ไม่เคยทำ เพียงแค่คิดก็รู้สึกตื่นเต้นและทำให้

วันนี้ดูน่าสนใจเป็นพิเศษ แน่นอนว่าฉันกลัวจะมีคนช่วยเหลือฉันหรือไม่ คนอื่นจะคิดอย่างไรหากเห็นฉันเดินอยู่คนเดียว แต่หากอยากเป็นอิสระจากความกลัว ฉันควรทดลองดูสักครั้ง"

|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต, หน้า 153-154

"'วันนี้ฉันทำอะไรไร้สาระเหลือเกิน มัวแต่เล่นคอมพิวเตอร์เพลินไป ไม่ได้ทำอะไรเป็นประโยชน์เลย การบ้านที่ค้างก็ไม่คืบหน้าไปไหน ความคิดใหม่ ๆ อันเป็นประโยชน์ก็ยังไม่มี ที่จริงฉันไม่พยายามจะคิดด้วยซ้ำ ชักเหลวไหลขึ้นทุกที' เสียงหนึ่งในใจเอ่ยตำหนิ

ขณะกำลังสั่งสอนตัวเองอยู่นั้น ก็ได้ยินเสียงแก้ตัวว่า 'ก็คิดหนักมามากแล้ว ทำการบ้านมาเยอะแล้ว สมควรให้เวลาแก่ตัวเองได้ทำอะไรที่อยากทำเสียบ้าง ผ่อนคลายบ้าง มิฉะนั้นก็จะเคร่งเครียดอยู่ตลอดเวลา เช่นนี้จะว่าการทำเรื่องไร้สาระไม่มีประโยชน์ได้อย่างไร'

อีกใจหนึ่งก็ค้านอีก 'นั่นมันเป็นเหตุผลของคนขี้เกียจต่างหาก'

สองเสียงตีกันอึงอยู่ในสมองเช่นนี้ จนฉันเองก็นึกขัน พลันคิดว่า 'เสียเวลาไร้สาระ' หรือว่าการฟังเสียงตัวเองทะเลาะกันนี้ก็เป็นเรื่องไร้สาระด้วย นี่ฉันกำลังใช้เกณฑ์อะไรมาตัดสินว่าเรื่องใดมีสาระหรือไม่ และเกณฑ์นั้นถูกหรือผิดยังไม่ได้คำตอบและสับสนยิ่งกว่าเดิม

|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต, หน้า 202

"เป็นความจริง บางขณะฉันรู้สึกไม่อยากพยายามอีกต่อไป แต่เรื่องจะยอมจมนั้นก็ไม่เคยอยู่ในความคิดเช่นกัน จึงต้องพยายามต่อไปนั่นเอง บางครั้งก็เผลอพูดออกมาด้วยความอัดอั้นตันใจว่า "เมื่อไรจะหลุดพ้น" พูดออกไปแล้วก็ตลกตัวเอง นี่ถึงกับอยากนิพพานเลยทีเดียวหรือ เปล่า คงยังไม่ถึงเพียงนั้น แค่อยากพ้นไปจากช่วงเวลาที่อึดอัดหนักใจเช่นนี้เสียที"

|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต, หน้า 204-205

2. <u>ความขัดแย้งระหว่างคนกับคน</u>

ความขัดแย้งระหว่างคนกับคนหมายถึงความไม่ลงรอยระหว่างตัวละครหลักกับตัวละครอื่นโดยเฉพาะอย่างยิ่งตัวละครที่ไม่พิการ ซึ่งปรากฏอย่างชัดเจนในลักษณะของความขัดแย้งทางกายที่คนพิการจะถูกกลั่นแกล้งรังแกโดยคนที่ไม่พิการ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

"ขณะที่ผมเรียนอยู่ชั้นประถม อาจเพราะผมเป็นเด็กสมาธิสั้นหรืออาจจะด้วยนิสัยส่วนตัวของผมเองด้วย ทำให้ผมมีพฤติกรรมและแสดงออกบางอย่างที่แตกต่างจากเพื่อน ๆ ทั้งการพูดเรื่องผมซอบซ้ำไปซ้ำมา ทั้งการกลัวแมลงสาบ บ้าจี้ และอีกหลายเลยครับ ทำให้เพื่อนล้อเล่น อยู่เรื่อย ๆ ทั้งเอาแมลงสาบปลอมมาโยนใส่ผม จั๊กจี้ผมจนลงไปนอนดิ้นพราด ๆ อยู่บนพื้น เอาของของผมไปซ่อน

ล้อเลียนเรื่องที่ผมชอบพูดแปลก ๆ ซึ่งเวลาโดนแกล้ว ผมก็มีปฏิกิริยาโต้ตอบ ตะโกนใส่เพื่อน โวยวายเสียงดัง เพราะผมรู้สึกว่าทำไมจึงต้องมาทำอย่างนี้กับผมด้วย แต่ก็ยิ่งทำให้เพื่อนดูสนุกสนานและแกล้งผมมากขึ้น เป็นแบบนี้อยู่เรื่อยมา จนวันหนึ่งผมเล่าเรื่องนี้ให้แม่ฟัง แม่กับผมคุยกันอยู่นาน สุดท้าย วิธีที่เราเลือกคือให้ผมอยู่นิ่ง ไม่ใส่ใจสิ่งที่เพื่อนล้อหรือเพื่อนแกล้ง ไม่โวยวาย ไม่ตะโกน แต่บอกตรง ๆ อย่างสงบว่า เราไม่ชอบให้ทำแบบนี้ ผมก็ทำดูครับ เช่น ถ้าเพื่อนมาจั๊กจี้ ผมจะบอกไปเลยว่าผมไม่ชอบอย่ามาจั๊กจี้ผม แล้วก็เดินหนี ถ้าเพื่อนเอาแมลงมาแกล้ง ผมก็จะบังคับตัวเองให้นิ่ง ไม่โวยวาย ไม่โมโห ทำแบบนี้อยู่สักพักเลยครับ จนทุกคนคงรู้สึกว่าแกล้งผมแล้วไม่สนุกเลย และอาจเป็นเพราะเราต่างก็โตขึ้นด้วย เพื่อน ๆ จึงไม่ค่อยแกล้งผมอีก"

ความสุขของเด็กสมาธิสั้น, หน้า 137-138

3. <u>ความขัดแย้งระหว่างคนกับสังคม</u>

ความขัดแย้งระหว่างคนกับสังคมหมายถึงความขัดแย้งระหว่างคนกับกฎเกณฑ์ระเบียบหรือโครงสร้างของสังคม รวมถึงการที่สังคมละเลยหรือมองข้ามความพิการและคนพิการ ผ่านการที่สังคมไม่ได้จัดหาหรือตระเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกต่อการดำเนินชีวิตของคนพิการ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

"... ฉันเคยได้ยินคำถามเรื่องหนังสือที่ผู้ดวงตาพิการต้องการ มีผู้ตอบว่า เราไม่ต้องการหนังสือทุกประเภท ก็อาจจะมีส่วนจริงอยู่ไม่น้อย เพราะเราย่อมคิดว่าอะไรที่ผู้ดวงตาปกติมีสิทธิ์อ่าน เราก็ควรมีโอกาสอ่านทั้งหมด แต่นึกดูอีกทีก็ดูจะเป็นคำตอบที่เหวี่ยงแหเกินไป เราต้องยอมรับว่าคงเป็นไปไม่ได้ที่จะทำหนังสือเสียงสำหรับหนังสือทุกเล่ม เหมือนที่เราไม่อาจแปลหนังสือจากต่างประเทศทุกเล่มเป็นภาษาไทย ถ้าเช่นนั้นจะใช้อะไรเป็นเกณฑ์เลือกดี ทุกวันนี้เกณฑ์ที่ใช้เลือกหนังสือก็ดูจะเกิดจากความเห็นส่วนตัว เรื่องไหนอาสาสมัครชอบและเห็นว่าดีก็นำมาอ่าน หนังสือที่เราบังเอิญได้ยินมาว่าดี ก็ขอให้อาสาสมัครมาช่วยอ่าน บางครั้งก็เป็นหนังสือที่มีคนบริจาคมา ลงท้ายก็เหมือนจะหนีไม่พ้นปัญหาอ่านตามกระแส

ยิ่งนึกดูก็รู้สึกว่า เรื่องนี้เริ่มจะซับซ้อนขึ้นแล้ว ฉันคิดว่าเรื่องการจัดหาหนังสือสำหรับผู้ดวงตาพิการประสบปัญหาคล้ายกับเรื่องของระบบหนังสือในประเทศไทยที่ครูกำลังพูดถึง มีหนังสือหลายเรื่องที่ไม่มีผู้ยืม บางเล่มหาอาสาสมัครช่วยอ่านไม่ได้เพราะเป็นหนังสืออ่านยาก ฉันนึกถึงคำ 'ระบบหนังสือ' บางทีปัญหานี้ก็อาจแก้ได้ด้วยการจัดระบบหนังสือเช่นกัน แต่มันคงจะเป็นระบบยิบย่อยจากระบบที่ครูพูดถึง และอาจจะต้องมีวิธีจัดการที่เฉพาะเจาะจงลงไป"

|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต, หน้า 159

"จริงอยู่ การแนะนำหนังสือควรต้องเป็นหน้าที่ของบรรณารักษ์ แต่สำหรับกลุ่มดวงตาพิการ บรรณารักษ์ในห้องสมุดขาดแคลน การรวมกลุ่มกันแนะนำหนังสือให้กันจึงคงเป็นหนทางที่น่าสนใจไม่น้อย ฉันปรึกษารุ่นพี่เธอว่าการจะรวมผู้ดวงตาพิการที่สนใจหนังสือต่างประเภทกันนั้นคงทำได้ยาก ฉันรู้สึกว่ายากจริง แต่ยังคิดหาทางลองดูอันดับแรกคงต้องสืบดูก่อนว่าใครชอบอ่านหนังสืออะไรกันบ้าง"

|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต, หน้า 194

"เจ๊กถามฉันเรื่องหนังสือเสียงเป็นครั้งแรก อยากให้ช่วยหาหนังสือเรื่องเหมาะ ๆ มาเปิดให้อากงฟังบ้าง ยิ่งชวนให้นึกถึงหัวข้อเรื่อง 'ปัญหาของระบบหนังสือเสียงไทยในปัจจุบัน' ที่เสนอไปเมื่อวาน เมื่ออากงป่วย เจ๊กจึงนึกถึงหนังสือเสียง เป็นระบบที่คนต่างหลงลืมจริง ๆ แต่ก็แล้วไปเถอะ ฉันหวังว่าจะพบหนังสือเหมาะ ๆ สักเรื่อง ลึก ๆ ยังแอบหวัง หนังสือเสียงอาจช่วยให้อากงอาการดีขึ้นกลับบ้านเราได้อีกครั้ง"

|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต, หน้า 340

ในภาพรวมจะเห็นได้ว่าความขัดแย้งสำคัญอย่างมากต่อการดำเนินเรื่องราวและพัฒนาการของตัวละคร โดยจะทำให้เห็นถึงมุมมองความคิดของตัวละครในการเผชิญหน้ากับเหตุการณ์หรือเรื่องราวต่าง ๆ รวมถึงผลักดันให้ตัวละครเติบโตและเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ทั้งนี้ความขัดแย้งเหล่านี้ต่างทำหน้าที่ร่วมกันเพื่อสื่อความหมายบางอย่างเกี่ยวกับความพิการและคนพิการอย่างสอดรับกับวาทกรรมความพิการหลักในวรรณกรรมเยาวชนแต่ละชื่อเรื่อง โดยความขัดแย้งภายในจิตใจทำให้เรื่องเล่าดูมีความสมจริง เพราะเป็นเรื่องปกติของความเป็นมนุษย์ที่อาจจะคิดเห็นขัดแย้งในตัวเอง และความขัดแย้งภายในจิตใจนี้เป็นไปได้ว่าอาจจะสัมพันธ์หรือไม่สัมพันธ์กับความพิการก็ได้ เช่น บางครั้งความขัดแย้งภายในจิตใจก็เป็นเรื่องทั่ว ไปอย่างความขี้เกียจของตัวละคร อีกทั้งความขัดแย้งภายในจิตใจนี้ดูเหมือนว่าทำให้เห็นถึงมุมมองความคิดของผู้แต่งต่อความพิการ โดยในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* ที่มีการปรากฏของความขัดแย้งภายในจิตใจอย่างโดดเด่นก็สอดรับกับวาทกรรมความพิการในมิติทางการแพทย์ ซึ่งเป็นวาทกรรมหลักในวรรณกรรมเรื่องนี้ที่บ่อยครั้งจะนำเสนอให้เห็นว่าความขัดแย้งภายในจิตใจเกี่ยวพันกับความพิการ เช่น ความลังเลหรือไม่มั่นใจที่จะลดยารักษาอาการสมาธิสั้น เนื่องจากกังวลว่าจะทำให้อาการของตนเองแย่ลง แต่ในท้ายที่สุดความขัดแย้งเหล่านี้ก็จบลง เมื่อตัวละครเลือกที่จะลดยารักษาอาการสมาธิสั้น ลักษณะเช่นนี้เป็นไปได้ว่าผู้แต่งกำลังตอกย้ำความคิดที่ว่าความพิการสามารถบำบัดรักษาให้หายหรือใกล้เคียงความเป็นปกติได้ ขณะที่วรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต* บ่อยครั้งที่ความขัดแย้งภายในจิตใจไม่ได้มีสาเหตุมาจากความพิการโดยตรง แต่จะเกี่ยวข้องกับการกระทำหรือมุมมองของผู้แต่งต่อชีวิต เช่น การก้าวข้ามหรือการเป็น

อิสระจากความกลัว การยืนหยัดในความพยายาม ลักษณะเช่นนี้เป็นไปได้ว่าผู้แต่งกำลังต่อรองต่อความคิดเกี่ยวกับความพิการผ่านการสื่อสารให้เห็นว่าความพิการคือความปกติ โชคชะตาไม่ใช่ตัวกำหนดหรือลิขิตชีวิตให้พิการ แต่เราคือผู้กำหนดหรือลิขิตชีวิตตนเอง

ส่วนความขัดแย้งระหว่างคนกับคนที่ปรากฏเฉพาะในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* ที่ผู้แต่งนำเสนอถึงการที่คนพิการถูกกลั่นแกล้งรังแก โดยน่าจะมีสาเหตุมาจากลักษณะหรือพฤติกรรมที่แตกต่างของตัวคนพิการกับคนไม่พิการ ลักษณะเช่นนี้ดูจะเป็นการสื่อสารโดยนัยว่าคนในสังคมโดยเฉพาะอย่างยิ่งคนไม่พิการมองคนพิการอย่างแตกต่างและยังไม่มีความเข้าใจต่อความพิการและคนพิการอย่างถูกต้อง ดังนั้นการสื่อสารทำความเข้าใจถึงความพิการและคนพิการอย่างเหมาะสมจึงมีความสำคัญอย่างมาก เพราะจะช่วยให้คนพิการไม่ถูกเลือกปฏิบัติหรือถูกทำให้แปลกแยก เพราะอคติหรือความคิดเชื่อ และมองความพิการเป็นอัตลักษณ์หนึ่งหรือรูปแบบหนึ่งของการใช้ชีวิตบนโลก

ขณะที่ความขัดแย้งระหว่างคนกับสังคมที่ปรากฏอย่างโดดเด่นในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต* ดูจะสอดรับกับวาทกรรมความพิการในมิติทางสังคมที่มองว่าความพิการเป็นปัญหาที่เกิดจากสังคมและสภาพแวดล้อมที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการดำเนินชีวิตของคนพิการ โดยผู้แต่งได้สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาของคนพิการที่เกิดจากการที่สังคมละเลยหรือมองข้ามความพิการและคนพิการผ่านการที่สังคมไม่ได้จัดหาหรือตระเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกต่อการดำเนินชีวิตของคนพิการ เช่น ระบบหนังสือเสียง ซึ่งสำคัญอย่างมากต่อการเรียนรู้ของคนพิการ หรือการขาดแคลนบุคลากรที่จะช่วยให้ความรู้กับคนพิการในสถานที่ต่าง ๆ เช่น พิพิธภัณฑ์ ห้องสมุด ลักษณะเช่นนี้น่าจะเป็นการสื่อสารโดยนัยให้เห็นว่าปัญหาของคนพิการเกิดจากสังคม หากสังคมจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกในการดำเนินชีวิตแก่คนพิการ คนพิการก็จะสามารถใช้ชีวิตได้อย่างเป็นปกติเช่นกัน

นอกจากนี้ผู้แต่งไม่ได้นำเสนอถึงลักษณะความขัดแย้งเท่านั้น แต่ยังนำเสนอโดยนัยให้เห็นถึงวิธีแก้ไขความขัดแย้งและบทสรุปของความขัดแย้ง โดยวิธีที่ตัวละครซึ่งในที่นี่ก็คือผู้แต่งรับมือกับความขัดแย้งประเภทต่าง ๆ มีหลากหลายทั้งการหาคำตอบหรือบทสรุปเพื่อให้เหตุผลกับเรื่องนั้นหรือเปลี่ยนมุมมองความคิดจากการมองว่าสิ่งนั้นเป็นปัญหาไปสู่การหาทางแก้ไขและนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ เช่น ในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต* ที่ตัวละครเลือกที่จะก้าวออกจากความกลัวในการใช้ชีวิตด้วยตนเอง หรือการเลือกที่จะปฏิบัติหรือคงการกระทำในแบบเดิมไว้ก่อนเพื่อให้ตัวเองได้มีเวลาใคร่ครวญก่อนตัดสินใจ เช่น ในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* ที่ตัวละครเลือกที่จะกินยารักษาอาการสมาธิสั้นในปริมาณเท่าเดิม หรือการคิดทบทวนชั่งน้ำหนักก่อนที่จะตัดสินใจเปลี่ยนแปลง เช่น การที่ตัวละครในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* คิดทบทวนชั่งน้ำหนักและท้ายที่สุดตัดสินใจลดปริมาณยารักษาอาการสมาธิสั้นตามคำแนะนำของแพทย์ หรือการบอกเป็นนัยต่อสังคมถึงการจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกต่อคนพิการ เช่นวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต* ที่ตัวละครนำเสนอถึงความขาดแคลนสิ่งอำนวยความสะดวกต่อ

คนพิการ หรือการปรับพฤติกรรมและสื่อสารโดยตรงกับบุคคลที่มองคนพิการอย่างแตกต่าง เช่นการที่ตัวละครในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* ตัดสินใจควบคุมพฤติกรรมของตนเองและสื่อสารโดยตรงกับบุคคลที่กลั่นแกล้งรังแก

นอกจากนี้บทสรุปของความขัดแย้งดูจะเป็นอีกสิ่งหนึ่งที่น่าสนใจ เพราะสุดท้ายดูเหมือนว่าวรรณกรรมเยาวชนเหล่านี้จะนำเสนอให้เห็นว่าความขัดแย้งต่าง ๆ จะถูกขจัดไปและตัวละครจะได้พบความสุขความสำเร็จ เช่น การที่ตัวละครที่เป็นคนพิการไม่โดนกลั่นแกล้งอีกต่อไปในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* หรือการที่ตัวละครที่เป็นคนพิการในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต* สามารถเอาชนะความกลัวของตนเอง และท้ายที่สุดได้พบมิตรภาพใหม่ ๆ ลักษณะเช่นนี้เป็นไปได้ว่าน่าจะสื่อสารโดยนัยให้เห็นว่าคนพิการก็เหมือนคนปกติที่เป็นไปได้ว่าจะต้องเผชิญกับปัญหาหรืออุปสรรคต่าง ๆ ในชีวิต ทว่าไม่มีสิ่งใดที่คนพิการไม่สามารถเอาชนะหรือก้าวข้ามได้ หากยอมรับและเผชิญหน้ากับอุปสรรคนั้น ๆ อย่างตรงไปตรงมา ข้อจำกัดหรืออุปสรรคใด ๆ เหล่านี้ก็ไม่ได้ยากเกินกว่าที่คนพิการจะจัดการได้ และท้ายที่สุดก็จะนำความสุขความสำเร็จมายังคนพิการ

4.3.7 จุดยืนของผู้เล่า

จุดยืนของผู้เล่าจะพิจารณาถึงอำนาจของผู้เล่าเรื่องในการประกอบสร้างความหมาย ซึ่งพบว่าวรรณกรรมเยาวชนทั้ง 2 ชื่อเรื่อง เล่าเรื่องจากจุดยืนของผู้เล่าเรื่องแบบสรรพนามบุรุษที่ 1 นั่นคือการให้ตัวละครเอกเป็นผู้เล่าเรื่อง โดยเป็นการบอกเล่าเรื่องราวจากภายในหัวของตัวละคร เรื่องราวหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับตนเอง ประสบการณ์ชีวิตที่ผ่านมา หรือมุมมองต่อเรื่องราวหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิต โดยวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* ผู้แต่งใช้คำแทนตนเองว่า “ผม” ขณะที่วรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต* ผู้แต่งใช้คำแทนตนเองว่า “ฉัน” ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“แต่ผมโชคดีที่มีแม่คอยรับฟัง ทุกวันเมื่อกลับจากโรงเรียน แม่จะถามเรื่องนั้นเรื่องนี้ไม่ซ้ำกันเลย ตอนนั้นผมไม่รู้ว่า นี่คือ ‘การสืบความลับของแม่’ เพราะแม่ไม่เคยถาม ‘วันนี้ถูกครูตีมั้ย’ ‘วันนี้ถูกดุหรือเปล่า ทะเลาะกับเพื่อนหรือเปล่า’ เลยสักครั้ง แม่ถามเรื่องกินข้าวกลางวันหมดมั้ย เรื่องที่สนุกที่สุดวันนี้มีอะไร วันนี้มีอะไรน่าตื่นเต้น เป็นต้น แล้วค่อย ๆ ถามคำถามอื่นไปเรื่อย ๆ บางวันแม่ก็เล่าเรื่องของแม่ก่อน ว่าแม่ไปทำอะไรมาบ้าง ยุ่งขนาดไหน สนุกแค่ไหน แล้วค่อยวกกลับมาถามเรื่องของผม”

ความสุขของเด็กสมาธิสั้น, หน้า 58

"ในที่สุดวันเกิดเมื่อฉันอายุครบสิบขวบ ฉันก็รบเร้าให้พ่อกับแม่พาไปรับประทานอาหารญี่ปุ่นที่ร้านดังแห่งหนึ่งได้สำเร็จ แต่ของขวัญที่ฉันไม่คิดว่าพ่อกับแม่จะซื้อให้เป็นของขวัญวันเกิดในปีถัดมา หลังกลับจากเลิกเรียน ฉันเดินเข้าบ้านตามปกติ ผ่านของขวัญพิเศษที่พ่อเตรียมไว้ให้ไปอย่างไม่สนใจ พ่อคงจะทนไม่ไหว และอยากให้ฉันเห็นของขวัญของพ่อเตาที จึงเรียกฉันให้เดินย้อนกลับไปสัมผัสเปียโนหลังใหม่ เปียโนหลังแรกของฉัน ฉันดีใจจนพูดไม่ออก หลังจากนั้นจะแสดงกิริยาใดออกไป ฉันก็จำไม่ได้แน่ชัด

วันเกิดในปีถัด ๆ มา เมื่อฉันเริ่มเรียนรู้ว่าวันพิเศษมิได้มีเฉพาะวันเกิดเท่านั้น เพราะจะวันไหน ๆ ฉันก็เป็นคนสำคัญของครอบครัวเสมอ ของขวัญใดยอดเยี่ยมไปกว่านี้ไม่มี ฉันจึงไม่ขอของขวัญพิเศษในวันเกิดอีก เพราะฉันได้รับของขวัญที่ยอดเยี่ยมที่สุดเป็นประจำทุกวันอยู่แล้ว"

|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต, หน้า 71-72

ในภาพรวมจุดยืนหรือมุมมองของผู้เล่าเรื่องแบบสรรพนามบุรุษที่ 1 นี้มีความน่าสนใจเป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นการเล่าเรื่องความพิการและคนพิการด้วยมุมของตัวคนพิการเอง กล่าวอีกนัยหนึ่งคือจุดยืนเช่นนี้สะท้อนถึงการเป็นเรื่องเล่าประสบการณ์ของคนพิการ ที่ตัวคนพิการเองสามารถเล่าเรื่องราวได้ทั้งอดีตและปัจจุบัน โดยเฉพาะการเล่าถึงอดีตของตนเองได้เป็นอย่างดี ไม่มีข้อจำกัดในการเล่า เนื่องจากเป็นเรื่องหรือประสบการณ์ของตนเองโดยตรง นอกจากนี้การที่ตัวละครหรือผู้แต่งในวรรณกรรมเหล่านี้ใช้สรรพนามแทนตนเองว่า "ผม" และ "ฉัน" ก็เป็นการสื่อสารโดยตรงกับผู้อ่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* ที่มีการสร้างความสนิทสนมคุ้นเคยกับผู้อ่านที่ถูกใช้สรรพนามว่า "คุณ" ซึ่งเป็นการสร้างผู้ฟังเรื่องเล่า ทำให้เรื่องราวมีชีวิตชีวา และมีปฏิสัมพันธ์ระหว่าง "ผม" และ "คุณ" การสร้างความคุ้นเคยกับตัวละครในลักษณะเช่นนี้ช่วยให้ผู้อ่านสามารถตีความและทำเข้าใจเรื่องราวต่อไปได้ ผู้อ่านจะได้เรียนรู้และทำความรู้จักตัวละครไปพร้อม ๆ กับการเล่าเรื่อง และเป็นไปได้ที่จะเกิดความเห็นอกเห็นใจและเข้าข้างตัวละคร อีกทั้งการที่ผู้แต่งใช้จุดยืนของผู้เล่าเรื่องแบบสรรพนามบุรุษที่ 1 ควบคู่กับกลวิธีในการพรรณนา เพื่อนำเสนอถึงความคิดและการใคร่ครวญไตร่ตรองถึงสถานการณ์หรือสิ่งที่ผู้แต่งพบเห็นหรือเผชิญด้วยตนเอง ทำให้ผู้อ่านได้รับข้อมูลที่จะนำไปสู่ความเข้าใจและความเห็นอกเห็นใจในตัวละครและสิ่งที่ตัวละครต้องประสบ ซึ่งในที่นี้ก็คือความเข้าใจต่อความพิการและคนพิการ

นอกจากนี้จากการที่เรื่องเล่าเหล่านี้เป็นเรื่องเล่าชีวิตประจำวันที่เล่าจากมุมของผู้แต่งที่เป็นคนพิการเองทำให้การเล่าเรื่องมีชีวิตชีวาและมีสีสัน ทุกเรื่องราวที่ถูกบอกเล่าไม่ว่าจะเรียงร้อยผ่านการอธิบาย การพรรณนา หรือบทสนทนาระหว่างตัวละครเอกกับตัวละครอื่นก็คือมุมมองความคิด ทัศนคติ และประสบการณ์ตรงในชีวิตของคนพิการต่อความพิการและคนพิการด้วยกันเอง เรื่องเล่าจากมุมมองของคนพิการนี้จึงเป็นพื้นที่ที่สำคัญในการเชื่อมผู้อ่านเพื่อสร้างความเข้าใจถึงความคิดความรู้สึก

และการตระหนักถึงความพิการและคนพิการได้อย่างน่าประทับใจ อีกทั้งยังทำให้เรื่องราวที่เล่ามีความหมายและน่าจดจำ

4.3.8 ลีลา

สำหรับลีลาจะเป็นการพิจารณารูปแบบหรือวิธีการใช้ภาษาเพื่อสื่อสารความหมาย โดยจะพิจารณาทั้งกลวิธีทางภาษา กลวิธีการนำเสนอ และทิศทางที่ใช้สื่อถึงความพิการและคนพิการ ดังนี้

(1) <u>กลวิธีทางภาษา</u>

กลวิธีทางภาษาที่พิจารณาถึงแบบแผนหรือวิธีการทางภาษาที่ใช้ในการเล่าเรื่องความพิการหรือคนพิการพบว่ามีการใช้ภาษาที่เรียบง่าย การใช้ภาพพจน์ การใช้คำเรียกคนพิการหรือความพิการแบบตรงไปตรงมา และการเลือกใช้คำเรียกอื่นแทนความพิการหรือคนพิการ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4.16

กลวิธีทางภาษา

กลวิธีทางภาษา	ความสุขของเด็กสมาธิสั้น	|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต
• ภาษาที่เรียบง่าย	√	√
• การใช้ภาพพจน์	--	√
• การใช้คำเรียกคนพิการหรือความพิการแบบตรงไปตรงมา	√	√
• การเลือกใช้คำเรียกอื่นแทนความพิการหรือคนพิการ	√	√

จากข้อมูลข้างต้นพบว่ากลวิธีทางภาษาในลักษณะของการใช้ภาษาที่เรียบง่าย การใช้คำเรียกคนพิการหรือความพิการแบบตรงไปตรงมา และการเลือกใช้คำเรียกอื่นแทนความพิการหรือคนพิการ พบในวรรณกรรมเยาวชนทั้งสองชื่อเรื่อง ได้แก่ วรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* และวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต* ส่วนการใช้ภาพพจน์พบเฉพาะในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต* ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. <u>การใช้ภาษาที่เรียบง่าย</u> คือการใช้ภาษาที่สามารถเข้าใจได้ง่ายและสื่อความหมายได้อย่างชัดเจน โดยในวรรณกรรมทั้งสองชื่อเรื่องมีการพรรณนาหรือถ่ายทอดความคิดความรู้สึกของตัวละครอย่างตรงไปตรงมา เป็นการบอกเล่าหรือสรุปความรู้สึกของตัวละครเพื่อสื่อสารกับผู้อ่านโดยตรง อ่านแล้วเข้าใจทันที ไม่ต้องตีความ เป็นความหมายนัยตรง (denotation) อย่างไรก็ตามวรรณกรรม

เยาวชนเรื่อง |*จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต* จะเพิ่มคุณลักษณะทางวรรณศิลป์มากกว่า เช่นมีการเปรียบเปรยการเดินทางผ่านเส้นทางเพียงลำพังกับการดำรงชีวิตที่ไม่รู้ว่าอนาคตจะเป็นเช่นไร ดังตัวอย่างต่อไปนี้

"ก่อนอื่นผมอยากบอกก่อนว่า เด็กสมาธิสั้นเป็นเด็กขาดสมาธิเพราะการทำงานของสมอง ผมคิดว่า นั่งสมาธิไม่ได้รักษาอาการสมาธิสั้นโดยตรงนะครับ เพียงแต่ว่า การนั่งสมาธิเป็นการฝึกฝนให้เรานิ่งเป็น สงบได้ อดทนที่จะไม่ลุกเดิน อดทนที่จะไม่วุ่นวายได้ ซึ่งก็คือกิจกรรมอย่างหนึ่งที่ช่วยฝึกเด็กสมาธิสั้นนั่นเองครับ"

ความสุขของเด็กสมาธิสั้น, หน้า 175

"สมาธิสั้นมิใช่โรคร้าย มิใช่ตัวกำหนดชีวิต ไม่ใช่ความทุกข์ สมาธิสั้นเป็นแค่ความเจ็บป่วยอย่างหนึ่งที่ทำให้เราลำบากมากขึ้น แต่สมาธิสั้นก็เป็นช่องทางให้เราสัมผัสความสุขที่หลายคนไม่มีโอกาสเลย เพราะยิ่งเราขาด เมื่อ ได้รับสิ่งที่ดีธรรมดาของคนอื่น ก็เลยกลายเป็นสุขยิ่งใหญ่สำหรับเรา"

ความสุขของเด็กสมาธิสั้น, หน้า 196-197

".... ภาพขณะเดินกับผู้อื่นจะไม่ละเอียดเท่าภาพขณะเดินคนเดียว เพราะขณะเดินกับผู้อื่น มีผู้พาหลบสิ่งกีดขวาง กระทั่งฉันไม่รู้ว่ามีสิ่งกีดขวางอยู่ แต่หากเดินคนเดียวฉันจะได้รู้เองเมื่อใกล้จะชน ฉันรู้สึกกลัวบ้างแต่มีสติตื่นตัวเต็มที่ ที่สำคัญ เมื่อรู้ว่าตัดสินใจเดินมาถูกทาง ทำให้รู้สึกหัวใจพองโต เป็นความรู้สึกแสนพิเศษ อาจจะฟังดูน่าขัน หากบอกว่าฉันรู้สึกประสบความสำเร็จและได้เรียนรู้บทเรียนสำคัญแห่งชีวิต ใครจะปฏิเสธอย่างไรก็ตาม แน่นอนว่าฉันยังยืนยันเช่นนั้น

ที่จริงนี่คือความมหัศจรรย์ของชีวิต มันคล้ายกันมาก เราไม่รู้ว่าอนาคตข้างหน้าจะเป็นอย่างไร บางครั้งอาจพบกำแพงอยู่ข้างหน้า อาจพบทางแยกทำให้ต้องเลือกเดินไปอย่างไม่มั่นใจนัก ทว่า บางอย่างกระซิบว่า นี่เองคือเส้นทางที่ถูก สุดท้าย หากได้พบทางที่เลือกคือทางมุ่งสู่จุดหมายที่จะไปจริง ๆ นั่นไม่ใช่เรื่องวิเศษที่สุดหรอกหรือ..."

|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต, หน้า 269-270

"ฉันต้องเขียนรายงานวิจารณ์นวนิยาย ขณะกำลังเลือกไม่ถูกว่าเขียนเรื่องอะไรดี ฉันมีตัวเลือกไม่มาก มีหนังสือเสียงอยู่จำกัด ที่สุดก็ตัดสินใจเลือกเรื่องหนึ่งด้วยเหตุผลง่าย ๆ ว่าจำนวนตอนน้อยกว่าเรื่องอื่น"

|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต, หน้า 318

“ฉันพยายามเพ่งการรับรู้ไปที่ผิวหนังและหู เพื่อจะให้แน่ใจว่าเก้าอี้ข้างฉันยังว่าง มันยังว่างอยู่จริง ๆ พยายามคิดว่า หากต้องเดินออกไปตั้งแถว ฉันควรเดินไปทิศไหน ฉันจำเป็นต้องมีคนช่วย เพราะฉันไม่อาจหาแถวเจอได้ลำพังแน่ โชคดี ไม่นานนักคนที่มีรหัสซึ่งนั่งติดกับฉันก็มาถึง เธอนั่งลงข้าง ๆ ฉันโล่งใจขึ้นมาก จึงนึกขอบคุณเธอที่มาทันเวลา

เพื่อน ๆ ชมภาพสาธิตวิธีเดินบนเวที ตำแหน่งที่ต้องถวายความเคารพ จังหวะการเดิน ต่างก็บอกว่า ‘ยาก’ ‘เราทำไม่ได้แน่’ ทำให้ฉันยิ่งกังวล ขนาดเพื่อน ๆ ซึ่งมองเห็นยังพูดเช่นนี้แล้วฉันจะทำถูกขั้นตอนได้ไหมนะ เสียงขยับตัวลุกขึ้นของนิสิตแถวข้างหน้า ทำให้ฉันยิ่งตื่นเต้น เดี๋ยวฉันก็จะต้องออกไปซ้อมบ้างแล้ว พี่ซึ่งนั่งข้าง ๆ ฉัน บอกให้ฉันลุกขึ้น เราซ้อมถวายความเคารพพร้อมกัน รอบนี้ฉันทำไม่ทัน เพื่อน ๆ เราเริ่มออกไปข้างเวที ฉันต้องเดินผ่านเก้าอี้หลายตัว มีกระเป๋าของใครต่อใครตั้งเรียงอยู่ที่พื้น ทำให้ฉันคอยเดินสะดุดตลอดทาง นึกโล่งใจเมื่อพ้นแถวเก้าอี้มาได้”

|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต, หน้า 351-352

2. <u>การใช้ภาพพจน์</u> คือการใช้อุปมาโวหารเพื่อสร้างการเปรียบเทียบหรือความเชื่อมโยง โดยเป็นการใช้คำตามนัยยะที่ไม่ใช่ความหมายตามตัวอักษร รวมถึงยังพบการใช้อุปลักษณ์ ซึ่งเป็นการเปรียบเทียบว่าสิ่งหนึ่งเป็นอีกสิ่งหนึ่ง หรือเปรียบเทียบของสองสิ่งว่าเป็นสิ่งเดียวกัน โดยไม่มีการใช้คำว่า “เหมือน” ซึ่งการใช้ภาพพจน์นี้จะทำให้เห็นถึงความรู้สึกหรือมุมมองความคิดของผู้แต่งต่อตนเอง และมุมมองความคิดความรู้สึกที่เชื่อมโยงกับความพิการและคนพิการได้ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“พิพิธภัณฑ์อาจเป็นแหล่งการเรียนรู้อันวิเศษสำหรับใครหลายคน แต่ไม่ใช่สำหรับฉัน ความอึดอัดใจนั้นเหมือนเวลาที่รู้สึกหิว รับรู้ว่ามีอาหารอยู่ตรงหน้าแต่ไม่มีสิทธิ์จะกินหรือแม้กระทั่งแตะต้อง อย่างไรก็ตาม เพื่อน ๆ ก็ทำให้รู้สึกดีขึ้นมาก แม้จะไม่ได้ความรู้ใดมากนัก แต่ถ้าจะให้ดี ฉันกำลังคิดฝันถึงเจ้าหน้าที่สักคนผู้ซึ่งจะช่วยบรรยายสิ่งต่าง ๆ ในพิพิธภัณฑ์ เพื่อจะได้มีโอกาสเรียนรู้ด้วย ใช่ ฉันกำลังฝัน แต่หากฝันเป็นจริง พิพิธภัณฑ์คงเป็นสถานที่ซึ่งน่าปรารถนาจะไปมากกว่านี้”

|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต, หน้า 143

“ไม่เพียงแต่ผู้อื่น เมื่อฉันสังเกตตนเองก็เป็นเช่นนั้นอยู่บ่อย ๆ หลายครั้งที่ฉันรู้สึกหัวใจพองฟูด้วยคำพูดเพียงประโยคเดียวเมื่อมีผู้เห็นด้วย สนับสนุนสิ่งที่ทำ ในขณะเดียวกันก็รู้สึกราวกับดิ่งลงเหวทันที เมื่อมีใครทำสิ่งตรงข้าม คำพูดเมื่อเอ่ยแล้วก็เลือนหายเป็นความว่างเปล่า ทว่าตลอดเวลาฉันกลับยอมให้สิ่งเหล่านี้พิพากษาราวกับเป็นถ้อยคำศักดิ์สิทธิ์ของพระผู้เป็นเจ้า นึกแล้วก็น่าขัน เหมือนทำตัวเป็นลูกบอลให้ผู้อื่นเตะเล่นไปทางโน้นที ทางนี้ที ลึก ๆ ก็หวังคงมีใครเตะเข้าประตูได้บ้างสักวินาทีใดวินาทีหนึ่ง เพื่อกลับมาเป็นลูกบอลที่ไม่อาจกำหนดทิศทางตนเองได้อีกครั้ง ทั้งหมดก็

เพียงเท่านี้จริง ๆ คงจะดีกว่า หากจะฝึกตนเองให้เป็นคนเด็ดขาด มั่นคงในความคิดและความเชื่อของตนเองเสียบ้าง หากทำได้ แม้เส้นทางต่อจากนี้จะเป็นอย่างไร ก็คงน่าภูมิใจกว่าเป็นแน่"

|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต, หน้า 198-199

"'สูงสุดสู่สามัญ' เคยมีผู้บอกฉันไว้เช่นนั้น คงเป็นเรื่องจริงแท้ เมื่อเราได้เรียนรู้เหตุการณ์ต่าง ๆ กระทั่งเข้าใจและยอมรับ เรื่องที่เคยกังวลก็ไม่ทำให้ขุ่นข้องหมองใจอีก เราอาจได้ตระหนักชัดว่าความสุขมิได้อยู่ไกลตัวเลย กาลเวลาจะค่อย ๆ สอนเรา ฉันเชื่อเช่นนั้น หวังแต่ว่าฉันจะเข้มแข็งจากภายใน มิใช่เป็นเพียงพลาสติกกรอบเปราะที่อาจแตก แม้ถูกกระแทกเพียงครั้งเดียว"

|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต, หน้า 259

3. <u>การใช้คำเรียกคนพิการหรือความพิการแบบตรงไปตรงมา</u> คือการปรากฏคำที่แสดงถึงความพิการหรือความบกพร่องทางร่างกายอย่างตรงไปตรงมา โดยวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* จะใช้คำเรียก "เด็กสมาธิสั้น" ซึ่งเป็นการบ่งบอกถึงความพิการอย่างตรงไปตรงมา ขณะที่วรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต* จะพบคำว่า "ผู้ดวงตาพิการ" ซึ่งส่วนใหญ่จะใช้คำเรียกนี้กับบุคคลอื่นที่เป็นคนพิการทางการมองเห็น และไม่ได้ใช้คำนี้กับตนเอง โดยหากมีการกล่าวถึงความพิการของตนเอง ผู้แต่งมักจะเปลี่ยนไปใช้คำว่า "ปิดตา" แทน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

*"ตอนที่ผมรู้ว่าตัวเองเป็น**<u>สมาธิสั้น</u>**นั้น (ที่จริงต้องใช้คำว่า แม่ของผมรู้มากกว่า) ผมอายุยังน้อย แค่ราว ๆ ๓ ขวบเท่านั้นเองครับ ผมจำเหตุการณ์ในตอนนั้นได้ไม่มากนัก แต่มีเรื่องหนึ่งผมจำได้ค่อนข้างแม่นและอยากจะเล่าให้ฟัง"*

ความสุขของเด็กสมาธิสั้น, หน้า 32

*"พูดถึง**<u>เด็กสมาธิสั้น</u>** ทุกคนคงรู้สึกว่าเป็นเรื่องแย่มาก ๆ ใช่ไหมครับ แต่ผมคิดว่าทุกอย่างในโลกนี้น่าจะมีส่วนที่ดี อย่างน้อยสักข้อหนึ่งแน่ ดังนั้น การเป็น**<u>เด็กสมาธิสั้น</u>**ก็ไม่น่าจะมีแต่ข้อเสียไปทั้งหมด ผมจึงลองหาว่า เป็น**<u>เด็กสมาธิสั้น</u>**มีสิ่งดีอะไรสำหรับผมบ้าง แล้วก็พบว่า **<u>สมาธิสั้น</u>**มีสิ่งดีหลายข้อเหมือนกันนะครับ"*

ความสุขของเด็กสมาธิสั้น, หน้า 91

*"...เมื่อวานฉันโพสต์ขอความช่วยเหลือในกลุ่มเฟซบุ๊คที่สร้างขึ้นเพื่อให้**<u>ผู้ดวงตาพิการ</u>**โพสต์รูปที่ต้องการคำอธิบาย หรือเอกสารที่ต้องการให้ช่วยอ่าน จะมีอาสาสมัครช่วยอธิบายและช่วยอ่านให้ฟัง"*

|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต, หน้า 285

*"...เมื่อวานขณะขึ้นรถไฟฟ้ากลับบ้าน มี**ผู้ดวงตาพิการ**คู่หนึ่งขึ้นและลงสถานีเดียว กันกับฉัน ฉันรู้ เพราะ รปภ.ส่งขึ้นรถพร้อมกัน ลงรถไฟฟ้าแล้ว เราก็ไปต่อ BRT พร้อมกันอีก"*

|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต, หน้า 287

4. การเลือกใช้คำเรียกอื่นแทนความพิการหรือคนพิการ คือการปฏิเสธหรือหลีกเลี่ยงการใช้คำที่สื่อถึงความพิการหรือความบกพร่องทางร่างกายโดยตรง โดยวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* บางครั้งจะหลีกเลี่ยงการใช้คำว่า "เด็กสมาธิสั้น" เป็นคำว่า "เด็กพิเศษ" แทน ขณะที่ วรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต* จะพบว่าผู้แต่งจะไม่ใช้คำที่เกี่ยวข้องกับความพิการทางการมองเห็น แต่จะเลี่ยงไปใช้คำว่า "มองไม่เห็น" "ปิดตา" "หลับตา" แทน ซึ่งเป็นการสื่อความหมายโดยนัย (connotation) ที่นำผู้อ่านให้เห็นถึงนัยยะความเชื่อมโยงกับความพิการ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

*"สุดท้าย ผมอยากบอกว่า **เด็กพิเศษ**ทุกคนมีความพิเศษของตัวเองที่ไม่เหมือนกัน"*

ความสุขของเด็กสมาธิสั้น, หน้า 51

*"เรื่องที่ผมเล่านี้เพียงอยากบอกว่า ช่วงหนึ่งของ**พวกเราที่เด็กพิเศษ**รู้สึกน้อยเนื้อต่ำใจ รู้สึกแปลกแยกและเป็นทุกข์นั้น ผมอยากให้พ่อแม่ผู้ปกครองและครูคอยสังเกต คอยให้กำลังใจ และคอยแนะนำ เพื่อช่วยให้เด็กผ่านความรู้สึกต่าง ๆ นี้ไปได้อย่างเข้มแข็ง*

*และเพื่อน ๆ ที่เป็น**เด็กพิเศษ**เอง ผมอยากบอกว่า เราทุกคนมีสิ่งดีในแบบของเรา ลองค้นหาให้เจอ และนำมันออกมาใช้ เพื่อน ๆ จะพบความสุขง่าย ๆ ครับ"*

ความสุขของเด็กสมาธิสั้น, หน้า 60-61

*"แต่ผมอยากเล่าเพราะอยากบอกว่าพ่อแม่ที่มีลูกเป็น**เด็กพิเศษ** หรือพ่อแม่ที่เหนื่อยมาก ๆ ในการดูแลลูก ควรจะหากิจกรรมอย่างอื่นทำ หาผู้ช่วย หรือหาคนรับฟังปัญหา ถ้าคิดว่าไม่ไหวจริง ๆ ก็ไปหาหมอจะดีกว่าปล่อยทิ้งไว้นะครับ"*

ความสุขของเด็กสมาธิสั้น, หน้า 78

*“ใคร ๆ ก็คิดว่าการอยู่อย่าง**<u>มองไม่เห็น</u>**เป็นเรื่องน่ากลัว ใช่ ฉันจะไม่เถียงหรอก ฉันจำได้ว่ามันเคยทำให้ฉันอึดอัดใจเพียงใดหรือเสียใจแค่ไหน แต่หากนั่นทำให้ฉันได้เป็น มีและรู้สึกอย่างในเวลานี้ บางทีนั่นอาจคุ้มค่า เพราะทุกอย่างที่ฉันเป็น มี และรู้สึกอยู่ช่างวิเศษเหลือเกิน ถ้ามองเห็น ฉันคงไม่รู้สึกว่าคุณค่าแห่งมิตรภาพยิ่งใหญ่ถึงเพียงนี้ ฉันคงไม่ได้รู้จักการไว้วางใจผู้อื่น ไม่รู้ว่ามีครอบครัวที่แสนวิเศษ ฉันอาจไม่ได้เรียนโรงเรียนมัธยมซึ่งฉันเคยเรียน อาจไม่ได้พบผู้ที่ฉันรัก ณ ที่นั้น”*

|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต, หน้า 355

*“ฉันยัง**<u>ปิดตา</u>** แต่กระแสอบอุ่นแห่งชีวิตก็บอกให้รู้ หลายคนคอยเคียงข้างฉันตลอดมา และพร้อมเดินทางไปกับฉัน จะที่ไหนก็ตาม แม้**<u>หลับตา</u>** พวกเขาก็ทำให้รู้ โลกดวงนี้กว้างใหญ่ กว้างใหญ่มากจริง ๆ”*

|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต, หน้า 356

(2) <u>กลวิธีการนำเสนอ</u>

สำหรับกลวิธีการนำเสนอที่พิจารณาถึงแบบแผนหรือวิธีการที่ใช้ในการเล่าเรื่องความพิการหรือคนพิการพบว่าผู้แต่งใช้กลวิธีการเปรียบเทียบ การไม่ใช้คำว่า “พิการ” หรือ “ความพิการ การยกบทสนทนาโต้ตอบ การตั้งคำถามกับผู้อ่านและการตอบคำถามอย่างตรงไปตรงมา การทำให้ความพิการดูเป็นเรื่องปกติ และการเล่าเรื่องราวจากที่ตัวละครอื่นเล่าให้ฟัง ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4.17

กลวิธีการนำเสนอ

กลวิธีการนำเสนอ	ความสุขของเด็กสมาธิสั้น	|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต
● การเปรียบเทียบ	√	--
● การที่ผู้แต่งไม่ใช้คำว่า “พิการ” หรือ “ความพิการ	√	√
● การยกบทสนทนาโต้ตอบ	--	√
● การตั้งคำถามกับผู้อ่าน และการตอบคำถามอย่างตรงไปตรงมา	√	--
● การทำให้ความพิการดูเป็นเรื่องปกติ	√	√
● การเล่าเรื่องจากที่ตัวละครอื่นเล่าให้ฟัง	√	--

จากข้อมูลข้างต้นพบว่ากลวิธีการนำเสนอด้วยการไม่ใช้คำว่า “พิการ” หรือ “ความพิการ และการทำให้ความพิการดูเป็นเรื่องปกติปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนทั้งสองชื่อเรื่อง ได้แก่ *ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* และ*จนกว่า จะโต* ขณะที่การเปรียบเทียบ การบอกเล่าเรื่องราวอย่างตรงไปตรงมา การตั้งคำถามกับผู้อ่าน และการเล่าเรื่องราวจากที่ตัวละครอื่นเล่าให้ฟังปรากฏเฉพาะในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* ขณะที่การยกบทสนทนาโต้ตอบปรากฏเฉพาะในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *จนกว่า จะโต* ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. <u>กลวิธีการเปรียบเทียบ</u>

สำหรับกลวิธีการเปรียบเทียบนั้น ผู้แต่งจะนำเสนอถึงความพิการและคนพิการผ่านการเปรียบเทียบระหว่างตัวละครที่เป็นคนพิการและคนไม่พิการ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“ความจริงแล้ว เด็กสมาธิสั้นก็เหมือนเด็กปกติทั่ว ๆ ไปนี่แหละครับ เพียงแต่พวกเรามีเรื่องที่พิเศษกว่าคนอื่นเกิดขึ้นในสมองของเรา พวกเราขาดการยั้งคิด พูดมาก และทำสิ่งแปลก ๆ ที่ไม่เหมือนคนปกติ ก็เพราะความพิเศษในสมองนี่แหละครับ”

ความสุขของเด็กสมาธิสั้น, หน้า 18-19

“เรื่องนี้ไม่เฉพาะเด็กสมาธิสั้นเท่านั้นนะครับ เด็กทั่วไปก็มีได้ แต่เด็กสมาธิสั้นจะจัดการอารมณ์เหล่านี้ได้ยากและไม่มีประสิทธิภาพเท่าเด็กปกติ จึงแสดงออกลักษณะก้าวร้าว หรือร้องไห้อย่างไม่มีเหตุผลแทน”

ความสุขของเด็กสมาธิสั้น, หน้า 24

2. <u>การไม่ใช้คำว่า “พิการ” หรือ “ความพิการ</u>

ทั้งนี้ในวรรณกรรมเยาวชนทั้งสองชื่อเรื่องพบว่าตัวละครซึ่งในที่นี้ก็คือผู้แต่งจะไม่ใช้คำว่า “พิการ” หรือ “ความพิการ” กับตนเองเลย โดยในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* ผู้แต่งเลือกใช้ชื่อโรคหรืออาการ หรือคำเรียกคนพิการในลักษณะอื่น เช่น “เด็กสมาธิสั้น” “เด็กพิเศษ” ขณะที่การปรากฏของคำว่า “พิการ” หรือ “ความพิการ” จะเป็นการพูดในภาพรวมถึงความพิการทั่วไป ส่วนในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *จนกว่า จะโต* พบว่าแทบจะไม่ปรากฏการพูดถึง “ความพิการ” เลย แต่จะเลือกใช้คำอื่นแทนเมื่อต้องกล่าวถึงความพิการของตนเอง เช่น “ปิดตา” “หากมองเห็น” “หากลืมตาขึ้นมาได้” “การอยู่อย่างมองไม่เห็น” ในทางตรงกันข้ามการปรากฏของคำว่า “พิการ” จะใช้สำหรับกล่าวถึงคนพิการกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งในภาพรวม ดังตัวอย่างต่อไปนี้

*"ที่ผมใช้คำว่า 'พวกเรา' เพราะผมเองก็เป็น**เด็กสมาธิสั้น**คนหนึ่งครับ เป็น**เด็กสมาธิสั้น**ที่เคยโดนหาว่าเป็นเด็กปัญญาอ่อน เป็น**เด็กสมาธิสั้น**ที่ชอบเดินเพ่นพ่าน พูดมาก ทำอะไรแปลก ๆ แต่ในวันนี้ผมได้พิสูจน์กับตัวเองแล้วว่า ตัวผมและรวมทั้ง**เด็กสมาธิสั้น**อื่น ๆ จะดำเนินชีวิตอย่างเด็กปกติได้ ทำทุกอย่างได้เหมือนเด็กปกติ เรียนได้ เล่นได้ ไม่จำเป็นต้องโดดเด่นกว่าคนอื่น แต่เป็นเหมือนคนอื่น ๆ ได้ครับ"*

ความสุขของเด็กสมาธิสั้น, หน้า 19

*"การกินยา จึงเป็นหนทางหนึ่งที่จะช่วยก้าวข้ามอุปสรรคต่าง ๆ คือเป็นเหมือนเครื่องช่วยพยุงของ**คนพิการ**ครับ"*

ความสุขของเด็กสมาธิสั้น, หน้า 35

*"ที่จริงคงไม่มีใครอยากเป็น**เด็กสมาธิสั้น** ไม่มีใครอยาก**พิการ** ไม่มีใครอยากเกิดมาไม่พร้อม แต่เมื่อมันเกิดขึ้นแล้วและเราเปลี่ยนแปลงอะไรไม่ได้ การอยู่อย่างมีความสุขกับสิ่งที่เรามี ที่เราเป็น ก็น่าจะดีที่สุด เพราะอย่างน้อยความสุขที่เรามีในทุกวันก็เป็นกำไรชีวิตของเรานะครับ"*

ความสุขของเด็กสมาธิสั้น, หน้า 112

*"สำหรับฉัน นับว่ามีโอกาสวิเศษอย่างหนึ่ง ที่ทำเป็นไม่เข้าใจหรือไม่รับรู้ความจริงชนิดนี้ได้ง่าย หรือบางทีก็มิได้รับรู้จริง ๆ นั่นแหละ ส่วนใครที่บังเอิญพบเห็นความจริงชนิดนี้เข้า คงต้องอาศัยความพยายามพอควรเพื่อมองผ่านความจริงนั้นไป เมื่อพยายามจนสำเร็จ สิ่งที่รออยู่คือความสุขและความสวยงามแท้จริงของโลก เพราะภายใต้พลังแห่งความรู้สึกดี ความจริงที่ทำให้คนไม่รักกันย่อมอยู่ได้ไม่นาน มันไม่ง่ายหรอก ฉันรู้ นั่นทำให้หลายครั้งฉันรู้สึกโชคดีที่บังเอิญ**ปิดตา**อยู่ จริง ๆ นะ"*

|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต, หน้า 99

*"ที่สำคัญฉันกำลังนึกถึง**กลุ่มผู้ดวงตาพิการ** พยายามคิดว่าหนังสือประเภทใดบ้างที่เราต้องการและจำเป็นกว่าอื่น ฉันยังไม่แน่ใจและไม่อยากจะหยิบยกความต้องการของตัวเองขึ้นเป็นบรรทัดฐาน*

*... ฉันเคยได้ยินคำถามเรื่องหนังสือที่**ผู้ดวงตาพิการ**ต้องการ มีผู้ตอบว่า เราไม่ต้องการหนังสือทุกประเภท ก็อาจจะมีส่วนจริงอยู่ไม่น้อย เพราะเราย่อมคิดว่าอะไรที่ผู้ดวงตาปกติมีสิทธิ์อ่าน เราก็ควรมีโอกาสอ่านทั้งหมด แต่นึกดูอีกทีก็ดูจะเป็นคำตอบที่เหวี่ยงแหเกินไป เราต้องยอมรับว่าคงเป็นไปไม่ได้ที่จะทำหนังสือเสียงสำหรับหนังสือทุกเล่ม"*

|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต, หน้า 158-159

*“เคยคิดเล่น ๆ ว่า **<u>หากมองเห็น</u>** ฉันคงชอบเดิน อยากเดินไปเรื่อย ๆ ไม่ต้องกำหนดจุดหมายปลายทาง ชมอะไรข้างทาง มองดูตึกรามบ้านช่อง...”*

|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต, หน้า 208

*“...ทว่าเย็นวันนี้ ฉันรู้สึกอัศจรรย์ใจ คนแน่นตั้งแต่รอขึ้นรถ กระทั่งเบียด อัดกันอยู่ในรถจนฉันรู้สึกหายใจไม่ออก กลิ่นน้ำหอมสารพัดกลิ่นผสมกับกลิ่นเหงื่อ ทำให้ฉันนึกถึงคำว่า ‘ตาลาย’ แต่ฉัน**<u>มองไม่เห็น</u>** หากเป็นอาการที่เกิดในจมูกจะเรียกอะไรดี คงไม่ใช่ ‘จมูกลาย’ มันออกจะฟังดูตลก”*

|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต, หน้า 315

3. <u>การยกบทสนทนาโต้ตอบ</u>

การยกบทสนทนาโต้ตอบคือการที่ผู้แต่งหยิบยกบทสนทนาโต้ตอบระหว่างตนเองกับบุคคลอื่น เช่น คนพิการด้วยกัน เพื่อเล่าหรือสะท้อนถึงความพิการ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“เมื่อปีก่อน มีโอกาสสนทนากับพี่คนหนึ่ง เขาเพิ่งมองไม่เห็นภายหลัง เพราะประสบอุบัติเหตุ หรืออะไรก็ไม่แน่ใจ “น้องมองไม่เห็นตั้งแต่กำเนิดหรือ” เขาถาม

“ใช่” ฉันตอบ

เขาพูดต่อไปว่า “จริง ๆ แล้ว มองไม่เห็นก็ดีเหมือนกัน จะได้ไม่ต้องเห็นอะไรแย่ๆ”

‘สิ่งที่แย่ ๆ มีมากขนาดนั้นเลยหรือ’ แอบเถียงในใจว่าสิ่งที่น่ามองก็คงจะมีอีกมาก

“อะไรบ้างที่แย่ ๆ” ฉันถามกลับ

เขาจึงยกตัวอย่างต่อไป “บางคนพูดด้วยดี แต่สายตาที่มองมากลับแฝงความหมายอีกอย่างที่เป็นด้านลบ”

ฟังแล้วก็ออกจะงง ๆ คิดอยู่ในใจว่า เช่นนั้น มิใช่จะยิ่งถูกหลอกง่ายขึ้นหรอกหรือ หลงเชื่อว่าอีกฝ่ายปรารถนาดี แท้จริงอาจมีจุดประสงค์ร้ายแอบแฝงอยู่

กลับมาคิดว่าสิ่งไหนจะดีกว่ากัน ระหว่างมองเห็นความจริงแล้วทำให้รู้สึกแย่กับไม่รับรู้บางสิ่งบางอย่างแล้วทำให้รู้สึกดี...”

|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต, หน้า 96-97

4. <u>การตั้งคำถามกับผู้อ่าน และการตอบคำถามอย่างตรงไปตรงมา</u>

การตั้งคำถามกับผู้อ่านคือการใช้คำถามเพื่อให้ผู้อ่านฉุกคิดเกี่ยวกับความพิการและคนพิการ และอธิบายคำตอบของคำถามนั้น ๆ อย่างตรงไปตรงมา หรือบางครั้งอาจจะไม่ได้ปรากฏคำถามอย่างเด่นชัด แต่ผู้แต่งบอกเล่าหรือให้คำตอบต่อสิ่งที่คนไม่พิการน่าจะสงสัยเกี่ยวความพิการหรือคนพิการ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

"ถ้าพูดถึง 'เด็กสมาธิสั้น' คุณจะนึกถึงอะไรครับ เด็กที่พูดมาก พูดไม่หยุด ไม่มีสมาธิจดจ่อ นึกถึงเด็กที่ดู 'ไม่ค่อยเต็ม' หรือนึกถึงอะไรกันบ้างครับ หากคุณคิดคล้าย ๆ กับข้างต้น ผมอยากบอกว่าทั้งถูกและไม่ถูกครับ ความจริงแล้ว เด็กสมาธิสั้นก็เหมือนเด็กปกติทั่ว ๆ ไปนี่แหละครับ เพียงแต่พวกเรามีเรื่องที่พิเศษกว่าคนอื่นเกิดขึ้นในสมองของเรา ..."

ความสุขของเด็กสมาธิสั้น, หน้า 18-19

"เรื่องหนึ่งที่ผมอยากเล่ามานานแล้ว เป็นเรื่องที่ถกเถียงกันในหมู่ผู้ปกครองค่อนข้างมากคือ เรื่อง 'การกินยา' นั่นเองครับ

ก่อนอื่น ผมต้องขอออกตัวไว้ก่อนนะครับว่าเรื่องนี้ ผมเขียนตามความรู้สึกของผมในฐานะเด็กสมาธิสั้นครับ เรื่องนี้จะว่าใครถูกใครผิดไม่ได้ ความคิดเห็นของแต่ละคนเป็นความหวังดีล้วน ๆ

ตัวผมก็กินยาครับ

ความรู้สึกของผมต่อการกินยา คือ 'ดีครับ' ผมคิดว่าการกินยาจะช่วยให้เด็กสมาธิสั้นรู้จักควบคุมตัวเองได้ดีขึ้น ไม่พลุ่งพล่านวุ่นวาย ช่วยทำให้มีสมาธิในการเรียนดีขึ้น ..."

ความสุขของเด็กสมาธิสั้น, หน้า 34-35

"ผมจะเล่าเรื่อง 'ปัญหาการอ่านหนังสือของเด็กสมาธิสั้น' จากที่ผมเป็นนะครับ แต่อย่างที่ผมเคยบอก คือ เด็กสมาธิสั้นทุกคนไม่เหมือนกันเลย ดังนั้น คนอื่น ๆ ก็อาจจะไม่เป็นอย่างผม หรือไม่ก็ใช้วิธีเดียวกันกับผมแล้วไม่ได้ผล พ่อแม่จึงต้องช่วยกันคอยสังเกตว่า ลูกมีปัญหานี้หรือไม่ หรือใช้วิธีแก้ปัญหาแบบไหนจึงจะเหมาะนะครับ"

ความสุขของเด็กสมาธิสั้น, หน้า 67

5. <u>การทำให้ความพิการดูเป็นเรื่องปกติ</u>

การทำให้ความพิการดูเป็นเรื่องปกตินั้น การเล่าเรื่องจะไม่ได้มีศูนย์กลางที่ความพิการอย่างเด่นชัด แต่จะนำเสนอถึงการดำเนินชีวิตที่เป็นปกติโดยที่ความพิการของตัวละครเป็นเพียงบริบทแวดล้อม ทั้งนี้ในวรรณกรรมเยาวชนทั้งสองชื่อเรื่องจะไม่ค่อยเล่าถึงความพิการมากนัก แต่จะเป็นการเล่าเรื่องชีวิตประจำวันทั่วไปของเด็กหรือเยาวชนคนหนึ่ง เพื่อนำเสนอถึงการดำรงชีวิตที่เป็นปกติ โดยในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* แม้ว่าจะเล่าถึงอาการและการบำบัดรักษาโรคสมาธิสั้น แต่โดยรวมไม่ได้มีศูนย์กลางที่การเล่าเรื่องที่สัมพันธ์กับความพิการเท่านั้น โดยเนื้อหาจะเล่าถึงการเตรียมตัวสอบ การคบเพื่อน การกลั่นแกล้งรังแก พ่อกับแม่ การนั่งสมาธิ ขณะที่วรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *จนกว่าเด็กปิดตาจะโต* จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่าผู้แต่งกล่าวถึงความพิการหรือปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ที่เป็นผลจากความพิการไม่มากนัก แต่จะกล่าวถึงชีวิตประจำวันของเยาวชนคนหนึ่ง การเล่าเรียนในมหาวิทยาลัย กิจกรรมในยามว่าง มุมมองความคิดต่อเรื่องราวที่เกิดขึ้น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

"ผมเอาแต่เล่นกับเพื่อน คุยกับเพื่อน รีบไปโรงเรียนแต่เช้าเพื่อเล่นเกมกับเพื่อน แม้ผมจะไม่ได้เล่นเกมในเวลาเรียน แต่ขณะที่ครูสอน ใจผมก็คิดแต่เกมที่เพิ่งเล่น หรือไม่ก็เอากระดาษมาเขียนวางแผนเกมที่ผมจะเล่นตอนพัก ผลก็คือจำไม่ได้ว่าครูสั่งงานอะไรบ้าง จดงานในห้องไม่ทัน มีครั้งหนึ่งผมเล่นกับเพื่อนติดพันจนถึงกับไม่ได้กินข้าวกลางวันทีเดียว"

ความสุขของเด็กสมาธิสั้น, หน้า 72

"การกลั่นแกล้งไม่เหมือนกับเด็กทะเลาะกันนะครับ เพราะทะเลาะจะมีอารมณ์ด้วยกันทั้งคู่ มีเรื่องราวที่ทำให้ทะเลาะกัน แต่กลั่นแกล้งรังแกนั้นส่วนใหญ่ไม่ได้มาจากมีเรื่อง หรือมีอารมณ์ใส่กัน แต่เป็นการกระทำที่ผู้กระทำรู้สึกสนุก หรือรู้สึกว่าเหนือกว่า ส่วนคนถูกกระทำก็จะรู้สึกไม่ชอบ ไม่สบายใจ หรือเป็นทุกข์ครับ

เมื่อมีเรื่องกลั่นแกล้งรังแกกัน ผมไม่อยากให้คำตอบกลายเป็นว่า 'เพื่อนกัน แค่เล่น ๆ เท่านั้น' หรือ 'แค่เด็กเล่นกัน อย่าเอามาเป็นเรื่องใหญ่เลย' เพราะถ้าเป็นอย่างนั้น ผมคิดว่าคนที่ถูกกลั่นแกล้ง รังแก จะรู้สึกเหมือนไม่มีทางออกสำหรับปัญหาที่เขาเจออยู่นะครับ

อย่างกรณีของผม โชคดีที่ไม่ใช่กลั่นแกล้งแบบรุนแรง เป็นความสนุกสนานกันเสียมากกว่า เมื่อผมพยายามปรับตัวเอง แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยวิธีนิ่ง ไม่โวยวาย และเพื่อน ๆ ของผมก็โตขึ้น ทำให้การกลั่นแกล้งนั้นหมดไป ทุกวันนี้ ผมกับเพื่อน ๆ ก็ยังคงคบหา คุยเล่นกันได้เป็นปกติ แต่ข่าวบางข่าวที่ผมได้อ่าน ไม่ใช่กลั่นแกล้งกันเล่น ๆ แบบผม แต่เป็นเรื่องรุนแรงและยาวนาน จนเด็กที่ถูกกลั่นแกล้งทนไม่ไหว ฆ่าตัวตายเลยก็มี"

ความสุขของเด็กสมาธิสั้น, หน้า 143-144

“จนกระทั่งฉันเรียนวิชาเสวนาบรรณาธิการ ครูสั่งให้อ่านหนังสือพิมพ์และหาประโยคผิดเป็นประจำทุกวัน ฉันไม่รู้จะหาประโยคผิดจากที่ใดดี จึงเปิดอ่านข่าวไปเรื่อย ๆ เมื่อไม่เจอประโยคผิดจากข่าวแรก ก็ต้องเปิดข่าวต่อไปจนกว่าจะพบ ฉันได้รู้ว่าวิธีนี้ไม่เพียงทำให้ฉันสังเกตภาษาแต่ละประโยคเพิ่มขึ้น แต่ยังได้ทราบข่าวที่น่าสนใจเพิ่มขึ้นด้วย”

|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต, หน้า 49

“ฉันไม่มีหนังสือประเภทไหนที่ชอบเป็นพิเศษ เพราะรู้สึกว่า หนังสือแต่ละประเภทมีข้อเด่นต่างกันไป เหมือนมนุษย์ที่มีสิ่งดีในตนเอง สิ่งสำคัญที่สุดคือ หนังสือประเภทใดก็ตามล้วนให้ความรู้แก่ฉันทั้งสิ้น พ่อทำให้ฉันมองเห็นความรัก ความตั้งใจ รวมถึงเจตนาดีในหัวใจทุกดวงของผู้ผลิตหนังสือและหนังสือเสียง เมื่อรับความรักและความรู้ผ่านหนังสือมากเข้า ฉันจึงรักหนังสือ ในที่สุด โลกของฉันก็ดูกว้างใหญ่ขึ้นนับแต่นั้น”

|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต, หน้า 88

“เป็นความจริง บางขณะฉันรู้สึกไม่อยากพยายามอีกต่อไป แต่เรื่องจะยอมจมนั้นก็ไม่เคยอยู่ในความคิดเช่นกัน จึงต้องพยายามต่อไปนั่นเอง บางครั้งก็เผลอพูดออกมาด้วยความอัดอั้นตันใจว่า “เมื่อไรจะหลุดพ้น” พูดออกไปแล้วก็ตลกตัวเอง นี่ถึงกับอยากนิพพานเลยทีเดียวหรือ เปล่า คงยังไม่ถึงเพียงนั้น แค่อยากพ้นไปจากช่วงเวลาที่อึดอัดหนักใจเช่นนี้เสียที”

|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต, หน้า 204-205

6. <u>การเล่าเรื่องราวจากที่ตัวละครอื่นเล่าให้ฟัง</u>

การเล่าเรื่องราวในลักษณะนี้คือการที่ตัวละครคิดย้อนไปถึงเรื่องราวเกี่ยวกับตนเองหรือความพิการของตนเองที่ตัวละครอื่นเป็นผู้เล่าให้ฟัง รวมถึงการเล่าเรื่องราวที่เป็นการพูดคุยของตัวละครที่เป็นคนพิการและตัวละครอื่น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“แม่เล่าให้ผมฟังว่า แม่เริ่มสงสัยว่าผมจะเป็นสมาธิสั้น เมื่อตอนผมอายุราว ๓ ขวบ เพราะผมมักอยู่นิ่งไม่ได้ ชอบเดินไปเดินมา และพูดภาษาแปลก ๆ ครั้งนั้นแม่กับพ่อพาผมไปเที่ยวทะเล ผมเดินบนทรายไม่ได้ แม่บอกว่าผมยืนตัวเกร็งขาสั่น ร้องไห้ ไม่กล้าขยับขาเลย แม่จึงแน่ใจ เพราะตรงกับที่เคยอ่านมา หลังจากนั้น แม่ก็เริ่มติดต่อหมอ นัดนักกิจกรรมบำบัด และพาผมไปฝึกครับ”

ความสุขของเด็กสมาธิสั้น, หน้า 27

"เรื่องที่ผมเขียนเมื่อวานว่า 'แม่แอบสืบความลับจากผม' พอแม่ได้อ่าน แม่บอกผมว่า แม่ไม่ได้สืบความลับจากผม แต่แม่ทำตามคำแนะนำของครูกิจกรรมบำบัดครับ ครูกิจกรรมบำบัดบอกแม่ว่า 'เด็กสมาธิสั้นหรือเด็กพิเศษส่วนใหญ่จะมีปัญหาเรื่องการสื่อสาร การเล่าเรื่อง การพูดคุยกับคนอื่น ๆ และมักจะเรียงลำดับเหตุการณ์เป็นขั้นเป็นตอนไม่ค่อยได้' ซึ่งแม่ก็สังเกตว่าผมก็เป็นแบบนั้นเหมือนกัน แม่เล่าว่า ตอนที่ผมเล็ก ๆ ถ้าให้ผมเรียงวิชาเรียนตั้งแต่เข้าจนถึงเย็น ผมจะเรียงสลับไปสลับมา หรือบางทีก็จำไม่ได้ว่าคาบนี้เรียนอะไร จำไม่ได้ว่ากลางวันกินอะไร ครูกิจกรรมบำบัดจึงแนะนำแม่ให้ใช้วิธีตั้งคำถาม ค่อย ๆ ถามไปเรื่อย ๆ ไม่เจาะจง เพื่อให้ผมค่อย ๆ ทบทวน ดึงความจำในแต่ละวันออกมา ถ้าหากทำได้บ่อย ๆ ก็เหมือนเป็นการฝึกสมองให้จดจำ และเรียงลำดับเหตุการณ์ให้ได้ และระหว่างพูดคุยกันก็คือฝึกให้เล่าเรื่อง ฝึกให้ผมสื่อสารกับคนอื่นได้เข้าใจสิ่งที่ผมอยากบอก สิ่งที่ครูกิจกรรมบำบัดบอกแม่อีกอย่างหนึ่งก็คือ ถ้าขณะที่พวกเรายังเล็ก ๆ และได้พูดคุยกันทุกวันจนเกิดเป็นความเคยชิน จะทำให้ความไว้ใจ เชื่อใจตามมา พอโตขึ้นการห่างเหินระหว่างพ่อแม่กับลูกก็ลดน้อยลง ความผูกพันระหว่างพ่อแม่ลูกยังคงอยู่ แม่บอกว่า ตอนนั้นแม่ก็ไม่แน่ใจหรอกว่าผลจะเป็นยังไง แต่อะไรที่แม่ทำได้ แม่ก็ลงมือทำเลย ซึ่งผมคิดว่าที่ครูบอกแม่ก็เป็นเรื่องจริงนะครับ เพราะแม้ตอนนี้ผมจะเข้าสู่วัยรุ่น ผมก็ยังชอบอยู่คนเดียวเงียบ ๆ ไม่อยากให้ใครมาวุ่นวาย แต่สุดท้าย หากผมมีปัญหา หรือต้องการความช่วยเหลือเรื่องอะไร ผมก็ยังเดินไปบอกแม่ หรือยังเข้าไปขอความช่วยเหลือจากแม่ตลอด"

ความสุขของเด็กสมาธิสั้น, หน้า 63

"แม่เล่าว่าแม่ไม่เคยสังเกตเลยว่าผมมีอาการนี้ จนวันหนึ่งขณะแม่นอน ผมนั่งอ่านหนังสืออยู่ข้าง ๆ แม่เห็นปากและแก้มผมกระตุกเป็นพัก ๆ ต่อเนื่องกัน แม่ตกใจจึงถ่ายคลิปไว้แล้วส่งไปปรึกษาคุณหมอ"

ความสุขของเด็กสมาธิสั้น, หน้า 167

(3) <u>ทิศทางที่ใช้สื่อถึงความพิการ</u>

สำหรับทิศทางจะเป็นการพิจารณาถึงการใช้ภาษาหรือถ้อยคำในการสื่อความหมายเกี่ยวกับความพิการและคนพิการ โดยจะพิจารณาว่าทิศทางที่ผู้แต่งใช้สื่อถึงความพิการเป็นไปในทิศทางบวก กลาง หรือลบ ทั้งนี้การศึกษานี้พบว่าทิศทางที่ใช้สื่อถึงความพิการปรากฏทั้ง 3 ลักษณะ ได้แก่ ทิศทางบวก กลาง และลบ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4.18

ทิศทางที่ใช้สื่อถึงความพิการ

ทิศทางที่ใช้สื่อถึงความพิการ	ความสุขของเด็กสมาธิสั้น	|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต
• บวก	√	√
• กลาง	√	√
• ลบ	√	√

จากตารางข้างต้นพบว่าทิศทางที่ใช้สื่อถึงความพิการทั้ง 3 ลักษณะ คือทิศทางบวก กลาง ลบ ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนทั้งสองชื่อเรื่อง ได้แก่ *ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* และ *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต* ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. <u>ทิศทางบวก</u>

สำหรับทิศทางบวกพบว่าจะเป็นการใช้ภาษาหรือถ้อยคำเชิงบวกหรือสื่อถึงสภาวะที่ว่าความพิการเป็นความปกติหรือความหลากหลายอย่างหนึ่งในการบรรยายถึงความพิการและคนพิการ อีกทั้งความพิการก็อาจจะไม่ใช่เป็นเพียงปัญหาอุปสรรคกับชีวิตเท่านั้น แต่ท่ามกลางความพิการก็อาจจะมีสิ่งพิเศษหรือสิ่งดี ๆ จากความพิการ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“พูดถึงเด็กสมาธิสั้น ทุกคนคงรู้สึกว่าเป็นเรื่องแย่มาก ๆ ใช่ไหมครับ แต่ผมคิดว่าทุกอย่างในโลกนี้น่าจะมีส่วนที่ดี อย่างน้อยสักข้อหนึ่งแน่ ดังนั้น การเป็นเด็กสมาธิสั้นก็ไม่น่าจะมีแต่ข้อเสียไปทั้งหมด ผมจึงลองหาว่า เป็นเด็กสมาธิสั้นมีสิ่งดีอะไรสำหรับผมบ้าง แล้วก็พบว่า สมาธิสั้นมีสิ่งดีหลายข้อเหมือนกันนะครับ

ข้อแรกคือ ทำให้ผมเป็นเด็กที่เครียดน้อย น้อยจริง ๆ เลยครับ อาจจะเนื่องจากการที่ผมรับรู้อารมณ์คนอื่นไม่เก่ง หรือผมไม่ค่อยรู้สึกรุนแรง ทำให้เวลาที่ผมเจอเรื่องทำให้ทุกข์ ผิดหวัง เสียใจ ผมจะรู้สึกอย่างนั้นแค่ช่วงเวลาสั้น ๆ พอข้ามวันมักจะลืมความรู้สึกนั้นไปครับ ทำให้ผมไม่จมอยู่กับความทุกข์ ไม่เก็บมาตอกย้ำตัวเอง ผลก็คือทำให้ผมแทบจะไม่เครียดเลยครับ”

ความสุขของเด็กสมาธิสั้น, หน้า 91

“ใคร ๆ ก็คิดว่าการอยู่อย่างมองไม่เห็นเป็นเรื่องน่ากลัว ใช่ ฉันจะไม่เถียงหรอก ฉันจำได้ว่ามันเคยทำให้ฉันอึดอัดใจเพียงใดหรือเสียใจแค่ไหน แต่หากนั่นทำให้ฉันได้เป็น มีและรู้สึกอย่างในเวลานี้ บางทีนั่นอาจคุ้มค่า เพราะทุกอย่างที่ฉันเป็น มี และรู้สึกอยู่ช่างวิเศษเหลือเกิน ถ้ามองเห็น ฉันคงไม่รู้สึกว่าคุณค่าแห่งมิตรภาพยิ่งใหญ่ถึงเพียงนี้ ฉันคงไม่ได้รู้จักการไว้วางใจผู้อื่น ไม่รู้ว่ามีครอบครัวที่แสนวิเศษ ฉันอาจไม่ได้เรียนโรงเรียนมัธยมซึ่งฉันเคยเรียน อาจไม่ได้พบผู้ที่ฉันรัก ณ ที่นั้น

บางคนพูดอย่างปลง ๆ ว่า "คนเราเลือกเกิดไม่ได้" ที่จริงแล้วจะมีใครรู้ ฉันอาจเลือกได้และได้เลือกแล้วทั้งหมดที่ฉันเป็นวันนี้ อาจเป็นสิ่งที่ฉันเลือกไว้แล้วด้วยตัวเอง ตั้งแต่ยังไม่เกิดด้วยซ้ำ บางขณะฉันเชื่อเช่นนั้นจริง ๆ"

|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต, หน้า 355

2. <u>ทิศทางกลาง</u>

ทิศทางกลางพบว่าจะเป็นการใช้ภาษาหรือถ้อยคำทั้งในเชิงบวกและเชิงลบผสมผสานกัน โดยอาจเป็นการยอมรับว่าความพิการเป็นปัญหาหรืออุปสรรคหนึ่งในชีวิต ความพิการอาจทำให้แตกต่างจากบุคคลอื่น แต่หากได้รับความเข้าใจ การสนับสนุน หรือความช่วยเหลือจากบุคคลอื่น ความพิการก็จะเป็นเพียงความหลากหลายอย่างหนึ่งหรือบางครั้งก็นำมาซึ่งโอกาสบางอย่าง และคนพิการก็สามารถดำรงชีวิตอย่างเป็นปกติได้ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

"การที่ผมยอมรับว่าตัวเองเป็นเด็กสมาธิสั้น ที่ผมพยายามทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อบำบัดอาการสมาธิสั้น แล้วยังมีบางอย่างแตกต่างไปจากคนอื่นอยู่บ้าง ผมก็ยังมีชีวิตและดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขทุกวันได้ เป็นต้น"

ความสุขของเด็กสมาธิสั้น, หน้า 80

"เด็กสมาธิสั้นอย่างเช่นผมนั้น มีความยับยั้งชั่งใจน้อยกว่าปกติ ไม่ได้สนใจหน้าที่ของตนเอง ไม่คิดทบทวนก่อนว่า ยังมีการบ้านหรืองานอะไรค้างอยู่หรือไม่ แต่ในทางตรงข้าม ถ้าเพื่อนชวนทำงานผมก็จะทำไปพร้อมกับเพื่อนด้วยเหมือนกัน"

ความสุขของเด็กสมาธิสั้น, หน้า 101

"ผมไม่ได้รู้สึกอะไรในการเป็นเด็กสมาธิสั้นเลยครับ จริงอยู่ การเป็นสมาธิสั้นทำให้การดำเนินชีวิตยากกว่าปกติ ทั้งเรื่องการอ่านหนังสือ การเรียน การกินอาหาร การปรับตัวตลอดจนการเข้ากับคนอื่น แต่นั่นเป็นความรู้สึกของผมต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละช่วงที่ผ่านมาเท่านั้น ไม่ใช่ความรู้สึกในการเป็นเด็กสมาธิสั้น ผมไม่เคยน้อยเนื้อต่ำใจ หรือตั้งคำถามเลยว่า 'ทำไมผมต้องเป็นเด็กสมาธิสั้น' แม้สักครั้ง

ตรงข้าม ผมกลับรู้สึกว่า สมาธิสั้นคือโอกาสได้ทำอะไรหลายอย่างเพิ่มขึ้น เช่น กิจกรรมบำบัดซึ่งหลายอย่างก็สนุกมา ได้เรียนศิลปะบำบัดซึ่งไม่จำเป็นต้องวาดรูปสวย ได้หัดขี่ม้าตั้งแต่ยังอยู่อนุบาล ๑ และสมาธิสั้นก็ทำให้ผมรู้สึกว่าตัวเองโชคดีมาก โชคดีที่มีพ่อแม่รักและเอาใจใส่ โชคดีที่ทำให้ผมไม่เครียด ไม่ทุกข์ ไม่จมอยู่กับความเศร้า แม้จะมีปัญหาบ้างในการเป็นสมาธิสั้น เช่น ติดเกม

เข้ากับเพื่อนได้ยาก สื่อสารกับคนอื่นไม่ค่อยเข้าใจ แต่เมื่อหักลบกันแล้ว ผมก็ยังรู้สึกว่า ผมมีความสุขด้วยทุกอย่างที่ผมเป็นอยู่ในตอนนี้ครับ"

ความสุขของเด็กสมาธิสั้น, หน้า 111-112

"พิพิธภัณฑ์อาจเป็นแหล่งการเรียนรู้อันวิเศษสำหรับใครหลายคน แต่ไม่ใช่สำหรับฉัน ความอึดอัดใจนั้นเหมือนเวลาที่รู้สึกหิว รับรู้ว่ามีอาหารอยู่ตรงหน้าแต่ไม่มีสิทธิ์จะกินหรือแม้กระทั่งแตะต้อง อย่างไรก็ตาม เพื่อน ๆ ก็ทำให้รู้สึกดีขึ้นมาก แม้จะไม่ได้ความรู้ใดมากนัก แต่ถ้าจะให้ดี ฉันกำลังคิดฝันถึงเจ้าหน้าที่สักคนผู้ซึ่งจะช่วยบรรยายสิ่งต่าง ๆ ในพิพิธภัณฑ์ เพื่อจะได้มีโอกาสเรียนรู้ด้วย ใช่ ฉันกำลังฝัน แต่หากฝันเป็นจริง พิพิธภัณฑ์คงเป็นสถานที่ซึ่งน่าปรารถนาจะไปมากกว่านี้"

|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต, หน้า 142-143

3. <u>ทิศทางลบ</u>

ทิศทางลบพบว่าเป็นการใช้ภาษาหรือถ้อยคำเชิงลบหรือสื่อถึงสภาวะที่ว่าความพิการเป็นความผิดปกติในการบรรยายถึงความพิการและความพิการ โดยมีการใช้คำพูดและภาษาในเชิงชี้ชัดถึงภาวะความบกพร่อง และมีนัยในเชิงที่เชื่อมโยงว่าความพิการเป็นปัญหาอุปสรรคในชีวิต ดังตัวอย่างต่อไปนี้

"ปัญหาใหญ่ในบรรดาปัญหาของผมตั้งแต่เด็กจนทุกวันนี้ คือ กินยาก คำว่า 'กินยาก' ของผมในที่นี้ไม่ใช่เลือกกินนะครับ แต่คือการกินอาหารบางอย่างไม่ได้ กินไม่ได้ถึงกับต้องฝึกกันเลยทีเดียว และถึงแม้ผมจะฝึกกินมาหลายปีแล้วก็ตาม ทุกวันนี้ก็ยังมีอาหารบางอย่างที่ผมยังกินไม่ได้จริง ๆ

เริ่มแต่ตอนที่ยังเล็ก ผมไม่กินหมู ไม่กินไก่ ไม่กินกุ้งชิ้นโต ๆ ทั้งในผัดผัก หรือข้าวหมูแดง หมูสับในแกงจืด ไก่ในข้าวมันไก่ ถ้าผมกินเข้าไปจะพะอืดพะอมแล้วก็อาเจียนออกมาเลยละครับ"

ความสุขของเด็กสมาธิสั้น, หน้า 105

"ผมอยากเล่าเรื่อง 'ความไม่ยืดหยุ่น หรือการยึดติด' ซึ่งเป็นลักษณะพิเศษอย่างหนึ่งของผมที่ทำให้ผมมีปัญหาในการเข้ากับคนอื่นอยู่มากทีเดียวครับ

ความไม่ยืดหยุ่นของผมคือ การที่ผมยอมรับการเปลี่ยนแปลงได้ยาก และยึดติดความคิดของตัวเอง คิดแต่ว่ากฎหรือข้อตกลงที่พูดไว้ต้องเป็นไปตามนั้นทุกอย่างทุกประการ เช่น ถ้ามีคนบอกผมว่า เขาจะทำ ๑ ๒ ๓ ๔ แต่เขาทำคำ ๑ ๒ ๓ แล้วไม่ได้ทำ ๔ แม้เหตุสุดวิสัยก็ตาม ผมก็จะหงุดหงิด ยอมรับไม่ได้ คิดแต่ว่าเขาไม่รักษาคำพูด ไม่ยอมเข้าใจเหตุผลหรือความจำเป็นของเขาเลย"

ความสุขของเด็กสมาธิสั้น, หน้า 113

“วันนี้เธอร้องไห้ ฉันได้แต่เฝ้าดู ไม่รู้จะทำอย่างไรกับสถานการณ์เช่นนี้ เธอคงเหนื่อยมากจริง ๆ แน่นอน เธอไม่คิดจะยอมแพ้ ฉันมั่นใจ ทว่า สิ่งที่เธอกำลังแบกรับอยู่จะเกินขีดจำกัดของเธอหรือไม่ ฉันไม่รู้ควรทำอย่างไร จะเอ่ยปลอบเธอหรือ ฉันยังรู้สึกไม่คู่ควรเลยด้วยซ้ำ ฉันทำอะไรได้บ้างหรือในสถานการณ์เช่นนี้”

|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต, หน้า 289

“...ฉันต้องนำการบ้านกลับมาให้ทุกคนที่บ้านช่วยทำประจำ บางวิชาที่ฉันไม่เข้าใจก็ต้องขอร้องแกมบังคับให้พี่ช่วยหาวิธีสอน ทั้ง ๆ ที่พี่ก็ไม่ได้เข้าใจเรื่องที่ฉันเรียนดีไปกว่า ยังมีเอกสารพัดวิชาที่นำกลับมาให้ทุกคนอ่านให้ฟัง เมื่อฉันรู้สึกกดดันและนอนไม่พอ ทุกคนที่บ้านก็กังวลไปตาม ๆ กัน ฉันไม่มีโอกาสได้ดื่มด่ำความสุขแห่งอำนาจของลูกคนสุดท้อง หรือน้องสาวคนเดียวอย่างเวลานี้หรอก ฉันมีแต่เศร้า และเศร้า ฉันเป็นตัวปัญหาที่ทำให้คนทั้งบ้านต้องนอนดึก ฉันทำให้คนที่รักฉันและฉันรักเหนื่อยเกินไป นี่มันไม่สนุกเลยสักนิด”

|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต, หน้า 354

สำหรับภาพรวมเกี่ยวกับลีลาในส่วนของกลวิธีทางภาษาในการเล่าเรื่องพบข้อสังเกตที่สำคัญคือแม้กลวิธีทางภาษาที่ใช้ในการเล่าเรื่องความพิการและคนพิการจะปรากฏการใช้คำเรียกคนพิการหรือความพิการแบบตรงไปตรงมา ทว่าในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต* จะปรากฏคำเรียกแบบตรงไปตรงมาอย่างคำว่า “ผู้ดวงตาพิการ” น้อยมาก และส่วนใหญ่คำเรียกเช่นนี้จะปรากฏเมื่อผู้แต่งกล่าวถึงบุคคลอื่นที่มีความพิการทางการมองเห็น แต่หากกล่าวถึงตนเองมักจะใช้คำว่า “ปิดตา” “มองไม่เห็น” ลักษณะเช่นนี้ดูเหมือนว่าผู้แต่งต้องการสื่อความหมายโดยนัยว่าความพิการไม่ใช่สิ่งที่สังคมกำหนดจากความแตกต่างทางร่างกายบนบรรทัดฐานทางการแพทย์ แต่ตนเองเป็นผู้เลือกกำหนดด้วยตนเอง อีกทั้งการใช้คำว่า “ปิดตา” ยังดูเหมือนว่าเป็นการสื่อสารความหมายโดยนัยว่าผู้แต่งไม่ได้มองว่าการที่ตนเองมองไม่เห็นคือปัญหาหรือคือความพิการ เพราะมันคือการเลือกด้วยตนเองที่จะปิดตา นอกจากนี้การที่วรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต* มีการใช้กลวิธีทางภาษาที่มีคุณลักษณะทางวรรณศิลป์มากกว่าเป็นไปได้ว่าน่าจะเป็นเพราะผู้แต่งเรียนคณะอักษรศาสตร์ วิชาเอกภาษาไทย กอปรกับมีอายุมากกว่า จึงทำให้มีทักษะและองค์ความรู้ด้านการเขียนในระดับที่มากกว่า จึงทำให้ลักษณะการใช้ภาษาเป็นไปในเชิงวรรณศิลป์มากกว่า

ทั้งนี้สำหรับกลวิธีการนำเสนอถึงความพิการนั้น ข้อสังเกตที่สำคัญคือวรรณกรรมเยาวชนทั้งสองชื่อเรื่องแทบจะไม่ปรากฏการใช้คำว่า “พิการ” หรือ “ความพิการ” แต่จะเป็นการเลือกใช้คำอื่นแทน รวมถึงผู้แต่งยังทำให้ความพิการดูเหมือนจะเป็นเรื่องปกติผ่านการเล่าเรื่องราวในชีวิตประจำวันที่ไม่ได้มีศูนย์กลางอยู่ที่การเล่าเรื่องความพิการมากนัก ลักษณะเช่นนี้ดูเหมือนจะแสดงให้

เห็นว่าผู้แต่งไม่ได้มองว่าความพิการเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของอัตลักษณ์ของพวกเขาที่ต้องการให้ตระหนักรับรู้ ความพิการไม่ใช่ตัวกำหนดชีวิตคนพิการ แต่ความพิการคือความหลากหลาย และไม่ได้ทำให้แตกต่างโดยสิ้นเชิงจากคนไม่พิการ อีกทั้งลักษณะเช่นนี้ยังน่าจะเป็นการสื่อความหมายโดยนัยจากผู้แต่งไปยังผู้อ่านว่าความพิการไม่ว่าจะแก้ไขได้หรือแก้ไขไม่ได้ ก็ไม่ใช่ปัญหาใหญ่ในการดำรงชีวิต ปัญหาที่คนพิการเผชิญ บางครั้งก็คือปัญหาเดียวกันกับปัญหาของคนที่ไม่พิการ

นอกจากนี้อีกข้อสังเกตหนึ่งคือทิศทางที่ใช้สื่อถึงความพิการในวรรณกรรมเยาวชนทั้งสองชื่อเรื่องปรากฏทั้งในเชิงบวก กลาง และลบ ลักษณะเช่นนี้เป็นไปได้ว่านี่คืออัตลักษณ์ความพิการที่ลื่นไหลได้ไปตามสถานการณ์ที่ตัวละครที่เป็นคนพิการต้องเผชิญ ในสถานการณ์ที่ตนเองเสียประโยชน์ก็เป็นไปได้ที่จะมองว่าความพิการเป็นปัญหา ขณะที่ในบางสถานการณ์ ความพิการกลับทำให้ตัวละครที่เป็นคนพิการได้รับประโยชน์ในบางแง่มุม ส่วนทิศทางกลางก็คือการนำเสนออย่างผสมผสานให้เห็นถึงการยอมรับว่าความพิการอาจนำมาซึ่งปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ แต่ขณะเดียวกันความพิการก็คือความหลากหลาย ที่หากได้รับการสนับสนุน ช่วยเหลือ ก็เป็นไปได้ที่ความพิการอาจสร้างประโยชน์บางอย่างให้แก่คนพิการ

4.3.9 น้ำเสียง

ขณะที่น้ำเสียงจะเป็นการบอกให้ทราบถึงความรู้สึกของผู้แต่งต่อความพิการและคนพิการ โดยรวมจะเห็นได้ว่าผู้แต่งซึ่งเป็นคนพิการในวรรณกรรมเยาวชนทั้งสองชื่อเรื่องนำเสนอถึงความพิการและคนพิการด้วยน้ำเสียงที่เป็นมิตร ไม่เป็นทางการมากนัก เหมือนเล่าเรื่องให้เพื่อนหรือพ่อแม่ฟัง เพื่อให้เกิดความเข้าใจในความคิดหรือมุมมองของคนพิการต่อความพิการและคนพิการ รวมทั้งน้ำเสียงส่วนใหญ่ยังสะท้อนถึงมุมมองต่อความพิการและคนพิการที่ค่อนข้างเป็นไปในแง่บวก ทว่าน้ำเสียงที่ดูจะสะท้อนถึงความสับสนของตัวผู้แต่งต่อความพิการและคนพิการก็มีการปรากฏอยู่บ้างแต่ไม่มากนัก ลักษณะเช่นนี้เป็นไปได้ที่มันคือภาพนำเสนอถึงมนุษย์ในความเป็นจริงที่อาจจะมีสุข ทุกข์ หรือเศร้าปะปนกันไปในชีวิต ซึ่งก็ทำให้เรื่องที่เล่าดูสมจริงมีอรรถรสมากยิ่งขึ้น และยังสอดคล้องกับลักษณะงานเขียนที่เป็นบันทึกเรื่องราวในชีวิตประจำวันหรือไดอารี่ ที่เรื่องราวในชีวิตของผู้คนในแต่ละวันมีหลากหลายรสชาติแตกต่างกันไป ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“‘ลองปรับลดยาลงมั้ย’ (เวลานี้ผมกิน C. 27 mg วันละ ๒ เม็ด)

เมื่อได้ยินคำถาม ผมก็อึ้งไปเลยครับ ผมไม่เคยคิดเลยว่าจะได้ยินประโยคนี้ แต่เพราะไม่เคยเตรียมใจ คำตอบของผมคือ ‘อย่าเพิ่งดีกว่าครับ’ คุณหมอจึงสั่งยาให้เท่าเดิม แต่ขยายเวลานัดจาก ๓ เดือนเป็น ๖ เดือน

กลับจากหาหมอ ผมเพิ่งรู้สึกตัวว่า ผมดีใจมากครับ ดีใจที่วันนี้มีสัญญาณให้เห็นว่าผมดีขึ้น ลดยาที่กินได้ และถ้าผมจัดการกับตัวเองได้แบบนี้ไปเรื่อย ๆ ก็แปลว่าผมน่าจะไม่ต้องกินยาเลยในวันข้างหน้า แต่ระหว่างที่ดีใจอยู่นั้นผมกลับกังวลครับ ถ้าผมลดยาแล้วทุกอย่างแย่ลงล่ะ เกิดผมวุ่นวายในห้องเรียน จัดการตัวเองเรื่องอารมณ์กับความรับผิดชอบไม่ได้ ทำให้เพื่อนรำคาญอีก ผมจะทำยังไง

ผมยอมรับครับว่า กำลังสับสน ความรู้สึกก็กำลังสู้กันอยู่ระหว่างกล้ากับกลัว กล้าที่จะลองลดปริมาณยาเพื่อพิสูจน์ว่าผมดีขึ้น กับกลัวที่จะลดยาเพราะกลัวว่าผลที่ตามมาจะเลวร้ายเหมือนที่ผ่านมา"

ความสุขของเด็กสมาธิสั้น, หน้า 171, 173

"สำหรับผม ความสุขในการเป็นเด็กสมาธิสั้นคือการที่ได้มายืนอยู่ตรงจุดนี้ จุดที่ได้รู้ตัวว่า เราเองก็ยังดำรงชีวิตเหมือนเด็กปกติทั่วไปได้ ได้เจอปัญหา เจออุปสรรค รู้ข้อด้อยของตัวเอง แต่ก็ยังฟันฝ่ามันไปได้ ได้รู้และสัมผัสว่า พ่อแม่นั้นรักผมมากขนาดไหน ใส่ใจและทุ่มเทดูแลผมมากเพียงใด ได้รู้ว่าพ่อแม่ยืนอยู่กับผม ช่วยเหลือผม ในวันที่ผมต้องการเสมอ

การเป็นเด็กสมาธิสั้น ทำให้ผมได้มีโอกาสเรียนรู้โลกในมุมมองที่คนธรรมดาไม่มีโอกาสได้รู้เห็น และจุดประกายแนวคิดดี ๆ รวมทั้งความคิดด้านบวกแก่ผมมากมาย"

ความสุขของเด็กสมาธิสั้น, หน้า 195

"บางครั้งก็รู้สึกว่า ฉันก็ยังไม่เข้าใจตนเองมากนัก อาจด้วยเหตุผลสองประการดังกล่าวข้างต้น ทว่าเชื่อว่าการรู้จักตนเอง รู้จุดอ่อนจุดแข็ง ความต้องการ ความชอบของตน จะเป็นประโยชน์อย่างมาก และคงจะช่วยให้ดำเนินชีวิตไปได้ราบรื่นเป็นสุข ต่อจากนี้จึงจำต้องใส่ใจความคิดความต้องการของตน และใฝ่หาประสบการณ์ใหม่ ๆ เพิ่มมากขึ้น ถ้าไม่เข้าใจตนเองดีพอ การจะเข้าใจผู้อื่นได้ดีนั้นก็เป็นอันเลิกคิดไปได้เลย"

|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต, หน้า 181

"ใครจะคิดว่า การเดินขึ้นสะพานลอยไปขึ้นรถไฟฟ้าจะทำให้รู้สึกตื่นเต้นได้ขนาดนั้น แต่สำหรับฉันต้องยอมรับว่าเป็นเช่นนั้นจริง ๆ ทั้งยังเป็นประสบการณ์ที่รอคอยนานถึงเกือบสองเดือนเต็มตั้งแต่เริ่มเดินทางกลับจากมหาวิทยาลัยเองคนเดียวด้วยรถไฟฟ้า

.... ภาพขณะเดินกับผู้อื่นจะไม่ละเอียดเท่าภาพขณะเดินคนเดียว เพราะขณะเดินกับผู้อื่นมีผู้พาหลบสิ่งกีดขวาง กระทั่งฉันไม่รู้ว่ามีสิ่งกีดขวางอยู่ แต่หากเดินคนเดียวฉันจะได้รู้เองเมื่อใกล้จะชน ฉันรู้สึกกลัวบ้างแต่มีสติตื่นตัวเต็มที่ ที่สำคัญ เมื่อรู้ว่าตัดสินใจเดินมาถูกทาง ทำให้รู้สึกหัวใจพองโต

เป็นความรู้สึกแสนพิเศษ อาจจะฟังดูน่าขัน หากบอกว่าฉันรู้สึกประสบความสำเร็จและได้เรียนรู้บทเรียนสำคัญแห่งชีวิต”

|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต, หน้า 269

“เมื่อไปถึงรถไฟฟ้าเกือบหกโมงเย็น สะพายกระเป๋า มือถือไม้เท้า ทำให้รู้สึกตัวเองดูเทอะทะกว่าปกติ ที่จริงความรู้สึกนี้จะไม่เกิดขึ้นเลย ถ้าฉันไม่บังเอิญต้องพยายามยืนทำตัวลีบเล็ก อยู่ท่ามกลางฝูงคนอัดแน่นบนตู้รถไฟฟ้า”

|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต, หน้า 315

สำหรับในส่วนของน้ำเสียงนี้มีข้อสังเกตที่น่าสนใจคือในภาพรวมไม่ปรากฏน้ำเสียงในเชิงสะเทือนอารมณ์ ประชดประชัน แต่จะเป็นไปในเชิงที่เป็นมิตร ไม่เป็นทางการ เหมือนผู้แต่งซึ่งเป็นคนพิการเล่าเรื่องราวให้เพื่อนหรือคนคุ้นเคยฟัง ซึ่งน้ำเสียงในลักษณะเช่นนี้มีความสำคัญอย่างมาก เพราะทำให้ผู้อ่านได้คิดถึงเรื่องที่เล่าบนฐานของข้อมูลที่ได้รับมา และมีแนวโน้มที่จะคล้อยตามเหตุและผลของเรื่องที่เล่าโดยไม่ถูกบิดเบือนหรือบดบังด้วยอารมณ์ความรู้สึกส่วนบุคคลของผู้แต่ง และทำให้ได้อรรถรสของเรื่องได้อย่างชัดเจน ไม่บิดเบือนตรรกะหรือประเด็นที่ผู้แต่งต้องการนำเสนอ

บทที่ 5
สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

แม้ว่าหนังสือจะมีอยู่หลากหลายประเภท แต่ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่าท่ามกลางความหลากหลายเหล่านั้น หนังสือสามารถสื่อสารบอกเล่าเรื่องราวต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี หนังสือคือพื้นที่ทดลองที่สำคัญในการทำให้เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้ถึงความแตกต่างหลากหลายของชีวิต และความพิการก็คือหนึ่งในความหลากหลายที่เด็กและเยาวชนควรได้เรียนรู้เพื่อที่จะทำให้คนพิการและคนไม่พิการอยู่ร่วมกันได้ด้วยความเข้าใจ หนังสือที่มีแก่นเรื่องเกี่ยวกับความพิการหรือตัวละครที่เป็นคนพิการจะช่วยให้เด็กและเยาวชนได้เข้าใจถึงความพิการ ไม่มีอคติหรือเลือกปฏิบัติ และไม่กีดกันคนพิการออกไปจากสังคม ความพิการไม่ใช่สิ่งที่จะแบ่งแยกคนพิการให้กลายเป็นอื่น รวมถึงชีวิตของคนพิการก็ไม่ได้ถูกกำหนดโดยความพิการของเขา ดังนั้นหนังสือโดยเฉพาะอย่างยิ่งวรรณกรรมเยาวชนน่าจะเป็นสื่อที่ช่วยให้ทุกคนได้เข้าใจถึงความพิการและส่งผลในเชิงบวกทั้งต่อคนพิการและคนไม่พิการ โดยสามารถเป็นพื้นที่ในการเติมเต็มความอยากรู้อยากเห็นเกี่ยวกับความพิการและคนพิการโดยไม่ต้องทำให้บุคคลใดรู้สึกว่าถูกเลือกปฏิบัติหรือถูกดูถูกเหยียดหยาม และหากต้องพบปะกับคนพิการในชีวิตจริงก็จะสามารถปฏิบัติกับเขาได้อย่างถูกต้องเหมาะสม อย่างไรก็ตามการศึกษาของ Cooperative Children's Book Center และ Grace Lapointe (2018) กลับพบว่าตัวละครหลักที่มีความพิการแทบจะไม่ปรากฏในหนังสือและวรรณกรรม ซึ่งการที่คนพิการถูกนำออกไปจากเรื่องราวในหนังสือนี้สะท้อนถึงความล้มเหลวที่จะคำนึงถึงคนพิการ ทว่าการศึกษาของ Donna Sayers Adomat (2014) กลับพบว่าหนังสือเด็กที่นำเสนอถึงตัวละครที่มีความพิการนำไปสู่ปฏิสัมพันธ์เชิงบวกมากขึ้น ดังนั้นการศึกษาในครั้งนี้จึงสนใจที่จะศึกษาว่าวรรณกรรมเยาวชนของไทยที่ประพันธ์โดยผู้แต่งชาวไทยที่เป็นคนพิการประกอบสร้างความเป็นจริงเกี่ยวกับความพิการอย่างไร และผ่านอำนาจของใคร มันเป็นพื้นที่ในการต่อสู้ของคนพิการ หรือพื้นที่ในการสะท้อนหรือแท้ที่จริงแล้วมันคือพื้นที่แห่งการตอกย้ำภาพตัวแทนของความเป็นคนพิการและความพิการ

จากมุมมองข้างต้นนำมาสู่การวิจัยเรื่อง "เรื่องเล่าความพิการในงานวรรณกรรมไทย" ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวาทกรรมความพิการในการเล่าเรื่องความพิการและคนพิการในวรรณกรรมเยาวชนไทย และองค์ประกอบการเล่าเรื่องเกี่ยวกับความพิการและตัวละครที่เป็นคนพิการในวรรณกรรมเยาวชน ซึ่งจะทำให้สามารถเข้าใจได้ว่าการเล่าเรื่องความพิการในวรรณกรรมเยาวชนอยู่ภายใต้วาทกรรมแบบใด วรรณกรรมเยาวชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ผู้แต่งเป็นคนพิการเป็นพื้นที่ในการต่อสู้ของคนพิการ พื้นที่ในการสร้างให้เหมือนจริงหรือสะท้อน หรือพื้นที่แห่งการตอกย้ำภาพตัวแทนของความพิการและคนพิการ รวมถึงองค์ประกอบการเล่าเรื่องเกี่ยวกับความพิการและตัวละครที่เป็นคนพิการเป็นไปในลักษณะใด

ทั้งนี้แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความพิการ เรื่องเล่าและศาสตร์แห่งเรื่องเล่า และการประกอบสร้างความหมายและภาพตัวแทนเป็นกรอบแนวคิดสำคัญในการวิเคราะห์ตัวบท โดยแหล่งข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้คือวรรณกรรมเยาวชนประเภทสารคดี ที่ตีพิมพ์ในช่วง 10 ปี ระหว่างปี พ.ศ.2557-2567 ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการรวบรวมหนังสือวรรณกรรมเยาวชนที่มีการบอกเล่าเนื้อหาเกี่ยวกับความพิการและคนพิการที่มีผู้แต่งเป็นคนพิการ โดยการสืบค้นรายชื่อหนังสือจากฐานข้อมูลรายชื่อหนังสือในเว็บไซต์ของสำนักพิมพ์ที่ตีพิมพ์หนังสือสำหรับเด็กและเว็บไซต์ร้านหนังสือ จากนั้นทำการคัดเลือกตัวอย่างโดยใช้เกณฑ์ดังนี้คือมีเนื้อหาเกี่ยวกับความพิการและคนพิการ ผู้แต่งเป็นเยาวชนไทยที่เป็นคนพิการ ตีพิมพ์โดยสำนักพิมพ์ไทยและวางจำหน่ายในร้านหนังสือหรือช่องทางจัดจำหน่ายอื่น ๆ และเป็นหนังสือประเภทสารคดีที่บอกเล่าเรื่องราวชีวิตของผู้แต่งที่เป็นคนพิการ ในภาพรวมหนังสือที่ได้รับการคัดเลือกมาศึกษาในครั้งนี้มีจำนวน 2 ชื่อเรื่อง คือ *ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* โดยนักเขียนผีเสื้อเด็ก ๆ หมายเลข 13 และ *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต* โดย พลอย สโรชา กิตติสิริพันธุ์

สำหรับเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลนั้นจะใช้การวิเคราะห์ตัวบท (textual analysis) และการวิเคราะห์บริบท (contextual analysis) โดยผู้วิจัยจัดทำตารางบันทึกข้อมูล (coding sheet) เพื่อบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับการประกอบสร้างความหมายความพิการและคนพิการ ทั้งนี้การวิเคราะห์ตัวบทจะครอบคลุมวาทกรรมความพิการและองค์ประกอบการเล่าเรื่อง โดยในส่วนของวาทกรรมความพิการจะพิจารณาถึงวาทกรรมความพิการที่ผู้แต่งใช้เป็นฐานในการประกอบสร้างความหมายความพิการและคนพิการ รวมถึงมุมมองของผู้แต่งต่อวาทกรรมความพิการนั้น ๆ ส่วนองค์ประกอบการเล่าเรื่องจะพิจารณาถึงโครงเรื่อง แก่นเรื่อง เรื่องที่เล่า ตัวละคร ฉาก ความขัดแย้งหรือปมขัดแย้ง จุดยืนของผู้เล่า ลีลา และน้ำเสียง ขณะที่ในส่วนของการวิเคราะห์บริบทจะพิจารณาถึงองค์ประกอบในส่วนของปก ชื่อหนังสือ ผู้แต่ง และภาพประกอบ เพื่อให้เข้าใจการประกอบสร้างความหมายความพิการและคนพิการ

จากรายละเอียดโดยสังเขปข้างต้น เนื้อหาในส่วนถัดไปจะนำเสนอถึงการสรุปผลการวิจัย การอภิปรายผล และข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป ดังนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

สำหรับผลการวิจัยพบว่าในส่วนของบริบท ได้แก่ ปก บทและชื่อบท รวมถึงภาพประกอบต่างทำงานร่วมกันเพื่อสื่อความหมายความพิการและคนพิการ เช่นเดียวกับตัวบทที่นำเสนอให้เห็นอย่างเด่นชัดถึงวาทกรรมความพิการที่ปรากฏในเรื่องเล่าคนพิการ ได้แก่ วาทกรรมความพิการในมิติทางการแพทย์ มิติของการสงเคราะห์หรือการกุศล มิติทางสังคม มิติทางวัฒนธรรม มิติของกฎหมาย สิทธิและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และมิติทางศาสนา ทว่าแม้ว่าวรรณกรรมเยาวชนทั้งสองชื่อเรื่องจะเป็นเรื่องเล่าของคนพิการเหมือนกัน แต่กลับพบว่าวาทกรรมความพิการหลักในวรรณกรรมแต่ละชื่อเรื่องมีความ

แตกต่างกัน โดยในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* วาทกรรมความพิการในมิติทางการแพทย์และมิติทางวัฒนธรรมจะปรากฏอย่างเด่นชัด ขณะที่ในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต* วาทกรรมความพิการในมิติของการสงเคราะห์หรือการกุศลและมิติทางสังคมจะปรากฏอย่างเด่นชัดกว่า นอกจากนี้องค์ประกอบการเล่าเรื่องในแต่ละองค์ประกอบต่างทำหน้าที่ร่วมกันเพื่อประกอบสร้างความหมายความพิการและคนพิการให้มีความเด่นชัดมากขึ้น โดยภาพความพิการถูกนำเสนอในลักษณะของอัตลักษณ์ที่หลากหลาย ขณะที่คนพิการไม่ใช่บุคคลไร้ความสามารถ แม้ว่าอาจจะมีคุณลักษณะหรือความแตกต่างบางประการจากคนไม่พิการ แต่ก็สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมและทำสิ่งต่าง ๆ ได้เหมือนคนไม่พิการ ดังนั้นเนื้อหาต่อไปนี้จะนำเสนอถึงผลการวิจัยในแต่ละประเด็นโดยสังเขป ดังนี้

1. จากบริบทสู่การเล่าเรื่องความพิการและคนพิการ
2. วาทกรรมความพิการในเรื่องเล่าคนพิการ
3. องค์ประกอบการเล่าเรื่องความพิการและคนพิการ

5.1.1 จากบริบทสู่การเล่าเรื่องความพิการและคนพิการ

สำหรับการวิเคราะห์บริบทการเล่าเรื่องจะพิจารณาในส่วนของปก บทและชื่อบท และภาพประกอบ โดยผลการศึกษาพบรายละเอียดดังนี้

(1) ปก

ในส่วนของปกจะพิจารณาองค์ประกอบต่าง ๆ ที่ปรากฏบนปกทั้งปกหน้าและปกหลัง รวมถึงใบหุ้มปก ได้แก่ ชื่อเรื่อง ภาพปก และโปรยปก สำหรับชื่อเรื่องพบว่ามีการตั้งชื่อเรื่องตามประเด็นสำคัญที่ผู้แต่งต้องการนำเสนอไปยังผู้อ่าน เช่น การที่วรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* สะท้อนถึงเรื่องราวความสุขในชีวิตของเด็กสมาธิสั้นคนหนึ่ง ขณะที่วรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต* สะท้อนถึงการเติบโตของเยาวชนคนหนึ่งที่เป็นคนพิการทางการมองเห็นผ่านเรื่องราวต่าง ๆ ที่เข้ามาในชีวิต นอกจากนี้ยังพบว่าชื่อเรื่องในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* มีการปรากฏของคำที่เกี่ยวข้องกับความพิการ นั่นคือ “สมาธิสั้น” ซึ่งเป็นการระบุถึงความพิการทางสติปัญญาและการเรียนรู้ ขณะที่วรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต* ไม่มีการใช้คำที่เกี่ยวข้องกับความพิการโดยตรง แต่ใช้คำที่อาจจะสื่อนัยยะถึงความพิการได้ นั่นคือ “ปิดตา”

สำหรับภาพปกพบว่ามีทั้งภาพที่แสดงอัตลักษณ์ความพิการและภาพที่ไม่แสดงอัตลักษณ์ความพิการ โดยในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* ภาพปกไม่ปรากฏอัตลักษณ์ความพิการ กล่าวคือภาพปกไม่ได้นำเสนอถึงคุณลักษณะหรือรายละเอียดบางอย่างที่เชื่อมโยงไปยังความพิการหรือคนพิการ โดยเป็นเพียงภาพวาดบุคคลในลักษณะลายเส้น ซึ่งน่าจะเป็นภาพแทนตัวผู้แต่ง ขณะที่วรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต* ภาพปกปรากฏอัตลักษณ์ความพิการ นั่น

คือมีการนำเสนอถึงตัวผู้แต่งในลักษณะที่ใช้มือปิดตาตนเอง และการปรากฏของอักษรเบรลล์ที่เป็นอักษรสำหรับผู้ที่มีความพิการทางการมองเห็น ทว่าในภาพรวมการปรากฏภาพของผู้แต่งบนปกนัยหนึ่งก็เป็นการบอกว่าเรื่องเล่าเหล่านี้มีศูนย์กลางอยู่ที่ตัวผู้แต่ง ขณะที่ในส่วนของโปรยปกพบว่ามี 3 ลักษณะ คือการกล่าวถึงรางวัลที่ได้รับ การยกเนื้อหาบางส่วนจากวรรณกรรม และการระบุถึงประวัติผู้แต่งหรือภูมิหลัง

(2) บทและชื่อบท

สำหรับบทและชื่อบทพบว่าในส่วนของการตั้งชื่อบทจะปรากฏใน 2 ลักษณะคือการตั้งชื่อบทตามเหตุการณ์สำคัญในตอน ซึ่งพบในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* ขณะที่การตั้งชื่อบทตามวันที่บันทึกเรื่องราวที่แยกข้อมูลเป็นรายวันจะปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต* ส่วนความเกี่ยวข้องของการตั้งชื่อบทกับความพิการนั้นพบว่าในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* ชื่อบทมีทั้งที่สะท้อนความพิการและสะท้อนความเป็นปกติ โดยชื่อบทที่สะท้อนความพิการจะปรากฏคำหรือข้อความที่มีความเกี่ยวข้องกับความพิการ เช่น “เด็กสมาธิสั้น” “อาหารเด็กสมาธิสั้น” “ยาสมาธิสั้น” ส่วนชื่อบทที่สะท้อนความเป็นปกตินั้นจะไม่ปรากฏคำหรือข้อความที่มีความเกี่ยวข้องกับความพิการ เช่น “เตรียมตัวสอบ” “นั่งสมาธิ” ขณะที่วรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต* แม้จะใช้การตั้งชื่อบทตามวันที่บันทึกเรื่องราว แต่ก็น่าจะอนุมานได้ว่าเป็นการตั้งชื่อบทบนฐานของความเป็นปกติ ที่สอดคล้องกับลักษณะของงานเขียนประเภทไดอารี่หรือบันทึกชีวิตประจำวัน

(3) ภาพประกอบ

ภาพประกอบจะพิจารณาถึงรูปแบบ ลักษณะ และหน้าที่ของภาพประกอบ สำหรับรูปแบบของภาพประกอบพบว่ามี 2 รูปแบบ คือภาพวาดลายเส้นที่ดูเหมือนหรือใกล้จริง ที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* ซึ่งเป็นภาพลายเส้นที่ถ่ายทอดถึงรูปร่างหน้าตาอากัปกริยาท่าทางของบุคคลซึ่งในที่นี้คือผู้แต่ง และภาพวาดลายเส้นที่เรียบง่ายลดทอน ที่พบในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต* ซึ่งเป็นภาพที่ไม่ค่อยซับซ้อน มีส่วนประกอบในภาพค่อนข้างน้อย โดยเป็นผลงานการวาดภาพของผู้แต่งที่เป็นคนพิการทางการมองเห็น ลักษณะเช่นนี้จึงน่าจะเป็นการสื่อสารโดยนัยถึงความสามารถของคนพิการที่ทำสิ่งต่าง ๆ ได้มากกว่าที่สังคมหรือคนไม่พิการอาจจะมองว่าคนพิการไม่สามารถทำได้

สำหรับลักษณะของภาพประกอบพบว่ามี 3 ลักษณะ ได้แก่ ภาพบุคคล ภาพแสดงลักษณะความพิการ และภาพเล่าเหตุการณ์หรือมุมมองความคิด โดยภาพบุคคลพบในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* ซึ่งภาพจะมีจุดสนใจที่ตัวบุคคลเป็นหลัก และสะท้อนถึงตัวตนบุคลิกลักษณะอากัปกริยา ขณะที่ภาพแสดงลักษณะความพิการ และภาพเล่าเหตุการณ์หรือมุมมองความคิดปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต* โดยภาพแสดงลักษณะความพิการ

จะเป็นภาพที่นำเสนอถึงลักษณะความพิการหรือคนพิการที่อาจแสดงผ่านการมีอุปกรณ์หรือวัตถุสิ่งของที่เชื่อมโยงกับความพิการ และภาพเล่าเหตุการณ์หรือมุมมองความคิด ซึ่งเป็นภาพที่บอกเล่าเรื่องราวหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับผู้แต่งหรือสะท้อนมุมมองความคิดของผู้แต่งต่อเรื่องที่เล่า

นอกจากนี้ยังพบว่าภาพประกอบทำหน้าที่ใน 2 ลักษณะ คือภาพแบบตรงไปตรงมา และภาพที่ทำหน้าที่มากกว่าเรื่อง ทั้งนี้ภาพแบบตรงไปตรงมาคือภาพที่นำเสนอถึงเรื่องที่เล่าอย่างตรงไปถ่ายทอดสิ่งที่เนื้อเรื่องเล่าถึงโดยตรง โดยพบทั้งในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* และวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต* ขณะที่ภาพที่ทำหน้าที่มากกว่าเรื่องคือภาพที่ซ่อนเรื่องราวนอกเหนือจากเรื่องที่ผู้แต่งได้เขียนไว้ ในลักษณะการแอบคุยกับผู้อ่าน โดยพบเฉพาะในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *ความสุขของเด็กสมาธิสั้น*

5.1.2 วาทกรรมความพิการในเรื่องเล่าคนพิการ

สำหรับวาทกรรมความพิการซึ่งเป็นการพิจารณาถึงวิธีคิดที่ผู้แต่งใช้ในการประกอบสร้างความหมายเกี่ยวกับความพิการจะพิจารณาถึงวาทกรรมความพิการและมุมมองของผู้แต่งต่อวาทกรรมนั้น ๆ ดังนี้

(1) <u>เรื่องเล่าความพิการ: ความหลากหลายของวาทกรรมความพิการ</u>

สำหรับวาทกรรมความพิการที่ผู้แต่งใช้ในการประกอบสร้างความหมายเกี่ยวกับความพิการในวรรณกรรมเยาวชนมี 6 มิติ ได้แก่ วาทกรรมความพิการในมิติทางการแพทย์ วาทกรรมความพิการในมิติของการสงเคราะห์หรือการกุศล วาทกรรมความพิการในมิติทางสังคม วาทกรรมความพิการในมิติทางวัฒนธรรม วาทกรรมความพิการในมิติของกฎหมาย สิทธิ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ รวมถึงวาทกรรมในมิติทางศาสนา โดยวาทกรรมความพิการในมิติของการสงเคราะห์หรือการกุศล มิติทางวัฒนธรรม และมิติทางศาสนาพบทั้งในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* และวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต* ขณะที่วาทกรรมความพิการในมิติทางการแพทย์พบเฉพาะในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* ส่วนวาทกรรมความพิการในมิติทางสังคมและวาทกรรมความพิการในมิติของกฎหมาย สิทธิ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ พบเฉพาะในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต* ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. <u>วาทกรรมความพิการในมิติทางการแพทย์</u> ซึ่งจะเป็นการมองความพิการในฐานะความบกพร่องของร่างกาย เป็นคนป่วยที่ต้องเข้ารับการรักษา และคนพิการด้อยกว่าคนไม่พิการ โดยจะเป็นการใช้บรรทัดฐานความเป็นปกติของร่างกาย จิตใจ หรืออื่น ๆ ที่ถูกกำหนดโดยความคิดทางการแพทย์มาประกอบสร้างความหมาย เช่น วรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* ที่จะกล่าวถึงเรื่องของการบำบัดรักษาโดยผู้เชี่ยวชาญหรือนักวิชาชีพอย่างแพทย์หรือนักกิจกรรมบำบัด โดย

ในเรื่องเล่ามีการพูดถึงการที่ตัวละครหรือในที่นี้คือผู้แต่งเข้ารับการบำบัดรักษาอาการสมาธิสั้นและอาการข้างเคียงจากโรคสมาธิสั้นกับแพทย์ หรือการเข้ารับการบำบัดด้วยกิจกรรมอาชาบำบัด

2. <u>วาทกรรมความพิการในมิติของการสงเคราะห์หรือการกุศล</u> จะเป็นการมองความพิการในฐานะของเวรกรรม และคนพิการน่าเวทนาสงสาร อยู่ในฐานะที่ต่ำกว่า และแตกต่างจากคนไม่พิการ ดังนั้นสังคมจึงต้องช่วยเหลือเกื้อกูล โอบอุ้ม สงเคราะห์ โดยในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* มีการเล่าถึงการที่พ่อแม่ที่มีลูกเป็นสมาธิสั้นก็จะรู้สึกสงสาร แต่ก็มีการกล่าวในมุมว่าความรักและความสงสารของพ่อแม่นี้ท้ายที่สุดอาจจะทำร้ายลูก ส่วนในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต* จะนำเสนอถึงความกังวลของตัวละครซึ่งในที่นี้คือผู้แต่งต่อการขึ้นรถไปเรียนหนังสือด้วยตนเองเพียงลำพัง แต่ท้ายที่สุดก็คลายความกังวลได้ เมื่อมีผู้อาสาช่วยเหลือ

3. <u>วาทกรรมความพิการในมิติทางสังคม</u> ที่มองว่าปัญหาของความพิการหรือคนพิการมาจากการประกอบสร้างและอุปสรรคทางสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งความคิด ความเชื่อ อคติ และการเลือกปฏิบัติต่อคนพิการ และปัญหาของคนพิการเกิดจากสังคมและสภาพแวดล้อมที่ไม่เอื้ออำนวย ดังนั้นสังคมต้องเปลี่ยนแปลงและลดอุปสรรคที่ส่งผลต่อคนพิการ โดยวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต* นำเสนอถึงปัญหาของคนพิการที่เกิดจากสภาพแวดล้อมหรือสิ่งอำนวยความสะดวกที่ไม่เพียงพอ เช่น หนังสือเสียงที่มีอยู่อย่างจำกัด ซึ่งทำให้คนพิการเข้าถึงหนังสือได้อย่างค่อนข้างจำกัด

4. <u>วาทกรรมความพิการในมิติทางวัฒนธรรม</u> ที่มองว่าความพิการเป็นการประกอบสร้างความหมายทางสังคมและวัฒนธรรม เช่น ในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* ที่มีการกล่าวถึงความคิดของผู้คนโดยทั่วไปต่อเด็กสมาธิสั้นที่มักจะถูกนิยามว่าเป็นเด็กที่พูดมาก ดูไม่ค่อยเต็ม และมักจะโดนหาว่าเป็นเด็กปัญญาอ่อน ขณะที่วรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต* จะนำเสนอถึงการที่คนส่วนใหญ่มักจะมองว่าการอยู่อย่างคนตาบอดเป็นเรื่องน่ากลัว แต่แท้ที่จริงมันอาจจะไม่ได้เป็นเรื่องน่ากลัวสำหรับคนพิการทางการมองเห็น

5. <u>วาทกรรมความพิการในมิติของกฎหมาย สิทธิ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์</u> เรื่องที่เล่าจะเน้นไปในเชิงการให้ความสำคัญต่อสิทธิและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของคนพิการที่ควรจะเท่าเทียมกับคนทั่วไป รวมถึงการส่งเสริมให้คนพิการมีโอกาสทางสังคมอย่างเท่าเทียมกับคนอื่น เช่น ในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต* ที่นำเสนอถึงการที่ตัวละครซึ่งในที่นี้คือผู้แต่งที่มองว่าจากความพิการของตนเองทำให้ตนเองดูด้อยค่า ดูไม่มีศักดิ์ศรี ไม่สามารถทำอะไรได้ในสถานการณ์ที่มีผู้เจ็บป่วยในครอบครัว และไม่เพียงแต่ผู้แต่งจะประกอบสร้างความหมายที่เน้นไปที่ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของตนเอง ทว่ายังมีการกล่าวถึงการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของทุกคนที่ไม่ได้จำกัดเฉพาะคนพิการเท่านั้น

6. <u>วาทกรรมในมิติทางศาสนา</u> จะมองว่าความพิการเป็นบทลงโทษของพระเจ้าต่อคนบาป เป็นเวรกรรมในอดีตชาติ โดยทุกสิ่งที่พระเจ้าทรงสร้างล้วนเป็นสิ่งที่ดี ซึ่งในวรรณกรรม

เยาวชนเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต* แม้ว่าเรื่องที่เล่าจะไม่ได้มองความพิการว่าเป็นเวรกรรมหรือบทลงโทษของพระเจ้าต่อคนบาป แต่ก็มีการเล่าเรื่องที่แสดงโดยนัยว่าความพิการคือบททดสอบหนึ่งในชีวิตที่พระเจ้าประทานให้

ในภาพรวมแม้วาทกรรมความพิการที่ปรากฏจะมีทั้งหมด 6 มิติ แต่วาทกรรมหลักที่ครอบงำในวรรณกรรมแต่ละชื่อเรื่องแตกต่างกัน โดยในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* วาทกรรมความพิการหลักคือวาทกรรมความพิการในมิติทางการแพทย์และมิติทางวัฒนธรรม ขณะที่วรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต* วาทกรรมความพิการหลักคือวาทกรรมความพิการในมิติของการสงเคราะห์หรือการกุศล และมิติทางสังคม ซึ่งลักษณะเช่นนี้น่าจะมีส่วนจากความแตกต่างในความพิการของผู้แต่งแต่ละคน รวมถึงมุมมองและทัศนะต่อความพิการที่อาจจะแตกต่างกัน ขณะที่วาทกรรมความพิการอื่น ได้แก่ วาทกรรมความพิการในมิติของกฎหมาย สิทธิ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และมิติศาสนาปรากฏไม่บ่อยนัก ซึ่งน่าจะเป็นเพราะผู้แต่งยังเป็นเยาวชน กอปรกับสังคมไทยจะหลีกเลี่ยงการสื่อสารต่อสู้ที่เข้มข้น จึงเป็นไปได้ที่มิติเหล่านี้อาจจะไม่ได้อยู่ในความสนใจของเยาวชนมากนัก และทำให้วาทกรรมเหล่านี้ปรากฏไม่มากนักในการประกอบสร้างความหมายเกี่ยวกับความพิการและคนพิการ

(2) <u>มุมมอง</u>

สำหรับมุมมองของผู้แต่งต่อวาทกรรมความพิการพบว่าปรากฏใน 3 ลักษณะ ได้แก่ การสนับสนุน การวิพากษ์หรือโต้แย้ง และการต่อรอง โดยมุมมองสนับสนุนพบในทุกวาทกรรมความพิการ ขณะที่มุมมองการวิพากษ์หรือโต้แย้งปรากฏในเกือบทุกวาทกรรมความพิการเช่นเดียวกัน ยกเว้นเฉพาะวาทกรรมความพิการในมิติทางการแพทย์ ส่วนมุมมองต่อรองปรากฏเฉพาะในวาทกรรมความพิการในมิติทางการแพทย์ มิติของการสงเคราะห์หรือการกุศล และมิติทางวัฒนธรรม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. <u>มุมมองสนับสนุน</u> คือการที่ผู้แต่งสนับสนุนหรือเห็นด้วยกับวาทกรรมที่นำมาใช้ในการประกอบสร้างความหมายความพิการและคนพิการ โดยมุมมองสนับสนุนต่อวาทกรรมความพิการในมิติทางการแพทย์นั้นจะนำเสนออย่างเด่นชัดว่าการเข้ารับการบำบัดรักษาโดยแพทย์หรือนักกิจกรรมบำบัดจะทำให้อาการหรือความเจ็บป่วยต่าง ๆ ดีขึ้น ขณะที่ในมิติของการสงเคราะห์หรือการกุศลนำเสนอให้เห็นอย่างเด่นชัดถึงความสวยงามของชีวิต มิตรภาพที่งดงาม เมื่อได้รับการช่วยเหลือหรือรู้ว่ามีคนจำนวนมากพร้อมเคียงข้างช่วยเหลือ ส่วนมิติทางสังคม เรื่องที่จะเล่าจะให้ความรู้สึกถึงการสนับสนุนให้สังคมมีสิ่งอำนวยความสะดวกหรือสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการดำเนินชีวิตของคนพิการ ขณะที่มิติทางวัฒนธรรมจะเป็นการมองความพิการในลักษณะที่แปลกแยก เป็นความผิดปกติที่ทำให้แตกต่างจากคนอื่น สำหรับมิติของกฎหมาย สิทธิ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จะนำเสนอถึงการที่มนุษย์ต้องเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคล ไม่พูดจาดูถูกหรือหมิ่นเกียรติและศักดิ์ศรีของผู้อื่น

และสุดท้ายมิติศาสนาจะเป็นการสนับสนุนต่อความคิดที่ว่าสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตคือบททดสอบของพระเจ้า ที่หากผ่านบททดสอบนี้ได้ก็จะเข้มแข็ง และได้เรียนรู้บทเรียนสำคัญในชีวิต

2. <u>มุมมองเชิงวิพากษ์หรือโต้แย้ง</u> จะปรากฏในลักษณะที่ผู้แต่งไม่สนับสนุนหรือไม่เห็นด้วยกับวาทกรรมความพิการที่นำมาใช้ในการประกอบสร้างความหมายความพิการ โดยมุมมองเชิงวิพากษ์หรือโต้แย้งต่อวาทกรรมความพิการในมิติของการสงเคราะห์หรือการกุศลนั้น เรื่องที่เล่าจะต่อต้านหรือขัดแย้งต่อความคิดที่ว่าคนพิการเป็นคนที่น่าเวทนาสงสาร แตกต่างจากคนปกติ และสังคมต้องช่วยเหลือเกื้อกูลหรือให้การสงเคราะห์ ขณะที่มิติทางสังคม เรื่องที่เล่าจะเน้นให้เห็นว่าสิ่งอำนวยความสะดวกหรือสภาพแวดที่เอื้ออำนวยอาจไม่จำเป็นสำหรับคนพิการเสมอไป เพราะถ้ารอ ชีวิตก็คงไม่ได้เริ่มต้น ส่วนมิติทางวัฒนธรรมนั้นจะเป็นการต่อต้านความคิดความเชื่อหรือภาพตัวแทนของความพิการและคนพิการ โดยมุ่งเน้นให้เห็นว่าความพิการคือรูปแบบหนึ่งของการใช้ชีวิตบนโลก คนพิการสามารถทำทุกอย่างได้เช่นเดียวกับคนไม่พิการ ด้านมิติของกฎหมาย สิทธิ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เรื่องที่เล่าจะนำเสนอถึงการที่ตัวละครรู้สึกว่าตัวเองด้อยค่า ไม่สามารถทำอะไรได้ ไร้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และสุดท้ายมิติทางศาสนา เรื่องที่เล่าจะนำเสนอถึงการที่คนพิการเป็นผู้กำหนดชะตาชีวิตหรือเลือกกำหนดชีวิตตนเอง ความพิการไม่ใช่เวรกรรมหรือบทลงโทษของพระเจ้า

3. <u>มุมมองต่อรอง</u> หมายถึงการที่ผู้แต่งนำเสนอทั้งในเชิงสนับสนุนและวิพากษ์ต่อวาทกรรมที่นำมาใช้ในการประกอบสร้างความหมายความพิการ โดยมุมมองต่อรองต่อวาทกรรมความพิการในมิติทางการแพทย์ เรื่องที่เล่าจะมีทั้งสนับสนุนความคิดเกี่ยวกับการบำบัดรักษาโดยผู้เชี่ยวชาญ แต่ขณะเดียวกันก็มองว่าการบำบัดรักษาอาจจะต้องดำเนินควบคู่ไปกับแนวทางอื่นจึงจะนำไปสู่ความเป็นปกติ ขณะที่มิติของการสงเคราะห์หรือการกุศลจะมองว่าแม้การช่วยเหลือจะสำคัญ แต่ขณะเดียวกันการก้าวข้ามการพึ่งพาและการช่วยเหลือจากคนอื่นก็สำคัญเช่นกัน และสุดท้ายมิติทางวัฒนธรรม เรื่องที่เล่ามุมหนึ่งก็จะยอมรับว่าความพิการทำให้แตกต่างหรือไม่เหมือนกับคนอื่น แต่ขณะเดียวกันก็มองว่าความแตกต่างนั้นไม่ได้ทำแปลกแยก หรือบริบทแวดล้อมต่างหากที่ทำให้รู้สึกแปลกแยกแตกต่าง

5.1.3 องค์ประกอบการเล่าเรื่องความพิการและคนพิการ

สำหรับองค์ประกอบการเล่าเรื่องนั้นจะศึกาองค์ประกอบที่ถูกเลือกสรรและผสมผสานเข้าด้วยกันเพื่อประกอบสร้างความหมายเกี่ยวกับความพิการและคนพิการจากเรื่องเล่า โดยจะพิจารณาด้วยกัน 9 องค์ประกอบ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

(1) <u>โครงเรื่อง</u>

ทั้งนี้โครงเรื่องจะเป็นการพิจารณาถึงพัฒนาการของเรื่องที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาต่าง ๆ ตั้งแต่ดำเนินเรื่องจนกระทั่งสิ้นสุดเรื่องราว ซึ่งในภาพรวมพบว่าวรรณกรรมเยาวชนทั้งสองชื่อเรื่องวางโครงเรื่องแบบความสุข คือสิ่งต่าง ๆ เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น จบอย่างมีความสุข ทั้งการได้ลดยา

รักษาอาการสมาธิสั้นในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* และการสำเร็จการศึกษาในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต* อีกทั้งโครงเรื่องจะปรากฏใน 2 รูปแบบ คือโครงเรื่องแบบการเอาชนะความพิการและความท้าทายต่าง ๆ ในชีวิต และความพิการไม่ใช่อุปสรรคสกัดกั้นประสบการณ์ชีวิต โดยโครงเรื่องแบบแรกพบในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* ที่ตัวละครซึ่งเป็นคนพิการต้องเผชิญกับอุปสรรคหรือความท้าทายต่าง ๆ ในชีวิตที่มีสาเหตุมาจากความพิการ แต่ท้ายที่สุดก็สามารถฝ่าฟันและบรรลุอุปสรรคความท้าทายต่าง ๆ ในชีวิตได้ เช่น การที่ตัวละครเผชิญกับปัญหาอุปสรรคจากอาการสมาธิสั้น การถูกมองด้วยสายตาแปลก ๆ จากบุคคลอื่น การที่ต้องเข้ารับการบำบัดรักษาโดยแพทย์และนักกิจกรรมบำบัด แต่ท้ายที่สุดก็ทำให้สามารถดำรงชีวิตได้เหมือนเด็กทั่วไป และหมอให้ลดยารักษาอาการสมาธิสั้นได้ ขณะที่โครงเรื่องแบบความพิการไม่ใช่อุปสรรคสกัดกั้นประสบการณ์ชีวิตพบในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต* ซึ่งเป็นการเล่าเรื่องราวที่หลากหลายที่เกิดขึ้นในชีวิต ทั้งเรื่องราวในบริบทสังคมโลก การย้อนมองการกระทำของตนเอง มุมมองหรือทัศนะต่อเรื่องต่าง ๆ เรื่องราวในครอบครัว และปิดท้ายด้วยการประสบความสำเร็จในชีวิตด้วยการฉายภาพความสุขในวันซ้อมรับพระราชทานปริญญาบัตร

(2) <u>แก่นเรื่อง</u>

สำหรับแก่นเรื่องจะเป็นการพิจารณากรอบแนวคิดหลักหรือจุดรวมที่เป็นศูนย์กลางของเรื่องราวหรือสิ่งที่เรื่องเล่าความพิการมุ่งหมายอย่างแท้จริง ซึ่งพบว่าเรื่องเล่าในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* มีเส้นเรื่องหลักและศูนย์กลางของเรื่องอยู่ที่การสะท้อนถึงความพิการ ขณะที่วรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต* พบว่าความพิการไม่ใช่เส้นเรื่องหลักหรือศูนย์กลางของเรื่องที่เล่า นอกจากนี้ยังปรากฏแก่นเรื่องใน 2 ลักษณะคือ ลักษณะแรกคือความพิการคือความแตกต่างหลากหลาย ซึ่งพบในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* ที่นำเสนอถึงทัศนะของผู้แต่งต่อความพิการและคนพิการผ่านมุมมองของคนพิการว่าความพิการเป็นเพียงความแตกต่างหลากหลาย ไม่ใช่เฉพาะคนพิการเท่านั้นที่แตกต่างจากคนไม่พิการ แม้แต่คนไม่พิการเองก็มีความแตกต่างหลากหลายเช่นเดียวกัน ความพิการจึงเป็นเพียงอัตลักษณ์หนึ่ง และถึงแม้พิการแต่ก็มีความสุขกับเรื่องต่าง ๆ ในชีวิตได้ รวมถึงความพิการเป็นสิ่งที่บำบัดรักษาให้ลดลงหรือหายไปได้ ลักษณะที่สองคือความพิการคือความปกติ ซึ่งพบในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต* ที่แสดงถึงทัศนะของผู้แต่งต่อความพิการและคนพิการว่าความพิการไม่ได้เป็นสิ่งที่ทำให้แตกต่างหรือไร้ความสามารถในการดำเนินชีวิตหรือทำสิ่งต่าง ๆ ผ่านวิธีการนำเสนอที่ผู้แต่งแทบจะไม่ได้พูดถึงความพิการของตนเองมากนัก ความพิการเป็นเพียงส่วนประกอบหรืออุปสรรคหนึ่งในชีวิต แต่หากมีความกล้าหาญก็จะสามารถก้าวข้ามและเป็นอิสระจากความพิการได้

(3) <u>เรื่องที่เล่า</u>

ด้านเรื่องที่เล่าพบว่าเรื่องหรือประเด็นหลักที่เล่ามี 9 ประเด็น ได้แก่ อาการ ความเข้าใจและการสนับสนุนจากทุกคน การวิพากษ์แนวคิดความเป็นปกติ การเข้ารับการรักษา การเผชิญกับการกลั่นแกล้ง การให้กำลังใจและ/หรือความภาคภูมิใจในตัวเอง การเรียกร้องให้สังคมจัดสิ่งอำนวยความสะดวก ครอบครัวคือเบ้าหลอมตัวตนและสนับสนุนในทุกด้าน และอื่น ๆ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. <u>อาการ</u> จะเป็นการบอกเล่าถึงอาการทั้งที่เป็นผลมาจากความพิการนั้นโดยตรงและอาการร่วม โดยพบในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* ที่มีการบอกเล่าให้เห็นถึงอาการของโรคสมาธิสั้น และอาการร่วมอื่น ๆ เช่น การไวต่อลักษณะอาหารการกิน อาการกระตุกจากโรค Tic

2. <u>ความเข้าใจและการสนับสนุนจากทุกคน</u> จะเล่าถึงความเข้าใจต่อวิธีการปฏิบัติตัวกับคนพิการ ความเข้าใจต่ออาการและลักษณะความพิการ การไม่ละเลยหรือทำร้ายจิตใจคนพิการและการแสดงการสนับสนุนต่อความพิการ โดยในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* เรื่องที่เล่าจะเน้นที่การสร้างความเข้าใจต่อคนพิการโดยเฉพาะอย่างยิ่งโรคสมาธิสั้น ขณะที่ในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต* เรื่องที่เล่าจะเป็นไปเพื่อสร้างความเข้าใจและการสนับสนุนต่อคนพิการ

3. <u>การวิพากษ์แนวคิดความเป็นปกติ</u> จะหมายถึงความคิดที่ว่าคนพิการไม่สามารถมีประสบการณ์ได้เช่นกับคนที่ไม่พิการ โดยสะท้อนผ่านการนำเสนอให้เห็นว่าความพิการคือพลังที่ดี มันคือโอกาสหรือควาเหนือกว่า หรือการเป็นคนพิการไม่ได้หมายความว่าไร้สามารถ โดยในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* จะนำเสนอถึงส่วนดีของการเป็นเด็กสมาธิสั้น เช่น การเป็นคนที่มีความเครียดน้อย มีพลัง หรือในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต* ก็จะนำเสนอถึงการทำในสิ่งที่คนไม่พิการคิดว่าคนพิการทำไม่ได้ เช่น การเล่นดนตรี การเขียนบันทึก

4. <u>การเข้ารับการรักษา</u> ซึ่งจะอยู่บนฐานความคิดว่าความพิการคือปัญหา ดังนั้นคนพิการจึงควรเข้ารับการบำบัดรักษา เพื่อให้ใกล้เคียงหรือหายเป็นปกติ โดยพบเฉพาะในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* ที่นำเสนออย่างเด่นชัดถึงการที่ตัวละครซึ่งเป็นคนพิการไปพบแพทย์และนักกิจกรรมบำบัดเพื่อรักษาอาการสมาธิสั้น เช่น การบำบัดด้วยยาและทัศนคติในเชิงบวกต่อการกินยา

5. <u>การเผชิญกับการกลั่นแกล้ง</u> หมายถึงเรื่องที่เล่านำเสนอถึงการที่คนพิการถูกกลั่นแกล้งรังแก และวิธีการที่คนพิการใช้ในการต่อสู้กับการกลั่นแกล้งรังแก โดยพบในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* ที่ผู้แต่งเล่าเรื่องราวที่ตัวละครที่เป็นคนพิการโดนเพื่อนกลั่นแกล้งรังแกและการรับมือกับการกลั่นแกล้งรังแกด้วยการนิ่ง ไม่ใส่ใจ รวมถึงการบอกผู้ที่กลั่นแกล้งอย่างตรงไปตรงมาให้ทราบว่าไม่ชอบในสิ่งที่ถูกกระทำ

6. <u>การให้กำลังใจและ/หรือความภาคภูมิใจในตัวเอง</u> หมายถึงการสนับสนุนคนพิการด้วยการให้กำลังใจ หรือการที่คนพิการให้กำลังใจตนเองหรือคนพิการคนอื่น ๆ รวมถึงการที่คนพิการแสดงถึงความภาคภูมิใจในตัวเอง โดยในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* จะนำเสนอถึงการให้กำลังใจทั้งต่อตนเองและคนพิการคนอื่น รวมถึงการกระตุ้นให้คนพิการมีความภาคภูมิใจในตนเอง ขณะที่วรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต* จะนำเสนอถึงการให้กำลังใจต่อตนเองเป็นหลัก

7. <u>การเรียกร้องให้สังคมจัดสิ่งอำนวยความสะดวก</u> หมายถึงการที่คนพิการหรือบุคคลอื่นเรียกร้องให้สังคมจัดอุปกรณ์หรือสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการ รวมถึงความต้องการอุปกรณ์หรือสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เช่น ในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต* ที่นำเสนอถึงหนังสือเสียงที่มีอยู่อย่างจำกัด และการที่สถานที่บางแห่งอย่างพิพิธภัณฑ์ยังไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกต่อการเรียนรู้ของคนพิการ อาทิ การมีเจ้าหน้าที่ที่จะช่วยบรรยายสิ่งต่าง ๆ ในพิพิธภัณฑ์

8. <u>ครอบครัวคือเบ้าหลอมตัวตนและสนับสนุนในทุกด้าน</u> ซึ่งหมายถึงการที่ครอบครัวยอมรับในความพิการ ดูแลเอาใจใส่ให้ความรัก และให้การสนับสนุนในทุกด้านต่อคนพิการ โดยในวรรณกรรมเยาวชนทั้งสองชื่อเรื่องนำเสนอถึงการที่พ่อแม่ให้ความรักและสนับสนุนช่วยเหลือคนพิการในทุกด้าน

9. <u>อื่น ๆ</u> ซึ่งหมายถึงการเลือกหรือกำหนดเป้าหมายชีวิตตนเอง และความพิการคือปัญหาหรือความแตกต่าง โดยการเลือกหรือกำหนดเป้าหมายชีวิตตนเองพบในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต* ที่ผู้แต่งนำเสนอให้เห็นว่าตัวเองอาจจะเป็นผู้เลือกชีวิตตัวเองไว้แล้วว่าจะเป็นเช่นไร ขณะที่ความพิการคือปัญหาหรือความแตกต่างพบในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต* ที่ผู้แต่งยอมรับว่าความพิการเป็นเงื่อนไขที่ทำให้คนพิการแตกต่างจากคนอื่น และเป็นส่วนหนึ่งที่สร้างปัญหาให้กับชีวิตในบางสถานการณ์

(4) <u>ตัวละคร</u>

ตัวละครจะเป็นการพิจารณาถึงการปรากฏของตัวละคร ประเภทความพิการของตัวละคร มิติของตัวละคร ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างตัวละครที่เป็นคนพิการและคนไม่พิการ และวิธีการสร้างตัวละครที่เป็นคนพิการ โดยมีรายละเอียดดังนี้

สำหรับการปรากฏของตัวละครพบว่าตัวละครที่เป็นคนพิการปรากฏในฐานะตัวละครหลัก ขณะที่ตัวละครรองจะเป็นตัวละครที่ไม่ใช่คนพิการ โดยตัวละครรองจะมีทั้งตัวละครดีที่คอยสนับสนุนช่วยเหลือคนพิการ และตัวละครร้ายที่ไม่ยอมรับความแตกต่าง ตั้งคำถามหรือสงสัยต่อความพิการ หรือคอยกลั่นแกล้งคนพิการ ขณะที่ประเภทความพิการของตัวละครพบว่าเป็นความพิการทางด้านสติปัญญาหรือการเรียนรู้ ได้แก่ เด็กสมาธิสั้นในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *ความสุขของเด็กสมาธิ*

สั้น และความพิการทางการมองเห็น ที่พบในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต* ส่วนมิติของตัวละครพบว่าตัวละครหลักที่ปรากฏเป็นตัวละครที่มีลักษณะกลม (round character) หรือตัวละครหลายมิติ ที่มีความซับซ้อนสมจริง มีอารมณ์และพฤติกรรมหลากหลาย พัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ ด้านความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างตัวละครที่เป็นคนพิการและคนไม่พิการพบว่าเป็นไปอย่างไม่เท่าเทียม โดยมีลักษณะของผู้รับการช่วยเหลือและผู้ที่ให้การช่วยเหลือ แต่ในบางครั้งก็จะเห็นถึงน้ำเสียงที่คนพิการต่อรองต่อการช่วยเหลือว่าเป็นการอาสาเข้ามาช่วยเหลือของคนไม่พิการเอง และสุดท้ายวิธีการสร้างตัวละครที่เป็นคนพิการพบว่าวิธีการที่โดดเด่นที่สุดคือการสร้างตัวละครผ่านผู้เล่าเรื่องที่เป็นการให้ผู้เล่าเรื่องพรรณนาคุณลักษณะของตัวละครให้ผู้อ่านหรือผู้ชมสามารถจินตนาการได้ถึงบุคลิกและลักษณะนิสัยของตัวละคร โดยในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* นำเสนอให้เห็นว่าเด็กพิการคือเด็กคนหนึ่งที่มีหลากหลายอารมณ์ และแม้ว่าจะเข้าใจและยอมรับต่อความพิการ รู้ว่าคุณลักษณะบางอย่างของตนแตกต่างจากเด็กคนอื่น แต่ก็ดำเนินชีวิตได้เหมือนเด็กคนอื่น มีดีในแบบของตัวเอง ส่วนในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต* จะนำเสนอให้เห็นว่าผู้แต่งมองว่าความพิการไม่ใช่อุปสรรคสำคัญในชีวิต บ่อยครั้งที่ความพิการนำพาให้ตัวละครที่เป็นคนพิการได้พบมิตรภาพ ผู้คนที่คอยเคียงข้าง หรือสิ่งดี ๆ ในชีวิต ความพิการคือบททดสอบหนึ่ง อีกทั้งตัวละครยังมีลักษณะนิสัยที่หลากหลายทั้งสุข ทุกข์ เศร้า เข้มแข็งหรืออ่อนแอในบางสถานการณ์ นอกจากนี้ยังพบวิธีการสร้างตัวละครในลักษณะอื่นบ้าง แม้จะไม่มากนัก เช่น การใช้บทพูดหรือบทสนทนา การกระทำภายใน และการสะท้อนมุมมองความคิดตัวละคร

(5) <u>ฉาก</u>

ฉากที่ปรากฏมีทั้งฉากที่เป็นพื้นที่บ้านและพื้นที่นอกบ้านหรือพื้นที่สาธารณะ โดยพื้นที่บ้านจะทำหน้าที่ในฐานะพื้นที่แห่งความรักความอบอุ่น ขณะที่พื้นที่นอกบ้านหรือพื้นที่สาธารณะจะแสดงบทบาทหน้าที่ใน 3 ลักษณะ ทั้งการเป็นพื้นที่ในการแสดงความสามารถในการดำรงชีวิต พื้นที่แห่งการบำบัดรักษา และพื้นที่แห่งความแตกต่างและการเรียกร้องสิ่งอำนวยความสะดวก

(6) <u>ความขัดแย้งหรือปมขัดแย้ง</u>

ทั้งนี้ความขัดแย้งหรือปมขัดแย้งพบว่าปรากฏใน 3 ลักษณะ คือความขัดแย้งภายในจิตใจ ความขัดแย้งระหว่างคนกับคน และความขัดแย้งระหว่างคนกับสังคม โดยความขัดแย้งภายในจิตใจคือการที่ตัวละครมีความคิดเห็นที่ขัดแย้งต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับตนเอง หรือต่อพฤติกรรมหรือการกระทำของตนเอง เช่น การที่ตัวละครที่เป็นคนพิการในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* รู้สึกสับสนและขัดแย้งภายในจิตใจเมื่อหมอสอบถามถึงการปรับลดยาสมาธิสั้น หรือในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต* ที่ตัวละครที่เป็นคนพิการมุมหนึ่งก็อยากเป็นอิสระจากความกลัว อยากลองทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง แต่ในอีกมุมหนึ่งก็ลังเลกลัวว่าจะไม่ได้รับการช่วยเหลือ ส่วนความขัดแย้งระหว่างคนกับคนนั้นหมายถึงความไม่ลงรอยระหว่างกันตัวละครหลักที่เป็นคนพิการ

กับตัวละครอื่นโดยเฉพาะอย่างยิ่งตัวละครที่ไม่ใช่คนพิการ เช่นในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* ที่ตัวละครหลักที่เป็นคนพิการถูกกลั่นแกล้งรังแกโดยตัวละครที่ไม่พิการ และสุดท้ายความขัดแย้งระหว่างคนกับสังคมหมายถึงความขัดแย้งระหว่างคนกับกฎเกณฑ์ระเบียบหรือโครงสร้างของสังคม รวมถึงการที่สังคมละเลยหรือมองข้ามความพิการและคนพิการ เช่นวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต* ที่สังคมละเลยหรือมองข้ามความพิการและคนพิการผ่านการไม่จัดหาหรือตระเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกในการดำเนินชีวิตของคนพิการอย่างหนังสือเสียงที่มีไม่มาก หรือพิพิธภัณฑ์ที่ไม่มีเจ้าหน้าที่คอยบรรยายให้ข้อมูลแก่คนพิการ

(7) <u>จุดยืนของผู้เล่า</u>

ด้านจุดยืนของผู้เล่าพบว่าเป็นการเล่าเรื่องจากจุดยืนของผู้เล่าเรื่องแบบสรรพนามบุรุษที่ 1 ได้แก่ “ผม” และ “ฉัน” โดยการให้ตัวละครเอกเป็นผู้เล่าเรื่อง บอกเล่าเรื่องราวภายในหัว หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับตนเอง ประสบการณ์ชีวิตที่ผ่านมา หรือมุมมองต่อเรื่องราวหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ

(8) <u>ลีลา</u>

ทั้งนี้ลีลาจะพิจารณาถึงกลวิธีทางภาษา กลวิธีการนำเสนอ และทิศทางที่ใช้สื่อถึงความพิการและคนพิการ สำหรับกลวิธีทางภาษาพบว่ามีการใช้ภาษาที่เรียบง่ายที่บอกเล่าหรือสรุปความรู้สึกของตัวละครเพื่อสื่อสารต่อผู้อ่านโดยตรง เป็นความหมายตรงตัว การใช้ภาพพจน์เพื่อเปรียบเทียบให้เห็นความรู้สึกหรือมุมมองความคิดของผู้แต่งต่อตนเอง และมุมมองความคิดความรู้สึกที่เชื่อมโยงกับความพิการและคนพิการ การใช้คำเรียกคนพิการหรือความพิการแบบตรงไปตรงมา เช่นในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* ที่เป็นการระบุอย่างชัดเจนถึงความพิการของตัวละครด้วยการใช้คำเรียก “เด็กสมาธิสั้น” อย่างไรก็ตามในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต* จะใช้คำเรียก “ผู้ดวงตาพิการ” กับบุคคลอื่นที่ไม่ใช่ตนเอง ทว่าหากแทนถึงตนเอง ผู้แต่งมักจะเปลี่ยนไปใช้คำว่า “ปิดตา” แทน และสุดท้ายคือการเลือกใช้คำเรียกอื่นแทนความพิการหรือคนพิการ เช่นในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* บางครั้งจะใช้คำว่า “เด็กพิเศษ” เมื่อเล่าถึงความพิการโดยทั่วไป ขณะที่ในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต* จะใช้คำว่า “มองไม่เห็น” “หลับตา” “ปิดตา” เมื่อตัวละครที่เป็นคนพิการกล่าวถึงตนเอง

สำหรับกลวิธีการนำเสนอพบว่าผู้แต่งใช้กลวิธีการเปรียบเทียบ การไม่ใช่คำว่า “พิการ” หรือ “ความพิการ” การยกบทสนทนาโต้ตอบ การตั้งคำถามกับผู้อ่านและการตอบคำถามอย่างตรงไปตรง การทำให้ความพิการดูเป็นเรื่องปกติ และการเล่าเรื่องราวจากที่ตัวละครอื่นเล่าให้ฟัง โดยกลวิธีการเปรียบเทียบจะนำเสนอผ่านการเปรียบเทียบระหว่างตัวละครที่เป็นคนพิการและคนไม่พิการ เช่นในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* ที่ผู้แต่งใช้การเปรียบเทียบระหว่างตัวละครที่เป็นคนพิการและไม่พิการ ขณะที่การไม่ใช่คำว่า “พิการ” หรือ “ความพิการ” พบว่าผู้แต่งจะไม่ใช่คำว่า “พิการ” หรือ “ความพิการ” เมื่อกล่าวถึงตนเอง โดยในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *ความสุขของเด็กสมาธิ*

สั้น จะใช้ชื่อโรคหรืออาการ หรือคำเรียกคนพิการในลักษณะอื่น เช่น “เด็กสมาธิสั้น” “เด็กพิเศษ” และในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะ โต* จะใช้คำว่า “ปิดตา” “หากมองเห็น” “หากลืมตาได้” เมื่อกล่าวถึงความพิการของตนเอง ส่วนการยกบทสนทนาโต้ตอบพบว่าผู้แต่งจะหยิบยกบทสนทนาโต้ตอบระหว่างตนเองกับบุคคลอื่นเพื่อเล่าถึงความพิการ ด้านการตั้งคำถามกับผู้อ่านและการตอบคำถามอย่างตรงไปตรงมาจะเป็นการใช้คำถามเพื่อให้ผู้อ่านฉุกคิดเกี่ยวกับความพิการและคนพิการ และให้คำตอบต่อคำถามนั้น ๆ อย่างตรงไปตรงมา เช่นในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* ที่เป็นการตั้งคำถามถึงความคิดหรือข้อสงสัยเกี่ยวกับเด็กสมาธิสั้น และผู้แต่งก็ให้คำตอบเกี่ยวกับเรื่องนี้โดยตรง ขณะที่การทำให้ความพิการดูเป็นเรื่องปกติจะเห็นได้ว่าการเล่าเรื่องจะไม่ได้มีศูนย์กลางอยู่ที่ความพิการอย่างเด่นชัด แต่จะเป็นการนำเสนอถึงการที่ตัวละครที่เป็นคนพิการดำเนินชีวิตอย่างเป็นปกติโดยที่ความพิการของตัวละครเป็นเพียงบริบทแวดล้อมหนึ่ง และสุดท้ายคือการเล่าเรื่องราวจากที่ตัวละครอื่นเล่าให้ฟัง ซึ่งเป็นการที่ตัวละครคิดย้อนไปถึงเรื่องราวเกี่ยวกับตนเองหรือความพิการของตนเองที่ตัวละครอื่นเล่าให้ฟัง หรือการเล่าเรื่องที่เป็นการพูดคุยของตัวละครที่เป็นคนพิการและตัวละครอื่น

นอกจากนี้ทิศทางที่ใช้สื่อถึงความพิการและคนพิการพบว่ามี 3 ลักษณะ ได้แก่ ทิศทางบวก กลาง และลบ โดยทิศทางบวกจะเป็นการใช้ภาษาหรือถ้อยคำเชิงบวกเพื่อสื่อว่าความพิการเป็นความปกติหรือความหลากหลายหนึ่ง ความพิการไม่ใช่เพียงปัญหาอุปสรรคกับชีวิต แต่ท่ามกลางความพิการก็อาจจะมีสิ่งพิเศษหรือสิ่งดี ๆ เช่นในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* ที่มองว่าการเป็นโรคสมาธิสั้นมีสิ่งดี ๆ หลายข้ออย่างการทำให้มีความเครียดน้อย การมีพลังงานเยอะ และการไม่ย่อท้อต่อปัญหา หรือในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะ โต* ที่มองว่าความพิการนำมาซึ่งคุณค่าแห่งมิตรภาพที่ยิ่งใหญ่ ครอบครัวที่แสนวิเศษ ขณะที่ทิศทางกลางจะเป็นการใช้ภาษาหรือถ้อยคำทั้งในเชิงบวกและลบผสมผสานกัน โดยในมุมหนึ่งก็ยอมรับว่าความพิการคือปัญหา แต่หากได้รับความเข้าใจหรือการสนับสนุน ความพิการก็จะเป็นเพียงความหลากหลายหนึ่งและบางครั้งก็นำมาซึ่งโอกาส เช่นในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* ที่แม้ว่าสมาธิสั้นจะทำให้ดำเนินชีวิตได้ยากกว่าปกติ แต่ก็ทำให้มีโอกาสได้ทำสิ่งต่าง ๆ หลายอย่างมากขึ้น และทิศทางลบหมายถึงการใช้ภาษาหรือถ้อยคำเชิงลบที่ชี้ชัดว่าความพิการเป็นความบกพร่อง และมีนัยในเชิงที่เชื่อมโยงว่าความพิการเป็นปัญหาอุปสรรคในชีวิต เช่น ปัญหาการกินยากหรือความไม่ยืดหยุ่นของตัวละครที่เป็นคนพิการในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* หรือการที่ทุกคนในบ้านต้องช่วยเหลือในการทำการบ้าน หรือการที่ตนเองไม่สามารถทำอะไรเพื่อครอบครัวได้ในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะ โต*

(9) <u>น้ำเสียง</u>

น้ำเสียงสำคัญอย่างมากในการทำให้ทราบถึงความรู้สึกของผู้แต่งต่อความพิการและคนพิการ โดยพบว่าผู้แต่งซึ่งเป็นคนพิการนำเสนอถึงความพิการและคนพิการด้วยน้ำเสียงที่เป็นมิตร ไม่เป็นทางการ เหมือนเล่าเรื่องให้เพื่อนหรือพ่อแม่ฟัง ขณะเดียวกันก็ยังปรากฏน้ำเสียงที่สะท้อนความ

สับสนต่อความพิการและคนพิการอยู่บ้าง ซึ่งก็เป็นการสะท้อนถึงความเป็นมนุษย์ที่ในชีวิตจะต้องเผชิญกับเรื่องราวต่าง ๆ ที่มีทั้งสุข ทุกข์ เศร้า สับสน ปะปนกันไป ทว่าน้ำเสียงเหล่านี้กลับทำให้เรื่องที่เล่าดูมีอรรถรส มีความสมจริงมากยิ่งขึ้น และที่สำคัญคือไม่ปรากฏว่ามีน้ำเสียงในเชิงสะเทือนอารมณ์หรือประชดประชัน ซึ่งทำให้เรื่องที่เล่าไม่ถูกบดบังด้วยอารมณ์ความรู้สึกส่วนบุคคลของผู้แต่ง และทำให้ผู้อ่านได้คิดถึงเรื่องที่เล่าบนฐานของข้อมูลที่ได้รับอย่างแท้จริง

5.2 การอภิปรายผล

เรื่องเล่าความพิการและคนพิการที่ถูกสื่อสารผ่านวรรณกรรมเยาวชนที่มีผู้แต่งเป็นคนพิการทำให้เห็นถึงการประกอบสร้างความหมายเกี่ยวกับความพิการและคนพิการ ภาพตัวแทนของความพิการและคนพิการ และการต่อสู้ของคนพิการต่ออุดมการณ์และมายาคติที่เกี่ยวข้องกับความพิการ ลักษณะเช่นนี้สะท้อนให้เห็นว่าวรรณกรรมเยาวชนเป็นพื้นที่หนึ่งในการสื่อสารความคิดของคนพิการต่อภาพความพิการและคนพิการไปสู่ผู้อ่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำเสนอในลักษณะของบันทึกชีวิตประจำวันหรือไดอารี่ที่ยิ่งทำให้เรื่องราวดูมีพลัง โดยข้อค้นพบเหล่านี้ยังนำไปสู่ข้อสังเกตที่สำคัญเกี่ยวกับการวิจัยในครั้งนี้ที่จะนำมาอภิปรายผลในครั้งนี้ ซึ่งจะจำแนกเป็น 6 ประเด็น ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. บริบทการเล่าเรื่อง: การต่อสู้ของคนพิการต่อกรอบวิธีคิดของสังคม
2. วาทกรรมความพิการและมุมมอง: ความพิการที่แตกต่าง ความสุข การเสริมพลัง และอัตลักษณ์ที่ลื่นไหล
3. จากองค์ประกอบการเล่าเรื่องสู่การต่อสู้กับโครงสร้างวิธีคิดของสังคมต่อความพิการและคนพิการ
4. วรรณกรรมเยาวชนกับการติดตั้งจิตสำนึกต่อความพิการและคนพิการ
5. บันทึกส่วนตัว: เรื่องเล่าชีวิตประจำวันกับการต่อสู้เพื่อตัวตนของคนพิการ

5.2.1 บริบทการเล่าเรื่อง: การต่อสู้ของคนพิการต่อกรอบวิธีคิดของสังคม

การศึกษาเกี่ยวกับเรื่องเล่าความพิการ เช่น การศึกษาของกุลภา วจนสาระ (2548) อัฐมา โภคาพาณิชวงษ์ (2549) และถนอมนวล หิรัญเทพ (2551) มักจะให้ความสนใจกับตัวเนื้อหาหรือตัวบท ซึ่งก็เช่นเดียวกับการศึกษานี้ที่ก็ยังคงให้ความสนใจกับตัวบทเรื่องเล่าเกี่ยวกับความพิการและคนพิการ ทว่าอีกสิ่งหนึ่งที่มีความน่าสนใจต่อการศึกษาเรื่องเล่าความพิการก็คือส่วนของรูปแบบหรือบริบทในการเล่าเรื่อง เนื่องจากบริบทเป็นส่วนประกอบสำคัญอย่างหนึ่งของสื่อประเภทหนังสือที่สามารถบอกเล่าเรื่องราวในหนังสือได้อย่างรวดเร็ว ทั้งนี้ในการผลิตหนังสือหรือวรรณกรรมชื่อเรื่องหนึ่ง ๆ แม้ว่าตัวบทจะเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดที่จะถูกใช้ในการสื่อสารความหมายหรือเรื่องราวของหนังสือ ทว่า

ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่าบริบทการเล่าเรื่อง อาทิ ปก บทและชื่อบท รวมถึงภาพประกอบต่างก็มีส่วนสำคัญในการช่วยสื่อความหมายที่ต้องการได้เช่นเดียวกัน ทั้งนี้ตัวบทหรือเนื้อหาในหนังสือคือสิ่งที่ผู้อ่านจะสัมผัสได้ก็ต่อเมื่อเปิดอ่านภายในตัวเล่ม แต่บริบทการเล่าเรื่องโดยเฉพาะอย่างยิ่งปกคือองค์ประกอบส่วนแรกสุดที่ผู้อ่านมองเห็น และเป็นส่วนแรกสุดที่ผู้แต่งและสำนักพิมพ์ใช้ในการสื่อสารกับผู้อ่านถึงเนื้อหาในหนังสือชื่อเรื่องนั้น ๆ ปกมักจะเป็นพื้นที่ในการนำเสนอภาพรวมหรือเนื้อหาโดยสังเขป และมีความสำคัญอย่างมากในการดึงดูดความสนใจของผู้อ่านและส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อหนังสือ ซึ่งบ่อยครั้งผู้อ่านไม่มีโอกาสได้อ่านเนื้อหาทั้งหมดของหนังสือ แต่จะต้องตัดสินใจจากสิ่งที่นำเสนออยู่บนปกเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นปกจึงต้องบอกข้อมูลเนื้อหาที่แท้จริงเกี่ยวกับหนังสือให้ได้ และบุคคลที่จะร่วมตัดสินใจขั้นสุดท้ายเกี่ยวกับการออกแบบหน้าปกหนังสือ คือนักเขียน บรรณาธิการ ฝ่ายศิลปกรรม รวมทั้งกองการตลาดและฝ่ายจัดจำหน่าย เพราะทั้งสองส่วนงานคือคนที่จะนำหนังสือไปจำหน่าย โดยที่นักออกแบบและนักวาดภาพประกอบจะเป็นผู้แปลงและเพิ่มพูนวัตถุดิบของนักเขียน เพื่อให้มีความดึงดูดทางสุนทรียศาสตร์ และสื่อสารได้อย่างชัดเจนมากขึ้น

ทั้งนี้การศึกษาครั้งนี้พบว่าปกสำคัญอย่างมากในการเล่าเรื่องความพิการจากมุมมองคนพิการเอง องค์ประกอบต่าง ๆ บนปก ได้แก่ ชื่อเรื่อง ภาพปก และโปรยปกต่างทำหน้าที่ร่วมกันในการสื่อสารความหมายเกี่ยวกับความพิการและคนพิการ โดยปกในฐานะพื้นที่ที่สำคัญในการกำหนดความคิดรวบยอดของสิ่งที่วรรณกรรมเล่มนั้น ๆ ต้องการนำเสนอไปยังผู้อ่านยังฉายภาพให้เห็นถึงการต่อสู้ของคนพิการต่อกรอบวิธีคิดของสังคมและอุดมการณ์ความพิการหลักที่มักจะตีตราคนพิการในฐานะของคนที่ผิดปกติและน่าเวทนาสงสาร เช่น วรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* ที่ดูเหมือนว่ากำลังพยายามท้าทายต่อกรอบวิธีคิดของสังคมต่อความพิการและคนพิการ โดยภาพปกที่ไม่ได้แสดงถึงอัตลักษณ์ความพิการ แต่เป็นเพียงภาพบุคคลในลักษณะลายเส้นในท่วงท่าครุ่นคิด ผนวกกับชื่อเรื่อง “ความสุขของเด็กสมาธิสั้น” และโปรยปกที่กล่าวถึงรางวัลที่วรรณกรรมเยาวชนเล่มนี้ได้รับและการยกเนื้อหาบางส่วนจากตอนเปิดเรื่องที่ผู้แต่งตั้งคำถามถึงความเข้าใจของสังคมต่อเด็กสมาธิสั้นผ่านมุมมองหรือประสบการณ์ตรงของผู้แต่งที่เป็นเด็กสมาธิสั้น ซึ่งปกในลักษณะเช่นนี้แสดงอย่างเด่นชัดถึงความพยายามของผู้แต่งที่ไม่เพียงแต่ต้องการสื่อสารไปยังผู้อ่าน แต่โดยนัยแล้วยังเป็นการต่อสู้กับกรอบวิธีคิดของสังคมต่อความพิการและคนพิการ โดยการสื่อสารให้เห็นว่าความพิการคือความปกติผ่านภาพที่ไม่แสดงถึงอัตลักษณ์ความพิการ ขณะที่ชื่อเรื่องก็สะท้อนโดยนัยถึงคุณค่าความเป็นมนุษย์ของคนพิการที่ไม่ได้แตกต่างไปจากคนปกติ คนพิการก็มีความสุขได้เช่นเดียวกับคนปกติ รวมถึงการอธิบายโต้กลับของผู้แต่งให้เห็นว่ามุมมองที่ว่าเด็กสมาธิสั้นเป็นเด็กที่ดูไม่ค่อยเต็มเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องไปเสียทั้งหมด

ขณะที่วรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต* ก็เช่นเดียวกันที่ปกเป็นพื้นที่หนึ่งในการต่อสู้ของคนพิการ มันคือการเรียกร้องไปยังสังคมถึงความเข้าใจต่อคนพิการ ภาพปกที่แสดงถึงอัตลักษณ์ความพิการในลักษณะที่ตัวละครใช้มือปิดตาตัวเอง ชื่อเรื่องที่เลือกใช้คำว่า “ปิดตา” แทนคำที่มีความหมายโดยตรงถึงความพิการทางการมองเห็น และการ ปรากฏของชื่อเรื่องทั้งภาษาไทยและอักษรเบรลล์ รวมถึงโปรยปกที่ระบุว่าวรรณกรรมเรื่องนี้เป็นผลงานของนักเขียนผู้ดวงตาพิการ และการหยิบยกเนื้อหาบางส่วนจากวรรณกรรมที่บอกเล่าถึงความรู้สึกของผู้แต่งต่อการอยู่อย่างมองไม่เห็น ต่างทำหน้าที่ร่วมกันในการเป็นด่านหน้าเพื่อสื่อสารให้ผู้อ่านเห็นว่าเรื่องเล่านี้มีผู้เล่าเป็นคนพิการและน่าจะเกี่ยวข้องกับความพิการหรือคนพิการ ขณะเดียวกันก็ยังเป็นการต่อสู้กับกรอบวิธีคิดของสังคมต่อความพิการและคนพิการด้วยเช่นเดียวกัน โดยภาพที่ตัวละครปิดตา การเลือกใช้คำว่า “ปิดตา” ในชื่อเรื่อง และการระบุถึงการเป็นผลงานของนักเขียนผู้ดวงตาพิการเป็นไปได้ว่านี่คือการสื่อสารโดยคนพิการว่าคนพิการคือผู้ที่มีสิทธิในการกำหนดชีวิตตนเองและมีความสามารถมากกว่าที่สังคมตีกรอบไว้ให้

นอกจากนี้บริบทการเล่าเรื่องในส่วนของบทและชื่อบท และภาพประกอบก็ทำหน้าที่สนับสนุนปกในการต่อสู้กับกรอบวิธีคิดของสังคมเกี่ยวกับความพิการเช่นเดียวกัน โดยการตั้งชื่อบทในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* จะเป็นการตั้งชื่อบทตามเหตุการณ์สำคัญในตอนและชื่อบทมีทั้งคำที่สัมพันธ์หรือสื่อถึงความพิการและคำที่ไม่สื่อถึงความพิการ เช่น “อาหารเด็กสมาธิสั้น” “ยาสมาธิสั้น” “เด็กสมาธิสั้นเล่นเกม” “เตรียมตัวสอบ” “การกลั่นแกล้ง” ขณะที่วรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต* นั้น จะตั้งชื่อบทตามวันที่ที่ผู้แต่งบันทึกเรื่องราว โดยไม่มีการปรากฏของคำที่เกี่ยวข้องกับความพิการ จากลักษณะเช่นนี้จึงน่าจะอนุมานได้ว่านี่คือการต่อสู้ของผู้แต่งเพื่อที่จะบอกว่าความพิการคือปกติ ส่วนภาพประกอบนั้น การที่วรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* ถ่ายทอดให้เห็นถึงรูปร่างหน้าตาและอากัปกริยาของผู้แต่งที่ก็เหมือนเด็กที่ไม่พิการทั่วไป และวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต* ใช้ภาพประกอบที่เป็นผลงานของผู้แต่งที่เป็นคนพิการทางการมองเห็น ก็น่าจะซ่อนนัยการสื่อสารโต้กลับไปยังสังคมว่าเด็กพิการก็คือเด็กคนหนึ่ง คนพิการก็มีความสามารถในการทำสิ่งต่าง ๆ ได้เช่นเดียวกับคนไม่พิการ กรอบความคิดของสังคมที่มองว่าคนพิการคือความผิดปกติ ความบกพร่อง และความไร้สามารถในการทำสิ่งต่าง ๆ ต้องพึ่งพาคนอื่น จึงน่าจะไม่ใช่สิ่งที่ถูกต้อง

ในภาพรวมจึงน่าจะกล่าวได้ว่าบริบทการเล่าเรื่องโดยเฉพาะอย่างยิ่งปกก็คือด่านหน้าที่จะนำพาผู้อ่านไปสู่ความหมายที่ผู้แต่ง บรรณาธิการ และสำนักพิมพ์ต้องการจะสื่อสารกับผู้อ่านในเบื้องต้นก่อนที่จะเข้าสู่เนื้อหาหรือตัวบทของเรื่องเล่า โดยบริบทการเล่าเรื่องของวรรณกรรมเยาวชนที่แต่งโดยคนพิการนี้กำลังทำหน้าที่ร่วมกันเพื่อต่อสู้กับกรอบวิธีคิดของสังคมที่มองความพิการเป็นความผิดปกติ ความบกพร่อง ความด้อยกว่า โดยที่คนพิการคือบุคคลไร้ความสามารถที่ไม่สามารถทำอะไรได้ ทว่าบริบทเหล่านี้คือการต่อสู้เพื่อสร้างความหมายว่าความพิการไม่ใช่ปัญหา ความพิการคือความหลากหลาย

หรืออัตลักษณ์หนึ่ง แม้จะแตกต่างจากคนไม่พิการอยู่บ้าง แต่คนพิการไม่ใช่บุคคลไร้ความสามารถที่ไม่สามารถทำอะไรได้ ดังนั้นจึงน่าจะกล่าวได้ว่าบริบทการเล่าเรื่องคือจุดเริ่มต้นที่สำคัญในการต่อสู้ของคนพิการเพื่อนิยามความหมายความพิการและคนพิการให้ต่างจากกรอบวิธีคิดของสังคมที่มองความพิการและคนพิการในเชิงลบ

5.2.2 วาทกรรมความพิการและมุมมอง: ความพิการที่แตกต่าง ความสุข การเสริมพลัง และอัตลักษณ์ที่ลื่นไหล

สำหรับวาทกรรมความพิการและมุมมองของผู้แต่งต่อวาทกรรมความพิการนั้น การศึกษาครั้งนี้พบว่าวาทกรรมความพิการที่ปรากฏมีด้วยกัน 6 มิติ ได้แก่ วาทกรรมความพิการในมิติทางการแพทย์ มิติของการสงเคราะห์หรือการกุศล มิติทางสังคม มิติทางวัฒนธรรม มิติของกฎหมาย สิทธิ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และมิติทางศาสนา ซึ่งสอดคล้องกับวาทกรรมความพิการที่นำเสนอโดย ถนอมนวล หิรัญเทพ (2551) ทวี เชื้อสุวรรณทวี (2552) พงษ์เทพ สันติกุล (2552) เชิดชัย เลิศวิจิตรเลขา สุภาพร ดาวดี และ Katherine Crabtree (2549) และ Berger & Wilbers (2021) ขณะที่มุมมองของผู้แต่งต่อวาทกรรมความพิการพบว่ามี 3 ลักษณะ ได้แก่ มุมมองเชิงสนับสนุน มุมมองเชิงวิพากษ์หรือโต้แย้ง และมุมมองต่อรอง

การปรากฏของวาทกรรมความพิการในมิติต่าง ๆ ข้างต้นนี้ นัยหนึ่งก็คือภาพสะท้อนถึงอำนาจจากโครงสร้างวิธีคิดของสังคมที่ขับเคลื่อนหรือนำไปสู่ความหมายความพิการและคนพิการในสังคมไทย ไม่ว่าจะเป็นการปรากฏของวาทกรรมความพิการในมิติทางการแพทย์ที่มองความพิการในฐานะของความเจ็บป่วย ความบกพร่อง หรือสาเหตุแห่งปัญหาของคนพิการที่ต้องได้รับการบำบัดรักษา หรือวาทกรรมความพิการในมิติของการสงเคราะห์หรือการกุศลที่มองว่าจากความพิการทำให้คนพิการเสียเปรียบในสังคม สังคมจึงต้องช่วยเหลือเกื้อกูล หรือวาทกรรมความพิการในมิติทางสังคมที่มองว่าสังคมต้องเปลี่ยนแปลง ต้องลดอุปสรรคที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของคนพิการ หรือวาทกรรมความพิการในมิติทางวัฒนธรรมที่มองว่าความพิการเป็นการประกอบสร้างความหมายทางสังคม หรือวาทกรรมความพิการในมิติของกฎหมาย สิทธิ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่มองว่าคนพิการต้องมีอยู่สิทธิและศักดิ์ศรีเหมือนคนไม่พิการ และมิติทางศาสนาที่มองว่าความพิการคือบทลงโทษของพระเจ้า ในภาพรวมวาทกรรมความพิการในมิติเหล่านี้คือการสื่อสารโดยนัยถึงความพิการในฐานะสิ่งที่ตรงข้ามกับความเป็นปกติ ความบกพร่องแตกต่าง และทำให้คนพิการถูกตีตราและผลักให้กลายเป็นชายขอบและเสียเปรียบ (ถนอมนวล หิรัญเทพ, 2561; Gordon & Rosenblum, 2001; Lapointe, 2018; และBerger & Wilbers, 2010)

แม้ว่าการศึกษานี้จะพบว่าวาทกรรมความพิการที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนมี 6 มิติ ทว่าวาทกรรมหลักที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนแต่ละชื่อเรื่องกลับอยู่บนฐานคิดเกี่ยวกับความพิการและคนพิการในมิติที่แตกต่างกัน ขณะที่มุมมองของผู้แต่งต่อความพิการก็มีหลากหลายมุมมอง จากลักษณะเช่นนี้จึงนำไปสู่ข้อสังเกตที่น่าจะนำมาอภิปรายผลว่าเพราะเหตุใดวาทกรรมความพิการหลักจึงมีความแตกต่างกันในวรรณกรรมเยาวชนแต่ละชื่อเรื่อง จุดร่วมแห่งความหมายความพิการในวรรณกรรมเยาวชนทั้งสองชื่อเรื่องคือสิ่งใด และจากความหลากหลายของวาทกรรมความพิการนี้ อัตลักษณ์ของคนพิการเป็นเช่นไร และความหมายของความพิการที่ประกอบสร้างโดยคนพิการเองมีการเปลี่ยนแปลงหรือยังคงถูกธำรงรักษาไว้เช่นเดิม ดังนี้

(1) <u>วาทกรรมความพิการที่แตกต่างจากความพิการที่แตกต่าง</u>

แม้ว่าการศึกษานี้จะพบว่าผู้แต่งประกอบสร้างความหมายความพิการและคนพิการภายใต้วาทกรรมความพิการใน 6 มิติ ทว่าวาทกรรมความพิการในมิติของกฎหมาย สิทธิ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และมิติทางศาสนากลับพบไม่มากนัก ลักษณะเช่นนี้น่าจะเป็นเพราะผู้แต่งยังเป็นเยาวชนจึงอาจจะไม่ได้ให้ความสำคัญกับการเรียกร้องสิทธิของคนพิการและมุมมองเชิงศาสนามากนัก ขณะเดียวกันสำหรับความพิการบางประเภท เช่นความพิการทางสติปัญญาและการเรียนรู้อย่างโรคสมาธิสั้นก็ดูเหมือนจะบำบัดรักษาได้ ดังนั้นความพิการจึงน่าจะไม่ใช่การลงโทษจากพระเจ้าภายใต้วาทกรรมความพิการในมุมมองของศาสนา

นอกจากนี้วาทกรรมความพิการหลักที่ผู้แต่งเลือกมาใช้ในการประกอบสร้างความหมายความพิการและคนพิการในวรรณกรรมเยาวชนแต่ละชื่อเรื่องมีความแตกต่างกัน โดยวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* จะให้ความสำคัญกับวาทกรรมความพิการในมิติทางการแพทย์และมิติทางวัฒนธรรม ขณะที่วรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต* จะให้ความสำคัญกับวาทกรรมความพิการในมิติของการสงเคราะห์หรือการกุศล และมิติทางสังคม อีกทั้งวาทกรรรมความพิการในมิติทางการแพทย์ก็ไม่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต* จากลักษณะเช่นนี้ทำให้เกิดคำถามว่าเพราะเหตุใดวาทกรรมความพิการ ซึ่งก็คือชุดคำอธิบายเกี่ยวกับความพิการและคนพิการที่ผู้แต่งเลือกมาใช้ในงานวรรณกรรมของตนเพื่อสื่อสารความหมายเกี่ยวกับความพิการและคนพิการจึงมีความแตกต่างกัน ทั้งนี้เป็นไปได้ว่าความแตกต่างนี้น่าจะสัมพันธ์กับลักษณะความพิการที่แตกต่างกัน จึงทำให้มุมมองหรือทัศนะของผู้แต่งต่อความพิการและคนพิการจึงแตกต่างกัน โดยเมื่อพิจารณากลับไปยังประเภทความพิการของตัวละครในวรรณกรรมเยาวชนแต่ละชื่อเรื่องพบว่าแตกต่างกัน และแม้ว่าจะเป็นคนพิการเหมือนกัน แต่จากประเภทความพิการที่แตกต่างกัน อัตลักษณ์กลุ่มก็เป็นไปได้ว่าจะแตกต่างกันและความต้องการสิ่งจำเป็นในชีวิตก็อาจจะไม่เหมือนกัน โดยตัวละครในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* เป็นคนพิการด้านสติปัญญาและการเรียนรู้ สิ่งจำเป็นในชีวิตจึงเน้นไปที่การบำบัดเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตได้ใกล้ความเป็นปกติหรือเป็นปกติ และปัญหา

สำคัญที่คนพิการในกลุ่มนี้เผชิญมักจะมาจากความคิดความเชื่อหรือการประกอบสร้างของสังคมที่มีต่อคนที่สมาธิสั้น ดังนั้นวาทกรรมหลักที่ผู้แต่งเลือกมาใช้เพื่อให้คำอธิบายต่อความพิการและคนพิการจึงอยู่ภายใต้วาทกรรมความพิการในมิติทางการแพทย์และมิติทางวัฒนธรรมเป็นหลัก ขณะที่ตัวละครในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะ โต* เป็นคนพิการทางการมองเห็น ซึ่งความพิการในลักษณะนี้ไม่สามารถบำบัดได้ และปัญหาของคนพิการในกลุ่มนี้จะมาจากสิ่งอำนวยความสะดวกในสังคมที่ไม่เพียงพอ จึงทำให้คนพิการต้องพึ่งพาหรือต้องได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือ ดังนั้นวาทกรรมหลักจึงอยู่ภายใต้วาทกรรมความพิการในมิติของการสงเคราะห์และการกุศล และมิติทางสังคม

(2) <u>ความสุขและการเสริมพลังจากภายใน: จุดร่วมแห่งความหมายความพิการ</u>

ทั้งนี้แม้ว่าวรรณกรรมเยาวชนทั้งสองชื่อเรื่องจะอยู่ภายใต้ฐานคิดเกี่ยวกับวาทกรรมความพิการที่แตกต่างกัน ทว่าจุดร่วมสำคัญในความหมายความพิการที่ผู้แต่งต้องการสื่อสารคือความสุขและการเสริมพลังจากภายใน ทั้งนี้ในประเด็นของความสุขนั้น ผู้แต่งต่อสู้กลับไปยังกรอบวิธีคิดหรืออุดมการณ์ของสังคมต่อความพิการผ่านการปฏิเสธต่อความหมายเกี่ยวกับความพิการในเชิงลบที่มองว่าความพิการคือความผิดปกติ ความไม่สมบูรณ์ หรือความน่าเวทนาสงสาร โดยจะเห็นได้ว่าผู้แต่งสื่อสารให้สังคมเห็นว่าคนพิการก็คือเด็กหรือเยาวชนคนหนึ่งที่มีความสุขได้ในแบบของพวกเขา ไม่ว่าพวกเขาจะเป็นเด็กสมาธิสั้นหรือเยาวชนที่พิการทางการมองเห็น ความพิการนั้นก็ไม่ได้ทำให้พวกเขาเข้าไม่ถึงความสุข พวกเขาสามารถความสุขในแบบของตนเองได้ ผ่านการที่ผู้แต่งนำเสนอถึงการที่ตัวละครมีความสุขกับทุกเรื่องราวในทุกวันของชีวิต เช่น ในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* ที่ตัวละครมีความสุขกับการที่หมออนุญาตให้ลดยา หรือในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะ โต* ที่ตัวละครมีความสุขกับการก้าวข้ามความกลัวในการทำสิ่งต่าง ๆ เพียงลำพัง

นอกจากจุดร่วมในมิติของความสุขแล้ว การเล่าเรื่องของผู้แต่งวรรณกรรมเยาวชนทั้งสองชื่อเรื่องยังเน้นย้ำถึงการเสริมพลัง (empowerment) ให้กับคนพิการ ทั้งการเสริมพลังให้กับตัวเองและคนพิการคนอื่น กล่าวคือสังคมมักจะนำเสนอว่าจากความพิการของพวกเขา คนพิการจึงต้องพึ่งพาการช่วยเหลือจากสังคมและคนอื่น แต่วรรณกรรมเยาวชนเหล่านี้กลับแสดงถึงการต่อสู้กับวาทกรรมความพิการในมิติของการสงเคราะห์หรือการกุศลอย่างชัดเจน โดยวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* แม้ตัวละครที่เป็นคนพิการจะได้รับการช่วยเหลือจากบุคคลในครอบครัวต่อความพิการของเขา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการช่วยเหลือของแม่ แต่ขณะเดียวกันผู้แต่งก็ยังนำเสนอให้เห็นอย่างเด่นชัดว่าตัวคนพิการเองก็ไม่ใช่จะรอคอยความช่วยเหลือแต่เพียงแต่อย่างเดียว คนพิการต้องลุกขึ้นมาต่อสู้เองเช่นกัน คนพิการทุกคนมีดีในแบบของตัวเอง เช่นเดียวกับในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะ โต* ที่ตัวละครที่เป็นคนพิการนำเสนอให้เห็นบ่อยครั้งว่าคนพิการไม่ใช่ว่าจะเฝ้ารอแต่การช่วยเหลือจากคนอื่น โดยแม้ว่ามีคนจำนวนมากที่พร้อมให้การช่วยเหลือ แต่การก้าวข้ามความกลัวหรือการอดทนเผชิญกับเหตุการณ์ร้าย ๆ ก็เป็นเสมือนบททดสอบแห่งชีวิตที่ถ้าก้าวข้ามไปได้ก็จะเข้มแข็ง

และได้เรียนรู้บทเรียนสำคัญแห่งชีวิต กล่าวอีกนัยหนึ่งคือผู้แต่งวรรณกรรมเยาวชนทั้งสองชื่อเรื่องต่างเน้นย้ำให้เห็นว่าคนพิการต้องเสริมพลังให้กับตัวเอง คนพิการไม่ใช่เพียงแค่ต้องรอคอยบุคคลอื่นมาสงเคราะห์หรือให้การช่วยเหลือ แต่คนพิการเองคือจุดเริ่มต้นที่สำคัญในการเสริมพลังให้กับตนเอง

ในภาพรวมจึงอาจกล่าวได้ว่าจุดร่วมสำคัญของวรรณกรรมเยาวชนทั้งสองชื่อเรื่องนี้คือการอ้างสิทธิของคนพิการในฐานะมนุษย์ที่สามารถเข้าถึงความสุข เป็นมนุษย์ที่เป็นเจ้าของความสุขได้ ซึ่งลักษณะเช่นนี้คือการท้าทายหรือต่อสู้ต่อวาทกรรมของสังคม ที่มักจะนำเสนอให้เห็นว่าความพิการคือน่าเวทนาสงสาร คนพิการต้องทุกข์ตรมและไม่มีความสุขกับความพิการของตนเอง ขณะเดียวกันผู้แต่งวรรณกรรมเยาวชนเหล่านี้ยังต่อสู้กับวาทกรรมความพิการในมิติของการสงเคราะห์หรือการกุศลด้วยการเน้นย้ำให้เห็นว่าคนพิการสามารถเสริมพลังจากภายในตัวเองได้ ไม่จำเป็นต้องรอการช่วยเหลือจากสังคมหรือคนอื่น

(3) <u>มุมมองต่อวาทกรรมที่หลากหลายและอัตลักษณ์ที่ลื่นไหล</u>

เมื่อพิจารณาถึงมุมมองของผู้แต่งต่อวาทกรรมความพิการและคนพิการนั้น การศึกษานี้พบว่ามีทั้งมุมมองเชิงสนับสนุน มุมมองเชิงวิพากษ์หรือโต้แย้ง และมุมมองต่อรอง โดยมุมมองเชิงสนับสนุนพบในทุกวาทกรรม ขณะที่มุมมองเชิงวิพากษ์หรือโต้แย้งพบในทุกวาทกรรม ยกเว้นเฉพาะวาทกรรมความพิการในมิติทางการแพทย์ และมุมมองต่อรองพบกับวาทกรรมความพิการในมิติทางการแพทย์ มิติของการสงเคราะห์หรือการกุศล และมิติทางวัฒนธรรม ลักษณะเช่นนี้สะท้อนถึงมุมมองที่หลากหลายต่อการให้ความหมายความพิการ ซึ่งสอดคล้องกับที่ทวี เชื้อสุวรรณทวี (2551) นำเสนอให้เห็นว่าการรับรู้การให้ความหมายของสังคมต่อคนพิการมี 2 มิติ คือการตราบาปและให้คุณค่าทางลบ (stigma/negative attitude) ที่ลดทอนคุณค่า ไม่ยอมรับ และมองคนพิการว่าแปลกแยกแตกต่าง และถูกเลือกปฏิบัติ และการไม่ตราบาปและการให้คุณค่าทางบวก (non stigma/positive attitude) ที่มองว่าแม้คนพิการจะมีสภาพทางร่างกายแตกต่างจากคนอื่น แต่ก็ไม่ได้แปลกแยกจากความเป็นบุคคล ความพิการไม่สามารถปิดกั้นความสามารถทางสังคมของบุคคลนั้นได้

ทั้งนี้การที่มุมมองเชิงสนับสนุนปรากฏกับทุกวาทกรรมส่วนหนึ่งเป็นการแสดงให้เห็นว่าไม่เฉพาะแต่คนไม่พิการเท่านั้นที่มองความพิการและคนพิการบนฐานความคิด “ความเป็นปกติ” แต่คนพิการเองก็มีการนำนิยามความพิการภายใต้ฐานคิดของการใช้คนไม่พิการเป็นศูนย์กลาง (ableism) และการใช้บรรทัดฐาน “ความเป็นปกติ” มาให้ความหมายความพิการและคนพิการ ซึ่งสอดคล้องกับที่ทวี เชื้อสุวรรณทวี (2551), Siebers (2008) และ Berger & Wilbers (2021) ที่มองว่าความพิการเป็นผลผลิตหรือการให้ความหมายของสังคม โดยความพิการคือการไม่สามารถทำภารกิจที่จำเป็นในเชิงสังคมหรือส่วนบุคคลจากสภาพความบกพร่องทางกายและการให้ความหมายที่สังคมสร้างขึ้น ซึ่งเมื่อมีฐานอยู่บนสภาพความบกพร่องทางร่างกาย ดังนั้นบุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญาหรือการเรียนรู้ ไม่ว่าจะเป็นคนพิการทางการมองเห็นหรือคนพิการทางสติปัญญาหรือการเรียนรู้จึงถูก

กำหนดโดยสังคมให้เป็นคนพิการ และเมื่อมีความบกพร่อง วาทกรรมความพิการในมิติทางการแพทย์ มิติของการสงเคราะห์หรือการกุศล มิติทางวัฒนธรรม และมิติอื่น ๆ จึงเข้ามามีบทบาทต่อการกำกับภาพความพิการที่จะต้องทำให้เข้าใกล้หรือหายเป็นปกติ และถ้าหากไม่สามารถทำได้ สังคมก็ต้องให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือเกื้อกูล ซึ่งก็คือสิ่งที่ Siebers (2008 อ้างถึงใน Berger & Wilbers, 2021, p.13) ระบุว่า การลดทอนคุณค่าบุคคลที่มีความพิการให้อยู่ในฐานะที่ด้อยกว่าและทำให้เขาถูกเลือกปฏิบัติบนพื้นฐานของความแตกต่าง นั่นคือคนบางคน (และร่างกายของเขา) มีความปกติและเหนือกว่า ขณะที่คนอื่น ๆ (และร่างกายของเขา) มีความผิดปกติและด้อยกว่า และนี่ก็คืออุดมการณ์ของความพิการ (ideology) ที่โน้มเอียงหรือชื่นชอบต่อร่างกายที่มีความสมบูรณ์พร้อม ซึ่งลักษณะเช่นนี้มีการประกอบสร้างความหมายผ่านการที่ตัวละครที่เป็นคนพิการมองความพิการของเขาว่าเป็นความบกพร่องหรือไม่ปกติ และต้องเข้ารับการบำบัดรักษาให้หายหรือใกล้เคียงความเป็นปกติ หรือการที่ตัวละครที่เป็นคนพิการมองว่าสังคมต้องให้ความช่วยเหลือเกื้อกูล และต้องจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวก เนื่องจากความพิการของพวกเขา

ขณะที่ในส่วนของมุมมองเชิงวิพากษ์หรือโต้แย้งที่ปรากฏกับทุกวาทกรรมความพิการยกเว้นเฉพาะวาทกรรมความพิการในมิติทางการแพทย์ และมุมมองต่อรองที่พบกับวาทกรรมความพิการในมิติทางการแพทย์ มิติของการสงเคราะห์หรือการกุศล และมิติทางวัฒนธรรม ลักษณะเช่นนี้ในนัยยะหนึ่งก็คือการที่ผู้แต่งวรรณกรรมเหล่านี้ที่เป็นคนพิการลุกขึ้นมาต่อสู้เพื่อให้คำนิยามถึงอัตลักษณ์หรือตัวตนของพวกเขาด้วยตัวพวกเขาเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการที่ผู้แต่งมีมุมมองเชิงวิพากษ์หรือโต้แย้งต่อวาทกรรมความพิการในมิติทางวัฒนธรรมที่เป็นไปได้ว่าจะเป็นการสื่อสารหรือต่อสู้กลับว่าความพิการเป็นอัตลักษณ์หนึ่ง โดยความพิการเป็นเพียงรูปแบบหนึ่งของการใช้ชีวิตบนโลกที่คนพิการต้องการสถาปนาตัวตนและเอกลักษณ์ของตนเองเพื่อแย่งชิงพื้นที่กับอำนาจกระแสหลัก เพื่อทำลายโครงสร้างอำนาจเดิม พร้อมปลุกจิตสำนึก และเสริมพลังอำนาจแก่คนพิการ ซึ่งเป็นการปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวคนพิการเองกับคนอื่นผ่านการมองตนเองและการที่คนอื่นมองคนพิการเพื่อกำหนดตัวตนหรือความรู้สึกนึกคิดต่อตนเองในการที่จะแสดงตนว่า “ฉันคือใคร” มีอัตลักษณ์เช่นใด เหมือนหรือแตกต่างจากกลุ่มอื่นอย่างไร และจะทำให้เห็นถึงอัตลักษณ์เฉพาะของกลุ่มได้ชัดเจนมากขึ้น อีกทั้งความหลากหลายในมุมมองของผู้แต่งต่อวาทกรรมความพิการนี้ก็เป็นการสื่อสารโดยนัยว่าอัตลักษณ์ไม่ใช่สิ่งที่หยุดนิ่ง แน่นอน ตายตัว แต่เป็นเวทีของการต่อสู้เพื่อช่วงชิงความเป็นเจ้าในการสร้างคำนิยามหรือเป็นผู้ให้ความหมายกับสิ่งต่าง ๆ ที่ประกอบขึ้นเป็นตัวเราและของผู้อื่น ซึ่งในที่นี้อัตลักษณ์คือภาพตัวแทนในความเป็นปัจเจกและตัวตนของคนพิการ ที่ทำให้คนพิการรู้ตัวตนของตนเองว่ามีความเหมือนหรือแตกต่างจากคนไม่พิการอย่างไร และทำให้คนพิการสามารถสร้างอัตลักษณ์เฉพาะในเชิงบวกของตนเองที่ลื่นไหลเปลี่ยนแปลงได้

นอกจากนี้แม้ว่ามุมมองของผู้แต่งต่อวาทกรรมความพิการจะปรากฏใน 3 ลักษณะข้างต้น ทว่ามุมมองที่ดูจะเป็นประโยชน์ในการทำให้เยาวชนเข้าใจคนพิการมากขึ้น และเป็นประโยชน์ต่อตัวคนพิการเองก็คือมุมมองวิพากษ์หรือโต้แย้งและมุมมองต่อรอง โดยมุมมองวิพากษ์หรือโต้แย้งเด่นชัดอย่างมากในการต่อสู้กับการประกอบสร้างความหมายความพิการและคนพิการในฐานะของความผิดปกติ ด้วยการนำเสนอว่าความพิการคือรูปแบบหนึ่งของการใช้ชีวิตบนโลก คนพิการไม่ใช่แต่ต้องรอคอยการช่วยเหลือหรือการสงเคราะห์เท่านั้น ขณะที่มุมมองต่อรองจะเป็นไปในเชิงประนีประนอมต่อวาทกรรมหลักอย่างวาทกรรมในมิติทางการแพทย์ มิติของการสงเคราะห์หรือการกุศล และมิติทางวัฒนธรรม โดยการยอมรับว่าร่างกายที่พิการทำให้แตกต่างและอาจจะต้องพึ่งพาการบำบัดรักษาที่จะทำงานร่วมกับปัจจัยอื่นเพื่อขจัดหรือทำให้เข้าใกล้ความเป็นปกติ และแม้ว่าจะยังคงต้องการความช่วยเหลืออยู่บ้าง แต่บางครั้งคนพิการก็ต้องก้าวข้ามสิ่งเหล่านี้ โดยร่างกายที่พิการสามารถมอบประสบการณ์ชีวิต

(4) <u>เรื่องเล่าความพิการโดยคนพิการ: การต่อสู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงหรือการธำรงรักษาความหมายความพิการ</u>

ข้อสังเกตประการหนึ่งจากการศึกษานี้คือวาทกรรมความพิการที่ใช้ประกอบสร้างความหมายความพิการไม่ได้เปลี่ยนแปลงจากในอดีตมากนัก โดยยังคงสอดคล้องกับการศึกษาของ ถนอมนวล หิรัญเทพ (2551) ถนอมนวล หิรัญเทพ (2561) และปราง ธาระวนิช (2563) ที่ระบุถึงวาทกรรมความพิการในมิติการแพทย์ การสงเคราะห์ สังคม สิทธิมนุษยชน วัฒนธรรม และศาสนา ขณะเดียวกันแม้ว่าจะยังคงสนับสนุนวาทกรรมการแพทย์ แต่ก็เริ่มเห็นถึงการยอมรับความแตกต่างของคนพิการมากขึ้น ลักษณะเช่นนี้แสดงถึงพลังของวาทกรรมกระแสหลักที่ยังคงครอบงำการประกอบสร้างความหมายความพิการในสังคมไทยที่ยังคงมีอิทธิพลแม้กระทั่งต่อตัวคนพิการเอง

อย่างไรก็ตามผู้แต่งที่เป็นคนพิการก็ไม่ได้นิ่งเฉยยอมรับต่อความหมายที่ถูกประกอบสร้างขึ้นในสังคม แต่ยังเป็นปัจเจกที่กระตือรือร้นในการประกอบสร้างความหมายความพิการและคนพิการด้วยตนเองเช่นกัน โดยผู้แต่งที่เป็นคนพิการมีมุมมองต่อวาทกรรมความพิการในแต่ละมิติที่หลากหลายกว่าการศึกษาในอดีต อาทิ ในมิติการแพทย์ ที่แม้ว่าผู้แต่งจะมองความพิการว่าเป็นความผิดปกติที่ต้องได้รับการบำบัดรักษา แต่ก็เริ่มเห็นทิศทางการต่อรองที่มองว่าการบำบัดรักษาเป็นเพียงปัจจัยหนึ่งเท่านั้น และความพิการก็ไม่ใช่เงื่อนไขหรือข้อจำกัดที่จะทำให้คนพิการถูกทำให้กลายเป็นอื่นหรือถูกปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของถนอมนวล หิรัญเทพ (2561) ที่พบว่าแม้ว่ากระบวนทัศน์ความพิการเชิงการแพทย์จะยังคงเป็นจุดยืนรวมในการให้ความหมายความพิการ แต่ก็มีการวิพากษ์หรือตั้งคำถามต่อวาทกรรมความพิการในมิตินี้ที่นำแนวคิดการใช้คนไม่พิการเป็นศูนย์กลางและการใช้บรรทัดฐาน “ความเป็นปกติ” มามองความพิการในฐานะความผิดปกติหรือความบกพร่องและทำให้คนพิการกลายเป็นอื่น ถูกปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม และถูกกีดกันออกจากส่วนหนึ่งของสังคม ขณะที่ในมิติของการสงเคราะห์หรือการกุศลนั้นจะค่อนข้างแตกต่างจากการศึกษาในอดีต โดยการศึกษา

นี้พบว่าผู้แต่งมองความช่วยเหลือว่าเป็นมิตรภาพที่งดงาม คนพิการไม่ได้น่าสงสารเวทนา ไม่ต้องการการช่วยเหลือ ไม่ควรถูกเลือกปฏิบัติ และแม้ว่าความช่วยเหลือจะยังสำคัญ แต่ก็ต้องก้าวข้าม ซึ่งแตกต่างอย่างมากจากการศึกษาในอดีต เช่น การศึกษาของกุลภา วจนสาระ (2548) อัฐมา โภคพานิชวงษ์ (2549) ภัทรขวัญ ทองเถาว์ (2554) สุดารัตน์ มาศวรรณา (2561) ปราง ธาระวนิช (2563) ที่พบว่าภาพคนพิการคือคนที่มีสถานะไม่เท่าคนปกติ ไม่สมประกอบ เป็นภาระ ช่วยเหลือพึ่งพาตนเองไม่ได้ น่าสงสาร เป็นคนมีกรรม ด้อยโอกาส ต้องอยู่ในพื้นที่เฉพาะ เผชิญกับการปิดกั้นจากสังคม และควรได้รับการช่วยเหลือหรือสงเคราะห์ ลักษณะเช่นนี้ส่วนหนึ่งน่าจะมาจากพลังของการขับเคลื่อนเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจต่อความพิการและคนพิการ รวมถึงสิทธิของคนพิการ กอปรกับคนพิการเองก็ไม่ได้นิ่งเฉยและยอมรับต่อวาทกรรมเหล่านี้อย่างสิ้นเชิง แต่ลุกขึ้นมาต่อสู้และต่อรองกับความหมายของความพิการและคนพิการในสังคมเพื่อกำหนดอัตลักษณ์และตัวตนของคนพิการเองผ่านพื้นที่ของวรรณกรรมเยาวชน

การที่คนพิการเองลุกขึ้นมากำหนดความหมายความพิการด้วยตัวคนพิการเองเป็นเรื่องที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง โดยการศึกษานี้พบว่าผู้แต่งที่เป็นคนพิการมีมุมมองต่อความพิการและคนพิการที่ค่อนข้างจะแตกต่างจากการศึกษาอื่นที่ศึกษางานที่ผู้แต่งไม่ใช่คนพิการ โดยผู้แต่งที่เป็นคนพิการยอมรับว่าตนเองมีความแตกต่างจากคนทั่วไป แต่ไม่ได้น่าเวทนาสงสาร ความเข้าใจและการช่วยเหลืออย่างเหมาะสมคือสิ่งที่สำคัญ ขณะเดียวกันคนพิการก็มีความสุขความสำเร็จได้เช่นเดียวกับคนที่ไม่พิการ คนพิการมีคุณค่าในตนเอง โดยความคิดความเชื่อของสังคม รวมถึงอำนาจของวาทกรรมในมิติการแพทย์ที่กำหนดให้คนพิการต้องได้รับการฟื้นฟู มิติการสงเคราะห์หรือการกุศล และมิติวัฒนธรรมนำไปสู่การตอกย้ำและลดทอนสถานะคนพิการให้ด้อยกว่า ซึ่งลักษณะเช่นนี้ค่อนข้างจะแตกต่างจากการศึกษาอื่นที่ศึกษางานเขียนที่ผู้แต่งไม่ใช่คนพิการ เช่น การศึกษาของกุลภา วจนสาระ (2548) สุดารัตน์ มาศวรรณา (2561) ณัฐนันท์ คำภา วิไลศักดิ์ กิ่งคำ และวิภาวรรณ อยู่เย็น (2558) ที่มักจะเน้นย้ำบรรทัดฐานทางสังคมที่ให้ค่ากับความปกติที่เหนือกว่าความพิการ มองความพิการในฐานะของความบกพร่อง ความไม่เท่าเทียม และตีตราคนพิการให้ด้อยกว่า น่ารังเกียจ มีชะตากรรมที่น่าสงสารน่าเวทนา ผลักคนพิการให้กลายเป็นอื่นในสังคม ลักษณะเช่นนี้สะท้อนว่าการมองความพิการจากตัวคนพิการเองที่เป็นมุมคนในค่อนข้างจะแตกต่างจากมุมคนนอกอย่างคนไม่พิการ และยังสะท้อนถึงความพยายามในการโต้กลับต่อวาทกรรมความพิการกระแสหลักที่ครอบงำในสังคม เพื่อปรับทัศนคติเชิงลบของคนทั่วไปต่อความพิการและคนพิการ และสร้างองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับคนพิการในเชิงสร้างสรรค์โดยตัวของคนพิการเอง

5.2.3 จากองค์ประกอบการเล่าเรื่องสู่การต่อสู้กับโครงสร้างวิธีคิดของสังคมต่อความพิการและคนพิการ

สำหรับองค์ประกอบการเล่าเรื่องพบว่าองค์ประกอบต่าง ๆ ทั้งโครงเรื่อง แก่นเรื่อง เรื่องที่เล่า ตัวละคร ฉาก ความขัดแย้งหรือปมขัดแย้ง จุดยืนของผู้เล่า ลีลา และน้ำเสียงต่างทำงานร่วมกันในการประกอบสร้างความหมายความพิการและคนพิการ รวมถึงการต่อสู้และต่อรองต่ออุดมการณ์หลักและมายาคติของสังคมต่อความพิการ ซึ่งสอดคล้องกับที่กาญจนา แก้วเทพ (2551) ระบุว่าการเล่าเรื่องสามารถประกอบสร้างความเป็นจริงขึ้นมาได้ ไม่ว่าความเป็นจริงแรกเริ่มจะมีหรือไม่มีก็ตาม อีกทั้งเรื่องเล่าและการเล่าเรื่องยังมีพลังอำนาจในการสร้างความหมายใหม่ (reconstruct) ซึ่งในที่นี้ก็คือความหมายใหม่เกี่ยวกับความพิการและคนพิการ โดยองค์ประกอบการเล่าเรื่องที่โดดเด่นและมีพลังอย่างมากต่อการต่อสู้กับวาทกรรมความพิการภายใต้กรอบวิธีคิดของสังคม ได้แก่ โครงเรื่อง แก่นเรื่อง จุดยืนของผู้เล่า ดังรายละเอียดต่อไปนี้

(1) <u>โครงเรื่องและแก่นเรื่อง: พลังแห่งการเล่าในการต่อสู้ต่อวาทความพิการของสังคม</u>

สำหรับโครงเรื่องและแก่นเรื่องนั้น แม้ว่าวรรณกรรมเยาวชนทั้งสองชื่อเรื่องจะเป็นการเล่าประสบการณ์ของคนพิการ แต่ศูนย์กลางของเรื่องที่เล่าไม่ได้อยู่ที่ความพิการหรือการที่คนพิการต้องอดทนกับความพิการของตนเอง โดยแม้เรื่องที่เล่าจะมีทั้งการนำเสนอถึงอาการ การบำบัดรักษา และเรื่องราวในชีวิตประจำวันของคนพิการ แต่เมื่อพิจารณาถึงโครงเรื่องซึ่งเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญในการทำให้เห็นถึงพัฒนาการของเรื่องราวตั้งแต่ต้นจนจบพบว่าโครงเรื่องไม่มีความซับซ้อนเป็นการเล่าเรื่องราวที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของตัวละคร (ผู้แต่ง) ที่เป็นคนพิการ และปรากฏใน 2 รูปแบบ คือ การเอาชนะความพิการและความท้าทายต่าง ๆ ในชีวิตที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* และความพิการไม่ใช่อุปสรรคสกัดกั้นประสบการณ์ในชีวิตที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต* ทั้งนี้การวางโครงเรื่องในลักษณะนี้เป็นการวางโครงเรื่องแบบความสุขที่สิ่งต่าง ๆ เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นจบอย่างมีความสุข นั่นคือการที่ตัวละครที่เป็นคนพิการสามารถก้าวข้ามปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ในชีวิตจนได้พบกับความสุข ลักษณะเช่นนี้โดยนัยแล้วคือการต่อสู้กลับไปยังอุดมการณ์หลักเกี่ยวกับความพิการที่มักจะมองว่าความพิการเป็นความทุกข์ ความน่าเวทนา และคนพิการต้องได้รับการช่วยเหลือ ขณะที่แก่นเรื่องก็เช่นเดียวกันที่พยายามต่อรองต่อสู้กับภาพตัวแทนของความพิการและคนพิการผ่านการกำหนดแนวคิดหลักให้ความพิการคือความแตกต่างหลากหลาย และความพิการคือความปกติ

โครงเรื่องและแก่นเรื่องข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่าวรรณกรรมเยาวชนทั้งสองชื่อเรื่องมีจุดร่วมที่สำคัญในการต่อสู้ต่อวิธีคิดของสังคมเกี่ยวกับความพิการ นั่นคือความพิการคือความแตกต่างหลากหลาย คนพิการมีศักดิ์ศรีมีคุณค่าความเป็นมนุษย์เช่นเดียวกับคนไม่พิการ คนพิการไม่ควรจะถูกตีตราว่าด้อยค่าจากความแตกต่างด้านร่างกาย สติปัญญา หรืออื่น ๆ ซึ่งสอดคล้องกับที่ทวี เชื้อสุวรรณทวี

(2551) ระบุถึงการให้ความหมายของสังคมต่อคนพิการในมิติของการไม่ตราบาปและการให้คุณค่าทางบวก (non stigma/positive attitude)

(2) <u>จุดยืนของผู้เล่า: อำนาจแห่งการเล่าเรื่องราวตนเองเพื่อการต่อสู้ต่อโครงสร้างวิธีคิดของสังคมต่อความพิการ</u>

ทั้งนี้จุดยืนของผู้แต่งที่เป็นมุมมองแบบบุรุษที่หนึ่งมีพลังอย่างมากต่อการต่อสู้กับวาทกรรมความพิการและโครงสร้างวิธีคิดของสังคมต่อความพิการ โดยมุมมองแบบบุรุษที่หนึ่งจะทำให้ผู้อ่านเห็นถึงความคิด ความรู้สึก อารมณ์ หรือรายละเอียดอื่น ๆ ของตัวละครเอก และเปิดให้ผู้อ่านเข้าถึงความคิดส่วนตัวของตัวละครเอก อีกทั้งมันยังเป็นการสื่อสารกับคนอ่านว่าเรื่องที่เล่าเป็นประสบการณ์ของคนพิการโดยตรง ซึ่งทำให้เรื่องเล่าทรงพลังอำนาจมากยิ่งขึ้น โดยการเล่าเรื่องในลักษณะนี้สื่อให้เห็นถึงความมุ่งมั่นของผู้แต่งที่เป็นคนพิการในการต่อสู้กับวิธีคิดของสังคมที่ใช้เงื่อนไขของความพิการมาตีตราคนพิการ และเพื่อสื่อสารว่าคนพิการก็คือคนธรรมดา โดยการประกอบสร้างความหมายความพิการและคนพิการด้วยตัวของคนพิการเอง เช่น วรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* ที่เล่าถึงประสบการณ์ในชีวิตประจำวันของผู้แต่ง เช่น กิจกรรมที่โรงเรียน การคบเพื่อน การเข้ารับการบำบัดรักษา ขณะที่วรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต* ที่สื่อสารให้เห็นว่าความพิการไม่ได้เป็นเงื่อนไขให้คนพิการหวาดกลัวจนขาดอิสรภาพในการใช้ชีวิต กล่าวคือมุมมองในลักษณะนี้คือการบอกผู้อ่านโดยนัยว่าเรื่องเล่าจากคนพิการนี้มีจิตสำนึกเพื่อคนพิการ และอยากเปลี่ยนแปลงแก้ไขปัญหาหรืออุปสรรคต่าง ๆ ที่คนพิการต้องเผชิญโดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาที่เกิดจากกรอบวิธีคิดของสังคมเช่น แม้ความพิการจะเป็นปัญหาหรืออุปสรรคต่อชีวิตคนพิการอยู่บ้าง แต่คนพิการก็สามารถทำสิ่งต่าง ๆ ได้เช่นเดียวกันคนไม่พิการ ซึ่งสอดคล้องกับ การศึกษาของอารดา ครุจิต (2566) ที่ศึกษาการเล่าเรื่องชีวิตประจำวันของคนพิการในสื่อออนไลน์ และพบว่าคนพิการในสื่อออนไลน์มีการสร้างความหมายความธรรมดาผ่านการใช้มุมมองการเล่าเรื่องแบบบุรุษที่หนึ่งที่ขจัดเงื่อนไขความพิการออกไป โดยการให้ปรากฏตัวของคนพิการในฐานะคนธรรมดา

(3) <u>องค์ประกอบการเล่าเรื่องอื่น ๆ: แรงเสริมในการต่อสู้กับโครงสร้างวิธีคิดของสังคมต่อความพิการ</u>

เนื้อหาในส่วนนี้จะอภิปรายเสริมให้เห็นว่าองค์ประกอบการเล่าเรื่องอื่น ๆ ได้แก่ เรื่องที่เล่า ตัวละคร ฉาก ลีลา และน้ำเสียง มีส่วนช่วยให้การต่อสู้กับโครงสร้างวิธีคิดของสังคมต่อความพิการทรงพลังมากขึ้นได้ โดยเรื่องที่เล่านั้นมีหลากหลายทั้งการนำเสนอถึงอาการ ความเข้าใจและการสนับสนุนจากทุกคน การวิพากษ์แนวคิดความเป็นปกติ การเข้ารับการรักษา การเผชิญกับการกลั่นแกล้ง การให้กำลังใจและ/หรือความภาคภูมิใจในตัวเอง การเรียกร้องให้สังคมจัดสิ่งอำนวยความสะดวก ครอบครัวคือเบ้าหลอมตัวตนและสนับสนุนในทุกด้าน และอื่น ๆ อย่างการเลือกหรือกำหนดเป้าหมายชีวิตตนเอง และความพิการคือปัญหาหรือความแตกต่าง ซึ่งเรื่องที่เล่ามีทั้งที่สอดรับกับอุดมการณ์หลัก

และต่อรองหรือต่อสู้กับอุดมการณ์หลักเกี่ยวกับความพิการ เช่นในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* การนำเสนอถึงอาการและการเข้ารับการบำบัดรักษาสอดคล้องกับอุดมการณ์หลักของความพิการที่มองว่าความพิการเป็นความบกพร่องทางกาย เป็นความผิดปกติที่ต้องรักษาให้หายหรือใกล้เคียงกับความเป็นปกติ เช่นเดียวกับในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *|จนกว่า |เด็กปิดตา |จะโต* ที่มีการเรียกร้องให้สังคมจัดสิ่งอำนวยความสะดวก ซึ่งเป็นการมองความพิการในฐานะที่ด้อยกว่าและต้องการการสนับสนุนจากทุกคน ขณะที่เรื่องที่เล่าอย่างการวิพากษ์แนวคิดความเป็นปกติที่นำเสนอถึงพลังหรือประโยชน์อื่น ๆ ของความพิการ การเลือกหรือกำหนดเป้าหมายชีวิตตนเอง เป็นการประกอบสร้างความหมายในเชิงต่อรองและต่อสู้กับอุดมการณ์หลักเกี่ยวกับความพิการ

นอกจากนี้ตัวละครก็เป็นอีกหนึ่งองค์ประกอบที่สำคัญต่อการเล่าเรื่องความพิการ โดยการเข้ารหัสของผู้แต่งผ่านการใช้ตัวละครที่เป็นคนพิการทำให้เห็นถึงการดำเนินเรื่องที่น่าจะมีคนพิการเป็นศูนย์กลางเพื่อบอกเล่าเรื่องราวความพิการจากมุมของคนพิการด้วยตนเอง ขณะที่ตัวละครที่ไม่ใช่คนพิการบางตัวละครจะปรากฏในฐานะตัวละครร้ายที่เป็นบททดสอบหนึ่งในการใช้ชีวิตของคนพิการ อีกทั้งการที่ตัวละครปรากฏในลักษณะของตัวละครกลมหรือหลายมิติทำให้เรื่องดูมีความสมจริงและเป็นการสื่อสารโดยนัยให้เห็นว่าเรื่องที่เล่าคือชีวิตหรือประสบการณ์จริงของคนพิการ จากลักษณะเช่นนี้เมื่อผนวกกับองค์ประกอบอื่น ๆ จึงทำให้การสร้างตัวละครเหล่านี้สำคัญอย่างยิ่งต่อการบรรจุอุดมการณ์ความพิการ ส่วนฉากทั้งที่เป็นพื้นที่บ้านและพื้นที่นอกบ้านหรือพื้นที่สาธารณะสะท้อนบทบาทหน้าที่แตกต่างกันอย่างเด่นชัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งพื้นที่นอกบ้านที่เป็นพื้นที่ในการแสดงความสามารถในการดำรงชีวิต และพื้นที่แห่งความแตกต่างและเรียกร้องสิ่งอำนวยความสะดวก ขณะที่ความขัดแย้งหรือปมขัดแย้งทำให้เห็นถึงมุมมองความคิดของตัวละครในการเผชิญหน้ากับเหตุการณ์หรือเรื่องราวต่าง ๆ รวมถึงผลักดันให้ตัวละครเติบโตและเปลี่ยนแปลง อีกทั้งจุดยืนของผู้เล่าที่เป็นสรรพนามบุรุษที่ 1 คือการสื่อสารกับคนอ่านว่าเรื่องที่เล่าเป็นประสบการณ์ของคนพิการโดยตรง

ด้านลีลาและน้ำเสียงก็เป็นอีกองค์ประกอบที่ทำหน้าที่นำผู้อ่านไปสู่ความหมายเกี่ยวกับความพิการและคนพิการ โดยในส่วนของลีลา ข้อสังเกตที่น่าสนใจคือในวรรณกรรมทั้งสองชื่อเรื่องแทบจะไม่ปรากฏการใช้คำว่า “พิการ” หรือ “ความพิการ” และการเล่าเรื่องที่มีศูนย์กลางอยู่ที่เรื่องราวในชีวิตประจำวันของผู้แต่งแสดงโดยนัยว่าผู้แต่งไม่ได้มองว่าความพิการคือปัญหาหรืออุปสรรคในชีวิต ส่วนน้ำเสียงในการเล่าเรื่องที่เป็นมิตร และการไม่ปรากฏของน้ำเสียงในเชิงสะเทือนอารมณ์ ประชดประชัน ทำให้เรื่องที่เล่าไม่ถูกบิดเบือนหรือบดบังด้วยอารมณ์ความรู้สึก แต่ได้อรรถรสของเรื่องราวอย่างครบถ้วน

ในภาพรวมจะเห็นได้ว่าในมุมหนึ่งแม้ว่าองค์ประกอบการเล่าเรื่องเหล่านี้จะสอดรับกับอุดมการณ์หลักเกี่ยวกับความพิการ แต่ก็ยังเห็นมุมของการต่อรองและท้าทายต่ออุดมการณ์หลักเกี่ยวกับความพิการ เช่นในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* เรื่องที่เล่าบ่อยครั้งที่จะนำเสนอ

ให้เห็นว่าปัญหาที่คนพิการต้องเผชิญคือปัญหาเดียวกับที่คนไม่พิการต้องเผชิญเช่นเดียวกัน ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าวรรณกรรมเยาวชนที่มีผู้แต่งเป็นคนพิการเหล่านี้คือพื้นที่ที่ให้อำนาจแก่คนพิการในการต่อสู้ต่อรองกับอุดมการณ์หลักและมายาคติของสังคมต่อความพิการและคนพิการ โดยองค์ประกอบการเล่าเรื่องอย่างโครงเรื่องและแก่นเรื่องมีความสำคัญอย่างมากในการสื่อสารให้เห็นว่าความพิการไม่ใช่การไร้ความสามารถ คนพิการสามารถทำสิ่งต่าง ๆ ได้เช่นเดียวกับคนไม่พิการ ซึ่งลักษณะเช่นนี้คือการต่อสู้กับอุดมการณ์หลักและมายาคติของสังคมที่บ่อยครั้งจะมองว่าคนพิการคือคนที่ไร้ความสามารถ ไม่สามารถทำสิ่งต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง ไร้บทบาท ถูกลดทอน ไม่ยอมรับ เนื่องจากความผิดปกติทางกาย มีเพียงภาพลักษณ์และตัวตนของคนพิการเท่านั้น ดังนั้นคนพิการจึงถูกแบ่งแยกตีตรา และมักจะมองภาพตนเองและรับรู้ตัวตนของตนเองในเชิงลบ ทว่าองค์ประกอบการเล่าเรื่องเหล่านี้คือตัวอย่างที่เด่นชัดที่แสดงถึงเจตจำนงของคนพิการที่จะเปลี่ยนแปลงระบบหรืออุดมการณ์หลักของสังคมต่อความพิการและคนพิการด้วยคนพิการเอง

ทั้งนี้องค์ประกอบสำคัญที่ผู้แต่งใช้ต่อสู้กับวิธีคิดของสังคมที่มองความพิการในฐานะของความผิดปกติ ได้แก่ โครงเรื่อง ปมปัญหาหรือความขัดแย้ง และพื้นที่ โดยผู้แต่งเลือกใช้โครงเรื่องที่ค่อนข้างเรียบง่ายไม่ซับซ้อนและเป็นเรื่องระดับชีวิตประจำวันของบุคคลที่มาจากประสบการณ์ของคนพิการ ปิดจบเรื่องด้วยความสุขความสำเร็จของตัวละคร เช่นเดียวกับปมปัญหาหรือความขัดแย้งที่ยังคงเป็นความขัดแย้งระหว่างตัวละครเอกหรือผู้เขียนที่เป็นคนพิการกับสังคมที่พบมากที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาต่อวิธีคิดของสังคมที่มีต่อคนพิการ อาทิ การไม่ยอมรับและปฏิบัติกับคนพิการโดยไม่คำนึงถึงสิทธิ ความเท่าเทียม และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ รวมถึงการที่พื้นที่บ้านเต็มไปด้วยความรักความอบอุ่นและการสนับสนุนจากสมาชิกในครอบครัว ขณะที่พื้นที่สาธารณะคือพื้นที่แสดงความสามารถในการดำรงชีวิตของตัวละครเอก อีกทั้งคนในครอบครัวและสังคมแวดล้อมมีส่วนสำคัญในการสนับสนุนและเสริมกำลังใจคนพิการ ซึ่งค่อนข้างสอดคล้องกับการศึกษาของภัทรขวัญ ทองเถาว์ (2554) กันต์ฤทัย สืบสายเพ็ชร และถิรนันท์ อนวัชศิริวงศ์ (2560) และอารดา ครุจิต (2566) ลักษณะเช่นนี้สะท้อนว่าผู้แต่งที่เป็นคนพิการใช้พื้นที่ของสื่ออย่างวรรณกรรมเยาวชนในการต่อสู้กับวิธีคิดของสังคมโดยการประกอบสร้างความหมายความพิการให้กลายเป็นความธรรมดาผ่านเรื่องเล่าชีวิตประจำวัน เพื่อสื่อสารกับผู้อ่านและสังคมถึงคนพิการในฐานะของความเป็นมนุษย์ที่เท่ากัน ความพิการไม่ใช่ความบกพร่องหรือผิดปกติ อีกทั้งในการต่อสู้นี้ คนพิการจำเป็นต้องได้รับความเข้าใจและการสนับสนุนโดยเฉพาะอย่างยิ่งครอบครัวและคนในสังคม

5.2.4 วรรณกรรมเยาวชนกับการติดตั้งจิตสำนึกต่อความพิการและคนพิการ

หนังสือคือพื้นที่ที่เปิดต่อจินตนาการของผู้แต่งที่จะรังสรรค์เรื่องเล่าของตนไปในทิศทางใดก็ได้ตามความต้องการ และวรรณกรรมเยาวชนก็เป็นหนึ่งในประเภทของหนังสือที่ดูเหมือนจะทำหน้าที่นี้ได้อย่างเหมาะสม วรรณกรรมเยาวชนคือพื้นที่ของโลกจินตนาการที่เปิดโอกาสให้ผู้แต่งสามารถสร้างสรรค์เรื่องเล่าได้อย่างเป็นอิสระ ผู้แต่งสามารถหยิบเรื่องใดมาเล่าก็ได้ ทว่าการศึกษาครั้งนี้กลับพบว่าพื้นที่วรรณกรรมเยาวชนนี้กลับเป็นพื้นที่ที่เปิดต่อการต่อสู้ของคนพิการต่อภาพตัวแทนและอุดมการณ์ความพิการได้อย่างโดดเด่น ผ่านการผสมผสานระหว่างความเป็นวรรณกรรมและการนำเสนอในรูปแบบบันทึกชีวิตประจำวันหรือไดอารี่ ที่ดูจะมีความผสมผสานระหว่างความเป็นเรื่องจริงและเรื่องลวง เพื่อดึงคนให้กลับเข้ามาสู่กรอบการเล่าเรื่องความพิการได้อย่างเข้มข้น โดยวรรณกรรมเยาวชนเหล่านี้ได้กลายเป็นพื้นที่ให้คนพิการได้ต่อสู้หรือตั้งคำถามกับภาพตัวแทนและอุดมการณ์ความพิการที่ครอบงำอยู่ในสังคม รวมถึงอาจจะเป็นพื้นที่ที่สำคัญสำหรับคนพิการเพื่อต่อสู้ช่วงชิงการประกอบสร้างความหมายต่อความพิการและคนพิการ ลักษณะเช่นนี้สอดคล้องกับที่ Van Orden & Strong (2007) ระบุว่าหนังสือคือพื้นที่หนึ่งที่จะช่วยให้คนได้ตระหนักถึงความหลากหลายที่ดำรงอยู่ หนังสืออย่างวรรณกรรมเยาวชนที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความพิการจะช่วยให้เด็กสามารถตั้งคำถามต่อภาพตัวแทนและทัศนคติในเชิงลบต่อความพิการหรือคนพิการ ตระหนักถึงคุณค่าของความเหมือนกันและความแตกต่างกันของมนุษย์ และพัฒนาทัศนคติในเชิงบวกทั้งต่อตนเองและความเข้าใจในผู้อื่น จากลักษณะนี้ทำให้เกิดคำถามว่าเพราะเหตุใดวรรณกรรมเยาวชนจึงสามารถกลายเป็นพื้นที่ในการสร้างความเปลี่ยนแปลง (change agent) ต่อภาพตัวแทนความพิการและคนพิการ

คำตอบต่อคำถามนี้ก็คือวรรณกรรมเยาวชนเป็นสื่อที่ทำงานกับเด็กและเยาวชน มันคือพื้นที่ที่ดีเยี่ยมในการติดตั้งจิตสำนึกและฝังอุดมการณ์ และเมื่อคนพิการต้องการต่อสู้กับวาทกรรมความพิการหรือกรอบวิธีคิดเกี่ยวกับความพิการในสังคมที่แฝงตัวอยู่ในสังคมมาอย่างยาวนาน คนพิการจึงต้องใช้พื้นที่นี้เพื่อติดตั้งและฝังอุดมการณ์ตั้งแต่ยังเป็นเด็ก ดังนั้นการที่ผู้แต่งเลือกใช้วรรณกรรมเยาวชนในการต่อสู้กับภาพตัวแทน อุดมการณ์ ความคิดความเชื่อ และมายาคติของสังคมเกี่ยวกับความพิการและคนพิการที่ครอบงำอยู่ในสังคมจึงดูเหมาะสมเป็นอย่างมาก โดยวรรณกรรมเยาวชนจะกลายเป็นพื้นที่ให้คนพิการได้สื่อสารเรื่องราวของพวกเขา ทำให้เห็นมุมมองความคิดที่หลากหลายต่อความพิการและคนพิการ และที่สำคัญคือการนำเสนอถึงตัวตนและคุณค่าของคนพิการผ่านเรื่องเล่าโดยคนพิการเอง ที่ในเรื่องเล่ามีทั้งสุข ทุกข์ เศร้า ดีใจ เสียใจ ปะปนกันไป และทำให้เสียงของคนพิการปรากฏขึ้น

นอกจากนี้พื้นที่วรรณกรรมเยาวชนยังแสดงให้เห็นถึงปฏิบัติการร่วมกันระหว่างความเป็นโลกจินตนาการผ่านการใช้เทคนิคการเล่าเรื่องแบบงานวรรณกรรมผสานกับความเป็นเรื่องจริงหรือประสบการณ์จริง (based on true story) ของผู้แต่งต่อความพิการและคนพิการ ซึ่งจะช่วยให้ผู้แต่งสามารถสร้างโลกใบใหม่เกี่ยวกับความพิการหรือต่อสู้กับภาพตัวแทนและอุดมการณ์ความพิการหลัก

ของสังคมได้ โดยปฏิบัติการในการต่อสู้ต่อภาพตัวแทน อุดมการณ์หลัก และมายาคติของสังคมต่อความพิการและคนพิการที่ผ่านวรรณกรรมเยาวชนเหล่านี้จะค่อย ๆ ซึมซับไปสู่เด็กและเยาวชนโดยไม่ทันตระหนักรู้หรือรู้ตัว กอปรกับจากลักษณะของวรรณกรรมเยาวชนที่เป็นสื่อประเภทตัวอักษร (text based media) จึงทำให้ผู้อ่านต้องรับสารด้วยความตั้งใจ ดังนั้นเป็นไปได้ที่เด็กและเยาวชนจะค่อย ๆ ซึมซับมุมมองของผู้แต่งในการต่อสู้กับภาพตัวแทน อุดมการณ์ และมายาคติของสังคมต่อความพิการและคนพิการเข้าไปไว้ในตนเองโดยไม่รู้ตัวผ่านการอ่านอย่างตั้งใจ

ในภาพรวมจึงกล่าวได้ว่าการที่คนพิการใช้พื้นที่ของวรรณกรรมเยาวชนในการต่อสู้กับโครงสร้างวิธีคิดของสังคม เพื่อประกอบสร้างความหมายใหม่เกี่ยวกับความพิการและคนพิการนี้สอดคล้องกับที่กาญจนา แก้วเทพ (2554) ระบุว่าความเป็นจริงเป็นสิ่งที่ถูกประกอบสร้างขึ้น โดยมองว่าโลกแวดล้อมรอบตัวมนุษย์มี 2 ระดับคือโลกกายภาพ (physical world) ซึ่งเกิดขึ้นตามธรรมชาติ และโลกทางสังคม (social world) ที่เกิดจากการประกอบสร้าง ซึ่งความเป็นจริงที่ถูกประกอบสร้างขึ้นมาและความหมายจะแตกต่างกันในแต่ละท้องที่และแต่ละยุคสมัย อีกทั้งภาพตัวแทนของความพิการและคนพิการที่ถูกประกอบสร้างขึ้นผ่านวรรณกรรมเยาวชนเหล่านี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดภาพตัวแทนของ Hall (1997) ที่ระบุถึงแนวทางการประกอบสร้างความจริงในการอธิบายภาพตัวแทน

5.2.5 บันทึกส่วนตัว: เรื่องเล่าชีวิตประจำวันกับการต่อสู้เพื่อตัวตนของคนพิการ

การเล่าเรื่องความพิการและคนพิการที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนเหล่านี้ใช้การเล่าเรื่องผ่านรูปแบบงานเขียนในลักษณะของบันทึกส่วนตัว ที่นับได้ว่าเป็นพื้นที่ที่มีความน่าสนใจอย่างมากในการสื่อสารเรื่องราวหนึ่ง ๆ เนื่องจากบันทึกส่วนตัวคือพื้นที่ที่สำคัญในการสะท้อนตัวตนของผู้แต่งต่อเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นรายล้อมรอบตัว มันคือพื้นที่ในการบันทึกเรื่องราวชีวิตหรือเหตุการณ์ในแต่ละวัน โดยผู้แต่งสามารถหยิบยกเรื่องราวใดมาเล่าก็ได้ หรือจะหยิบยกเรื่องราวในช่วงใดช่วงหนึ่งของชีวิตก็ได้ ลักษณะเช่นนี้จึงทำให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจและรับรู้ตัวตน มุมมองความคิดของผู้แต่งต่อเรื่องราวต่าง ๆ ได้ค่อนข้างดีและชัดเจน อีกทั้งบันทึกส่วนตัวคือเรื่องเล่าประเภทหนึ่งที่ไม่มีตอนจบอย่างแท้จริง และนี่คือการสื่อสารโดยนัยจากคนพิการเพื่อบอกว่าชีวิตยังคงต้องดำเนินต่อไป และที่สำคัญคือการเล่าเรื่องในลักษณะนี้ยังทำให้วรรณกรรมเยาวชนเหล่านี้กลายเป็นพื้นที่ที่สำคัญในการต่อสู้กับภาพตัวแทนและอุดมการณ์หลักของสังคมต่อความพิการและคนพิการ มันช่วยให้คนพิการสามารถส่งผ่านความคิดความเชื่อต่อความพิการและคนพิการในมุมของคนพิการได้อย่างโดดเด่นในฐานะพื้นที่แห่งการต่อสู้ต่อภาพตัวแทน อุดมการณ์ และมายาคติของสังคมต่อความพิการและคนพิการ

จากลักษณะเช่นนี้จึงอาจจะกล่าวได้ว่าเรื่องเล่าชีวิตประจำวันคือการต่อสู้ของคนพิการต่อวิธีคิดของสังคมต่อความพิการและคนพิการที่น่าจะผิดพลาด ดังจะเห็นได้จากเรื่องเล่าของผู้แต่งนักเขียนหมายเลข 13 ในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *ความสุขของเด็กสมาธิสั้น* ที่นำเสนอถึงวิธีคิดของสังคมต่อคน

พิการทางสติปัญญาและการเรียนรู้ที่เป็นการตีตราคนพิการว่าเป็นผู้ที่น่าสงสาร สังคมต้องให้การสงเคราะห์และช่วยเหลือ ทว่าการที่ผู้แต่งที่เป็นคนพิการเลือกที่จะนำเสนอเรื่องราวในลักษณะเรื่องเล่าชีวิตประจำวันจึงทำให้วรรณกรรมเยาวชนเหล่านี้กลายเป็นพื้นที่ของคนพิการในการต่อสู้กับวิธีคิดของสังคม โดยในมุมหนึ่งแม้สังคมจะมีกรอบที่กำหนดลักษณะและการกระทำของมนุษย์ แต่ในกรณีนี้คนพิการ (ผู้แต่ง) ก็ใช้เรื่องเล่าชีวิตประจำวันเพื่อสร้างความหมายความพิการและตัวตนของตนเองที่เป็นคนพิการ ผู้แต่งในฐานะปัจเจกที่เป็นคนพิการลุกขึ้นมาต่อสู้ต่อรองต่อความหมายของความพิการภายใต้วิธีคิดของสังคมเพื่อประโยชน์ของตนเองหรือกลุ่มคนพิการด้วยกัน อีกทั้งการที่ผู้แต่งเลือกที่จะเล่าเรื่องความพิการผ่านประสบการณ์ในชีวิตประจำวันของตนเอง นัยหนึ่งคือการต่อสู้ทางความหมายถึงความพิการและคนพิการ มันคือการนำเสนอให้เห็นว่าความพิการคือความปกติธรรมดา ความแตกต่างไม่ว่าจะเป็นด้านร่างกาย สติปัญญาและการเรียนรู้ หรืออื่น ๆ ไม่ใช่สิ่งที่จะมากำหนดคุณค่าความเป็นมนุษย์ของคนพิการ คนพิการก็มีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และสามารถทำสิ่งต่าง ๆ ได้เช่นเดียวกับคนไม่พิการ การเล่าเรื่องชีวิตประจำวันคือการประกอบสร้างความหมายใหม่เกี่ยวกับความพิการและคนพิการ มันคือภาพแทนที่ทำให้เห็นว่าชีวิตของคนพิการไม่ได้ผิดปกติ อย่านำคนพิการไปยึดโยงกับเงื่อนไขความพิการ

นอกจากนี้กลวิธีในการนำเสนอที่เป็นการเล่าเรื่องในลักษณะที่มีเค้าโครงมาจากเรื่องจริง (based on true story) เป็นประสบการณ์จริงของคนพิการ กอปรกับการใช้เทคนิคการเล่าเรื่องแบบงานวรรณกรรมที่มีตัวละคร (ผู้แต่ง) เป็นผู้ดำเนินเรื่องราวที่เกิดขึ้นรอบตัวหรือประสบการณ์ชีวิตของตัวละคร ทำให้มีภาพของเรื่องจริงผสมผสานกับความเป็นวรรณกรรมซึ่งไม่ใช่เรื่องจริง และทำให้พื้นที่วรรณกรรมเยาวชนนี้กลายพื้นที่ที่ดีในการต่อสู้เชิงวาทกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเรื่องที่เล่าเป็นเหตุการณ์ในชีวิตประจำวัน นัยหนึ่งนี่คือการใช้ความธรรมดาสามัญในชีวิตประจำวันเป็นพื้นที่ให้ผู้แต่งซึ่งเป็นคนพิการประกอบสร้างความหมายความเป็นจริงเกี่ยวกับความพิการและคนพิการเพื่อต่อสู้กับอำนาจของโครงสร้างวิธีคิดของสังคม ลักษณะเช่นนี้สอดคล้องกับการศึกษาของอารดา ครุจิต (2566) ที่ศึกษาถึงการเล่าเรื่องของคนพิการในสื่อออนไลน์และพบว่าคนพิการใช้วิธีการสื่อสารผ่านชีวิตประจำวันในการเล่าเรื่องของคนพิการเพื่อสร้างความหมาย “ความธรรมดา” และยังสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับ “ปฏิบัติการในชีวิตประจำวัน” (Practice of Everyday Life) ของ Michel de Certeau ที่สะท้อนให้เห็นถึงการที่คนพิการโดนกดทับจากโครงสร้างวิธีคิดของสังคมต่อความพิการและคนพิการและใช้ความเป็นปกติหรือความธรรมดาสามัญในชีวิตประจำวัน หรือก็คือการใช้อำนาจของปัจเจกชนคนพิการเพื่อต่อสู้กับอำนาจของโครงสร้างหรือวิธีคิดของสังคมที่กดทับคนพิการ

อีกทั้งกลวิธีการเล่าเรื่องที่เป็นลักษณะเฉพาะของบันทึกส่วนตัวคือการเล่าเรื่องที่ไม่ใช่เชิงเส้น นั่นคือการเล่าเรื่องจะไม่ได้เล่าตามลำดับเวลาอย่างแท้จริง ผู้แต่งหรือผู้เล่าสามารถหยิบยกช่วงเวลาใดก็ได้มานำเสนอ รวมถึงการเล่าเรื่องราวย้อนอดีต (flashback) ที่ผ่านมาของตนเองก็ได้ ซึ่งกลวิธีการเล่าเรื่องในลักษณะนี้ทำให้ผู้แต่งอยู่ในฐานะผู้เลือกสรรวัตถุดิบในการเล่าเรื่อง และเปิดโอกาสให้ผู้แต่ง

สามารถเลือกสรรเฉพาะเรื่องราวที่สอดคล้องเหมาะสมกับการประกอบสร้างความหมายใหม่เกี่ยวกับความพิการและคนพิการได้ด้วยตนเอง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องราวที่สะท้อนอารมณ์ความรู้สึก มุมมอง จุดยืนของผู้แต่งต่อความพิการและคนพิการ หรือเรื่องราวอื่นใดก็ตาม รวมถึงการเล่าเรื่องที่เน้นการเล่าเรื่องผ่านมุมมองของตัวละครเอกจะทำให้ผู้อ่านเข้าถึงจิตใจอารมณ์ความรู้สึกของผู้แต่งได้อย่างชัดเจน ซึ่งจะนำไปสู่ความเข้าใจต่อความพิการและคนพิการที่ผู้แต่งต้องการสื่อสาร รวมถึงเห็นทิศทางการต่อสู้ของคนพิการต่อกรอบวิธีคิดของสังคมเกี่ยวกับความพิการและคนพิการได้อย่างโดดเด่น

5.3 ข้อเสนอแนะ

สำหรับข้อเสนอแนะต่อการวิจัยในครั้งจะจำแนกเป็น 2 ส่วนคือ ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนด้านความพิการและคนพิการ และข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยในครั้งต่อไป โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. <u>ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนด้านความพิการและคนพิการ</u>

การศึกษานี้พบว่าวรรณกรรมเยาวชนเป็นพื้นที่ที่สำคัญในการที่ผู้แต่งที่เป็นคนพิการใช้ในการต่อสู้กับโครงสร้างวิธีคิดของสังคม เพื่อประกอบสร้างความหมายใหม่เกี่ยวกับความพิการและคนพิการผ่านกลวิธีการนำเสนอในรูปแบบของบันทึกชีวิตประจำวัน ดังนั้นผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนด้านความเท่าเทียมและสิทธิของคนพิการเป็นไปได้ที่จะนำแนวทางหรือองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้ไปใช้ในการพัฒนาตัวบทเพื่อส่งเสริมความเข้าใจของผู้คนในสังคมต่อความพิการและคนพิการ นั่นคือในการนำเสนอเนื้อหาควรจะนำไปสู่การยอมรับในความแตกต่างหลากหลายของคนพิการ ไม่เลือกปฏิบัติ หรือผลักให้คนพิการกลายเป็นอื่น เพื่อให้สังคมเปิดกว้างและยอมรับต่อความแตกต่างหลากหลายของมนุษย์ โดยผู้ที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนด้านความพิการและคนพิการสามารถพิจารณาในประเด็นต่าง ๆ ได้ดังนี้

จากการที่การศึกษานี้พบว่าวาทกรรมความพิการหลักในวรรณกรรมเยาวชนแต่ละชื่อเรื่องมีความแตกต่างกันตามลักษณะความพิการ อีกทั้งผู้แต่งยังมีมุมมองที่หลากหลายต่อวาทกรรมเหล่านี้ทั้งมุมมองเชิงบวก กลาง และลบ ดังนั้นในการขับเคลื่อนด้านความพิการและคนพิการ แม้ว่าจะยังคงต้องมุ่งเน้นไปที่การเสริมสร้างความเข้าใจต่อความพิการในฐานะอัตลักษณ์กลุ่ม ทว่าคนพิการก็เช่นเดียวกับคนไม่พิการที่มีความแตกต่างกันในแต่ละบุคคล ดังนั้นการขับเคลื่อนด้านความพิการและคนพิการจึงไม่ควรดำเนินการในลักษณะเหมารวมที่เหมือนกันต่อทุกประเภทความพิการ แต่ควรพิจารณาถึงประเภทของความพิการด้วย อาทิ การขับเคลื่อนเพื่อสร้างความเข้าใจต่อคนพิการทางด้านสติปัญญาและการเรียนรู้เป็นไปได้ที่จะนำเสนอให้สังคม รวมถึงครอบครัวของคนพิการเองได้เข้าใจถึงการเข้าสู่กระบวนการบำบัดรักษาเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตได้ใกล้ความเป็นปกติหรือเป็นปกติ

ขณะเดียวกันจากการที่ปัญหาสำคัญของคนพิการกลุ่มนี้คือการถูกตีตราโดยสังคมให้กลายเป็นอื่นที่แตกต่างจากคนปกติ ดังนั้นการสื่อสารจึงควรมุ่งเน้นไปที่การเสริมสร้างความเข้าใจต่อลักษณะความพิการ การใช้ชีวิต รวมถึงความสามารถที่อาจจะไม่ได้แตกต่างจากคนไม่พิการ ขณะที่การขับเคลื่อนเพื่อคนพิการทางการมองเห็นนั้น ผู้แต่งที่เป็นคนพิการมองว่าปัญหาสำคัญคือการที่สังคมยังไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมและเพียงพอ ดังนั้นการขับเคลื่อนจึงควรมุ่งเน้นไปที่การสื่อสารให้ทุกภาคส่วนในสังคมโดยเฉพาะอย่างยิ่งภาครัฐจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อให้คนพิการทางการมองเห็นได้ใช้ชีวิตเหมือนหรือใกล้เคียงคนไม่พิการ ซึ่งจะนำไปสู่การลดการพึ่งพาหรือการช่วยเหลือจากคนไม่พิการ

นอกจากนี้การศึกษานี้ยังเห็นถึงพลังของเรื่องเล่าในการเล่าเรื่องความพิการที่ผู้แต่งที่เป็นคนพิการใช้ในการต่อสู้และต่อรองกับวิธีคิดของสังคมเกี่ยวกับความพิการและคนพิการ ดังนั้นเรื่องเล่าโดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องเล่าประเภทสารคดีที่เป็นชีวิตจริงของคนพิการจึงน่าจะเป็นเครื่องมือที่ดีตัวหนึ่งที่ผู้ที่มีหน้าที่ขับเคลื่อนด้านความพิการ นักวิชาการ สำนักพิมพ์ และหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องสามารถเลือกใช้ในการเสริมสร้างความเข้าใจต่อความพิการและคนพิการ อีกทั้งองค์ประกอบต่าง ๆ ของเรื่องเล่าโดยเฉพาะอย่างยิ่งโครงเรื่อง แก่นเรื่อง เรื่องที่เล่า ความขัดแย้ง และมุมมองหรือจุดยืนของผู้เล่าคือสิ่งที่ต้องใส่ใจในการเล่าเรื่องความพิการและคนพิการ โครงเรื่องที่ไม่ปฏิเสธต่อความแตกต่างและอุปสรรคจากความพิการ และปิดจบด้วยเรื่องราวความสุขความสำเร็จในชีวิตของคนพิการที่สามารถเอาชนะความพิการและความท้าทายต่าง ๆ ในชีวิต เป็นโครงเรื่องที่น่าสนใจในการเล่าเรื่อง ขณะเดียวกันแก่นเรื่องในเชิงสร้างสรรค์ที่กล่าวถึงความพิการในฐานะความแตกต่างหลากหลายและความปกติก็มีพลังอย่างมากในการต่อสู้ต่อรองกับภาพตัวแทนเกี่ยวกับความพิการ นอกจากนี้เรื่องที่เล่าควรสอดคล้องกับประเด็นที่ต้องการเสริมสร้างความเข้าใจ อาทิ หากต้องการสื่อสารว่าความพิการสามารถบำบัดรักษาให้หายหรือใกล้เคียงความปกติได้ เรื่องที่เล่าก็ควรให้ความสำคัญกับอาการและการบำบัดรักษา ขณะที่หากต้องการสื่อสารว่าปัญหาของความพิการเกิดจากสังคมที่ไม่สามารถจัดหาหรือจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกแก่คนพิการได้ไม่เพียงพอ เรื่องที่เล่าก็ควรให้ความสำคัญกับการสนับสนุนการจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกเหล่านี้ สำหรับความขัดแย้งนั้นสามารถนำเสนอได้ในหลากหลายมิติ โดยความขัดแย้งภายในจิตใจของตัวละครช่วยเสริมสร้างความสมจริงให้กับเรื่องเล่า ขณะที่ความขัดแย้งระหว่างคนกับสังคมเหมาะสมกับการนำเสนอให้เห็นว่าปัญหาของคนพิการเกิดจากสังคม อย่างไรก็ตามความขัดแย้งนี้ในท้ายที่สุดต้องถูกขจัดไป เพื่อเน้นย้ำว่าคนพิการก็เหมือนคนไม่พิการที่ต้องเผชิญกับปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ และคนพิการก็เช่นเดียวกับคนไม่พิการที่อุปสรรคหรือข้อจำกัดเหล่านี้ก็ไม่ได้ยากเกินกว่าจะจัดการได้ สุดท้ายจุดยืนของผู้เล่าแบบสรรพนามบุรุษที่ 1 สำคัญอย่างมากในเรื่องเล่าประสบการณ์ของคนพิการที่จะทำให้เล่าเรื่องได้ทั้งอดีตและปัจจุบันของตนเองได้เป็นอย่างดี

2. ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ที่สนใจที่จะศึกษาวิจัยเรื่องนี้

จากการที่ศึกษานี้ให้ความสนใจไปที่ตัวบทและบริบทของเรื่องเล่าความพิการที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนที่มีผู้แต่งเป็นคนพิการ แต่จากความเป็นวรรณกรรมเยาวชนที่เป็นสื่อที่สนับสนุนการติดตั้งจิตสำนึกตั้งแต่เด็ก ดังนั้นจึงเป็นไปได้ที่จะขยายการศึกษาในครั้งต่อไปให้หลากหลายมากขึ้น โดยประเด็นแรกคือการขยายไปสู่การศึกษาถึงการถอดรหัสของผู้อ่านทั้งที่เป็นคนพิการและคนไม่พิการ เพื่อพิจารณาว่าผู้อ่านซึ่งเป็นผู้ถอดรหัสสารประกอบสร้างความหมายความพิการในทิศทางเดียวกับผู้แต่งที่เป็นคนพิการหรือไม่ การถอดรหัสนั้นเป็นไปอย่างสอดคล้อง ต่อรอง หรือต่อต้านต่อความหมายของผู้แต่งที่เป็นผู้เข้ารหัส

ประเด็นที่สองคือวรรณกรรมเยาวชนในการศึกษานี้เป็นหนังสือประเภทสารคดี (non-fiction) ที่ใช้กลวิธีในการนำเสนอในลักษณะของบันทึกชีวิตประจำวัน และมีผู้แต่งเป็นคนพิการเท่านั้น ดังนั้นจึงเห็นเฉพาะมุมมองของคนพิการต่อความพิการและคนพิการ การศึกษาในครั้งต่อไปจึงน่าที่จะขยายไปยังวรรณกรรมเยาวชนที่เป็นหนังสือประเภทบันเทิงคดี (fiction) และ/หรือมีผู้แต่งที่ไม่ใช่คนพิการ เนื่องจากอาจจะได้เห็นมุมมองอื่นต่อความพิการและคนพิการ

ประเด็นที่สามคือการศึกษานี้สนใจไปที่วรรณกรรมเยาวชนเป็นหลัก แต่หากต้องการที่จะพิจารณาการติดตั้งจิตสำนึกเกี่ยวกับความพิการและคนพิการให้กับผู้อ่านตั้งแต่ยังเป็นเด็ก หนังสือนิทานภาพสำหรับเด็กที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความพิการและคนพิการก็เป็นอีกหนึ่งพื้นที่ที่น่าจะศึกษาในประเด็นนี้เช่นเดียวกัน

บรรณานุกรม

<u>หนังสือ</u>

กาญจนา แก้วเทพ. (2553). *แนวพินิจใหม่ในสื่อสารศึกษา*. กรุงเทพ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์.

กาญจนา แก้วเทพ. (2554). *สื่อสารมวลชน ทฤษฎีและแนวทางการศึกษา*. กรุงเทพ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์.

กาญจนา แก้วเทพ, นันทกา สุธรรมประเสริฐ, และ เอกธิดา เสริมทอง. (2554). *ผู้คนที่หลากหลายในการสื่อสาร: เด็ก สตรี และผู้สูงอายุ*. กรุงเทพฯ: โครงการเมธีวิจัยอาวุโส ฝ่ายวิชาการ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

เจดีจ คชฤทธิ์. (2554). *เด็กกับหนังสือ คู่มือเพื่อความเข้าใจเด็กและหนังสือสำหรับเด็ก*. นนทบุรี: สำนักพิมพ์บ้านหนังสือ.

ทวี เชื้อสุวรรณทวี. (2551). *มองความพิการผ่านแนวคิดและทฤษฎี*. กรุงเทพ: ธนาเพรส.

ทวี เชื้อสุวรรณทวี. (2562). *พิการศึกษาเชิงวิพากษ์และบูรณาการ*. กรุงเทพ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พงษ์เทพ สันติกุล. (2552). *คนพิการในงานวิจัย: เข้าใจคนพิการผ่านตัวหนังสือ*. กรุงเทพ: พริกหวานกราฟฟิก.

สรนัฐ ไตลังคะ. (2560). *ศาสตร์และศิลป์แห่งการเล่าเรื่อง*. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ กระทรวงการพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์. (2552). *อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ*. กรุงเทพฯ: หจก.ไอเดีย สแควร์.

Berger, Ronald. J., & Wilbers, Loren. E. (2021). *Introducing Disability Studies*. London: Lynne Rienner Publishers.

Biagi, Shirley. (2017). *Media Impact: An Introduction to Mass Media.* Boston: Cengage Learning.

Hall, S. (1997). *Representation: cultural representations and signifying practices*. London: Sage; Milton Keynes: The Open University.

Prince, Gerald. (2003). *Dictionary of Narratology*. Lincoln: University of Nebraska Press.

Van Orden, P. J., & Strong, S. (2007). *Children's Books: A Practical Guide to Selection*. New York: Neal-Schuman.

บทความ

Bogdan, R. (1987). The Exhibition of Humans with Differences for Amusement and Profit. Policy Studies Journal, 15(3), 537-550. https://doi.org/10.1111/j.1541-0072.1987.tb00728.x.

Kingsbury, Margaret. (January 13, 2021). Read Harder: A Children's Book That Centers a Disabled But Not Their Disability. Retrieved 19 June 2024 from https://bookriot.com/read-harder-2021-a-childrens-book-that-centers-a-disabled-character-but-not-their-disability/

Lapointe, Grace. (March 6, 2018). The Alienating Lack of Disability Representation in Literature. Retrieved 19 June 2024 from https://bookriot.com/disability-representation-in-literature/

Whaley, Kayla. (December 12, 2016). The Future of Disability in YA Book. Retrieved 19 June 2024 from https://bookriot.com/the-present-and-future-of-disability-in-ya-books/

บทความวิจัย

กุณฑิกา ชาพิมล, มาโนช ดินลานสกูล, และนิดา มีสุข. (2559). องค์ประกอบของวรรณกรรมเยาวชนประเภทบันเทิงคดีที่ได้รับรางวัลชนะเลิศรางวัลหนังสือดีเด่นของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน รางวัลแว่นแก้ว และรางวัลนายอินทร์อะวอร์ด ระหว่างปีพุทธศักราช 2546-2555, *วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ*, 10(2): 127-150.

กันต์ฤทัย สืบสายเพ็ชร และถิรนันท์ อนวัชศิริวงศ์. (2560). การสื่อสาร "ปรัชญาการดำรงชีวิตอิสระ" ในเรื่องเล่าประสบการณ์ของคนพิการ, *วารสารนิเทศศาสตร์*, 35(2): 1-18.

ณัฐนันท์ คำภา, วิไลศักดิ์ กิ่งคำ, และวิภาวรรณ อยู่เย็น. (2558). อัตลักษณ์เชิงบวกแฝงนัยเชิงลบต่อคนพิการ : ความสัมพันธ์ระหว่าง ภาษากับอัตลักษณ์ของคนพิการในสังคมไทย, *วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร ฉบับภาษาไทย,* 35(1): 125-148.

ถนอมนวล หิรัญเทพ. (2561). ในระหว่างเงามืดกับแสงสว่าง: อัตลักษณ์ออทิสติกในนวนิยายเรื่อง *เดอะสปีด ออฟ ดาร์ก (The Speed of Dark)* ของอลิซาเบท มูน (Elizabeth Moon), *วารสารอักษรศาสตร์*, 47(1): 227-284.

ปราง ธาระวนิช. (2563). การสื่อสารอัตลักษณ์คนพิการทางการเคลื่อนไหวผ่านเว็บไซต์ข่าวในประเทศไทย, *วารสารวิทยาลัยราชสุดา.* 16(1): 99-114"

สุดารัตน์ มาศวรรณา. (2561). การสื่อความหมายคนพิการในนิทานของกลุ่มชาติพันธุ์ไท, *วิวิธวรรณสาร*. 2(3): 85-100.

Adomat, Donna Sayers. (2014). Exploring Issues of Disability in Children's Literature Discussions. *Disability Studies Quarterly*, 34(3). https://doi.org/10.18061/dsq.v34i3.3865

Connors, C., & Stalker, K. (2007). Children's Experiences of Disability: Pointers to a Social Model of Childhood Disability. *Disability & Society*, 22(1), 19–33. https://doi.org/10.1080/09687590601056162

งานวิจัย

เชิดชัย เลิศจิตรเลขา, สุภาพร ดาวดี, และ Katherine Crabtree (2549). ศักดิ์ศรีและความต้องการด้านศาสนาของคนพิการ จากมุมมองคริสต์ศาสนาในสังคมไทย. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สวรส.) และศูนย์ศิรินธรเพื่อการฟื้นฟูสมรรถภาพคนทางการแพทย์แห่งชาติ.

ถนอมนวล หิรัญเทพ. (2551). *วาทกรรมความพิการในเรื่องเล่าสมัยใหม่ของไทย*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะอักษรศาสตร์, ภาควิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ.

เทพพร มงธานี. (2549). *การศึกษาความหมายและคุณค่าชีวิตของคนพิการในพระพุทธศาสนา กรณีความเข้าใจของพระสงฆ์ในจังหวัดขอนแก่น*. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สวรส.) และศูนย์ศิรินธรเพื่อการฟื้นฟูสมรรถภาพคนทางการแพทย์แห่งชาติ.

อัฐมา โภคาพานิชวงษ์. (2549). *ภาพสะท้อนเรื่องเล่า "ความพิการ" ของผู้พิการในสังคมไทย*. แผนงานสร้างเสริมสุขภาพคนพิการในสังคมไทย สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สวรส.) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และศูนย์ศิรินธรเพื่อการฟื้นฟูสมรรถภาพคนทางการแพทย์แห่งชาติ.

วิทยานิพนธ์

พัชรพร มูลมั่ง. (2559). *วิเคราะห์คำโปรยปกหลังหนังสือวรรณกรรมเยาวชน*. (วิทยานิพนธ์ศิลปะศาสตร์มหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยนเรศวร, บัณฑิตวิทยาลัย, สาขาวิชาภาษาไทย.

ภัทรขวัญ ทองเถาว์. (2554). *ภาพคนชายขอบในวรรณกรรมเยาวชน*. (ปริญญานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, บัณฑิตวิทยาลัย, สาขาภาษาไทย.

อารดา ครุจิต. (2566). *การเล่าเรื่องชีวิตประจำวันของคนพิการในสื่อออนไลน์กับการต่อสู้เชิงความหมายของความพิการ*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบันฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน, สาขาสื่อสารวิทยา.

พจนานุกรมและสารานุกรม

เบญจา ชลธาร์นนท์. (2535). การฟื้นฟูสมรรถภาพเยาวชนผู้พิการทางด้านการศึกษา. ใน*สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนฯ โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เล่ม 16*. สืบค้น 25 ตุลาคม 2567, จาก https://saranukromthai.or.th/ebooks/?page_id=254#เรื่องที่_10_การฟื้นฟูสมรรถภาพเยาวชนผู้พิการทางด้านการศึกษา

เบญจา ชลธาร์นนท์. (2535). หนังสือ. ใน*สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนฯ โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เล่ม 16*. สืบค้น 25 ตุลาคม 2567, จาก https://saranukromthai.or.th/ebooks/?page_id=254#เรื่องที่_6_การผลิตหนังสือ

สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2554). พิการ. ใน *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554* สืบค้น 25 ตุลาคม 2567, จาก https://dictionary.orst.go.th/

สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2554). หนังสือ. ใน *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554* สืบค้น 25 ตุลาคม 2567, จาก https://dictionary.orst.go.th/

สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2554). วรรณกรรม. ใน *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554* สืบค้น 25 ตุลาคม 2567, จาก https://dictionary.orst.go.th/

Cambridge. (nd). Disability. In *Dictionary.Cambridge.org.* Retrieved October 15, 2024, from https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/disability

Naidoo, J.C. & Bryant, J. (2007). Books for children. In J. J. Arnett (Eds), *Encyclopedia of Children, Adolescents, and the Media* (Vol.1, pp.127-131). California: Sage Publications.

Oxford. (nd). Book. In *Dictionary.Oxfordlearners.com.* Retrieved October 15, 2024, from https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/book_1?q=book

Oxford. (nd). Literature. In *Dictionary.Oxfordlearners.com.* Retrieved October 15, 2024, from https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/literature?q=literature

Rexroth, K. (2024, October 14). Literature. In *Encyclopedia Britannica*. Retrieved October 25, 2024 from https://www.britannica.com/art/literature

Rholetter W. (2016). Children's literature (juvenile literature). *Salem Press Encyclopedia of Literature* [serial online]. Available from: Research Starters, Ipswich, MA. Accessed March 20, 2018.

Weida, K. (2024, October 15). Disability. In *Encyclopedia Britannica*. Retrieved October 25, 2024 from https://www.britannica.com/science/disability

ราชกิจจานุเบกษา

ประกาศกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เรื่องประเภทและหลักเกณฑ์ความพิการ (ฉบับที่ 2) . (2555, 26 กรกฎาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 129 ตอนพิเศษ 119 ง. หน้า 22-23.

ประกาศกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เรื่องประเภทและหลักเกณฑ์ความพิการ (ฉบับที่ 3) . (2565, 21 ตุลาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 139 ตอนพิเศษ 251 ง. หน้า 22-23.

สื่อออนไลน์

กรมสุขภาพจิต. (2567). *พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ.2550*. เข้าถึงเมื่อวันที่ 18 มิถุนายน 2567 จาก https://omhc.dmh.go.th/law/files/พรบ.ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ-พ.ศ.2550.pdf

สำนักงาน กสทช. สมาคมสภาคนพิการทุกประเภทแห่งประเทศไทย. (2558). *คู่มือการจัดและผลิตรายการวิทยุและโทรทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ.สำนักงาน กสทช*. เข้าถึงเมื่อวันที่ 17 ธันวาคม 2567 จากhttps://bcp.nbtc.go.th/uploads/items/attachments/e46de7e1bcaaced9a54f1e9d0d2f800d/_941fc50abbaf88990b25ca1c9aa49e7e.pdf